ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 1
MARDI
1er MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.146 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.146

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԸԹՈՆ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ԿԷՄԱՐԸ

Ուրբաթ, Փետրուար 25ին, պատահեցաւ ինչ որ կ'ակնկալուէր եւ այլեւս անխուսափելի դարձած էր՝ Հերվէ Կէմար նախ զեկոյցով մը, ապա հեռատեսիլի Ա. կայանէն հաղորդեց թէ կը հրաժարի Տընտեսութեան Նախարարի իր պաշտօնէն:

Տասը օր է կը տեւէր անտանելի Թերթօն մը եւ վերջին օրերը կացութիւնը ալ աւելի անհանդուրժելի էր: Զախող յայտարարութիւնները, սուտերը կը ստիպէին որ ի վերջոյ ընէ, ինչ որ կրնար ըսկիզբէն ընել եւ առաջքն առնել անախորժ մթնոլորտի մը: Մաչի մէջ յայտարարած էր որ կօշկակարի զաւակ, չէր կըրնար նման մեծ քաղքենիի մը զաւկին, տուներու տէր ըլլալ, երբ Գանար կը յայտարարէր թէ Փարիզէն զատ չորս տուներու տէր է գաւառը: Հեռատեսիլէն կը յայտարարէր որ երբեք հարցազրոյց չէ տուած Մաչի, մինչ լրագրուհին կը հաստատէր թէ ան կատարուած էր հեռաձայնով եւ ինչ որ գրուած էր նախարարին խօսքերն իսկ էին:

Շիրաքեան ընտանիքին ամէնէն հաւատարիմ որդին, պահպանողական, կաթոլիկէ, ութ զաւկի տէր Հերվէ Կէմար, դեռ երիտասարդ (44 տարեկան) վերջ կը դնէր, գոնէ առժամապէս, քաղաքական իր կեանքին, որ -դեռ երէկ- փայլուն ապագայ մը կը խոստանար: Կինը, որ իր արհեստին բերմամբ (Միջազգային Ներդրումներու գործակալութեան Նախագահուհին է), շրջապտոյտ մը կ'ընէր Միացեալ Նահանգներ, յայտարարած է թէ ամուսնոյն որոշումը կը ձգտէր գլխաւորաբար զաւակները խնայելու:

Իր հրաժարումէն քիչ ետք, Տնտեսութեան նախարար նշանակուեցաւ Թելեքոմի նախագահը՝ Թիէրի Պրըթոն, 50 տարեկան, որ նախապէս մերժած էր այդ պաշտօնը: Կը բնակի իր ունեցած յարկաբաժնին մէջ, Փարիզի 14րդ թաղամասը: Ծանօթ է որպէս անձ մը որ կը փրկէ տագնապի մէջ գտնուող ձեռնարկութիւնները, ինչպէս ըրաւ Ֆրանս - Թելեքոմի համար, երբ անոր գլուխը անցաւ: Այլ չորրորդ նախարարն է Տնտեսութեան մէջ: Թելեքոմի գլուխը տարեկան 1,3 միլիոն Եւրօ կը շահէր, Տնտեսութեան որպէս նախարար իր աշխատավարձքը վեց անգամ պակաս է:

Թելեքոմի գլուխն ալ նշանակուեցաւ Տիտիէ Լոմպար, որ արդէն պատասխանատու պաշտօն ունէր հաստատութեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹ ճակատագրական օր մը կ'ապրէր Երկուշաբթի, Փետր. 28ին եւ բախումներու վախ կար, կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով ընդդիմութեան ցոյցը: Նոյն օրը, Խորհրդարանը օրակարգի նիւթ ըրած էր Հարիրիի սպանութեան հարցին քննութիւնը մինչ Սուրիոյ դէմ հակազդեցութիւնը կը ծաւալի: Անհաւանական չէր նկատուեր նաեւ որ սուրիամէտ կառավարութիւնը իյնայ: Քաղաքական ընդդիմութեան դէմքերէն Սամիր Ֆըրանժիէ հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի (Փետր. 27/28) ուր կը հաստատէ թէ նման ժողովրդական զօրակոչի մը չէր սպասեր Հարիրիի մահուան առթիւ, ցաւ կը յայտնէ որ Հեզպոլլան եւ Ամալը չին երկու շարժումներ են, որոնք կապուած են Սուրիոյ եւ դժուար կը համակերպին սուրիական զօրքին մեկնումին: Ինք կը սպասէ որ Սուրիա յայտարարէ թէ պիտի քաշուի, ինչ ալ ըլլայ թուականը: Նպատակը Դամասկոսի կառավարութեան տապալումը չէ, կը բաւէ որ պատիւով քաշուի: Ծումպլաթ ալ Ֆիկառոյի մէջ (Փետր. 28) կ'ըսէ թէ սուրիական գրաւումը երկար տեւած է: Կ'ուզէ որ ընտրութիւնները տեղի ունենան, նոյնիսկ սուրիական գրաւման տակ: Փետր. 27էն 28ի գիշերը հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Հարիրիի շիրիմին շուրջ, որպէսզի յաջորդ օրը կարենան մասնակցիլ ցոյցին, որ արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ:

ԹԵԼ-ԱՎԻՎԻ գիշերարոյնին դէմ գործուած ոճրափորձը Փետր. 25ին կէս գիշերէն քիչ առաջ, 4 հոգիի մահուան պատճառ եղած է եւ շուրջ 50 հոգի ալ վիրաւորուած են: Պաղեստինցի քամիքազը կրցած էր մօտենալ իր կրած պայթուցիկներով: Շարոնի համար բուն պատասխանատուն Սուրիան է եւ իրեն համար Շարմ էլ-Շէյխի հաշտութեան ծըրագիրը կէս ճամբան կը մնայ: Ասպաս անմիջապէս դատապարտեց արարքը, որու պատասխանատուութիւնը ստանձնեց Իսլամական Ճիհատը, որ կ'ամբաստանէ պաղեստինեան իշխանութիւնը Իսրայէլի հետ իր գործակցութեան համար: Իսրայէլի Պաշտպանութեան Նախարարին համար Սուրիոյ պատասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, փաստեր ալ ունի, ինչ որ Դամասկոս կ'ուրանայ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ 100 քմ. հարաւ, անճնապանական նոր ոճրափորձ մը գործուած է Փետր. 28ի վաղ առաւօտեան, որու հետեւանքով 32 մեռեալ կար եւ 15 վիրաւոր: Միւս կողմէ, նախորդ օրն ալ ձերբակալուած է Սատտամ Հիւսէյնի խորթ եղբայրը Սապաուի Իպրահիմ ալ-Հասան ալ-Թիքրիթի, որու դէմ այն ամբաստանութիւնը կար որ Սուրիայէն կը վարէ ըմբոստութիւնը: Նոյն օրը (Փետր. 27) ութ հոգի սպաննուած են Մուսուլի մօտ, Պաղտատի հարաւն ալ իրաքեան բանակի համազգեստ կրող հինգ դիակներ յայտնաբերուած են: Նախորդ օրն ալ ամերիկացի երկու զինուոր սպաննուած է: Բրիտանական մամուլն ալ գրած էր որ կասկածներ կան բրիտանացի 50 զինուորներու դէմ, որ սպանութիւններ, ոճիրներ եւ այլ գէշ վերաբերումներ ունեցած են Իրաքի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը 0,7% յաւելում կրած է Յունուարին ինչ որ 10%ի կը հասցնէ ընդհանուր համեմատութիւնը, երբ Ռաֆարէն յայտարարած էր որ տարուան ընթացքին այդ համեմատութիւնը 9%ի պիտի իջեցնէ:

ՊԱՊԸ որ միշտ Ճեմելլի հիւանդանոցն է, անակնկալօրէն երեւցաւ կարճ վայրկեան մը պատուհանին ետեւէն եւ օրհնութիւնը տուաւ: Գահակալութեան 26 տարիներու երկայնքին, առաջին անգամ ըլլալով չէր կրցած Հրեշտակ Տեառնի (Անժելիւս) իր աղօթքը ընել: Իրեն արգիլուած է խօսիլ փորձել եւ հակառակ տըրուած լաւատես լուրերուն, կը թուի որ Յովհ.-Պօղոս Բ.ի վիճակը բաւական մըտահոգիչ է:

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ եւ ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւնները խնդրոյ առարկայ են: Կիրգիզիստանի մէջ, քուէարկութիւնը կարեւոր կը նկատուէր գըլխաւորաբար նախագահական ընտրութենէն ութ ամիս առաջ, երբ ներկայ նախագահը նորէն պիտի ներկայանայ: Ընդդիմութիւնը բողոքած է քուէարկութեան դէմ եւ զօրակցութիւնը ստացած է տեղւոյն ամերիկացի դեսպանին: Տաճկաստանի մէջ ալ երեսփոխանական ընտրութիւնները իշխանութեան ճնշումին տակ կատարուած են: Երկու երկիրներուն մէջ ալ աղքատութիւնը մեծ է եւ ժողովուրդին 50% եւ 60%ը աղքատութեան սահմանէն վար կ'ապրի:

ԻՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Փետր. 27ին, ըստ որուն կրնայ բանիլ պարսկական հիւլէական առաջին կեդրոնը, զոր Ռուսերը կառուցանած են Պուշեհր, երկրին հարաւը: Ռուսաստան եւ Իրան համաձայնեցան որ Ռուսերը հարկ եղած իւրանիոմը պիտի հայթայթեն եւ ետ բերեն գործածուածը: Այս վերջին կարգադրութիւնը եղած է արգելք հանդիսանալու համար հիւլէական ռումբի մը շինութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Մարտ 1էն դրօշմաթուղթերու գիները յաւելում կը կրեն եւ նոյնիսկ տարբերութիւններ կան այլեւս ներքին գիներու եւ Եւրոպայի անդամ երկիրներու գիներու միջեւ: Ֆրանսայի մէջ 20 կրամ կշռող նամակները 0,50էն կ'անցնին 0,53 Եւրոյի եւ 0,55ի՝ Եւրոպական Միութեան անդամ պետութեանց համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Սեզարներու բաշխումը կատարուեցաւ Փետր. 26ին Շաթըլէի թատերասրահը: Նախագահեց Իզապէլ Աճանի: Արդիւնքները բնաւ չէին համապատասխաներ նախատեսուած ենթադրութիւններուն եւ այդ ուղղութեամբ գլխաւոր յուսախաբութիւնը եղաւ Լէ Գորիսթ ֆիլմին առընչութեամբ, որու համար կ'ակնկալուէին գլխաւոր մրցանակները: Լէ Գորիսթը գոհացաւ երկու երկրորդական մրցանակներով (երա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օ. ՓԱՄՈՒՔԻ ԴԷՄ ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻ ՊԱՀԱՆՋ

Ծանօթ թուրք վիպագիր Օրհան Փամուք զուիցերական թերթի մը հարցազրոյցին երեսուն հազար Քիւրտի ու մէկ միլիոն Հայու Թուրքիոյ մէջ բնաջնջումին մասին ըսածներուն պատճառով բուռն քննադատութեան թիրախ ըլլալէ ետք, դատական հետապնդումի ալ ենթակայ կը դառնայ:

Կեսարիոյ դատախազը Օ. Փէքմէզճին յայտարարած է թէ վիպագիրը պէտք է պատժուի "անհիմն յայտարարութիւններով անարգած ըլլալով թրքական ինքնութիւնը, թուրք զինուորականները եւ ամբողջ Թուրքիան": Պատիժին հիմ կը նըկատուին թրքական պատժական օրէնսգրքին 159 եւ 312րդ յօդուածները:

Թէ թուրք պետութիւնը իրեն ուղղուած անարգանք կը նկատէ Օ. Փամուքի արտայայտութիւնը, կամ կ'որոշէ դատի տալ զինք, իր գիտնալիք բանն է: Ինչ որ մեզի ու մեզմէ աւելի Թուրքիա անունով Եւրոպայի անդամակցութեան արժանի երկրի մը գոյութեան հաւատացողներուն կը վերաբերի, հետեւեալն է. այդ երկիրը պետական ճապկումներու դժուար հաւասարելի առանձնութեան տէր է. ժառանգութիւն որ կու գայ 600 տարի ապրած իր նախահօրմէն՝ Օսմանեան կայսրութենէն: Կեսարիոյ դատախազին յայտարարութիւնը նոր փաստն է ըսուածին:

Իրբեւ թէ Եւրոպայի պատշաճելու համար Անգարա ջնջած էր պատժական օրէնսգրքին 305րդ յօդուածը որ պատժելի յանցանք կը հռչակէր Հայկական Ցեղասպանութիւնը վաւերացնող ամէն արտայայտութիւն, չէ՞: Օ. Փամուքը դատական հետապնդումի ենթարկելու համար նոյն դատախազին նշած թիւ 312 յօդուածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ջնջուածին նոր հանգէն: Այլ խօսքով՝ նոյն տրամադրութիւնը ընդգրկուած է ուրիշ յօդուածի մը մէջ:

Միամտութեան ու շահադիտականին հիմերով եւրոպական իմաստութիւնը քանի՞երորդ կոլէն ետք արթննալու տրամադրութիւն կ'ունենայ արդեօք:

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Փետրուար 28)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը Հայաստանի ու Սփիւռքի աշակերտներուն համար շարադրութեան մըրցում մը կազմակերպած է Ցեղասպանութեան 90ամեակին առթիւ: Շարադրութիւնները պէտք է անդրադառնան կարգ մը հարցերու, ինչպէս Հայկական Հարցին ծագումը, Սան Սթեֆանոյի, Պէրլինի դաշնագիրները, փանթուրքիզմը, փանթուրանիզմը, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ռուսաստանի, Գերմանիոյ, ԱՄՆ-ու արձագանգները, Եղեռնի գրականութիւն, եւլն.:

Շարադրութիւնները պէտք է նոյն նախարարութեան ներկայացուին մինչեւ Մարտ 25. արդիւնքները կը հրապարակուին Ապրիլ 1ին: Գլխաւոր երկու մրցանակներէն մէկը տրուի Հայաստանի, միւսը Սփիւռքի լաւագոյն գրութեան: Այս վերջինին հեղինակին կը ստեղծուին պայմաններ ներկայ գտնելու 90ամեակի նըշումներուն: Կը տրուին նաեւ խրախուսական մրցանակներ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Նիք Հոլ անուն անգլիացի լրագրող մը Պոլիս կ'երթայ Թուրքիան մօտէն ճանչնալու: Հոն կ'իյնայ քանի մը առեւտրականներու ծուղակը, ապա ապրածը կը նկարագրէ "Կուարտիըն" թերթին մէջ:

Պոլսոյ մէջ ծանօթացած քանի մը Թուրքերը զինքը պառ մը կը հրաւիրեն: Քանի մը բաժակ խմելէ ետք, երբ կիներ ալ կը մասնակցին խումբին, Անգլիացին կը հասկնայ թէ իրեն դէմ խաղ մը կը պատրաստուի: Կ'որոշէ մեկնիլ, բայց իրմէ կարեւոր գումար կը պահանջեն. երբ կը մերժէ տալ, զէնքով կը սպառնան ու կ'առնեն ունեցածը: Անոնց ձեռքէն փրկըւելէ ետք ոստիկանութեան կը դիմէ. հոն էրեն կ'ըսեն թէ դրամին կէսը միայն ետ կրնայ առնել: Ու Անգլիացին կը կռահէ որ միւս կէսն ալ բաժին պիտի ըլլայ ոստիկաններուն: Կը մերժէ այդ կարգադրութիւնը, եւ ոստիկանները դժուարով կ'արտօնեն որ գրաւոր դիմում ընէ կատարուածին մասին: Ամբողջ գիշերը կը պահուի ոստիկանատունը:

Երանելին կը գանգատի նաեւ շրջակայ վաճառորդներուն, խանութպաններուն կոպիտ ընթացքէն, քանի որ նոյնիսկ չեն արտօնած որ անվճար խօսակցութիւն մը ունենայ իրենց հեռաձայնով: Միայն մեկնումի պահուն կը հանդիպի բարի մարդու մը որ իրմով կը զբաղի:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ՀԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Հին Եգիպտոսի փարաւոնական ժամանակաշրջանի խորհրդանիշն են աշխարհահռչակ բուրգերը որոնցմէ 67 հատ ծանօթ են մինչեւ այսօր: Փարաւոնական ժամանակաշրջանը որ կը հասնի մինչեւ Ք. ա. 332 թուականը, Մեծն Աղեքսանդրի նուաճումը, կ՚ընդգրկէ շուրջ 40 երկար դարերու շղթայ մը: Եւ Միջագետքի Ասորա – Բաբելոնականին հետ, աշխարհի ճանչցուած ամենահին քաղաքակրթութիւնն է: Բայց ի տարբերութիւն այս վերջինին, եգիպտականը մեզի հասած է –գրեթէ– ամբողջական վիճակի մէջ: Այդ պահպանութեան ազդակն է... պարզապէս անապատի աւազը, որ հովէն տարուելով եկած է 20 երկար դարեր ծածկելու բուրգեր, մեհեաններ, դամբարաններ, եւ այս ամէնը գրեթէ անաղարտ հասցնել մինչեւ ԺԸ. դարու վերջաւորութեան:

Յոյն մեծ պատմաբան, ճանապարհորդ եւ փիլիսոփայ Հերոդոտոս (Ք.Ա. 482–420) շատ արդարացի կերպով ըսած է որ «Եգիպտոս Նեղոսի պարգեւն է»: Հնուց անտի, այդ երկրին մէջ մարդկային կեանքը ամփոփուած մնացած է գետին ողջ երկայնքին ուղղուած նեղ հողաշերտի մը վրայ, Միջերկրականի մօտ գետին գծած տելթային եւ քանի մը հատ ու կենտ ովասիսներու մէջ: Այս ամէնը կը կազմեն երկրին տարածութեան հազիւ 5 տոկոսը. մնացեալը անապատ է, աւազ, «ղըռ»:

Բնաւ նպատակս չէ հին Եգիպտոսի պատմութիւնը հոս ներկայացնել. ոչ մասնագէտն եմ, ոչ ալ հնարաւոր է յօդուածի մը սահմաններուն մէջ, նոյնիսկ ամենաամփոփ կերպով: Յիշեմ միայն որ փարաւոնական ժամանակաշրջանի մօտ 40 դարերը ի յայտ կու գան նախ՝ երկու անջատ թագաւորութիւններով. Հիւսիսի եւ Հարաւի: Նարմեր թագաւորն է որ մեր թուագրութենէն 2500 տարի առաջ երկիրը կը միաւորէ եւ որուն վրայ կ՚իշխեն երեսուն արքայատոհմեր: Եւ անշուշտ այդ հազարամեակներուն ընթացքին երկիրը կ՚ունենայ փայլուն վերելքի շրջաններ որոնցմէ մնացած են այսօր աշխարհին ներկայացող հրաշալիքները, եւ անխուսափելի անկումներ:

Միշլէն ուղեցոյցը կը գրէ թէ փարաւոններու Եգիպտոսին մասին «մեր գիտութիւնը տակաւին թոթովելու մակարդակին է: Անշուշտ երկրին հին պատմութեան մեծ գիծերը ծանօթ են, բայց այդ քաղաքակրթութիւնը աւելի հարցականներ եւ առեղծուածներ կը յարուցանէ, քան՝ ստուգութիւններ կը յայտնէ»: Փարաւոնները, չաստուած եւ թագաւոր, իրենց անձին մէջ միացուցած են կրօնական եւ աշխարհիկ իշխանութիւնը, իրենց անուան կցելով շատ անգամ արեւ– չաստուծոյ Ռաի անունը: Անոնցմէ աշխարհի ամէնէն ծանօթներն են Ամենոֆիս Դ., Ռամսէս Բ. եւ Թութանխամոն: Իսկ թագուհիներէն՝ Հաչեփսութ, եւ վերջինը Կլէօպատրա որ արդէն տիրող Հռոմէական իշխանութեան ներկայացուցիչ զօրավար Մարկոս Անտոնիոսի հոմանուհին դարձած, ծանօթ է իր արկածախնդրութիւններով որոնք բազմաթիւ ֆիլմերու նիւթ դարձան վերջին տասնամեակներուն:

Բարդ եղած է հին Եգիպտոսի դիցաբանութիւնը տասնեակներով չաստուածներու փաղանգներով, ոմանք ներկայացուած մարդակերպ, ուրիշներ՝ մարդկային մարմիններով ու անասուններու գլուխներով, ոմանք ալ միայն անասունի կամ թռչունի կերպարանքներով: Անոնց մէջ միշտ ներկայ է Ռա, արեւը, իսկ ամենածանօթներն են Հաթոր որ յաճախ կը նոյնացուի Իզիսի, Օզիրիսի, Հօրիւսի, Փթահի եւ Սոպէքի: Անոնց նուիրուած են ամբողջ մեհեաններ կամ մեհեաններու մասեր, որոնց մէջ կը ծառայէին անհամար քուրմեր: Քրամապետները որոնք եղած են ժամանակի «իմաստուն եւ ուսեալ» մարդիկ, շատ անգամ եղած են ազնուականներ, պաշտօնի կոչուած ուղղակի փարաւոնին կողմէ, եւ ի հարկէ ծառայելու համար ալ միապետին իշխանութեան ու մեծութեան: Հարեւանցի ակնարկ մը բաւ է հաստատելու թէ մարդ արարածը ի հնուց անտի, ինչ կրօնքի ալ հետեւած ըլլայ, ունեցած է մահը յաղթելու մղձաւանջը, անմահութեան տենչը, յաւիտենականին մէջ ճամբորդելու կամ վերակենդանանալու տարտամ յոյսը: Եւ ատոր լաւագոյն օրինակներն են այն հսկայական դամբարանները հին Եգիպտոսի, որոնց մէջ հանգչող մումիաներուն համար կ՚ապահովուէր կենցաղային անհրաժեշտ միջոցներ պիտոյք...:

Համառօտելով՝ հին Եգիպտոսի բազմահազարամեայ պատմութիւնը կը բաժնուի հետեւեալ ժամանակաշրջաններուն.

1) Փարաւոնական Եգիպտոս մինչեւ Ք. Ա. 525, այսինքն շուրջ 3000–3500 տարի:

2) Ք.Ա. 525 պարսկական տիրակալութիւն:

3) Ք.Ա. 332 Մեծն Աղեքսանդրի կողմէ նուաճում, հիմնում Աղեքսանդրիա ծովափնեայ քաղաքին, իր աշխարհահռչակ փարոսով եւ գրադարանով:

4) Ք.Ա. 30 միացում հռոմէական կայսրութեան, որու մասնատումէն յետոյ (Յ. Ք.395) Եգիպտոս մաս կը կազմէ Արեւելեան, բիւզանդական կայսրութեան, մինչեւ 640: Այդ ժամանակաշրջանը Քրիստոնէութեան ժամանակաշրջանն է, մուտք գործած Ա. դարու 40–ական թուականներուն, քարոզչութեամբ Մարկոս Աւետարանիչի: Յետագային Աղեքսանդրիա կը դառնայ քրիստոնէութեան մեծ կեդրոններէն մին, եւ միաբնակութեան միջնաբերդը Կիւրեղ Աղեքսանդրիացիին ղեկավարութեամբ, որուն «Մի բնութիւն բանին մարմնացելոյ» բանաձեւը որդեգրուած է նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ:

5) 641ին կը սկսի արաբեւիսլամական նուաճումը. արաբական տիրակալութիւնը բնականաբար կ՚առաջնորդէ արաբերէն գիրին ու լեզուին ընդհանրացման, բնակչութեան ջախջախիչ իսլամացման զուգահեռ: Հին եգիպտերէնը՝ ղպտերէնը կը սահմանափակուի քրիստոնեայ մնացած փոքրամասնութեան ծիսական լեզուի դերին մէջ, ինչպէս գրաբարը մեզ մօտ: Ղպտի արուեստը մինչեւ այսօր կը գոյատեւէ կրօնական հաստատութիւններուն մէջ, եկեղեցիներ ու վանքեր, որոնցմէ շատեր կը ներկայացնեն պատմական արժէք:

Եգիպտոսի արաբեւիսլամական ժամանակաշրջանը կը բաժնուի զանազան շրջաններու, տիրող գերդաստաններու անուններով. Օմայեաններ (661–750), Ապպասեաններ (750–868), Թուլունիտներ (868–905), Իխշիհիտներ (905 – 969), Ֆաթիմիտներ (969 – 1171) որոնց օրով կը հիմնուի Գահիրէն, 969ին, եւ տարի մը յետոյ ալ հռչակաւոր Ալ-Ահզար մզկիթը եւ իր իսլամական համալսարանը: Հուսկ՝ Այյուպիները (1171–1250) որոնցմէ համբաւաւոր է Սալահետտին սուլթանը, ծագումով քիւրտ, որ 1187ին Երուսաղէմը Ֆրանքներուն ձեռքէն ետ առաւ: Վերջապէս Մամլուքները (1251 - 1517), որոնցմէ ետք Եգիպտոս կ՚իյնայ Օսմանեան կայսրութեան ձեռքը, երեք հարիւր տարուան համար: Այդ երեք դարերը եղան լճացումի երկար ժամանակաշրջան մը, որոնց ընթացքին իսլամական արուեստը –որ նախապէս ճարտարապետական հիանալի նմոյշներ տուած էր– չքացաւ:

ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Մինչեւ ԺԸ. դարու վերջը, Եգիպտոս ծանօթ է Եւրոպացիներուն միմիայն քանի մը հին գրութիւններէ, որոնցմէ են յոյն պատմահայր Հերոդոտոսի աշխատութիւնները: Անոր հետ Թէոդորոս եւ Ստրապոն ձգած են կարեւոր վկայութիւններ, նաեւ եգիպտացի քուրմ Մանեթոնէ (Ք. ա. Գ. դար) Եգիպտոսի Պատմութիւն մը: Արդի Եգիպտոսը կը սկսի 1798ին, Ֆրանսացիներու հոն կատարած արկածախնդրական արշաւանքով: Անգլիացիներուն դէմ պատերազմող Ֆրանսական Ա. Հանրապետութեան ղեկավարները –որոնց կարգին Թալէյրան– կը համոզեն երիտասարդ զօրավար Նափոլէոն Պոնափարթը հոն գաղութատիրութեան նպատակով արշաւանքի ձեռնարկելու: Եւ ան իր հետ կը տանի ոչ միայն զինուորներ ու զինամթերք, այլ նաեւ փաղանգ մը գիտնականներու, որոնք հիմը պիտի դնէին այն բանին որ պիտի կոչուէր Եգիտպագիտութիւն: 1798 Յուլիս 21ին Կիզէի Բուրգերուն առջեւ վերջին Մամլուքներու վրայ տարուած յաղթանակով, Ֆրանսացիները կ՚իջնեն Նեղոսի հովիտն մինչեւ Հարաւը, Ասուան: Իրենց առջեւ կը բացուի բազմահազարամեայ քաղաքակրթութիւն մը ,իր բուրգերով, մեհեաններով, տաճարներով, դամբարաններով ու պապիրուսի վրայ գրուած ձեռագիրներով: Կատարեալ յայտնութիւններ: ԺԹ. դարուն Ֆրանսացիներ Օկիւսթ Մարիէթի եւ Կասթոն Մասփերոյի կը հետեւին իտալացի, գերմանացի եւ անգլիացի հնախոյզներ, պատմաբաններ: Փարաւոնական ժամանակին նման, գործի կը լծուին հազարաւոր ֆելլահներ, որոնք բահով ու բրիչով քան եւ աւելի երկար դարերու ընթացքին կուտակուած աւազէն կը մաքրեն տասնեակ ու տասնեակ կառոյցներ, որոնք կամաց-կամաց կը յայտնեն աշխարհի ամենահին քաղաքակրթութիւններէն մէկուն ծալքերը: Սակայն, այդ վիթխարի գործունէութիւնը պիտի չհասնէր իր լրումին եթէ չըլլար Ֆրանսացի այն երիտասարդ գիտնականը՝ Ժան-Ֆրանսուա Շամփոլիոն (1790–1832) որ վերծանեց հին մեհենագրերը (հիէրոկլիֆ) որոնք պիտի դառնային այդ քաղաքակրթութիւնը հասկնալու, "կարդալու" բանալին: Տասնեակ հազարաւոր առարկաներ հանուած են մեհեաններու, դամբարաններու պեղումներէն, որոնց մէկ կարեւոր մասը "թալանուած" է բնականաբար, Փարիզի, Լոնտոնի, Պէրլինի եւ այլ արեւմտեան թանգարաններու զարդը կազմելով:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 1)

ՊՐԻՍՄԱԿԷՍ

ԿԱՂԱՆԴԷՆ ԵՏՔ

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Նոր տարին անցաւ: Մեր Ծնունդն ալ անցաւ իր յամեցող տօնակատարութեամբ: Շատեր վերցուցին Կաղանդի ծառերը: Ուրիշներ շուտով պիտի վերցնեն:

Բոլոր նուէրները բացուեցան, քացրաւենիքը կերուեցաւ կամ չկերուեցաւ (չէ՞ որ ամէն մարդ, ներողութիւն, ամէն կին սննդականոնի մէջ է տարուան բոլոր եղանակներուն...): Եւ ամէն մարդ լծուեցաւ իր սովորական առօրեային, ամէնէն առաջ աշակերտները, որոնք քննութիւններուն պատճառով չկրցան լիովին վայելել Կաղանդն ու Ծնունդը:

Այս բոլորէն ետք ի՞նչ մնաց: Ծախսէն, յոգնութենէն եւ նուէրներէն անդին ի՞նչ մնաց:

"Ի՞նչ մնաց"ին մասին մտածելէ առաջ սակայն, մտածե՞ր էինք, թէ ի՞նչի կը սպասենք Կաղանդէն, ի՞նչ կը գտնենք տարուան ամէնէն մեծ տօնին առիթով, կամ ի՞նչ կ՚ուզենք ընել, զայն նշելու համար:

Հարցումներ են ասոնք, որոնք կը ներկայանան մեզի ամէն Կաղանդէ անմիջապէս ետք, բայց որոնք կը մոռցուին առօրեային մէջ, նոյնիսկ յաջորդ գալիք Կաղանդին, որովհետեւ այնքան զբաղած կ՚ըլլանք՝ այրերը՝ մտահոգ արտահերթ ծախքերով, կիները՝ արտահերթ յոգնութեամբ, իսկ փոքրերը...

Փոքրերը ի՞նչով զբաղած կ՚ըլլան արդեօք, երբ հազուագիւտ դարձած նամակները, ուղղուած Կաղանդ Պապային, կը խօսին միայն ուզուելիքներու մասին, թէկուզ այդ ուզուելիքը գիրք ըլլայ կամ քոյրիկ մը:

Կաղանդը առիթ մը չէ՞, որ խառնենք մոխիրը մեր հաւատք – յոյս – երազներուն, անթեղելու համար կայծերը ամէն բարիի հանդէպ, որովհետեւ Կաղանդին իմաստը բարութիւնը չէ՞ գլխաւորաբար:

Իսկ առիկա ընելուն լաւագոյն ձեւը փոքրերուն նայիլն է մաքուր նայուածքով, տեսնելու համար հոն ծուարած բարութիւնը, որ շատ յաճախ կը կորսուի Կաղանդի թոհուբոհին մէջ:

Ի՞նչ կ՚ուզեն մեր զաւակները Կաղանդին համար: Ի՞նչ կու տանք մեր զաւակներուն, Կաղանդին համար:

Առաջինը, որ գրեթէ միշտ բացակայ է մեր Կաղանդներէն, աւանդութիւնն է, իր երկու տեսակներով.

ա – հինը, որ նաեւ ընդհանրականն է, մեր ժողովուրդին յատուկ ամանորեայ աւանդութիւնը, եւ

բ – նորը, որ անհատականն է կամ ընտանեկանը, որ իւրաքանչիւր ընտանիք ինք կը ստեղծէ եւ կը պահէ:

Այս աւանդութիւնը իր երկու տեսակներով շատ կարեւոր է, որովհետեւ փոքրերուն կը ներշնչէ ուժեղ եւ զօրացնող ապրումը պատկանելիութեան՝ պատկանիլ ժողովուրդի մը եւ պատկանիլ ընտանիքի մը:

Առաջինը կու գայ մեր դարաւոր մշակոյթէն ,որուն անխափան գնացքին անմնացորդ կերպով կը հաւատայ իւրաքանչիւր գիտակից Հայ: Հինէն եկած աւանդութիւններուն կիրարկումը կրնայ շատ հաճելի ըլլալ, եթէ կարենանք ընտրութիւնները ճիշդ կատարել, բերելով ժամանակներուն հետ ներդաշնակուող աւանդութիւններ (թէեւ ինչ որ մշակոյթի մաս կը կազմէ, կը դառնայ միշտ ժամանակակից, ժամանակը ի սկզբանէ զանցելու կարողութեամբ):

Երկրորդը մենք կը ստեղծենք, ըստ մեր շրջապատին, ընտանեկան սովորութիւններուն եւ նախասիրութիւններուն:

Կաղանդը յատկանշող երկրորդ երեւոյթը տալն է. տալ, ստանալէ աւելի, տալու ուրախութիւնը ապրիլ աւելի, քան՝ հաճոյքը ստանալուն: Փոխանակ մեր զաւակներուն բոլոր ցանկութիւնները կատարելու, այդ ցանկութիւններէն մէկը գոնէ ուրիշի մը փոխանցել սովեցնենք անոնց:

Եւ ի վերջոյ տալուն գեղեցիկ, անակնկալ, անսպասելի ձեւերը բանանք: Գործնականի դասապահերէն մէկուն, երբ հարցումը դրի Հայագիտականի երկրորդ դասարանի աշակերտուհիներուն, գրեթէ բոլորն ալ նոյն պատասխանը տուին.

– Նուիրատուութիւններ ընենք Պատըսպարանին, Ծերանոցին կամ...

Ոչ ոք անոնցմէ, ոչ իսկ մէկը մտածեց, թէ նուիրատուութիւն մը որքա՜ն կրնայ ուրախացնել Պատսպարանի փոքրերը կամ Ծերանոցի ծերերը, որոնք ամէնէն աւելի իրենց այցելողներու կը սպասեն, մանաւանդ՝ տօնական օրերուն:

ԺԹ. դարու նշանաւոր գրագէտ մը՝ Մարք Թուէյն, որուն իսկական անուան սկզբնատառերը Կաղանդ Պապուկին նոյն սկզբնատառերն են՝ Սամուէլ Գլեմէնս - Սանթա Գլաուս, Կաղանդի մը իր աղջկան Սանթա Գլաուս ստորագրութեամբ նամակ մը գրած է, ուր կ՚ըսէ.

"Նամակիդ մէջ երկու փափաքներ կան, զորս պիտի չկարենամ գոհացնել, որովհետեւ պուպրիկի խոհանոցի իրերուն վերջին տուփը Ջինի փաթիլին տարի, այն աղջնակին, որ Հիւսիսային բեւեռ կ՚ապրի, եւ որ քեզմէ աւելի պէտք ունի այդ խաղալիքին":

Երրորդ յատկանիշը զոր այնքա՜ն դիւրութեամբ կը մոռնանք, կամ մոռացութեան կու տանք, ժամանակ լռուածն է. ընտանիքին, փոքրերուն տրամադրուած ժամանակը, երբ հեռատեսիլը դադրի, եւ խօսք ու հաղորդակցութիւն դառնան գլխաւոր զբաղումները հէքեաթներ պատմելու, իրարու հետ խաղալու ժամանակը... մէկ խօսքով՝ մեր զաւակներուն հետ եւ անոնց համար ընտանեկան աւանդութիւններ ստեղծելու ժամանակը:

Այն ատեն թերեւս Կաղանդը իր իմաստը վերագտնէ, թերեւս խաղալիքները եւ նուէրները պահ մը մոռցուին, մեծ ու փոքրով յլենք բարութիւնը, ապրինք տալու ուրախութիւնը եւ վերստեղծենք մեր ընտանեկան ջերմութիւնները:

"Գանձասար", Հալէպ

ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՁԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

Ալ-Սայիտի ցեղախումբը 3500 Պետեւիներէ կը բաղկանայ. կ՚ապրի Իսրայէլի հարաւի Նէկէւի անապատին մէջ: Հիմնուած է Եգիպտոսէն հոն հաստատուած մէկու մը կողմէ, 200 տարի առաջ: Ան ամուսնացած ու հինգ զաւակ ունեցած է: Երրորդ, թոռներու սերունդէն սկսեալ զաւմիկներ ու զարմուհիներ սկսած են իրենց միջեւ ամուսնանալ: Հինգերորդ սերունդին մէջ յայտնուած են առաջին խուլերը. այսօր ներքին ամուսնութիւններու երկու յաւելեալ շրջանէ ետք ցեղախումբին մէջ 150 է խուլեթենէ տառապող մանուկներուն եւ չափահասներուն թիւը:

Ստուգուած է որ այդ թերութեան պատճառը ապառողջ ծին մըն է, յետագայ սերունդներուն հաւանօրէն փոխանցուած ցեղախումբին հիմնադիրէն: Եւ ամէն անգամուն նորածին մը կը ժառանգէ զայն, երբ երկու ծնողներն ալ կը կրեն այդ ծինը: Այս պարագային ինչ որ զարմանալի է ցեղախումբին նշաններու լեզուն է, սեղուած եօթանասուն տարի առաջ: Ան շրջանին մէջ գործածուած խօսակցական, կամ չարժուձեւի ոչ մէկ լեզուի կը նմանի. ու մէկ սերունդի տեւողութեան զարգացուցած է չարայարութեան կատարեալ համակարգ մը որ նման է երկրագունտին վրայ զարգացած որեւէ լեզուի չարայարութեան:

Այդ լեզուին վրայ աշխատող գիտնական մը եզրակացուցած է թէ երեւոյթը ցոյց կու տայ մարդկային ուղեղին այն կարողութիւնը որով մարդկային հաղորդակցութեան որեւէ համակարգ կ՚օժտէ ուրոյնակի կառոյցով մը:

Ալ-Սայիտի նշաններու լեզուն միշտ կը գործածէ ենթակայ–բայ–խնդիր կարգը: Աշխարհի վրայ գործածուած հինգ հազար լեզուներու պարագան է ատիկա: Սակայն այս պետեւիները չեն կրնար այդ խումբէն որեւէ լեզու ընդօրինակած ըլլալ, որովհետեւ իրենց շրջանին մէջ գործածուած լեզուներէն մէկուն պարագան չէ ատիկա:

Գիտնականները վերջին տարիներուն հաստատած էին թէ խուլերու նշաններու լեզուները խօսակցական լեզուներուն չափ բարդ կառոյց ունէին, հիմնուած էին ուղեղային նոյն մեքենականութիւններուն վրայ, բացի ձայնային մեքենականութենէն: Ալ-Սայիտիներուն յօրինած լեզուն միակ առիթն է նոր լեզուի մը ծագումը ուսումնասիրելու եւ հասկնալու թէ հոլովոյթը ո՛րքանով մարդ արարածին բնածին կարողութեան վրայ հիմնուած է:

Գիտնականները նաեւ կ՚ուսումնասիրեն երկրորդ եւ երրորդ սերունդներուն գործածած լեզուները եւ հաստատած են թէ կան հետաքրքրական տարբերութիւններ: Եզրակացութիւնը պարզ է. լեզուները կրնան շատ կարճ ատենի մէջ զարգանալ, նոյնիսկ երբ բացառուած է արտաքին կարեւոր ազդեցութիւններու պարագան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԵՈՒ. ԷՍ. ՍԻ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս Անճըլըսի "Արարատ" Տան "Տէօքմէճեան" սրահին մէջ, Յունուար 21ին տեղի ունեցած է Եու. Էս. Սի. Համալսարանի հայ շրջանաւարտներու միութեան տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 շրջանաւարտներ: Տարեկան այս ձեռնարկին եկամուտը կը յատկացուի բարեսիրական նպատակներու: Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետ Արմէն Մարգարեան: Բանախօսած է իրաւաբան Ռապըրթ Փիլիպպոսեան, վեր առնելով միութեան տարած աշխատանքները: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Շանթ Մինաս: Գոյացած եկամուտէն միութիւնը երեք հազար տոլար նուիրած է "Դաւթեան – Մարիամեան" կրթական հաստատութեան նոր տպագրուող դասագիրքերու ֆոնտին, երեք հազար տոլար՝ "Ոսկրածուծի տուչութեան հայկական ֆոնտին", երկու հազար հինգհարիւր տոլար՝ Եու. Էս. Սի. Համալսարանի նորահաստատ հայագիտական ուսմանց կեդրոնին, իսկ ամառը՝ Հայաստան այցելութեամբ՝ տեղւոյն բարձրագոյն ուսումնական կարգ մը հաստատութիւններու կը նուիրէ որոշ գումար մը եւ պիտոյքներ:

"ԴԱՒԹԵԱՆ – ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ" ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի "Արարատ" մասնաճիւղի սրահին մէջ, Յունուար 29ին տեղի ունեցած է Թեհրանի "Քուչեչ – Դաւթեան" եւ "Մարիամեան" դպրոցներու շրջանաւարտներու հանդիպումը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Կազմակերպիչ յանձնախումբի անունով բացման խօսքը արտասանած է Ժասիկ Ջառահեան: Բանախօսած է իրաւաբան Արսէն Դանիէլեան, ներկայացնելով զոյգ դպրոցներու պատմականը եւ անոնց ունեցած դերը իրանահայ կրթական եւ մշակութային կեանքին մէջ: Սեդա Գրիգորեան – Բարխուդարեան գնահատանքի խօսքեր ուղղած է յիշեալ դպրոցներուն մէջ պաշտօնավարած ուսուցիչներուն: "Դաւթեան–Մարիամեան" կրթական հաստատութեան վարչութեան ատենապետ Վահիկ Ծառուրեան պարգեւատրած է բազմավաստակ ուսուցչուհի Էմիլի Յարութիւնեանը, իսկ երեկոյթին ներկայ 12 նախկին ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ արժանացած են յատուկ գնահատանքի:

"ԽՍԱԵԱՆ"Ի ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Լոս Անճըլըսի Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 29ին տեղի ունեցած է "Խսաեան" վարժարանի հիմնադրութեան 110ամեակին առթիւ կազմակերպուած "Բաժակի պահ"ը: Ներկայ եղած են աւելի քան 100 խսաեանցիներ եւ համակիրներ: Բացումը կատարած է Մարի Խաչիկեան: Կարդացուած է Պոլսոյ "Խսաեան" վարժարանի տնօրէնուհի Սաթենիկ Նշանի տեղեկատուութիւնը: Նշուած է Պոլսահայ Միութեան 28 տարի ծառայած, նախկին ատենապետ տոքթ. Արթօ Էրսան-Խաչերեանի ծննդեան 68րդ տարեդարձը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ Է ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գիտէի՞ք, թէ Չինացիները ունին իրենց յատուկ օրացոյցը: Ըստ այդ չինական օրացոյցին թեւակոխեցինք 4703 թուականը: Փետրուար 9ին սկսաւ "Տախտակէ աքլոր"ի տարին...

Այդ օրը աւելի քան մէկ միլիառ Չինացիներ եւ հարաւ-արեւելեան Ասիոյ հարիւրաւոր միլիոն բնակիչներ դիմաւորեցին իրենց Նոր Տարին մեծ ջերմեռանդութեամբ, իրենց յատուկ տօնակատարութիւններով եւ սովորութիւններով:

ՏՕՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԿԱՐԻՆ

Նոր Տարուան նախօրեակը եւ անոր յաջորդող երեք օրերը տօնական պաշտօնական օրեր են: Սակայն բազմաթիւ մարզերու մէջ տօնը կը տեւէ մէկ շաբաթ: Այդ շրջանին միակ դործող հաստատութիւնները թատրոնները եւ ճաշարաններն են: Երկրին տնտեսական կեանքը բնականի կը վերադառնայ Նոր Տարուան եօթներորդ օրը, սակայն տօնական մթնոլորտը կը շարունակուի մինչեւ լապտերներու տօնը, Նոր Տարուան առաջին ամսուան հինգերորդ օրը:

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չինացիները կը սիրեն ամբողջ տան մէջ փակցնել կարմիր թուղթերու վրայ գրուած մաղթանքներ: Գեղագրուած երկու նախադասութիւններ իրարու զուգահեռ կը կախուին տան մուտքի երկու կողմերը: Բրինձի կարասին վրայ յաճախ գրութիւն մը կը գտնուի. "Միշտ լեցուն":

ԽԹՈՒՄԸ

Ինչպէս մեր խթումը, Չինացիներուն Նոր Տարուան խթումը նախ եւ առաջ ընտանեկան հաւաքոյթի տօնն է, երբ ընտանիքին բոլոր անդամները կը հաւաքուին սեղանին շուրջ: Ընթրիքը կրնայ սկսիլ միայն երբ բոլոր անդամները ներկայ կը գտնուին: Նոյնիսկ տեղեր կը պահուին անոնց համար, որոնք հեռու տեղեր կ՚աշխատին, եւ չեն կրնար վերադառնալ խթումին համար:

Խթումի ճաշացուցակը մեծ թիւով ճաշեր կը պարունակէ: Կարգ մը ճաշեր խորհրդանշական իմաստ մը ունին եւ սախպողական ձեւով ներկայ են, ինչպէս՝ "երկար տարուան բանջարեղէններու ճաշը", որ խելացութիւնը կը ներկայացնէ, կամ՝ "ձուկ հաւը", որ առողջութիւն կ՚ապահովէ ամբողջ ընտանիքին անդամներուն եւ այլն:

ԲԱԽՏԻ ԴՐԱՄԸ

Խթումը միշտ կը վերջանայ "բախտի դրամ"ը բաժնելով: Չափահասները, յատկապէս ծնողները եւ մեծ հայրերը, պզտիկներուն կը բաժնեն դրամ պարունակող կարմիր պահարաններ, որպէսզի այս դրամը իրենց բախտ բերէ ամբողջ տարուան ընթացքին:

ՎԻՇԱՊԻՆ ՊԱՐԸ

Չինացիներուն համար վիշապը ազնուականութիւնը, քաջութիւնը եւ բախտը ներկայացնող անասուն մըն է: Աւելի քան հազար տարիներէ ի վեր, վիշապին պարը տակաւին մեծ ժողովրդականութիւն ունի եւ մեծ խանդավառութիւն կը պատճառէ: Այս պարը կարելի է ներկայացնել օրուան ընթացքին կամ գիշերը: Գործածուած վիշապը միշտ զօրաւոր գոյներով զարդարուած է: Ան կազմուած կ՚ըլլայ ընդհանրապէս 9 կամ 12 բաժիններէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկէն երեք մեթր երկայնք կրնայ ունենալ: Թմբուկներ եւ զանգակներ կ՚ընկերանան Չինացիներու կողմէ յարգուած այս առասպելական անասունին պարին:

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Այս տրամադրութեան ներքեւ գտնուող մէկու մը հետ ճամբայ քալելը հաճելի բան մը չէր. այսուհանդերձ սոխպուեցայ համակերպիլ, բախտի յանձնելով ամէն բան:

Մինչեւ Ղալաթիա պիտի երթայինք, Լաճիվէրտ խան, ուր կը գտնուէր Զօհրապի գրասենեակը:

Բայց անկէ առաջ Թորգոմ ուզեց ռուսական հիւպատոսարանը հանդիպիլ: Անվտանգ անցանք շիտակ ճամբէն, հիւպատոսարան մտանք ուր բարեկամս տեսակցեցաւ մէկ քանի պաշտօնեաներու հետ: Յետոյ ճամբանիս շարունակեցինք ու եկանք Լաճիվէրտ խան:

Զօհրապ հոն չէր: Իր զաւակը եւ գրագիր մը մեզ ընդունեցին: Նոյն միջոցին հոն կը գտնուէր նաեւ Արամ Անտոնեան:

Ըսինք թէ կը փափաքէինք Զօհրապ էֆ.ի հետ տեսակցիլ:

–Հայրիկս քիչ մը առաջ հոս էր, պատասխանեց զաւակը, չեմ գիտեր թէ ու՛ր գացած է, կեցէ՛ք քանի մը տեղ թէլէֆօն ընեմ եւ եթէ կարենամ հետը խօսիլ կ՚ըսեմ որ հոս իրեն կ՚սպասէք կոր:

Եւ մտաւ, Արամ Անտոնեանի հետ, Զօհրապի սենեակը, մինչ մենք դուրսը, ըսպասման սրահը մնացինք:

Քիչ ետք վերադարձաւ մեզի մօտ եւ ըսաւ թէ անկարելի եղած էր հօրը հետ տեսակցիլ:

–Եթէ կ՚ուզէք՝ սպասեցէք, թերեւս կու գայ, ըսաւ:

Ժամու մը չափ սպասեցինք: Միջոց մը Արամ Անտոնեան մէկ կողմ քաշեց զիս եւ ըսաւ.

– Պարապ տեղը մի՛ սպասէք, Զօհրապը գալիք չունի, տղան հետը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Թորգոմը եկած է ու զինքը տեսնել կ՚ուզէ եւ խորհուրդ տուաւ որ գրասենեակ չհանդիպի: Զօհրապն ալ պատասխանեց որ ժամ առաջ գրասենեակէն հեռացնելու նայի Թորգոմը...:

Ի վերջոյ, կէսօրին մօտ, գրագիրը յայտարարեց.

– Ա՛լ ասկէ ետքը Զօհրապ էֆէնտի չի գար, Պոլիս անցած ըլլալու է, որովհետեւ կարեւոր գործ մը ունի այսօր դատարանը: Դատարանէն ետքն ալ ուղղակի չոգենաւ կ՚երթայ:

Արդարեւ նոյն միջոցին Զօհրապ Մեծ Կղզի կը նստէր:

Յուսահատ՝ դուրս ելանք:

– Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, հարցուց Թորգոմ:

– Իրա՛ւ որ չեմ գիտեր:

– Բայց պէտք է որ անպատճառ տեսնենք Զօհրապը...

– Դժբախտաբար Կղզի կը բնակի, եթէ ո՛չ գոնէ իրիկունը տեսնելու փորձ մը կ՚ընէինք:

- Ուրեմն վաղը առտու Մեծ Կղզի ուղղակի իր տունը երթանք:

– Երթանք, սոխպուեցայ համակերպիլ:

Հետեւեալ օրը կիրակի էր ու ապահովաբար պիտի կրնայինք Զօհրապը իր տունը գտնել:

Ժամադիր եղանք կամուրջին վրայ, Կղզիներու նաւամատոյցը եւ իրարմէ բաժնուեցանք:

Նոյն օրը իսկ իմացայ որ Բերայի մէջ ոստիկանները իբր Թորգոմ ձերբակալած էին Սարգիս Մինասեանը որ հեռուէ հեռու նմանութիւն մը ունէր մեր բարեկամին հետ:

Կիրակի առտու գացի Կղզիներու չոգենաւը: Սակայն Թորգոմ չեկաւ ու ես առանձին գացի Մեծ Կղզի ու հետեւեալ առտուն ուղղուեցայ դէպի Նիզամ ուր կը գտնուէր Զօհրապի բնակարանը:

Ներքնապէս գոհ էի որ Թորգոմ չէր եկած, քանի որ Արամ Անտոնեանէն իմացած էի որ իր ներկայութիւնը դժգոհութիւն պիտի պատճառէր Զօհրապի:

Հիմա՛ առանձին՝ կրնայի իրեն հետ տեսնուիլ ու ազատօրէն ամէն բան բացատրել:

Բարեբախտաբար նոյն միջոցին Զօհրապը տեսայ որ դէպի նաւամատոյց կու գար: Միասին մեր ճամբան շարունակեցինք: Երբ պատմեցի իրեն Թորգոմի գալուստը եւ իրմէ սպասած ակնկալութիւնը, շատ յուզուեցաւ.

- Ամա՜ն, գոչեց, չըլլայ որ գայ զիս տեսնելու, ըսէ՛ իրեն որ դժբախտաբար այս միջոցին ի վիճակի չեմ իր ուզած գումարը տալու, եթէ խնդիրը փոքրիկ գումարի մը վրայ ըլլար, ամենայն հաճութեամբ... ինչ որ ալ ըլլայ՝ խորհուրդ տու՛ր իրեն որ խոյս հեռանայ Պոլսէն, եթէ ձեռք անցնի՝ գործը գէշ է: Հիմա ժամանակները փոխուած են...

Համդարտեցուցի զինքը եւ ըսի որ ամէն ջանք պիտի ընեմ որպէսզի Թորգոմ ո՛ւ եւ է կերպով զինքը անհանգիստ չընէ:

(Շար. 4)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire, une **S O I R E E C A B A R E T** animée par

MARTIN YORGANTZ
et son orchestre,

avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN**, à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.

Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN**.

Billeterie :

— Mireille: 01. 39. 90. 63. 89
— Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73
— Méliné: 01. 39. 85. 00. 23

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **V O Y A G E E N A R M E N I E**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de
A ï d a : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
M a ï d a : 01 46 38 28 47

□

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

(Շար. Ա. էջէն)

ժըշտութիւն եւ ձայն) : Արուարձաններու վերաբերող, գրեթէ անծանօթ ֆիլմ մըն է՝ Լ՚էսքիվ որ չորս մրցանակ ստացաւ (լաւագոյն ֆիլմը, Աբտէլաթիֆ Քէշիշ ե-ղաւ լաւագոյն բեմադիրը, լաւագոյն բե-մանկութը, լաւագոյն իգական յոյսը Սա-րա Ֆորէսթիէի համար) : Մրցանակներու արժանացաւ նաեւ "Նշանախօսութեան եր-կար Կիրակին" եւ լաւագոյն դերասա-նուհին ալ նկատուեցաւ Եոլանտ Մորօ նոյնպէս անծանօթ ֆիլմի մը մէջ կատա-րած դերին համար ("Երբ ծովը կ՚ալեկո-ծի") : Միակ յոյսը Գորիսթններուն հա-մար մնացած էր Ամերիկան, ուր յաջորդ-օր կը կատարուէր Օսքարներու բաշխու-մը եւ Գորիսթները ֆիլմը ընտրուած էր օտար ֆիլմերու կարգին եւ ամբողջ խում-բը Ժերար Ժինիոյի գլխաւորութեամբ, Լոս Անճըլըսի ճամբան բռնած էր, բայց հոն ալ Գորիսթները ոչ մէկ արժանիք գը-տան եւ ձեռքերը պարապ Ֆրանսա վե-րադարձան :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ միշտ ցնցուած կը մնայ վիզաներու պատմութիւնով մը, որ ըս-տիպեց Արտաքին Նախարարին՝ Ֆիշէրին ընդունիլ որ երկու սխալներ գործած է : Ծանօթ է որ այս պատմութիւնը քանի մը շաբաթ է հրապարակ ելաւ. մեծաքանակ մուտքի վիզաներու բաշխումի հարց մը, որ սկսաւ Ուկրանիայով : Հոն, տասնեակ հազարաւոր ճամբորդներու վիզա շնոր-հուած է, որոնց մէջ զբօսաշրջիկներէ զատ կան սպօրինի աշխատաւորներ, ոճրա-գործեր, պոռնիկներ, նոյնիսկ չէչէն ա-հաբեկիչներ : Ֆիշէր, որ ինքզինք անսխա-լական կը նկատէր, այլեւս մտահոգ է քանի իր կուսակցութիւնը (Կանաչ) գլխա-ւոր ուժն է Ֆրէօտէրի : Կիեւի հիւպատո-սարանին տուած վիզաները 148 հազարէն (1999ին) 297 հազարի հասած է արդէն 2001ին : Ֆիշէր ի վերջոյ ստանձնած է իր եւ իր գործակիցներուն պատասխանատու-ութիւնը : Նախ դիւրացուցած է շահագոր-ծումները, ապա հարկ եղած արագու-թեամբ չէ հակազդած որպէս պատաս-խանատու Նախարար :

THEATRE DU NORD-OUEST
13 rue du Fbg Montmartre 75009 PARIS

J E R U S A L E M
UNE LONGUE NUIT,
TENEBRES ET LUMIERE ECLATANTE

de **Karen A. Simonian**

2, 6 et 7 mars à 20h45
Spectacle présenté du 2 mars au 10 juin dans le cadre du cycle
«Justice et Politique»

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Գամփանեը Ֆրէզ*)
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Պօմոն*)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Լա Սիոթա*)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (*Սէն Թ՚Անթուան*)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Սէն Լու*)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Փրատօ*)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի *ընթացքին*, ՈՒՐԲԱԹ *երե-կոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ* ՀՍԿՈՒՄ*ի* խաղաղական *եւ* Հանգստեան *ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակա-ցոյցի.–*

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ *եկեղեցւոյ մէջ*

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը) :

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ *(25 տող) մահազդներու պարագա-յին եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնաց-եալին :*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումնե-րու համար, դիմել Թերթին Վար-չութեան :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆերուն. –

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժա-մը 10.15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝ ԱՐԵՒԱ-ԳԱԼ*ի ժամերգութիւն կը կատարուի :*

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յով-հաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ*ի* խաղաղական *եւ* Հանգստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–*

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2,
ԻԴ. Օր Մեծի Պահոց : Միջինք
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեք-շաբթի *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգու-թիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժա-մանակացոյցով. –*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 2ին, ՄԻՋԻՆՔ
Առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երե-կոյեան ժամը 17ին Հսկում :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին :

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ :

Ժամերգութիւն՝	*ժամը* 8.45*ին*,
Արեւագալ՝	*ժամը* 9.45*ին*,
Պատարագ՝	*ժամը* 10.30*ին*,

Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45-*ին :*

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալ*ի ժամերգութիւնները կը կա-տարուին* Մեծ Պահքի *Կիրակիներուն պա-տարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակա-ցոյցով. –*

Մարտ 6	Դատաւորի	Կիրակիին
Մարտ 13	Գալստեան	Կիրակիին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, *ժամը* 16-*ին* Տեառնընդառաջի *Նախատօնակ, Ան-դաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ՚ու-նենայ :*

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

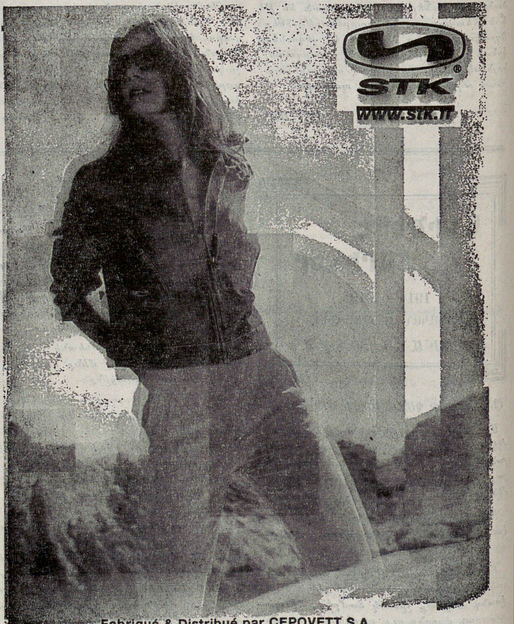
sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétaire de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 2
MERCREDI
2 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.147 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.147

ԲԱՆՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԽԱԼ ՀԱՍՑԷՈՎ

Աւելի քան տարիէ մը ի վեր, Կիպրոսի Մելգոնեան կրթարանը այս դասաշրջանին աւարտին փակելու Հ.Բ.Ը.Մ.-ի որոշումը արդար ընդվզումի արտայայտութիւններու եւ արարքներու մեկնակէտ է: Անհամար յօդուածներ, երոյթներ, դատական հետապնդումի նախաձեռնութիւններ առաջին օրէն փորձեցին անդրադարձնել սխալին, եւ կեցնել անդարմանելին գործելէ: Դպրոցին աշակերտութեան բողոքի ցոյցերէն մինչեւ նախկին սաներու դատի դիմելու տրամադրութիւնը, անցնելով՝ մամուլի պախարակող, հարցադրող, առարկող էջերէն, չյաջողեցան կոտրակատար միութիւնը հանել իր քար լռութենէն: Ոչ մէկը պատասխանի, բացատրութեան չնորհին արժանացաւ մինչեւ այսօր հայութիւնն պահպանողի հանդամանքով ներկայացող ու որպէս այդ ալ ընկալուած միութեան կողմէ: Հարազատ պատկերն էր չունին ու կարաւանին աասցուածքին:

Գտնուեցան անշուշտ ժրաջան բոլորտիքեաններ որոնք հրապարակ իջան անպաշտպանելի դատ մը պաշտպանելու. ու ինչպէս նման պարագաներու, յաջողեցան տալ միայն պայծէն աւելի պայականի (չըսելու համար պնակալէզի) ծաղրանկար մը:

Յետոյ սակայն Պոլսոյ Պատրիարքը Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան դատի դիմեց Մելգոնեան կտակին յանձնառութիւններուն հաշիւը պահանջելու Հ.Բ.Ը.Մ.-էն. այս վերջինը պահպանելով հանդերձ քար լռութիւնը, ասպարէզ իջաւ յօդուածագիր – լրագրողի դասէն աւելի հանգամանաւոր բանբեր մը՝ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը: Անոր Մամլոյ կեդրոնական դիւանը անթուական շրջաբերականով մը բանսարկութեամբ կ'ամբաստանէ Մեսրոպ Պատրիարքը:

"Մեր խօսքը" վերադիրով չորս էջնոց գրութիւնը ամէնէն աժաննոց ռազմամըթերքով կը փորձէ վարկաբեկել Պատրիարքը, արդարացնելով "հայհոյանքը փաստի սով է" խօսքը ու միայն վերջին մէկուկէս էջին մէջ բացատրելով թէ բանն ինչում է:

Երբ խօսքը կը վերաբերի Պոլիս գտնըւող իշխանաւորի մը, դիւրին է կռահել թէ ի՛նչ կ'ըլլայ վարկաբեկող աժաննոց ռազմամթերքին գոյնը. Պատրիարքը "կասկածելի վարկ"ի տէր եկեղեցական է, "պարտուղի վերաբերմունք"ի, "արտառոց ընթացք"ի տէր, որ "շնորհիւ թրքական իշխանութիւններու նեցուկին" դիւրութեամբ բարձրացած է այդ Աթոռին. ու միայն այդ չէ. փորձած է "տիրանալ նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ գերագոյն հոգեւոր պետի հանգամանքին", քայց տեսած թէ "թրքական կոււանը անբաւարար է իրականացնելու այդ այլանդակ դիտաւորութիւնը", եւլն.:

Պատրիարքը տակաւին յանցաւոր կը նկատուի որ արտօնած է Թուրքերուն որ վինք քաղաքական գործիք ընեն, Եւրոպայի մէջ Թուրքիոյ անդամակցութեան քարոզչութեան ելլելով, իր գաղութին կիրարկուած ճնշումներուն դէմ ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին առջեւ հացադուլ չէ յայտարարած, նախագահ Պուշի այցին գանգատած է Ամու Ղրայլի բանտին պայմաններէն, փոխանակ բողոքելու Թրքական բանտերուն մասին...

Այս մակարդակի հիմերով կը հռչակուի թէ "ան տեւապէս ծառայած է թրքական իշխանութիւններու քաղաքական առաջադրանքներուն", ուստի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի դէմ դատի դիմելու Պատրիարքին որոշումն ալ կը զետեղուի Թրքական իշխանութիւններու "հաւանութեան, քաջալերանքին եւ մանաւանդ դիտաւորութեան" տակ: Երկու տող վարը արդէն բացայայտ կերպով կ'ըսուի ամբողջ շրջաբերականին միտ բանին. "Թրքական իշխանութիւնները մինչեւ հիմա երբեք չեն յաջողած վընասել Հ.Բ.Ը.Միութեան": Այլ խօսքով՝ ոչ մէկ խօսք Մելգոնեանի փակումին տեղի – անտեղի բնոյթին, այդ ուղղութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի խրատասու ըլլալ – չըլլալուն, վերջապէս Մեսրոպ Պատրիարքը դատի դիմելու մղող ազդակներուն, խնդրին էութեան մասին:

Այնքա՛ն տխրական է միջոցը անարգանքի պատճառով քօղարկելու կիրքը, որ շրջաբերականին հեղինակը, կամ հեղինակները, առանց ստուգելու ամենափոքր մտահոգութեան, տեղ տուած են սխալ տեղեկութիւններու, անտեսած՝ "թրքական իշխանութիւններու ծառայող" բուն ընթացք ու արտայայտութիւն:

Օրինակնե՞ր: Նախ սխալներուն մասին. Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքը որուն բացումը չպահանջելով կը մեղադրուի Մեսրոպ Արք., չէ փակուած: Ան որպէս երկսեռ երկրորդական վարժարան կը շարունակէ սերունդ հասցնել կէս դարէ ի վեր: Ճիշդ չէ նաեւ ըսուածը թէ այդ հաստատութիւնը "միակ կեդրոնն էր ուր կրնային պատրաստուիլ երիտասարդ հայ եկեղեցականներ": Բացումին յաջորդող կարճատեւ շրջան մը միայն Դպրեվանքը ընծայարան մը ունեցած է նշուած նպատակով: Այսինքն, շատ երկար ժամանակէ ի վեր Դպրեվանքը Պոլսոյ հայկական միւս վարժարաններէն տարբերող ոչ մէկ յատկանիշ պահած է որպէս երիտասարդ եկեղեցական պատրաստող: Ինչ կը վերաբերի Մեսրոպ Արք.ի Հայց. Եկեղեցիին գերագոյն աթոռին "Թրքական կռուանով" նկրտած ըլլալու պնդումին, շրջաբերականին հեղինակ կուսակցութիւնը շատ մօտը դիրքաւորուած ըլլալով այդ խոհանոցին, լաւատեղեակ կրնար նկատուիլ. սակայն հարցը հոն է որ այս ափերը հասած չէին ճիշդ հակառակը պնդեցին Գարեգին Բ.ի ընտրութենէն ետք: Գտնուած էր ընտրող եպիսկոպոսներու կորիզ մը որ զօրավիգ եղած էր Մեսրոպ Արք.ի թեկնածութեան, բայց ինք այդ քայլը չէր առած:

Ինչ կը վերաբերի շրջաբերականին անտեսումին, անոր ատաղձը կու գայ Հ.Բ.Ը.Մ. – ՌԱԿ պաշտպանեալ – պաշտպանի նոյն շրջանակէն: Երկուքէն ոչ մէկը հակադեց, հայութիւնը վարկաբեկուած, անոր անունով Թրքական իշխանութիւններուն զօրակցութիւն տրուած նկատեց Հիւսիսային Ամերիկայի արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք.ի Թուրք լըրագրողուհիի մը տուած հարցազրոյցին ըսածներուն ("Յառաջ", Փետր. 26/27). անոնք լայնօրէն աւելին էին, քան՝ Մեսրոպ Արք.ի վերագրուած "բանսարկութիւն"ը: Եւ պէտք է չեշտել թէ Խաժակ Արք. ո՛չ Պոլսի Պատրիարքական փշոտ Աթոռը ունէր, ո՛չ ալ Թրքական ազդակը նկատի առնելու հարկը, երբ կ'ըսէր. "Ցեղասպանութեան պատասխանատուն մենք ենք":

Ի վերջոյ, ո՛չ Մեսրոպ Արք. պաշտպանութեան կարիք ունի, ո՛չ ալ նման շրջաբերականներ կը յաջողին Հ.Բ.Ը.Մ.-ին դպրոց պահելու յանձնառութիւնը "փակել"ով փոխարինելու մեղքը մոռցնել: Չորս էջնոց գրութեան միակ եզրակացութիւնը կ'ըլլայ այն որ Ռ.Ա.Կ.-ը պաշտպան, պահապան, հովանաւոր, զօրակից, զինակից է Հ.Բ.Ը.Մ.-ին, տալով մը բանսարկութիւն սխալ հասցէով հրապարակ հանելու աստիճան ուխտեալ:

Բայց այսքանը ոչ ոքի համար նորութիւն ունեցող բան է, ինչպէս այն մերկ իրողութիւնը թէ հայկական վարժարան փակելը տապարի հարուած է մեր ազգային ծառին:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՀՍԿԱՅ ՑՈՅՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Հակառակ արգելքին, Երկուշաբթի, Փետր. 28ին Պէյրութի փողոցները եւ մանաւանդ Նահատակաց հրապարակը որ մկրտուած էր Ազատութեան հրապարակ, ծայրէ ծայր լեցուած էին: Ամբողջ ժողովուրդը, միացած, հաշիւ կը պահանջէր, իր վրդովումը արտայայտելով Լիբանանի տուրիամէտ կառավարութեան եւ Սուրիոյ դէմ: Նոյն օրը, Խորհրդարանին մէջ ընդդիմութիւնը արգելքի բանաձեւ մը կը պատրաստէր կառավարութեան դէմ, բայց հարկ ալ չեղաւ, քանի նիստի բացման պահուն իսկ, Օմար Քարամէ կառավարութեան հրաժարումը կը յայտարարէր: Լուռ յեղափոխութիւն մը եւ, որ Ֆիկառօ Վրաստանէն եւ Ուկրանիայէն ետք, կը մկրտէր Թաւշեայ յեղափոխութիւն: Քարամէի հրաժարականը, մինչ ապահովութիւնն ունէր լայն մեծամասնութեան մը, արտակարգ ուրախութիւն մը ստեղծած էր երկրին մէջ: Նոյն իրիկունը նախագահը Լահուտ կ'ընդունէր հրաժարականը, Ուաշինկթըն ալ չէր ծածկեր իր գոհունակութիւնը: Սուրիացիք կ'արձագանգէին, յայտնելով թէ լիբանանեան "ներքին հարց մըն է": Օ. Քարամէի հրաժարականը սակայն "քաղաքական պարապ մը" կը ստեղծէ, որմէ Սուրիոյ հաւատարիմները կ'ուզէին խուսափիլ, բայց ըստ երեւոյթին Քարամէ այլ ելք չգտաւ: Ընդդիմութեան բուռն յարձակումները յաղթեցին եւ ինք ալ խոստովանած է. "Հակառակ ամբաստանութիւններուն, բարի կամեցողութեան տէր էի, բայց անոնք անուանարկութեան վերածուեցան: Համակերպեցայ անարդարութեան եւ յարձակումներուն, բայց տեսայ որ ոչ ոք երկխօսութիւն կ'ուզէր": Պահիա Հարիրի, որ կ'ուզէ այլեւս "նահատակին քոյրը" անուանուիլ, Խորհրդարանի բեմը բարձրացած էր պահանջելով կառավարութեան հրաժարումը, բացագանչելով Քարամէի՝ "Ենթարկուեցէք ժողովուրդին կամքին":

Ընդդիմութեան ղեկավարներէն մէկը կոչ ըրած է որ ցոյցերը շարունակուին մինչեւ որ սուրիական զօրքը քաշուի, մինչ Վալիտ Ճումպլաթ կը հաստատէր. "Ընդդիմութիւնը եւ ժողովուրդը տարին այս յաղթանակին":

Ֆիկառոյի թղթակիցը՝ Ռընո Ժիրար, կը յիշէ Պէյրութի ֆրանսագիր օրաթերթին Օռիանի մեծ լրագրողին՝ Ժորժ Նաքքաշի (1904 – 1972) խօսքը, 1949ին, անկախութենէն 6 տարի յետոյ: Ան գրած էր. "Երկու բացասական կողմեր ազգ մը չեն կերտեր": Այլ խօսքով, կ'ուզէր ըսել որ նոր երկիրը իրական համաձայնութեան մը վրայ չէր կառուցուած, այլ երկու հրաժարումներու –քրիստոնեաները կը հրաժարէին որպէս արեւելքի Ֆրանսացիներ մտածելէ անդամակցելու համար ամբողջովին արաբական երկրի մը ծրագրին, մահմետականներն ալ կը հրաժարէին արաբական մեծ միապետութեան մը երազէն, ընդունելու համար փոքրիկ անկախ երկիր մը, լաւ ճշդուած սահմաններով: Այսօր, կը գրէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, կարելի է բարեփոխել Նաքքաշի խօսքը եւ ըսել. արդեօք միասնական Լիբանան մը ծնունդ չառնե՞ր շնորհիւ մէկ բացասական հարցի, որ երկրին գրաւումն է սուրիական ուժերու կողմէ:

ԻՆ՞Չ ԿԸՍԷ ՍՈՒՐԻԱ

Մոնտ Մարտ 1ի թիւով հարցազրոյց մը հրատարակած է Սուրիոյ Գաղթողներու նախարարուհի եւ Արտաքին նախարարութեան նախկին բանբեր Պութայինա Շաապանի հետ, որու ընթացքին այս վերջինը կը պարզէ իր երկրին դիրքը Լի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 1)

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Փետրուար 28ին Ստեփանակերտի ու Երեւանի մէջ ոգեկոչուած է Սումգայիթի զոհերուն յիշատակը: Ստեփանակերտի յուշահամալիրին շուրջ հաւաքուած են մտաւորականներ, զինուորական ու քաղաքական դէմքեր, պատերազմի վեթերաններ, ուսանողներ, դպրոցականներ, ժողովրդական բազմութիւն մը: Ծաղիկներ զետեղուած են խորհրդանշական յուշարձանին, ապա Արցախի Առաջնորդը Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան հոգեհանգիստ կատարած է 1988ի զոհերուն յիշատակին, ներկաներուն յորդորած զգօն ըլլալ, քանի տակաւին Ղարաբաղեան հարցը լուծումի չէ յանգած: Երեկոյեան Սպայի Տան մէջ պետական սենեկային նուագախումբը համերգ մը տուած է Սումգայիթի զոհերուն յիշատակին:

Երեւանի մէջ յիշատակութեան վայրը եղած է Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրը ուր եւս խմբուած են քաղաքական, մտաւորական դէմքեր, քաղաքացիներ: Այրարատեան թեմի Առաջնորդ Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեանի աղօթքով սկըսած է սգահանդէսը, ապա յիշատակութեան խօսք արտասանած են Գրողներու Միութեան նախագահ Լ. Անանեան, դերասան Սօս Սարգսեան, Զօրի Բալայեան:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՆ ԴԷՄ

Թուրք մամուլը Հայերու բնաջնջումին մասին վիպագիր Օ. Փամուքի ծանօթ յայտարարութեան նիւթը ամէն օր կը թարմացնէ յաւելեալ լուրերով, մեկնաբանութիւններով: Վիպագիրէն ետք, այդ առընչութեամբ դժգոհութեան թիրախ եղած է բրիտանական մամուլի ծանօթ անուններէն "Օպզերվըր" թերթը: Դժգոհութեան պատճառը այն է որ թերթը Թուրք վիպագիրին խօսքերուն մասին մեկնաբանութիւն մը հրատարակած է, իսկ մեկնաբանութեան հեղինակը Հայ մըն է. Նուրիձա Մատթէոսեան որուն նկարիչ Ա. Կորքիի կենսագրութեան նիւթով վէպը լոյս տեսաւ քանի մը տարի առաջ ("Սեւ Հրեշտակը"):

Ն. Մատթէոսեան գրութեան սկիզբը զետեղած է Թրքական առածը որ կ'ըսէ. "Գրիչը աւելի հաստ է, քան Թուրը": Ապա այդ նմանութեամբ եզրակացուցած է թէ Փամուք մէկ հարուածով կոտրեց Գորդեան հանգոյցը:

Թուրք մամուլը մամուլի անաչառութեան ներհակ ընթացք կը վերագրէ բրիտանական թերթին:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

Վստահաբար, փարաւոնները չէն կըռահած թէ ի՛նչ հարստութիւն, "դրամագլուխ" ձգած են իրենց յետագայ սերունդներուն, դրամագլուխ որ քառասուն դարեր յետոյ այսօր կը պտղաբերի շնորհիւ զանգուածային զբօսաշրջութեան: Անցեալ տարի ութ միլիոն օտարներ այցելած են Եգիպտոս, երկրին ապահովելով իր եկամուտներուն, տարադրամին շատ կարեւոր մէկ մասը:

Քաղաքական գետնի վրայ ԺԹ. դարը Եգիպտոսի նախ ինքնավարութեան, յետոյ ալ անկախութեան դարն է, եւ ի վերջոյ անգլիական հովանաւորութեան: Ֆրանսական ներկայութիւնը հոն տեւեց միայն երեք տարի (1798 – 1801), որմէ յետոյ օսմանեան բանակի այնտեղի հրամանատար ալպանացի Մոհամմէտ Ալի երկրին վրայ իր իշխանութիւնը հաստատեց եւ երկար մաքառումներէ յետոյ, Լոնտոնի դաշնագրով (1841) ճանչցուեցաւ որպէս ժառանգական իշխան, "խտիւ": Փաստօրէն Եգիպտոս կ'ընթանայ դէպի անկախութիւն մը զոր կը քաջալերեն Անգլիա եւ Ֆրանսա որովհետեւ ... երկիրը կը ներկայացնէ ռազմավարական մեծ կարեւորութիւն: Եգիպտոսի մէջ կը գտնուի Սուէզի Ջրանցքը, որով Եւրոպա - Ծայրագոյն Արեւելք նաւարկութեան ճամբան կը կրճատուի կիսով: Այդ ծրագրին հեղինակն է ֆրանսացի դիւանագէտ Ֆերտինան տը Լեսեփս որ Գահիրէի մէջ պաշտօնավարած ատեն յաջողեցաւ այդ մասին համոզել խտիւ Իսմայէլը: Ջրանցքը մեծ շուքով բացուեցաւ նաւարկութեան 1869ին, ի ներկայութեան Ֆրանսայի Էօժէնի կայսրուհիին, Աւստրիոյ Ֆրանց – Ժոզէֆ կայսրին եւ Անգլիոյ գահաժառանգ Էտուըրտ իշխանին: Սակայն Ֆրանսական Գ. Հանրապետութեան դիւանագիտական եւ ռազմական տկարութեան պատճառաւ, Անգլիացիները ձեռք ձգեցին Սուէզի Ջրանցքին արժեթղթերու մեծամասնութիւնը, եւ 1882ին հաստատեցին իրենց իշխանութիւնը երկրին վրայ, մինչեւ 1922:

Եգիպտոսի միապետական շրջանի գահակալներն են. – խտիւներ՝ Մեհմէտ Ալի (1804-1848), Իպրահիմ փաշա (1848), Ապպաս Ա. (1848-1854), Մոհամմէտ Սայիտ (1854-1863), Իսմայիլ փաշա (1863-1879), Թեվֆիք փաշա (1879-1892): Ապպաս Բ. Հիլմի (1892-1914) Անգլիացիներէն գահընկէց, Հիւսէյին Քէմալ (1914-1917). թագաւորներ՝ Ֆուատ Ա. (1917-1936) եւ Ֆարուք Ա. (1936-1952):

Նորաստեղծ Իսրայէլի պետութեան դէմ 1948ի պարտութենէն դառնացած, այլ մանաւանդ Ֆարուք թագաւորին զեղխութիւններէն վրդոված, խումբ մը զինուորականներ գլխաւորութեամբ զօր. Նեկիպի, 1952 Յուլիս 23ի պետական հարուածով միապետը գահընկէց րին եւ Հանրապետութիւն հռչակեցին: Երկու տարի յետոյ ուրիշ հարուածով մը Նեկիպի յաջորդեց զօր. Կամալ Ապտէլ Նասէր: Եգիպտոս արդիականացումի, տնտեսական մեծ զարգացումի կարիքն ունէր եւ ասոր համար հարկաւոր էր մեծ քանակութեամբ ելեկտրական ուժ: Անգլիացիները 1902էն Նեղոսի վրայ Ասուանի մէջ կառուցած էին ջրամբար մը եւ ելեկտրակայան, որոնք չէին բաւարարեր կարիքները. կար երկրորդ, մեծ ելեկտրակայանի մը եւ նոր ջրամբարով արուեստական մեծ լիճի մը ծրագիրը, որ դրամաւորել չուզեցին արեւմտեան պետութիւնները: 1956ին Նասէր ազգայնացուց Սուէզի Ջրանցքը, դարձաւ դէպի Խորհ. Միութիւն որ իրականացուց այդ ծրագիրը: Տասնեակներով հայ ճարտարագէտներ մասնակցեցան այս մեծ, իսկական փարաւոնական ծրագրին իրականացման: Նասէրի անունը կրող այս հսկայական, արուեստական լիճը որ ունի մօտ 400 քմ. երկայնք, աշխարհի մեծագոյնն է, ելեկտրակայանը՝ մեծագոյններէն մին է: Նասէրի օրով տեղի ունեցան 1956ի եւ 1967ի արաբա-իսրայէլեան պատերազմները, եւ իր յաջորդին Անուար-ալ-Սատաթի օրով 1973ինը, որոնք Եգիպտոսի համար ռազմական պարտութիւններ եղան: 1981ին իր արեւմտամէտ կեցուածքին պատճառաւ, նաեւ անոր համար որ համարձակած էր Իսրայէլի հետ խաղաղութեան դաշինք կնքել, նախագահ Սատաթ ահաւոր ոճրափորձի մը զոհ գնաց, պետական աւագանիին կարգ մը անդամներուն հետ: Իր յաջորդը Հուսնի Մուպարաք կը կառավարէ երկիրը քառորդ դարէ ի վեր:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Եգիպտոս ունի 1.041.000 քառ. քմ. տարածութիւն, որուն 94 տոկոսը անապատային է: Բնակչութիւնը կը կեդրոնանայ մնացեալ 6 տոկոսը կազմող Նեղոսի հովիտին եւ տելթային մէջ, քիչ մըն ալ Սուէզի Ջրանցքին շուրջ: Երկիրը արդիականութեան բացուեցաւ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան. այդ գործընթացին մէջ Հայ մըն ալ մեծ դեր ունեցաւ, խտիւ Իսմայիլի վարչապետ՝ բոլորիս ծանօթ Նուպար փաշան: Եգիպտոսի մէջ եթէ մասնաւորապէս վերջին տասնամեակներուն շատ բան փոխուած է քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային մարզերու մէջ, երկիրը սակայն դէմ յանդիման կը գտնուի անլուծելի հարցի մը որ բնակչութեան տարապայման աճն է: Տուեալները առնենք Լառուս բառարանէն. 1940ին 16 միլիոն, 1975ին 37 միլիոն, այսօր 68 միլիոն: Եթէ ծննդականութիւնը քիչ մը նուազած է առաջուան բաղդատմամբ, առողջապահական մակարդակի ընդհանուր բարելաւումը –կրճատելով մանկական մահերը– պատճառ կ'ըլլայ որ տարին մէկ միլիոնէ աւելի նոր շունչեր աւելնան այդ նեղ հողաշերտին վրայ. ուր բնակչութեան խտութիւնը հասած է մէկ քառակուսի քմ.ի վրայ... 1300ի. այսինքն, Ֆրանսայէն 12 անգամ աւելի: Եւ հարկ է անոնց հայթայթել գործ, սնունդ, եւլն., եւլն. բան մը որ փարաւոնական զօրութեամբ իսկ, անհնարին բան է, պարզապէս:

Կարելի՞ է խօսիլ մէկ Եգիպտոսի մը մասին. պատասխանը պարզ է. միանշանակ՝ ո՛չ: Կայ քաղաքային Եգիպտոսը, գիւղականը, ուր եթէ տեղ-տեղ ելեկտրականութիւնն ու թրաքթէօրը մուտք գործած են, երկրագործ ֆելլահին դարաւոր ապրելակերպէն շատ բան չէ փոխուած: Կայ նաեւ այլ Եգիպտոս մը, զբօսաշրջականը, բոլորովին տարբեր աշխարհ մը իր չորս կամ հինգ աստղանի պանդոկներով ու զբօսանքներով: Եգիպտական հասարակութիւնը շատ շերտաւորուած է: Նախ կրօնական տեսակէտէ. 85 տոկոսը իսլամ սիւննի է, իսլամականութիւնը առաջին վայրկեանէն զգալի է. կիներու գլուխները լայն լաչակներով ծածկուած են: Մնացեալ 15 տոկոսը քրիստոնեայ է, ու այդ զանգուածին մէջ ղպտի ուղղափառները –մեզի դաւանակից– կը կազմեն 95 տոկոս, շուրջ 10 միլիոն բնակիչ. մնացեալը կաթողիկէ, յոյն-օրթոտոքս, ու քնջին չափով ալ Հայ: Հոս ալ Թուրքիոյ նման, շատ բան, շատ օրէնք թուղթին վրայ մնացած է... Թէեւ բոլորն ալ երկրին իրաւահաւասար քաղաքացիներն են, բայց սպայութեան ասպարէզը գոց է քրիստոնեաներուն առջեւ. ուրիշներ ալ թերեւս: Կայ շատ ունեւոր դասակարգ մը որուն մէջ ղպտիները շատ են. կայ երկու ծայրը երբեմն կրկնակի աշխատանքով իրար բերող միջին դասակարգ մը եւ աղքատ դասակարգ մը (իրենց չափանիշերով, ոչ՝ մեր), որ կը կազմէ բնակչութեան 50 տոկոսը: Եգիպտական դրամանիշը, կինէն, կ'արժէ մէկ ութերորդ Եւրօ, իսկ սեւագործ բանուորին ամսական աշխատավարձքը չանցնիր 1000 դահեկանը, այսինքն մեր հանդուցեալ ֆրանքին 800ը...: Ընկերային ապահովութիւն, յատկացում... զի՞նչ խօսիս ախպէր: Բնակչութեան 40 տոկոսը բոլորովին անգրագէտ է, որքան որ օրէնքով նախակրթարանը ձրի եւ պարտադիր է. բայց կը տեսնէք 8–10 տարեկան երախաներ որոնք ձեռքի վրայ բան մը կը ծախեն, կօշիկ կը ներկեն, եւ դեռ ինչե՛ր, տուն քանի մը դրամ տանելու համար: Մանաւանդ սրտաճմլիկ է տեսնել –նոյնիսկ մայրաքաղաքին մէջ– այս եղանակին բոկոտ երախաներ որոնք կու գան բան մը խնդրելու, շաքարեղէն, տուրմ, դրիչ, կամ պարզապէս մուրալու: Աստուած գիտէ միայն թէ իրենց ոտքերը կամ մազերը քանի ամիս է ջուր չեն տեսած, ա՛լ չխօսինք օճառին մասին: Մեր նաւուն մէջ համազգեստ հագած, հազիւ 13–14 տարեկան անուշիկ մանչուկ մը –որուն ո՞վ գիտէ թէ ով տուեր է ոտքին գոնէ երկու չափ մեծ սեւ կօշիկներ– օրն ի բուն կը փայլեցնէ սանդուխներուն բազրիքները, փոշեծծիչով կը մաքրէ աստիճաններուն գորգը, կը կրէ զբօսաշրջիկներուն ծանր ճամպրուկները...: Կարծեմ բաւ է այսօրուան Եգիպտոսի նկարագրութիւնը, որ այլապէս կրնայ տակաւին տասնապատիկ ծաւալ ստանալ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 2)

ՌՈՒՍ-ՉԻՆԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Աշխարհը ցնցող դէպքերէն անդին եւ լուսարձակէ հեռու տեղի կ'ունենան իրադարձութիւններ, որոնք շատ աւելի կարեւոր անդրադարձ կրնան ունենալ նոյն աշխարհին վրայ: Այդ դէպքերը, ի հարկէ, ինքնաբերաբար տեղի չեն ունենար. ունին իրենց մղիչ պատճառները, որոնք իրադարձութեանց կը վերածուին աշխարհի տնտեսական, քաղաքական ու դիւանագիտական կեանքը ձեւակերպող պետական ղեկավարներուն կողմէ: Եւ այդ ղեկավարները ունին իրենց իւրայատուկ նկարագիրը՝ խօսելու եւ գործելու ոճը: Օրինակ, Ռուսիոյ նախագահ Պուտին արտայայտութեան ցուցք եւ հաւասարակշռուած ոճով մեծապէս կը տարբերի Մ.Ն. նախագահ Պուշի ցուցամոլ եւ ամբարտաւան շարժուձեւէն ու խօսելակերպէն: Այս երկուքին միջեւ յատուկ տեղը ունի Ֆրանսայի նախագահ Ժագ Շիրաք, որ լայն գիծերու մէջ Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի դաշնակիցը ըլլալով հանդերձ, հարկ եղած պարագային իր անկախ տեսակէտը յայտնելէ չի քաշուիր, եթէ նոյնիսկ ատիկա կը հակասէ Մ. Նահանգներու տեսակէտներուն: Հակառակ իր համեստ արտայայտութեան ոճին, նախագահ Պուտին կը խօսի ու կը գործէ մեծ ժողովուրդի մը ղեկավարը ըլլալու գիտակցութեամբ՝ գովազդներէ եւ աղմկարարութենէ հեռու:

Այսօրուան միաբեւեռ աշխարհին տիրական ուժը՝ Մ. Նահանգներ, Ռուսիոյ հետ կը վարուին որպէս նախկին Ս. Միութեան ժառանգորդը՝ տնտեսական, քաղաքական եւ մանաւանդ զինական մարզերու մէջ: Կեդր. Ասիոյ մէջ Ռուսիան «պաշարելէ» յետոյ, Մ. Ն. պաշարման օղակը հաստատեցին նաեւ Վրաստանի եւ Ուկրանիոյ մէջ, հասնելու համար Հայաստան, ամբողջացնելով Ռուսիան կղզիացնելու նպատակը:

Ներկայիս նախագահ Պուտինի գլխաւոր մտասեւեռումը պաշարման այդ շղթան քայքայելն է, եւ այդ նպատակին հասնելու համար նախագահ Պուտին լուռ ու հետեւողական աշխատանքի լծուած է: Անցեալ Դեկտեմբերին Մոսկուայի մէջ կատարած համապարփակ հարցազրոյցի մը ընթացքին ան պարզեց Ռուսիոյ վարած արտաքին քաղաքականութեան ընդհանուր ուղղութիւնները, մասնաւորաբար Մ. Նահանգներու հետ փոխյարաբերութիւնը՝ ահաբեկչութեան դէմ միասնաբար պայքարելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար. միաժամանակ, իր դժգոհութիւնը յայտնելով Մ. Նահանգներու Ռուսիան անհանգստացնող արարքներուն հանդէպ:

Այս աշխատանքներու շարքին կարեւորագոյններէն մէկն է Սուրիոյ հետ վերահաստատուած բարեկամութիւնը, որ Սովետական Միութեան փլուզումէն անդին քնացած վիճակի մէջ էր: Նախագահ Պաշար Ալ-Ասատ Յունուարի մէջ Մոսկուա այցելելով նախագահ Պուտինի հետ ստորագրեց ռազմական գործակցութեան եւ Սուրիոյ պարտքերուն վերաբերեալ համաձայնագիր մը: Իսրայէլեան յարձակումներու դէմ պաշտպանուելու համար Սուրիա գնեց արդիական օդանաւեր եւ հակաօդային պաշտպանութեան զէնքեր: Այս առթիւ Իսրայէլեան հաւանական դժգոհութեան մասին հարցադրուելով՝ նախագահ Ալ-Ասատ պատասխանեց, թէ Իսրայէլ կ'ուզէ որ ինք կարենայ յարձակիլ բայց մենք չկարենանք պաշտպանուիլ: Համաձայնագրին երկրորդ կարեւոր կէտը կը վերաբերէր Խորհրդային Միութեան հանդէպ Սուրիոյ ունեցած 13 միլիառ տոլար պարտքին, որուն 70 առ հարիւրը ջնջուեցաւ:

Իրանի հետ մշակած սերտ յարաբերութիւններուն զուգահեռ՝ Ռուսիա Իրանի ատոմական ճարտարարուեստական զարգացման կ'օժանդակէ: Իրանի ատոմակայանին գործունէութիւնը ջղագրգռութիւն պատճառած է նախագահ Պուշին, որ չվարանեցաւ նոյնիսկ յարձակման սպառնալիք կատարելու, եթէ Իրան չդադրեցնէր այդ աշխատանքները, որոնք ըստ նախագահ Պուշին, աշխարհի խաղաղութեան կը սպառնան: Նախագահ Խաթամիի պատասխանը եղաւ կտրուկ եւ ինքնավստահ՝ թէ Իրան առանց ազդուելու այդ սպառնալիքներէն պիտի շարունակէ հիւլէական աշխատանքները, որոնք ոչ մէկ սպառնալիք կը ներկայացնեն աշխարհի խաղաղութեան: Բայց հակասելով նախագահ Պուշի Իրանի մասին կատարած յայտարարութեան, Մ. Նահանգներու նոր նշանակուած արտաքին գործերու նախարարը Գ. Ռայս յայտարարեց, թէ Մ. Ն. նպատակ չունին Իրանի վրայ յարձակելով գործելու, նախընտրութիւնը տալով դիւանագիտական եւ այլ խաղաղ միջոցներու:

Բայց նախագահ Պուտինի մեծագոյն նախաձեռնութիւնը Չինաստանի հետ մերձեցման առաջին քայլն է: Երկար ժամանակէ ի վեր Ռուսաստան-Չինաստան յարաբերութիւնները տաք եւ արդիւնաւէտ չէ...: Այդ յարաբերութիւնները տաք չէին նոյնիսկ Ռուսիոյ համայնավար օրերուն, երբ Մաօ Ցէ Թունկ ինքզինքը կը նկատէր ուղղափառ համայնավարութեան ղեկավարը, քննադատելով համայնավարութեան սխալ կիրարկումը Սովետական Միութեան մէջ: Եւ ժամանակը ցոյց տուաւ որ Մաօն իրաւունք ունէր: Արդարեւ Սովետական Միութիւնը քայքայուեցաւ, մինչ Չինաստան բարեփոխուած համայնավար վարչաձեւի տակ աշխարհի տնտեսական երկրորդ ուժը դարձած է: Այս մերձեցման արդիւնքով Ռուսիա պիտի մասնակցի Չինաստանի մէջ կառուցուելիք ուժանիւթի միացեալ գործատուներու շինութեան, եւ ընդհանրապէս ջերմակորիզային ճարտարարուեստի առաւել զարգացման: Ռուսիա յանձն առած է նաեւ Չինաստանի պէտք եղած քարիւղին հայթայթումը, որուն համար գոյութիւն ունեցող խողովակաշարը անբաւարար ըլլալով՝ պիտի կառուցուի նոր քարիւղատար մը, 50 միլիոն թոն տարողութեամբ:

Սակայն Փեքինի հետ մերձեցումը չի սահմանափակուիր տնտեսական - ճարտարարուեստական մարզով միայն: Այս տարուան ընթացքին Չինաստանի մէջ տեղի պիտի ունենան ռուսեւչինական լայնածաւալ զինուորական զօրափորձեր, որոնք պիտի ընդգրկեն ցամաքային, ծովային եւ օդային ամէնէն արդիական զէնքերու փորձարկումը: Թէեւ նախագահ Պուտին տակաւին որոշ վարանում մը կը պահէ Չինաստանի հանդէպ, սակայն յանձնառու եղած է անոր տրամադրել իր ամէնէն արդիական զէնքերէն ոմանք: Այս համաձայնութեան հիման վրայ, անցեալ Դեկտեմբերին Ռուսիոյ պաշտպանութեան նախարար Սէրգէյ Իվանով Չինաստան այցելելով համաձայնութիւններ կնքուեցան վերաորակաւորելու Չինաստանին տրուած զէնքերը՝ ներառեալ Սու-30էմ.քէյ2 օդանաւերը, Սուխոյ 27 էս.քէյ օդանաւերու Չինաստանի մէջ կազմութեան արտօնութիւնը եւ մեծ քանակութեամբ արդիական ռազմամթերք:

Զարմանալի է որ արեւմտեան լրատուութիւնը ընդհանրապէս լուռ մնաց, կամ թերթի ծայրով միայն անդրադարձաւ այս քան կարեւոր իրադարձութեան մը, որ մարդկութեան գալիք օրերուն վրայ կրնայ ազդել: Գուցէ զարմանալի ալ չէ:

Նախագահ Պուտին եւ նախագահ Հու Ձինթաօ կը նկատեն, թէ ռուսեւչինական գործակցութիւնը աննախընթաց զարգացում մը արձանագրած է, ինչ որ հետեւանքն է ամերիկեան ճնշումին: Առանց Մ. Նահանգներու աշխարհին տիրելու փառատենչութեան, ռուսեւչինական այս մերձեցումը գուցէ երբե՛ք տեղի չունենար: Անիկա բնական հակազդեցութիւնն է ամերիկեան մենատիրական ձգտումին չէզոքացման: Միացեալ Նահանգներու միահեծան եւ քմահաճ ընթացքին դէմ Եւրոպայի «մեծ»երուն դժգոհութեան զուգահեռ՝ ռուսեւչինական այս գործակցութիւնը կու գայ զօրացնելու մարդկութեան փայփայած այն յոյսը, թէ աշխարհը պիտի չվերածուի ամերիկեան կայսրութեան մը:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ, Փետրուար 17

ՄԵԼԱՆԻ ՔԵԼԵՃԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՐՏԲԱՑ ԶՐՈՅՑ)

Ֆրանսան թերեւս միակը չէ, սակայն այն եզակի երկիրներէն է ուր հնարաւորութիւն ընձեռուած է փոքրամասնութեանց եւ նոյնիսկ գաւառական ու տեղական լեզուներ պահպանող գաղութներուն, մասնակցելու պետական Պաքալօրէայի քննութիւններուն, ներկայացնելով մայրենի լեզուն, միւս հանրակրթական նիւթերուն շարքին:

Արեւելեան լեզուներու խմբակէն հայերէնին ալ արտօնութիւն տրուած է տասնամեակներէ ի վեր, թեկնածուներ ներկայացնելու վերոյիշեալ քննութիւններուն:

Շաբաթ, Փետր. 19ի յետմիջօրէին Տիկին Մելանի Քելեճեանի ելոյթը նուիրուած էր Պաքալօրէայի հայերէնի քննութիւններուն վերաբերող զանազան հարցերու: Տիկին Քելեճեան մաս կը կազմէ Պետական Բարձրագոյն Ուսումնարանի Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութեան Ամպիոնին (ԻՆԱԼՔՕ):

Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի լսարանը ծայրէ ծայր լեցուած էր աշակերտներով, ծնողներով ու ուսուցիչներով: Հիւրաբար ներկայ էին քանի մը տարբեր դպրոցներէ աշակերտներ եւ միօրեայ վարժարաններու պատասխանատուներ ու պարզապէս հետաքրքրուողներ:

Տիկին Քելեճեան իր ելոյթը սկսաւ համոզիչ ու լաւատեսական եղանակով նախ հաւաստիացնելով աշակերտները թէ բոլորն ալ անխտիր բախտը ունին մասնակցելու քննութիւններուն եթէ պատրաստուին լրջօրէն եւ հետեւողութեամբ, աւելցնելով թէ անոնք առաւել դիւրութիւն ու յաջողութիւն պիտի ունենան եթէ արդէն հայախօս ըլլան:

Ընդհանուր եւ մանրամասն տեղեկութիւններ տրուեցան քննութիւններուն վերաբերող կազմակերպչական, օրինական և կանոնադրական հարցերու ուղղութեամբ:

Մատնանշուեցան Փարիզեան շրջանի կրթական զանազան հաստատութիւնները եւ կեդրոնները ուր հնարաւորութիւն կ'ընծայուի պատրաստուելու քննութիւններուն, ինչպէս՝ Կապոյտ Խաչի զանազան շրջանային եւ Փարիզի միօրեայ վարժարանները, Բարեգործականի վարժարանը եւ այլուր:

Մանկլի տեղեկութիւններու շարքին, յիշուեցաւ պետական օրէնքին համաձայն, Հայոց լեզուի համարժէք բնոյթը միւս լեզուներու շարքին, ընտրուելու համար որպէս առաջին կենդանի լեզու, երկրորդ կենդանի լեզու, կամ պարզապէս որպէս կամաւոր ընտրանք: Խօսուեցաւ նաեւ հայերէնին տրուած արժեթիւին (քոէֆիսիան) մասին որ անշուշտ կարեւոր դեր կրնայ ունենալ վկայականի թուանշանային հաշուարկումի ատեն:

Տիկին Քելեճեան յորդորելով հանդերձ մասնակցող աշակերտները, դիտել տուաւ թէ Պաքալօրէային յաջողիլը պէտք չէ միակ դրդապատճառն ու յենակէտը հանդիսանայ մայրենի լեզուի ուսուցման համոզումին մէջ: Ան նշեց թէ հայերէնը պէտք է սորվիլ, քանի ան մեր գոյապահպանման հզօրագոյն զէնքն է եւ լեզուն պահպանել եւ զարգացնելը մեր ամէնօրեայ պայքարին կեդրոնական տեղը պէտք է գրաւէ, անխտիր բոլորիս հոգատարութեամբ. ծնողք, աշակերտ կամ ուսուցիչ:

Վերջին նկատողութիւնները առիթ տուին երկար ու բազմազան խորհրդածութիւններու եւ ներկաներուն հարցումներն ալ աւելի ազգապահպանման եւ համայնքային խնդիրներու առնչուեցան: Ծնողներէն մին իմանալ ուզեց թէ կա՞յ արդեօք դասագիրք, կամ ուղեցոյց մը որուն մէջ լիակատար և խտացուած կերպով ըլլան Պաքալօրէայի քննութիւններուն մակարդակին ծրագրուած նիւթեր և ուսուցողական եղանակ: Պատասխանը "ոչ" էր, բայց նշուեցաւ թէ այդպիսի ձեռնարկ կրնայ "Կրթական Յանձնախումբ"ի մը ճիգերուն արդիւնքը ըլլալ:

Բանախօսն ալ իր հերթին մտերմաբար հարցում մը ուղղեց ներկայ աշակերտներուն, հասկնալու համար այդ քննութիւններուն մասնակցելու իրենց փափաքին պատճառը: Պատասխանը ինքնաբուխ եւ անյապաղ, եկաւ աշակերտէ մը. "Որովհետեւ մայր լեզուս է": Հաճելի էր պատասխանը եւ արժանացաւ ներկաներու խրախուսիչ ծափերուն:

Հանդիպման աւարտին Հայր Գաբրիէլ Սահակեան իր գրուատանքի խօսքով գնահատեց Տիկին Քելեճեանը եւ յոյժ շահեկան երեւոյթ համարելով քաջալերեց նմանօրինակ ձեռնարկները:

ԱՐՄԻՆԷ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՐԱՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Հակառակ նախագահ Պուշի ու իր մօտիկ գործակիցներուն ամէն առիթով արտայայտած գոհունակութեան ի տես Իրաքի մէջ ժողովրդավարութեան վերադարձին, ընտրութիւններուն արդիւնքը շատ տարբեր տեսանկիւնէ դիտողները բազմաթիւ են: Անոնք կը շեշտեն յատկապէս թէ այդ արդիւնքը ամերիկեան միջամտութեան վատթարագոյն տուեալը եղած է, կրօնամէտ տարրերու ապահոված մեծ համեմատութեամբ: Կարելի չէ, կ'ըսեն, չանդրադառնալ որ Իրաք բռնած կը թուի ըլլալ դրացի Իրանի ճամբան: Բան մը որ Սպիտակ Տան յետին ակնկալութիւնը կրնար ըլլալ միայն:

Միչիկընի համալսարանէն Իրաքի մասնագէտ մը ըսած է թէ երկրին նոր կառավարութիւնը լաւագոյն յարաբերութիւններ պիտի մշակէ Իրանի հետ: Քրտական յաղթանակը ատոր գլխաւոր երաշխիքն է, քանի որ քիւրտ ղեկավար Թալապանի Թեհրանի շատ մօտիկ անձնաւորութիւն է: Այլ խօսքով նման տուեալ չէ որ կ'ակնկալէին ԱՄՆ-ը:

Տարիներով ամերիկեան կառավարութիւնները, հանրապետական կամ դեմոկրատ, միշտ շահարկած են Պաղտատի ու Թեհրանի հակադրութիւնը, որպէսզի երկուքէն ոչ մէկը շրջանային սպառնական հսկայի մը վերածուի, մասնաւորաբար ԱՄՆ-ու դաշնակիցներուն՝ Սաուտի Արաբիոյ, Արաբական իշխանապետութիւններուն համար: Սակայն այսօր Իրաք եւ Իրան մօտ են շատ մը հարցերու նկատմամբ նման դիրքեր ունենալու, քարիւղի գինէն մինչեւ ԱՄՆ-ու իրանեան քաղաքականութիւնը:

Ստեղծուած կացութեան բնական մէկ արդիւնքը այն է որ իրաքցի ժողովրդավարները գլխաւոր կորսնցնողներն են. հակառակ որ մեծ զօրակցութիւն տուած էին Ճ. Պուշի կառավարութեան:

Մտահոգիչ կը նկատուի նաեւ այն պարագան որ խորհրդարանի աթոռներուն երեք քառորդը միայն երկու կուսակցութեան բաժին եղած է, մինչ 111 կուսակցութիւն մասնակցած էր ընտրութեան: Եւ եթէ համախոհական կազմ մը չյաջողի ընդգրկել բոլորը, ըմբոստութիւնը պիտի շարունակուի, թերեւս նաեւ ծաւալի:

Ամերիկացիները իրենց դժգոհութենէն զատ, թիրախ են նաեւ բազմաթիւ իրաքցիներու դժգոհութեան: Անոնք կը գանգատին որ Ուաշինկթըն չէ կրցած հարկաւոր միջոցները ձեռք առնել Ս. Հիւսէյնի անկումէն ետք ու հազարաւոր իրանցիներ երկիր մտած են որպէս քաղաքական ապաստանեալ Իրաքցիները որոնք իրենց տունը կը վերադառնան: Անոնց մեծ մասը յաջողած է իրաքի քաղաքացիութիւն ստանալ: Անցեալ տարի արդէն քարիւղի նախկին նախարարը որ չափաւոր շիի մըն է, զգուշացուցած էր այդ հոսքին հաւանական վտանգներուն դէմ, քաղաքական կացութեան, ապահովութեան, տնտեսական եւ ընկերային մարզերուն մէջ: Կ'ըսուի թէ Իրաքի հարաւի որոշ շրջաններուն մէջ իրաքեան տինարը փոխանակուած է իրանեան ռիալով:

Նոյնն է պարագան իրաքեան նոր բանակին որ ստեղծուեցաւ երկու տարի առաջ, բայց արդէն հոն թափանցած են կրօնամէտ ու Իրանի մօտ տարրեր:

Իրաքեան թերթ մը որ ամերիկեան նիւթական զօրակցութիւն կը վայելէ, վերջերս գրած է թէ 150 զինեալներ Հիլլայի բանտին վրայ յարձակում գործած են. ազատագրելու համար իրանցի վեց զօրծակալներ: Իրաքի լրահաւաք կազմակերպութեան պետն ալ ամբաստանած է Իրանի Յեղափոխութեան պահակներուն կողմէ մարզուած Պատրի Ջոկատները որ իրենց հրահանգները Պաղտատի իրանեան դեսպանատունէն կը ստանան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻՆԱՍ
(Մ. Անտիսեան 1928–1975)

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երեւան, 2004

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՍՊԵՏՆ ՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿԸ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Երեւան, 2004

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Յետոյ, մեր խօսակցութիւնը շարունակեցինք օրուան կացութեան շուրջը:

Երբեք Զօհրապը չէր տեսած այնքա՜ն յոռետես որքան այդ օրը:

Սարսափելի օրերու մէջ կ'ապրինք կոր, ըսաւ, այս Թուրքերը բոլորովին փոխուած են, մանաւանդ մեզի հանդէպ...

- Ի՞նչ բանէ կը վախնաք, հարցուցի:

- Կը վախնամ որ մեզ ամէնքս ալ ջարդեն, պատասխանեց Զօհրապ, իրապէս յուզուած շեշտով մը: Այդ ընդհանուր պատերազմը իրենց համար առիթ մըն է որ երբեք ձեռք չպիտի կրնան անցընել:

Այդ օրէն ետքն ալ, քանի անգամ որ Զօհրապի հետ խօսակցելու պատեհութիւնը ունեցայ, նոյն տրամադրութեան մէջ գտայ զինքը:

- Պիտի ջարդեն մեզի, կը կրկնէր:

Ու ասիկա սեւեռուն գաղափար մը եղած էր իր մէջը:

Գալով Թորգոմին՝ երկուշաբթի երբ կղզիէն Պոլիս վերադարձայ ու եկայ «Ժամանակ»ի խմբագրատունը ինծի ըսին որ հոն եկած էր զիս փնտռելու:

Ցերեկուան մօտ թէլէֆոնով խօսեցաւ հետս:

- Ռուսական հիւպատոսարանը կը գրոնըլիմ, ըսաւ, ու կէս օրէն ետքը ռուսական շոգենաւով պիտի մեկնիմ Օտեսա. շոգենաւ եկուր զիս տեսնելու:

- Դրամի խնդիրը ի՞նչ ըրիք, հարցուցի:

- Կարգադրեցի, պատասխանեց:

Այս լուրը շատ ուրախացուց զիս, որովհետեւ անկեղծօրէն կը փափաքէի որ բարեկամս ազատէր իր նեղ կացութենէն:

- Անպատճառ գաս շոգենաւ զիս տեսնելու, կրկնեց թէլէֆոնին մէջէն:

Խոստացայ երթալ, բայց վերջին պահուն վարանեցայ ու չգացի: Շատ իրաւունք ունիմ եղեր խոհեմութեամբ չշարժելու, որովհետեւ շոգենաւին շուրջ ոստիկանութիւնը կը հսկէ եղեր, ինչպէս յետոյ իմացայ:

Ամիսներ ետքը իմացանք որ Թորգոմ Բեդերսպուրկի պուլկարական դեսպան Ռատկօ Տիմիթրիէֆի բանակին մէջ կը կռուի եղեր Կալիցիոյ սահմաններուն վրայ, թէ նոյնիսկ քաջութիւններ գործած, վէրքեր ստացած եւ աստիճանի բարձրացումներ ունեցած է:

Իսկ աւելի ետքը, անցած է Կովկաս ու միացած՝ Հայկական գունդերուն եւ Վանի գրաւումին մասնակցողներէն մէկը եղած է:

Ընդհանուր պատերազմի առաջին արդիւնքներէն մէկն ալ եղաւ քափիթիւլասիոններու ջնջումը, որ տեղի տուաւ, իբրեւ թէ, ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու, յատկապէս կազմակերպուած Իթթիհատի կուսակցութեան կողմէ:

Գրեթէ միեւնոյն ժամանակ Կէօպէն եւ Պրեսլաւ գերմանական մարտանաւերը, անգլիական նաւատորմէն հալածուած, կը յաջողէին ապաստանիլ Տարտանէլի նեղուցը եւ օր մը ետքը, պաշտօնապէս կը ծանուցուէր թէ այդ երկու զրահաւորները Թուրք կառավարութիւնը գնած էր եւ միացուցած օսմ. նաւատորմին:

Բոլոր ասոնք կը զգացնէին թէ Թուրքիա կը պատրաստուէր մասնակցելու պատերազմին, Գերմանիոյ հետ միացած:

Բայց տակաւին շատեր չէին հաւատար այսպիսի հաւանականութեան եւ կը կարծէին թէ վերջին վայրկեանին Իթթիհատ պիտի հրաժարէր այսպիսի յիմարութենէ մը:

Սեպտեմբերի մէջ Տարտանէլի նեղուցը կը գոցուի նաեւ առեւտրական շոգենաւերու համար:

Հայերու դէմ արդէն իսկ թշնամութիւնը ծայր կու տայ Թուրքերու մէջ:

Այս բանին կը նպաստէ Եւրոպական թերթերու այն լուրը թէ՝ Ռուսիոյ կայսրը ուքազով մը անկախութիւն խոստացեր է Կովկասի Հայերուն:

Նոյն միջոցին Արեւելեան Նահանգներու բարենորոգման քննիչ Պ. Հօֆֆ, որ Վան կը գտնուէր պատերազմը ծագած միջոցին, կը վերադառնայ Պոլիս իր հետեւորդներով:

Հոկտեմբեր 18/31ի թերթերը կը ծանուցանեն թէ օսմանեան նաւատորմին մէկ փոքր մասը Սեւ ծովի մէջ փորձեր կատարելու ատեն ռուս նաւատորմը, որ նախապէս բոլոր այս փորձերուն կը հետեւէր եւ զանոնք կը խանգարէր, ի վերջոյ թշնամութիւններու սկսած է եւ յարձակած է օսմ. նաւատորմին վրայ:

Ասկէ առաջ եկած կռիւին մէջ օսմ. նաւատորմը ընկղմած է 5000 թօնօնոց Բիւրօթ ականադիր նաւը, յետոյ ծանր վնասներ տուած է ռուս Թորփիլնաւերէն մէկուն եւ գրաւած է ածխաբարձ նաւ մը:

Յետոյ, Կայրէթը Միլլէ թորփիլանաւին կողմը արձակուած թորփիլ մը ընկղմած է 1100 թօնօ տարողութեամբ Քուպանէց թորփիլահալածը եւ Մուավէնէթը Միլլէ թորփիլանաւին կողմէ արձակուած թորփիլ մը շատ ծանր վնասներ պատճառած է ռուս եզերապահի մը, եւայլն:

Թերթերը կը ծանուցանէին թէ ծովային կռիւները կը շարունակուին «մեր նաւատորմին նպաստաւոր կերպով»:

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէին թէ՝ կայսերական կառավարութիւնը ամենաբուռն կերպով պիտի բողոքէ ռուսական նաւատորմին կողմէ մեր նաւատորմին մէկ փոքր մասին դէմ ուղղուած թշնամական այս արարքին համար:

Յաջորդ օրն իսկ կը մեկնին ռուս դեսպանն ու հիւպատոսը եւ օր մը վերջն ալ ֆրանսական ու անգլիական դեսպանները:

Այսպէս Էնվէր ու Թալէաթ կը հասնին իրենց նպատակին ու Թուրքիան կը նետեն արկածախնդրութեան մը մէջ, ուրկէ դուրս պիտի գար փճացած ու կործանած:

Քանի մը օր ետքը արդէն իսկ Տարտանէլի ռմբակոծումը կ'սկսի եւ Կովկասի սահմաններուն վրան առաջին թնդանօթները կ'արձակուին:

(Շար. 5)

(Շար. Ա. էջէն)

բանանի վերջին դէպքերուն առընչու-թեամբ: Ինչ կը վերաբերի Հարիրիի սպա-նութեան առթիւ եղած կասկածներուն, ան կ'ըսէ որ այդ սպանութիւնը աղէտ մըն է նոյնքան Սուրիոյ համար որքան՝ Լիբանանի: Անոր հեղինակները ուզած են սրտէն խորտակել Լիբանան – Սուրիա յարաբերութիւնները: Չի գիտեր թէ ո՞վ է բուն հեղինակը: Կը խորհի թէ թիրախը նաեւ Սուրիան է, որովհետեւ տկար Լի-բանան մը կը նշանակէ տկար Սուրիա մը: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնը պէտք է տեւէ, բարելաւուի, կարգ մը բաներ պէտք է սրբագրուին: Եթէ Հարի-րիի հարցը Սուրիոյ դէմ այդպիսի հա-կազդեցութիւն ստեղծեց, փաստն է որ այդ էր նպատակը: Ուեւէ մէկը բան մը չըսած, Սուրիա 40 հազարէն 14 հազարի փջեցուց իր զինուորներուն քանակը: ԱՄՆ խարխուխներ ունին Գերմանիա եւ Ճափոն եւ այդ երկու երկիրները ԱՄՆ-ու թշնա-միները չեն: Զինուորական հարցը մէջ-տեղ հանեցին անոնք որոնք կ'ուզեն խըն-դիր մը ստեղծել երկու երկիրներու միջեւ: Այդ հարցը կրնայ կարգադրուիլ: Պ. Շառա-պան չուզեր պատասխանել այն հարցումին որ, զինուորականէն աւելի կը վերաբե-րի Սուրիոյ քաղաքական եւ գաղտնի սպա-սարկութեանց միջամտումը ըլլալուն Լի-բանանի մէջ: Կ'ընդունի թէ սխալներ կրնան գործուած ըլլալ երկու երկիրնե-րու միջեւ եւ Սուրիա պատրաստ է սրբա-գրութիւններ ընելու: Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ պատասխանատուութեան թել – Ավիվի ոճրափորձին մէջ, նախարարուհին կը խորհի որ քաղաքական շանթաժ մըն է: Սուրիա բան մը չի կրնար ընել դրաւեալ հողամասերուն եւ Իսրայէլի մէջ:

Այս հարցազրոյցը կատարուած էր Քա-րամէի հրաժարումէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼ հաւաքուած Համագումարը (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) 730 ձայնով 66ի դէմ եւ 96 ձեռնպահութեամբ, քուէ-արկեց սահմանադրական վերանայումը, թոյլ տալու համար հանրաքուէն Եւրո-պական Սահմանադրութեան համար: Տարբեր արդիւնք տուած է Ծրջապատի Ուխտը, որ քուէարկուեցաւ միայն 531 ձայնով 23ի դէմ եւ 111 ձեռնպահու-թիւն: Ընկերվարական 149 երեսփոխան-ներու եւ 97 ծերակուտականներու վրայ 224ը չեն մասնակցած քուէարկութեան:

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւը գործուած ոճրափոր-ձը Փետր. 28ի առաւօտուն, շատ աւելի մեծ թիւով զոհ խլած է քան ինչ որ ըս-ուեցաւ սկիզբը: Արարքը կատարուած էր Հիլլա, Բաբելոնի գաւառը, չուկայի մը մօտ. մեռեալներու թիւը 114 էր եւ կա-յին 129 վիրաւորներ:

ՌՈՒՍ ԵՕԹԸ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ սպաննը-ւած են Չէչէնիոյ մէջ Փետր. 27էն 28: Ապստամբներու հռչակած միակողմանի հրադադարը անցեալ շաբթու վերջ գը-տած էր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ. – Պ. Անդրանիկ Քէչիշեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր բոլոր բարեկամներուն որոնք վերջին շրջանին հետաքրքրուեցան իր առողջութեամբ եւ մաղթանքներ ըրին:

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
 Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vartenis)
- **ARTSAKH**
 Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
 Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
 Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien

— Entrée libre —

Renseignements pour la soirée :
☎ **04 91 50 15 09**

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՈՒՐԲԱԹ երե-կոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղա-կան եւ Հանգստեան ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակա-ցոյցի. –

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
 ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
 ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ եկեղեցւոյ մէջ

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագա-յին եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնաց-եալին:

Անհատական եւ այլ ծանուցումնե-րու համար, դիմել Թերթին Վար-չութեան:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵրուն. –

- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
 "ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻՒՆ
- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
 "ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՒՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժա-մը 10.15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱ-ԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յով-հաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստ-եան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 2,
 ԻԴ. Օր Մեծի Պահոց: Միջինք
 Քարոզիչ՝
 ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
 ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
 Քարոզիչ՝
 ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
 ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
 Քարոզիչ՝
 ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երե-կոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45-ին:

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կա-տարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պա-տարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակա-ցոյցով. –

Մարտ 6	Դատաւորի Կիրակիին
Մարտ 13	Գալստեան Կիրակիին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16-ին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Ան-դաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ու-նենայ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
 Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Պոմոն)
 Քարոզիչ՝
 ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
 Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Լա Սիոթա)
 Քարոզիչ՝
 ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
 Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
 Քարոզիչ՝
 ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
 Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Սէն Լու)
 Քարոզիչ՝
 ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
 Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Փրատօ)
 Քարոզիչ՝
 ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30
La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire,
une **SOIREE CABARET**
animée par
MARTIN YORGANTZ
et son orchestre,
avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN**, à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.
Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN**.

Billeterie :

— **Mireille: 01. 39. 90. 63. 89**
— **Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73**
— **Méliné: 01. 39. 85. 00. 23**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**

du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

Date à retenir

La Section «Issahakian» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente

« B R A T S C H »

le mercredi 1er juin à 20 heures 30 au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84970

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 3
JEUDI
3 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.148

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21.148

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Լ Ի Բ Ա Ն Ա Ն

ՍՈՒՐԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԻՐ ԶՕՐՔԸ ՔԱՇԵԼՈՒ

ԱՍԱՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԹԱՅՄ»Ի ՄԷՋ

Մարտ 2ի գլխաւոր նորութիւնը կը վերաբերէր Սուրիոյ Նախագահին՝ Պաշար Ալ-Ասատի յայտարարութեան Թայմ պարբերականին։ Արդարեւ, հարցազրոյցի մը ընթացքին, ան կը յայտնէր որ Սուրիա պատրաստ է իր զօրքը քաշելու Լիբանանէն, առանց անմիջական թուական մը ճշդելու, բայց «շատ արագօրէն, թերեւս գալիք ամիսներուն, ոչ աւելի ուշ»։

Տեղւոյն վրայ սակայն, ընդդիմութիւնը այնպէս պէտք է գործէ, որ յաղթանակը պառակտում չստեղծէ։ Ամէնէն կարեւորն է նախ նոր վարչապետ մը գտնել կառավարութեան հրաժարումէն ետք։ Ան պէտք է պատկանի սիւննի համայնքին ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը։ Անցեալին Հարիրի լուծում մըն էր, ներկայիս կացութիւնը տարբեր է եւ տիրապետող դէմք մը չկայ։ Նախկին վարչապետ՝ Սալիմ Հոս որ «երրորդ ճամբայ» մը բացած է ընդդիմութեան եւ սուրիամէտ իշխանութեան միջեւ յայտնած է թէ եթէ այդ պաշտօնը առաջարկուի իրեն, կը մերժէ։ Ինչ որ մտահոգիչ է այն անորոշ վիճակն է որ կը տիրէ եւ Նախագահն ալ չի կրնար դիւրութեամբ նոր վարչապետ մը գտնել։ Հարկ է որ նախապէս, խորհրդակցութիւններ ունենայ, նախ երեսփոխանական ժողովին Նախագահին հետ։ Նշանակուած վարչապետն ալ պարտի նախարարներու ցանկ մը պատրաստել։ Հարկ է որ հաւասարակշռութիւն մը պահպանուի։ Նախագահը մարոնի է, վարչապետը սիւննի եւ Ժողովին Նախագահն ալ շիի, կան նաեւ համայնքները։ Լիբանանցի լրագրողի մը համաձայն, եթէ Սուրիա որոշէ, ամէն ինչ արագօրէն կը կարգադրուի։ Վ. Ճումպլաթ, տիւրզի ընդդիմադիրը որ քաղաքական ասպարէզ իջաւ հօրը սպանութենէն ետք (1977), Սուրիոյ վերագրուած, կ'ուզէ որ փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մը կազմուի։ Քաղաքական միւս գլխաւոր դէմքերն են՝ Լահուտ, որ վարչապետ մը պէտք է գտնէ (իր պաշտօնավարութիւնը երեք տարիով երկարաձգուեցաւ Սուրիոյ ճնշումին տակ, ինչ որ մթնոլորտը լարեց եւ միջազգային ընդվզում առաւ), Պահիա Հարիրի, որուն վարչապետ նշանակումը կը պահանջուի շատերու կողմէ եւ այդ պարագային առաջին կինը կ'ըլլայ կառավարութիւն մը վարելու արաբական աշխարհին մէջ եւ Նասրալլահ Սֆէյր, Մարոնի պատրիարքը, որ պարագլուխն է հակասուրիական քրիստոնեայ ընդդիմութեան։ 84 տարեկան է։

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖԼՈՐԱՆՍ ՕՊԸՆԱ, Լիպերասիոնի առեւանգուած լրագրուհին Իրաքի մէջ ակէ եօթը շաբաթ առաջ, տեսերիզի մը միջոցաւ օգնութեան կոչ ըրաւ Մարտ 1ին։ Առաջին հրապարակային երեւումն է Յունուար 5էն ի վեր։ Տեսերիզը յանձնուած էր Ռօյթըրզ գործակալութեան Պաղտատի գրասենեակին։ Ֆ. Օպընա շատ յոգնած, բարոյալքուած վիճակ մը կը պարզէ եւ օգնութեան սրտաճմլիկ կոչ մը կ'ընէ եւ ինչ որ տարօրինակ է, օգնութեան համար կոչը ուղղուած է Տիտիէ Ժիւլիայի։ Ցայտնուեցաւ նաեւ թէ անցեալ շաբթու այլ տեսերիզ մըն ալ կար, ուր Ֆ. Օպընա Ժիւլիայի խօսքը չէր ըներ, բայց ենթակային մայրը կը հաստատէ որ երկու տեսերիզներուն մէջ ալ, Ֆ. Օպընա նոյնքան յոգնաբեկ է։ Ինչ որ բաւական անհասկնալի է Տ. Ժիւլիայի եղած կոչն է եւ քաղաքական խաղ մը կը նկատուի։ Ամէն պարագայի մէջ, առեւանգողներուն ինքնութիւնը անծանօթ կը մնայ եւ ոչ մէկ պայման ալ կ'առաջարկուի։ Հոս ալ Սուրիոյ մատը կը տեսնուի։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը եւ Ազգ. Ժողովի Արտաքին յանձնախումբին նախագահը՝ Է. Պալատիւր յայտնած են Տիտիէ Ժիւլիայի որ ինքնագլուխ որեւէ նախաձեռնութիւն չառնէ։

ՍՊԱՆԻՈՅ վարչապետը Զափաթերօ Փարիզ եկաւ եւ Մարտ 1ին, Ազգ. Ժողովին առջեւ պաշտպանեց Եւրոպայի Սահմանադրութիւնը երկար ժամու մը ընթացքին։ Աջը և անոնք որոնք "այո"ի կողմնակից են բուռն կերպով ծափահարեցին մինչ "ոչ"ի կողմնակիցները դժգոհ էին որ ընկերվարական Սպանացին Ֆրանսայի գործերով կը զբաղի։ Զափաթերոյի համար՝ "լուծումը Եւրոպան է, այդպէս եղաւ Սպանիոյ համար, այդպէս է Ֆրանսայի համար"։ Սպանիոյ մէջ, ճիշդ է, "այո"ի կողմնակիցները շատ էին, բայց մեծ էր նաեւ ձեռնպահներու թիւը։ Լօրան Ֆապիուս գտած է որ լաւ բան չէ երբ ձախին պատկանող անձ մը աջին ծափահարութիւններուն կ'արժանանայ։ Խորքին մէջ, Զափաթերօ այն տպաւորութիւնը ձգած է որ Շիրաքի գործակալն է։

ԱՆՐԻ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ, ընկերվարական պարագլուխներէն, Մարտ 2էն "ոչ"ի արշաւի մը ձեռնարկեց, հակառակ կուսակցութեան ղեկավարութեան դիրքին։ Յայտարարեց թէ Մարտ 2էն պայքար մը կը սկսի Սահմանադրութեան դէմ, նոյնիսկ եթէ Հոլանտ պնդած է որ "ընկերվարականները մէկ արշաւ ունին՝ այոի արշաւը"։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը ջնջեց Մարտ 2ին անչափահասներու մահապատիժը 4ի դէմ 5 ձայնով, ինչ որ ծայրը ծայրին քուէարկութիւն մըն է, բայց յաղթանակ մը կը նկատուի։ Այս կարգադրութիւնը կը նպաստէ 72 բանտարկեալներու։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Ֆիզիքական յարձակումներու զգալի յաւելում մը կայ որ աւելի քան մտահոգիչ է։ Յաւելումին համեմատութիւնը 72% է 1996էն ի վեր։ Ցանցագործութեան Ազգ. Մարմինը որ 2003էն ի վեր գոյութիւն ունի, տեղեկագիր մը հրատարակած է որ կրնայ միայն յոռետեսութեան առաջնորդել։ 2003ին, 390 հազար յարձակում գործուած է, ներառեալ բիրտ յարձակման սպառնալիքներ։ 82% համեմատութեամբ յաւելում ալ կայ "ձրի" յարձակումներու մարզին մէջ, այսինքն առանց նպատակի։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ սկսած է խորհրդակցիլ կուսակցութեանց ղեկավարներուն հետ, կարենալ ճշդելու համար հանրաքուէին թուականը։ Մարտ 1ին ընդունեցաւ Սարքոզին եւ Հոլանտը, որոնք ուզեցին որ ժամանակ տրուի ընտրապայքարը տանելու համար։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մարտ 1ին եւ 2ին նոր ռմբափորձեր գործուեցան, նոր զոհեր պատճառելով։ Մարտ 1ին սպաննուած են յատուկ դատարանի մը նախագահը եւ զաւակը, Մարտ 2ին ալ անձնասպանական ռմբափորձէ մը 10 մեռեալ կար եւ 29 վիրաւոր։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ԶԲԱՂԻ ՋՈՒՐԸ ՊԱՏԷՆ ՎԵՐ ՀԱՆԵԼՈՎ

Կը կարծէինք որ միայն Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը պարտականութիւն ըստանձնած է ցեղասպանութեան հարցը վերջնապէս վերցնելու երկրին օրակարգէն։ Առաջարկները, հնարքները, ճապկումները միշտ կ'ունենային այդ նոյն հասցէն։ «Մարմարա» (Մարտ 1) «Ռատիքալ»ի նոյն օրուան թիւէն կ'արձագանգէ Մ. Եթքինի գրածին թէ ընդդիմութեան դէմքերէն ՃՀՓ-ի կուսակցապետ Տ. Պայքալ եւս որոշած է զբաղիլ այդ հարցով։

Ան յայտարարած է թէ Թուրքիա յոգնած ու ձանձրացած է այդ հարցով զբաղելէ. մինչդեռ իրենք կը հաւատան որ ինքնապաշտպանութեան դիրքէն պէտք է դուրս գալ ու հարցը հրապարակային վիճարկումի նիւթ ընել։

«Ամէն մարդ գիտցածը թող ըսէ» թելադրած է Պայքալ, «որպէսզի ճշմարտութիւնը երեւան ելլէ»։ Զուարճալի է կարդալ նման տողեր երբ մինչեւ այսօր ամէն առիթի Թրքական յանկերգին հիմնական մասը կը կազմէր պնդումը թէ ներկայի Թուրքիոյ քաղաքացին ոչինչ գիտէ 90 տարի առաջուան պատահարներուն մասին։

Պայքալի կուսակցութիւնը արշաւը պիտի հիմնէ եղեր նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղի գաղափարներուն վրայ. ըստ անոնց, Հայերը իրենց պնդումները կը հիմնեն ԱՄՆ-ու դեսպան Մորկընթաուի յուշերուն, Ա. Անտոնեանի հրատարակած Նաիմ պէյի յիշատակներուն եւ Բրիտանացիներուն «Սեւ գիրք»ին։ Եւ քանի որ առաջին երկուքին վաւերականութիւնը անհիմն յայտնուեր է արդէն, Էլէքտաղ Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին պիտի առաջարկէ եղեր որ բոլոր կուսակցութիւններուն անունով դիմում ըլլայ Բրիտանիոյ խորհրդարանին որպէսզի յայտարարէ թէ յետին նպատակներով գրի առնուած է «Սեւ գիրք»ը, հետեւաբար կարելի չէ փաստ նկատել հայկական պնդումներուն։

Դիւանագիտական այս նուրբ մարտավարութեան պիտի յաջորդէ եղեր երեք հանգրուանով ընթացք մը ուր դերեր կը վիճակին Հայ և Թուրք պատմաբաններու կոմիտէի մը, զանազան երկիրներու դիւաններուն քննարկումին, ապա ԻՒՆԷՍՔՕ-ի նման միջազգային կազմակերպութեան մը քննութեան ու վճիռին։

Իրականութեան դաշտին մէջ առնուելիք երկու քայլի փոխարէն, ջուրը ոչ թէ պատէն, այլ սարերէ վեր հանելու ի՜նչ պերճախօս օրինակ...

ԱՊՏԻՒԼՀԱՄԻՏԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԻՐԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴ

Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 8ին Տրուայի աճուրդի սրահին մէջ պիտի վաճառուին Ապտիւլհամիտի անձնական իրերէն մաս մը։ Անոնց մէջ կան ձեռագիրներ, Իթթիհատի փաստաթուղթեր, կնիքներ, եւլն.։ Աճուրդի պիտի դրուին նաեւ անոր չորրորդ կնոջը զաւակներէն Այշէ Սուլթանին պատկանող յուշագրութիւններ, օրագիրներ, ձեռագործներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ռուսաստանի նախագահը Վլ. Պուտին Մարտ 25ին Երեւան կ'երթայ, մասնակցելու Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի տարուան բացումին։ Այդ շրջանակին մէջ նախատեսուած են մշակութային, առեւտրատնտեսական յարաբերութիւններու, կրթութեան, գիտութեան, մարզական ոլորտի գործունէութիւններ։ 2006ին ալ Ռուսաստանի մէջ կը կազմակերպուի Հայաստանի տարի։

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ադրբէջանական ամսագրի մը խմբագրական կազմէն Է. Ֆաթուլայեւ Փետր. 11–20 այցելած էր ԼՂՀ եւ Աղդամի շրջանը։ Վերադարձին երբ տպաւորութիւնները պատմած է "Զերկալօ" եւ "Էխօ" թերթերուն, առաջինը էջը խորագրած է "Մանկական միամտութի՞ւն թէ դաւաճանութիւն"...

Ֆաթուլայեւ ըսած է թէ ԼՂՀ ղեկավարները իրենց խոստումին հաւատարիմ գտնուած են, իրեն համար աշխատելու բոլոր պայմանները ստեղծելով, առանց որեւէ սահմանափակումի։ Միայն Աղդամի մէջ չեն արտօնած որ լուսանկարէ, տեսագրէ։

Զինքը Ղարաբաղի մէջ ամէնէն աւելի զարմացուցած է քաղաքացիական եւ ժողովրդավարական հիմնարկութիւններու զարգացած վիճակը։ Նախագահ Ա. Ղուկասեան իրեն ըսած է. "Աշխարհը մեզ չի ներեր եթէ ունենանք հակաժողովրդավարական, միահեծան վարչակարգ. այդ պատճառով ալ մենք պարտաւոր ենք զարգացնելու քաղաքացիական հիմնարկութիւնները"։

Լրագրողը գրաւեալ շրջաններուն ներկայի կացութիւնը մեծապէս փոխուած գտած է, համեմատած հինգ տարի առաջուան։ Ռազմաքաղաքական վարչակարգը արդէն վերածուած է կէս – ժողովրդավարականի։ Ժողովրդավարութեան արտայայտութիւն որպէս, Ֆաթուլայեւ թուած է Տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան (2004) ընդդիմութեան թեկնածուին յաղթանակը, Արկադի Ղուկասեանի գլխաւոր մրցակիցին –Եդուարդ Աղաբեկեան– Ստեփանակերտի քաղաքապետ դառնալը։ Ըսած է թէ Ղարաբաղ ունի անկախ լրասփիւռներ, հոն ընդդիմադիր թերթեր բաւական սուր քննադատութիւններ կ'ուղղեն իշխանութիւններուն։

Այցելու լրագրողին ղեկավար դէմքերու հետ տեսակցութիւններէն տպաւորութիւնը այն եղած է որ հայկական կողմը ոչ մէկ պայմանով Լաչինը եւ Քելբաջարը ետ կու տայ։ Լաչինի վերաբնակեցումը տպաւորած է զինքը, տեսնելով որ հոն Իրաքէն, Վրաստանէն, Ուզբեկստանէն, Լիբանանէն, երկրաշարժի գօտիէն Հայեր հաստատուած են։ Մշտական ելեկտրականութիւն ու կազ ունին։

Հետաքրքրական է նշումը թէ Ստեփանակերտի ու Ասկերանի մէջ ադրբէջան-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ԶԲՕՍԱՇՐՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս վերեւը գրեցի Փարաւոնները ձգած են մշակութային անգնահատելի ժառանգութիւն մը, որ այսօրուան փոխադրական միջոցներուն դիւրութեամբ, վերջին տասնամեակներուն զարկ տուած է զանգուածային զբօսաշրջութեան: Մարդիկ կու գան հիանալու այցելելով բուրգերը, մեհեանները, հազարամեայ գերեզմաններն ու թանգարանները. սքանչանալ եւ միաժամանակ զարմանալ թէ հազարամեակներ առաջ, երբ չկային արդի փոխադրութեան ու բարձման միջոցները, նմանապէս գիր ու հաշւում, մարդիկ ինչպէ՞ս տասնեակ թոն կշռող քարաբեկորներ փրցուցած են, զանոնք տաշած ու յղկած, նաւերու վրայ բեռցած անկէ ալ քիլոմէթրեր անդին փոխադրած ու շինած հսկայածաւալ բուրգեր ու մեհեաններ: Ֆրանսերէն գոլոսալ ածականը քիչ է զանոնք բնութագրելու համար: Նոյնպէս հիացում կը պատճառեն մեհեաններու պատերուն, կոթողներուն վրայ փորագրուած կամ նկարուած որմնանկարները, որմնաքանդակները որոնք երբեմն հակառակ հազարամեակներու, պահած են իրենց գոյները: Թեմաները անշուշտ հին եգիպտացիներու կրօնքն է, փարաւոնական կեանքի նիստ ու կացը. բայց այնքան ճշգրիտ ու խօսուն են այդ բոլորը: Մարդ ակամայ կը տարուի մտածելու թէ քանի՞ հազար մարդ, քանի՞ տարի եւ ի՞նչ անմարդկային պայմաններու տակ աշխատած է այս ամէնուն իրագործման համար... եւ ի՞նչպէս կազմակերպուած է այդ մարդոց մատակարարութիւնը: Նոյնիսկ օրական մարդ-գլուխ երկու պնակ կերակուր մատակարարելը հարց է... մեծ հարց: Եգիպտոս այդ ամէնը կը պարտի փարաւոններուն անշուշտ, բայց անոնց քով քրմապետերուն որոնցմէ շատերը եղած են այդ մեհեաններուն ճարտարապետները, նաեւ դպիրներուն որոնք ստեղծած են աշխարհի առաջին թուղթը, պապիրուսը եւ անոնց վրայ գրած սքանչելի մեհենագրերով:

Ինչպէս շատերու, մեր ալ մէկ շաբաթ տեւող զբօսպտոյտը կը սկսի Լուքսորէն Հարաւային Եգիպտոսի հին մայրաքաղաք Թեպէսը: Լուքսոր, ուր 1997ի Նոյեմբերին, Միւսլիման եղբայրներու ընկերակցութեան պատկանող ֆանատիկները գործադրեցին ահաւոր ոճիր մը որուն զոհ գացին 80ի մօտ անմեղ զբօսաշրջիկներ գլխաւորաբար գերմանացի և հոլանտացի: Արդիւ՞նք. յաջորդող 2-3 տարիներուն, օտար այցելուներու թիւը 80–90 տոկոսով զեղչուեցաւ, երկիրը զրկելով իրեն այնքա՛ն անհրաժեշտ տարադրամէն: Ատոր վրայ, իշխանութիւնները ձեռք առին ապահովութեան արտակարգ միջոցներ: Այսօր, ոստիկանութիւնը -իր հնամաշ սեւ համազգեստներով- ամէն տեղ է, ամէն փողոցի անկիւն. ան բանակին հետ կը կազմէ պետութեան երկրորդ նեցուկը. առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը: Նոյնիսկ պանդոկներու եւ նաւերու մուտքին դրուած են մագնիսական դռնակներ որոնց մէջէն պարտաւոր ես անցնիլ, ձեռքի կամ մէջքի պայուսակդ հանելով...:

Մեր խումբին ուղեկցուհին որ ութ օր ամբողջ հետերնիս պիտի ըլլար, քառասունի մօտ գահիրեցի Եգիպտուհի մըն է: Կը խօսի սքանչելի ֆրանսերէն մը, առանց որեւէ շեշտի, եւ արհեստավարժ վարպետութեամբ կը բացատրէ այցելութեան իւրաքանչիւր վայր: Գլխուն կը կրէ իսլամական լայն լաչակը, զոր ամբողջ շաբաթը չհանեց: Մեր հետաքրքրութեան պատասխանելով, յայտնեց թէ թէպէտ ինք ազատամիտ կին է, բայց ինչ-ինչ ճնշումներու տակ, երեք տարի է կը կրէ այդ լաչակը: Ամիրա է անունը, որ թարգմանի իշխանուհի: Իր խօսքերէն յայտնի կ'ըլլայ որ իշխանութիւնները այնքան ալ սիրուած չեն ժողովուրդէն որ դժգոհ է նախ տիրող համատարած կաշառակերութենէն որ վերէն վար վերածուած է համակարգի: Կը պահուի որոշ հաւասարակշռութիւն մը, բայց եթէ օր մը շոգիին ճնշումին տակ կաթսային կափարիչը օդը ելլէ՞: Ու այսպէս, հինգ օրուան ընթացքին կ'այցելենք Լուքսորի, Քարնաքի, Էտֆուի, Գոմ-Օմպոյի, Ֆիլաէի եւ Ապու-Սիմպէլի մեհեանները, փարաւոններու եւ թագուհիներու դամբարանները: Այս ամէնը Ժթ. եւ Ի. դարերու պեղումներէն դուրս եկած, բազմահազարամեայ քաղաքակրթութեան մը հսկայ ժառանգութիւնը կը կազմեն. անգամ մըն ալ կրկնենք, պահպանուած են շնորհիւ կուտակուած աւազի հաստ շերտին: Ամէնէն տպաւորիչը սակայն, այն է թէ 1960-80 թուականներուն այդ յուշարձաններէն մէկ քանին -ինչպէս Ֆիլաէի եւ Ապու-Սիմպէլի մեհեանները- ԻՈՒՆԷՍՔՕ-ի համաշխարհային գանձարանին մէջ առնուած ըլլալով- արեւմտեան միջազգային դրամական օժանդակութեամբ քար առ քար քակուած են եւ ճիշ անդին նոյնութեամբ վերաշինուած բարձունքին վրայ, Նասէր լիճին յատակը չմնալու համար: Սրտի անհուն ճմլումով կը մտածեմ թէ անդին մեր անմահ Անին նոյն բախտին չէ արժանացած ու օրէ օր կը քանդուի...: Ուրիշ հարիւրաւորներու կարգին, մեր նաւը հինգ օր կը նաւարկէ Նեղոսի հոսանքն ի վեր: Յունուար – Փետրուարի արեւն անգամ կ'այրէ եւ կէսական օր վերը, պատշգամին վրայ պառկած, մեր մորթը անոր շոյանքներուն կը յանձնենք:

Եգիպտոսի մէջ ամէն ինչ սակարկելի է. նոյնիսկ շիշ մը հանքային ջուրը...: Երբ երկրի մը լեզուն խօսիս, շատ բան կը դիւրանայ անշուշտ: Կողակիցս Հերմինէն նախկին Լիբանահայ է, եւ որքան ալ տասնամեակներ չգործածուելէն իր արաբերէնը քիչիկ մը ժանգոտած, իր թարգմանութիւնը մեծապէս օգտակար է թէ՛ ինծի, թէ մեր խումբի մարդոց: Կը բաւէ որ "ղալի, քթիր ղալի" (սուղ է, շատ սուղ) ըսես, ամէն ինչի գինը -ֆայթոն, թաքսի, ամէն տեսակ ապրանք- կէսի, մէկ երրորդի իջնէ: Եւ խօսակցութեան մէջ "եա ախույի, եա օխտի" մը (եղբայրս քոյրս) շատ բան կը փոխէ, մանաւանդ երբ կ'իմանան որ "Լուպնէնի" է: Լուքսոր թէ Ասուան, գետեզերքի պողոտաները մաքուր են, բարեկարգ: Բայց քիչ մը հեռացիր, մտիր ժողովրդական թաղերը եւ աղտոտութիւնը ամէնուրեք է: Անձրեւի պակասն ալ -տարեկան երկու կամ երեք օր միայն կը տեղայ- այս ամէնուն աղն ու պղպեղը:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մեր նաւը կը տանի հարիւրեակ մը ճամբորդ. Ֆրանսացիներ, Գերմանացիներ ու Անգլիացիներ: Կը սիրեմ անոնց հետ կէս-կատար անգլերէնս ու գերմաներէնս ի գործ դնել: Ընդհանրապէս, բոլոր ճամբորդներն ալ կ'ախորժին երբ մարդ դիմէ իրենց մայրենի լեզուով: Նաւուն վրայ մեր կեցութեան երկրորդ օրը, իրիկնադէմին երբ խարիսխ պիտի առնենք նաւարկելու համար, ահա կը հասնին խումբ մը թուրքեր, թիւով 12 հոգի: Անոնց մէջ տարեց զոյգ մը, երկու երիտասարդ զոյգեր, երեք միջին տարիքի կիներ ու երեք ալ քսաննոց պարմանուհիներ: Բոլորն ալ շատ վայելուչ, շիք հագուած: Կասկած չկայ, բարեկեցիկ դասին կը պատկանին: Յաջորդ առաւօտ նաւուն վերը բացօթեայ, մէկ քանին հոն են, ու կը փորձուիմ անոնց խօսք նետել "կիւնայտըն"ով մը (բարի լոյս): Իսկոյն կը հարցնեմ թէ ուրկէ՞ կու գան. բանից դուրս կու գայ թէ կիպրացի թուրքեր են, կու գան գրաւուած հողամասի "մայրաքաղաք" Քիրէնիայէն: Կը հարցնեն. "Ուրկէ՞ կու գաք դուք, ուրկէ՞ թրքերէն գիտէք, թուրքիա եղա՞ծ էք": Կը պատասխանեմ. "Այո՛, երկու անգամ, երկու շաբաթ": Մէջերնին խօսակիցս, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել բանբերնին, կամ դեսպանուհին, յիսուննոց կին մըն է: Արդարօրէն կ'առարկէ թէ չորս շաբթուան մէջ այդքան թրքերէն կարելի չէ սորվիլ. հապա ո՞ւրկէ կը խօսիմ: Կը պատասխանեմ. "Դուք կռահեցէք": Եւ անմիջապէս կ'ըսէ. "Էրմէնի միսինիզ" (Հա՞յ էք արդեօք): Դրական պատասխանիս կը յաջորդէ սա խօսքը. "Դուք Հայերդ, ի՞նչու մեզ այդքան կ'ատէք": Ի՞նչ պատասխանել ատոր, եթէ ոչ քաղաքավարութեամբ եւ համբերութեամբ ըսել թէ 1915ին մեզի դէմ ցեղասպանութիւն գործուած է, որ մինչեւ այսօր պետականօրէն կ'ուրացուի, եւլն...: "Դեսպանուհին" ձեռքը օդին մէջ ճօճելով կ'ըսէ. – "Եթէ ճանչնանք ալ, ի՞նչ կը փոխուի, մեռնողը գացեր է"...: Ա՛ռ քեզի խօսք: Պահ մը դադարէ յետոյ, ան հարց կու տայ թէ Կիպրոս ալ եղա՞ծ ենք. կը պատասխանեմ թէ այո՛. "Ասըլ Քըպրըսթա". բուն, յունական Կիպրոսը, որուն մայրաքաղաքը՝ Նիկոսիան փշաթելերով բաժնուած աշխարհի միակ մայրաքաղաքն է...: Ու "դեսպանուհին" այնպիսի թոնով մը կը պատասխանէ թէ Կիպրոս յունական չեղած իրենցն էր, որ դարձեալ իրենց պիտի մնայ: "Թորքը Թորք ի" կ'ըսէ շատ իրաւացիօրէն Ղարաբաղցին. այդ մարդոց գլուխը չի փոխուիր...:

ԳԱՀԻՐԷ

Եգիպտոսի մայրաքաղաքը Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ քաղաքն է, 15 միլիոնէ աւելի գնահատուած բնակչութեամբ, քանի որ հոն մարդահամար կատարելը անկարելի է: Թոքիոյի, Շանկհայի, Մեքսիքոյի եւ Սան-Փաւլոյի հետ աշխարհի հինգ մեկափոլներէն է: Այդ անծայրածիր քաղաքակոյտին մէջ ամենափարթամն ու յետին թշուառը կը գոյակցին, անշուշտ անջատ թաղամասերով: Գահիրէ, հիմնուած՝ 969ին Ֆաթիմիտներու կողմէ, 1940ին ունէր շուրջ մէկ միլիոն բնակիչ, այժմ, 60 տարի յետոյ՝ 15 անգամ աւելի, առնուազն: Մեր կեցութիւնը հոն կը տեւէ երեք օր. անբաւարար անշուշտ՝ շատ բան տեսնելու եւ մեր այցերը կ'ըլլան խմբական: Հանրակառքէն կը նշմարենք մարդկային ծովեր որոնք օրն ի բուն լեցուցած են փողոցները, մայթերէն յորդելով փողոցներու ուղիները: Քաղաքին մէջ կը վխտան սեւ-ճերմակ վարձկառքերը, հազարներով. անոնց հասարակաց յայտարարն է... Նոյ Նահապետէն մնացած ըլլալ: Արդարեւ 30–40 տարի վաղեմութիւն ունեցողները մեծամասնութիւն են, "Ֆիաթ" մակնիշի 124 կամ 128, "Փէօժօ" 505 եւլն. կ'աշխատին սատանային մէկ հրաշքով, իրենց թունաւոր բնածխային թթուի բաժինը աւելցնելով մօտ երեք միլիոն ուրիշ կառքերու արտանետածին վրայ: Մթնոլորտը անշնչելի է հոն, ուր տասնեակներով հանրակառքեր իրարու ետեւ կը սպասեն իրենց ճամբորդները առնելու, քանի չեն մարեր շարժակները: Եւ այս ամէնը օդի բացարձակ ապականութենէն անդին, կը պատճառէ թերեւս աշխարհի ամէնէն խճողուած ու անկարգ երթեւեկը, քանզի ոչ-ոք, այո՛ ոչ-ոք, կը յարգէ ճամբու ազդալոյսերը, որոնք արդէն շատ քիչ են, նաեւ բոլորովին աւելորդ, քանի բանի չեն ծառայեր: Այդ քաղաքին մէջ ղեկը ձեռք առնել կատարեալ արկածախնդրութիւն է, ոչ այլ ինչ: Այս պատճառաւ ալ հետիոտն քալել-պտըտիլը խաչի ճամբայ է, մանաւանդ անվարժ օտարին համար. մէկ մայթէն միւսը անցնիլը լի է հազար ու մէկ վտանգներով: Բարեբախտաբար, վարձկառքերը աժան են. սակարկելով (քանի թաքսիմեթր կա՛մ չկայ, կամ ալ չաշխատիր) 5–10 կինէով քեզ կը փոխադրեն քաղաքին միւս ծայրը: Հասարակ կնդրիտը կ'արժէ լիթրը 1 կինէ, բարձրորակ անկապարը՝ մէկուկէս: Մեր քսակներուն համար ձրի. 0.80էն 1.20 հանգուցեալ Ֆրանքով, 13էն 20 սէնթ Եւրոյի: Գօտեպնդիչ է հազարաւոր մզկիթներու մինարէներուն շարքին, նկատել եկեղեցիներու բաւական թիւով գմբէթները, զանգակատուներու խաչերը. մանաւանդ որոշ բարեկեցիկ թաղերու մէջ: Հին մզկիթներէն ոմանք ունին ճարտարապետական արժէք. դժբախտաբար չեն այցելուիր: Գահիրէ ունի նաեւ իր «մեռելներու քաղաքը». քաղաքին հարաւարեւելքը գտնուող հին իսլամական ընդարձակ գերեզման մըն է ուր պատմական դամբարաններ կան: Հոն, հարիւրհազարաւոր մարդիկ, բնակչութեան ամէնէն թշուառ մասը, եկած են կենցաղային ամենատարրական յարմարութենէ զուրկ անծայրածիր հիւղաւան մը շինելու եւ մեռելներու դրացնութեամբ ապրելու... ԻԱ. դարուն: «Լաւ» թաղերուն մէջ, սկսած են քանի մը մեծ հանրախանութներ բացուիլ. Գոնթինան, Գարֆուր, սակայն վաճառքներուն - մանաւանդ ուտեստեղէնի - 98%ը կը կատարուի մանրավաճառութեամբ. երբեմն մաքրութենէ «պէխապեր» կրպակներու մէջ ու ցնցոտիներ հագած երախաներու գլուխներուն վրայ փոխադրուած կողովներով ու ափսէներով: Հոս, նոյնիսկ միջակ թաղերու մէջ էշու սայլերով կը վաճառեն պտուղ, կանաչեղէն, գետնախնձոր եւայլն, ինչպէս երկրին միւս փոքր քաղաքներուն մէջ: Բայց փարաւոններու արեւին տակ հասած լոլիկն ու վարունգը, պղպեղը տարբեր համ մը ունին, դուրս ջերմանոցի տակ հասունցածներուն վարժուած մեր քիմքը շատոնց կորսնցուցեր է (Նեղոսի բարեբեր հովիտը և տեղթան տարեկան մինչեւ 3 բերք կու տան): Թանգարաններուն հետ (որոնց մէջ կը ցուցադրուին հին քաղաքակրթութեան Եւրոպացիներուն չթալանած հարստութիւնները), Գահիրէի ամէնէն շատ այցելուած վայրն է Կիզէի բարձրավանդակը ուր կը գտնուին Քէոփսի, Քէֆրէնի եւ Միքերինոսի երեք հռչակաւոր բուրգերը. նաեւ մարդու գլուխով եւ առիւծի մարմնով հսկայական Սփինքսը: Անոնք կը գտնուին կեդրոնէն 12 քիլոմէթր հազիւ հեռու, բայց շարունակ ընդարձակուող մայրաքաղաքը հասած է արդէն անոնց ստորոտը: Առաւօտեան ժամը ութն է երբ հոն կը հասնինք. ջերմաստիճանը զերոյէն վեր հազիւ վեց է, կը փչէ անապատէն եկած պաղ բայց առողջարար հով մը. անորաքները սիրով կը հագնուին: Տասնեակներով հանրակառքեր հոն կը թափեն ամէն ազգէ և լեզուէ հազարաւոր այցելուներ: Անոնց մէջ շատ են Ճափոնցիները որոնք ուրիշներէն աւելի, անընդհատ կը չխկացնեն իրենց լուսանկարի գործիքները:

Բուրգերը խորհրդանիշն են եւ Եգիպտոսի եւ Գահիրէի. անոնք ծառայած են որպէս փարաւոններու դամբարան, բայց ցարդ ոչ ոք կրցած է ճշդել ո՛չ անոնց ծագումը, ո՛չ ալ շինութեան կերպը որ բազմաթիւ վարկածներու տեղի տուած է: Մարդիկ միշտ հիացած են անոնց կատարեալ համաչափութեան: Զանոնք նկարով կամ հեռատեսիլէն դիտելը մէկ բան է, սեփական աչքով, անոնց ստորոտէն տեսնելը՝ այլ բան: Մեծը՝ Քէոփսի բուրգը, ունի 146 մեթր բարձրութիւն, իսկ խարիսխը 230 մեթր լայնք. ծաւալը գնահատուած է 2,521,000 խոր. մեթր: Կառուցանելու համար 2,300,000 հատ 2,5 թոննոց ժայռաբեկոր հարկ եղած է. ո՞ւրկէ, ի՞նչպէս մարդիկ այդ ամէնը կորզած, փոխադրած ու իրարու վրայ բարձած են աւելի 5000 տարի առաջ: Ցարդ անպատասխան մնացած հարցեր: Քէֆրէնի բուրգը աւելի փոքր է. 143 մեթր բարձրութիւն եւ 215 մեթր խարիսխի լայնք, իսկ Միքերինոսինը 66 մեթր բարձրութիւն եւ 108 մեթր խարիսխի լայնք ունի: Երեքը միասին կը կազմեն եզակի ամբողջութիւն մը, զոր մարդ չի կշտանար ժամերով դիտելէ: Նոյն երեկոյեան մութին, "Ձայն եւ լոյս"ի նոյնքան տպաւորիչ ներկայացում մը մեզ կը փոխադրէ հազարամեակներու խորքը: Ազգերու պատմութեան մէջ -ինչպէս մարդոց- ոչինչ, անուղղակի դէպք մը երբեմն ի՛նչ յայտնութիւններու դուռ կրնայ բանալ: Այսպէս եղաւ Եգիպտոսի համար Նափոլէոն Պոնափարթի արկածախնդրական արշաւանքը, երկու դար առաջ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Շար. 3)

ՇԷՆԳԱՒԻԹԻ ԵՒ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի եւս կը շարունակուին Շէնգաւիթի հնավայրին ու Արագածոտնի Ներքին Նաւեր դամբանադաշտի պեղումները:

Շէնգաւիթի հնավայրին պեղումները սկսած են 2000ին: Անոնք ցոյց կու տան որ Ք.Ա. 4-3 հազարամեակներուն Հայաստանի մէջ եղած է քաղաքակրթութիւն, որուն ապացոյցն են յայտնաբերուած քաղաքատիպ բնակավայրերը:

Իսկ Ներքին Նաւեր դամբանադաշտի պեղումներէն յայտնաբերուած են ձիաբուծութեան, ձիու ընտելացման, զոհաբերութեան վկայութիւններ որոնք պատկանած են արիացիներու. ռազմատենչ եւ հզօր քաղաքակրթութեան տէր ժողովուրդ մը որ յատուկ ծէսով կատարած է իր թաղումները: Գտնուած են նաեւ կաւէ անօթներ, արծաթէ եւ ոսկիէ զարդեր, զէնքեր:

ՊԱՏԿԵՐ «ԵՒՐՈՊԱՑԻ» ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Բնական է որ Թուրքիոյ մէջ միայն Օ. Փամուքներ, Ռ. Զարաքօլուներ չըլլան, որոնք չեն վարաներ «աչքիդ վրայ յօնք կայ» ըսելու առ որ անկ է: Պիտի ըլլան ու կան շատ ուրիշներ ալ որոնք ճանճի մը ծուռ թռիչքին մէջ ալ պետութեան, թըրքութեան անարգանք կը նշմարեն, աշխարհը չափելով միայն այդ կանգունով: Ու բնական է անշուշտ տեսնել որ այս գանգուածը կրակ ժայթքէ առաջին խըմբակին վրայ:

Սակայն զարմանալի է որ ոչ ոք կը ըդգուշացնէ զայրոյթի, մուրի, թուքի այս հնոցները որ իրենք իրենց խնայեն ծիծաղելին ախոյենութիւնը: Այդքան դիւրութեամբ չչփոթեն լուրջին ու անլուրջին սահմանը, ինչպէս օրինակ այն թուրք հրապարակագիրը որ Օ. Փամուքը վարկաբեկելու համար գրած էր թէ ան նիւթական կարօտ չըլլալով կրնայ երազանքի ու անով՝ գրականութեան նուիրուիլ... եթէ ինք ալ անոր պայմանները ունենար, ինք ալ գրագէտ եղած կ՚ըլլար:

Բայց մատ մը աւելի անդին է գրութիւնը որ լոյս տեսած է Յունուարի սկիզբը, ազգայնամոլ - յետադիմական թերթի մը մէջ, որուն անունն է «Ենիչաղ» (Նոր դար)...:

Հակադդելով ցեղասպանութեան մասին իրականութիւնը արտայայտելու քաջութեան տէր Թուրքերու ընթացքին, թոյն կը թափէ գիրքերու ցանկի մը վըրայ: Հոն 73 հրատարակութիւն կայ, որոնց բոլորն ալ «քարոզչական» բնոյթով մեղադրուած են յօդուածագիր Իւ. Խօդտալի կողմէ:

«Հայկական Նիւթին» նուիրուած այդ քարոզչութեան առաքելութիւնը վերագրըւած է Մնձուրիի, Կոպէլեանի, Արա Կիւլէրի, Սարոյեանի, կամ Գէորգ Բամպուքճեանի հատորներուն ալ, «Արաս»ի բոլոր հրատարակածներուն, մինչեւ Թագուհի Թովմասեանի «Սեղաննիդ չէն ըլլայ»ն...

Բարեբախտաբար այլեւս հակաթոյնն ալ սկսած է յայտնուիլ նոյն միջավայրէն: «Քարոզչական» հատորներու ցանկին նիւթով գրուածին հակադդած են Ռ. Զարաքօլու որ հոն նշմարած է «Նոր ենթադիտակցականի մը արձագանգը, ցեղապաշտ ատելութեան մը անթերի ցուցադրութիւնը»: Իսկ «Կիւնտէմ» թերթին մէջ լուած է թէ «հայկական քարոզչութեան» հատորները պախարակող թերթին ընթերցումի ցանկերու մէջ առնուածներէն է Հիթլէրի «Պայքարս» գործին թարգմանութիւնը: Յօդուածագիրը մէկ նախադասութեամբ յիշեցնելէ ետք անոր պարունակութիւնը, կը գրէ. «Այդ հատորին մէջ տեղ գտած տեսակէտները առաջին չըջանին ծաղրանքի առարկայ էին: Սակայն հետեւանքը եղաւ Աուշվիցի ճամբարը ուր մարդիկ փուռերը նետուեցան»:

Ճիշդ է որ Թրքական նժարն ալ երկու թեւ ունի. կայ Փամուքներու թեւը, կայ «Նոր դար»ականներունը: Ամբողջ հարցը հոն է որ երկու թեւերուն գոնէ հաւասարեցումը քանի՛ դարու կը կարօտի:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կնքած է Մանուկ (Աքսոր) Ուզունեան, հրապարակագիր, դաստիարակ: Ծնած էր 1915ին Ատանայի մօտակայքը՝ Պիլան: Տասը տարեկանին կը կորսնցնէ իր ծնողքը, յետագային փոքր եղբայրը եւ քոյրերը ու կը մնան երկու եղբայր՝ ինք եւ Հայկաշէնը: Կը զետեղուին կրթական երկու հաստատութիւններու մէջ, ինք՝ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը, Հայկաշէնը՝ ՀԲԸՄի Մելգոնեան հաստատութիւնը: Ժառանգաւորացէն ետք, Մանուկ Ուզունեան կ՚անցնի Հալէպ եւ կը ստանձնէ ՌԱԿի պաշտօնաթերթ՝ «Եփրատ»ի վարիչ քարտուղարի պաշտօնը 1940ին, զոր կը վարէ մինչեւ 1949: Ապա, Պէյրութի մէջ, կը պաշտօնավարէ զանազան վարժարաններէ ներս եւ 1956ին Բարեգործականի կողմէ կը նշանակուի Անթիլիասի Նորաբաց Նախակրթարանի տնօրէն մինչեւ 1974: Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի հետեւանքով, կ՚անցնի Լոնտոն, ուր շրջան մը գործօն դեր կ՚ունենայ տեղւոյն ազգային կեանքին մէջ:

ԳԷՄՊՐԻՋԻ Հայ Կեդրոնին մէջ (Գանատա) համազգայինի տեղւոյն Տաթեւ մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է, որու բացումը կատարուած է Յունուար 29ին: Մասնակցած են Րաֆֆի Անտիրեան, Սօսի Աստուրեան, Վահագն Գագուսեան, Տաթեւ Գասամանեան, Վերոնիքա Ղազարեան զորս ներկայացուցած է վարչութեան կողմէ Վահագն Գագուսեան:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի Թատերասրահին մէջ, Փետր. 13ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի ազատագրական շարժումին: Օրուան հանդիսավարը Սարի Մելքոնեան բարի գալուստ մաղթած եւ օրուան տօնակատարութեան մասին բացատրութիւններ տուած է, որմէ ետք Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Հրաչ Ճապրայեան եւ յանուն Հ.Յ.Դ. Գ.Ե.Մ.ի ալ խօսք առած է Կիլտա Քէպապճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Ապա, ներկայացուած է Սուրիոյ Երիտասարդական Միութեան կողմէ պատրաստուած Արցախի ազատագրական շարժումին նուիրուած շարժանկար մը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 10ին սկսած է դասախօսութիւններու շարք մը Մկրտութեան խորհուրդին մասին: Առաջին նիւթը եղած է Մկրտութեան փորձառութիւնը ժողովուրդին հետ: Դասախօսած է հոգեւոր հովիւը՝ Արմէն Ա. Քհնյ. Իշխանեան: Ան ցաւով նկատած է որ մեր ժողովուրդին մէկ մասը լուրջի չառներ Մկրտութեան խորհուրդը եւ չեշտած թէ "Նախ պէտք է գիտնալ թէ Մկրտութիւնը մեր եօթը խորհուրդներէն ամէնէն լայն տարողութիւն ունեցողն է: Մկրտութեան մէջ երեք արարողութիւն միացած են. ջուրին մէջ ընկղմում, միւռոնով կնքում եւ հաղորդութիւն":

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 3ին, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Սօսէ մասնաճիւղին, Վարդանանց նուիրուած ճաշ - տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցած է: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Սօնա Խաչերեան: Ճաշի աւարտին աշակերտներ ներկայացուցած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան խօսք առած է Գառնիկ Քհնյ. Գոյումեան:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԵՐԵՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆԸ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ԵՏՔ»

Գալիֆորնիոյ համալսարանին Հայկական Ուսումներու բաժինը Ապրիլ 1–3 դասախօսութիւններու շարք մը պատրաստած է վերոնշեալ խորագիրով: Կը մասնակցին ԱՄՆ-էն, Հայաստանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Ֆրանսայէն մասնագէտներ, ինչպէս՝ Մարկ Նշանեան, Րաֆֆի Յովհաննէսեան, Կարէն Խաչատրեան, Ֆիլիփ Վիտըլիէ, Ֆաթմա Միւկէ-Կէօչէք, Նորա Արիսեան, Սառա Գոհան, Յակոբ Կիւլլիւճեան, Պետրոս Տէր Մաթոսեան: Կազմակերպիչն է նոյն համալսարանի հայկական ամպիոնի ծանօթ դէմք Ռիչըրտ Յովհաննէսեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

■

Գնորդը.
– Ձուկը թա՞րմ է:
Վաճառողը.
– Թա՛րմ է:
– Բա ինչո՞ւ է մէջքի վրայ լողում:
– Որովհետեւ քնած է:
Գնորդը կռանում է, հոտ քաշում:
– Իսկ ինչո՞ւ է այսպիսի վատ հոտ արձակում:
– Լսէ՛ք, իսկ դուք քնած ժամանակ կառավարո՞ւմ էք ձեր գործողութիւնները:

●

Վանեցին սայլով վերադառնում է տուն: Ընդառաջ է գալիս հարեւանը.
– Պօղոս, այդ ի՞նչ է բարձած սայլիդ:
– Վարսակ:
– Իսկ ինչո՞ւ ես շշուկով խօսում:
– Որ ձին չլսի:

●

Վանեցի խանութպանը մահամերձ է: Ձայն է տալիս կնոջը:
– Մանուշ, ո՞ւր ես:
– Այստեղ եմ, Մուկուչ ջան, կողքիդ:
– Իսկ որդինե՞րս Զաքարն ու Յակոբը:
– Նրանք նոյնպէս այստեղ են:
– Իսկ ո՞ւր է փոքրիկ Արամիկս:
– Նա էլ է այստեղ:
– Ո՞նց թէ, բա խանութում ո՞վ է մընացել, տականքնե՛ր:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հակառակ թուրք վարձկան մամուլի պոռչտուքներուն եւ բռնի կազմակերպըւած ցոյցերուն Թուրքիոյ ընդհանուր պատերազմին մասնակցութիւնը բնաւ խանդավառութիւն յառաջ չբերաւ: Ընդհակառակը մտատանջութեան մատնեց ժողովուրդը, մանաւանդ զինուորական տարիք ունեցողները:

Նոյեմբեր 1/14ին տեղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, միշտ Իթթիհատի կողմէ պատրաստուած եւ որու մէջ Ճիհատի յայտարարութիւնը եղաւ:

Յետոյ հսկայ թափօր մը, որուն կը մասնակցէին բոլոր թուրք արհեստաւորները, լէպլէպիճի, բեռնակիր, կառապան, մսավաճառ եւն. եւն. փողոցները շրջեցաւ տավուլ զուռնայի խլացուցիչ աղմուկներով:

Այս խառնիճաղանճ ամբոխը, տրուն առջեւէն վայրագ դէմքով եւ այլանդակ տարազով մարդիկ կը քալէին մերկ սուրերը օդին մէջ ճօճելով, անցաւ կամուրջէն եւ ուղղուեցաւ Բերա, թշնամական ցոյցեր ընելու համար ֆրանսական, ռուսական եւ անգլիական դեսպանատուններուն առջեւ:

Ցուցարարները այսքանով չբաւականացան սակայն եւ իրիկուան դէմ յարձակեցան Թօքաթլեան սրճարանին վրայ, ապակիները խորտակեցին եւ կարասիներն ու սպասները ջարդ ու փշուր ըրին եւ հոն գտնուող մէկ քանի քրիստոնեայ յաճախորդներ ալ գաւազանահար ծեծեցին:

Այս վայրենի արարքով վերջ դտաւ Ճիհատի յայտարարութիւնը:

Յաջորդ օրերուն թուրք ամբոխը ոստիկաններու եւ զինուորներու աջակցութեամբ, քանդեց Քալաթարիա գտնուած ռուսական գեղեցիկ ու հոյակապ յիշատակարանը:

Ճիհատի յայտարարութիւնը, անոր յաջորդող դէպքերը եւ Թուրքերուն հակաքրիստոնէական ցոյցերը, որոնք գրեթէ ամէն օր զանազան ձեւերով կը կրկնուէին, սկսան բաւական մտատանջութիւն պատճառել Պոլսեցիներուն եւ մանաւանդ Հայերուն, որոնց դէմ մասնաւոր ատելութիւն մը կարծես ծայր տալ կ՚սկսէր:

Դեկտեմբերի վերջերը Թրքական բանակը յաջողութիւններ ունեցաւ Կովկասի սահմաններուն վրայ եւ օր մըն ալ լսեցինք թէ Արտահանը գրաւուած է, ինչ որ զարմանք եւ մանաւանդ յուսախաբութիւն պատճառեց մեզի:

Այս յաղթանակը տօնուեցաւ փայլուն կերպով: Ոստիկանութեան հրամանով բոլոր խանութները եւ վաճառատուները, ինչպէս նաեւ խմբագրատուները դրօշազարդուեցան:

Քիչ յետոյ սակայն, 1915 փետրվարի մնջ, Տարտանէլի ռմբակոծումը սաստկացաւ, ինչ որ շատ պաղ ջուր լեցուց Թրքական խանդավառութեան վրայ:

Պահ մը նոյնիսկ ըսուեցաւ թէ նեղուցը չպիտի կրնար դիմանալ եւ թէ անգլիական մարտանաւեր մէկ օրէն միւսը պիտի երեւնային Մարմարայի մէջ:

Զգայացունց լուրեր, ամէն օր, բերնէ բերան կը շրջէին:

- Իմացա՞ք կառավարութիւնը կը պատրաստուի եղեր Պոլսէն մեկնելու:

- Պոլիսը զինուորական իշխանութեան պիտի յանձնուի:

- Հանրային Պարտքի վարչութիւնը սնտուկներ պատրաստել կու տայ կոր տետրակները փոխադրելու համար:

- Կայսերական Թանգարանը կը պարպեն կոր եղեր:

- Կառախումբ մը, շոգիի տակ, պատրաստ կը սպասէ եղեր Հայտար փաշայի կայարանը, եւն.:

Այդ լուրերէն շատերը, թէեւ հնարածոյ, բայց հաւատացողներ կը գտնէին:

Գալով ընդհանուր պատերազմի լուրերուն՝ ստիպուած էինք գոհանալ Վոլֆ գործակալութեան պաշտօնական զեկոյցներովը: Ֆրանսական, իտալական կամ անգլիական ոեւէ թերթ այլեւս չէր մտներ Պոլիս:

Երբեմն, անուղղակի միջոցներով, կը յաջողէինք Բարիզեան մէկ քանի թերթեր ձեռք ձգել զորս անյագութեամբ կը լափէինք:

Գիտէինք սակայն որ վճռական կռիւներ տեղի չէին ունենար Արեւմտեան ճակտին վրայ: Ամէն բան դանդաղ կ՚ընթանար ու այլեւս ո՛չ ոք կը հաւատար թէ պատերազմը քանի մը ամիսէն պիտի վերջանար:

Լորտ Քիչնէր արդէն յայտարարած էր թէ հինգ կամ եօթը տարի պիտի տեւէր այս պատերազմը:

Աւստրիոյ սահմաններուն վրայ Ռուսերը կը շարունակէին իրենց յառաջխաղացութիւնը եւ Մարտի մէջ լսեցինք Բրզեմիսլի անկումը: Բայց հոս կանգ առաւ նաեւ ռուսական յաջողութիւնը:

Թուրքերը գիտէին թէ Հայերուն համակրութիւնը դէպի ո՞ր կողմը կը հակի ու այս բանը կը զայրացնէր զիրենք:

«Թարակէօզ» օր մը գրեց. «Եթէ կ՚ուզէք հասկնալ պատերազմին ընթացքը, Հայերուն դէմքին նայեցէ՛ք: Եթէ Հայերուն դէմքը կը խնդայ՝ ըսել է որ Ֆրանսացիները եւ Ռուսերը յաղթող են, իսկ եթէ իրենց դէմքը տխուր է՝ վստահ եղէք որ Գերմանացիներն են յաղթողը»:

Այդ միջոցներուն զրոյց մը մէջտեղ ելաւ, որուն շատ հաւատք չընծայեցինք:

Իբր թէ ոստիկանութիւնը Հայերու ցուցակներ կը պատրաստէ եւ այդ ցուցակներու համեմատ շատեր պիտի աքսորուին:

- Վեց հազար Հայերու ցուցակը պատրաստուած է, լուր կը բերէր մին:

- Ո՛չ միայն երկու հազար հոգիի ցուցակ մը կայ եղեր, կը հաւաստէր ուրիշ մը:

Օրերով այդ ցուցակին լուրը լսեցինք, բայց, ինչպէս ըսի, առանց հաւատք ընծայելու:

Սակայն բոլոր այդ զրոյցները հետզհետէ մտահոգութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէին մեր շուրջը:

Օդին մէջ սպառնալիք մը կար:

(Շար. 6)

Մեզմէ կը խնդրուի տեղեկացնել

ԺԵՐԱՐ ՕԹԵՅԱՆԵՍԹՈՒԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մարտ 7, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

Ողբացեալը տասնեակ տարիներէ ի վեր պատասխանատուն էր հեռատեսիլի Բ. կայանի "Հաւատք եւ Աւանդութիւն" յայտագրի հայկական բաժնին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance
SUR L'ARMENIE

La conférence sera animée par CLAUDE MUTAFIAN qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

(Շար. Ա. էջէն)

ցի ընտանիքներ կ'ապրին շատ բնական կեանքով:

Ա. Ղուկասեանի ու Արտաքին գործերու նախարար Արման Մելիքեանի հետ երկար զրոյցներէ ետք Ֆաթուլայեւ հաստատած է որ անոնք բացսիրտ մարդիկ են: Այն տպաւորութիւնը կրած է թէ պատրաստ են Ազրբէջանի հետ երկխօսութեան: Նոյնիսկ "ԼՂՀ բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը" ըսած է իրեն թէ մէկ ընդհանուր պետութեան շրջանակին մէջ Բաքուի հետ հորիզոնական յարաբերութիւններ հաստատել բացառելի չէ իրենց համար:

Լրագրողին վերջին նշումը հետեւեալն է. Ղարաբաղի մէջ սերունդ մը կը մեծնայ որուն համար երկիրը վարչական անջատ ամբողջութիւն է եւ ոչ Ազրբէջանի մաս: Քանի մը տարի ետք այդ սերունդը պիտի վարէ քաղաքականութիւնը, գործի ասպարէզը: Այն ատեն անոնց հետ համաձայնիլ աւելի դժուար պիտի ըլլայ, ուստի հարկ է յրջօրէն նկատի առնել Բաքուի հետ բանակցելու ԼՂՀ իշխանութիւններուն պատրաստակամութիւնը:

Տիկին Նատիա Աղճիքարաօղլու,
Սերժ Աղճիքարաօղլու եւ Իզապէլ Տիւրան,
Պ. Ստեփան Աղճիքարաօղլու
ինչպէս նաեւ Ճէզվէճեան եւ Քիաթիպեան ընտանիքները
եւ համայն ընտանեկան պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՂՃԻՔԱՐԱՕՂԼՈՒԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 24ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
 Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vartenis)
- **ARTSAKH**
 Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
 Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
 Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien
— Entrée libre —
Renseignements pour la soirée :
☎ **04 91 50 15 09**

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4
 Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Պոմոն)
 Քարոզիչ՝
 ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
 Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Լա Սիոթա)
 Քարոզիչ՝
 ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
 Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
 Քարոզիչ՝
 ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
 Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Սէն Լու)
 Քարոզիչ՝
 ՎԱԶԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
 Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
 (Փրատօ)
 Քարոզիչ՝
 ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.—

Մարտ 6 Դատաւորի կիրակիին
Մարտ 13 Գալստեան կիրակիին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16ին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ՀՍԿՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ընթացքին, ՈՒՐԲԱԹ երեկոները ժամը 19ին, Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւն կը կատարուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.—

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 4,
 ԻԶ. Օր Մեծի Պահոց
 ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆերուն.—

- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
 "ԴԱՏԱՒՈՐ"ի ԿԻՐԱԿԻՆ
- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
 "ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու չարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.—

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
 ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
 Քարոզիչ՝
 ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
 ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
 Քարոզիչ՝
 ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 4
VENDREDI
4 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.149 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21.149

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը հակադրած է Գերմանիոյ ընդդիմութեան կողմէ պատրաստուած Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու բանաձեւին: Խորհրդարանին յղուած բանաձեւը կը պահանջէ որ Թուրքիա Եւրոպայի անդամակցութենէն առաջ ճանչնայ 1915ի իր պատասխանատուութիւնը: Անգարա թէ՛ բանաւոր, թէ՛ գրաւոր ազդարարութիւն մը ուղղած է Պերլին, ըսելու համար թէ այդ հարցը պէտք է պատմաբաններուն ձգուի եւ թէ ընդդիմութեան բանաձեւին նման նախաձեռնութիւններ կրնան վնասել Թուրքեւգերման յարաբերութիւններուն:

Գերմանիոյ Թուրք դեսպանն ալ Մ.-Ա. Իրթէմչէլիք Գերմանիոյ թէ՛ Արտաքին գործերու նախարարութեան, թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն հետ շփումներ ունեցած է, կրկնելով իր երկրին թեզը: Գերմանիոյ Անգարայի դեսպանին ալ ըսուած է նիւթին պատճառած անհանգստութիւնը: Դեսպանը յոյս յայտնած է որ կառավարութիւնը զօրավիգ չի կանգնիր ընդդիմութեան բանաձեւին:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

Նոյն նիւթով սուր բախում մըն ալ արձանագրուած է Քէօլնի մէջ ուր վերջերս «Եւրոպայի Թուրք ժողովրդավարներ»ու միութիւնը Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու նիւթով երեկոյթ մը կազմակերպած է: Մասնակիցներէն Գերմանիոյ քրիստոնէական միասնութեան կուսակցութիւններուն խորհրդարանական խմբակցութեան փոխնախագահ Վ. Պոզպախ յայտարարած է թէ Թուրքիա չի կրնար ուրանալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Իրեն հակադարձելով վարչապետ Էրտողանի արտաքին քաղաքականութեան խորհրդականը Ճ. Չափսու, ըսած է թէ բնականաբար այդ հարցերը օրակարգի, վիճարկումի նիւթ պիտի ըլլան, կարճ ժամանակի մէջ լուծում գտնեն, սակայն "լուծումը պիտի գտնուի ուղղակի Հայաստանի հետ եւ ոչ Սփիւռքին":

Գերմանացի երեսփոխանը շարունակած է. "Եթէ մենք Հրեաներու Ցեղասպանութիւնը ժխտէինք, կը հաւատա՞ք որ կրնայինք Եւրոպական Միութեան անդամ ըլլալ, աշխարհի պետութիւններուն կարգին դասուիլ: Եթէ ուրանայինք մեր պատմութիւնը, աշխարհի մէջ ոչ ոք մեզ որպէս խօսակից կ'ընդունէր: Երբ մենք մեր պատմութեան հետ մեր առերեսումը կատարեցինք, Թուրքիա եւս նոյն ընթացքը ունենալու պարտաւոր չէ՞: Եթէ կ'ուզէք Եւրոպա գալ, ձեր ընթացքը պէտք է փոխէք":

Երեկոյթին աւարտին Թուրք վարչապետին խորհրդականը լրագրողներու պատասխանելով կրկնած է թէ անտեղի է Հայկական Հարցը մեծցնել, մանաւանդ որ Գերմանիա Թուրքիոյ անդամակցութեան զօրավիգ երկիր է, պէտք է խուսափիլ զայն ալ հակառակորդի վերածելէ: Ան եզրակացուցած է. "Եթէ մեր պապերը բռնածին պէս ըլլային, այսօր Արեւելեան Եւրոպայի մէջ քրիստոնեայ մնացած չէր ըլլար":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԼԱՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՏՔ Է ՈՒՆԵՆԱԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԵՏ

Լիբանանի ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական զօրքը քաշուի Լիբանանէն նախքան ընտրութիւնները (Ապրիլին) եւ նախքան նաեւ իր հաւանութիւնը նորակազմ կառավարութեան մը մասնակցելու: Ֆիկառոյի տուած հարցազրոյցի մը մէջ (Մարտ 3), Հարիրիի քոյրը՝ Պահիա Հարիրի (ընտանիքին միակն է որ քաղաքականութեամբ կը զբաղի և Սայտայի երեսփոխան ընտրուած է) կը շեշտէ որ "կենսական է լաւ յարաբերութիւններ ունենալ Սուրիոյ հետ": Ինք ծնած է 1952ին, ամուսնացած է եւ չորս զաւկի տէր: Ինք է որ կը վարէ մարդասիրական մեծահարուստ հիմնարկները զորս եղբայրը ստեղծած է (Լիբանանի համար), ինք է որ կը նախագահէ Լիբանանի Խորհրդարանի Կրթական յանձնախումբին: Ազգային ընդդիմութեան քրիստոնեայ պարագլուխները կ'ուզեն որ ինք դառնայ յաջորդ վարչապետը, Օ. Քարամէի տեղ: Ծանօթ է որ վարչապետը պէտք է սիւննի ըլլայ: Ընդունած է Ֆիկառոյի թղթակիցը (Ռընո Ժիրար) ցոյց տալու համար Ֆրանսայի հանդէպ բարեկամութիւնը:

Սկիզբէն կը խոստովանի որ գոհ չէ եղբօր սպանութեան վերաբերող քննութենէն, լիբանանեան իշխանութիւնները անհաւատալի անփութութիւն մը ցոյց կու տան: 17 օր ետք, կ'ըսէ, փլատակներուն տակ մարդու մը դիակը գտնուեցաւ, զոր ընտանիքը բուռն կերպով կը պահանջէր: Եղբօր սպանութիւնը մեծ արհեստաւորներու գործը կը նկատէ, քանի այդ մեծ պանդոկներու թաղը ամէնէն ապահովն է Լիբանանի: Միայն պետական մեծ սպասարկութիւն մը կրնայ նման բան մը կազմակերպել: Կը գտնէ որ ապահովութեան, տեղեկատուութեան եւ ոստիկանութեան սպասարկութիւնները պատասխանատու են այդ արարքին գործադրութեան պայմաններէն՝ մայրաքաղաքին կեդրոնը. պէտք է որ իրենց ղեկավարները պաշտօնազրկըւին, միայն բանակին ընդհանուր հրամանատարը պէտք է մնայ: Լահուտի հրաժարումը չուզեր, բանի չի ծառայեր, պետական դէմք չէ: Կարեւորն այն է որ աւելի արդար ընտրական օրէնք մը ընդունուի Խորհրդարանին կողմէ եւ Ապրիլին նախատեսուած ընտրութիւնները տեղի ունենան: Օտար դէտերու ներկայութիւնը անհրաժեշտ չի նկատեր: Միջազգային մամուլը կը բաւէ: Շատ արամադիր չէ քաղաքական խաղին մէջ մըտներու ցորչափ լաւ պայմաններ չեն ըստեղծուած: Նախ, պէտք է որ ապահովութեան սպասարկութեանց պետերը պաշտօնազրկուին եւ եղբօրը մահափորձին ճշմարտութիւնը յայտնաբերուի: "Մնացեալը՝ վերջը կը տեսնենք" կ'ըսէ Պ. Հարիրի: Եղբայրը մաս չունի թիւ 1559 բանաձեւին մէջ, ան մնացած էր Թայէֆի համաձայնագրին գործադրութեան: Եղբայրը երբեք չէ խորհած թէ լիբանանեան ապագայ մը կրնայ գոյութիւն ունենալ Սուրիոյ դէմ: Միակ դուռն է դէպի արաբական աշխարհ: Թայէֆի համաձայնագրին ամբողջական գործադրութիւնը թոյլ կու տայ որ բարեկամ երկիրներ մնան: Լիբանան պէտք չէ խառնուի Սուրիոյ ներքին հարցերուն, ոչ ալ Սուրիա պէտք է խառնուի Լիբանանի ներքին գործերուն:

Այնուամենայնիւ, մթնոլորտը մտա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Եւրոպական յանձնախումբը Հայաստանի մասին Մարտ 2 թուակիր տեղեկագիրով ամբողջական պատկեր մը ներկայացուցած է երկրին տնտեսական ու քաղաքական կացութեան, նաեւ վերլուծած Եւրոպական Միութեան հետ փոխադարձ յարաբերութիւններու մարզը: Դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը կը կանչէ գործակցութեան ու գործընկերութեան ներկայի համաձայնութիւնը ու Միութեան հետ աւելի սերտ յարաբերութիւններու հեռանկար կ'ընծայէ: Ատիկա կը նշանակէ տնտեսական համարկումի աւելի բարձր մակարդակ եւ քաղաքական գործակցութեան առաւել սերտացում:

Դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան և արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբին անդամներէն տիկին Ֆէրէրօ-Վալտնէր ըսած է թէ դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութիւնը առիթ կը ստեղծէ որ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները աւելի արագօրէն սերտանան: Ան մաղթած է որ Եւրոպայի Խորհուրդը ընթացք տայ ու կարելի ըլլայ յառաջիկայ ամիսներուն համար գործունէութեան միասնական ծրագիր մը շակել:

Հայաստան, Ազրպէյճան ու Վրաստան Եւրոպական Յանձնախումբին յանձնարարութեամբ ընդգրկուած էին դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան շրջանակին մէջ 2004 Յունիսին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ «Ո՛Չ»Ը

Ազրպէյճանի ընդդիմադիրները "Եօխ" (ո՛չ) անունով կազմակերպութիւն մը հիմնած են, ներշնչուելով Վրաստանի, Ուկրանիոյ ժողովրդական շարժումներէն: Նախագահն է Ռաֆի Նուրուլլայեւ: Ան ըսած է թէ իրենց նպատակը նախագահը տապալել չէ, այլ ամբողջ վարչակարգը բարեփոխել: Պիտի սկսին քաղաքի ցոյցերով, խնդրոյ առարկայ ընելու համար ապօրինութիւնները:

Ընդդիմադիր "Ենի Մուսավաթ" կուսակցութիւնն ալ Բաքուի մէջ ցոյց մը կազմակերպած է, պահանջելու համար բանտարկուած ընդդիմադիր պարագլուխներու ազատ արձակումը: Սակայն ցոյցը ցրուած է ոստիկանութեան միջամտութեամբ:

Հոգիէ է երկրին մէջ, քանի ընդդիմութիւնը աւելի խստացուցած է իր դիրքը: Սուրիա կը շարունակէ ուրանալ որեւէ պատասխանատուութիւն Հարիրիի մահափորձին մէջ, բայց դիրքը երկդիմի կը մնայ: Մէկ կողմէ, Դամասկոս յայտնեց որ իր զօրքը պիտի քաշէ Լիբանանէն, բայց ոչ մէկ նշան կայ այդ ուղղութեամբ: Նոյնը ըսած է Սասատ Թայմի մէջ՝ գալիք ամիսներուն, բայց անկէ առաջ խօսական Լա Ռեփուպլիքայի մէջ ըսած էր.– "Կրնանք քաշել մեր զօրքերը մինչեւ տարուոյս վերջ: Ռազմավարական դետնի վըրայ, ատիկա տեղի կ'ունենայ միայն, եթէ լուրջ երաշխաւորութիւններ ունենանք, այլ խօսքով, Մերձաւոր-Արեւելքի խաղաղութիւնը": Ծումպլաթ ալ վերապահութեամբ ընդունած էր Ասատի խօսքերը, զորս "անորոշ" կը գտնէր եւ կը պնդէր որ ճշգրիտ ժամանակացոյց մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Մարտ 3)

ՕՍԿԱՆԵԱՆ - ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Հայաստանի ու Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարներուն՝ Վ. Օսկանեանի ու Է. Մամէդեարովի նոր հանդիպումը որ անգամ մը յետաձգուելով տեղի պիտի ունենար Մարտ 3ին, կրկին ջնջուած է հայ նախարարին առողջական վիճակին պատճառով: Վ. Օսկանեան թոքերու բորբոքում է կը տառապի ու բժիշկները չեն արտօնած որ բուժումը ընդհատուի: Ցառաջիկայ հանդիպումի նոր թուական կ'որոշուի:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE DIPLOMATIQUE»

Arméniens sans Frontières

EXILS ARMENIENS

Մոնտի ամսական յաւելուածը Մարտի իր թիւին մէջ երկու ամբողջական էջեր կը նուիրէ «առանց սահմանագիծու Հայերուն»: Յօդուածը ստորագրած է ծանօթ թատերագիր Ժան-Ժագ Վարուժան (Ըգոնեան), ճոխացած Անթուան Ակուճեանի նկարներով:

Խմբագրական ծանօթութեան մը մէջ, թերթը կը նշէ նախ որ, որեւէ Սփիւռքի ծագումին մէջ, ցնցող դէպք մը կայ: Հայերը 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը կրեցին: Պատրաստուած 1894-1896ի ջարդերով, կը գործադրուի 1915ին, առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, ժէօն Թուրքերու զինուորեալներու կողմէ, իրենց ղեկավարներու հրահանգով եւ բանակը շրջապատող գերման սպաներու մեղսակցութեամբ: Թուրքիոյ հայերու 2/3ը, շուրջ 1.2 միլիոն, կը բնաջնջուին: 90 տարի ետք, եթէ երեք միլիոն հայեր կ'ապրին իրենց անկախ Հանրապետութեան մէջ շուրջ կրկինը ցրուած է աշխարհի մէջ.– Մերձաւոր Արեւելք, բայց նաեւ Ռուսաստան, Եւրոպա, Միացեալ Նահանգներ: Այդ յիշողութիւնն է զոր գրագէտ Ժան-Ժագ Վարուժան եւ լուսանկարիչ Անթուան Ակուճեան կ'արծարծեն այստեղ:

Երկար յօդուածով մը եւ գրական ոճով Ժան-Ժագ Վարուժան կը պատմէ, աւելի ճիշդ կը նկարագրէ ջարդէն աւելի, ջարդեն ետք վերապրողին կեանքը, աքսորւածին տագնապը. Ֆրանսա ծնած թոռնիկի մը անտարբերութիւնը, անհասկացողութիւնը. երբ մեծ-հայրիկ մը խօսի ջարդերու մասին: Ծոխ յօդուած մը, որ լաւագոյնս կը խօսի արմատախիլ մարդուն մասին, ըլլայ ան Հրեայ, Հայ, Թուրքիոյ Յոյն մը, Թիպէթցի մը:

Նկարներն ալ խօսուն են, Անթուան Ակուճեան վարպետ մը ըլլալով այդ մարզին մէջ, ինչպէս փաստեց իր մէկ հատորը: Նկարի մը տակ սակայն կայ ձախող "լուսաբանութիւն մը" որ կ'ըսէ. "Ստեփանակերտէն Գորիս գործածելի միակ անցքը՝ Հայերու ղեկավարութեան ենթակայ ադրբեջանական տարածք Ղարաբաղի ու Հայաստանի հարաւային ծայրամասին միջեւ":

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԻՆ ՏԱԿ

ՇՓՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ուրիշ շատերու նման, ինծի համար ալ անգիր օրէնք եղած է, կամ ալ անբացատրելի ձգողականութիւն, գացած տեղերս Հայ կամ հայկական հետք փնտռել: Եւ ո՞ւր կարելի է այդ գտնել քան "յՆկեղեցին հայկական":

Եգիպտոսի հայ համայնքը ունի մեծ վաղեմութիւն. միջնադարէն, Կիլիկեան Թագաւորութեան անկումէն ետք մանաւանդ, Հայեր ապրած են փարաւոններու արեւին տակ: Դարերու ընթացքին, ինչպէս ամէնուրեք, գաղութը մաշած է, հալած, բայց միշտ ալ նորեկներով վերակենդանացած: ԺԹ. դարուն Եգիպտոսի հայ գաղութը Պարսկաստանին հետ, տակաւին մենք Սփիւռք չեղած, միակ կազմակերպուած համայնքն էր Օսմանեան եւ Ռուսական կայսրութիւններէն դուրս: Գահիրէի մէջ դարերէ ի վեր ունեցած ենք Ս. Աստուածածին եկեղեցին. առաջին հայկական դպրոցը հոն բացուած է 1828ին: ԺԹ. դարու գաղութին մէջ փայլած են մասնաւորաբար Ապրոյեան եւ Նուպարեան գերդաստանները: Տիգրան փաշա Ապրօ (1846 – 1904) եղած է երկրին Արտաքին գործոց նախարարը, Նուպար փաշա Նուպարեան (1825 – 1899) Արտաքին գործոց նախարար եւ վարչապետ: Եգիպտոս իր արդիացման համար շատ բան կը պարտի այս վերջինին մանաւանդ թէ՛ վարչական, թէ՛ տնտեսական տեսակէտէ: Նուպար փաշայի զաւակը՝ Պօղոս-Նուպար (1851 – 1930) Գահիրէի մէջ 1906ին հիմը դրած է այն համազգային մեծ կազմակերպութեան՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, որ յետ-Եղեռնեան տասնամեակներուն մանաւանդ նախախնամական դեր կատարեց իր որբախնամ եւ կրթական գործունէութեամբ: Այս, եւ ասոնց նման պատուական ազգայիններ ոչ միայն անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած են իրենց որդեգրած հայրենիքին, այլ նաեւ իրենց առատաձեռն բարերարութիւններով նպաստած Հայութեան, Եգիպտոսի մէջ ու այլուր: Յիշենք անոնց մէջ կեսարացի Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեանները, որոնք իրենց ողջ հարստութիւնը կտակեցին իրենց անունը յաւերժացնող կրթական փարոսին որ է Նիկոսիոյ (Կիպրոս) Կրթական հաստատութիւնը: Անէ՛ծք անոր որ կը փորձէ անոր բոցը մարել: Այս ամէնը, ըսելու համար թէ անցեալին ի՜նչ մեծ վարկ վայելած է Եգիպտոսի հայ գաղութը թէ՛ Հայութեան, թէ՛ երկրին իշխանութիւններուն կողմէ:

Մեծ Եղեռնին յաջորդող Իզմիրի աղէտին եւ Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով, հազարաւոր Հայեր դացած են հաստատուիլ Եգիպտոս, իրենց աշխատասիրութեամբ ու ձեռներէցութեամբ ոչ միայն շուտով "մէջքերնին շտկած", այլեւ եռուն "ազգային կեանք" ստեղծած յոյլ մը վերապրող ազգային եւ մշակութային գործիչներու մականին տակ, որոնք այսօր կը հանգչին Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ հայկական գերեզմանատուներուն մէջ: 1945ին հայ գաղութը կը գնահատուէր մօտ 40.000. 1946–47 տարիներուն անոնցմէ 5–6.000ը ներգաղթեցին Հայաստան: Սակայն եգիպտահայ գաղութին նօսրացման պատճառները հանդիսացան Նասէրի կիրարկած տնտեսութեան պետականացումը եւ յաջորդական պատերազմներու հետեւանքները: Վերջին 4 տասնամեակներուն շարունակ արտագաղթը (դէպի Միացեալ Նահանգներ, Գանատա եւ Աւստրալիա գլխաւորաբար) գաղութին թիւը իջեցուցած է հազիւ տասը հազարի: Ի հեճուկս այս ամէնուն, կանգուն կը պահուի "ազգային կեանքը", իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, ակումբներով ու համայնքային ամէն տեսակի հաստատութիւններով ու կազմակերպութիւններով: Նաեւ երկու օրաթերթեր ալ. "Արեւ" եւ "Յուսաբեր":

Ուրբաթ, Փետր. 4ի յետմիջօրէի ազատ մեր երեք-չորս ժամերէն օգտուելով, վարձակառքով մը կը փութանք Առաջնորդարան, որ կը գտնուի քաղաքին լայնադոյն պողոտաներէն Ռամսէսի վրայ, թիւ 179: Ընդարձակ հողի մը վրայ –արմաւենիներով զարդարուած– կը գտնուի ան, յարակից այլ շէնքերով, նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Առաջնորդանիստ եկեղեցին: Ուրախութեամբ կը դիտենք զայն արտաքուստ. զուտ հայկական ոճով կառուցուած քանակաւ Թուականներուն Թորգոմ Արք. Գուշակեանի (յետագային Երուսաղէմի Պատրիարք) առաջնորդութեան շրջանին: Թերեւս հոյակապ ածականը քիչ է այս հիանալի կառոյցին համար. երբ ներս կը մտնենք մոմ վառելու եւ աղօթք մը մրմնջելու, հիացումի զգացումը կը կրկնապատկուի. առաջինը չափերու պատճառաւ, քանի եկեղեցին իր չորս շարք զուգահեռ նստարաններով հանդիստ կրնայ երկու անգամ պարունակել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչացը եւ երեք անգամ ալ Փարիզի Սուրբ Յովհ.-Մկրտիչը. յետոյ ալ կառուցուածքով՝ չորս հեռաւոր սիւներու վրայ նստած վայն ու սլացիկ գմբէթով: "Եկեղեցին հայկական ծննդավայրն է հոգւոյս": Բայց հոս, մարդիկ համեստութիւնն ունեցեր են –եւ տակաւին ալ ունին– զայն "մայր տաճար" չկոչելու...: Փողոցի դարպասին քով կրպակի մը մէջ հսկող արաբ պահակը կ'ընկերանայ մեզի մինչեւ Առաջնորդարան: Տէ՛ր Աստուած, Առաջնորդարա՞ն է սա, թէ ոչ՝ Պատրիարքարան, կամ Վեհարան...: Նախագաւիթէն կը բարձրանայ երկուքի բաժնուող մեծաշուք սանդուխը որ ինծի Մարսէյլի քաղաքապետարանը կը յիշեցնէ: Պատերուն, սպիտակ մարմարէ տախտակներու վրայ բազմազան արձանագրութիւններ, բարերար նուիրատուներու անուններ, մուտքին Տիգրան Ապրօ եւ Նուպար փաշաներուն կիսանդրիները: Վարի յարկը աջին հսկայ դահլիճն է տասնեակներով շուրջը շարուած ոսկեթաւիշ աթոռներով, պատերուն Առաջնորդներու, Պատրիարքներու, Կաթողիկոսներու մեծադիր լուսանկարներով կամ իւղանկարներով: Ձախին դեղեցիկ եւ ճոխ գրադարանը, զոր քիչ վերջ մեզի այցելել կու տան: Դռնապանին ընկերակցութեամբ կը բարձրանանք վեր. ճիշդ այդ պահուն Առաջնորդական տեղապահ Աշոտ Վրդ. Մնացականեան մինչեւ սանդուխին գլուխը հիւրեր կը ճամբէ: Կը յայտնենք մեր ինքնութիւնը, "Մարսէյլէն, Ֆրանսայէն հիւր կ'ընդունի՞ք" մը աւելցնելով: Ջրօսաշրջիկին վրան-գլուխը թափթփած կ'ըլլայ, քիչիկ մը "փնթի", հետս փողկապ ալ չեմ տարած. հոգ չէ, մարդիկ մեզ կը հասկնան:

Ինչպէս միւս իսլամական երկիրներուն մէջ, հոս ալ Ուրբաթն է հանգիստի օրը. դոց կ'ըլլան բոլոր պետական սպասարկութիւնները, դպրոցները, խանութներուն շատերն ու միջազգային ընկերութիւնները: Այդ օրը կ'օգտագործեն նաեւ մեր վարչականները Առաջնորդարան գալով համայնքային գործերը տնօրինելու համար: Հոն են այդ պահուն Առաջնորդին գրասենեակը հաւաքուած: Հայր Սուրբը մեզմէ կը խնդրէ սպասման սրահը քիչիկ մը սպասել. իսկոյն ներս կու գայ երիտասարդ քարտուղարը ու "ի՞նչ կրնանք ձեզի հրամցնել, թէ՞յ թէ սուրճ": Կ'առարկեմ թէ անպայման բա՞ն մը պէտք է խմել: Պատասխան. "անշուշտ, մեզի հիւր էք եկեր, ձեզի բանով մը պէտք է պատուենք": Արեւելք է: Հազիւ աբեւելեան համեղ սուրճը ըմբոշխնած, Հայ Սուրբը կու գայ անձամբ մեզ իր գրասենեակը հրաւիրելու: Ընդարձակ, լաւ կահաւորուած առաջնորդավայել գրասենեակ մը. հոն են Քաղաքական ժողովի ատենապետ Պ. Պերճ Թէրզեան, որ Հ.Բ.Ը.Միութեան Գահիրէի մասնաճիւղի ատենապետն է, եւ երկու երիտասարդ վարչականներ ("Ազգ. Սահմանադրութեան" տրամադրութեան համաձայն, հոն չկայ Թեմական խորհուրդ, այլ Քաղաքական ժողով): Ծանօթանալէ յետոյ երբ կ'ըսենք թէ այր ու կին տասնամեակներով մեր համեստ լուման բերած ենք Մարսէյլի հայ հանրային կեանքին, հաճելի խօսակցութեան մը կծիկը կը քակուի, հարցումներու երկուստեք հետաքրքրական տարափով: Առաջինը – քանի՞ Հայութիւն կայ Մարսէյլ: Ի՞նչ պատասխանել. հոս ալ կը կրկնեմ 35 տարիէ ի վեր բերնիս ծամոց, "Էգպէր" դարձած խօսքս, զոր ատենին ըսեր էի բանաստեղծ Գէորգ Էմինին, երբ ան գինեձօնի մը ատեն հարցուց. "Ասում են Մարսէյլում 30, 40 50.000 Հայութիւն կայ. ո՞րն է ճիշդը": – "Որը որ լինի, մի փերօն վերցրէք": Մեր խօսակիցները կարծէք շունչ կ'առնեն: Հայր Աշոտ կ'ըսէ. "Ուրեմն, դուք եւ մենք գրեթէ նոյնչափ ունինք": Գահիրէի Հայութիւնը գնահատուած է 5–6 հազար: Հայր Սուրբը Հայաստանցի է, Էջմիածնի երիտասարդ միաբաններէն. երեք տարի է Եգիպտոս է, եւ Զաւէն Արք.ի մահէն յետոյ, կը վարէ Առաջնորդական տեղապահի պաշտօնը: Ֆիզիքապէս շատ նման է Կոմիտաս Վարդապետին. նոյն դէմքը, լայն ճակատը, մօրուքը. եթէ չեմ վիրաւորեր իր արժանապատուութիւնը, պիտի ըսեմ՝ կատարեալ նմանակը: Խօսք կը բացուի Մարսէյլի անցեալի թեմական տագնապներուն, ներկայի հարցերուն մասին. եկեղեցիներու, դպրոցներու, Համազգային վարժարանի, հայախօսութեան, նոր սերունդին, մէկ խօսքով՝ այն ամէն ինչին որ կրնայ Հայը հետաքրքրել: Եւ երբ կ'ըսեմ որ երբեմն "Յառաջ"ի սիւնակներուն մէջ ալ քանի մը տող կը մրոտեմ, թերթին լաւատեղեակ ժողովականներէն մին կ'ըսէ. "Այսօր ան երկու կիներու մեծ ջանքով լոյս կը տեսնէ իսկ վա՞ղը": Ո՞վ կրնայ պատասխանել այդ հարցումին: Պ. Թէրզեան կը տեղեկացնէ թէ իրենք եգիպտահայ ողջ մամուլը ի սկզբանէ անտի, միքրոֆիլմի քաշեր են, եւ օրինակ մըն ալ Հայաստանի Ազգային Մատենադարան ուղարկեր, այսպէսով զայն կորուստէ փրկելով: Ո՞վ այդպիսի քայլ մը պիտի առնէ Փարիզի մէջ: Շատ բանի մէջ քանակը չէ կարեւորը, այլ որակը. ահա՛ թէ բուռ մը Եգիպտահայութիւնը ի՛նչ ըրեր է: Անկաշ, սրբէն-ձորը ցատքող բայց հաճելի խօսակցութիւնը կը տեւէ մօտ մէկ ժամ: Հարց կու տամ թէ արդեօք կարելի՞ է այցելել Վահան Թէքէեանի շիրիմը, եւ յարգանքի տուրք մը մատուցանել: Այդ փափաքս ալ կ'իրականանայ շնորհիւ Պ. Թէրզեանի, որ ազնուօրէն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ մեզ հոն իր սեփական ինքնաշարժով առաջնորդելու: Երէկ Վարդանանց էր. երեկոյեան աւանդական հերխսայով ընթրիք-հանդիսութիւն կազմակերպեր են, բազմամարդ. մեզ կը յանդիմանեն որ Գահիրէ հասածնուս պէս չենք հեռաձայնած: Կ'առարկեմ թէ երեկոյեան 7ին կարելի՞ է հեռաձայնել Առաջնորդարան. գրասենեակները փակ կ'ըլլան: Հայր Սուրբը կը պատասխանէ թէ հոս ամէն ժամու կարելի է. "Կու գայինք ձեզ կ'առնէինք, մենք ձեզ կը վայելէինք, դուք ալ մեզ": Հազար ափսոս, այդպէս չեղաւ ու մենք աքանէչլի առիթ մը փախցուցինք Գահիրէի Հայութեան աւելի լայն խաւերուն հետ շփումի: Երբ հրաժեշտ կ'առնենք, Հայր Աշոտ զիս կը հրաւիրէ Կիրակի օրուան պատարագին սպասարկելու:

Գահիրէի Հայութիւնը ունի երկու գերեզմանատուն. հինը քաղաքին հարաւակողմը դպտի Թաղամասին մէջ: Նորը Հելիոպոլիս (յունարէն արեւի քաղաք) քաղաքին հիւսիս – արեւելքը: Այդ արդիական ընդարձակ թաղամասին մէջ որ մօտ է օդակայանին, կը բնակի Հայութեան մեծամասնութիւնը: Մօտ քսան վայրկեան տեւող ճանապարհին, աւելի մտերմիկ կը շարունակուի մեր խօսակցութիւնը Պ. Թէրզեանի հետ: Եւ ահա Հայոց Նոր «Ամենափրկիչ» գերեզմանատունը: Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ Հայաստանէ դուրս, ոտք կը դնեմ հայկական գերեզմանատան մը մէջ: Այնքան բարեկարգ, մաքուր. գեղեցիկ ածականը թերեւս անվայել է հոս, բայց ասոր համանիշ բան մը պէտք է գտնել: Եգիպտացի պահակը կ'աշխատի մէկ կողմը: Պրն. Թէրզեան հրահանգեր է վարորդին որ առաջնորդարանի կառքով հոն երթայ սպասէ որ յետոյ մեզ պանդոկ հասցնէ: Կ'այցելենք գերեզմանատունը մէջտեղը զուտ հայկական ոճով Ամենափրկիչ մատուռն է, կառուցուած 1950ին, ուր տաղաւարներու մեռելոցի օրերը պատարագ կը մատուցուի: Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ ունինք նոյն չափի աղօթատեղիներ զորս «եկեղեցի» »կը կոչենք: Մատրան եզերքին թաղուած են թեմին հանգուցեալ երկարամեայ Առաջնորդները՝ Մամբրէ Արք. Սիրունեան եւ Զաւէն Արք. Չինչինեան, վայելուչ շիրմաքարերու տակ: Մատուռէն անդին, կեդրոնական ուղիին վրայ կը գտնուի Վահան Թէքէեանի գերեզմանը կիսանդրիով, քովը եւ ետեւը այլ մտաւորականներ ու ազգային գործիչներ. Միհրան Տամատեան, Արշակ Ալպոյաճեան, Միքայէլ Կիւրճեան, նկարիչ Աշոտ Զօրեան: Ուխտաւորի ջերմեռանդութեամբ պահ մը կը խոնարհինք, Հայր Մեր մը կ'արտասանենք: Կրկին շնորհակալութիւն յայտնելով հրաժեշտ կ'առնենք Պրն. Թէրզեանէն որ մեզի ստեղծեց այդ անմոռանալի պահը: Իբրեւ Ֆրանսահայ եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայ, ո՛րքան նուաստ կը զգամ ինքզինքս «ազգային այդքան փարթամութեան» առջեւ: Զգամ թող մարդիկ, չտեսնեն մեր եկեղեցականներու դամբարանին վիճակը հոս, Սէն-Փիէրի գերեզմանատան մէջ. գետնին եօթը ծակը պիտի մտնենք ամօթէն:

Կիրակի բուն Բարեկենդան է, եկեղեցին վարագոյրը արդէն փակ: Խմբական այցելութիւն մը զոհելով, առաւօտուն կանուխ կ'երթանք հոն. առաւօտեան ժամերգութիւնը լրիւ կը կատարուի: Այդ հսկայ եկեղեցին մէջ, ծաչու Աւետարանը եւ Հաւատամքը կը կարդամ բարձրախօսէն, ինչպէս որ քահանան կը կարդայ իր աղօթքները, լսելի ըլլալու համար: Ներկայ բազմութիւնը ցաւօք մեծ չէ, մարդիկ կ'աշխատին: Դարձեալ մեզի կ'ընկերանան մինչեւ պանդոկ: Քանի մը ժամէն վերադարձն է անմոռանալի տպաւորութիւններով, գոհունակութեամբ որ քիչիկ մը բան ալ Եգիպտահայութենէն տեսանք: Նաեւ ափսոսանքով որ աւելին փախցուցինք անգիտութեամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ, Փետրուար 19

(Շար. 4 եւ վերջ)

ՉԻՆԱԿԱՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

ԱՄՆ-ու ու Եւրոպայի միջեւ Իրանէն, Միջին Արեւելքէն աւելի ծանրակշիռ յաջորդ անհամաձայնութիւնը պիտի ըլլայ Չինաստանի թղթածրարը: Այդ երկիրը Եւրոպական Միութեան համար «ռազմավարական գործընկեր» մըն է, հակառակ ԱՄՆ- ու հակադրութեան:

Այդ հակադրութեան պատճառներէն մէկը նախկին վարչապետ Ցաօ Ցիանկի համար ազգային յուղարկաւորութեան զլացումն էր, ան շնորհազրկուած ըլլալով 1989-ի ուսանողական ցոյցին տուած նեցուկով: Յետոյ, Ուաշինկթըն իրանեան զինական ճարտարարուեստին բերած իրենց աջակցութեան պատճառով պատժած էր չինական եօթը ձեռնարկութիւններ, որոնցմէ մէկը երկրին զէնք վաճառող մեծագոյն հաստատութիւնն էր:

Նախկին վարչապետին շնորհազրկումը որ շարունակուեցաւ յետ մահու եւս, ցուցանիշ է որ երբ կուսակցութեան հեղինակութիւնն ու վարկը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան, Չինաստան կը յայտնուի նոյն համայնավար բռնատիրութիւնը: Եւ բնական կը նկատուի այդ ուղղութեամբ ԱՄՆ-ու մտահոգութիւնը, կիրարկած պատիժը: Իսկ Եւրոպան չի բաժներ նոյն կեցուածքը: Մանաւանդ կը խորհի որ 1989էն ի վեր Չինաստանի կիրարկուած զինարգելքը այլեւս ժամանակավրէպ է ու պէտք է զայն վերցնել տարեվերջէն առաջ: Եւրոպացի դիւանագէտները ապահովութիւն կու տան որ զինարգելքին ջնջումը պիտի չնշանակէ զէնքի, զինամթերքի վաճառք այդ երկրին: Արդէն Միութիւնը հակումը ունի զէնքի վաճառքը աւելի խիստ պայմաններու ենթարկելու, ինչ որ պիտի սահմանափակէ զինական թէքնոլոժիին որ մէ Չինաստան կրնայ օգտուիլ:

Այս բոլորին քով, Չինաստան Իսրայէլի հետ առաջին երկիրներէն է որոնք արբանեակով համացանցի եւրոպական դրութեան - Կալիլէի - մասնակցութեան տրամադրութիւն յայտնած են: Այլ խօսքով Չինաստան կ'ուզէ բնականոնացնել Արեւմուտքին հետ իր յարաբերութիւնները, ինչ որ յարիր չէ զինարգելի մը կիրարկումին:

Անշուշտ կան քաղաքական դէտեր որոնք ԱՄՆ-ու կեցուածքը կը փորձեն բացատրել մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդավարութեան ծամօնով: Մինչեւ իսկ Եւրոպական միութեան կը վերագրեն ի հարկին այդ արժէքներէն հրաժարելու տրամադրութիւն. կ'ըսեն թէ Միութիւնը ԱՄՆ-էն աւելի դիւրութեամբ կրնայ մոռնալ զանոնք, երբ խնդրոյ առարկայ ըլլան իր գլխաւորաբար տնտեսական շահերը:

Մինչդեռ, բաւական յստակ է թէ ԱՄՆ ու առաջին մտահոգութիւնը այն է որ Չինաստանի կիրարկուած զինարգելքին ջնջումով կը խախտի Թայվանի հետ հաւասարակշռութիւնը ու այս վերջինը, դրնէ տեսական դետնի վրայ, աւելի դիւրին որս կը դառնայ Փէքինի համար:

Անկէ զատ, Եւրոպացիները զինարգելը վերցնելով մերձեցումի քաղաքականութիւն մը կիրարկած կ'ըլլան. իսկ Եւրոպական Միութիւն - Չինաստան առանցք մը լուրջ պատճառներ կ'ունենայ մտահոգելու ԱՄՆ-ն, անոր դէմ մրցակից յայտնուելով. մինչդեռ այսօր այդ երկիրը կը վայելէ աշխարհի անմրցակից գերհզօրի մնացած ըլլալուն առաւելութիւնները:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐԸ՝ ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԿԱՌՈՒՆ ԴԷՄՔ

Աբրահամովիչները, իբրեւ ազնուական, հողատէր ու հարուստ ընտանիք Աւստրիական կայսրութեան մէջ մեծ հեղինակութեան տիրացան եւ զինանշան ունենալու իրաւունք ստացան: Իրենց գլխաւոր կեդրոն Լվովէն անոնք տարածուեցան տարբեր շրջաններ եւ կալուածներ ձեռք ձգեցին Պուքովինայի եւ Փոքր Լեհաստանի մէջ:

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐԸ՝ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ ԵՒ ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Աբրահամովիչներու ընտանիքը, Լեհաստանի Փրուսիոյ, Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ բաժանումէն ետք մեծ մասամբ Աւստրիական կայսրութեան սահմաններուն մէջ մնացած էր: Մինչեւ այդ ժամանակ անոնք գլխաւորաբար Լվովի մէջ կեդրոնացած էին, բայց այնուհետեւ տարածուեցան դէպի կայսրութեան տարբեր բնակավայրեր:

Պուքովինայի (ներկայ Ուկրանիոյ արեւմտեան եւ Ռումանիոյ հիւսիս-արեւելեան շրջաններ) Աւստրիոյ միացումէն ետք (1775ին), աւստրիական կառավարութիւնը հոն հայկական առեւտրական գաղութ հիմնելու ծրագիր մը հրապարակեց. ծրագիրը Իոսէֆ Բ. կայսեր անձնական հովանաւորութիւնը կը վայելէր: Այս հիմամբ ալ աւստրիական կառավարութիւնը քաջալերեց, որ Կալիցիայէն (որ նոյնպէս Աւստրիոյ միացուած էր) Հայեր Պուքովինա փոխադրուին:

Այդ ժամանակ ալ, 1780ական տարիներուն սկիզբը Աբրահամովիչ գերդաստանէն քանի մը հոգի Պուքովինա փոխադրուեցան եւ գլխաւորաբար Զեռնովիցի եւ անոր շրջակայ գիւղերուն մէջ բնակութիւն հաստատեցին: Զեռնովից (ներկայ Ուկրանիոյ մէջ), Փրութ գետի աջ ափին, բարձրադիր եւ բազմաթիւ բլուրներու վրայ տարածուած, Պուքովինայի քաղաքական, մշակութային եւ առեւտրական կեդրոնը դարձած էր:

Աբրահամովիչներ, շնորհիւ իրենց նիւթական ու տնտեսական լայն կարելիութիւններուն, սկսան գիւղեր ու կալուածներ գնել եւ մեծ հողատէրեր դարձան: Թովմաս, Աբրահամ, Խաչատուր եւ Յովսէփ Աբրահամովիչ եղբայրները գնեցին Հլիպոքա, Սթեչովան եւ Թովթրի գիւղերը. չորս եղբայրները նաեւ Փոքր Լեհաստանի մէջ Պոտվիսոքիէ կոչուած կալուածները գնեցին: Իսկ Դաւիթ Աբրահամովիչ, որ նոյնպէս ընդարձակ կալուածներ գնած էր Պուքովինայի մէջ, շրջանի ամէնէն մեծ եւ գեղեցիկ հողատէրերէն դարձաւ. ան Եաշի մէջ բնակութիւն հաստատեց, ուր 1816ին Հապսպուրկներու արքունիքէն ազնուականի կոչում ստացաւ:

Երբ այլեւս մեծ հողատէրեր եւ աւատատէրեր դարձած էին, Հապսպուրկներու արքունիքը 1817ին բնիկութեան հաստատագիր եւ ժառանգական ազնուականութեան աստիճան շնորհեց Աբրահամովիչներու տոհմի անդամներուն: Այս հիմամբ, կայսրութեան բնիկ ազնուականութեան նման Աբրահամովիչներ իրաւունք ստացան տոհմական զինանշան ունենալու:

Այս ժամանակ կազմուած Աբրահամովիչներու զինանշանը կը ներկայացնէ կապոյտ երեսի վրայ արծաթի խարիսխ մը, տակը ոսկեգոյն արեւը իր ճառագայթներով: Իբրեւ լեհական ազնուականներ, անոնք ունէին նաեւ Աւագաժողովի կողմէ 1790ին Թովմաս Աբրահամովիչի տրուած Սլաք կոչուած կնքանշանը:

Նշենք, որ լեհական աւանդութեան եւ Հապսպուրկներու արքունիքէն հաստատուած դրութեան համաձայն ազնուական իւրաքանչիւր տոհմ կամ ազգանուն նոյնատեսակ զինանշան (կամ զինանշաններ) կրնար ունենալ. այսինքն տոհմի առանձին անդամներ տարբեր զինանշաններ կրելու իրաւունք չունէին:

Իբրեւ ազնուականներ Աբրահամովիչ տոհմի ներկայացուցիչներ ԺԹ. դարէն սկսեալ յաճախ իրենց ազգանունին սկիզբը ազնուականութիւն խորհրդանշող գերմաներէն «ֆոն» նախադաս մասնիկը կցեցին:

Իրենց կալուածները շահարկելու համար Աբրահամովիչներ ռութէն (ուկրանացի) եւ ռումէն գիւղացիներ կ'աշխատցնէին. կարգ մը հողեր ալ կապալով կու տային գիւղացիներուն:

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԻ ԳՈՐԾԻՉ

Աբրահամովիչներու տոհմէն քաղաքականօրէն ամէնէն հեղինակաւոր եւ պետական չափանիշով տիրական դէմքը դարձաւ Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ: Ծնած էր ան 30 Յունիս 1839ին, հօրենական կալուած կալիցիական (ներկայիս՝ Ուկրանիա) Թարկովից գիւղին մէջ: Ուսում ստանալու համար փոխադրուեցաւ Սթանիսլաւ (Սթանիսլավով կամ Իվանօ Ֆրանքովսք. ներկայ Ուկրանիոյ մէջ), ուր այդ ժամանակ հայ կաթողիկէ քանի ընտանիքներ կը բնակէին, խմբուած իրենց եկեղեցիին շուրջ:

Սթանիսլաւի մէջ դպրոցը աւարտելէն ետք մեկնեցաւ արտասահման եւ ֆրանսական ու գերմանական համալսարաններու մէջ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալէ ետք 1863ին վերադարձաւ Աւստրիա:

Լվովի մէջ բնակութիւն հաստատելով Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ հրապարակագրական ասպարէզ նետուեցաւ եւ ընկերաց աշխատակցիլ «Կազեթա Նարոտովա», «Ցյիէննիկ Պոլսքի» եւ «Ռոդնիք» պարբերականներուն, միաժամանակ ըզբաղելով հօրենական իր կալուածներու շահարկումով:

Իր հեղինակութեան եւ վայելած ժողովրդականութեան շնորհիւ 1869ին Կալիցիոյ Աւագաժողովին անդամ ընտրուեցաւ. պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ 1918: Միաժամանակ Լվովի վիճակային ժողովի անդամ եւ յետոյ ալ նոյն ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ:

Գիւղատնտեսութեան ընկերութեան երկրորդ փոխ նախագահ նշանակուեցաւ 1872ին, իսկ 1874ին՝ առաջին փոխ նախագահ: Նոյն տարին ալ Լեհաստանի գաւառական ժողովի անդամ ընտրուեցաւ: Այս ժամանակ ան ստանձնեց «Ռոդնիք» գիւղատնտեսական ամսագիրի խմբագիրի պաշտօնը: Իսկ Փարիզի մէջ 1878ին կայացած համաշխարհային ցուցահանդէսին ներկայացուց Աւստրիան:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲԱՔՈՒԻ ԿԵՂԾ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Բաքուի մեծ կամ փոքր պատասխանատուները ամէն առիթի կը փորձեն մեղադրել Հայաստանն ու Արցախը: Վերջերս այդ նպատակով օգտագործած են ԻՒՆԷՍՔՕ-ի համաժողովը: Հոն ատրպէյճանցի Մշակոյթի նախարարը յայտարարած է թէ Ղարաբաղի մէջ ու անոր ենթակայ շրջաններուն վրայ կ'աւերուին ատրպէյճանական յուշարձանները: Ապա պնդած է թէ Հայերը մահմետական յուշարձանները կը հայացնեն:

ԼՂՀ Յուշարձաններու պահպանութեան եւ ուսումնասիրութեան վարչութեան պետը Ս. Սարգսեան անդրադառնալով նման անհիմն մեղադրանքներու, ըսած է թէ ատրպէյճանցի նախարարին ըսածը անհեթեթ է, քանի որ Շուշիի եղրամասի դամբարանները պիտի ուսումնասիրուին, սակայն անոնք ոչ մէկ առնչութիւն ունին "ատրպէյճանական մշակոյթ"ին հետ, ըլլալով քանի մը հազարամեակներու պատմութեան տէր կոթողներ: Ղարաբաղի ատրպէյճանական "պատմական" յուշարձան կրնան նկատուիլ Շուշիի երեք մզկիթները որոնք պահպանուած են, ինչպէս Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի փաստահաւաք խումբն ալ տեսած է:

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

"Նամականիշ" ընկերութիւնը որոշած է մինչեւ Ապրիլ հրապարակ հանել Ցեղասպանութեան 90ամեակին նուիրուած, կոտրած խաչքարով դրոշմաթուղթ եւ առաջին օրուան պահարան: Դրոշմաթուղթը 40 հազար տպաքանակ կ'ունենայ, պահարանը՝ 700:

Ծրագրուած է այս տարուան ընթացքին պատրաստել նաեւ Մարտիրոս Սարեանի 125ամեակին, Հրանդ Մաթեւոսեանի 70ամեակին, Գիրերու գիւտի 1600ամեակին եւլն. նուիրուած դրոշմաթուղթեր. անոնք կ'ունենան 25-30 հազար տպաքանակ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԴԱՓԻՍ

■

Մեր վանեցին մահանում է: Տնեցիները պէտք է հեռագիր ուղարկեն Լոս Անճըլըսում բնակուող ազգականներին: Երկար քննարկում են, թէ ինչպէս ձեւակերպեն, որ հնարաւորինս կարճ լինի: Վերջապէս գրում են. "Սերոբը՝ պը՛րծ":

Լոսից գալիս է պատասխանը. "Վա՜յ":

●

Զրուցում են երկու վանեցի.

– Գիտե՞ս, Վարդան, կինս ամէն օր ինձանից փող է խնդրում: Անցած օրը հինգ հարիւր դրամ խնդրեց, երէկ՝ չորս հարիւր, այսօր՝ հազար:

– Ինչի՞ վրայ է ծախսում այդքան փողը:

– Զգիտեմ: Ես երբեք չեմ տալիս:

●

Մանկապարտէզում՝ ամանորեայ հանդէսի ժամանակ.

– Ձմեռ պապիկ, շնորհակալութիւն նուէրի համար:

– Զարժէ, բալիկ ջան:

– Ես էլ եմ կարծում, որ չարժէ, պարզապէս մայրիկս ասել է, որ շնորհակալութիւն յայտնեմ:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՁԱՐԱՇՈՒՔ ԳԻՇԵՐԸ

1915 Ապրիլ 11 շաբաթ, իրիկուան դէմ, Սարգիս էֆէնտի Գօչունեան խմբագիրներու սենեակ մտնելով ըսաւ.

- Տղաք, Դաշնակցականներ կը ձերբակալեն կոր եղեր...

- Ո՞վ ձերբակալած են, հարցուցինք:

- Տպարանատէր Արամ Շահէնը, դրավաճառ Ստեփան Քիւրքճեանը, Հրաչը, յետոյ ուրիշ մէկ քանիներ որոնց անունը չկրցայ իմանալ:

- Պատճառը ի՞նչ է արդեօք:

- Իբր թէ Գարեգին Փասարմաճեանը հինգ հարիւր ձիաւորներով երգրում մըտեր ու քաղաքին տիրեր է ու այս լուրը հոս հասնելուն՝ որոշեր են Դաշնակցականները ձերբակալել:

Լուրը այնքա՜ն անհաւատալի էր որ կարեւորութիւն չտուինք: Իսկ գալով ձերբակալուածներուն ենթադրեցինք որ անհատական խնդրի մը համար տարուած են ոստիկանատուն:

Իրիկունը երբ մեկնեցայ խմբագրատունէն մէկ քանի բարեկամներուս հարցուցի թէ իմացա՞ծ էին այդ ձերբակալութիւնները:

- Ո՛չ, պատասխանեցին:

- Կ'երեւայ որ սխալ կամ սուտ լուր մըն է, մտածեցի ու ալ չզբաղեցայ անով:

Հետեւեալ առտու կանուխ մեկնեցայ տունէն ու գացի Տիկին Թէոդիկը տեսնելու որ մենէ ո՛չ շատ հեռու Օսման պէյի մօտերը կը բնակէր: Նոյն միջոցին իր ամուսինը նոր ձերբակալուած էր եւ յոյս ունէինք որ ազդեցիկ միջամտութեամբ մը պիտի կրնար օձիկը ազատել ու ճիշտ այդ խնդրին համար կ'ուզէի տեսնել զինքը:

Տիկին Թէոդիկը գտայ շատ յուզուած վիճակի մը մէջ:

- Երէկ գիշեր մեծ սրտադող մը անցուցինք, ըսաւ:

- Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուցի:

- Կէս գիշերին եկան ձերբակալեցին Բարսեղ Շահպազը որ մեր վրայի աբարթըմանը կը բնակի... խեղճ կնոջը յուզումը մինչեւ հիմա չէ հանդարտած:

Յիշեցի առջի իրիկուան Սարգիս էֆէնտիին հաղորդած լուրը եւ ըսի.

- Կ'երեւայ որ Դաշնակցականներու դէմ հետապնդում մը կը կատարուի, որուն պատճառը յայտնի չէ, ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կարծեր որ խնդիրը մեծ կարեւորութիւն մը ունենայ: Այսօր հարկաւ կը հասկընանք իրողութիւնը:

Տիկին Թէոդիկին քովէն մեկնելով՝ գացի Թաքսիմ գերեզմանատան անկիւնի սրճարանը, ուր ամէն առտու սովորութիւն ըրած էր հանդիպիլ ու սուրճ մը խմել:

Հազիւ թէ սուրճը բերած էին՝ երբ ծանօթ մը մօտեցաւ ինծի եւ ցած ձայնով ըսաւ.

- Երէկ գիշեր Սարգիս Մինասեանը եւ Դանիէլ Վարուժանը ձերբակալեցին, ինչպէս նաեւ այս սրճարանին տէրը, կարծեմ հոս նստիլը շատ ապահով չէ...

Դուրս ելայ սրճարանէն բաւական մտատանջութեան մատնուած:

Կը խորհէի թէ ձերբակալուածները ամէնքն ալ Դաշնակցական ճանչցուած անձեր էին եւ եթէ հետապնդում մը կար, ուղղակի այդ կուսակցութեան դէմ էր, հետեւաբար, գոնէ ես անձնապէս վախնալու բան մը չունէի: Ասիկայ կը սրտապնդէր զիս, բայց մտատանջութիւնս չէր փարատել բոլորովին:

Այսպէս հասայ մինչեւ Թաքսիմի հրապարակը ուր հանդիպեցայ Պ. Պետրոս Ատրունիի հօր:

- Երէկ գիշերուան ձերբակալութիւնները իմացա՞ր, հարցուց վշտահար դէմքով մը:

- Այո՛, պատասխանեցի, կ'երեւայ որ Դաշնակցականներու դէմ բան մըն է:

- Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց, Դաշնակցականի խնդիր չէ... Բիւզանդ Քէչեանն ալ բռնեցին տարին:

Պ. Ատրունի Ֆէրիտիէ փողոցը կը նստէր ու դրացի էր «Բիւզանդիոն»ի խմբագրապետին:

Այս ձերբակալման լուրը տակնուվրայ ըրաւ իմ ենթադրութիւններս:

Բիւզանդ Քէչեան ձերբաեալուա՛ծ... ուրեմն կուսակցական խնդիր չէր այս:

- Տօքթ. Թորգոմեանն ալ ձերբակալուած է, շարունակեց Պ. Ատրունի, ինչպէս նաեւ Տօքթ. Տաղաւարեանը եւ դեռ ուրիշներ ալ որոնց անունը չկրցայ տակաւին իմանալ:

- Բայց ի՞նչ է պատճառը...

- Մարդ չգիտեր:

- Ինչպէ՞ս միեւնոյն պատճառին համար կը ձերբակալուին Քէչեան, Տաղաւարեան, Թորգոմեան եւ Դաշնակցականները:

Ի զու՛ր միտքս կը տրորէի այս առեղծուածը լուծելու համար:

- Լաւագոյն է, խորհեցայ, երթալ Տիրան Քելէկեանը տեսնել, անիկա թերեւս որոշ բան մը իմացած է:

Եւ ուղղուեցայ Ալիօն փողոց իր բնակարանը: Երբ սանդուխէն վեր կ'ելլէի՝ հանդիպեցայ Արթիւր էֆէնտի Մաղաքեանին որ վար կ'իջնէր:

(Շար. 7)

L'UNION ARMENIENNE DE SUISSE
organise le

6ème Tournoi Européen Intercommunautaire de Genève

Week-end de Pâques 25-28 mars

- Basket-ball féminin et masculin
- Ping-pong féminin et masculin
- Volley-ball mixte
- Football (indoor)
- Backgammon

Lieu et date : Hôtel CROWNE Plaza à Genève du 25 au 28 mars
Participants : Equipes européennes
Stade : Bout-du-Monde à Champel, Genève

— Samedi 26 mars : Soirée Disco
— Dimanche 27 mars : Le Grand Bal de Clôture

Renseignements et/ou Réservations auprès de :
— Mme Huguette Gabrache +41-22.758.11.14
— M. Viken Vartzbed +41-79.217.49.24

Plus d'information aussi sur
www.uasdirect.com et/ou www.armenian.ch

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS DE LA MAISON D'ARMENIE

Invité d'honneur
Monsieur ZAVEN YEGAVIAN

le dimanche 13 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille 75014 PARIS

Réservations ☎ **01 45 89 20 48**
e-mail : aafmn@wanadoo.fr

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan 75014 PARIS

(Շար. Ա. էջէն)

տրուի: Ընդդիմութիւնը, զօրքէն զատ, ապահովութեան եւ տեղեկատուութեան սպասարկութեանց ցանցերուն վերնալը կը պահանջէ, որոնք Սուրիոյ ազդեցութեան բուն խողովակներն են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ Մարտ 2ի նիստին, Ժ.-Փ. Ռաֆարէն հրաւիրեց Ի.ԽՄ. փէ. երեսփոխան Տիտիէ Ժիւլիան որ զօրծակցի ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց հետ, ձեռք ձգելու համար Ֆլորանս Օպընայի ազատ արձակումը: Շեշտած է թէ դիմած է Արտաքին Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնին որ կապ հաստատէ իրեն հետ: Հարկ է, կ'ըսէ Ռաֆարէն, հաւաքել բոլոր տեղեկութիւնները որպէսզի այնպէս ընենք որ Հանրապետութիւնը գործէ մէկ ուղղութեամբ, մէկ հեղինակութեան ներքեւ, առանց ընդունելու որեւէ զուգահեռ դիւանագիտութիւն: Այս ակնարկութիւնը կը վերաբերի Ժիւլիայի, քանի ծանօթ է որ անոր ինքնագլուխ գործունէութիւնը Շէնոյի եւ Մալպրինոյի առեն (երկու պատանդները) պատճառ կ'ըլլար որ կուսակցութենէն վտարուի, նոյնիսկ դատական հետապնդումի տակ էր, ինչ որ ջնջուեցաւ: Այժմ, Ֆլ. Օպընայի կոչը պատճառ է որ կրկին հրապարակ իջնէ եւ նոյնիսկ գործակցութեան "հրաւիրուի": Լիպերասիոն որու թղթակիցն է Ֆլ. Օպընա դիմած է Ժիւլիայի, առաջարկելով որ հանդիսաւոր կոչ մը ընէ իր սխնակներուն մէջ որպէսզի ազատ արձակեն լրագրողուհին: Ժիւլիա մերժած է, առարկելով որ Լիպերասիոնէն չէ որ կոչ կ'ընէ, այլ սկսած է չփում հաստատել արաբական կայանի մը հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ 24 ժամուան գործադուլ մը գործադրեց Մարտ 3-ին, բայց խանգարումները, յապաղումները մասնակի եղան: Ընդհանրապէս, մեծ գիծերու թէ արուարձաններու կառախումբերը 60էն 70% համեմատութեամբ կը բանէին: Բողոքի պատճառները կը վերաբերէին սպասարկութեան որակին, ճշդապահութեան ապարէզի երկայնքին, մինչ ցարդ երկարմեայ աշխատանքը աւելի կը գնահատուէր: Տընօրէնութիւնը կը խորհի որ երկաթուղիներ կողմնակից են այս փոփոխութիւններուն:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ սպաննուած է դրամատէր՝ Էտուար Շթէյրն, 50 տարեկան, նախկին փեսան Միշէլ Տաւիտ-Վէյլի, Լազար դըրամատան տէրը: Սպանութիւնը գործըւած է իր բնակարանին մէջ իսկ եւ դիակը գտնուած է քանի մը օր ետք: Պատճառները ծանօթ չեն:

ՉԻՉԷՆԻՈՅ ռուսամէտ նախագահը՝ Ալու Ալխանով, որ ընտրուած էր 2004 Օգոստոսին իր նախորդին՝ Կադիրովի սպանութենէն ետք, յայտարարած է Մոսկուայի մէջ, որ տեղական երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Հոկտեմբերին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. —
Paris - Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars à 20 heures 45

Commentées par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

L'ORGANISATION
TERRE & CULTURE
présente
Vendredi 4 mars à 20 h 30
en collaboration avec
la MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile 13001 MARSEILLE

Les Campagnes de Travail 2005

- **ARMENIE**
Restauration de l'école de Chadvan (dans la région de Vertenis)
- **ARTSAKH**
Restauration de l'hôpital de Chouchi
- **KESSAB (Syrie du Nord)**
Restauration du quartier ancien
- **SAINT THADEE (Iran du Nord)**
Réouverture des chantiers de restauration du Monastère de Saint Thadée et pèlerinage.

Connaître et promouvoir le Pays arménien

— Entrée libre —
Renseignements pour la soirée :
☎ **04 91 50 15 09**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻներուն.-
- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 6,
"ԴԱՏԱՒՈՐ"Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10.15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.-
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45ին:

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

Մարտ 6	Դատաւորի Կիրակին
Մարտ 13	Գալստեան Կիրակին

Իսկ Կիրակի, Փետրուար 13, ժամը 16-ին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Սիոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱԶԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01.45.93.00.25 / 06.89.45.63.59

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 5
SAMEDI
5 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·150

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21·150

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լ Ի Բ Ա Ն Ա Ն

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԱՀՈՒՏ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

ՀԵԶԲՈԼԼԱՅԻ ԴԵՐԸ ԿԵՆՍԱԿԱՆ Է

Լիբանանի նախագահին՝ Էմիլ Լահուտի դիրքը օրէ օր աւելի կը տկարանայ, մանաւանդ ընդդիմութեան այն պահանջէն ի վեր, որ կը վերաբերի Սուրիոյ նախագահին պաշտօնական յայտարարութեան իր զօրքերը եւ գաղտնի սպասարկութիւնները քաշելու Լիբանանէն, նախքան որեւէ երկխօսութիւն։

Պաշար ալ-Ասատ ալ նեղ կացութեան մատնուած է, քանի ամէն կողմէ ճնշումի տակ է եւ իրեն զօրակից չի գտներ։ Պուշի հրահանգէն ետք Լիբանանէն հեռանալու, հոս-հոն օգնութիւն կը փնտռէ։ Դամասկոսի մէջ հանդիպելէ ետք Քաթարի իշխանապետին, Ռիատ գացած է ու տեսնուած թագաժառանգ իշխանին հետ որ նաեւ թելադրած է իրեն "զօրքերը քաշել Լիբանանէն որքան կարելի է շուտ եւ ժամանակացոյց մը յայտարարել այդ մասին"։ Գահիրէի մէջ ալ, Արտաքին արաբ նախարարներ ակնարկած են ՄԱԿ-ի միջնորդութեան, սուրիական զօրքերուն քաշուելուն առընչութեամբ։ Մնաց որ Ռուսաստան խսկ, որ հին զինակիցն էր Սուրիոյ, յայտարարած է որ Դամասկոս "խոհեմութեամբ" քաշէ իր զօրքերը։

Լիբանանի ընդդիմութեան համար Հեզպոլլայի (Աստուծոյ կուսակցութիւնը) դերը ճակատագրական է։ 128ի վրայ 12 երեսփոխան ունի եւ իր դիրքը կենսական է։ Վալիտ Ճումպլաթ, որ գլուխն անցած է ընդդիմութեան Հարիրիի սպանութենէն ի վեր, բանագնաց մը ղրկած էր Հեզպոլլայի պարագլուխին, որպէսզի անոր հետ խորհրդակցութիւններ ունենայ։ Տիւրզի ուրիշ երեսփոխան մըն ալ՝ Ղազի Արիտի, աւելի քան երեք ժամ խօսած է շէյխ Նասրալլահի հետ, նոյն միտահոգութեամբ։ Հեզպոլլան ծնած է 1982ին, իսրայէլեան յարձակման առթիւ եւ զինուած է Սուրիոյ եւ Իրանի կողմէ, ուժերը համախմբելով իսրայէլեան բանակին դէմ պայքարին մէջ։ Այս խօսքով, չի կրնար կողմնակից ըլլալ սուրիական զօրքին քաշուելուն։

Լիբանանի մէջ մեծ ընդվզում կը տիրէ նաեւ Հարիրիի մահափորձին քննութեան առթիւ։ Արդէն, բաւական վրդովում ըստեղծած էր դիակի մը յայտնաբերումը 16 օր ետք (մոռցուեր է փլատակներու մէջ...)։ Ապտէլ Համիտ Ղալայինի ընտանիքը սաստիկ բարկացած է իշխանութեանց դէմ։ Հարազատները ստիպուեր են իրենք գտնել դիակը... ճանճերու շնորհիւ...։ Ուրիշ զոհ մըն ալ գտնուեր է արարքէն 12 ժամ ետք, գրասենեակին մէջ չնչահեղձ, որովհետեւ ուշ հասած են օգնութեան։ Այս դրուագները փաստը կու տան որոշ անփութութեան մը եւ ընդդիմութիւնը կը գտնէ որ իշխանութիւնները դիտակցաբար կ'ուզեն հետքերը խառնակել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ յայտարարած է Մարտ 3ին, որ վճռած է գործադրել Գազայի գօտիէն քաշուելու իր որոշումը այս ամառ, հակառակ իր կուսակցութեան բանաձեւին։ Լիքուտը կ'ուզէր որ այդ որոշումը ժողովուրդին հանրաքուէին ենթարկուի եւ այդ բանաձեւը քուէարկուած էր լայն մե-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 3/4)

ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ ՓՈՂՈՑ ՎԱՆԱՁՈՐ

Վանաձորի քաղաքապետարանի Մարտ 3ի նիստին որոշուած է քաղաքին փողոցներէն մէկը կոչել Հրանտ Մաթեւոսեանի անունով։ Խնդրոյ առարկան Թատերական փողոցին արեւելեան թեւն է։

ԵՐԱԽԱՅԻ ԴԻԱԿ ԳՏՆՈՒԱԾ

Վաղարշապատի մէջ չորս տարեկան երախայի դիակ մը գտնուած է Մարտ 2ին։ Ստուգուած է որ երախան 2001ին ծնած Արթիւր Թամազեանն է։ Արմաւիրի դատախազութիւնը քրէական հետաքննութիւն բացած է։

ՆՈՐ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Մինչ Թուրքիա, Ազրպէյճան, նաեւ վերջերս Վրաստանի շրջանի ապահովութեան պատրուակով պարբերական կոչեր կ'ընեն որ Հայաստանի ատոմակայանը փակուի, նոր կայանի մը գաղափարը նիւթ ըրած է Ուժանիւթի նախարար Արմէն Մովսիսեան։ Ան լրագրողներուն հետ հանդիպումի մը ըսած է թէ կ'ուսումնասիրուի թէ այդ գաղափարը ո՛րքանով կը համապատասխանէ երկրին ապագայ զարգացումներուն։

Յետոյ նախարարը անդրադարձած է դրացի երկիրներուն յայտարարութիւններուն թէ Հայաստանը երկրաշարժի գօտիի մէջ կը գտնուի ու ատոմակայանը չի համապատասխաներ ապահովութեան պայմաններուն. բացատրած է թէ կայանը ՄԱԳԱՏԷ-ի հսկողութեան տակ է եւ վերջին տարիներուն երկրաշարժի եւ թէքնիք տեսակէտէ աւելի ապահով դարձած է։

ԱՐԱԳԱԾԻ ՇՈՒՐՋ ՇՈՒՐՋՊԱՐ

"Մից-Ապարան" հայրենակցական միութեան նախաձեռնութեամբ Մայիս 28ին, Ա. Հանրապետութեան հռչակման 87րդ տարեդարձին առթիւ 164 քմ. երկարութեամբ շուրջպար մը կեդրոնը պիտի ըլլայ Արագած լեռը։ Այդ երկարութեան մեծագոյն մասը կը ձգուի Արագածոտնի մարզին մէջ, ուստի հիմակուընէ սկսած են համակարգումի աշխատանքները։ Շուրջպարին կը մասնակցին ձեռնարկութիւններ, հիմնարկներ, դպրոցականներ, կազմակերպութիւններ։

ծամասնութեամբ, բայց պարտադիր չէր։

ՏԻՏԻԷ ԺԻՒԼԻԱՅԻ նոր հարց մը ծագեցաւ Մարտ 3ին, հակառակ անոր որ Ժ.-Փ. Ռաֆարէնի կողմէ նախորդ օրը ան կրկին բեմ հրաւիրուած էր Ֆլորանս Օպընայի ազատագրման համար։ Նոյն Ժ.-Փ. Ռաֆարէնն է որ, յաջորդ օրը, այս անգամ Մաթինեոնէն քաղաքական ղեկավարներու ժողովի մը աւարտին, բոլորովին տարբեր ձեւով արտայայտուեցաւ։ Վարչապետը անձնապէս կոչ մը ըրաւ առեւանգողներուն, որ ուղղակի դիմեն ֆրանսական "պաշտօնական սպասարկութեանց" ու փաբրօ բացառելով որեւէ զուգահեռ դիւանագիտութիւն։ Ժ.-Փ. Ռաֆարէն ճշդած է որ որեւէ նոր, շօշափելի տարր չէ ունեցած որ թոյլ տայ ապագիտակէտ լուծումի մը դիմելու։ Աւելցուցած է որ երեսփոխանը կ'ուզէ բոլորովին անկախ ձեւով գործել իր իսկ միջոցներով, մինչ միայն ֆրանսական պաշտօնական սպասարկութիւններն են որոնք

Բ Ա Ք Ո Ւ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մարտ 2ի երեկոյեան Բաքուի իր բնակարանին մուտքին սպաննուած է ընդդիմադիր "Մոնիթոր" թերթին հիմնադիր եւ գլխաւոր խմբագիր Էլմար Հիւսէյնովը, 38 տարեկան։ Պատահարը կը նկատուի Ազրպէյճանի մէջ վերջին երկու տարուան ընթացքին, Ի. Ալիեւի գործի գլուխ գալէն ի վեր մամուլի ազատութեան տրուած հարուածներուն նորագոյնը։ Թէեւ նախագահը խրատապահ մարմիններէն պահանջած է անյապաղ գտնել մարդասպանները, ձերբակալել։ Ան մեկնաբանելով ոճիրը, ըսած է թէ գործն է մարդոց որոնք շարժած են Ազրպէյճանի միջազգային հեղինակութեան վնասելու ձգտումով։

Միւս կողմէն, լրագրողին սպանութենէն քանի մը ժամ առաջ "Առանց սահմանի լրագրողներ" կազմակերպութիւնը մտահոգութիւն յայտնած է Ազրպէյճանի մէջ ընդդիմադիր լրագրողներու ենթարկուած բռնութիւններուն մասին։ Փետր. 2ին "Մոնիթոր" թերթը որ երկրին ամէնէն ընդդիմադիրը կը համարուի, արգէն փաստը ունեցած էր այդ բռնութեան երբ զինուորականներ խուժած էին իր թղթակիցներէն Ա. Հասանովը։ Թերթը տակաւին երկու անգամ փակուած է, իսկ նոր սպաննուած գլխաւոր խմբագիրը 2001ին վեց ամիս բանտարկուած էր։

ԱՊՏԻՒԼՀԱՄԻՏԻ ԱՃՈՒՐԴԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆՆԵՐԸ

Լուրը քաղելով Թուրք մամուլէն, Մարտ 3ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք թէ Մարտ 8ին Տրուոյի աճուրդի սրահին մէջ Ապտիւլհամիտի ու աղջկան Այշէ Սուլթանին պատկանող իրեր պիտի վաճառուէին։

Աճուրդին քաթալոկը թերթատելով նըկատեցինք թէ "Հայկականներ" ալ կան այդ իրերուն մէջ։ Անոնցմէ են արքունի հայ լուսանկարիչ, ծանօթ Ապտուլլահ եղբայրներու գործ լուսանկարներ, ապա՝ իրենց, Պ. Քարկոփուլոյի եւ Ֆէպիւսի ստորագրութիւնը կրող պալատական դիմանկարներ, Ապտիւլհամիտի Պալեաններու ձեռակերտ Օրթագիւղի մզկիթը այցին լուսանկարը, Պէյլէրպէյիի պալատը, եւն.։ Կայ Կ. Պոլսոյ Անկախներու առաջին ցուցադրութեան ներկայացուած գործերուն 24 էջնոց ալպոմը ուր տեղ գտած են նաեւ Գեղարուեստից վարժարանի ծանօթ դասախօս - քանդակագործ Օսկան էֆէնտիի գործերը։

Հայկական անուններ կան տակաւին արքունի իրերու վրայ, ինչպէս՝ Այշէ սուլթանուհիին ղօհարատուփին՝ "Մէգոն Վարդան Պ. եւ Ժ. Ջինկիլի", կամ Ապտիւլհամիտի անուան սկզբնատառերով յախճապակեէ ափսէին վրայի "Ա. Մաժակեան, Կ. Պոլիս" արձանագրութիւնը։

լիազօրուած են անհրաժեշտ շփումները կատարելու։ Ժիւլիա բան չի գիտեր, կ'ըսէ նախարարապետը, ոչ մէկ բանի կը ծառայէ։ Այս նոր ընթացքը բռնել տուած է Ժիւլիայի որ հաւանաբար Ռաֆարէն միջոցներն ունի ազատ արձակելու Ֆլ. Օպընան։ Ամէն պարագայի մէջ, շատ անբացատրելի մնաց, ինչ որ խիստ խմբագրականի մը առիթ տուած է Սերժ Ժիւլիի, Լիպերասիոնի մէջ (Մարտ 4)։ Թերթին տնօրէնը գիտել կու տայ որ Ռաֆա-

(Տար ը Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ ՈՍԿՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմացանք որ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, Փետր. 26ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ հրապարակագիր Տիգրան Ոսկունի, յետ անողոք հիւանդութեան (լեարդի քաղցկեղ)։

Տիգրան Ոսկունի (բուն անունով Տիգրան Գույումճեան) ծնած էր 1925ին Դամասկոս։ Նախակրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Միացեալ վարժարանին մէջ։ 1945ին աւարտելով Դամասկոսի ֆրանսական լիսէն, փոխադրուած է Պէյրութ, ուր, տարի մը ետք կոչուած է "Ազդակ" օրաթերթի խմբագրի պաշտօնին, զոր վարած է մինչեւ 1976, նոյն ատեն գործօն մասնակցութիւն բերելով լիբանանահայ գաղութի կուսակցական, ազգային եւ մշակութային կեանքին։ Հինգ տարի մաս կազմած է "Ազդակ-Շաբաթօրեակ"ի խմբագրութեան։ Անձնապէս հրատարակած է Լիբանանի առաջին մարզական թերթը։ 60ական թուականներուն մաս կազմած է "Բագին" գրական ամսագրի խմբագրութեան։

Այդ ժամանակաշրջանին, մասնաւորաբար ֆրանսացի հեղինակներէ թարգմանած է քանի աւելի գրական գործեր, որոնք լոյս տեսած են առանձին հատորով եւ կամ Պէյրութի Ճեմարանի "Ակօս" գրական ամսագրին, "Ազդարար" շաբաթաթերթին եւ "Ազդակ" օրաթերթին մէջ։ Իր թարգմանութեամբ լոյս տեսած են Անտրէ Ժիտի "Հովուական համանուագը", Ալպէր Գամիւի "Անծանօթը", Ժան-Փոլ Սարթրի "Աղտոտ ձեռքերը", "Արթիւր Քէօսլէրի "Խաւարը ցերեկին"ը, Անտրէ Մորուայի "Կլիմաներ"ը եւ բազմաթիւ ուրիշ գրական երկեր։

1976ին, Լիբանանի դէպքերուն բերումով, ընտանեօք փոխադրուած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուելով Սան Ֆրանսիսքօ, շարունակած է հանրային եւ հրապարակագրական իր գործունէութիւնը։

1981էն ի վեր Տիգրան Ոսկունի քաղաքական խմբագիրն էր Լոս Անճըլըսի "Նոր Կեանք" շաբաթաթերթին։ 1994ին լոյս ընծայած է "Բոցավառ մայրիներ" Լիբանանին նուիրուած յուշապատումը, իսկ 2003ին՝ "Հայրենի հորիզոն" Ա. եւ Բ. հատորները, որոնք կ'ամփոփէին հրապարակագրական իր վաստակին մեծ մասը։

Վերջին տարիներուն ամէն օր կը խմբագրէր "Հայրենի Հորիզոն" կայքէջը հայկական եւ միջազգային լուրերու ճոխ քաղուածքով մը։

Ողբացեալին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 2ին, Սան Ֆրանսիսքոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ապա մարմինը ամփոփուած է Սայփրէս Լոն գերեզմանատունը։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (311) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

La Constitution européenne — *Ch. MATOSSIAN*

Անտիպ նամակ մը Յ. Օշականէն — Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ազնուականութիւն եւ կայսերական իշխանութիւն — Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Ուսանողի նամակներ — Ռ. ՍԵՒԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԶՐՈՅՑ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՁՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Զրուցավար՝
ՄԵԼԱՆԻԱ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

Հ.- Վարդապետ, ի՞նչ փոփոխութիւն ամէն այցելութեան:

Պ.- Նիւթական եւ հոգեւոր իմաստով շատ մեծ փոփոխութիւններ:

Առնենք նիւթականը - Թանձրացեալ նիւթի մասին է խօսքս: Եթէ անցեալին փոփոխութիւնները տարուէ տարի միայն կը զգացուէին, ներկայիս ամիսէ ամիս ակնյայտ է գիտարուեստականի մէջ յառաջդիմութիւն, ամէնէն աւելի սա զգալի է շինարարական մարզին մէջ: Երեւանը օրէ օր անճանաչելի կը դառնայ, նոյնիսկ մեզի համար որ բնիկ չենք, բայց միշտ ունեցած ենք յենակէտեր... Կարապի լիճ, Մատենադարան, Աւ. Իսահակեանի ազգ. գրադարան եւլն...: Կարապները չքացեր են, Մատենադարանը անտեսանելի դարձած է ամերիկեան զանազան թոյներու (ծխախոտ) գովազդներու պատճառով - մին կը բացագանչէ. «Մենք ենք Դուբլին», ուրիշ մը թէ «Մենք ենք Բեռլինը» եւ դեռ ուրիշ մը՝ «Մենք ենք Երեւանը»... առանց բացատրելու թէ ի՞նչ գործ ունին «Դուբլին» կամ «Բեռլինը» մեր փողոցներուն մէջ... եւ Հանրապետութեան երկրորդ գրադարանը, որ հակառակ իր հերոս տնօրէնուհիին, դատապարտուած է ուշ կամ կանուխ նոր դրամատան մը աթոռը դառնալու, Բակունցի բնակած տունը որուն քանդումը առեն մը կանգ առած էր, հիմա արդէն դարձած է 3-4 յարկանի շէնք ուր շուտով ամերիկեան միասեռականներու հաւաքատեղի մը կրնայ գործել, «սրճարան» անունի տակ... խե՜ղճ Բակունց: Եւ որպէսզի այս փոփոխութիւնները զանգուածներու ուշադրութիւնը չգրաւած, իրենց աւարտին հասնին, շինութեանց վերաբերեալ վերջին նորոյթ գործիքներ եւ նիւթեր ներածուած են, հիմնականօրէն դրացի Թուրքիայէն, սովետականները անբաւարար եւ ժանգոտած ըլլալով նոր Հայերու ճաշակին համար... ապա սրճարաններու եւ ճաշարաններու վերաբերեալ յառաջդիմական սարքաւորումներ որ յաճախ Արեւմուտքէն եկողներուս համար ալ նորութիւններ են, համակարգիչներու եւ տնային ելեկտրական գործիքներու մարզը, խանութներու ապրանքներու զանազանութիւնն ու բազմազանութիւնը... մէկ խօսքով այն ամէն ինչ որ արեւմտեան մշակոյթին խշրտանքը կը կազմէ, հասած է Երեւան, չտեսնուած արագութեամբ:

Հոգեւոր մարզին մէջ ալ փոփոխութիւնը նոյնքան արագ տեղի կ'ունենայ: Եթէ տարի մը առաջ մեր երկրին հեռատեսիլի տասնէն աւելի կայանները «ռապիզ» կոչուած երգի ժամ մը կը տրամադրէին, նոյնքան հասարակ կատակներով, ներկայիս արդէն ժամ մը հազիւ թէ վերապահեն լուրջ հարցի մը, քանի 23 մնացեալ ժամերուն հարկ կը տեսնեն հասարակմանալու, առանց յատուկ պատրաստութեան պատանիներու յանձնած յայտագիրներով, որոնք չափի զգացում ունենալու համար դեռ շատ ջուր պէտք է խմեն, որպէսզի ժողովուրդը, այս անհամ քաղաքին մէջ որ Երեւանը դարձած է, օրն ի բուն նստի եւ մեր գործարարներու «Գրուբներու» զանազան մրճահարող գովազդները դիտէ, որոնց յաճախականութիւնը կտրած անցած է աշխարհի բոլոր մրցանիշները...

Հ. - Արեւելեա՞ն թէ արեւմտեան մշակոյթին կը պատկանինք:

Պ.- Ո՛չ մէկուն եւ ոչ միւսին: Միշտ գտնուած ենք երկուքին սահմաններուն վրայ եւ ստեղծած երրորդ մշակոյթ մը որ մերն է. Հայկականը:

-Այո՛, մենք ունինք իւրայատուկ մշակոյթ, որ մեզ կը զանազանէ բոլոր միւսներէն. ան հիմնականօրէն կերտուած է քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքով, Դ. դարուն, որ կրցած է, գրոց գիւտէն վերջ, փրկել նախ հեթանոսական Հայաստանի ժողովրդական բանահիւսութեան գոհարներ, Վահագնի երգերու, Սաթենիկի եւ Արտաշէսի, Արա Գեղեցիկի եւ Շամիրամի, Հայկի եւ Բելի դիւցազներգութիւնները, ստեղծած է անհունօրէն աւելի ապրուած եւ հզօր նորերը՝ Նարեկացիի Ողբերգութեան Մատեանը, Շնորհալիի Յիսուս Որդին եւ Ողբ Եդեսիոյն, Սասունցի Դաւիթ, Սամուէլ Անեցիի Հրեղէն կառքը եւ ուրիշներ...

Մեր մշակոյթը դրացիութիւն ըրած է Ասորեստանի, Հելլէններու, Պարթեւներու, Սասանեաններու, Հռոմէացիներու, հին աշխարհի բոլոր մեծ քաղաքակրթութիւններուն հետ եւ վերապրած, ընձիւղած իր գիրին եւ հաւատքին շնորհիւ եւ դարձած մշակոյթ. ինքնուրոյն մշակոյթ, հայկական մշակոյթ: Երկրագունտիս վրայ քանի՞ ազգ կրնայ նոյնքան հարուստ էջեր գրել իր անցեալին նուիրուած:

Հ. - Ուրեմն, ո՞ւր է մեր ինքնութիւնը:

Պ. - Հնագոյն ժողովուրդ մը որ փուլ չէ եկած իր բուրգերուն, կրկէսներուն, կուռքերուն աւերակներուն տակ. հիմնուած չըլլալով բանակներու, լեգէոններու, աշխարհակալութիւններու եւ արշաւող ձիերու սմբակներու զօրութեամբ, կենդանի մնացած է դարերով իր հոգեկան հիմերով. իր լեզուն, իր հաւատքը եւ այս երկուքէն ծնած ինքնատիպ մշակոյթը որ ծիլեր արձակած է շատ ասպարէզներու մէջ -գրականութիւն, ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն, քանդակագործութիւն, փիլիսոփայութիւն, գիտութեան զանազան մարզեր-: Ահա՛, աղքատ բառերով ներկայացուած Հայուն ինքնութիւնը՝ Հաւատք - Լեզու - Մշակոյթ:

Հ. - Ուստի Եհովայի վկաներու գրանցումը սխալ մըն էր:

Պ. - Մեծ սխալ մըն է, շա՛տ մեծ: Ես զայն կը վերագրեմ տգիտութեան: Դարերով թշնամիին չըրածը մեր ներկայ իշխանութիւնները ըրին, ներմուծելով ցեցը մեր կազմին մէջ. ան օրէ օր կը փճացնէ մեր ինքնութիւնը: Տգիտութիւն նաեւ ժողովուրդը կազմող զանազան մտաւորական եւ նուազ մտաւորական խաւերուն, որոնց աննկարագրելի թոյլ հակազդեցութիւնը, մոռնել տուաւ պատահած աղէտը: Իշխանութիւնը եղած է Ազգին ինքնութեան հարազատութիւնը պահելու - պահպանելու: Ան երբեք իրաւունք չունի թոյլ տալու նման սխալներ...

Հ. - Բայց ո՞ւր կը մնայ կրօնական ազատութիւնը:

Պ. - Նախ եւ առաջ աս կրօնքի հետ կապ չունեցող հարց մըն է. ան կը հարուածէ իր արմատներէն Հայ Ազգին ինքնութիւնը որուն հիմը Առաքելական դաւանանքն է:

Եհովայի վկան, ինչպէս իսլամը կամ պուտտիստը ազատ են իրենց կրօնքը ապրելու իրենց սենեակին մէջ, հոգիին մէջ, բայց ոչ մէկ կերպով կրնան երկրին բնակիչներուն դուռները զարնել, շրջանային կառքերը մտնել եւ բնակիչները բռնաբարել իրենց անտանելի եւ զզուելի պնդումներով, թղթիկներով -սա արդէն "յարձակում" է պաշտօնական դաւանական աւանդութիւն ունեցող դարաւոր ժողովուրդի մը վրայ: Ոչ թէ գրանցել, այլ պէտք է նոյնիսկ բանտարկել հասարակաց խաղաղութիւնը խանգարող ամէն տարր եւ յատկապէս օտարամուտ կասկածելի նպատակներ հետապնդող Եհովայի միջատները... ինչպէս ըրաւ աշխարհի ամէնէն ազատամիտ Ֆրանսան: Այո՛, հանրապետական Ֆրանսան արգիլեց այս աղանդը իր հողին վրայ, որովհետեւ իր նպատակներուն անդորրութիւնը կը խանգարէր...:

Հ.- Արգելք մը չէ՞ եւրոպական շուկայ մտնելու:

Պ. - Եւրոպական շուկան չի կրնար ազգի մը ինքնութեան խաթարումը պահանջել, մեր ինքնութիւնը մեր քրիստոնեայ Առաքելական հաւատքն է, մեր լեզուն է, մեր մշակոյթն է: Եւրոպան միշտ յարգանքով վարուած է իւրաքանչիւր անդամի ինքնութեան հետ. ինչո՞ւ պիտի չյարգէ մերը, որ Միութեան հնագոյնն է եւ կրնայ միայն հարստացնել զինք:

Հ. - Ինչպէ՞ս կը տեսնէք մեր մայրաքաղաքի ներկայ վիճակը:

Պ. - Մանրամասնութիւններու մէջ չեմ կրնար խորանալ. պիտի ջանամ տալ միայն վերլուծական տեսութիւն մը զոր ոեւէ ուշիմ այցելու կը տեսնէ:

Երեւան ամէն ինչ է: Երկրին մնացեալ բոլոր տարածութիւններով ո՛չ երեսփոխանները հետաքրքրուած են, ո՛չ նախարարները, ո՛չ ալ նախագահը: Ժողովուրդը եւ հարստութիւնները կեդրոնացած են Երեւանի մէջ. գիւղերը, աւանները եւ մնացեալ գաւառական կեդրոնները կ'ընտրեն իրենց գիւղապետերը, քաղաքապետերը, Երեւանը կը մնայ նախագահին սեփականութիւնը. ինք կը նշանակէ ուզած անձը եւ վար կ'առնէ ուզած պահուն, որովհետեւ Երեւան ոսկիի հանքի մը վրայ բազմած է, քարիւղի փոխարէն ունի հող եւ իւրաքանչիւր քառ. մեթրը արժէ աւելի քան քարիւղի տակառները. Երեւանը իշխանութիւն կու տայ որովհետեւ դրամ կայ. դրամը կաշառքի դուռ կը բանայ. կը գնէ, կը ծախէ, մանկլաւիկներ կը խմբէ, տիտղոս կու տայ, տիտղոս կ'առնէ: Հրաշալի իրականութիւն մըն է ուր խմբակցութիւններու ծնունդ կու տայ: Երեւանը այս կարգավիճակով իշխանութիւնը թմրամոլութեան կ'առաջնորդէ, ոտնակոխել կու տայ սրբութիւն, աւանդութիւն, մշակոյթ, ժողովուրդի հանդէպ յարգանք...: Անկախութենէն ի վեր մէկ խաղավայր - պարտէզ չէ ստեղծուած մանուկներուն եւ նուազ մանուկներուն համար: Ընդհակառակն, եղածներէն շատեր քանդուած են, քաղաքացիին մայթը գրաւուած, բնակելի թաղամասերը երեսէ լքուած. փոքր բոլորակ կեդրոն մըն է Երեւանը, մնացեալը ժողովրդական ներջարան է միայն. ինքզինքնիս չխաբենք:

Եթէ կ'ուզենք փրկել Երեւանը եւ նաեւ ողջ երկիրը, անհրաժեշտ է որ քաղաքապետը ըլլայ ժողովրդական ազատ քուէներով ընտրելի, ինչպէս վայել է քաղաքակիրթ երկրի մը:

Հ. - Իսկ մեր հեռատեսիլի կայաննե՞րը:

Պ. - Կը նմանին հոս գործածուած լեզուին, "պետական լեզուին"... դեռ չեմ հասկցած թէ ռուսական ալիքնե՞րն են որ երբեմն հայերէն ալ կը հաղորդեն, թէ հայկականներն են որ միշտ կամ գրեթէ... ռուսերէն կը հաղորդեն: Խօսնակը կամ հիւրը յանկարծ ռուսերէնի կը դարձնէ իր լեզուն՝ կարծես Սովետ. Միութեան օրերն ըլլայինք. չխօսի՛նք շեշտերու, բառամթերքի եւ գովազդներու մասին, բոլոր յայտագիրներն ալ նորելուկ երգեր սփռելու կատաղութենէ բռնուած են, որ երկրին ուսանողութիւնն ու երիտասարդութիւնը մակերեսային, ապազգայնացած անորակելի մշակոյթով մը կը թիմեն, որ ո՛չ հայկական է, ոչ արեւմտեան եւ ոչ ալ ամերիկեան. դեռատի երգչուհիներուն հագուստ-կապուստին կը նմանի. անկապ բացուածքներ եւ ծոյներ:

Եթէ ուզենք արեւմտեան չափանիշով դատել, կարելի է ըսել որ Հայաստան հեռատեսիլի ալիք չունի, ունի արեւմտեան գիտարուեստով տրուած ճախճախուտ, գործարարներուն եւ իշխանութեան ծառայութեան ենթակայ բեմեր, որոնք զանազան անուններով փառաբանութիւն կը կատարեն արտադրութեան մը եւ նոյն ակնոցով վարչաձեւն ալ կը ներկայացնեն որպէս ապրանք, լաւագոյն ապրանք, բան մը որ ժողովուրդի սրտին չի խօսիր... մտաւորապէս սա է իմ տպաւորութիւնս քաղուած պարզ ժողովուրդին խօսակցութիւններէն:

Կայ հիմնական հարց մը, որ բարոյական է, զոր կարելի չէ շրջանցնել. որեւէ հասարակաց ծառայութիւն եղած է ժողովուրդին համար. որեւէ իշխանութիւն գործի անցնելէ առաջ երդում կը կատարէ ծառայելու ժողովուրդին: Ամէն զեղծարարութիւն սկիզբ կ'առնէ երբ դերերը շրջուին. բնազանցականօրէն մեր տրամաբանութիւնը կ'ըսէ, եթէ դժգոհութիւն եւ համատարած գանգատ կայ, ուրեմն շրջուած բան մը կայ. հարկ է ուշադիր ըլլալ:

Հ. - Մեր երիտասարդութիւնը ի՞նչ տպաւորութիւն կը թողու ձեր վրայ:

Պ. - Անցեալ Ապրիլի ցոյցերուն կրկին Երեւան կը գտնուէի. տրամութենէս սիրտս արիւնեցաւ երբ տեսայ տասնեակ հազարներով միջին տարիքի քաղաքացիներ եւ գիւղացիներ որոնք յանուն իրենց վիճակին բարեփոխութեան փողոց իջած խաղաղ կը քալէին, գրեթէ երգելով, մինչ Երեւանի "պայծառ ուսանողութեան" մեծագոյն մասը նոյն փողոցներու պարտէզներու երկայնքին, սրճարաններուն մէջ բազմած, ծխախոտը ձեռքերնին, ոտք - ոտքի վրայ հանգչեցուցած, եղանակի առաջին գարեջուրները կը խմէին, արեւու ակնոցներու տակէն արհամարհանքով նայելով քալող ամբոխներուն, կարծես ուրիշ մոլորակէ եկած ըլլային... ես 1968ի Մայիսեան ուսանողական ցոյցերուն քալեր եմ Փարիզի մէջ. հոն զգացած եմ երիտասարդութեան հզօրութիւնը որուն առջեւ նոյնիսկ տը Կոլի նման աներեր ժայռը փուլ եկաւ:

Մեր երիտասարդութիւնը անարիւն է. ընկերային հարցերու առջեւ պարզապէս անտարբեր: Տհաս է պիտի ըսէի. առայժմ զինք հետաքրքրողը միայն իր վիճակին վերաբերեալ հարցերն են. երկրին ճակատագիրը զինք չի հետաքրքրեր. իր "ասպիրանտուրան", իր զինակոչութիւնը, իր թոշակը, իր զուարճութիւնը... յուսանք օր մը կը հասուննայ: Անուրանալի է որ անհատապէս հրաշալի, կիրթ, կարող, լուրջ եւ ուսումնատենչ երիտասարդներ լեցուն են որ կշիռ չեն ներկայացներ ընկերային գետնի վրայ: Շատ հաւանաբար ճնշումներու ենթարկուելու վտանգ մը գոյութիւն ունի. անոր ձեւերը շատ նուրբ եւ այլազան են:

Խօսքս չի վերաբերիր Մուսոլինիի "սեւ շապիկներու" կամ Հիթլերի "էսէս"ներու նմանութեամբ վերջերս յայտնուած "Բազէ" երիտասարդական կազմակերպութեան որուն երիտասարդութիւնը միայն տարիքային է, թռիչքը փախցուցածի տպաւորութիւն ձգող ճամբորդներու կը նմանին, յաջորդ թռիչքին արդէն ծերացած կ'ըլլան:

Հ. - Ի՞նչ կարծիք ունիք Հայաստանի մէջ գործածուած մայրենի լեզուին մասին:

Պ. - Հիացմո՛ւնք եւ մի՛այն հիացմո՛ւնք: Հիացած եմ ձեր բացառիկ կարողութիւններուն վրայ եւ միշտ հարց տուած եմ սրտիս խորերէն թէ ի՞նչպէս յաջողած էք, Մայր Հողին վրայ ապրելով, այսքան հարուստ լեզուն որ հայերէնն է, հասցնել ներկայ աղքատ, ողորմելի, քոսոտած, մուրացկանի աստիճանի վիճակին որ թողած իր ամենահարուստ բառային պաշարը, ձեռք երկարէ օտարներու, ամենապարզ նախադասութիւններ կազմելու համար, ուրիշ աւելցնելիք չունիմ. ձերինը ազգային լեզու չէ, այլ Երեւանի հայ գաղութին գործածած բարբառը:

Հ. - Իսկ մեր լրագիրնե՞րը...

Կարծես աղանդներու պաշտօնաթերթեր ըլլային. իւրաքանչիւրը իր "աղանդին" թմբուկը կը նուագէ. ակումբներու մէջ խօսուածը, օրուան պահանջին համաձայն, թերթերով հաղորդել մըն է բովանդակութենէ զուրկ, առանց գաղափարախօսութեան. փինկ - փոնկի գնդակ մըն է. օր մը դիմացն է, օր մը այս կողմ. անձնական վէճերու, բառախաղերու, բռնտանքներու ազատ բեմ ու ոչինչ կայ բնակչութեան հարցերը վերլուծող, ընկերային վիճակը լուսաբանող: Շրջաննե՞րը... գոյութիւն չունին մեր հրապարակագիր կոչուածներուն համար. եւ առհասարակ ժողովուրդը գոյութիւն չունի մեր թերթերուն մէջ... յայտարարութիւններու, հանդէսներու նկարագրութեան, պետական անձերու ճամբորդութիւններուն տեղեկատու եւ վերջ...:

- Արցախը մոռցաք:

- Չմոռցայ. պարզապէս Արցախի մա-

սին բոլոր գրութիւնները համեմատել համանին: Եւրոպական գրեթէ բոլոր լրատւամիջոցները, Արտաքին գործերու նախարարներ խօսած են Ղարաբաղի մասին, բայց երբեք չենք իմացած թէ ի՛նչ կը խօսին, կամ խօսած են: Ցօղուածները կը փակուին "կողմերը շատ չինիչ գտան այս հանդիպումը" բացատրութեամբ եւ վերջ:

Հ. – Վերջին հարցում մը. համաձայն ձեր պատասխաններուն, Հայաստանի ներկայ վիճակը շատ մխիթարական չի թուիր. ի՞նչն է պատճառը:

Պ. – Կարծեմ պատասխաններուս մէջ անուղղակիօրէն պատճառը տուած եմ. աւելի մանրամասնեմ. երբ իշխանութիւն մը հեռանայ իր ազգային ինքնութիւնը կազմող հիմնական տարրերէն՝ Հաւատք – Լեզու – Մշակոյթ, նկատի չառնէ անոնց կարեւորութիւնը կամ թեթեւի առնէ զանոնք, ինչ որ է ներկայիս Հայաստանի պարագան, այդ երկրին նախագահին պալատը կը դառնայ զուտ վաճառականութեան գրասենեակ, նիւթական բարօրութիւն որոնող կեդրոն, երկրին Խորհրդարանը՝ գործի կեդրոն, գործարարներու, վաճառականական գրասենեակ, նախարարութիւնները՝ փտութեան աղբիւր՝ եւ այսպէս կարելի է հասնիլ մինչեւ ամենայետին ենթակառոյցները...: Երբ մէջտեղէն արմատախիլ ըլլայ այս Ազգին քրիստոնէական նկարագիրը, մարդկային արժէքները կ'ոտնակոխուին ինքնաբերաբար, հասարակութիւնը կը մոռցուի եւ անհատը միայն իր շահը կը հետապնդէ... որո՛ւն հոգը որ բոմժ (անտուն) մը մեր դուռին առջեւ սառած է գիշերը, կամ ընտանիք մը ոչնչացած է տնային կազի վատորակ խողովակներէն եւայլն... այս կացութիւնը կրնայ դեռ երկար տեւել, մինչեւ հասնի նոր սերունդ մը որ հիմնըւած ըլլայ մեր ազգային վերոյիշեալ արժէքներուն վրայ: Դժբախտաբար մեր բոլոր ներկայ պատասխանատուները կուգան զուտ համայնավար կառոյցներէ, ուր անաստուածութիւնը օրէնք էր, սուտն ու կեղծիքը՝ առօրեայ գործադրութիւն, կաշառքն ու ազգային արժէքներու ոտնակոխումը՝ յանձնարարուած գործողութիւն... պէտք է շատ համբերութիւն ունենալ. պէտք է անդադար պահանջել իշխանաւորներէն փութով վերադարձ դէպի ազգային արժէքներ: Այո՛, մխիթարական չէ, բայց պէտք չէ յուսահատիլ. հորիզոնին վրայ լաւ նշաններ սկսած են յայտնուիլ: Ցիսուս կ'ըսէ·

"Որ համբերեսցէ ի սպառ, նա կեցցէ"· ով որ մինչեւ վերջ համբերէ, կը փրկուի:

Մ. Բ.

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՋՆԵՐԸ՝ ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵԾ ՀՈՂԱՏԷՐԵՐ

ԴԱՒԻԹ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԿԱՌՈՒՆ ԴԷՄՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւստրօ-Հունգարիոյ կայսրութեան խորհրդարանի անդամ ընտրուեցաւ 1875-ին եւ այնուհետեւ վերընտրուեցաւ յաջորդաբար քանի մը անգամ: 1893-ին խորհրդարանի երկրորդ փոխ նախագահ ընտրուեցաւ, իսկ 1897-ին՝ առաջին փոխ նախագահ: Երեսփոխանի իր հանգամանքը պահեց մինչեւ 1918, Աւստօ-Հունգարիոյ կայսրութեան քայքայումը:

Իբրեւ երեսփոխան եւ պետական դէմք յաճախ Վիէննա այցելելով եւ որոշ ժամանակներ հոն ալ բնակութիւն հաստատելով Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր հետ անձնական կապ ու ու յարաբերութիւն եւ սերտ բարեկամութիւն հաստատեց: Կայսեր մօտիկ ու վըստահելի խորհրդատուն՝ ան 1898-ին կայսերական գաղտնի խորհրդական նշանակուեցաւ: Ան ազատ երթեւեկ ունէր արքունիքէն ներս եւ իր հաղորդական բնաւորութեան շնորհիւ սիրելին էր կայսերական տան անդամներուն:

Իբրեւ վարձատրութիւն իր բոլորանուէր ու անսակարկ ծառայութիւններուն Ֆրանց Իոսէֆ կայսր Լէոփոլտի շքանշանով պատուեց զայն:

Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ 1907-ին Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր կողմէ Կալիցիոյ համար նախարար նշանակուեցաւ. պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ 1909: Նաեւ կալուածավարկի եւ Կալիցիոյ հողագործման ընկերութեան անդամ ընտրուեցաւ եւ յետոյ ալ նոյն ընկերութեան դեր - նախագահի պաշտօնը ստանձնեց:

Իբրեւ երեսփոխան, կայսերական խորհրդական, նախարար, յանձնախումբի նախագահ եւ այլն, Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ արդիւնաշատ գործունէութիւն ունեցաւ: Հմուտ եւ կարող քաղաքագէտ՝ զանազան կարեւոր խնդիրներու վերաբերեալ բազմաթիւ տեղեկագիրներ պատրաստեց, իսկ երկրագործական, տնտեսական եւ մասնաւորաբար տուրքերու վերաբերեալ հարցերու մէջ գործօն դերակատարութիւն ունեցաւ, միշտ եւ ամէնուրեք պաշտպանելով ժողովուրդին եւ յատկապէս համեստ խաւերուն շահերը:

Քաղաքական հեղինակաւոր դէմք եւ մեծ հողատէր, Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ բոլորին եւ յատկապէս հայ ու լեհ հայրենակիցներուն: Իր ամբողջ կալուածները եւ հարստութեան մեծ մասը կտակեց Լվովի մէջ հայ եւ լեհ աղքատ սերունդին յատուկ կրթաթական հաստատութեան մը շինութեան համար: Ան նաեւ հնութիւններու եւ արուեստներու սիրահար մըն էր եւ տէր էր պատմական արժէք ներկայացնող արուեստի հազուագիւտ նմոյշներու: Այդ բոլորը ան ժառանգ ձգեց Քրաքովի թանգարանին: Միաժամանակ ան ուսանողներու յատուկ թոշակներ սահմանեց, իսկ Լվովի հայոց աթոռանիստ եկեղեցւոյ նորոգութեան համար ալ կարեւոր գումար մը կըտակեց:

Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ մարդասիրական երախտարժան գործունէութիւն ունեցաւ յատկապէս Առաջին Աշխարհամարտի տարիներուն (1914 – 1918): Կալիցիա կատաղի կռիւներու թատերաբեմի վերածուած էր: Աւստրիական բանակը եւ անոր կողքին կռուող լեհ կամաւորական գունդերը ծանր պարտութիւններ կրելով եւ ահաւոր կորուստներու ենթարկուելով՝ նահանջի ճամբան բռնած էին, իսկ ռուսական բանակը կը յառաջանար, աւերելով շէն բնակավայրերը: Կռիւներու անդթութիւններէն սարսափած ժողովուրդը խուճապահար կը փախչէր, երկրին խորերը՝ աւելի եւս անտանելի դարձնելով կացութիւնը: Սովը, անօթութիւնը, համաճարակները եւ համատարած թըշուառութիւնը աւերներ կը գործէին: Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ նիւթական իր բոլոր կարելիութիւնները, քաղաքական իր կապերը եւ հեղինակութիւնը ի սպաս դըրաւ օգտակար ըլլալու համար ժողովուրդին եւ ամոքելու բոլորին ցաւերը անխըտիր:

Պատերազմի աւարտին Աւստրօ-Հունգարիոյ կայսրութիւնը քայքայուեցաւ եւ կազմակերպուեցան առանձին պետութիւններ: Դաւիթ Ֆոն Աբրահամովիչ վերադարձաւ իր հայրենի Լվով քաղաքը, որ լեհական պետութեան սահմաններուն մէջ մտած էր: Իբրեւ մինչեւ այդ ժամանակ Կալիցիոյ Աւագաժողովի անդամ, 1919-ին ինքնաբերաբար Վարշաւայի լեհական Աւագաժողովին անդամ ընտրուեցաւ: Մեռաւ 1926 Դեկտ. 24-ին:

Կտակին համաձայն կալուածները եւ հարստութիւնը օգտագործուեցան Լվովի մէջ կրթական հաստատութեան մը շինութեան համար: Հոյակերտ դպրոցը դարձաւ կրթական մեծ օճախ: Իսկ Լվովի քաղաքապետութիւնը, յաւերժացնելու համար իր յիշատակը դպրոցին գտնըւած փողոցը վերակոչեց Աբրահամովիչներու փողոց:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

"Ազդակ"

ԶԱՒԵՇՏԱԿԱՆ ԺՊԻՏ

Նոր քահանան հարցնում է հաւատացեալ մի կնոջ, թէ ինչ կարծիքի է իր քարոզների մասին:

– Օ՜, տէր հայր, դրանք աքանչելի են: Կարելի է ասել, որ մինչ ձեր գալը մենք ոչինչ չգիտէինք մեղքի մասին:

Մի մարդ գալիս է բժշկի ու գանգատւում վատ լողութիւնից:

– Ծխո՞ւմ էք:

– Այո:

– Խմո՞ւմ էք:

– Այո:

– Կնամո՞լ էք:

– Դէ...

– Պէտք է հրաժարուէք այդ ամէնից:

– Լա՞ւ լսելու համար: Երբե՛ք:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԶԱՐՀՈՒՐԻ ԳԻՇԵՐԸ

- Տիրանը վե՞րն է, հարցուցի:
- Տիրա՛նը ըսաւ զարմացած, լուր չունի՞ս...
- Ի՞նչ կայ որ...
- Երէկ գիշեր բռնեցին տարին:

Քէլէկեանին ձերբակալութիւնը ա՛լ աւելի չփոթեց զիս:
- Քեզի ինչպէ՞ս չեն ձերբակալած, ըսաւ Արթիւր էֆ.
- Բայց ինչո՞ւ պիտի ձերբակալեն:
- Չեմ գիտեր, բայց քանի որ Տիրանը, Քէչեանը, Տօքթ. Տաղաւարեանը եւ ուրիշներ ձերբակալած են, ձեզ ալ կրնան ձերբակալել:
- Ուրիշ ձերբակալուածներու անուններ ալ գիտե՞ս:
- Ո՛չ, հիմա Երրորդութեան եկեղեցին կ'երթամ կոր հասկնալու համար:
- Ուրեմն միասին երթանք:

Քառորդ մը ետքը եկեղեցիին խորհրդարանն էինք: Հոն իմացայ նաեւ Արամ Անտոնեանի, Գրիգոր Թորոսեանի, Երուանդ Թօլայեանի, Զարդարեանի, Խաժակի, Ակնունիի եւայլն ձերբակալութիւնը:

Ա՛լ կասկած չկար, եթէ ես չէի ձերբակալուած, պարզապէս դիպուածի արդիւնք էր: Թերեւս ոստիկանները տունս չէին գտած:

Բայց անշուշտ այսօր պիտի գտնէին:

Իբրեւ ապահովութեան միջոց որոշեցի խմբագրատուն չերթալ: Ցօղուածներս արդէն գրած էի եւ կրնայի մէկու մը հետ ղրկել: Բայց ո՞ւր երթալ ծածկուելու է:

- Փողոցը մի՛ պտտիր, ապահով տեղ մը պահուըտէ՛, խրատ տուին եկեղեցին գըտնըւող ծանօթներս:

Դուրս ելայ շուարած, նոյնիսկ չուզեցի Շիշլի ճամբան երթալ: Փողոցին մէջ կրնային ձերբակալել զիս:

Թաւլա Պաշիի կողմէն ուղղուեցայ Ֆէրիգէօյ ու գացի Պ. Պետրոս Նշանեանի տունը: Մինչեւ կէս օր հոն մնացի:

Կէսօրին գացի ուրիշ բարեկամի մը Պ. Արշակ Պապիկեանի տունը եր Պ. Նշանեանի տանը դէմ կը գտնուէր:

Բարեկամ մը, Գրիգոր Գալֆաեան, եկաւ այցելութեան եւ նորանոր ձերբակալութիւններու լուրը հաղորդեց:

Ինք Պոլսոյ կողմը պիտի անցնէր: Խնդրեցի իրմէ որ ձեռագիրս ժամանակի խմբագրատունը յանձնէ եւ միեւնոյն ատեն հարցնէ թէ զիս փնտռող եղա՞ծ է:

Ուշ ատեն եկաւ եւ ըսաւ.

– Աղէկ որ խմբագրատուն չես գացած. երկու անգամ քեզ հարցուցեր են:

- Ո՞վ...
- Ծպտեալ ոստիկաններ:

Գալֆաեան յայտնեց թէ ձերբակալուածներուն թիւը երեք հարիւրը անցած է:

Մինչեւ կէս գիշեր մնացի Պապիկեանի տունը, յետոյ ուզեցի տուն երթալ:

Պապիկեան շատ ստիպեց որ իրենց տունը անցնեմ գոնէ նոյն գիշերը: Հակառակ իր ստիպումներուն՝ ես յամառեցայ եւ գացի տունս պառկելու:

- Քանի որ բոլոր ծանօթներս ձերբակալեր են, թո՛ղ զիս ալ ձերբակալեն, կը մտածէի:

Ասկէ զատ տակաւին չէինք գիտեր թէ գործը ո՞ւր պիտի յանգէր եւ ամէնուն գաղափարը այն էր որ կառավարութիւնը տուտ եւ անհեթեթ զրպարտութեան մը վրայ այդ ձերբակալութիւնները կատարած էր, թէ անշուշտ ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուէր ու ամէնքը պիտի արձակուէին:

Առտուն կանուխ մեկնեցայ տունէս ու շիտակ գացի Պէճիճեան տպարանը ուր կը գտնուէր բարեկամս Գրիգոր Նազարէթեան: Ձեռագիրս կրկին ուրիշի մը ձեռքով ղրկեցի Ժամանակի խմբագրատունը:

Սարգիս էֆ. կրկին լուր ղրկած էր ինծի որ եկած էին դարձեալ զիս փնտռելու եւ խորհուրդ տուած էր որ պահուըտիմ ապահով տեղ մը:

Մինչեւ իրիկուն տպարանին մէջ մնացի:

Ձերբակալութիւններու մասին հետզհետէ նորանոր մանրամասնութիւններ կ'իմանայինք, երբեմն ալ չափազանցուած լուրեր:

Ազատամարտի խմբագրութիւնը խիստ հսկողութեան ենթարկուած էր: Բոլոր խմբագիրները, աշխատակիցները, պաշտօնէութիւնը ձերբակալուած էին: Ոստիկաններ խմբագրատան ներսը պահուած էին ու ներս մտնողը ձերբակալած:

Ամէն ներս մտնող ձերբակալեալի նոր անուններ կը հաղորդէր:

- Միքայէլ Շամտանճեանը, Կոմիտաս Վարդապետը, Տքդ. Ճէլալ, Տքդ. Միքճեան, Տքդ. Պօղոսեան, Գասպար Չերազ, Յակոբ Գորեան ձերբակալուած են...

Քիչ մը յետոյ ուրիշ մը կը հասնէր.

- Ֆէրիգիւղի Տէր Վարդան քահանան ալ ձերբակալեր են, ինչպէս նաեւ Պալաքեան վարդապետը, Յովնան վարդապետը, Հայկ Խօճասարեանը, Տքդ. Թօփճեանը:

Յետոյ, դարձեալ նոր անուններ.

- Համբարձում Համբարձումեանը, Ատոմ Եարճանեանը, Շաւարշ Քրիսեանը, Տիգրան Չէօկիւրեանը, Մելքոն Կիւրճեանը, Շահրիկեանը, Արիստակէս Գասպարեանը, Գեղամ Բարսեղեանը, Ճանկիւլեանը...

Ու սարսափը կ'սկսէր տիրել ամէնուս վրայ:

- Ռոստոմ Ռոստոմեանն ալ տարեր են, Լեւոն Լարենցն ալ, Ներսէս Զաքարեանն ալ, Ենովք Շահէնն ալ, Միհրդատ Հայկազն ալ...

Ոմանք լուր կը բերէին թէ ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին, ուրիշներ կ'ըսէին թէ դադրած էին: Ձերբակալեալներու թիւը որոշապէս գիտցող չի կար: Երկու հարիւրէն մինչեւ վեց հարիւր կը հաշուէին:

(Շար. 8)

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20^{րդ} ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

□

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եւ

ԷԼ ՉԱՐԷՍ ԻՆՉ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
Կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

(Շար. Ա. էջէն)

ընէի ղատապարտած "զուղահեռ դիւանագիտութիւնը" նման պարագաներու գործածուած է եւ արդիւնք տուած։ Կը խորհի որ Ժիւլիա տեղեկութիւններ ունի քանի հին բարեկամ է պատական շրջանակներուն եւ չի կրնար չհաղորդել գիտցածը չօժանդակելու համար վտանգուած անձի մը։ Արդէն իր խմբագրականն ալ խորագրած է այդ ձեւով։ Ֆրանսայի մէջ կը շարունակուին Ֆլ. Օպընայի, իր աշխատակից Հուսէյն Հանունի ազատ արձակման ի նպաստ զօրակցութեան հաւաքոյթները։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ցեղասպանութեամբ ամբաստանուած է ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան մարդկային իրաւունքներու 2004ի տեղեկագրին մէջ։ Պատճառն այն է որ Աթաթիւրքի հոգեզաւակին հայ ըլլալու պնդումը Սպայակոյտին եւ Թրքական օդային հիմնարկին ցեղասպան հակազդեցութեան թիրախ եղած է։ Արդարեւ, Սապիհա Կէօքչէնի հայութեան մասին ծագած վէճին Սպայակոյտը պատասխանած էր թէ նման լուրեր "ազգային զգացումներն ու արժէքները կը վիրաւորեն. կը վարկաբեկեն"։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում։
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝	*ժամը* 8.45ին,
Արեւագալ՝	*ժամը* 9.45ին,
Պատարագ՝	*ժամը* 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը* 11.45ին։

Արեւագալի *ժամերգութիւնները կը կատարուին* Մեծ Պահքի *Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

Մարտ 6	Դատաւորի	Կիրակիին
Մարտ 13	Գալստեան	Կիրակիին

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12. Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։ Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars
à 20 heures 45

Commentées par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005
1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.
SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com
Studio Vicken

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE du 28 avril au 5 mai**
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

Soirée Cabaret

Samedi 5 mars à 20 heures 30

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «Astrig» d'Arnouville lès-Gonesse organise, au profit de son école hebdomadaire, une **SOIREE CABARET** animée par MARTIN YORGANTZ et son orchestre, avec la présentation de jeunes talents arméniens et la prestation de **Catharina DARBINYAN**, à l'Espace «Charles Aznavour» à Arnouville.

Cette soirée aura lieu sous la présidence d'honneur d'**André MANOUKIAN.**

Billeterie :

— Mireille: 01. 39. 90. 63. 89
— Hripsimé: 01. 39. 87. 08. 73
— Méliné: 01. 39. 85. 00. 23

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10.15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի։

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–*

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Լա Սիոթա*)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (*Սէն Ժ'Անթուան*)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Սէն Լու*)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Փրատօ*)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

Փ Ա Ր Ի Զ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01.45.93.00.25 / 06.89.45.63.59

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 6
DIMANCHE
6 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 311

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.151 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.151

LA CONSTITUTION EUROPEENNE,

UNE LECTURE «INSPIREE»

par Chaké MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Qui aura lu le texte intégral de la Constitution européenne avant de répondre au referendum ? La constitution et l'adhésion de la Turquie sont-elles absolument sans rapport comme d'aucuns le prétendent pour inviter les méfiants à souscrire à la première ? L'on peut supposer qu'une partie de la population se contentera d'accepter sans regard critique la ligne prescrite par un parti, que d'autres voteront pour ou contre, par pure opinion et sans connaissance, que d'autres encore feront confiance aux divers résumés offerts par de multiples sites internet.

Après le flop grandiose de la manifestation à Bruxelles en décembre, où les Arméniens et sympathisants de la reconnaissance du génocide comme condition préalable à l'entrée de la Turquie dans l'Union étaient parqués dans une aire n'ayant d'autres connotation que celle, muséale, des antiquités égyptiennes et gréco-romaines, fiasco suivi par un dégât collatéral, celui d'un débat télévisé sur une chaîne flamande où un commerçant arménien, à titre privé, ne connaissant rien à la question et n'ayant aucun statut représentatif, aucune autorité de politologue ou de juriste, s'est pris, sans rien demander à personne, à parler pour les Arméniens de Belgique, donnant ainsi une image ridicule, honteuse et désastreuse de la communauté sinon même de son narcissisme. L'invité turc était, quant à lui, tout à fait à la hauteur du débat, préparé et coaché. A ce niveau, l'accident ne relève plus de l'anecdote, il montre que l'individualisme domine les Arméniens et les empêche de saisir les opportunités. Nous savons tous ce que coûtent quelques minutes de publicité à la télévision, l'occasion d'une émission sur une question aussi importante était à saisir et ne pouvait en aucun cas être laissée à l'appréciation d'une personne sans statut ni compétence. La question de la langue n'entre en rien dans l'affaire, il ne s'agit pas de savoir parler flamand mais de savoir si on a quelque chose à dire et le dire bien.

Qu'en est-il du texte de la Constitution, quelle approche philosophique peut-on en faire et que peut-on retirer de cette lecture lorsqu'on est européen et Arménien? Commençons par le «Préambule» dans lequel les Rois (Belgique, Espagne), les Reines (Danemark, Pays-Bas, Royaume-Uni), un Grand Duc (Luxembourg), des Présidents (Tchéquie, République Fédérale d'Allemagne, Estonie, Grèce, France, Italie, Chypre, Lituanie, Hongrie, Malte, Autriche, Pologne, Portugal, Slovénie, Slovaquie) et Présidentes (Irlande, Lettonie, Finlande) ainsi qu'un Gouvernement («Gouvernement du Royaume de Suède») désignent comme plénipotentiaires une série de ministres (deux ou trois par pays) qui vont décider de la suite, c'est-à-dire de la Constitution.

Cette désignation apparaît comme la conséquence d'une série d'actions ou de réactions qui ont entraîné ces Rois, Reines et Présidents à déléguer leur pouvoir. En effet, ils ont d'abord été «inspirés», «convaincus», «persuadés», «assurés», «résolus», «reconnaissants». Ils s'inspirent, dit le texte, des «héritages culturels, religieux et humanistes de l'Europe, à partir desquels se sont développées les valeurs universelles que constituent les droits inviolables et inaliénables de la personne humaine, ainsi que la liberté, la démocratie, l'égalité et l'Etat de droit». Telle est la première phrase du préambule, qui prête déjà à sourire, car au sens strict, la démocratie peut difficilement être représentée par des rois et des reines. La Suède, qui n'apparaît pas ici en la personne royale ni en aucune personne mais en tant que «Gouvernement du royaume de Suède» est la seule à démontrer l'esprit démocratique qui l'habite. Que reste-t-il, par ailleurs, de la notion de «démocratie», lorsqu'il semble aller de soi que les parlementaires bénéficient de «privilèges» (protocole, pp. 261 et suivantes) ?

On ne voit guère, à la lumière du préambule, comment l'hypothèse d'une entrée de la Turquie reste plausible. Les rois, reines et présidents sont «Convaincus» que l'Europe entend «œuvrer pour la paix, la justice et la solidarité dans le monde», ils sont «persuadés» (ce qui, du point de vue philosophique est le contraire de la conviction, laquelle se fait sur la démonstration alors que la persuasion résulte de l'art du rhéteur, du sophiste, du séducteur), ils sont persuadés, donc, que «les peuples d'Europe, tout en restant fiers de leur identité et de leur histoire nationale, sont résolus à dépasser leurs anciennes divisions» pour forger «un destin commun».L'entrée de la Turquie signifiera-t-elle que les «anciennes divisions» seront reconnues en vue de leur dépassement ou n'y aura-t-il rien à dépasser car rien n'aura été reconnu et que l'identité d'un européen d'origine arménienne ne pourra être que celle du pays d'Europe auquel il appartient? L'article I-2 devrait nous rassurer en définissant les valeurs de l'Union ouverte à «tous les Etats européens» qui les respectent. Parmi ces valeurs surgissent les «droits des personnes appartenant à des minorités» en ce que les valeurs «sont communes aux Etats membres dans une société caractérisée par le pluralisme, la non-discrimination, la tolérance, la justice, la solidarité et l'égalité entre les femmes et les hommes».

Mais qu'est-ce que l'Union? Elle découle, elle aussi, d'une «inspiration» produite par nous, les citoyens: article 1: «Inspirée par la volonté des citoyens et des Etats d'Europe de bâtir leur avenir en commun, la présente Constitution établit l'Union européenne, à laquelle les Etats membres attribuent des compétences pour atteindre leurs objectifs commune». Les citoyens n'auraient donc, avec la Constitution, que la traduction claire de leur «volonté» d'un avenir. Pourquoi alors demander aux citoyens ce qu'ils pensent du texte après coup puisque celui-ci traduit leur volonté mystérieusement visible?

Etant donné que (article I-3) l'Union offre à ses citoyens un espace de «liberté, de sécurité et de justice sans frontières intérieures» l'on reste en droit de se demander sur quelle base juridique elle proposera de réduire le flux migratoire en provenance de Turquie. Au reste, l'article I-4 et d'autres après lui, comme le II-105 ou le III-130, III-133, III-137, III-265 a, par exemple, insistent sur la libre circulation «des personnes, des services, marchandises et capitaux, ainsi que la liberté d'établissement» qui sont «garantis par l'Union et à l'intérieur de celle-ci». Mieux, l'article III-137 stipule que «les restrictions à la liberté d'établissement des ressortissants d'un Etat membre sur le territoire d'un autre Etat membre sont interdites». Pour ce qui nous concerne, le referendum sur la Constitution aurait dû avoir lieu avant les pourparlers avec la Turquie et non après l'acceptation de sa candidature à l'adhésion, laquelle, au regard du texte ne pourra pas se voir refuser l'entrée.

De fait, l'Union consacrée par le texte interdira aux Etats membres de gêner les projets qu'elle a prévus; ainsi (art. 1-5-2)«Les Etats membres facilitent l'accomplissement par l'Union de sa mission et s'abstiennent de toute mesure susceptible de mettre en péril la réalisation des objectifs de l'Union». Si l'entrée de la Turquie fait partie des objectifs de l'Union, aucun Etat membre ayant reconnu le Génocide arménien ne pourra entraver cet objectif en exigeant cette reconnaissance de la part de la Turquie, laquelle aura été montrée pendant des mois de propagande médiaique comme une puissance moderne, européenne et démocratique. Pour adhérer à l'Union, un pays doit répondre à des «critères d'éligibilité» énoncés dans l'article 1-58, c'est-à-dire reconnaître les valeurs démocratiques, dont le droit des minorités, telles qu'énoncées à l'article 1-2, suite à quoi cet «Etat européen» «adresse sa demande au Conseil» qui statue

> **«à l'unanimité après avoir consulté la Commission et après approbation du Parlement européen, qui se prononce à la majorité des membres qui le composent. Les conditions et les modalités de l'admission font l'objet d'un accord entre les Etats membres et l'Etat candidat. Cet accord est soumis par tous les Etats conractants à ratification, conformément à leurs règles constitutionnelles respectives».**

Nous avons vu que ni la question arménienne ni l'invasion de Chypre n'ont pu empêcher le «oui» massif et que, dès lors que ce «oui» est passé avant l'acceptation du texte de la Constitution, l'article 1-2 n'aura aucun sens par rapport à l'entrée de la Turquie dans l'Union et ne permettra par un rejet de sa demande d'adhésion en vertu d'une rétroactivité de ce même article 1-2.

Pour que la reconnaissance du génocide soit une condition préalable à l'entrée de la Turquie dans l'Union européenne et détienne une portée juridique, il aurait fallu que ce génocide n'ait pas eu lieu. En effet, nous devrions être au moins un million à nous réunir pour proposer un acte juridique en ce sens, comme le stipule l'article 1-47-4 :

> **«Des citoyens de l'Union, au nombre d'un million au moins, ressortissants d'un nombre significatif d'Etats membres, peuvent prendre l'initiative d'inviter la Commission, dans le cadre de ses attributions, à soumettre une proposiion appropriée sur des questions pour lesquelles ces citoyens considèrent qu'un acte juridique de l'Union est nécessaire aux fins de l'application de la Constitution. La loi européenne arrête les dispositions relatives aux procédures et conditions requises pour la présentation d'une telle initiative citoyenne, y compris le nombre minimum d'Etats membres dont les citoyens qui la présentent doivent provenir».**

En revanche, le nombre de citoyens européens d'origine turque ou à double nationalité et dispersés dans tous les pays de l'Union permettrait, pourquoi pas de proposer une abolition de toute référence au génocide dont le mot, pendant les négociations de Bruxelles, est demeuré tabou.

Une fois la Turquie entrée dans l'Europe se posent les questions des frontières dont celle avec l'Arménie. Deux visions opposées se dégagent du texte de la convention, soit (art. 1-57-1) le pays voisin mérite des relations «privilégiées en vue d'établir un espace de prospérité et de bon voisinage, fondé sur les valeurs de l'Union et caractérisé par des relations étroites et pacifiques reposant sur la coopération», soit, la relation s'avère conflictuelle et devient une question de sécurité de l'espace européen. Ainsi, ce n'est pas l'embargo imposé par la Turquie qui sera souligné mais la sécurité de ses frontières garantie par une «politique de sécurité et de défense commune» de l'Union et renforcée par l'appartenance à l'OTAN

(Suite Page 4)

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ՄԷՋ Է. - Թ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

2004 Դեկտեմբեր 11ին, Փարիզի Ուսուցչապետական Դպրոցի (Ecole Normale) Փօլ Ձելանի սրահին մէջ, Միքայէլ Նշանեան պաշտպանեց իր տոքթորական աւարտաճառը, արդիւնք՝ վեց տարի աշխատանքի եւ ութ հարիւր էջի վրայ ներկայացուած պրպտումներու: Նիւթը՝ "Ազնուականութիւն եւ կայսերական իշխանութիւն Բիւզանդիոնի մէջ Է. դարէն մինչեւ Թ. դար": Քննիչ դատակազմին անդամներն էին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ծանօթ բիւզանդագէտներ, որոնց անունները կու տանք ստորեւ լատինատառ, իրենց ակադեմական պատկանելիութեամբ հանդերձ՝

Jean-Claude CHEYNET (Paris IV), Jean-Pierre MAHE (EPHE), Marie-France AUZEPY (Paris VIII), Bernard FLUSIN (Paris IV) et John HALDON (Birmingham).

Միքայէլ Նշանեանի որդեգրած նիւթին յատկանիշը այն էր, որ տուեալ ժամանակաշրջանի վերաբերեալ գրաւոր նիւթերը սակաւաթիւ եւ յաճախ հակասական ըլլալով՝ հետզօտողը ստիպուած էր ապաւինելու տարբեր բնոյթի աղբիւրներու, վերակազմելու համար ազնուական գերդաստաններու պատմութիւնը եւ բիւզանդական աւագորեարի ներքին շրջափոխութիւնները: Ի հարկէ՝ Է. – Թ. դարերը պատկերամարտութեան շրջանին կը զուգադիպին ու յետագայի պատմիչները պատկերաքանդ փաղանգին տուեալները համակարգային կերպով խեղաթիւրած են, ինչ որ կը դժուարացնէ պատմական վերակազմութեան աշխատանքը: Այդ աշխատանքը կատարելու համար Միքայէլ Նշանեան երբեմն դիմած է յունականներէն զատ՝ օտար աղբիւրներու (հայկական եւ արաբական), բայց իր բուն արժանիքը եղած է մեծ գերդաստաններու մեզի հասած կնիքներուն լիարժէք օգտագործումը: Այդ ուղղութեամբ, բիւզանդական միջին դարերուն վերաբերող կենսագրական նորայայտ վեցհատորեայ բառարանը եւ անոր մէջ թուարկուած կնիքները հաստատ նպաստ մատուցած են պրպտողին, բայց առնցմէ անդին՝ Նշանեան Թուրքիոյ բիւզանդական թանգարաններէն անձնական պրպտումով քաղած է կարգ մը նոր տուեալներ, որոնք իր աշխատասիրութիւնը դարձուցած են չափազանց հարուստ եւ ամբողջովին ինքնատիպ, լիովին վերանորոգելով այդ ժամանակաշրջանի մասին սովորական ըմբռնումները, կէտ մը որ բազմիցս շեշտուեցաւ դատակազմի անդամներուն կողմէ:

Ստորեւ կու տանք Միքայէլ Նշանեանի տեղւոյն վրայ կարդացած զեկուցումին հայերէն թարգմանութիւնը, էջատակի քանի մը բացատրական ծանօթութիւններու յաւելումով:

Շատ կարճ շրջանի մը վրայ, 628 Թըւականէն մինչեւ 636, Արեւելքի Հռոմէական Կայսրութիւնը ստիպուեցաւ իր նոր կացութեան յարմարիլ: 628էն առաջ միջազգային գերպետութեան միահեծան դիրք կը վայելէր: 636էն ետքը՝ դարձած էր իր տարածքաշրջանին սահմանափակուած պետութիւն մը, որ գլուխ պիտի ծըռէր Խալիֆային զինուորական գերակայութեան առջեւ: Աշխարհաքաղաքական այս վերիվայրումներուն հետեւանքով՝ բիւզանդական ազնուականութեան ընկերային եւ հաստատութենական կառոյցները խոր փոփոխութիւններու պիտի ենթարկուէին: Ցարձակող ու բարգաւաճ երկրի մը աւագանին կը կազմէր ան 628էն առաջ: Մինչդեռ 636էն ետքը պիտի դառնար Խալիֆային դէմ դիմադրութիւնը գլխաւորող դասակարգ:

Բիւզանդական աւագանիին նուիրուած ուսումնասիրութեանս աշխարհագրական շրջավայրը Փոքր Ասիան է, որ այդ շրջանին՝ բուն կորիզն էր կայսրութեան: Ժամանակագրական սահմաններն են 602էն (Փոկաս կայսրի թագաւորումէն) մինչեւ 843 (պատկերներու պաշտամունքին վերականգնումի թուականը): Է. – Թ. դարերու Բիւզանդիոնի պետական աւագանին հետազօտութիւններու տեղի չէ տուած որովհետեւ այդ "մթապատ" նկատուած դարերուն դէմ յանդիման գրեթէ անյաղթահարելի դժուարութիւններու կը մատնուէին հետախուզողները: Ի հարկէ Է. – Թ. դարերու գրաւոր աղբիւրները անբաւարար են աւագանին ուսումնասիրելու համար, զանազան պատճառներով: Այդ աղբիւրները քիչ են թիւով, միատարր չեն, կախեալ են որդեգրուած դիրքաւորումէն (թագաւորական կամ վանական) եւ վերջապէս գաղափարախօսութեան մը կը ծառայեն ամէն բանէ առաջ: Չկայ անոնց մէջ աւագանիին վրայ կեդրոնացում, որպէս միաւոր թէ որպէս անհատներէ բաղկացած հաւաքականութիւն:

Եթէ գրաւոր աղբիւրները միայն նկատի առնուին, ամէն մէկ աղբիւր (կամ աղբիւրի տեսակ) աւագանիին սահմանափակ մէկ երեսը կը լուսաբանէ, եւ դժբախտաբար՝ հազուադէպ է որ միւս աղբիւրները հաստատեն տրուած տեղեկութիւնը: Առաջին հերթին կան ժամանակագրութիւնները, որոնք մայրաքաղաքին բարձր աւագանիին քաղաքական խաղերուն ու դրաւարկներուն վրայ լոյս կը սփռեն: Յետոյ կան Սրբոց Վարքերը, որոնք աղօտ ու անուղղակի կերպով միայն երեւան կը բերեն առաջնակարգ դէմքեր, բայց յաճախ օգտակար են երկրորդ կարգի կայսերական պաշտօնեաներու պարագային եւ ընդհանուր առմամբ՝ շահագրգռական կերպով կը լուսաբանեն ընկերութեան բաժանումները եւ այդ բաժանումներուն նկատմամբ հասարակական ըմբռնումները: Վերջապէս կան կնիքները, որոնցմէ կու գայ մեր ունեցած տեղեկութիւններուն մօտ հարիւրէն ութսունը: Ասոնք իրենց կարճառօտ արձանագրութիւններուն չորութեամբ՝ չափազանց շահագրգռական են ազնուականներու անուանացանկը ձեռք ձգելու, բայց նաեւ վարչական մարմիններուն մէջ գործածուած տիտղոսաբաշխումները ուսումնասիրելու համար: 1972էն ի վեր կնիքներու լայնածաւալ հաւաքածոներ հրատարակուեցան, որոնց նշանակութիւնը ա՛լ աւելի շեշտուեցաւ անուններու բառդիրքին խմբագրութեամբ[1]: Այս նորայայտ աղբիւրներուն վրայ հիմնուելով եւ նոր ձեռք բերուած տուեալներուն համապատասխանող մեկնաբանական մեթոտներ գործադրելով, կ'արժէր հետեւաբար Է. – Թ. դարերու աւագանիին մասին աւանդական կարծիքներուն շուրջ վերանայումի աշխատանք մը կատարել:

Հետազօտութեանս առաջին առանցքն էր՝ "Կայսրին սպասարկող աւագանին", ուր կը փորձեմ քննել ազնուականութեան եւ կայսերական իշխանութեան միջեւ փոխկապակցութեան եղանակները, եւ կայսրի կերպարէն կախեալ իշխանական նուիրապետութիւնը:

Այդ ուղղահայեաց նուիրապետութիւնը կ'արտայայտուի նախ եւ առաջ արքունական տիտղոսներով (օրինակ՝ սպաթարիոս եւ պատրիկ), որոնք կայսրին շուրջ շրջագայող պաշտօնէութիւնը կ'արձանագրեն պալատական աստիճաններու համակարգին մէջ: Հետազօտութեանս արդիւնքներէն մէկն է՝ տիտղոսներու դրութիւնը յատկանշող փոփոխութիւններու բարեյաջող պարզաբանումը, կնիքներու ուսումնասիրութենէն եկող տուեալներուն հիման վրայ ու այդ տուեալները օգտագործող վիճակագրական վերլուծումի մը շնորհիւ: Կրցայ տիտղոսներու ամբողջ համակարգը վերակազմել եւ հետեւաբար՝ դարերու ընթացքին անոնց կրած դանդաղ շրջափոխութեան հետեւիլ շատ աւելի ճշգրիտ կերպով քան ինչ որ կարելի եղած էր մինչեւ այսօր:

"Ծերակուտական" ըսուած տիտղոսները, որոնք Զ. դարէն մնացած ժառանգ մըն էին, ամբողջութեամբ արժեզրկուեցան Է. դարուն: Պետական գանձարանի անյոյս վիճակը կը ստիպէր որ կայսրերը ծախու հանեն տրամադրելի տիտղոսները, որուն հետեւանքով չափէն աւելի շատցաւ "ծերակուտական" տիտղոսներու արժանացողներու թիւը, պատճառելով նուիրապետական հին դրութեան սնանկացումը: Զուգահեռաբար՝ պալատական դիրքերը կ'ուժեղանային: Այսպէս Ը. դարու սկիզբէն՝ կայսրին անձնական սպասարկութենէն բխած տիտղոսները աւելի նշանակալից դարձան քան հին նուիրապետութեան համապատասխանողները: Պէտք է աւելցնել, որ ազնուականներուն համար՝ տիտղոսի տէր ըլլալը և այդ տիրացումին միջոցաւ ստեղծուած ընկերային տարբերակումը եւ զատորոշումը ըստ ինքնեանց նպատակ կը կազմէին: Կայսրը կ'օգտուէր այդ ընկերային երեւոյթէն իր գերակայութիւնը հաստատելու եւ ուժեղացնելու համար[2]: Այդ շրջանին է, որ արքունիքը կազմակերպուեցաւ որպէս աւագանիին վրայ հակակշիռ ունենալու միջոց: Միեւնոյն ժամանակ՝ վարչական մեքենային տնօրինումը զգալիօրէն կը դիւրանար այդ ձեւով:

Այս ուղղահայեաց նուիրապետութեան կողքին կայ հորիզոնական պատկանելիութիւններու հարցը, որուն անդրադարձայ մեծ պաշտօններու ուսումնասիրութեամբ: Այդ պատկանելիութիւնները կը վերաբերէին մասամբ ընտանեկան ցանցերուն, Ը. դարուն յայտնաբերուած մականուանական կիրառումներու սկզբնաւորութեամբ: Բայց կը վերաբերէին նաեւ գաւառական կամ նոյնիսկ ազգային ցանցերու, որոնք աւագանիին պատկանելու կերպերէն մէկը կը հանդիսանային այդ շրջանին ու կը սահմանէին ընկերային փոփոխութիւններու եղանակներէն մէկը: Պաշտօնի գլուխ գտնուողներու ընկերային դիմագիծին պարզաբանումը հիմնած եմ բազմաթիւ օրինակներու ուսումնասիրութեան վրայ: Այդ ձեւով յատկանշականօրէն կը վերանորոգուէր Է. – Թ. դարերու վարչական մեքենային եւ պետութեան սպասարկող աւագանիին մասին աւանդական տեսակէտը:

Կայսերական մեծաւորներու երկու մեծ բաժանումները (քաղաքացիական եւ զինուորական) իրականութեան մէջ երեք աղբիւրներէ կը քաղեն իրենց պաշտօնէութիւնը: Առաջին հերթին կան զինուորական աւանդութիւն ունեցող գաւառի մեծ գերդաստանները: Երկրորդ՝ քաղաքացիական պաշտօններուն մէջ մասնագիտացած ներքինիները: Երրորդ՝ մայրաքաղաքի հռչակ վայելող ու ծերակուտական աւանդութեամբ ծանօթ գերդաստանները, որոնք կրնային զինուորական պաշտօններու վրայ ալ ծառայել, բայց առաւելաբար ներկայ էին քաղաքացիական եւ եկեղեցական պաշտօններուն վրայ: Իրողութիւն է, որ Եկեղեցին եւ քաղաքացիական վարչութիւնը նուազ ենթակայ էին զինուորական աղէտներուն եւ մանաւանդ՝ արաբական արշաւներէն յառաջացող մարդկային ու ֆինանսական կորուստներուն: Խնդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանը ի հարկէ՝ խլրտումներով լեցուն է, ներքին ու արտաքին ճակատներուն վրայ հաւասարապէս: Այնպէս որ մայրաքաղաքի աւագ գերդաստանները բնականաբար կը հեռանային կամ կը հեռացուէին վտանգայարոյց պաշտօններէն, մանաւանդ Ը. դարուն, Յուստինիանոս Բ.ի, Լեւոն Գ.ի եւ Կոստանդին Ե.ի օրով:

Յիշեալ կայսրերուն ձգտումն էր զինուորական բարձր նուիրապետութեան անդամները ընտրել գաւառական գերդաստաններէն սերած թեմական սպաներու շրջանակէն: Այդ սպաներու առաւելութիւններէն մէկը այն էր, որ պատերազմական փորձառութիւն ունէին, մանաւանդ՝ Անատոլուի եւ Հայաստանի սահմանային շրջաններուն մէջ: Միւս առաւելութիւնը այն էր, որ գերծ էին կայսերական իշխանութեան բարձրանալու իրաւասութենէն, հետեւաբար՝ իրենց աստիճանի բարձրացումը ամբողջութեամբ կը պարտէին կայսրի անձնական բարեացակամութեան: Ունինք այսպէս կայսրին եւ զինուորական բարձրագոյն պաշտօնէութեան միջեւ յարաբերութիւններու տեսակարար բնաշրջում մը, որուն հետեւանքով Ը. դարուն յայտնուած է գաւառական ազնուականութիւն մը, եղակի աւանդութիւններով: Պատմագէտի աչքին, այդ ընկերային խմբաւորումին հաստատումը կը թարգմանուի ընտանեկան մականուններու աստիճանական յայտնութեամբ, որոնց միջոցաւ գաւառական աւագանին արմատապէս կը զատորոշուէր մայրաքաղաքի ազնուականութենէն: Վերջինս, ծերակուտական աւանդութենէ սերած, հեռու կը մնար անուանակոչական այդ սովորութիւններէն:

Հետազօտութեանս երկրորդ առանցքը կը կոչուի "Ազնուականութիւնը կայսրին դէմ" ու կ'ուսումնասիրէ ազնուական խմբակցութիւններու կողմէ կայսերական իշխանութեան հասնելու զանազան եղանակները, այս անգամ՝ տարժամանակային մօտեցումով: Ի հարկէ՝ դաւադրութիւնները և ապստամբութիւնները մենաշնորհեալ պահեր են, որոնց ընդմէջէն կարելի է աւագանիին շրջագիծերը պարզորոշել և ազդեցիկ խմբակները յայտնաբերել: Նկատի առնուած ժամանակաշրջանին՝ այդ դաւադրութիւնները աւելի յաճախակի եղած են քան միւս շրջաններուն ու կը ցուցաբերեն պետական պաշտօնէութեան յատուկ ճգնաժամ մը: Աւագանին ցնցող այդ ճգնաժամին շնորհիւ երեւան եկած է նոր պաշտօնէութիւն մը եւ նոր տեսակի յարաբերութիւն մը ազնուականութեան ու կայսերական իշխանութեան միջեւ:

Աւագանիին ֆինանսական սնանկացումը (արդիւնք՝ կայսրութեան նօսրացումին եւ արաբական արշաւներուն) կը զուգադիպի ի հարկէ՝ Պետութեան աղքատացումին հետ, ընկերային ու քաղաքական գետնի վրայ ունենալով վճռական հետեւանքներ: Պետութեան աղքատացումը սկսած էր Է. դարէն առաջ ու ա՛լ աւելի շեշտուեցաւ Է. դարուն, նախ՝ պարսկական, յետոյ՝ արաբական արշաւներուն պատճառով: Հետեւանքը այն եղաւ, որ պետական վարչութիւնը չէր կրնար առաջուան չափ բազմամարդ պաշտօնէութիւն մը գործածել, ինչ որ կայսերական բարձր պաշտօններուն շուրջ մրցակցութիւնը կը սաստկացնէր: Այդ մրցակցութիւնը կրնար յանգիլ ապստամբութեան եւ մինչեւ իսկ՝ քաղաքացիական պատերազմի:

Իշխանութեան անկայունութեան պատճառով կազմուած են այսպէս մրցակից խմբակներ, գաւառական կամ հաստատութենական զօրակցութիւններու հիման վրայ: Ամէնէն յայտնի զօրակցութիւնները այդ առումով մէկ կողմէ՝ մայրաքաղաքի հին ազնուականութեան եւ միւս կողմէ՝ սահմանային թեմերու զինուորական աւանդութիւն ունեցող գերդաստաններու միջեւ հակադրութեամբ է որ կը յայտնուին: Այս երկու լայն խմբակներէն ներս ուրիշ բաժանումներ զգալի են, նուիրապետական աստիճանաւորումին եւ գաւառական ծագումին համաձայն: Իշխանութեան ձգտող այս տեւական պայքարին ուժգնութիւնն է, որ աւելի յաճախակի եւ աւելի բուռն կը դարձնէ տապալումի փորձերը: Ամէն մէկ պետական հարուածի, տիրող դասակարգէն ներս տարբեր խմբակցութիւններ կը հեռացուին իշխանութենէն: Այսպէս՝ Հերակլիտեան, Իսաւրիական եւ Ամորիական կոչուած հարստութիւնները[3] աւագանիէն ներս տիրող խմբակցութիւններուն միջեւ իշխանութեան բաշխումի տարբեր ու տեսակարար փորձերու կը համապատասխանեն: Օրինակ՝ Հերակլիտեան հարստութիւնը փորձեց կորսուած նահանգներէն սերող մայրաքաղաքի ծերակուտական գեր-

դաստանները փրկել: Իսաւրիական հարստութիւնը աշխատեցաւ Յուստինիանոս Բ.էն ներշնչուած նոր հաւասարակշռութիւն մը ստեղծել, յենլով թեմական կամակերպութենէն սերած եւ զինուորական աւանդութիւն ունեցող միջին աւագանիին վրայ ու այս միջոցաւ փորձելով տըկարացնել մայրաքաղաքի գերդաստանները, որոնք իրենց իրաւասութիւններով՝ վտանգ մը կը ներկայացնէին իշխող կայսրին համար: Ատկէ ետք եկան Իրենա կայսրուհիին անհամախմբ բայց ձախող փորձը ներքիններու իշխանութեան գըլուխ բերելու, յետոյ՝ Լեւոն Ե.ի կողմէ Իսաւրիական բնօրինակը վերահաստատելու ճիգերը: Ասոնցմէ ետք՝ ամորիական հարստութիւնը կրցաւ տիրող դասակարգէն ներս իշխանութեան բաշխումի նոր բնօրինակ մը արտադրել, ու հաւասարակշռութիւն մը ստեղծել ծերակուտական հին աւագանիին եւ թեմերէն սերած նոր գերդաստաններուն միջեւ:

Ուրեմն թուելէ ետք կայսերական իշխանութեան կողմէ պաշտօնէութիւնը տընօրինելու այս փորձերը, կրնանք հիմա Է. – Թ. դարերու ազնուականութեան յատկանշական գիծերը վերակազմել: Այդ գիծերէն առաջինը ծանօթ է շրջանի մասնագէտներուն: Աւրնչուած է արտաքին սահմաններուն վրայ ձնշում բանեցնող տեւական սպառնալիքին: Կայսրութիւնը ստիպուած էր թեմական նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու: Այդ ձեւով պիտի կարենար արաբական արշաւներուն դէմ աւելի արագ ձեւով զօրքեր զինակոչել, բայց նաեւ այդ զօրքերուն բնական խարիսխներ ապահովել, որպէսզի դրամական հատուցում ստանալու փոխարէն՝ ստանան հողային հատուցում: Ստեղծըւածը վարչական նոր կառոյց մըն էր, որուն հետեւանքով երեւան եկաւ զինուորական աւագանի մը, սահմանային նահանգներուն մէջ խարսխուած, եւ ասիկա՝ Է. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ:

Երկրորդ յատկանշական գիծը այն է, որ ընդունուած կարծիքին հակառակ՝ Է. – Թ. դարերը նպաստաւոր չեն եղած ազնըւականութենէն ներս նոր կարգերու յայտնութեան: Երկար ատեն ի հարկէ տիրած է այն կարծիքը, թէ "մթապատ" կոչուած այդ դարերուն ընթացքին՝ շատ լայն բացուած էր ընկերային շարժունութեան կարկինը: Այդ առասպելը կը ծագի մեզի հասած աղբիւրներէն, որոնց մէջ պատկերամարտ շրջանակները ներկայացուած են միշտ վարկաբեկիչ հանգամանքով: Բայց այդ պատկերը չի դիմանար հետաքննութեան: Երբ միջոցն ունինք բիւզանդական պատմագրութիւնը արտաքին աղբիւրներու հետ բաղդատելու, իշխանաւորներու ընկերային ծագումին վերաբերեալ հակասութիւնը այնքան մեծ է, որ չի կրնար ըլլալ պատահականութեան արդիւնք: Իշխանութեան գլուխ հասնող "նոր կարգեր"ու անդամները մեծ մասամբ զինուորական եւ գաւառական բարձր աւագապետութեան մաս կը կազմէին: Ասոնց մէջ կային պատկերամարտ իշխանաւորները, որոնք իբր թէ ցած դասակարգէ կու գային: Եւ կային "օտարները", որոնց մէջ Հայերը կարեւոր տեղ կը գրաւէին: Բայց ընդունելով հանդերձ որ գաւառական պաշտօնեաներու եւ անոնց գերդաստաններու բարձրացումը կայսրի բարեացակամութենէն կախեալ էր, ընկերային այդ խմբակցութիւնը "նոր" ազնուականութիւն մը չէր ներկայացներ, այլ տիրող պաշտօնէութեան մէկ մասնիկն էր, որ ատկէ առաջ պարզապէս աւելի ցած դիրքերու վրայ կը գտնուէր:

Է. – Թ. դարերու ազնուականութեան երրորդ յատկանիշը առնչուած է այն իրողութեան՝ որ աւագանիին կորիզը կը տեղափոխուի ծերակոյտէն դէպի արքունիք եւ կայսերական պալատ, տեղաշարժով մը որ սկսած էր արդէն իսկ Զ. դարուն: Այդ երեւոյթին ի տես՝ կարելի է տիրող դասակարգը նկարագրել որպէս "պաշտօնի ազնուականութիւն", որուն ընկերային գերակայութիւնը կայսերական տիտղոսներու տուչութեան վրայ հիմնուած էր: Ազնուականացման շարժընթացին մէջ՝ մայրաքաղաքը առաջնակարգ դեր կը կատարէր: Որոշ պատմագէտներու պատկերացման համաձայն՝ "ազնուականացում"ի երեւոյթը պէտք է վերագրել Թ. դարու պատմական դէպքերուն եւ արեւելեան սահմանի վերագրաւումին, որմէ սկսեալ կ'ըսուի թէ ծնունդ առած է տեղական արմատներ ունեցող զինուորական աւագանի մը: Մինչդեռ կ'անդրադառնանք հիմա, որ աւագանիի ազնուականացման հոլովոյթը (որուն հետեւանքով ան յարաբերաբար փակ շրջանակ մը կը կազմէր) սկսած է մայրաքաղաքին մէջ Է. դարուն արդէն իսկ:

Զինուորական ընկրկումներու եւ տընտեսական ճգնաժամի պատճառով, հին ազնուականութեան մէկ կարեւոր մասը ենթարկուած էր սնանկացման: Է. դարուն, հին գերդաստանները մեծամասնութեամբ զրկուած իրենց ունեցուածքէն՝ կայսրին մօտ փնտռած են գոյատեւման նոր միջոցներ: Շնորհիւ հարկային կանոնաւոր մուտքերու, կայսրը աւագ շրջանակներուն մէջ՝ միակն էր որուն տնտեսական խարիսխը չէր նօսրացած: Հարկային համակարգը հնարաւորութիւնը կու տար իրեն իր դիրքը պահելու հողատէրերու դասակարգին բաղդատմամբ: Է. դարէն սկսեալ, կայսերական իշխանութիւնը ուժեղացուց նաեւ իր տիրապետութիւնը պաշտօններ եւ եկամուտներ բաշխելու իր կարողութեամբ, նշանաւոր ռոկաներու ճամբով:

Ժամանակը եկաւ եզրակացնելու: Պէտք է ըսել նախ որ ընդհատում չունեցող բարեշրջում մըն է, որ կը տանի Դ. դարու Կոնստանդինի արքունիքէն մինչեւ ԺԲ. դարու Կոմնենոսներու շրջանը: Նախորդ դարերուն, բարձր աւագանին կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը ցրուած էր եւ կեդրոնին կը կապուէր Կոստանդնուպոլսոյ ծերակոյտին իր պատկանելութեան միջոցաւ: Մինչդեռ Է. – Թ. դարերուն՝ կայսերական արքունիքն է, որ դարձած է իշխանութեան իրական կեդրոնը, որուն միջոցաւ նաեւ աւագ գերդաստանները կը մասնակցէին պետական կեանքին: Տիրող դասակարգի դիտանկիւնէն, այդ շրջումը կը յատկանշուէր անցքով մը՝ ծերակուտական աւագանիի դիրքէն դէպի արքունական ազնուականութեան դիրքը: Առաջին պարագային՝ հողատիրութեան վրայ հիմնուած էր, երկրորդ պարագային՝ կայսերական հատուցումներուն վըրայ: Է. – Թ. դարերու արքունական ընկերութիւնը խորքին մէջ միջանկեալ բնօրինակ մըն է մէկ կողմէ՝ ուշ հնադարեան բաց ազնուականութեան եւ միւս կողմէ Ժ.–ԺԲ. դարերու փակ ազնուականութեան միջեւ:

Է. եւ Թ. դարերուն, արքունական ընկերութիւնը դեռ շարժման մէջ է, բայց Է. դարու վերջաւորութենէն արդէն իսկ կը յատկանշուի անցման արահետներու ատիճանական փակումով: Կարելի է ըսել, որ տիրող պաշտօնէութեան ընկերային բնաշրջումը չի ցուցաբերեր տարբեր դասակարգերու նկատմամբ հիւրընկալութեան կացութիւն մը, այլ միմիայն՝ ազնուականութեան տարբեր խաւերուն միջեւ ներքին շարժունութիւն մը: Գաւառի մեծ գերդաստաններու ներկայացուցիչներուն յայտնութիւնը ընկերային շարժունութեան ու վերիվայրումի նշանը չէ, այլ միեւնոյն տիրող դասակարգէն ներս՝ իշխանութեան տեղաշարժի մը հետեւանքը:

Այս նոր հեռանկարին համաձայն, պատկերամարտութեան առնչուած վիճարկումին տուեալները պէտք է վերաքննուին ամբողջութեամբ: Ը. դարուն՝ քաղաքացիական եւ եկեղեցական ազնուականութեան մէկ մասը հակադրուեցաւ պատկերաքանդ շարժումին, բայց այդ հակադրութիւնը Իսաւրիական հարստութեան կողմէ նախաձեռնուած բարենորոգութիւններուն դիմադրելու ձեւ մըն էր: Այդ բարենորոգութիւնները կ'ուզէին վարչակարգի պաշտօնէութեան կառոյցը փոխել, որուն հետեւանքով խնդրական պիտի դառնային աւանդական ազնուականութեան առանձնաշնորհումները, ի նպաստ կայսրին կողմէ պարտադրուած նոր ընկերային կարգաւորումի մը: Դիմադրութիւնը անխուսափելի էր:

Բայց ատկէ սկսեալ՝ ազնուականութիւնը կախեալ էր կայսերական իշխանութենէն, որովհետեւ արքունական ընկերութիւնը միայն, իր տիտղոսներով եւ իր պաշտօններով, ի վիճակի էր տնտեսական միջոցներ ընծայելու, որոնցմէ աւագանին չէր կրնար ձերբազատուիլ առանց տապալելու իր դիրքերէն: Իբրեւ յաջորդ կայսրերը գիտցան այդ բնաշրջումը իրենց հաշւոյն շահագործել տիրող դասակարգը պաշտպանելու եւ անոր նորաբնոյթ կերպարանք մը տալու համար: Վարչական մեծ բարենորոգումները, թեմերուն եւ արքունական նուիրապետութեան հետ առընչուած, մէկ կողմէ՝ կը յաւերժացնէին վտանգուած ազնուականութեան մը գոյութիւնը, բայց միւս կողմէ՝ կայսերական իշխանութեան ծառայող կառավարական գործիքի մը վերածուած էին:

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆՇԱՆԵԱՆ

(1) R.J. LILIE et al., *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit. Erste Abteilung* (641–867), 6 հատոր, Պէրլին, 1998–2002:

(2) Սոյն պարբերութեան եւ հաստատումներուն ետին կը գտնուին ընկերաբանական երկու անջատ մօտեցումներ: Մէկը փրանսացի Ժագ Պուրտիէօյի տեսաբանութիւնն է ընտրանիներու կազմութեան վերաբերեալ դրամատիրական արդի ընկերութիւններէն ներս: Միւսը՝ անգլիացի Նորպէրթ Էլիասի պատմական տեսութիւնն է Եւրոպայի արքունական ընկերութիւններուն մասին: Քանի որ այդ մօտեցումներէն ոչ մէկը կը վերաբերէր Բիւզանդիոնին, պէտք էր անշուշտ անոնց մեթոտներն ու արդիւնքները յարմարցնել բիւզանդական տուեալներուն համաձայն, այսինքն ընկերութեան մը՝ ուր գատորոշիչ տիտղոսներու բաշխումը ամբողջութեամբ կայսերական իշխանութեան մենաշնորհն է:

(3) Իսաւրիական հարստութիւնը իր անունը կը քաղէ Կիլիկիոյ արեւմտեան կողմը գտնուող Իսաւրիա հռոմէական նահանգէն: Իսկ "ամորիական"ը՝ Ամորիոն քաղաքէն, որ Անատոլուի թեմին մայրաքաղաքն էր:

ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԷՆ

Յակոբ Օշական ընդարձակ թղթակցութիւն պահած է բազմաթիւ անձերու հետ, որու մէկ մասը միայն լոյս տեսած է մամուլին մէջ (մասամբ ամփոփուած "Նամականի"ի Ա. հատորին մէջ, Պէյրութ, 1983), իսկ շատ մը էջեր տակաւին կը մընան անտիպ կամ անյայտ: Ստորեւ տպագրուող նամակին բնագիրը կը բուի, թէ գոյութիւն չունի. ինչպէս գրուած է ներքեւը, ան ընդօրինակուած է Բենիամին Նուրիկեանի կողմէ, որու արխիւային փոնտին մէջ (Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան, Բ. Նուրիկեանի փոնտ, թիւ 468) կը գտնուի: Առաջին տողին հետեւող բազմակէտերը կը մատնեն, որ ընդօրինակողը, մեզի անծանօթ պատճառներով յապաւած է սկզբնական մասը:

Ալեք Գըլճեան (1900 – 2000) "Նոր Գիր" հանդէսի շրջանակին պատկանող բանաստեղծներէն, ծնած՝ Զօրք Մարզպան (Տէօրթ – Եօլ) ու մահացած՝ Գալիֆորնիա, հրատարակած է հատոր՝ "Երգեր ուրացման եւ գղջումի" (1937), "Երգեր հողի եւ հատուցման" (1968) եւ "Թափառիկ խոհեր" (1996):

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Մարտ 1, 1938[,] Երուսաղէմ

Սիրելի Գըլճեան,

....

Կը պատմես գիրքէ մը [1]: Նոր Գիրին մէջ ուշադրաւ էին խածան չեշտը, նորութիւնը, կորովը, որոնք բարբարոս ոտանաւորներդ կը զատէին շրջանին միջինէն: Իբր արուեստ անոնք կնիք մը ունին անշուշտ, բայց անոնց խորքին յարձակողականը գիս կ[']ընէ քիչ մը վերապահ: Պայքարը կը հասկնամ: Բայց աղբարը աղբօր դէմ: Դժուար է եղած ինծի հաշտուիլ այդ մտայնութեան: Թերեւս այդ ալ է պատճառը որպէսզի մտած չըլլամ որեւէ կուսակցութեան երկընտրանքին մէջ: Շատ պիտի ուզէի լաւ կարենալ խօսիլ գործիդ մասին: Նոր Գիրի ճիգը անշուշտ աղուոր էր, բայց նման մեր ցեղային ճիգին որպէսզի հայրենիք մը կերտէինք [2]: Մեր ուժերէն վեր բաներ կան, ուզենք կամ չուզենք:

Սիրեցի Բենիամինի –Նուրիկեան– գիրքը [3]: Թերեւս օր մը առիթը գայ ինծի արտայայտուելու իր մասին: Կամսարականը ինծի գրած նամակի մը մէջ շատ տաք տողեր ունի անոր գիրքին մասին [4]: Կը հաղորդես իրեն: Բոլոր անոնք որ անցեալէն բան մը կը փրկեն, թող օրհնուին: Կը տեսնես որ տարբեր լարեր կը զարնենք, բայց ամէն մարդ իր տեղին ու պայմանին կը պատկանի:

Սիրով
Յ. Օշական

Բ. Նուրիկեանի փոնտ, թիւ 468
(ընդօրինակութիւն Բ. Ն.)

(1) 1937ին Ա. Գըլճեան հրատարակած է "Երգեր ուրացման եւ գղջումի" բանաստեղծութիւններու հատորը:

(2) 1936–1937ին "Նոր Գիր"ը հրատարակուած էր որպէս ամսագիր, Անդրանիկ Անդրէասեանի խմբագրութեամբ: Երկու տարուան դադարէ ետք, 1939ին պիտի վերահրատարակուէր որպէս եռամսեայ, Բենիամին Նուրիկեանի խմբագրութեամբ, մինչեւ 1954:

(3) 1937ին Բ. Նուրիկեան հրատարակած է "Այգեկութք" պատմուածքներու հատորը:

(4) Տիգրան Կամսարականի (1868 – 1940) յիշեալ նամակին նակատագիրը անյայտ է:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ - 120

–ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ–

ԼՕԶԱՆ, 27 Մայիս 1909

Սեւ օրեր կ'ապրինք նորէն, սարսափի օրեր: Հեռագիրները ամէն ժամ նոր գոյժ մը կը բերեն: Ջա՛րդ. ու եթէ ջարդ չէ, հրդե՛հ. ու եթէ հրդեհ չէ, սո՛վ. ու ինչ որ ամէնէն սարսափելին է, համաճա՛րակ: Լրագիրները ամէն օր սուգի նոր գին մը կ'աւելցնեն. դեռ այս իրիկուն թերթերուն մէջ կը կարդայի նամակը ծանօթ զուիցերուհիի մը, Լիւսի Պորէլի, որ երկար տարիներէ ի վեր նուիրուած է Կիլիկիոյ հայ մանուկներուն դաստիարակութեան: Անձնուէր հեղինակուհին նկարագրելէ վերջ թէ ինչպէս մնաց քաղաքին մէջ, երբ դիւակնային խաղաղութիւնը վերջապէս կը թուէր տիրել, եւ երբ ա՛լ Կարմիր Խաչը կը կազմակերպուէր վիրաւորեալները դարմանելու համար, յեղակա՛րծ, նոր եւ անօրինակ հրացանաձգութեան մը խուճապին մէջ, հրդեհեցին հայկական հոյակապ վարժարանը ուր հազարաւոր վիրաւորներ կային ապաստանա՛ծ...: Լ. Պորէլ կը յարէ. "Կը բաւէ որ նոր դահլիճը կը հրամայէ թէ՝ մի՛ սպաննէք այլեւս, բայց այրեցէք ամէն բան...":

Ամէն բա՛ն. ու ի՞նչ մնաց արդէն:

Երէկ խմբագրատան մը առջեւ խռնըւած բազմութիւն մը դէպի հոն հրաւիրեց քայլերս: Լուսատիպ նոր հասած նըկարներ էին. հազարաւոր Թշուառներ ծովի ափին, անկողիններ եկեղեցիներու մէջ, ոտքեր, մարդու կտորներ, որոնցմէ՛ մը պատառուած եւ դուրս հանուած երախայ մը իր մօրը դիակին վրայ, Միջերկրական ծովը դիակներով հարուստ, գետինները պառկած ծերունիներ, որբուհիներ, Թշուառներ...: Հայե՛ր, Հայե՛ր, Հայե՛ր...: Սիրտս պատառ-պատառ՝ այդ հետաքրքիր բազմութեան մէջ Թշուառ ցեղի մը միա՛կ ներկայացուցիչը ըլլալուս՝ կը հեռանայի այդ արիւնի զայրացուցիչ ցուցադրութենէն, երբ փոքրիկ խօսակցութիւն մը կեցուց զիս: Երկու աղջնակներ էին, 7 եւ 8 տարեկան:

– Ի՞նչ են այդ պատկերները, – հարցուց փոքրը մեծին:

– Հայերը կը ջարդեն...:

– Ինչո՞ւ:

Մեծը կանգ առաւ շուարած: Ինք գիտէ՞ր ինչու: Լսած էր միայն, օրօրոցէն ի վեր, գիրքերէն, թէ ծնողքը ինչե՛ր կը պատմէին Հայերուն վրայ: "Ինչո՞ւ": Ծըռած, քարացած, ապշած մտածեցի այդ մեծ ինչուն, այդ կարմիր ինչուն որ եօթը տարեկան անգէտ աղջնակի մը հոգիէն կը պոռթկար: Յեղափոխական հսկայ այդ ինչուն իր բերնէն կը ժայթքէր այնքան բնական, որքան վճիտ ջուրը իր ակէն: Փոքրերո՛ւն մեծութիւնը...: Քանինե՛ր մեր մէջ, բոլո՛ր "տարեց"ները, "չնորհքով" մարդերը, ազգին "խելօք"ները, տակաւին չեն մտածած այդ նախնական հարցումին վրայ որ մանկական ուղեղը կը տանջէ: Ա՛խ, որովհետեւ այդ ինչուն հսկայ անկիւնաքարն է Յեղափոխութեան, եւ որովհետեւ այդ բառին տակէն կրնան անհաճոյ բաներ դուրս գալ իրենց չահո՛ւն համար, ինչպէս կարիճներ՝ քարի մը տակէն...:

Այս չաբաթ հելվէտեան քաղաքական հանդէսի մը մէջ, այս մասին դառն, չա՛տ դառն հեգնութիւն մը կար.

"Աստուած էչերը ստեղծեց անարգուելու համար, Հայերը՝ ջարդուելու...: Թուրքիոյ մէջ ռեժի՞մ պիտի փոխուի, Հայերու ջա՛րդ. Սուլթա՞նը պիտի գահակալէ, Հայերու ջա՛րդ. Շէրիա՞թ պիտի հաստատուի, Հայերու ջարդ: Բայց այս բոլորը այնքան տարօրինակ չէ մեզի համար, որքան այն յուսահատեցուցիչ «խելօքութիւն»ը որով Հայերը կ'ողջունեն այդ ջարդերը: Ե՞րբ այս ժողովուրդը պիտի սորվի մարդկօրէն կատղիլ...»:

Ու իրա՛ւ: Մարդկօրէն կատղի՛լ. այս տարրական առաքինութիւնը կը թուի ի սպառ հեռացած ըլլալ Հայուն սրտէն: Ու այս՝ ո՛չ միայն աստուածավախ եկեղեցականութեան, խնկամոլ ռամկութեան, տգէտ արհեստաւորութեան մէջ. այլ նո՛յնիսկ ու մա՛նաւանդ մեր մտաւորականութեան մէջ: Առէ՛ք մամուլը. հաւատացէք որ այս վերջին ամիսներու ընթացքին, եւրոպական մամուլը չա՛տ աւելի մօտէն չօշափեց Հայուն վէրքը քան պոլսահայ մամուլը: Բոլոր երկիրներու քաղաքական թերթերը միաձայն գոռըւեցան կոտորածներու թիւին վրայ՝ որ երեսուն հազարը կ'անցնի: "Միա՛յն Սիհան գետը երեք հազար հայ դիակներ թափեց Միջերկրական ծով", կը տեղեկագրեն ֆրանսական մարտանաւերուն ըսպաները: Եւրոպացի վկաներ ամենաահարկու խրոզութիւններ կը պատմեն օրը օրին:

Սարսափահա՛ր, քարացա՛ծ, Պոլսոյ հայ թերթերուն կը սպասենք, աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններու համար, կամ գոնէ հուժկո՛ւ բողոքի մը ընթերցումով ամոքուելու համար...: Թերթերը կուգան. յաւիտենական սկեպտո՛ծ ունայնութիւնը՝ որ կը յատկանշէ պոլսահայ մտաւորականութիւնը...: Մեր թերթերը դեռ կը շարունակեն իրենց անդամալոյծ կեանքը: Նոյնիսկ հանդէսներ կարդացինք ուր Կիլիկիոյ ջարդերէն անմիջապէս առաջ՝ սիրային յայրատ ոտանաւորներ յանգըւած կային, "նշանածի" պատմութիւններ, ու դեռ ինչե՛ր...: Մինչդեռ հայ ընդհանուր Մամուլը Սուգին սեւո՛վը պէտք էր պատուէր, կամ Արիւնի կարմիրովը պոռթկալ, եւ կամ –եթէ չէր կրնար ամէն բան ըսել– լռէ՛ր...: Գոնէ սա՛ յուսահատեցուցիչ, ծայրայեղօրէն յոռետես, ցնդած, տրտում դամբանականները չգրէին: Անոնք որ մեռան, գիտակցօրէ՛ն, դիւցազնօրէ՛ն, անոնք ո՛չ արցունքի պէտք ունին, ո՛չ վարձու կեղծ լալկաններու, ո՛չ խրատի: Դամբանականները պէտք է կարդալ դամբանական խմբագրողներու գլխուն: Ժողովուրդները ինքնապաշտպանութեան, ցեղին շարունակութեա՛ն, ՊԱՅՔԱՐԻ՛Ն բնազդը ունին: Մամուլը այսպիսի արհաւրալի շրջաններու մէջ պէտք չէ որ յոռետեսութեան, սուգի, անդարմանելի ցաւի մշուշի մը մէջ խաւարէ ժողովուրդին այդ բնազդը: Ֆաթալիզմը չէ՛ որ պիտի փրկէ ընկճուած ցեղերը. ահա՛ թէ ի՛նչ բան կը մոռնայ մեր մամուլը:

Օտար մամուլը –եւ մասնաւորապէս զուիցերական օրաթերթերը– ամէն օր կ'արձանագրէ հայ կոտորածներուն համար եղած նուիրատուութեանց ցանկը: Ո՞ւր են մերինները: Այն հայ թերթերը որոնք այսինչ կամ այնինչ Մեծապատիւի մը մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ նուիրատուութեանց անհամոնում ցանկեր կը շարէին, այն միեւնոյն թերթերը՝ հազարաւո՛ր Հայերու մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի՝ (բառի՛ն հեգնութիւնը...) պէտք չէ՞ր որ անվերջանալի նուէրներու շարքերով ներկայանային այս եօթն անգա՛մ նահատակուած ժողովուրդին...: Գաւա՛ռը, սովա՛ծ, բազմաչարչար Գաւառը, իր յուման տուաւ :Ե՞րբ պիտի դըրդի ինքնագիտակցութեան զգացումը մայրաքաղաքացիին հոգւոյն մէջ: Ե՞րբ՝ գո՛ւթը:

Ու ե՞րբ, մանաւանդ, մարդկօրէ՛ն կատղիլը...:

LA CONSTITUTION EUROPEENNE,

UNE LECTURE «INSPIREE»

(Suite de la Première Page)

(art. I-41-1 à 8). En outre, l'article III 265 c nous informe que l'Union «développe une politique visant... à mettre en place progressivement un système intégré de gestion des frontières extérieures» sans que soit donnée une définition de ce «système intégré».

Etant donnée sa position géopolitique, la Turquie bénéficiera d'une partie maximale des budgets, missions et activités de l'«Agence européenne de défense», tels qu'exposés aux articles III-309 à III-312 et pourra allègrement revendiquer l'application de l'article III 436 b :

«La Constitution ne fait pas obstacle aux règles suivantes... tout Etat membre peut prendre les mesures qu'il estime nécessaires à la protection des intérêts essentiels de sa sécurité et qui se rapportent à la production ou au commerce d'armes, de munitions et de matériel de guerre; ces mesures ne doivent pas altérer les conditions de la concurrence dans le marché intérieur en ce qui concerne les produits non destinés à des fins spécifiquement militaires».

La Constitution met en avant l'harmonisation de la justice dans l'Union, notamment par une «loi-cadre européenne» qui établit «des règles minimales relatives à la définition des infractions pénales et des sanctions dans «des domaines de criminalité particulièrement grave revêtant une dimension transfrontière résultant du caractère ou des incidences de ces infractions ou d'un besoin de les combattre sur des bases communes» (art. III 271-1). La liste des domaines de criminalités n'inclut pas le négationnisme par association d'individus ou par sites informatiques alors qu'elle inclut «la criminalité informatique». Pourra-t-on considérer les sites négationnistes (pléthoriques en ce qui concerne le génocide arménien) comme criminels?

Qu'en sera-t-il de l'enseignement de l'histoire? L'article II 280 mentionne au point 2 que «L'action de l'Union vise à encourager la coopération entre Etats membres et, si nécessaire, à appuyer et à compléter leur action dans les domaines suivants : a) l'amélioration de la connaissance et de la diffusion de la culture et de l'histoire des peuples européens». La Turquie apprendra-t-elle aux Etats membres que son histoire récente comporte un génocide ou enseignera-t-elle aux autres qu'il n'a pas eu lieu : Mieux encore, la Turquie ne pourra-t-elle censurer ou occulter toutes les archives (à supposer qu'elles n'ont pas déjà été détruites) et autres preuves du génocide en vertu de l'article III 436 a ? Celui-ci indique: «La Constitution ne fait pas obstacle aux règles suivantes: a) aucun Etat membre n'est tenu de fournir des renseignements dont il estimerait la divulgation contraire aux intérêts essentiels de sa sécurité». Impunément, les parlementaires turcs (qui seront une majorité) pourraient, pourquoi pas, tenir des propos négationnistes: «Les membres du Parlement européen ne peuvent être recherchés, détenus ou poursuivis en raison des opinions ou votes émis par eux dans l'exercice de leurs fonctions» (article 8 du «Protocole sur les privilèges et immunités de l'Union européenne»).

Pour ce qu'il en est de la liberté tout court, celle des citoyens, le texte de la Constitution ne s'y intéresse guère, lui préférant, de loin, la sécurité et la traque de la fraude. L'un des articles, le III 427, demeure assez troublant : «Pour l'accomplissement des tâches qui lui sont confiées, la Commission peut recueillir toutes les informations et procéder à toutes vérifications nécessaires, dans les limites et conditions prévues par un règlement ou décision européens adopé par le Conseil à la majorité simple». Etant donné que les tâches en question sont décidées par le Conseil ou la Commission, on voit mal quelles restrictions pourraient être apportées à la liberté absolue de la Commission qui n'est évidemment pas la même chose que la liberté des citoyens.

Ch. M.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 8
MARDI
8 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՑՈՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.152 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.152

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄ ԻՏԱԼՈՒՀԻ ՊԱՏԱՆԴԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ "ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐԸ" ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆԸ ԵՒ ԶԻՆՔՆ ԱԼ ՎԻՐԱՒՈՐԵՑԻՆ

Իտալուհի Ճուլիանա Սկրենայի ազատ արձակումը ողբերգական ելքի մը յանգեցաւ, Ուրբաթ, Մարտ 4ին: Ամէն ինչ տօնակատարութիւն մը պիտի ըլլար, բայց ամերիկեան "բարեկամական կրակոցները" ինչպէս որակած են իրենք իսկ, ամէն բան փոխեցին:

Իլ Մանիֆէսթոյի աշխատակիցը ազատ կ'արձակուէր Ուրբաթ, ժամը 16ի շուրջ, ինչպէս կը հաղորդէր Քաթարի ալ-Ժեզիրա կայանը եւ կը հաստատուէր տեսերիզի մը սփռումով: Քանի մը ժամ ետք, ժամը 18.50ի շուրջ, ենթական, որուն կ'ընկերանային իտալական Սիսմի գաղտնի սպասարկութեանց երեք գործակալներ, տեղ կը գրաւէր կառքի մը մէջ, որ ճամբայ կ'ելլէր դէպի օդակայանը, ուր իրենց կը սպասէր իտալական զինուորական օդանաւ մը, յատկապէս ղրկուած կառավարութեան կողմէ: Կառուղիին վրայ է, երբ ամերիկացի զինուորներ կրակ կը բանային, շուրջ 300 - 400 փամփուշտներ արձակելով: Ճուլիանա Սկրենայի կողքին նստած գաղտնի սպասարկութեանց պետը՝ Նիքոլա Գալիփարի, որ ապահոված էր ազատ արձակումը, իր

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՃԱՆԶՆԱՆՔ ՍԱ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԸՍԱԾ Է Թ. ԽՕԶԱԼ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Թ. Խօզալ ԱՄՆ այցի մը ընթացքին Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Ն. Քանտէմիրի ըսած է. "Սա ցեղասպանութեան հարցը սկսած է լուրջ նեղութիւն պատճառել ինծի: Որպէս Թուրքիա, աւելի լաւ պիտի չըլլա՞յ զայն ճանչնալ ու այս հարցը փակել":

Ն. Քանտէմիր ներկայիս Հանգստեան կոչուած է, նոյն ատեն փոխ նախագահն է "Ուղիղ ճամբայ" կուսակցութեան: Ինք է "Հիւրրիյէթ"ի (Մարտ 7) տուած լուրին աղբիւրը: Լսելով Խօզալի հարցումը շշմած է, մանաւանդ տեսնելով որ իրենց շուրջը գտնուողներն ալ լսած են ըսուածը. պատասխանած է. "Խնդրեմ, ասիկա հոս ոտքի վրայ կարգադրելի հարց չէ. պէտք է շատ լաւ մտածել եւ ուշադիր ըլլալ": Իրենց շուրջի լրագրողները նոյնքան զարմանքով մտիկ ըրած են խօսակցութիւնը, իսկ Արտաքին գործերու Նախարարութեան պաշտօնատարները անճրկած, ելք փնտռած են ստեղծուած կացութեան: Ն. Քանտէմիր աւելցուցած է թէ Խօզալ սովորութիւն ունէր նման գաղափարներ առաջարկելու, որպէսզի այդ մասին յետոյ վիճարկում տեղի ունենայ: Իրենք համոզուած են զինքը ու հրաժարեցուցած ճանաչումի գաղափարէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 4/5)

ՓՈՂՈՑԻ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐՈՒՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀ

Մոսկուայի մէջ Մարտ 3ին կրակ բացուած է «Մերսէտէս» ինքնաշարժի մը վրայ: Հայ գործարար երկու եղբայրներ՝ Վարդան եւ Ռոման Առաքելեան, 34 եւ 23 տարեկան, նաեւ կառքին երրորդ ճամբորդը մահացած են: Երկու հոգի ալ վիրաւորուած է: Կրակողները փախուստ տուած են, հետաքննութիւն բացուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ 40 ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԶԿԱՅ

Կառավարութեան առընթեր գաղթի ու մաղթականներու վարչութեան պետ Գագիկ Եգանեան յայտարարած է թէ անհիմն են Թուրք մամուլին հաղորդած լուրերը թէ Թուրքիոյ մէջ 40 հազար Հայաստանի քաղաքացի կայ: Ան նման յայտարարութիւններ Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ Թուրքիոյ դիմած հնարքներէն նկատած է. Նման ճամբաներով Անգարա կը ջանայ այն տպաւորութիւնը տալ թէ նոյնիսկ Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու բացակայութեան այդ երկրին քաղաքացիները առանց խոչընդոտի կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ: Գ. Եգանեան աւելցուցած է թէ նման յայտարարութիւններ իրեն կը յիշեցնեն Բաքուէն պարբերաբար կատարուածները որոնք կ'ըսեն թէ հոն 30 հազար Հայ կ'ապրի:

ՊԱՏԿԵՐ "ԵՒՐՈՊԱՑԻ" ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐՆ ԱԼ ԱՆԶԱՏՈՂԱԿԱՆ

Ապրիլ 1ի ինքնատիպ կատակի համար անգամ դժուար էր այդքան հանճարեղ երեւակայութիւն ճարել: Սակայն լուրը լուրջ է ու տեղ գտած է Թուրք մամուլի Մարտ 5ի թիւերուն մէջ, երբեմն Ա. էջէն: "Աղուէսի պատերազմ" խորագրած էր "Հիւրրիյէթ", ըսելու համար թէ "Շրջապատի ու անտառներու Նախարարութիւնը պատճառաբանելով որ Թուրքիոյ միւսանական յատկանիշը խանգարող անուանումներ են, փոխած է անասուններու անունները, որոնց լատիներէնին մէջ կային "Հայ, հայկական, Քիւրտիստան" բառերը:

Այսպէս, չէկ աղուէսը որուն գիտական անուանումն է "Վուլփէս վուլփէս Քուրտիստանիքա", վերածուած է "Վուլփէս վուլփէս"ի, "Օվիս Արմանիանա" կոչուած վայրի ոչխարը վերածուած է "Օվիս Օրիէն Անատոլիքուս"ի: Նախարարութիւնը բացատրութիւն մըն ալ տուած է անուանափոխութիւններուն, յայտնելով. "Տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ բուսական ու կենդանական աշխարհը ուսումնասիրող գիտնականները, ափսո՛ս որ իրենց նախապաշարումներով առաջնորդուած ու կենդանական, բուսական տեսակներուն այդ հակումներով անուն տուած են":

Նախարարութեան տնօրէններէն Մուսթաֆա Եալընքըլըճ ըսած է. "Թուրքիա զանազան խաղերու թիրախ է: Այս անունները տրուած են այն համոզումը ըստեղծելու համար թէ այս վայրերուն մէջ Քիւրտեր, Հայեր կային: Մենք մեր յայտարարութեամբ ջանացինք արգելք ըլլալ այս մտադրութեան: Արդէն մեր գիտնականները գացած ու տուեալ շրջաններուն մէջ հարկաւոր հետազօտութիւնները ըրած են":

Նախարարը՝ Օսման Փէփէ, ինք եւս պաշտպանած է անուանափոխութիւնը, ըսելով. "Ոչ ոք մեզի կրնայ մարսել տալ գառնուկի մորթին փաթթուած գայլը": Ան ալ կրկնած է թէ օտար այլիւրներու մէջ հայկական, քրտական անուններով անուանումներուն գործածութիւնը ծրագրուած բան է, նպատակ ունի պառակտելու Թուրքիան: Օրինակ ալ տուած է Արարատի իրենց կողմէ Աղրըի վերածուիլը:

Չէ ըսուած թէ "Փրինիւս արմէնիաքա"ն ալ Թուրքիոյ ամբողջականութեան սպառնալի՞ք նկատուա՞ծ է նոյն Նախարարութեան կողմէ: Ամէն պարագայի, մեզ պիտի ըլլայ եթէ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ ոգի ի բռին պայքարողները յաջողին ու Եւրոպան զրկուի ծիծաղի առիթ տալու նման հանքէ:

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՌԱԿ-Ի

Պոլսոյ Պատրիարքարանին դիւանը Մարտ 3 Թուակիր հետեւեալ պատասխանը հրապարակած է ՌԱԿ-ի անթուական շրջաբերականին, որով Մեսրոպ Պատրիարք բանսարկութեամբ կ'ամբաստանուէր, Հ.Բ.Ը.Միութեան դէմ դատի դիմած ըլլալուն համար ("Ցայտաղ", Մարտ 2):

ՌԱԿ-Ի ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Նկատողութեան առնուած է ՌԱԿ-ի Կեդրոնական Վարչութեան "Խօսք"ը, որ 26 Փետրուարին լոյս տեսաւ կուսակցութեան պատկանող մամլոյ օրկաններուն մէջ: Կուսակցութեան վարչութեան նախագահ Էտմոնտ Եուսանդ Ազատեանի նոյնօրինակ գրութիւնները, մինչ նոյն ընորհազուրկ ոճով, 1999ին ալ լոյս տեսած են կուսակից մամուլի էջերուն վրայ: ՌԱԿ-ի վարչութեան անհիմն զրպարտութիւններով առլցուն "Խօսք"ը սոյն խմբակի բարոյական եւ գաղափարախօսական սնանկացման անվիճելի փաստն է եւ ամենեւին արժանի չէ պատասխանի: Գալով Հ.Բ.Ը. Միութեան եւ անոր հետ առընչուող ՌԱԿ-ի անդամներուն, յանուն հանգուցեալ մեծահոգի բարերար Կարապետ Մելգոնեանի եւ ի դիմաց Երանաշնորհ Զաւէն Պատրիարքի եւ Մելգոնեան կրթօճախի աշխարհասփիւռ համակիրներուն՝ կ'ըսենք. "Տուր զհամար տնտեսութեան քո" (Ղուկ. ԺԶ.2):

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Իսթանպուլ, Մարտ 3

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մեսրոպ Պատրիարք Մարտ 4ին ճաշի հիւրը եղած է Եւրոպական Միութեան անդամ երկիրներու Պոլսոյ հիւպատոսներուն: Զեխիոյ հիւպատոսին կազմակերպած ճաշին ներկայ եղած են 14 դիւանագէտներ: Մեսրոպ Արք. ճաշի ընթացքին պատասխանած է սեղանակիցներուն զանազան հարցումներուն, որոնք վերաբերած են Թուրքիոյ Հայերուն ընդհանուր թիւին, համայնքային կառոյցներուն, Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մասին ոչ-մահմետական փոքրամասնութիւններու կեցուածքին, Եղեռնի 90ամեակին, Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններու ապագային, Պոլսոյ հայ համայնքին Հայաստանի ու Սփիւռքի հետ կապերուն, եւլն.:

ԿԱՐՍԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՏԱՒՈ՞ՍԸ

Կարսի քաղաքապետը Ն. Ալիպէյօղլու 36 երկիրներու Թուրքիոյ դեսպանները հրաւիրած է այցելելու քաղաքը, ծանօթացնելու համար մերձակայքի քաղաքական, ընկերային եւ փրօտաշրջական ներուժը, հասկցնել թէ Կարսը կրնայ դառնալ «Կովկասի Տաւոսը»: Հրաւէրին ընդառաջած են Եւրոպայի միութեան յանձնաժողովի Թուրքիոյ բաժնին պատասխանատուն Քրէչմէր, Ֆինլանտիայէն Նոր Զելանտա, Մեքսիքայէն մինչեւ Աֆղանիստան բազմաթիւ երկիրներու դեսպաններ ու իրենց ընտանիքները: Քաղաքապետը ցոյց տուած է Կարսի տեսարժան վայրերը, ապա ճաշ մը խօսած Առաքելոց եկեղեցիին մէջ որ մզկիթի վերածուած է. ըսած է թէ ներողութիւն կը խնդրէ պատմութենէն, հոն տարուած ծուռ քաղաքականութեան համար:

Հիւրերը դիտած են Կարսի բերդը, պատմական բնակարանները, համտեսած պանիրն ու գինին: Այցելած են Անիի աւերակները ուր Մայր տաճարին մէջ ուն, կընդրած են վրացական խումբի մը երգած եկեղեցական երգերը: Կ'երեւի հայկականը ուրացներու վրացական ախորժակը հասած է մինչեւ Անի...

Կարսէն հիւրերը գացած են Արտահան, համտեսած Չըլտըր լիճին ձուկերը, դիտած ձիւնոտ համայնապատկերը, տեղական խաղեր, եւլն.: Քաղաքապետը հիւրընկալութեան աւարտին յայտնած է թէ գոհ է կազմակերպած հրաւէրէն ու կը հաւատայ որ կրցած է Կարսը հարկաւոր ձեւով ներկայացնել որպէսզի ան դառնայ հաշտութեան ու խաղաղութեան կղզի մը:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԺԵԼ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԲՈԼՈՐ ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱՑՈՒՄԸ

Իւ.Էմ.Փէ.-ի Վօքլիւզի երեսփոխան՝ Թիէրի Մարեանի օրէնքի առաջարկ մը կատարած է որ կը ձգտի պատժել մարդկութեան դէմ ոճիրներու ժխտումը, ներառեալ Հայոց ցեղասպանութիւնը, զոր Թուրքիա կը մերժէ ճանչնալ: Ըստ Մարեանի «այսօր, Ֆրանսայի մէջ, կարելի է անպատիժ կերպով ժխտել մարդկութեան դէմ բոլոր ոճիրները, որոնք կատարուած են Բ. աշխարհամարտէն դուրս; Երեսփոխանը կը յիշէ Փարիզի Պատժական Ատեանին Նոյեմբեր 15ի վճիռը որ «մերժեց պատժել 1915ի Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը» այն պատճառաբանութեամբ որ «այդ ոճիրը մաս չի կազմեր այն ոճիրներուն, որոնց ժխտումը կրնայ պատժուիլ»:

ԵՐԲ ՃԱՄ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՈՉԷ...

Հայկական լրատուները գրեթէ ազգափրկութեան հրաշագործ տեղը գտած ոճով տուին լուրը. ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան Ճ. Էվըրս Սան Ֆրանսիսքոյի Հայ Համայնքի ներկայացուցիչներու հետ հանդիպումի մը յայտարարած էր թէ հայկական ցեղասպանութիւնը ցեղասպանութիւն է: Տեղեկութեան գլխաւոր աղբիւրը Ամերիկայի Հայ Դատի գրասենեակն էր որմէ արձագանգած էին «Արմէնփրէս»ը, Հայաստանեան ու սփիւռքեան մամուլը: Դեսպանը աւելցուցած ալ էր թէ նիւթը ուսումնասիրած էր փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեանի աշխատութիւններով:

Դեսպանը անդրադարձած էր տասնամեակներէ ի վեր իր երկրին պաշտօնական անձնաւորութիւններուն այդ որակումը չգործածելու յամառութեան, ըսելով. «Ես կը հաւատամ որ իրերը իրենց անուններով պէտք է կոչել»: Ապա անմիջապէս շարունակած. «Սակայն ԱՄՆ-ու պաշտօնական քաղաքականութիւնը տակաւին չէ փոխուած, որովհետեւ Թուրքիոյ պարագային ՕԹԱՆ-ի վաղեմի կապերը կան, յատկապէս ռազմական ոլորտի պատկանող»:

Հայկական հասցէներուն խանդավառութիւն պատճառող դեսպանին արտայայտութիւնը հետեւեալն էր. «Հայկական ցեղասպանութիւնը Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնն է». հաւաստած էր նաեւ թէ պատահած շրջանին աշխարհ պատրաստ չէր հարկաւոր արձագանգը տալու անոր, թէ այսօր իրենք կը պատրաստուին լաւ աշխատանք կատարելու այդ խնդրին ուղղութեամբ:

Ո՞վ չի գիտեր որ ցեղասպանութեան ԱՄՆ-ու կողմէ ճանաչումը դէպքերու ընթացքին մէջ անվերադարձ անկիւնադարձ արձանագրելու չափ կարեւոր է: Անով վերջ կը գտնեն թրքական ճապկումները, ժխտելու ճիգերը, մինչեւ իսկ ուրացումի կեցուածքը: Կամ հակառակ բեւեռէն դիտելով, ո՞վ չի գիտեր թէ Թուրքիոյ մինչեւ այսօրուան ընթացքը մեծապէս խարսխուած է իր մեծ եղբօր՝ Ուաշինկթընի եւ սերտ բարեկամ - դաշնակից Իսրայէլի քաջալերութեան, զօրակցութեան վրայ:

Կարդալէ ետք Ճ. Էվըրսի անակնկալ «խոստովանութիւնը», արդա՞ր է խանդավառութեամբ ընկալելու մեր փութկոտութիւնը, թէ փոքր հետաքրքրութիւն մը կը բաւէ «զգայացունց»ին գաղտնիքը պարզելու: Իրականութեան մէջ գաղտնիք ալ չկայ սեղանին վրայ. դեսպանը իր խօսքերուն շարունակութեան մէջ կարծէք կը թելադրէ արդէն զգօն ըլլալ, երբ կ'ըսէ. «Թուրքիոյ հետ դժուար շրջան մը կ'ապրինք»:

Լռութեան մատնուածը ասկէ ետք ըսելիքն է, աւելի ճիշդ՝ կռահելին, թէ «Այս դժուար շրջանը կը պարտադրէ քիչ մը աչքը վախցնել այդ երկրին, որպէսզի ինքնադլուխ գործելու ախորժակը շատ չմեծցնէ»: Թուրքիա հակառակ իր վայելած կարեւոր նեցուկին, մերժեց Ուաշինկթընի որպէս զինակից Իրաքի գրաւումին մէջ դեր կատարել: Նոյնպէս, մերժեց այդ գործողութեան համար իր տարածքին ամերիկեան խարիսխները գործածել տալ: Այսօր քրտական ինքնավարութեան կ'առարկէ, պայմաններ կը ներկայացնէ: Բաներ որոնք հասկալի է, չեն կրնար մարսելի ըլլալ Ուաշինկթընի: Ու ակներեւ կերպով սկսած է փոքր դասերով փորձել կարգի հրաւիրել Անգարան: Նոյն մտադրութեամբ գրի առնուած չէ՞ր «Ուոլ սթրիթ» թերթին մէջ Ռ. Փոլըքի ազդարարութիւնը: Հոն առաջին ըսուածը այն էր որ Թուրքիա ներկայի իշխանութեան գործի գլուխ գալէն ի վեր շեղած է ԱՄՆ-ու նկատմամբ աւանդական գիծէն: Եթէ չսրբագրէ իր ընթացքը, կրնայ նորէն «հիւանդ մարդը» դառնալ: Մանաւանդ, նոյն լրագրողը շեշտելու համար Անգարայի ապերախտութիւնը, թուած էր իր երկրին "նուէր"ները. քարիւղատար, Եւրոպայի անդամակցութեան նեցուկ, Գոնկրէսին կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումի խոչընդոտում, Էօճալանի ձերբակալութեան օժանդակութիւն, եւլն.: Ու գրութիւնը կ'աւարտէր ազդարարելով որ Թուրքիա վերադառնայ ԱՄՆ-ու հետ իր յարաբերութիւնները, որպէսզի չվերածուի Եւրոպայէն դուրս ձգուած, երրորդ կարգի լուսանցքային երկրի մը:

Այս ակնոցով աւելի հասկնալի չէ՞ դեսպան Էվըրսի «անակնկալ» բացախօսութեան գաղտնիքը: Մամուլին, լրագրողի մակարդակէն քաղաքական դէմքի աստիճանին բարձրացնել Անգարայի հասցէով ազդարարութիւնը: Ատիկա թէ՛ կը հասկցնէ Թուրքերուն թէ ԱՄՆ-ը հետեւողական են հնազանդութեան իրենց պահանջին մէջ, թէ՛ կարելի զարգացումներու թեթեւակի սպառնալիքը կը նորոգէ: Է՛հ, եթէ ատոնց հետ Հայերուն ալ որոշ գոհունակութիւն կը պատճառէ փոքր-մոքր յոյսեր ներշնչելով, աւելի՛ լաւ:

Բայց այնպէս կը թուի թէ ամերիկեան ակնոցով Հայերը «որոշ»ով չեն բաւականացած, գոհունակութիւնը հասցուցած են խանդավառութեան, անոր պոչին ալ յոյսերու մեծկակ ծրար մը կապած: Ճիշդ «տանձ»ը «դանձ» հասկցողին փութկոտութեամբ:

Ու դեսպանը կամ սին յոյսերով չօրօրելու խղճահարութեամբ, կամ աւելի հաւանօրէն Անգարայի միջամտութեամբ վերէն ուղղուած չափաւորութեան ազդարարութեամբ, շտապած է ճշդել. «ցեղասպանութիւն» որակումը իր անձնական գործածութեամբ տեղ գտած էր ելոյթին մէջ ու ոչինչով կ'առնչուէր երկրին արտաքին քաղաքականութեան: Պէտք չէր հետեւութիւններ հանել բաներէ որոնք այդ ուղղութեամբ տուեալ չունէին:

Արդէն եթէ չըլլար արեւելքցիի, յուսալէն յոգնածի մեր հոգեբանութիւնը, խանդավառուելէ առաջ պիտի նստէինք հաշուելու թէ դեսպանին խօսքէն մինչեւ Գոնկրէս ցեղասպանութեան սայլը թրքական ապերախտութեան ի՛նչ քանակի կը կարօտի: Հաշիւ զոր Անգարա մինչեւ յետին ստորակէտը անսխալ ըրած է ո՛վ գիտէ որքան ժամանակէ ի վեր:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԱԴԱՄԱՆԴՆԵՐՈՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ՈՒ ՔԻՄՊԸՐԼԷԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ադամանդը բաղկացած ըլլալով լոկ բնածուխէ, երբ կ'այրի կը վերածուի մոխիրի: Այսուհանդերձ, գովազդը՝ շահագործելով անոր հրապուրիչ բացառիկ գեղեցկութիւնը, կրցած է հասարակութեան մտայնութեան մէջ դրոշմել գաղափարը թէ ան յաւիտենական է: Այդպէսով ծնունդ առած է բարդացած ու շահաբեր ճարտարարուեստ մը ինչպէս ցոյց կու տան հետեւեալ քանի մը թիւերը: Ադամանդներու տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի 8 միլիառ տոլարի: Քարերը մշակելու համար այդ գումարին մօտաւորապէս 7%ը ներկայացնող ծախքէ մը ետք, անոնք կ'արժեւորուին 2 միլիառ տոլարով, իսկ անոնցմով պատրաստուած 70 միլիոն զարդեղէնները սպառողական շուկային վրայ կը վաճառուին 55 միլիառ տոլարի:

"Ապօրինի" ադամանդները միշտ մաս կազմած են ադամանդներու պատմութեան: Անոնցմէ մէկ մասը գողցուած ադամանդներ են, իսկ միւսը՝ մաքսանենգուած: Այսպիսի երեւոյթի մը կը նպաստեն թէ՛ ադամանդին բնութիւնը, քանի որ չնչին ծաւալ ունեցող քար մը կրնայ դրամական բարձր արժէք ներկայացնել, միաժամանակ ըլլալով դիւրաւ թաքցնելի ու փոխադրելի, եւ թէ ադամանդներու ճարտարարուեստին գործելակերպը որ ծանօթ է իր անթափանցիկութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ:

Ընդհանրապէս ընդունուած է որ շրջաբերութեան մէջ եղող ադամանդներուն 20%ը ապօրինի են: Այս բանակին մէկ հինգերորդը, զանազան մարդասիրական կազմակերպութիւններու կողմէ 1998էն մինչեւ 2002, նկատուեցաւ "արիւնի ադամանդներ":

90ական թուականներուն ու ներկայ դարու առաջին տարիներուն քաղաքական պատերազմներ արիւնաթաթախ ըրին շարք մը ափրիկեան երկիրներ որոնց կարգին կը յիշուին Սիէրա Լէոնէն, Անկոլան եւ Գոնկոյի Ժողովրդավար Հանրապետութիւնը ուր պատերազմները ժամանակակից պատմութեան ամենադաժանները եղան:

Այս երկիրներուն մէջ ապստամբ ուժերու կողմէ մղուած մարտերը օրինապէս ընտրուած իշխանութիւններուն դէմ, յատկանշուեցան ծայրայեղ վայրագութիւններով: Անոնք ո՛չ գաղափարական, ո՛չ կրօնական, ո՛չ ալ ցեղային դրդապատճառ ունէին: Ժողովուրդին մօտ խուճապ ստեղծելու նպատակով, տասնեակ հազարաւոր պատանիներ ու չափահասներ անդամահատուեցան, հարիւր հազարաւոր անձինք սպաննուեցան, միլիոնաւոր ուրիշներ տեղափոխուեցան ու բազմաթիւ քաղաքներ քարուքանդ եղան: ՄԱԿ-ը ջանաց երբեմն միջամտել խաղաղութիւն հաստատելու նպատակաւ, սակայն ոչ միայն չյաջողեցաւ, այլ նաեւ նուաստացաւ երբ կապոյտ սաղաւարտաւորներ պատանդ առնուեցան թէ՛ ապստամբներուն, թէ՛ անհատական հանքերը պաշտպանող վարձկաններուն կողմէ: Լրատուները երբեմն արձագանգեցին Արեւմտեան Ափրիկէի պատերազմներուն, սակայն տարիներ շարունակ հասարակութիւնը անգիտացաւ անոնց պատճառաւ տեղի ունեցած մեծ ողբերգութիւնը ու ըմբոստներուն ադամանդի հանքերուն տիրանալու միտումը: Ասոնք կը բաղկանան աճառուտ կուտակումներէ (տէփօ ալիւվիոնէր) որոնք տեղ գտած են գետերու յատակը, ինչպէս նաեւ անոնց ափերուն ու ընդարձակածաւալ հողամասերու վրայ: Այս ենթակուտակումներէն (տէփօ սէկոնտէր) ադամանդները կարելի է արտահանել միայն ձեռքի ուժով, բահով ու բրիչով: "Արիւնի ադամանդներ"ը զանազան երկիրներու մէջ շարք մը գործառնութեան նիւթ ըլլալէ ետք, գեղծարարներու կողմէ, վարժ ու շատ լաւ կազմակերպուած աշխարհածաւալ ցանցի մը միջոցաւ կը հասնէին միջազգային գլխաւոր շուկաները: Անոնց վաճառքը թոյլ կու տար ձեռք բերելու արգիլուած առարկաներ որոնց կարգին նաեւ զէնքեր: Այս կերպով է որ կարելի կ'ըլլար տեւականացնել պատերազմական վիճակ մը ուր ո՛չ յաղթող կար, ոչ ալ պարտուող:

Երկարատեւ մարտերու ընթացքին, շատ մը գործարարներ նախընտրեցին անտեսել կասկածելի ծագում ունեցող քարերը:

Ադամանդներու ճարտարարուեստը իր կարգին նշմարեց որ շուկայ կը հասնէին ադամանդներ որոնց քանակը շատ աւելի բարձր էր նշուած երկիրներուն արտադրողական կարողութենէն: Իրօք, խնդրոյ առարկայ ադամանդները կու գային Սիէրա Լէոնէէն: Դրացի "բարեկամ" երկիրներու ու չարագործներու օժանդակութեամբ անոնք կը հասնէին ադամանդներու վաճառման գլխաւոր կեդրոնները ու խառնուելով օրինական ադամանդներուն հետ կը կորսնցնէին իրենց ինքնութեան հետքերը:

Այս վիճակէն բնականաբար անտեղեակ չէին կրնար ըլլալ ադամանդագործութեան ամենաբարձր ատեանները. բայց նախընտրեցին չարտայայտել իրենց զայրոյթը որպէսզի "արիւնի ադամանդներ"ուն պատճառաւ չտուժէր ճարտարարուեստը որ 120 տարուան ընթացքին յաջողած էր ձեւակերպել իրեն շատ յատուկ գործելակերպ մը:

Շրջանը անկայունացնող ու ժողովուրդները սարսափի մատնող պատերազմական վիճակը առիթ տուաւ Կլոպալ Ուիթնէսին ու շատ մը նման ուրիշ ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու 1999ի տարեվերջի տօներու նախօրեակին տեղեկացնելու թէ միջազգային կարծիքը լուսաբանելու նպատակաւ պատրաստ էին "արիւնի ադամանդներ"ուն մասին յայտարարութիւններ ընելու, ինչ որ մեծապէս մտահոգեց ադամանդի ճարտարարուեստը: Վերջինս տեսաւ ուրուագծուիլը երեւոյթի մը որ կը յիշեցնէր անցեալին փոկի ձագերու, կէտ ձուկերու, ինչպէս նաեւ մուշտակաւոր կենդանիներու ոչնչացման դէմ պայքարը որուն հետեւանքով հսկայական վնասներ կրեց պերճանքի ճարտարարուեստը:

Նամիպիան, Պոթսուանան ու Հարաւային Ափրիկէն որոնց տնտեսութիւնը մեծապէս կախեալ է ադամանդներու արտածումէն, մտահոգուած որ "արիւնի ադամանդներ"ու գոյութիւնը կրնար միջազգային տագնապ մը ստեղծել, 2000 տարուան Մայիսին կոչ ըրին պատասխանատու կազմակերպութիւններուն որպէսզի ճար գտնեն ատոր առաջքը առնելու համար:

Եղած առաջարկին իբր արդիւնք, նախնական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Հարաւային Ափրիկէի Քիմպըրլէ քաղաքին մէջ որուն անունը պիտի կրէին այդ եւ յաջորդ ժողովները, ինչպէս նաեւ 2002 Նոյեմբեր 5ին Ինթէրլաքէնի (Զուիցերիա) մէջ ձեռք բերուած համաձայնութիւնը որ ծանօթ է իբր Քիմպըրլէի Դրութիւն: Այս վերջինը որ ի զօրու դարձած է 2003 Յունուար 1էն սկսեալ, ստորագրեցին Եւրոպական Միութիւնը եւ 36 երկիրներ որոնց կարգին նաեւ Հայաստանը:

Քիմպըրլէի Դրութեան աշխատանքները նպատակ ունէին ազդու ու հաւաստի սկզբունքներով վերջ դնելու մահաբեր առեւտուրի մը ու պաշտպանել ադամանդի հարազատ ճարտարարուեստը: Անոնք ի վերջոյ յանգեցան շարք մը առաջարկներու, պետութիւններուն թողելով անոնց կիրարկման վերակացութիւնը:

Քիմպըրլէի Դրութեան արդիւնքներուն կարելի է հասնիլ միայն փոխզիջումներով, քանի որ մասնակիցներուն շահերը բոլորովին կը տարբերէին իրարմէ: Արդարեւ, եթէ ճարտարարուեստը կը ջանար փրկել ադամանդներու առեւտուրը, ոչ կառավարական կազմակերպութիւնները կը ձգտէին պաշտպանել մարդու իրաւունքները, իսկ պետութիւնները՝ իրենց տնտեսութիւնը գերծ պահել ոճրամիտ ձեռնարկներու ազդեցութենէն:

Այսպիսի պայմաններու տակ ձեռք բերուած համաձայնութիւն մը չէր կրնար անթերի ըլլալ: Այսուամենայնիւ, 2002 տարուան ընթացքին յաջորդաբար խաղաղութիւն հաստատուեցաւ Սիէրա Լէոնէի, Անկոլայի եւ Գոնկոյի Ժողովրդավար Հանրապետութեան մէջ ու նոյն առիթով անհետացան "արիւնի ադամանդներ"ը, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մը կարելի է նկատել ադամանդի ճարտարարուեստին համար: Սակայն, որպէսզի երկրի մը մէջ յարատեւէ խաղաղութիւնը, պէտք է որ միաժամանակ ըլլան ժողովրդավարութիւնը ու զարգացումը: Այս տուեալներուն միջեւ կապերը լաւագոյն կերպով կը նկարագրէ Պութրոս Պութրոս-Ղալին երբ կ'ընդգծէ. - "Առանց խաղաղութեան կարելի չէ ձեռք բերել ո՛չ զարգացում, ո՛չ ալ ժողովրդավարութիւն: Առանց զարգացումի, ժողովրդավարութիւնը կը կորսնցնէ իր հիմքերը ու կը բազմանան ընդհարումները: Առանց ժողովրդավարութեան, տեւական զարգացում մը անկարելի է: Ու առանց զարգացումի, խաղաղութիւնը երկար չի կրնար տեւել":

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՒՂԼՈՒԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ
(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11. - 17)

Առաջինէն 25 տարի ետք, Լոնտոնի մէջ Փետր. 11ին բացուած է հայկական շարժանկարի Բ. փառատօնը: Առաջին ներկայացուածը եղած է Տիգրան Խզմալեանի "Պիեռլեկինօ կամ օդից թեթեւ" (2000) ժապաւէնը: Յաջորդական օրերուն ցոյց տրուած են Կարինէ Թորոսեանի ("Գանատա"), Հինէր Սալէմի ("Վոտկա-լիմոն"), Ա. Եղոյեանի, Ա. Փէլէշեանի, Փարաճանովի, Յ. Խաչատրեանի, Ս. Աւետիքեանի, Լ. Մինասեանի, Դոն Ասկարեանի ժապաւէնները:

Ժապաւէններուն զուգահեռ կազմակերպուած են լուսանկարներու, գիրքերու ցուցահանդէսներ:

Հետաքրքիր այցելուներու, դիտողներու բազմութիւններ հետեւած են բոլոր ցուցադրութիւններուն, ցուցահանդէսներուն:

Միլանոյի Հայ Կեանքէն

ՅԻՇԵԼՈՎ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԸ

Միլանոյի Հայ Տան վարչութեան և Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան համատեղ գործակցութեամբ «Յիշելով Արամայիս Սրապեանը» երեկոն տեղի ունեցաւ փետր. 20ին, Միլանոյի Հայ Տան մէջ: Սրահը լեցուած էր Արամայիսի հարազատներով եւ բարեկամներով, գինք անձնապէս չճանչցողներով, բայց իր գործերուն տեղեակ եղողներով: Անոնցմով որոնք ոչ լսած եւ ոչ ալ կարդացած են իր մասին բայց ներկայ ըլլալով այս երեկոյին, լսելով իր մասին վկայողները, լսելով իր գործերը, լսելով ապրած կեանքն ու տառապանքը, լսելով անոր անզուգական լաւատեսութեամբ յաղթահարած դժուարութիւնները, պիտի իմանային թէ ո՞վ էր Արամայիսը եւ թէ ինչո՞ւ համար կը յիշատակէր այսօր:

Արամայիս Սրապեան ծնած է Օրթագիւղ - Թուրքիա 25 Հոկտեմբեր 1910ին: 1915ի Հայոց ցեղասպանութեան ընթացքին, ընտանիքին հետ միասին Թուրք-օսմանեան իշխանութիւններու կողմէ կ՚աքսորուի Անատոլուի ներքնագաւառները. ահաւոր ողբերգութենէն կը վերապրին Սրապեան եղբայրները՝ Ստեփան եւ Արամայիս, մինչդեռ անոնց ծնողները անվերադարձ պիտի կ՚երթան մեծ աղէտին:

Այդ օրէն սկսեալ, եղեռնէն ճողոպրած երկու եղբայրները՝ առանձնութեան եւ չքաւորութեան դառն փորձառութիւն մը կ՚ապրին: Ապաստան կը գտնեն Կ. Պոլսոյ, Գորֆուի, Ցիեստոյի ու Արթիքոյի (Իտալիա, Վենետիկի մօտ) եւ Միլանոյի որբանոցներուն մէջ:

1925 տարին անկիւնադարձային թուական մը կը հանդիսանայ երիտասարդ Արամայիսի բազմաչարչար կեանքին մէջ: Նոյն շրջանին պատեհութիւնը կ՚ունենայ յաճախելու Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու կողմէ ղեկավարուած կրթօճախ Մուրատ Ռաֆայէլեան վարժարանը:

1929ին, յաջողութեամբ աւարտելով նոյն վարժարանը, շնորհիւ Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ յատկացուած կրթաթոշակի մը, կ՚արձանագրուի Միլանոյի համալսարանի բժշկական եւ վիրաբուժական մասնաճիւղը, ուրկէ կը վկայուի 1935ին: 1936ին, որպէս աշակերտ մուտք կը գործէ իտալական բանակի շարքերուն մէջ, ապա կը դառնայ բժիշկ ըսպայ 1936/38 տարիներուն: 1939ին կը զօրակոչուի եւ որպէս բժիշկ-սպայ կը մասնակցի Ֆրանսայի, Ալպանիոյ, Մոնթենեկրոյի եւ Եուկոսլաւիոյ ռազմական գործողութիւններուն: 1944ին ապա կ՚արձակուի բանակային ծառայութենէն: Կը հաստատուի Միլանօ, ուր կը ստանձնէ ատամնաբոյժի իր ասպարէզը: 1945ին, Արամայիս Սրապեանի նախաձեռնութեամբ կը հիմնուի Հայ մշակութային միութիւնը: Իր գրական չափածոյ ստեղծագործութիւններն են. Հանդիպումներ Մուսայի հետ 1949, Ազոլոյէն Վենետիկ 1953. իսկ արձակ գործերն են՝ Զէնքի տակ 1956 եւ Ալպեան ռազմիկներուն հետ 1959:

Հեղինակին մահէն ետք լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ՝ Անաւարտ երթ 1971 հատորը:

Արամայիս Սրապեան իր մահկանացուն կը կնքէ Միլանոյի մէջ, 12 Փետրուար 1969ին:

Բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Հայր Գրիգորիս Վրդ. Սէրէնեանը, հաղորդեց ներկաներուն օրուան իմաստը եւ այս յիշատակի երեկոյին անհրաժեշտութիւնը Արամայիսի մահուընէ 36 տարիներ ետք: Այս առթիւ Մխիթարեան հայրերը յանձինս Հ. Գրիգորիսի եւ Հ. Վահանի պատրաստած էին շատ գեղեցիկ գրքոյկ մը, որ կը բովանդակէր Ներսէս Արք. Տէր Ներսէսեանի երկլեզու սրտի խօսքը, օրուան յայտագիրը, բանաստեղծին կենսագրական գծերը եւ տասնեակ մը լուսապատկերներ որոնք կ՚ընդգրկեն իր կեանքի տարբեր ժամանակամիջոցները Գորֆուի որբանոցէն մինչեւ ուսանողական տարիները Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ, երկու անբաժան որբ եղբայրներու՝ Արամայիսի եւ Ստեփանի լուսանկարներէն մինչեւ զէնքի տակ եղած տարիներու նըկարները եւ վերջապէս ամուսնացած եւ բժիշկ դարձած բանաստեղծին, իր սիրած ու միշտ հարազատ զգացած վանքի ու անոր ամառնային վայրերու լուսանկարները:

Հ. Վահան Վրդ. Օհանեան կարդաց Հայաստանի Կաթողիկէ Հայոց, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Առաջնորդ, Հայր Ներսէս Արք. Տէր Ներսէսեանի սրտի խօսքը, բանաստեղծ Արամայիս Սրապեանի պայծառ յիշատակին: Ստորեւ հատուածներ այդ սրտի խօսքէն.

"Երիտասարդ տարիքիս տակաւին Նորընծայ վանական Ս. Ղազարի, ճանչցած ու մտերմացած եմ անցեալ դարու կէսերուն, Արամայիսին ու անոր երէց եղբօր՝ Ստեփանի հետ: Անոնք Միլանոյի մեր սիրելի համայնքին պայծառ աստղերն էին, որոնք հետզհետէ դարձան անոր հզօր սիւները:

"Արամայիսը իր բժշկական մասնագիտութեան առընթեր նուիրուած էր գրականութեան... իր ատամնաբուժական աշխատասենեակը կը վերածուէր գրական դահլիճի... Արամայիս սքանչելիօրէն տիրապետած էր հայերէն լեզուի գանձարանին, բառերն ինքնին յաճախ ներշնչումի աղբիւր կը դառնային իր գրչին տակ:

"...Լոյս կը տեսնէին Արամայիսի բանաստեղծութիւններուն գոհար հատորները, հինաւուրց մուսաներու ներշնչումով յուռթի, կանաչ դաշտերու բուրմունքով օծուն:

"...Առաջին օրինակները անպատճառ ինծի պիտի նուիրէր գոհունակութեամբ, մակագրելով սրտագեղ զգացումներ: Շատ գեղեցիկ ալ գիր ունէր, Մխիթարեան դպրոցի գեղագրական հարազատ կնիքով:

"...Որպէս Միլանոյի մշակութային միութեան վարիչ նախագահ, գիտէր կազմակերպել հիանալի ձեռնարկներ, հայկական տան ջերմ մթնոլորտին մէջ. գրական դասախօսութիւններ, յիշատակի հանդէսներ, երաժշտական երեկոյթներ, հայագիտական ասուլիսներ, բարձրորակ ոգեկոչումներ: ...Թող Աստուած երկնքի մէջ լուսաւորէ հոգիները մեր սիրելի հանգուցեալներուն, որոնց յիշատակն յաւէտ օրհնեալ ըլլայ: Ողջերուն ալ ուժ եւ կարողութիւն, մանաւանդ ինձ նման 80-ամեաններուն, ապա նաեւ Մուրատ Ռափայէլեանի իմ շատ սիրելի աշակերտներուն եւ անոնց ընտանիքներուն: Հիներու պայծառ օրինակով թող անոնք յաւէտ հայապահպանման հզօր սիւներն ըլլան, Սփիւռքի մէջ եւ ազգային գոյատեւման անձնուէր ու մշտառոյգ ազդակներ՝ մայր հայրենիքի մէջ":

Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի "Քաջաց զէնքի յաղթութեան հետ" քայլերգով սկսաւ "Յիշելով Արամայիս Սրապեանը" երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը: Բանաստեղծին քերթուածներէն հատուածներ իտալերէնով արտասանեցին Մարիա Իլարիա Կրոսսօ "Զէնքի տակ" եւ "Մահ քաջորդւոյն", Շաքէ Բամպակեան-Գէորգեան "Դէպի վեր" եւ "Առ Արմինէ", Մայտա Բամպակեան-Պերկամասքինի "Լռութիւն" եւ "Դիւթանք", Զինցիա Զատիկեան "Մօրս հետ" եւ "Հովեր", իսկ Ժան Անսըրլեան արտասանեց հայերէն "Արաքս – Արքասի" եւ "Սարսուռ – Քերթուած"ը, եւ ապա իր թարգմանութեամբ անոնց իտալերէն տարբերակները:

Դաշնակի վրայ Անի Մարտիրոսեան նըւագեց հատուածներ Ե. Պաղտասարեանի "Փրէլիւտիօ", Կոմիտասի "Վաղարշապատի պարը", Ա. Յարութիւնեանի "Տրամադրութիւն" եւ Ա. Բաբաջանեանի "Էլէժիա"ն:

Ժան Անսըրլեան մեներգեց դաշնակի ընկերակցութեամբ "Սիրելի Ուսուցիչ"ը (խօսք Ա. Սահակեանի, երաժշտ. Ա. Հէքիմեանի) եւ "Ալվարդի երազը" (խօսք Վ. Միրաքեանի եւ երաժշտ. Բ. Կանաչեանի):

Գեղարուեստական բաժինը ընդմիջուեցաւ Հ. Գրիգորիսի իտալերէնով արտասանած խօսքով՝ "Արամայիս Սրապեան հաւատարիմ Մխիթարեանը 21րդ դարու սեմին": Ան մասնանշեց Արամայիսի քերթողական արուեստի մէջ միատեղ ներդաշնակօրէն գոյութիւն ունեցող հոգեսիրութիւնը եւ իրականութիւնը որոնք երեւութապէս հակադիր ըմբռնողութիւններ են: Ինչպէս նաեւ բանաստեղծին տառապանքը, նըրբացած եւ հարստացած բընութեան գեղեցկութիւններուն հանդէպ ունեցած իր սէրէն, որ կը վսեմանայ անոր քերթուածներուն մէջ: Ան համարեցաւ զայն Ի. դարու լաւագոյն բանաստեղծներէն մէկը, իր ոճով ու արդիական մտածելակերպով:

Հոծ բազմութեան մէջ կար նաեւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Իտալիոյ հոգեւոր հովիւ Հայր Աւէտ Աբղ. Շանէնեանը, որ իր փակման խօսքին մէջ խոստովանեցաւ, որ անձնապէս չճանչնալով հանդերձ Արամայիս Սրապեանը, ինքն եւ իր նման շատեր շնորհիւ այս յիշատակման երեկոյթին մօտէն ծանօթացան անոր մարդկային եւ բանաստեղծական արժէքներուն: Շնորհաւորեց երեկոյթի կազմակերպիչները, մաղթելով անոնց յաջողութիւն:

Յուզուած ու ազդուած, շնորհակալական խօսքերն ուղղեց ներկաներուն եւ կազմակերպողներուն, մեր բոլորին սիրելի Արմինէն: Ամուսնոյն յիշատակը բարձր պահելով ու անոր ազգային գործերը շարունակելով, տարիներէ ի վեր նուիրուած է համայնքին, անխոնջօրէն անոր ծառայելով:

Ապա եղաւ պարգեւատրութեան արարողութիւն, Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր Աբբահայր Հ. Եղիա Վրդ. Քիլաղպեանի կողմէ շնորհուած "Հայրական օրհնութեան եւ գնահատանքի գիր"ով եւ "Մխիթար Սեբաստացի" շքանշանով:

Հատուածներ գնահատանքի գիրէն.

"Սոյն գիրով կը փոխանցենք Տիկին Արմինէ Սրապեանին եւ իր հարազատներուն «Մխիթար Սեբաստացի» շքանշանը, որպէս Միաբանութեան գնահատանքի անկեղծ արտայայտութիւնը նկատմամբ Արամայիս Սրապեանի պայծառ օրինակին եւ աննկուն վաստակին՝ ի սպաս Հայութեան եւ Մխիթարեան արժէքներուն:

"Արամայիս Սրապեանի ոգեկոչման նըւիրուած այս գեղեցիկ երեկոյին Մխիթարեան Միաբանութիւնը բարոյական արդար պարտք կը համարի գնահատանքի տուրք մատուցել ազգային գործիչ և հանգուցեալ դրագէտ Արամայիսին, ինչպէս նաեւ իր համայն ընտանիքին":

Գնահատական գիրով ու շքանշանով պարգեւատրուեցաւ նաեւ Տիկին Ծինա Սրապեանը յանուն այն բոլոր նուիրատուութիւններուն աջակցութիւններուն, զորս ըծայած է Մխիթարեան Միաբանութեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն Ստեփանին, անոր մահուընէ վերջ, որպէս երախտագիտութիւն դէպի այն կրթօճախը, որ ընդունած է արհաւիրքէն ճողոպրած այս երկու որբ եղբայրները եւ տուած՝ սէր, գուրգուրանք եւ ուսում, դարձնելով զանոնք ընկերութենէն սիրուած եւ յարգելի անձնաւորութիւններ:

Երեկոյթը փակուեցաւ հիւրասիրութեամբ եւ շնորհաւորութեան կենացներով:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Միլանո

Յ.Գ.– "Յառաջ", այս առթիւ աւելորդ չի նկատեր յիշեցնել նաեւ որ Արամայիս Սրապեան, Շաւարշ Միսաքեանի քաջալերութեամբ եւ թելադրութեամբ, երիտասարդ տարիքէն կանոնաւոր աշխատակից եղած է "Յառաջ"ի, չափածոյ թէ արձակ էջերով եւ թղթակցութիւններով:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՋԱՐԴԱՌՈՒՔ ԳԻՇԵՐԸ

Իրիկունը Գրիգոր Նազարէթեանի հետ Օրթաքէօյ իր տունը գացինք ու հոն մնացի: Բայց այդ տեղն ալ շատ ապահով չէր, որովհետեւ հաւանական էր որ բարեկամս ալ գային ձերբակալելու:

Երեքշաբթի կանուխ միասին վերադարձանք Ղալաթիա, Պէճիտեան տպարանը:

Այդ օրը լուրերը աւելի վրդովեցուցիչ էին:

Ձերբակալեալները առջի օր աքսորուած էին, բայց ո՞ւր. ո՛չ ոք գիտէր: Եւ այս գաղտնիքը սարսուռ կը պատճառէր ամէնուս: Նոյնիսկ լուրեցաւ թէ իրենցմէ տասներկու հոգին բանտին մէջ կախուած էին, թէ ուրիշներ իրենց մահապատիժը պիտի կրէին աքսորի մէջ: Ցոռետեսներ չէին վարաներ հաստատելու թէ՝ ամէնքը չոգենաւով Մարմարայի բացը տարուած ու ծով թափուած էին:

Նոյն օրը ժամանակ չէր հրատարակած ո՛չ քրոնիկ եւ ո՛չ ալ «Թաղականին Կրնիկը» թերթօնս: Ինչ որ ցոյց կու տար թէ այլեւս վտանգաւոր մարդ մը դարձած էի:

Անհրաժեշտ էր ծածկուիլ ապահով տեղ մը:

Միտքս ինկաւ Կարապետ Տիրհէմճեանը, մտերիմ բարեկամ մը որ կը բնակէր գերմանական դեսպանատան եաեւ գտնուած տուն մը, Գապաթաշի զառիվարին վրայ, Թուրք թաղի մը մէջ: Լաւագոյն թաքստոցն էր այդ: Նազարէթեան մարդ զրկեց եւ տպարան բերել տուաւ Տիրհէմճեանը որուն յայտնեցինք դիտաւորութիւննիս:

Թէեւ վտանգաւոր բան մըն էր նոյն միջոցին ինծի պէս մէկը իր տունը հիւրընկալել, այսուհանդերձ բարեկամս չմերժեց, չվարանեցաւ:

Նոյնպէս գոհ մնացի որ տունը ընտրած եմ իբրեւ թաքստոց: Իրիկունը ուշ ատեն, միասին մեկնեցանք տպարանէն:

Նոյն օրը Սուլթան Րէշատի գահակալութեան եօթերորդ տարեդարձն էր եւ տավրականէն աւելի ոգեւորութիւն մը կար Ղալաթիոյ պողոտային վրայ:

Ճամբան հանդիպեցայ Յակոբ էֆ. Հաճեանի որ զարմացած մնաց զիս տեսնելով.

- Իմացայ որ դուն ալ ձերբակալուած ես, ըսաւ:

- Կը տեսնես որ սուտ է, պատասխանեցի:

- Շատ գոհ եմ, շատ գոհ, միայն թէ զգուշութիւն ըրէ:

- Բնականաբար:

Բարեկամս եւ ես կառք մը նստեցանք եւ գացինք Գապաթաշ ուրկէ բարձրացանք իր տունը:

ԹԱՔՍՏԱՑԻՍ ՄԷՋ

Ա՛լ հիմա բաւական ապահովութեան մէջ կը գտնուէի ու ամէն րոպէ ձերբակալուելու վախը չունէի:

Հետեւեալ օր թերթերը կը ծանուցանէին անգլիական զօրքին Տարտանէլ ցամաքելելը եւ միեւնոյն ժամանակ անոնց չարաչար պարտութիւնը եւ փախուստը եւ այս առթիւ Սուլթանին Ղազիութեան տիտղոս առնելը:

Երկու օր ետքը պատերազմական ատեանը տասը օրուան պայմանաժամ կու տար Հնչակեան Սապահ-Կիւլեանին եւ Տիարպէքիրցի Վարդգէսին Պոլսոյ պատերազմական ատեանին ներկայանալու «երկրին ներքին անդորրութիւնը խանգարել համարձակած ըլլալնուն համար»:

Տարտանէլի մէջ Անգլիացիները հետզհետէ կը հաստատուէին ցամաքին վրայ, կատաղի կռիւներ մղելով: Մայիսի սկիզբը օրական հազարաւոր վիրաւորներ սկսան հասնիլ Պոլիս:

Ես բարեկամիս տանը մէջ փակուած, մինչեւ իրիկուն կը սպասէի իր գալուն որպէսզի նոր տեղեկութիւն մը, յուսատու լուր մը առնէի:

Բայց, ափսո՜ս, յուսատու ոչինչ կար: Աքսորեալները քշուած էին Չանկըրը եւ Այաշ եւ յոյս չի կար թէ մօտ օրէն պիտի վերադառնան: Շաբաթ եւ կիրակիէն ետքը նոր ձերբակալութիւններ եղած էին, որոնց թիւը 50ի կը հասնէր: Այս վերջիններուն մէջն էր նաեւ Պետրոս Նշանեան, որուն տունը անցուցած էի կիրակի առտու եւ որ հետեւեալ օրը, Պապը Ալիի ճամբուն վրայ գտնուած իր գրավաճառի խանութին մէջ բռնուած ու բանտարկուած էր:

Զիս անգամ մըն ալ եկած հարցուցած էին տունս եւ խմբագրատունը:

- Ձեզ գիտեր ո՛ւր է, հաւանօրէն ձերբակալուած ու գուցէ զրկուած է, պատասխանած էր մայրս, դուք պարտաւոր էք իր մասին ինծի տեղեկութիւն տալ:

Գաղտնի ոստիկանները հեռացած էին առանց ո եւ է խուզարկութիւն կատարելու տան մէջ:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. էջէն)

մարմնով կը պաշտպանէր Ճ. Սկրենան, ու ստացած փամփուշտէն տեղն ու տեղը կը մեռնէր, մինչ նախկին պատանդը կը վիրաւորուէր ուսէն եւ թոքէն: Ճ. Սկրենա կը փոխադրուէր ամերիկեան հիւանդանոցը, ուր վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուէր ու յաջորդ առտու կը վերադառնար, քայքայուած, Հռոմ: Ջամփիանոյի օդակայանը զինք կը դիմաւորէին Ս. Պէրլուսքոնի եւ իր հարազատները: Աւելի ուշ կը հասնէր ուրիշ օդանաւ մը, ուր կը գտնուէր Գալիփարիի դիակը, վիրաւորուած միւս երկու Իտալացիներ կը մնային Պաղտատի հիւանդանոցը, քանի չէին կրնար փոխադրուիլ:

Նախորդ իրիկունն իսկ, Ս. Պէրլուսքոնի իր մօտ կանչած էր ամերիկացի դեսպանը, բացատրութիւններ պահանջելով: Պուշ, հեռաձայնով, աւանդական "սոռի"ն արտասանած էր, մինչ ամերիկեան ուժերը այլ բացատրութիւն մը գտած էին: Ըստ իրենց լուր չունէին այդ ազատագրումէն եւ կառքը անսովոր արագութեամբ կ'անցնէր, ուրեմն՝ կրակ բացած էին, որովհետեւ չէր կեցած չէք փօյնթին: Կը հաստատուէր սակայն թէ լուր ունէին եւ օդակայանին 700 մեթր մնացած էր միայն եւ նախորդ բոլոր ստուգումներէն անցած էր արդէն կառքը: Ճ. Սկրենայի կեանքի ընկերը, Հռոմի մէջ, առարկած էր որ, Ամերիկացիք գիտակցաբար կրակ բացած էին, սպաննելու համար խտալացի լրագրողուհին, որ շատ բաներ կրնար պատմել: Այս վերջինն ալ յայտարարութիւններ ըրած էր մամուլին, նկարագրած դէպքին մանրամասնութիւնները: Յորապէս ցնցուած էր որ իր ազատութիւնը ապահովողը իր կեանքով ալ փրկած էր զինք: Այն նոյն անձն էր որ ապահոված էր նախկին երկու Սիմոններուն (իտալացի երկու պատանդները) ազատ արձակումը: Երկուշաբթի, Մարտ 7ին ազգային յուղարկաւորութիւն կը կատարուէր Ն. Գալիփարիի համար:

Այս անգամուան համար չըլլուեր կային, ըստ որոնց մէկ միլիոն տոլարի փրկագին մը վճարուած էր:

Ճ. Սկրենայի նոր յայտարարութիւններուն համաձայն, ամերիկեան յարձակումը կատարուած էր գիտակցաբար եւ այդ առընչութեամբ տուած է նաեւ մանրամասնութիւններ: Կառքին արագութիւնը հազիւ 40 քմ. եղած է ժամական:

2004ի գարնան, Նիւ-Եորք Թայմզ հր« բատարակած էր ցանկը այն հատուցումներուն զորս ԱՄՆ կը վճարեն այն ընտանիքներուն, որոնք յանձնառու են դատական հետապնդում չկատարելու յանցաւոր զինուորականներուն դէմ: Վճարումը, առաւելագոյն 1000 տոլարի կը հասնի (750 Եւրօ) եթէ ենթական վիրաւորուած է եւ 2500 տոլարի (1900 Եւրօ) մահուան պարագային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Պաշար էլ-Ասատ յայտարարեց Մարտ 5ին, որ Լիբանանէն պիտի քաշէ իր զօրքերը (14.000) առանց որոշ ժամանակացոյց մը ճշդելու: Պուշ եւ Ֆրանսա գոհ չեն եւ կ'ուզեն որ ժամ առաջ զօրքին ամբողջութիւնը հեռանայ: Մարտ 7ի լուրերուն համաձայն զօրքերուն նահանջը սկսած էր: Միւս կողմէ սակայն, Հեզպոլլան որ սուրիական զօրքին մնալուն կողմնակից է, ցոյցի մը հրաւիրած էր Երկուշաբթի, Մարտ 7, ժամը 15ին, Նահատակներու հրապարակը: Ասոնց պետը չեշտած է որ դէմ են օտար միջամտութիւններու եւ թիւ 1559 բանաձեւին: Մարտ 7ի ցոյցը առաջինն է, կ'ըսէ, Լիբանան եւ այլուր, աւելցնելով թէ բողոքը ընդդիմութեան դէմ չէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը յայտարարեց Մարտ 4ին, որ Սահմանադրութեան հանրաքուէն պիտի կատարուի Մայիս 29ին: Արդէն իսկ սկըսած են հաւաքոյթները ի նպաստ "այո"ի: Կիրակի, Մարտ 6ին, Իւ. ԷՄ. Փէ. Ազգ. Խորհուրդը ձայներու 90,8%ով ընդառաջեց Սարքոզիի կոչին "այո"ի ի նպաստ: Սարքոզի վեց կէտերով բացատրած է թէ ինչո՛ւ հարկ է այո՛ պատասխանել, չեշտելով հանդերձ թէ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան, քանի ան որեւէ կոչում չունի Եւրոպայի մաս կազմելու: Կուսակցութեան մէջ, Տիւփոն - Էնեան կը շարունակէ իր պայքա-

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: ԼԴ. օր Մեծի Պահոց. Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սուկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:

Այս առթիւ, ժամը 9.30ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշուել՝ Տօնական Հանդիսին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի:

Փութանք՝ հանդիպման Սուրբ Լուսաւորչի Տունչին:

Ըստ "ո՛չ"ի ի նպաստ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Կիրակի, Մարտ 6ին, կիները ցոյցի դիմած էին պահանջելով իրենց իրաւունքներու գործադրութիւնը եւ կառավարութեան հեռացումը, Կիներու Օրուան (Մարտ 8) առթիւ: Քանի մը հարիւր ցուցարարներու հաւաքոյթը, որ արգիլուած էր, բուռն բնոյթ ստացած է. ոստիկանութիւնը բռնութեամբ վարուած է խոշտանգելով ցուցարար կիները եւ 63 հոգի ալ ձերբակալուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ընկերային գետնի վրայ բաւական ծանր շաբաթ մը սկսաւ Մարտ 7ին: Յաջորդ օրը ցոյցի կը դիմէին լիսէներու աշակերտները, իսկ 48 ժամ ետք, Մարտ 10ին, ընդհանուր ցոյցեր նախատեսուած էին: Այս երկրորդ ցոյցը կրնար նաեւ ձախողեցնել Փարիզի ընտրութիւնը 2012ի Ողիմպիականներուն համար, քանի այդ օրն է որ Միջազգային Կոմիտէին անդամները քննութեան կու գային:

ՊՐԻՒՆՕ ԿՈԼՆԻՇ, Ազգային Ճակատի թիւ 2ը, հինգ տարուան համար արտաքսուած է Լիոն Գ. Համալսարանէն, ուր կը դասաւանդէր իրաւագիտութիւն եւ ճափոնական քաղաքակրթութիւն: Անցեալ Հոկտեմբերին է որ Եւրոպական Սահմանադրութեան նուիրուած հանրաժողովի մը ընթացքին յայտարարած է թէ ինչ կը վերաբերի կազի սենեակներուն, կարելի չէ գիտնալ թէ մարդիկ ի՞նչպէս մեռան, վիճարկում պէտք է ըլլայ: Լիոն Գ. Համալսարանը ցարդ նման քայլ չէր առած: Կոլնիշ յայտարարած է թէ ԳՐԻՖ-ը կ'ուզէր զինք պատժել եւ նախարարները խոստացած էին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférence

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« BRATSCH »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30 au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS DE LA MAISON D'ARMENIE

Invité d'honneur
Monsieur ZAVEN YEGAVIAN

le dimanche 13 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille 75014 PARIS

Réservations ☎ 01 45 89 20 48
e-mail : aafmn@wanadoo.fr

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan 75014 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՒՆ

Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10.15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգըստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10.30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 9ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45ին:

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.–
Մարտ 13 Գալստեան Կիրակին

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12. Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀէՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9
Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Լա Սիոթա)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏէՏէԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳէՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01.45.93.00.25 / 06.89.45.63.59

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 9
MERCREDI
9 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.153

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

80e ANNEE — N° 21.153

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Մայիս 29-ի Զոյգ Ակնոցները

Ֆրանսայի օրակարգին ամէնէն հրատապ հարցին վերածուած է Եւրոպական Միութեան Սահմանադրութեան հանրաքուէն: Քաղաքական ոլորտին մէջ օրէ օր աւելի սուր բնոյթ կը ստանայ անոր դրական կամ ժխտական քուէարկելու վէճը: Քաղաքական դէմքեր իրարու կը յաջորդեն, իրենց ու իրենց պատկանած խմբաւորումին տեսակէտը պաշտպանող, անոր ի նպաստ քարոզչութեան ելոյթներով:

Ցաւալի է մէկ բան. բազմութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ո՛չ կարդացած են խմբագրուածը որուն քուէարկելու հրաւիրուած են, ո՛չ ալ գլուխ ունին հետաքրքրուելու թէ անով, կամ առանց անոր ի՛նչ կ'ըլլայ Եւրոպայի վիճակը: Ուստի Սահմանադրութեան հանրաքուէին գրաւարկը շեղած է հունէն, գրեթէ ամբողջովին վերածուելով Թուրքիոյ անդամակցութեան վէճին: Կա՛ն անշուշտ քաղաքական դէմքեր որոնք իրենց ճառերուն նիւթ կ'ընեն Եւրոպայի վաղուան համար անոր իմաստը, ուղղութիւնը: Թեր կեցուածքի տէրերուն շեշտածը հզօր Եւրոպայի մը հեռանկարն է որուն առաջին քարերէն պիտի ըլլայ Սահմանադրութիւնը: Ու այդ հզօրութիւնը հացի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ է Միութեան, ԱՄՆ-ու, Ջինաստանի օրէ օր շեշտուող մեծութեան դիմաց: Այս համոզումով արտայայտուողները չեն մոռնար ըսելու, կրկնելու թէ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը եւ Սահմանադրութիւնը սխալ է նոյն նժարին մէջ դնել: Արդէն կարեւոր մէկ տոկոսը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան:

Այս շեշտումը, հասկնալի է, կը միտի առաջքը առնելու երեւութական շփոթի մը. Թուրքիոյ անդամակցութեան հակադրութիւնը ու քաղաքական դասուն հանդէպ մերժողական կեցուածքը գործնապէս արտայայտելու առիթ դարձնել հանրաքուէն: Ու կը յանձնարարուի, կը հրահանգուի, կ'ահազանգուի չտարուիլ շփոթէն: Զանազանել չորը թացէն:

Ճիշդ է որ ուղղակի կերպով Սահմանադրութիւնը առընչակից չէ Թուրքիոյ անդամակցութեան: Սակայն, նոյնքան յստակ չէ՞ այդ անդամակցութիւնը յետագայ անջատ խորհրդածութեան, հանրաքուէի նիւթ ընելու խայծը, երբ բանակցութեան սկիզբի թուական իսկ ճշդուած է: Միութեան անդամները երբ չյաջողեցան, կամ չուզեցին մերժել այդ առաջին քայլը, կարելի՞ է մտածել որ ետ դառնան արդէն կորուած ճամբայէն: Ու ի՞նչ կը մնայ փակելու, առնուազն ուշացնելու համար այդ անդամակցութիւնը, հանրաքուէին տրուելիք ժխտական պատասխանէն զատ: Ատով միայն Եւրոպան պարտաւոր կ'ըլլայ մէկդի ձգելու Թուրքիոյ հարցը ու վերասահմանելու ինքզինք:

Այս բուռն վէճին մէջ շատ հետաքրքրական է Նախագահ Շիրաքի որոշած թըւականը հանրաքուէին համար: Ինք, գոնէ ելոյթներէն դատելով, կողմնակից է Թուրքիոյ անդամակցութեան: Բայց ընտրած թուականը ծայր աստիճան մարտավարական բնոյթ ունի որով կարելի է հանրաքուէին մօտենալ եւրոպական ակնոցով, կամ թրքականով:

Առաջինը ցոյց պիտի տայ օսմանեան դերագոյն երազին իրականացումը. Հըռոմէական կայսրութեան վերջին պատուէին կուլ երթալը բիրտ ուժով աշխարհը նուաճելու Օսմանցիին ձգտումին: Այլ խօսքով՝ Արեւմուտքին լուրջ մէկ պարտութիւնը Թուրքիոյ նախահօր Օսմանցիին դէմ. անոր զօր Անգարա իր պապը կը նկատէ հպարտութեան ամէն առիթի. իսկ երբ օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ Ցեղասպանութիւնը, կը ժխտէ որեւէ կապ:

Երկրորդը, թրքական ակնոցը, նոյն Անգարային հացին վրայ երկու մատ կարագ, մատ մըն ալ մեղր կը քսէ, նախագահին որոշած թուականին մէջ մատնանշելով Թուրքին (հոս բնաւ կարեւոր չէ Օսմանցի – Թուրքիացի զանազանութիւնը) արեւմտականացումը, տառացի կերպով: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ նախագահ Շիրաքի որոշումին ետին ո՛ր մէկ ակնոցը կայ:

1453 Մայիս 29ին Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի Պոլսոյ գրաւումով դարաշրջան բացող Եւրոպայի պատմութեա՞ն, թէ Բիւզանդիոնի այդ անկումով Թուրքերու արեւմտականացման:

Բայց, իրա՛ւ, Սահմանադրութեան հանրաքուէն ու Թուրքիոյ անդամակցութիւնը տարբեր բաներ էին…

Ա. Թ.

Ի՞նչ կ'արժէ օրէնքը Թուրքիոյ մէջ

Եւրոպայի անդամակցութեան ճամբուն վրայ Թուրքիայէն ակնկալուած բարեփոխումներուն մէջ կարեւոր տեղ ունէր փոքրամասնութիւններու կալուածներուն նկատմամբ մինչեւ այսօր տարուած կամայական քաղաքականութիւնը: Ծանօթ է որ 1936ի յայտարարագիրները պատրուակ առնելով յաջորդական իշխանութիւններ գրաւած, իւրացուցած են փոքրամասնութիւններու պատկանող բազմաթիւ կալուածներ: Այդ պատճառով ալ ծանրօրէն տուժած են ուրիշներու կարգին հայկական վարժարաններ, Ազգային Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը, եկեղեցիներ, եւլն.:

Այս մարզը Եւրոպայի թեկնածու Թուրքիոյ յուցափեղկին գլխաւոր առարկաներէն եղաւ առաջին օրերէն: Հաւաստումներ եղան թէ "սխալ"ները պիտի սրբագրուին, օրէնքը պիտի բարեփոխուի: Գոհունեցան յուսացողներ որ 1936էն ետք համայնքապատկան հաստատութիւններէ խլուած կալուածները կը վերադարձուին, կամ գոնէ կը հատուցուին: Պարբերաբար յուսադրող լուրեր ալ տրուեցան այդ մասին: Սակայն քանի որ թըրքական իշխանութիւնները չեն վհատիր իրենց "Ո՛չ մէկ բարեփոխում" որակելի քաղաքականութեան նորանոր օրինակները տալու, վագըֆներուն առընչուած հարցերն ալ նոյնութեամբ կը մնան, կը պահուին, ինչպէս կը գրէր Պոլսոյ "Մարմարա"ն (Մարտ 7):

Հրապարակուած նոր օրէնքներու հիմնուելով, փոքրամասնութիւնները կը պահանջեն որ գրաւուած կալուածները վերադարձուին, կամ հատուցուին: "Բայց Վագըֆներու ընդհ. տնօրէն Եուսուֆ Պէյազըտ անցեալները պաշտօնապէս յայտարարեց որ 1936ով գրաւուած ապրանքներուն վերադարձուիլը անկարելի է: Ասոնցմէ ոմանք չեն կրնար վերադարձուիլ, որովհետեւ անոնք քանի մը անգամ ձեռք փոխած են: Ուրիշներ ալ այլեւս արձանագրուած են պետական գանձին: Այսպիսի կալուածները վերադարձնելու կամ անոնց մասին հատուցում վճարելու լուծումը տակնուվրայ կ'ընէ Թուրքիոյ իրաւական համակարգը եւ շատ բարդ խնդիրներ կը յառաջացնէ: Ուստի այս կալուածները պիտի չվերադարձուին":

Խնդրոյ առարկայ տնօրէնութեան վըրայ Բարեփոխումները հետապնդող խմբակը փորձած է որոշ ճնշում բանեցնել, բացատրելով որ յամառութիւնը լըջօրէն կը վտանգէ Թուրքիոյ դիրքը, բայց ապարդիւն:

"Մարմարա" կը շարունակէ.

"Տակաւին քանի մը օր առաջ իշխանութիւնները արտօնեցին որ վաճառքի հանուի Պէյօղլուի մէջ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցէն բռնագրաւուած շատ թանկագին շէնքը: Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը իր փաստաբաններուն միջնորդութեամբ անմիջապէս դիմում կատարած էր որպէսզի այս շէնքին վաճառքը կանխուի մինչեւ այդ շէնքին համար բացուած պայքարին աւարտը: Բայց Պէյօղլուի դատարանը Փետրուար 28ին վճիռ արձակեց այն մասին թէ կարելի չէր կեցնել վաճառքի գործողութիւնը, այս պատճառաւ ալ մերժեց Ս. Փրկիչ Ազգ. հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան դիմումը":

«Տարագրութեան օրէնքը ցեղային մաքրագործում էր»

"ԱՔՍՈՐԻ ՀՐԱՄԱՆԸ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԸ ԹԻՐԱԽ ՈՒՆԷՐ

– 1915Ը ԱՐԵՒԵԼՔՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԱԾ ՉԷՐ

– ԱՅՍՔԱՆՆ ԻՍԿ ՑԱՐԻՐ Է «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԻՆ"

Կ'ԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԻԼ ՊԸՐՔԹԱՅ

Սապանճը համալսարանի դասախօս Հալիլ Պէրքթայ որ յաճախ մասնակցութիւն բերած է Հայկական Հարցին մասին գիտաժողովներու, հանդիպումներու, ծաւալուն հարցազրոյցով մը վերոնշեալ հաստատումները ըրած է "Միլլիյէթ"ի (Մարտ 7): Լրագրող Տէրյա Սազաքի հարցումներուն պատասխանելով ան բացատրած է Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին Օսմանեան ղեկավարութեան մտավախութիւնները, Հայերու տարագրութեան հրամանագրին պարագաները, անոր գործադրութեան կերպը, տրուած գաղտնի հրամանները, այսօրուան խուսափողական ճիգերը, Թալաթի նշանաւոր հեռագիրը, Քիւրտերու ուրկէս գործիք ընդգրկումը, Թուրքիոյ Հանրապետութեան ներկայի համար կարելի ընտրանքը, զոհերու թիւը, Աթաթիւրքի պարագան, եւլն.:

Կ'անդրադառնանք մանրամասնօրէն:

Բիւրականի աստղադիտարանը հովանաւորի պէտք ունի

Գիտական ողիմպիականներու միջազգային կոմիտէն մտադիր է որ 2005ի աստղագիտական ողիմպիականը Հայաստան տեղի ունենայ: Եթէ մտադրութիւնը իրականանայ, 2008ին ալ կրնայ Հայաստան տեղի ունենալ, քանի որ այդ տարի կը նշուի Վ. Համբարձումեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Բիւրականի աստղադիտարանին փոխ տնօրէնը Հայկ Յարութիւնեան ըսած է թէ կոմիտէն պէտք է համոզուի որ Հայաստան կրնայ միջազգային մակարդակով ողիմպիական կազմակերպել: Սակայն հարցը հոն է որ վերջին 15 տարուան մէջ աստղադիտարանը որեւէ սարքաւորում չէ գնած: Հոն աշխատող գիտնականները թէեւ լուրջ եւ կարեւոր հետազօտութիւններ կ'ընեն, սակայն կրնան աւելին ընել եթէ նիւթական աջակցութիւն ըլլայ: Մեծ հարուած է նաեւ այն որ անոնց թիւը նուազած է չորս անգամ, 300-էն իջնելով 75ի:

Աստղադիտարանը կը գործակցի Ֆըրանսացի եւ Իտալացիներուն հետ: Այս ամառ կը սկսի նաեւ հայեւգերմանական գործակցութիւնը: Ռուսական աստղադիտարանին հետ ալ պայմանագիր կնքըւած է:

Լուրջ հարց կայ դիտարանին մէկ մեթր տրամագիծով դիտակին վերաբերեալ: Ան Ի. դարու ամէնէն յայտնի դիտակներէն է որով քանի մը գիւտեր կատարուած են: Սակայն 15 տարիէ ի վեր արդէն չաշխատիր: Հարկ է նոր ընկալուչ ձեռք ձըգել, ինչ որ մեծ գումարի կը կարօտի: Եթէ այդ նպատակով նուիրատուութիւն ընող ըլլայ, աստղադիտարանի տնօրէնութիւնը կը խոստանայ անոր անունով կնքել դիտակը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խոշտանգումները, եւրոպական պատուիրակութիւնը եւ Հայաստանի ծիրանը

Կիրակնօրեայ խոշտանգումները Պոլիս եւ Անգարա պատահած են ճիշդ այն ատեն, երբ ժամանած էր եւրոպական պատուիրակութիւնը քննելու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան "յառաջդիմութիւնը" դէպի ժողովրդավարութիւն եւ մարդկային իրաւունքներու յարգանք…: Երրեակ պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Լիւքսանպուրկի Արտաքին նախարարը՝ Ժան Ասելպորն, Մեծն-Բրիտանիոյ Եւրոպական հարցերու պատւիրակ – նախարարը՝ Տընի Մըք Շէյն եւ Ընդլայնումի եւրոպացի պատասխանատուն՝ Օլլի Ռեհն, որոնք չեն կրցած իրենց վրդովումը զսպել եւ լաւատեսութեամբ մաղթած են որ նման միջադէպեր չկրկնուին: Ֆիկառօ (Մարտ 8) շատ լայն տեղ կու տայ պատահած դէպքերուն, խոշտանգումներուն, Եւրոպացիներու վրդովումին, նաեւ Հայաստանի ծիրանին: Կը յիշէ որ ծաղրանկարիչները կը հետապնդուին որովհետեւ ծաղրած են Էրտողանը, կ'անդրադառնայ նաեւ ամերիկեան Արտաքին Նախարարութեան տարեկան տեղեկագրին ուր կը շեշտուի թէ. "Պետութիւնը եւ կառավարութիւնը կը շարունակեն սահմանափակել խօսքի ազատութիւնը": Թերթին երկու թղթակիցները ցանկը կը ներկայացնեն Թուրքիոյ մէջ գործուած անընդունելի արարքներուն, չարչարանքներուն եւլն., եւլն.: Մարդկային Իրա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 8)

ԼՂՀ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Ա. Ղուկասեանի հրամանագրով, Ազգ. Ժողովի ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 19ին:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ

Եւրոպայի անդամակցութեան Թուրքիոյ ճամբուն վրայ այնպէս կը թուի որ կարծուածէն աւելի լուրջ խոչընդոտի համապատասխանող կը ներկայանայ հայկական ցեղասպանութեան խնդիրը: Կարեւորը այս պահուն այն չէ որ ո՛րն է աւտր բուն պատճառը: Հասկնալի է որ ո՛չ մեր դեղեցիկ աչքերուն, ոչ ալ «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի, «90 տարուան անարդարութեան» կաղապարներուն սիրոյն է որ Եւրոպան սեղան բերած է այդ թղթածրարը: Եթէ այդպէս ըլլար, մինչեւ հիմա քանի անգամ կարդադրուած պէտք է ըլլար հարցը, տասն անգամ ալ ոճիրը հատուցուած:

Այսօր կարեւորը այն է որ Թուրքիա 90 տարուան իր ճապկումներուն, խուսափումներուն, ուրացումներուն, գրեթէ ամբողջական սնանկութեան առջեւ կը գտնէ ինքզինք: Ու արդարօրէն կը զարմանայ. ի՞նչ պատահած է որ 90 տարի թրքական օրօրներով մշիկ-մշիկ քնացող սա Եւրոպան այլեւս կը մերժէ քունը շարունակել. մանաւանդ հազար անգամ աչք ու ականջ կտրած, հաշիւ կը պահանջէ, պայմաններ կը պարտադրէ:

Հետաքրքրական պատկեր մը կը պարզէ այս «նորութեան» հակազդելու, զայն մարսելու, անզօրացնելու կոչուած երկիրը: Ցեղասպանութեան նիւթը հոն քանի մը մակարդակէ կազմուած ընկալումի աստիճանաւորում մը ունի:

Կայ գլխաւոր հատուածը որուն համար անհեթեթ քմայք է Եւրոպային պահանջը. «Ի՞նչ ցեղասպանութիւն, ինչ բան»: Քայլ մը անդին է «անո՛նք էին մեզ ջարդողը» դերադիրը: Ազգայնամոլ, յետադիմական, պահպանողական լայն շերտերու դիմող բազմանուն մամուլ մը կայ որուն գրեթէ ամէն թիւին մէջ կարելի է այս իմաստով էջ մը գտնել:

Կը յաջորդէ մաս մը աւելի «լուսամիտ» մօտեցումը. «ցեղասպանութիւն, կամ նման ծանրակշիռ վերագրումներ դրպանի մանրուք չեն, հարկ է լուրջ մօտեցում ցոյց տալ. ալրպտել, փաստեր ուսումնասիրել, վկայութիւններ հետազօտել» կ՚ըսեն անոր տէրերը: Հարցին մասին վճիռ մը հանդրուանը մինչեւ Ծուղատիկ ձգձգող այս ճամբան եւս շատ հետեւորդ ունի: Մանաւանդ որ հանգամանաւոր դէմքեր ալ այդ ճամբուն ճամբորդ են, ինչպէս Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու:

Այս ճամբուն շատ մօտէն ընթացող զուգահեռը որ ամէնէն «մօտայիկ»ն է, ամէնէն սիրելին է ղեկավար, պատասխանատու տարրին: Որպէս լայնախոհութեան, ազատամտութեան, բարդոյթներէ անկախութեան գերագոյն արտայայտութիւն Թուրք վարչապետը, կուսակցապետը, քաղաքապետը, դիւղապետը կը կրկնեն թէ հարցը քաղաքական չէ, պատմական է, հարկ է վճռեն պատմաբանները: Այս յանկերգը յաճախ կ՚անցնի անաչառութեան բացառիկ հանդրուաններէ ալ, երբ վճիռ արձակելու կոչուած պատմաբաններուն քով կ՚աւելնայ «Թուրք եւ հայ»ը...

Շատ աւելի փոքրաթիւ, գրեթէ լուսանցքային գոյութիւն են հետեւորդները յաջորդ խմբակին. ան գիտակցած է ու նաեւ կը խոստովանի, աւելին՝ կը յորդորէ որ ուրանալը, անգիտանալը, պրպտելու, նոյնիսկ հարցը պատմաբաններուն ձգելու մօտեցումները ժամավաճառութենէ այլ բանի չեն ծառայեր, չեն կրնար Եւրոպայի պահանջը բաւարարել: Հարկ է լրջանալ, ազդեցիկ ձեւ մը գտնել, թօթափելու համար երկրին համար ճակատագրական ըլլալ սպառնացող հարցը: Այս խմբակին ծանօթ օրինակն է լրագրող Մ. Ա. Պիրանտ որ ահազանգ հնեցուց Թուրքիոյ կորսնցուցած ժամանակին, ապարդիւն ջանքերուն, անհեթեթ յամառութեան դէմ, չեչտելով կաղապարներէն դուրս գալու անյետաձգելի պարտաւորութիւնը:

Եւ վերջապէս կայ թրքական ակնոցով «ծայրայեղական» մանրամասնութիւնը որ անդհանուր առմամբ չանթերու, անէծքի թիրախ է, ինչպէս՝ վիպագիր Օ. Փամուքի թարմ օրինակը: Իրեն նմանները, որպէս համոզումի տէր ու այդ համոզումը հրապարակաւ արտայայտելու չափ խիզախ, հաւանաբար երկու ձեռքի մատներուն վրայ կը համրուին Թուրքիոյ մէջ: Անշուշտ, կայ հետաքրքրութիւն ալ թէ որքա՛ն անկեղծ է այդ համոզումը կամ՝ զայն արտայայտելու մղումը ի՛նչ չափով կապուած է անկեղծութեան կեցուածքի մը: Ի վերջոյ, նոյնիսկ ի գին խիզախներու հասցէին անարդար գտնուելու, անկարելի չէ մտածել որ «Թուրքիոյ մէջ մէկ միլիոն Հայ բնաջնջուած է» ի նման յայտարարութիւն, ան ալ կատարուած աշխարհահռչակ գրողի մը կողմէ, ազատամտութեան, լայնախոհութեան ի՛նչ դրամագլուխ կրնայ նկատուիլ Թուրքիոյ հաշւոյն. հոգ չէ թէ նոյն գրողը դատելու, անկէ հաշիւ պահանջելու, մինչեւ իսկ զայն «լռեցնել»ու տրամադրութիւնները արդէն արեւուն եկած են առօք-փառօք:

Այս համայնապատկերին վրայ այլեւս միայն ծիծաղելի գլխուն կրնայ պատկանիլ Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահ Հալաչօղլուի յամառումը: Ան, ինչպէս կը հաղորդէր «Մարմարա» (Մարտ 3), Ազգային ժողովին Եւրոպական միութեան պատշաճեցման յանձնաժողովին ու միջազգային յանձնաժողովներու անդամներուն առջեւ տեղեկատուական ելոյթ մը ունեցած է, կրկնելով յանկերգը. «Օսմանեան դիւանները բաց են, բայց ո՛չ մէկ հայ պատմաբան մինչեւ այսօր դիմած է», իրենք նաեւ այլ երկիրներու դիւաններէն 50 հազար փաստաթուղթ քննած են ու որեւէ փաստ չեն գտած Հայերու ցեղասպանութեան մը: Ատոր փոխարէն գըտած են ապացոյցներ թէ Հայերը Անատոլուի մէջ անկախ պետութիւն կ՚ուզէին հիմնել, Բրիտանիան ու Ֆրանսան ալ օժանդակութիւն խոստացած էին: Օսմանեան պետութիւնը կանխելու համար Հայերու Թուրք գիւղացիներու վրայ յարձակումները, շուրջ կէս միլիոն հայ տեղահան ըրած է, անոնցմէ մօտ 6500 հոգի ըսպաննուած են, ուրիշներ ալ սովէ, հիւանդութենէ մեռած, եւլն.: Գտնուեր են նոյնիսկ փաստաթուղթեր, ըստ որոնց 486 հազար Հայու համար առողջապահական եւ այլատեսակ օժանդակութիւններ եղած են...:

Հալաչօղլու յայտնած է թէ 15-20 էջնոց հրատարակութիւններ պիտի պատրաստեն, փաստելու համար թէ ցեղասպանութիւն չէ կատարուած: Հայ եւ Թուրք պատմաբաններուն հետ Անգլիոյ, Ֆրանսայի նման երկիրներէ ալ պատմաբաններ միասնական յանձնախումբ մը կազմելով պէտք է քննարկեն բոլոր արխիւները, նաեւ ՀՅԴ-ի, ՍԴՀԿ-ի արխիւները. ասիկա երաշխիք տուած է որ նման յանձնաժողով անպայման պիտի հաստատէ թէ ցեղասպանութիւն չէ գործուած:

Ցաւալ է որ դիւրին չէ Թուրքիոյ գործը. բայց իրապէս, անկեղծօրէն, ի՞նչ կը սպասուի արդեօք Հալաչօղլուներու նըման տիպարներու գործունէութենէն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ԵՏ ԴԱՐՁ ՉԿԱՅ» ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

ԽՄԲ.- Լարնաքայէն (Կիպրոս) պ. Հայկաշէն Ուզունեանէ հրատարակութեան համար ստացանք հետեւեալ յօդուածը, Մարտ 2ին: Յիշենք որ Պ. Հայկաշէն Ուզունեան նախկին փոխ-նախագահը եղած է Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան եւ նախկին նախագահը ՌԱԿ-ի:

Այո, այսպէս բարբառած է հայ ամերիկուհին, հայերէնի անտեղեակ, Եւրոպայի Միջին-Արեւելքի եւ Ասիոյ հայ գաղութներու կացութեան անիմաց, Հ.Բ.Ը. Միութեան կրթական յանձնախումբի ամբողջատիրական ատենապետուհին:

Հրեաներու Մովսէս մարգարէն լերան գագաթը բարձրացած, Աստուծոյ ձայնին անձնատուր, ժայռի վրայ հրեղէն գիրերով գրեց հրեայ ժողովուրդին համար պարտադիր տասնաբանեան: Հիմա ալ Մովսէս մարգարէի նման կրթականի մարգարէաշունչ ատենապետուհին զայրացած կ՚աղաղակէ «Ետ Դարձ Չկայ»:

Ահա թէ որոնց ձեռքը մնացած է Հ.Բ.Ը.Միութեան ապագան եւ ի՛նչ խիղճի տէր անձեր արհամարհելով ամբողջ հայ ժողովուրդին, Հայաստան աշխարհէն մինչեւ Իսլանտա, բոլոր դասակարգերուն ձայնը, բողոքը, ազգապահպանման ճիգերը, կ՚աղաղակեն, «Ետ Դարձ Չկայ»:

Ինչո՞ւ պարոն Ալեք Մանուկեան համեստութիւնը բայց եւ իր անձը բարձրացնող վեհութիւնը ունեցաւ տրուած որոշում մը յետս կոչելու, անսալով իր ժողովուրդի ձայնին, հայ մտահոգ մարդոց թելադրանքին ու ոչ միայն շարունակեց բաց պահել Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան դռները հայ աշակերտներուն առջեւ, այլեւ համաձայն գտնուեցաւ Կեդրոնական Վարչութեան իր գործակիցներուն, ամբողջովին վերակազմակերպելու հաստատութեան կենցաղային վիճակը, զայն մրցակից դարձնելու համար արդիական գիշերօթիկ վարժարաններու պայմաններուն: Այսօրուան Կեդր. Վարչութեան անդամները կ՚երեւի դոյզն անհատականութիւնը չունին կարենալ ոտքի ելլելով «Ոչ» ըսելու հրամայուած անտեղի, վնասակար ու նուիրական կոտակի մը սըրբապղծումին: Որքան զարմանալի է որ տասնմեկէն մէկ անգամ իսկ չէ համարձակած, իր ներքին խղճահարութիւնը յայտնել ու բոլորը լռելեայն ակամայ իրենց ստորագրութիւնը դրած են իրենց առջեւ դրուած թուղթի կտորի մը վրայ: Ի՞նչպէս կարելի է որակել Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդր. Վարչութեան այսկազմի անդամները: Ես անձնապէս խօսեցայ, «դուք ցեխի մէջ մտաք ժողովուրդին առջեւ, քանի ժողովուրդը խաբեցիք յայտնելով որ հակառակ էք տրուած որոշումին ու պիտի ընդդիմանաք»: Բայց դուք պարկեշտութիւնը եւ քաջութիւնը չունեցաք պահելու ձեր իրական որոշումը, որովհետեւ կը հաւատամ որ անկեղծ էիք ձեր արտայայտութեան մէջ: Բայց չկրցաք երբ պահը ներկայացաւ, ձեր ներքին ձայնին անսալով «Ոչ» ըսել հրամայուած հրահանգին: Իսկ տակաւին քանի մը ուրիշներ, որոնք տարիներով ազգապահպանման լոգունգներով ժողովուրդին ներկայացած էին, անոնք ալ ճղճիմ վիճակի վերածուելով, չունեցան քաջութիւնը իրենց տասնամեակներու հաւատքին վրայ հաստատ մնալու:

Այսօր եթէ Պօղոս Նուպար Փաշան, Արշակ Գարակէօզեանը, Ալեք Մանուկեանը ողջ ըլլային, իրենց հանգստեան կոչուած աթոռներէն՝ լեզապատառ պիտի պոռային, «Ցո՞ Երթաս Բարեգործական, մեր տասնամեակներու ընթացքին շինած ազգային բերդերը, չէք կրնար, իրաւունք չունիք ձեր քմահաճոյքին համար կամ ձեր բարեկամները ուրախացնելու համար, քանդել, նիւթականի վերածել, փոշիացնել կամ ձեզի հաճելի ձեռնարկներուն յատկացնել: Կտակը եղած է սփիւռքի հայ զաւակներուն համար, դուք իրաւունք չունիք զայն փոխադրելու Հայաստան»:

Ո՞ւր են այսօր Հ.Բ.Ը.Միութեան շրջանակները, փառքի համար նստած են իրենց աթոռներուն վրայ: Ո՞ւր են Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան պատասխանատուները, որոնք տարիներով Հ.Բ.Ը.Մ.ը կենդանի պահելու, զարգացնելու, ժողովրդավարացնելու եւ հարստացնելու համար այնքան մեծ զոհողութիւններ տուին ու իրենց ամբողջ մամուլը տրամադրեցին Միութիւնը պաշտպանելու: Այսօր երեսուն արծաթով անոնք եւս գնուած են: Վերջապէս, ո՞ւր են մեր եկեղեցական եւ Հայաստանեան պետական իշխանութիւնները որոնք փչեր ցերեկ ազգապահպանում կը հոլովեն: Անոնց փափաքը միայն արտասահմանի ազգապահպանման կառոյցները քանդելով աճուրդի հանել ու արդիւնքը դէպի Հայաստան փոխադրել է:

Երբ արտասահմանը տկարանայ, ան ի՞նչպէս օգտակար պիտի ըլլայ Հայրենիքին: Հայրենի Եկեղեցին ու պետական իշխանութիւնը բոլոր ստիճաններով, կը ջանան միայն օգտուիլ արտասահմանի կարելիութիւններէն, յաճախ արտասահմանի գոյութեան արմատներուն մնասելու գինով իսկ:

Տակաւին Հ.Բ.Ը.Միութեան նախագահը աղմուկ անդին կը խօսի Միութեան կրթական ծրագիրներուն մասին: Ան կամ ըսածը չի հասկնար կամ իրեն թելադրուածը թութակի նման կը կրկնէ: Երբ Ուաթըրթաունի դպրոցը փակեց Կեդր. Վարչութիւնը քանի մը տարիներ առաջ, երբ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 2005 Յունիս 5ին փակելու որոշումը տըրուած է, երբ կը փորձէ փակել Աթէնքի Միութեան Գալփաքեան վարժարանը, երբ տակաւին կը խօսուի Թորոնթոյի Գանիէլ Ծառուկեան վարժարանը փակելու մասին, երբ Սիտնիի Միութեան վարժարանը նիւթական պատճառներով փակուելու վտանգին առջեւ է, մինչ նոյն քաղաքին մէջ հայ կաթոլիկ եւ դաշնակցական վարժարանները կը յորդին աշակերտներով, երբ Վիէննայի ակումբի գնումը կեդրոնը կ՚արգիլէ հակառակ եղած նուիրատուութեան տրամադրութեան (գումարը Նիւ Եորք փոխադրուած), երբ ժամանակին փորձուեցաւ արգիլել Մելպուռնի մասնաճիւղին վերակենդանացումը եւ արգիլել անոր ակումբ ապահովելու փորձերը, երբ դարձեալ փորձուեցաւ արգիլել Պուլկարիոյ մասնաճիւղերուն վերակենդանացումը, երբ ծախուեցան Պէյրութի Դարուհի - Յակոբեան եւ Յովակիմեան - Մանուկեան վարժարաններու շէնքերը եւ դանձուած գումարները Նիւ Եորք փոխադրուեցան, կը մերժուի այդ գումարներէն մաս մը տրամադրել Պէյրութի նոր վարժարանի շինութեան, որուն այնքան պահանջքը ունի Պէյրութի Միութեան շրջանակը, երբ Ա.Կ.Պ.ԻՒ Նիւզը դադրեցաւ լոյս ընծայուելէ, երբ Փարիզի ԻՒ.Կ.Ա.Պ. Մակազինը չի հրատարակուիր այլեւս, երբ Յուշարար - Միութիւնը որ ամսաթերթ էր, եռամսեայ հրատարակութեան վերածուեցաւ, ի՞նչ կը նշանակէ աղմուկ անդին բղաւել Միութեան մըշակուող կրթական ծրագրին մասին: Գործուող աւերին շուրջ քո՞վ համոզելու համար: Ու տակաւին հաստատել որ Համազգայինը, ի պատիւ իրեն, դպրոցներ կը բանայ ու [illegible] կը կառուցանէ Եւրոպա, Միջին-Արեւելք: Ի՞նչպէս բացատրել Միութեան դպրոցական ծրագիրներու պատրաստութիւնը: Հ.Բ.Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը հեգնէ՞ արդեօք իր անդամակցութիւնը:

Հարկ է հոս հարց տալ թէ ի՛նչ կ՚ընէ Կեդր. Վարչութեան անդամ եւ Կեդր. Կրթական Յանձնախումբի ատենապետուհի Գարոլ Արսլանեանը: Ան ժամանակին կը վճարուէր հսկելու եւ վարժարաններու մակարդակը համակարգելու համար: Այժմ չեմ գիտեր թէ կը վճարուի՞, բայց որպէս Կեդր. Կրթական Յանձնախումբի ատենապետուհի, միայն Հաստատութեան փակման որոշումին դէմ "ոչ ետդարձի" հրահանգ կ՚արձակէ, երբ ինք պիտի ըլլար Հաստատութեան փակման դէմ ամենաբուռն պայքար տանողը:

Ժամանակին Հ.Բ.Ը.Միութեան քաղաքականութիւնն էր Կեդր. վարչութիւնը կազմել ժողովուրդը կազմող բոլոր դասակարգերով, որպէսզի ժողովուրդը ամբողջ ներկայացուած ըլլայ Կեդր. Վարչութեան մէջ ու Կեդր. Վարչութիւնը կարենայ հետեւիլ բոլոր ձգտումներուն ու պահանջքներուն: Այսպէս Կեդր. Վարչութեան մէջ ներկայ կ՚ըլլային եկեղեցական մը, մտաւորական մը, ուսուցչական ասպարէզէն անձնաւորութիւն մը, յաջողած գործարար մը, ազատ ասպարէզի ներկայացուցիչ մը, նոյնիսկ համեստ միութենական մը եւ այսպէս շարունակաբար: Ու Կեդր. Վարչութիւնը տեղեակ կը մնար ժողովուրդի բոլոր խաւերու տեսակէտներուն: Միութիւնը կը ստանար ժողովրդային դիմագիծ:

Այս բոլորը անտեսուած են ու Կեդր. Վարչութիւնը ինքզինք հիմնադրամի վերածած, կոտորակուած, կազմուած է մասամբ Միութեան ծննդեան մտահոգութիւններուն անտեղեակ եւ Միութեան տարիներու ապրումներուն ու Միութեան ոգիին անհաղորդ անձերէ, որոնք միշտ պատրաստ են հաճոյակատարութեամբ համաձայն ըլլալու ղեկավարութեան որոշումներուն: Ու այս որովհետեւ իրենց

բազկերակը չէ զարկած տասնամեակներ ազգային տագնապներու հեւ ի հեւ հետապնդումներով :

Այս առթիւ կ'արժէ նաեւ ճանչնալ պարոն նախագահը : Ան ազատ ասպարէզով փաստաբան է : Հ.Բ.Ը.Միութիւնը 80ական թուականներուն ունեցաւ Յակոբ Տիրան Թօփալեանի աւելի քան 13 միլիոն տոլարի հասնող կտակը : Յակոբ Թօփալեան որպէս խելացի եւ ուշիմ մարդ, իր հարստութիւնը բաժնած ու զետեղած էր չորս տարբեր երկիրներու մէջ, Հարաւային Ափրիկէ, Զուիցերիա, Միացեալ Նահանգներ եւ Մէյշէլ կղզիները (Անգլիա) : Ու ամէն երկրի մէջ պատրաստած ու ձգած էր կտակներ : Հ.Բ.Ը.Մը իւրաքանչիւր երկրի մէջ փաստաբաններ առաւ կտակներուն գործադրութիւնը ապահովելու համար : Պարոն նախագահը այն ատեն Կեդր. Վարչութեան պարզ անդամ, ի պաշտօնէ Նիւ Եորքի իր գրասենեակէն կը հեռաձայնէր Միութեան փաստաբաններուն, խորհրդակցելու անոնց հետ եւ անոնցմէ իմանալու համար կտակներուն գործադրութեան յառաջացումը : Իր ճամբորդութիւններու ընթացքին ալ կը հանդիպէր մեր փաստաբաններուն, դարձեալ խորհրդակցելու համար անոնց հետ : Կային Յակոբ Թօփալեանի ժառանգորդները որոնց հետ պարոն նախագահը հանդիպումներ ունեցաւ ժառանգական հարցերը կարգադրելու համար : Կար նաեւ Սաատէ անուն տիկին, որ Յակոբ Թօփալեանի բարեկամուհին էր եւ տեղեակ էր Յակոբ Թօփալեանի բոլոր գործունէութեան ու կտակներու մանրամասնութեանց : Պարոն նախագահը հանդիպումներ կ'ունենար տիկին Սաատէին հետ, կտակներուն շուրջ ծանօթութիւններ քաղելու համար :

Պարոն նախագահը որպէս անդամ Կեդր. Վարչութեան եւ որպէս ղեկավարներէն մին Հ.Բ.Ը.Միութեան, ի պաշտօնէ ակընկալելի էր որ նիւթական ակնկալութիւն չունենար Միութեան շահերուն ի նպաստ տարած աշխատանքին համար : Բայց ան վերոյիշեալ աշխատանքներուն համար Ուիթման Էնտ Ռէնսըմ փաստաբանական ընկերութեան անունով, որուն բաժնեկից ընկերներէն մէկն էր, Միութենէն գանձեց 146.162,61 ամերիկեան տոլար : Անշուշտ այս գումարը Ուիթման Էնտ Ռէնսըմի մօտ իր անունին վարկ եղաւ, ընկերութեան կողմէ համապատասխան շահը իրեն փոխանցուելու համար :

Այս եւ այլ աշխատանքներու շուրջ իմ դժգոհութիւններս յայտնող նամակ մը գրեցի նախագահուհի տիկին Լուիզ Սիմոն Մանուկեանին, 1994 Նոյեմբեր 15ին : Այն ատեն իսկ կը նախատեսէի Միութեան այս օրերուն մատնուած վիճակը : Այդ նամակիս մէջ վերլուծած ու գնահատումը ըրած էի Միութիւնը ճգնաժամի առաջնորդող պատճառներուն :

Անցեալին Կեդր. Վարչութիւնը իր կազմին մէջ ունեցած է շատ ականաւոր փաստաբաններ, ինչպէս Ռիչըրտ Կրեկորի, Յակոբ Տէրտէրեան, Տիգրան Սըմսարեան, Ա. Ֆէնէր : Անոնք շատ կարեւոր աշխատանքներ կատարած են Միութեան համար, բայց իրենցմէ ոչ մէկը իր կամ իր ընկերութեան անունով Միութենէն որեւէ վճարում ստացած է : Այդ աշխատանքները Միութեան ի նպաստ իրենց պարտականութիւնը նկատած են :

Այսօր մէկ բան կը մնայ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդր. Վարչութեան. համեստօրէն անդրադառնալ տրուած սխալ որոշումին Մելգոնեանը փակելու եւ քաջութիւնը ունենալ վերակազմակերպուած վերաբանալու Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը բազմահարիւր հայ պատանիներու առջեւ, ստեղծելով նիւթական միջոցներ որոնք արգելք չըլլան այդ ուսանողներու դէպի Մելգոնեան հոսքին : Միութեան նախագահները միշտ կրկնած են, նիւթական պատճառներով ոեւէ հայ ուսանող պէտք չէ զրկուի հայ դպրոց յաճախելէ : Պէտք չէ դաւաճանել Միութեան նախագահներուն կողմէ հայ ուսանողի նկատմամբ ճշդուած քաղաքականութեան :

Կարելի չէ որ ամբողջ հայութիւնը, Հայաստան աշխարհէն մինչեւ հեռաւոր Իսլանտա սխալ ըլլայ ու Նիւ Եորք նստած, հայութենէ խզուած քանի մը անձեր ճիշդ ըլլան հայ պատանիի ուսումնական պատրաստութեան շուրջ որոշումներ տալու :

Ի զուր Կեդր. Վարչութիւնը պիտանէի, աշակերտութեան թիւի, մակարդակի անճիշդ տուեալներով կը փորձէ համոզել ժողովուրդը Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակումը բացատրելու, երբ այդ բոլորը ինք տարիներ առաջ ծրագրած ու պատրաստած էր : Ի զուր Կեդր. Վարչութիւնը բարերարներուն եւ ժողովուրդին տրամադրած միջոցներէն հսկայական գումարներ կը ծախսէ մամուլի, փաստաբաններու եւ զանազան այլ միջոցներու իր սխալ, ազգավնաս որոշումը արդարացնելու համար :

Օրինակ մը տալու համար անգամ մը եւս կրկնեմ : Մելգոնեան կալուածին վրայ Մելգոնեանցիներու եւ Յանձնախումբին միջոցաւ կառուցուած եկամտաբեր շէնքին եկամուտներուն Հաստատութեան յատկացումը, որ շուրջ երեք հարիւր հազար կիպրական ոսկի պէտք է ըլլայ այսօրուան կիպրական վարձակալական քաղաքականութեամբ, իր կողմէ Հաստատութեան բացը գոցելու եղած յատկացում կը նկատէ ու այդ գումարի յաւելումով կը ներկայացնէ Հաստատութեան պիտանէի բացը : Որքան ծիծաղելի ու անտրամաբանական հաստատում : Ի՞նչպէս բացատրել նման ծիծաղելի մօտեցում մը :

Կը խօսուի այժմ Մելգոնեան Սանուց Միութիւններու կողմէ Հ.Բ.Ը.Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու որոշումին դէմ դատական գործունէութեան դիմելուն շուրջ : Որքա՜ն ցաւալի եւ պատուաբեր պիտի ըլլայ Միութեան համար նման վիճակի մը մէջ գտնուիլ : Ի՞նչ պիտի ըլլայ անցեալ եւ ապագայ բարերարներու հակազդեցութիւնը նման կացութեան մը առջեւ :

Այսքան անհանդուրժողութիւն, այսքան արհամարհանք ժողովրդային ընդվզումին դէմ, ընդհարումը ժողովուրդին ու Միութեան միջեւ դատարաններ պիտի հասցնեն Միութիւնը : Կեդր. Վարչութիւնը կրնայ շատ դիւրութեամբ շրջել անհաճոյ, վնասակար ու անպատուաբեր այս վիճակը, յետս կոչելով Հաստատութեան փակման իր որոշումը, ժողովուրդի ձայնին անսացած ըլլալու գովելի վարքով : Այդ է որ կը սպասեն Միութեան տակաւին հաւատացողները : Անգամուան մը համար գոնէ կ'ակնկալենք որ Կեդր. Վարչութեան տասնվեցերը գիտնան անսալ ժողովուրդի ձայնին ու վերաշահիլ անոր վստահութիւնը : Այլապէս իրենց յետագայ կեանքը թունալից զղջումներու շարունակութիւն մը պիտի ըլլայ :

Հ. ՈՒ.

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԴՊԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆԱՐ

Հայոց Գերմանիոյ Առաջնորդութեան կողմէ, Առաջնորդին հրամանով, եւ Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի, Սայաթ Սրկ. Պօյաճեանի, եւ Թեմական խորհուրդի անդամ Տօքթ. Սարգիս Ասատի մասնաւոր աշխատանքներու նախաձեռնութեամբ Փետրուար 25-27 թուականներու միջեւ Գերմանիոյ Գօլլէնծ քաղաքի մօտ ՄԱՐԻԱ ԼԱԽ կոչուած Պենետիկեաններու Մայր վանքի մէջ կազմակերպուեցաւ, Եւրոպայի առաջին, Հայ Եկեղեցւոյ սպասարկողներու, դպիրներու, սարկաւագներու սեմինարը :

Սեմինարի ներկայ էին 36 մասնակից դպիրներ, սարկաւագներ, իրենց գլուխին ունենալով Առաջնորդ Գարեգին արք. Գերմանիոյ Հայոց Հոգեւորական դասը, եւ նաեւ Թեմական Խորհուրդի անդամները :

Սեմինարը բացուեցաւ Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի բարի գալուստի խօսքերով, ապա շարունակուեցաւ Տօքթ. Սարգիս Ասատի «Առաքեալներէն մինչեւ այսօր, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան ակնարկ մը» անուն նիւթով բանախօսութեամբ եւ միտքերու փոխանակութեամբ :

Յաջորդ օր, Սեմինարը շարունակեց «Հայ եկեղեցւոյ սուրբ խորհուրդներ» նիւթով, հետեւեալ բանախօսութիւններու շարքով, Սերովբէ վրդ. Իսախանեանի «Հայ եկեղեցւոյ մէջ մկրտութիւն», Օշական Վրդ. Կիւլկիւլեանի եւ Հայազատ Քհնյ. Մարտիկեանի «Ամուսնութիւն եւ Պսակ», Գարեգին Արեգայ Յարութիւնեանի «Սուրբ Պատարագի խորհուրդը» զեկուցումներով եւ մտքի փոխանակումներով : Սեմինարը կը սկսէր առաւօտուն «Առաւօտեան»ի, իսկ իրիկունը կը փակուէր «Հսկման»ի հանդիսաւոր արարողութիւնով, բոլորին մասնակցութեամբ :

27 Փետրուար կիրակի, յետ միջօրէին սեմինարը հասաւ իր աւարտին, Գօլլէնծ քաղաքի մօտ Նոյվիտի հայ համայնքի մէջ տեղի ունեցած Պատարագով եւ սիրոյ սեղանով : Այս առիթով Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը հրատարակեց Հայազատ Քհնյ. Մարտիկեանի «Հայ եկեղեցւոյ խորհուրդներ», եւ Տօքթ. Սարգիս Ասատի «Առաքեալներէն մինչեւ այսօր, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան ակնարկ մը» անունով երկու գրքոյկներ : Սեմինարի իրականացման իրենց սրտաբուխ նիւթական հովանաւորութիւնը բերին Տօքթ. Սուրէն Պօղոսեան եւ Տօքթ. Մարիա Վայս Պօղոսեան եւ պր. Սարգիս Եարըճը :

Պայմաններու եւ հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ, նախաձեռնողութեամբ նախատեսուած է սեմինարներու շարունակականութիւնը :

Տօքթ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՍԱՏ

Գերմանիա

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՔՍՏՈՑԻՍ ՄԷՋ

Մինչեւ ե՞րբ ծածկուած պիտի մնայի այսպէս :

Փրկութեան միակ յոյս մը ունէի. այն էր Անգլիացիներուն ներուցէն անցնիլ ու Պոլիս մտնելը :

Թերթերուն պաշտօնական զեկոյցները բնականաբար այս յոյսս չէին քաջալերեր :

Բարեբախտաբար Կարապետ աղան, ամէն իրիկուն, անպաշտօն լուրեր կը բերէր.

- Անգլիական մարտանաւերը Նեղուցէն ներս մտեր են, Զանաք Գալէն ռմբակոծեր են, այնինչ ամրութիւնը գրաւեր են...

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն՝

- Շաբաթը չանցած՝ անպատճառ ներս կը մտնեն :

Սպասելով այդ երանելի օրուան, սենեակիս մէջ փակուած, մինչեւ իրիկուն ընթերցանութեամբ կ'անցընէի : Բարեբախտաբար տուներնիս բարձրահայեաց էր ու սենեակիս պատուհանէն ամբողջ Վոսփորը կը պարզուէր աչքիս առջեւ : Յաճախ կը տեսնէի Կէօպէնը եւ Պրէսլաւը որոնք դէպի Սեւ Ծով կ'երթային ու կը վերադառնային : Երբեմն ալ Պէօյիւք Տէրէի կողմէն թնդանօթի ձայներ կը լսէինք, ուսական յարձակումներու արդիւնք :

Երկու անգամ բաւական սրտադող կրեցի այս թաքստոցիս մէջ :

Առաջին անգամ իրկուն մըն էր երբ տան պարտէզին դուռը զարկին եւ ահաւոր թաղին մըխթարը, ոստիկան մը եւ ուրիշ անձ մը ներս մտան :

Կարծեցի թէ զիս փնտռելու եկած են :

Բարեբախտաբար ո՛չ : Պարզապէս եկած էին տունը խուզարկելու, արգիլուած զէնք փնտռելու համար :

Խուզարկութիւնը ժխտական արդիւնք տուաւ եւ մարդիկը մեկնեցան առանց իմ վրաս ուշադրութիւն դարձնելու :

Երկրորդ անգամ կէս գիշերին մօտ էր երբ կրկին տան պարտէզին դուռը ափ առին :

Ես խոկոյն արթնցայ եւ լսեցի որ «դուռը բաց» կը պոռային :

Կարապետ աղա պատուհանէն կը հարցնէր, թէ ո՞վ էին եւ ինչ կ'ուզէին :

- Դուռը բաց, կը պոռային վարէն քանի մը ձայներ :

Զիս տանելու եկած են, մտածեցի, անկողինէս ելայ եւ սկսայ հագնելով վրաս հագուիլ :

Իմացած էի որ մէկ քանի հոգի, իրենց գիշերազգեստով ձերբակալած էին եւ չէի ուզեր այդ անհաճոյ վիճակին մէջ երթալ բանտ :

Այդ միջոցին Կարապետ աղա կը յամառէր դուռը չբանալու, մինչ միւսները կը շարունակէին դուռը բախել՝ զայն խորտակելու սպառնալով :

- Բայց ո՞վ կը փնտռէք, կը հարցնէր Կարապետ աղա պատուհանէն :

Վերջապէս հաւանեցան խօսելու եւ խնդիրը լուսաբանուեցաւ :

Մեր բնակած տունը թրքական քօնաք մըն էր երկու բաժինով, հարէմլիք եւ սէլամլըք, որոնք մասնաւոր դուռներ ունէին : Հարէմլիքի կողմը կը բնակէինք մենք իսկ սէլամլըքը վարձած են եղեր Թուրք անբարոյ կիներ : Թաղեցիներուն բողոքին վրայ, այդ կիները քանի մը օր առաջ վտարուեր են տունէն ու տան դուռն ալ կնքուեր է :

Այժմ այդ պարոնները, առանց լուր ունենալու այդ տեղահանութենէն, եկեր են իրենց բարեկամուհիները տեսնելու եւ զուր տեղ սէլամլըքի դուռը զարնելէ վերջ եկած էին մեր տան դուռը ափ առնելու, կարծելով որ միւս տան բնակիչները հոն փոխադրուած են :

Վերջապէս իրենց սխալմունքը հասկցան ու հեռացան գացին, իրենց հետ տանելով նաեւ մեր քունը, որովհետեւ թէ՛ ես թէ Կարապետ աղան եւ թէ բոլոր տնեցիք յարուցուած աղմուկէն սարսափահար եղած էինք եւ այլեւս մինչեւ առտու չկրցանք քնանալ :

Մայիսի սկիզբները Տարտանէլէն հասնող Թուրք վիրաւոր զինուորներու թիւը օրական 10-15 հազարի կը հասնէր. Բոլոր հիւանդանոցները, հանրային շէնքերը, դպրոցները, մեծ բնակարանները վիրաւորներով խճողուած էին : Պոլսոյ Թուրքերը կը սկսէին խռովիլ եւ կառավարութիւնը ի զուր թերթերու միջոցաւ կը ջանար հանդարտեցնել հանրային յուզումը :

Նոյն միջոցին էր որ թերթերը «Թանին»էն սկսեալ, սկսան «Քաղաքական կատակերգութիւն մը» վերնագրով թերթօնաձեւ գրութիւն մը, տեսակ մը մանուածապատ պատմութիւն որուն մէջ իբրև խառնուած էին Սապահէտտին իշխան, Շէրիֆ փաշա, Սատըք պէյ, Կիւմիւլճինէլի Իսմայիլ, Լորտ Քիչնէր, Վէնիզէլօս, Յունաց նախորդ դեսպան Բանաս, Անգլիացի ծովակալ մը, Սապահկիւլեան Փարամազ, Վարդգէս եւ այլն :

Չհասկցուեցաւ թէ այս առասպելը յերիւրելու մէջ ի՞նչ շահ ունէր կառավարութիւնը : Խնդիրը այն էր որ «Թանին» յանկարծ դադրեցուց այդ հեքեաթին շարունակութիւնը եւ մէյ մըն ալ աւոր խօսքը չեղաւ :

Ինչ որ յայտնի կ'երեւար, սա էր թէ կառավարութիւնը կը ջանար Հայերը ամէն տեսակ դաւադրութիւններու մէջ խառնել :

Նոյն օրերը, այսինքն Մայիս 12/25ին Իտալիա եւս պատերազմ կը հրատարակէր Աւստրիոյ դէմ եւ կու գար միանալ Համաձայնականներուն :

Իտալիոյ այս ձեւով մասնակցութիւնը ա՛լ այն հաւատքը ներշնչեց մեզի թէ՛ Համաձայնութեան վերջնական յաղթանակը մօտալուտ էր :

(Շար. 10)

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիները ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L'A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES ET FOLKLORIQUES

Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner la danse tous les jeudis :
de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements, tous les jours sauf le mardi :
☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi de 11h à 17h
contact : **D a n y**

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars à 20 heures 45

Commentées par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 16
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

– ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻՒՆ
Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝ ԱՐԵՒԱԳԱԼի *ժամերգութիւն կը կատարուի:*

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–*
– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 9,
ԼԱ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

սանց Հիմնարկին նախագահը՝ Եաւուզ Էօնէն կը յայտարարէ "Դեռ այսօր չարչարանքի պարագաներ կան, կանխամըտածուած եւ տարածուած են": Վերջին ամիսներուն, 925 պարագայ եղած է չարչարանքի, 918 հոգի խնամքի դիմած են ոստիկանութեան ձեռքէն ազատելէ ետք: Վերջերս, Անատոլուի հարաւ – արեւելեան շրջանը, 11 պարագաներ կան մարդոց, որոնք առանց դատ – դատաստանի սպաննուած են: Մարդկային Իրաւանց պաշտպան միութեան նախագահն ալ՝ Եուսուֆ Աթալաս կը յիշէ բառերու եզրաբանութեան փոփոխութիւնները եւ օրինակ կու տայ արմենիֆուսը (լառուս արմենիֆում և փրունուս արմենիֆում) *որոնք իրենց անունը փոխած են այլեւս (տե՛ս. "Յառաջ", Մարտ 8):*

Կը թուի որ Թուրքիոյ որոշ շրջանակներ այլեւս համակերպած են այլ հաւանականութեան մը, որ Եւրոպական Միութեան պիտի չանդամակցին: Կատաղութիւնը մեծ է Ֆրանսայի հաղէպ, որու Դամոկղէսի սուրը կը սպառնայ...:

Ա. Կիւլ Ջինաստան այցելութեան մը առթիւ, սպառնական ոճով ըսած է.– "Եւրոպան անհրաժեշտ չէ Թուրքիոյ":

Ինչ կը վերաբերի Կիրակի օրուան բիրտ խոշտանգումներուն, Կիւլ խոստացած է քննութիւն բանալ:

Մարտ 6ի դէպքերուն առթիւ Ֆիլիփ Փեմեզէք եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան ընդդիմադիր երեսփոխաններու խումբը դիմած են Միութեան, որպէսզի ընդհատէ բանակցութեան գործընթացը: "Ինչպէ՞ս, կ'ըսէ երեսփոխանը (Իւ. ԷՄ. Փէ.) կարելի է երեւակայել Թուրքիոյ մուտքը, երբ ոստիկանութիւնը բացառիկ բրտութեամբ կը խոշտանգէ կիներ, որոնք ցոյց մը կ'ընեն Պոլիս, Կիներու միջազգային Օրուան առթիւ":

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՀՌՈՄԻ մէջ հազարաւոր անձեր իրենց յարգանքը եւ յուզումը արտայայտեցին Նիքոլա Գալիփարիի, ազգային յուղարկաւորութեան առթիւ, Մարտ 7ին: Բոլորը կը կրկնէին թէ Գալիփարի երկու անգամ ազատած էր Ճ. Սկրենան, նախ պատանդը փրկած էր, ապա՝ իր կեանքով անոր կեանքը: Ամերիկացիք "անհեթեթ" որակած են այն հաստատումը ըստ որուն ամերիկեան ուժերը դիտակցաբար կրակ բացած են, ծուղակ մը չէր: Բայց, այլեւս հաստատ է որ ամերիկեան "պավիտ"ները կը բազմանան: Նոյն օրը, Մարտ 4ին, բազմազգեան ուժերու անդամ պուլկար զինուոր մըն ալ սպաննըւած է Ամերիկացիներու "բարեկամական կրակոցներ"էն (փրէնտլի փայըր): *Ըստ "Իրաք Պոտի Գաունթ" ոչ-կառավարական կազմակերպութեան, 2003 Մարտ 19էն ի վեր, այսինքն պատերազմի սկիզբէն, ամերիկեան այդ սխալ կրակոցներէն 18 հազար հոգի –ոչ զինուորական– սպաննուած են: Ամէնէն դիպուկ օրինակն էր լրագրողներու պանդոկին (Պաղեստինի պանդոկ) ռմբակոծութիւնը: Ճ. Սկրենա հարցազրոյց մը տուած է Լիպերասիոնի (Մարտ 8), նախորդ օրն ալ պատասխանած է* Մոնտի *երեք հարցումներուն: Կը հաստատէ որ առեւանգողները ըսած էին իրեն որ Ամերիկացիք չեն ուզեր որ ողջ դուրս ելլէ Իրաքէն: Ինք կատակ կարծած է, բայց յետագային հաստատուած է: Իրեն համար, ամէն ինչ կանոնաւոր էր, կառքը արագ չէր երթար եւ յանկարծ ամէն ինչ փոխուած է: Համոզուած է որ սխալի մը արդիւնք չէր:*

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նահատակներու հրապարակին վրայ, Մարտ 7ին, հաւաքուած էին 150էն 200 հազար հոգի, բացագանչելու համար՝ "Սուրիա, դո՛ւրս": Յաջորդ օրուան կը մնար Հեզպոլլայի սուրիամէտ ցոյցը: Լահուտ եւ ալ-Ասատ յայտարարած են որ սուրիական ուժերը պիտի քաշուին, բայց կը թուի որ Լիբանանէն հեռացում մը չէ, այլ՝ տեղափոխում մը: Այլ խօսքով, սուրիական ուժերը մասամբ հեռացած են Պէյրութի շրջակայքէն եւ անցած Պեքաայի շրջանը: Ինչ կը վերաբերի Հեզպոլլային, իր դերը մտահոգիչ չի նկատուիր: Սամիր Ֆրանժիէի համար, Հեզպոլլայի զինուորեալներու հարցը ներքին հարց է, զոր Լիբանանցիք իրենք կրնան կարգադրել: Լիբանանցիք, մուսլիմ կամ քրիստոնեայ, համոզուած են որ Հեզպոլլան միայն քաղաքական լիբանանեան զօրաւոր կուսակցութիւն մը կ'ուզէ ըլլալ:

"ԷՔՍՓՐԷՍ" շաբաթաթերթը երեւան հանեց որ հինգ ծանօթ անձնաւորութիւններու տուրքերու թղթածրարները անհետացած են: Խնդրոյ առարկայ անձերն են՝ Հ. Կէմար, Լ. Ժոսփէն, Լ. Ֆապիուս, Գլօտ Շիրաք եւ Գ. Հէնեըրէ: Թղթածրարները կը գտնուէին Փարիզի Զ. Թաղամասի Սէն-Սիւլփիսի հրապարակին տուրքերու սպասարկութեանց արխիւներուն մէջ: Անհետացման լուրը հաղորդուած է Փետրուար 4ին իսկ Հ. Կէմարի (այն ատեն Տնտեսութեան Նախարար) եւ պատճառ եղած էր վարչական ներքին քննութեան մը: Այժմ, նոր նախարարը՝ Թ. Պրըթոն դատական հետապնդումի դիմած է: Թղթածրարներուն մէջ կային 2003ի եկամուտներու յայտարարութիւնները: Անհետացումը մանաւորաբար խորհըրդաւոր է քանի անոնք կը գտնուէին ապահով արկղերու մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
P a r i s

C O U R S
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES

De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

C O U R S
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

☐

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance

S U R L' A R M E N I E
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Արեւագալի *ժամերգութիւնները կը կատարուին* Մեծ Պահքի *Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*
Մարտ 13 Գալստեան Կիրակին

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

C H A V I L L E

A l'occasion de la publication de son 2ème album consacré aux Arméniens et intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE

V e n e z n o m b r e u x
— Entrée libre —

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: ԼԴ. օր Մեծի Պահոց· Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սոսկալի Չարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:
Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) *Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշելով՝ Տօնական Հանդիսաւոր Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի:*
Փութանք՝ Հանդիպման Սուրբ Լուսաւորչի Շունչին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 10
JEUDI
10 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.154 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.154

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ ՏՊԱՒՈՐԻՉ ՑՈՅՑԸ

Մարտ 8ին, քանի մը հարիւր հազարի հասած է Հեզպոլլայի կազմակերպած սուրիամէտ ցոյցին մասնակիցներուն թիւը, բայց ոմանց մինչեւ մէկ միլիոն կը նըկատէր համախմբուած բազմութիւնը Պէյրութի Նահատակաց հրապարակը:

Պաստառները, բոլորն ալ, կա՛մ կը պանծացնէին Սուրիան եւ իր ներկայութիւնը Լիբանան կա՛մ կը բողոքէին ամերիկեան եւ նախագահ Շիրաքի միջամըտութիւններուն դէմ: Բազմութիւնը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէր "Սուրիոյ, քոյր երկիր, որ թոյլ տուաւ մեր երկրին վերաշինութիւնը":

Ըստ երեւոյթին, Հեզպոլլան ուզեց ցոյց տալ իր ուժը եւ ժողովրդականութիւնը ընդդիմութեան դէմ: Շարժումին ղեկավարը՝ շէյխ Նասրալլահ հրահանգած էր որ խուսափաչտ կուսակցութեան ոչ մէկ դրօշակ ըլլայ եւ հրահանգը գործադրուած էր, կը ծածանէին միայն լիբանանեան դրօշակներ: Պահ մը, ան կը յայտնուէր պատուհանէ մը ու խօսքն ուղղելով ընդդիմութեան կ'ըսէր. – "Կը սխալիք կարծելով որ Լիբանանի իշխանութիւնը կրնաք փոխել ձեր ցոյցերով, մեռեաներով եւ արտասահմանէն եկած օգնութիւններով: Լիբանանը կը կառուցուի միայն Լիբանանցիներու համախմբումով: Ոչ ոք պէտք է յաւակնի իր ճշմարտութիւնը պարտադրել միւսին" ու կը շարունակէր Շիրաքի հասցէին. – "Դուն որ Լիբանանի բարեկամն ես, հրաժարէ 1559էն: Արեւմըտեան ձեւի ժողովրդավարութիւնը մեծամասնութեան օրէնքն է: Հարիւր հազարաւոր այս անձերը զորս կը տեսնես, բոլորն ալ սուրիացի գործակալնե՞ր են", ու կ'անցնէր Ամերիկացիներուն, ապա՝ Իսրայէլի. – "Պատակտումի ձեր մատը հեռացուցէք Լիբանանէն: Ձեր դեսպանատունը մտէք: Ինչ որ ձեռք չձգեցիք պատերազմով (Իսրայէլի), ձեռք չէք ձգեր քաղաքականութեամբ":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՆ ՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ դադար չունին: Մարտ 8ին, դպրոցականները կրկին փողոց իջած էին, բողոքելու համար Ֆիլոն օրէնքին դէմ: Թալանողներ ալ խառնուած են ցուցարարներուն եւ ամէն ինչ աւելի շուտ վերջ գտած է Փարիզի մէջ: Ամբողջ երկրին մէջ (150 քաղաք) 165 հազար կը նկատուի ցուցարարներու թիւը (9000 Փարիզ): 1000ի մօտ թալանողներ բաւական վնաս բերած են ցուցափեղկեր ջարդուփշուր ընելով, յարձակումներ գործելով եւ սարսափ տարածելով: Յաջորդ օրը, ցոյցի կարգը եկած էր հեռազօտողներուն, բայց ամէնէն սեւ օրը Հինգշաբթի, Մարտ 10ն էր: Սկզբունքով, հանրային բոլոր սպասարկութիւնները գործադուլի եւ ցոյցի կը դիմէին. Ամէնէն աւելի փոխադրական միջոցները կրնային խանգարել երթեւեկը: Կը նախատեսուէր որ հազիւ 30% համեմատութեամբ կրնան բանիլ օթօպիւսները, մեթրօն եւ կառախումբերը: Այս շարժումը տեղի կ'ունենայ այն օրը, երբ Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն Փարիզ կը գտնուի քննելու համար մայրաքաղաքին կարելիութիւնները 2012ի Ողիմպիականին համար: Բանթողներու բողոքը կը վերաբերի 35 ժամերու դրութեան բարեփոխման եւ աշխատավարձքերու:

ՉԵՉԷՆԻՈՅ անկախապաշտ նախագահը՝ Ասլան Մասխադով սպաննուած է Մարտ 8ին, ըստ ռուսական յատուկ ուժերու պետին: Ռուսերը յարձակում մը գործած էին Տոլստօյ – Եուրտ գիւղին վրայ, ուր Մասխադով թաքստոց մը ապաստանած էր, տունի մը ներքեւ: Ռուսերուն համար, Մասխադով ահաբեկիչ ղեկավար մըն էր 1999էն ի վեր, երբ ծայր կու տար Չէչէնիոյ Բ. պատերազմը: Զափաւոր անձ մը կը նկատուէր, որ խաղաղութիւն կ'ուզէ: Ռուսերուն համար, իր գլխաւոր յանցանքն էր յաղթած ըլլալ Ա. պատերազմին (1994 – 96), երբ նաեւ սպայակոյտի պետ էր:

ԻՏԱԼԻԱ "Ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն" կը պահանջէ Ուաշինկթընէն Ն. Գալիփարիի մահուան եղերական պայմաններուն շուրջ եւ չի գոհանար ցարդ տրուած բացատրութիւններով: Իրաքի մէջ, ոճրափորձերը կը շարունակուին եւ Մարտ 8ին մեռեալներու թիւը 30 էր, ներառեալ 15 գլխատուած դիակներ:

ՏԻՏԻԷ ԺԻՒԼԻԱ ինքզինք առկախեց

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆ

Թուրքիոյ վարչապետը եւ ՃՀՓ-ի կուսակցապետ Տէնիզ Պայքալ Մարտ 8ին Հայկական Հարցին մասին մէկուկէս ժամուան հանդիպումէ մը ետք, թուրք մամուլին որակումով՝ "պատմական որոշում"ի մը յանգած են: Ընդդիմադիր կուսակցապետը մեկնելով այն գաղափարէն թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթին մէջ լուրջ հարցեր պիտի ստեղծէ Թուրքիոյ, առաջարկած է միջազգային նախաձեռնութեան մը դիմել: Այդ ուղղութեամբ ալ ծրագիր մը ներկայացուած է:

Այդ ծրագրին առաջին քայլը պիտի ըլլայ դիմել Բրիտանիոյ Խորհրդարանին ու ապահովել փաստը թէ "Կապոյտ գիրք"ը դիւանագիտական քարոզչութեան նպատակով գրի առնուած է ու կարելի չէ զայն որպէս վաւերական փաստաթուղթ նկատի առնել: Մտահոգումը կը մեկնի այն համոզումէն որ Ցեղասպանութեան ըլլադրումներուն աղբիւրն կուանը այդ գիրքն է:

"Կապոյտ գիրք"ը Ճ. Պրայսի ու Ա. Թոյնպիի հատորն է ուր պատմուած են Հայերու կոտորածները, տեղահանութիւնը, Թուրքերու վայրագութիւնները, տեղ տրուած է ականատեսներու վկայութիւններուն: Թուրքիոյ իշխանութիւն – ընդդիմութիւն միաբանութիւնը թիրախ առած է այդ գործը որուն անզօրացումով կը հաւատայ թէ պիտի փրկուի Ցեղասպանութեան հարցը դիմագրաւելէ:

Էրտողան եւ Պայքալ իրենց հանդիպումէն ետք մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած են. "Թուրքիա իր իշխանութեամբ ու ընդդիմութեամբ պատրաստ է Հայկական Հարցին մէջ պատմական իրողութեան հետ հաշուեյարդարի": "Կապոյտ գիրք"ին "իրականութիւնը" ամբողջ աշխարհին յայտարարելէ ետք, սեղան պիտի բերուի Թրքական դիւաններու վրայ պրպտումի հրաւէրը, պնդումներու տէրերուն ունեցած դիւաններն ալ բանալու մարտահրաւէրը, ապա անշուշտ հայ եւ թուրք պատմաբաններու ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հովանաւորութեան տակ տանելիք աշխատանքը, եւլն., եւլն.: Այս բոլորը, որպէսզի "ոչ ոք համարձակի պատերազմական պայմաններու մէջ ապրուած կարգ մը դէպքեր ամբողջ ազգիմը վերագրել":

«ԵՒՐՈՊԱՅԻ» ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼ

Մեր երէկուան թիւով տեղեկացուցած էինք որ մինչ փրբեւ թէ եւրոպական չափանիշները կ'իրացուին Թուրքիոյ մէջ, փոքրամասնութեան կալուածներուն վերաբերող աւանդական ընթացքին մէջ գործնական ոչ մէկ սրբագրութիւն կ'ըլլար. ատոր նոր ապացոյցն էր Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին պատկանող շէնքի մը ապօրինի վաճառքը Վագըֆներու տնօրէնութեան կողմէ որ առ ոչինչ համարած էր օրէնքին տրամադրութիւնը:

Մարտ 9ի "Ռատիքալ"ը լայն տեղ տըւած էր նոյն հարցին, մանրամասնօրէն մերկացնելով ապօրինի այդ վաճառքին փուլերը:

Իսմայիլ Սայմազ առաջին տողերէն կ'ըսէր թէ հակառակ Եւրոպական Միութեան ճնշումին ու հայ համայնքին շէնքին վերատիրանալու դիմումներուն, համայնքապատկան շէնքը փութով ծախւեցաւ:

Խնդրոյ առարկայ շէնքը 1952ին կտակւած է հիւանդանոցին: Որպէս այդ ալ արձանագրուած է Վագըֆներու տնօրէնութեան մօտ: 1992ին Եղմական Նախաբարութիւնը դատարան դիմելով պնդած է թէ 1974ին հրապարակուած օրէնքով այդ շէնքը չի կրնար համայնքին պատկանիլ. ծանօթ է որ նշուած օրէնքը կ'արգիլէ համայնքներու կալուածի տիրացումը 1936էն ետք, երբ հիմնուած է Վագըֆներու տնօրէնութիւնը: Արդէն նոյն օրէնքին հիմով է որ համայնքային հաստատութիւններուն այդ թուականէն ետք կտակուած, կամ անոնց կողմէ գնըւած կալուածները մէկ-մէկ խլուեցան պետութեան կողմէ:

Նշուած պարագային հետաքրքրական կողմը այն է որ հիւանդանոցին կալուածին վերստացումին դատը վեց տարի տեւած ու աւարտած է 1998ին, կալուածին նախկին տիրոջ վերադարձուելուն վճիռով: Վագըֆներու տնօրէնութիւնը վերաքննութիւն պահանջած է, վճռաբեկ ատեանը նկատի չէ առած առարկութիւնը ու վճիռը վաւերացուցած: Արդիւնք չէ տուած Վագըֆներու երկրորդ դիմումն ալ ու 1999ին կալուածը այդ տնօրէնութենէն առնուած է "նախկին տիրոջ"ը վերադարձուելուն համար: Սակայն, շէնքը կտակուած ըլլալով, տէրը, կամ ժառանգորդներ չեն գտնուած ու շէնքը անցած է պետական գանձատան:

Ներկայիս թէ՛ Վագըֆներու տնօրէնութիւնը, թէ՛ հիւանդանոցը դիմած են Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին, իւրաքանչիւրը իրաւունք պահանջելով նոյն կալուածէն:

ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.ի խորհրդարանական յանձնախումբէն, վերջին միջադէպին պատճառու: Ան, որու անունը բաւական դեր խաղաց Իրաքի պատանդներու կապակցութեամբ, Մարտ 8ին յայտարարած է իտալական հեռատեսիլէն, որ Ֆլորանս Օպընայի ազատագրման վերաբերող բանակցութիւնները լուծումի մը յանգած կ'ըլլային, եթէ ան Ռաֆարէնի աղջիկը եղած ըլլար:

ՄԱՅԱՄԻԻ (ԱՄՆ) Փալմ Պիչ Փոսթ օրաթերթը երեւան հանած է Մարտ 8ին, համացանցի իր կայքէջին վրայ, ամերիկացի զինուորներու գործած բիրտ վերաբերումը եւ չարչարանքները Պաղտատի մօտ: "Ռամատիի խելագարութիւնը" խորագրին տակ, կը ներկայացուին 16 անհանդուրժելի տեսարաններ 124րդ զօրաբաժնին վերաբերող: Զինուորական քննութիւնը յայտնած է որ զինուորականները պիտի չամբաստանուին, որովհետեւ "գործած են անպատեհ ձեւով, բայց ոճրագործներ չեն": Բոլոր տեսարանները անընդունելի վայրագութիւն մը ցոյց կու տան ամերիկացի զինուորներու կողմէ, որոնք ազատութիւն եւ ժողովրդավարութիւն տարին Իրաք...:

ԱՄՆ-ՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ Ճ. ՊՈՒՇԻՆ

ԱՄՆ-ու հայկական կարեւոր կազմակերպութիւնները Մարտ 2 թուակիր նամակով մը դիմած են նախագահ Պուշի, որպէսզի "ցեղասպանութիւն" կոչէ Օսմանեան կայսրութեան վերջին տարիներուն Հայերու ենթարկուած դժբախտութիւնը: Ամերիկայի Հայկական Համագումարին հոգաբարձուներու խորհուրդին նախագահը Հ. Յովնանեան ըսած է թէ այսօր աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է միանալ, հանդէս գալ միաձայն, կարենալ ապահովելու համար ԱՄՆ-ու կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան վերջնական ճանաչումը: Համագումարը նամակ մըն ալ յղած է Գոնկրէսի Հայկական հարցերու զօրակից խումբին անդամներէն Ֆ. Փալոնի եւ Ճ. Նոլլէնպէրկին, խնդրելով որ շարունակեն ճշմարտութեան հաստատման ուղղութեամբ իրենց ջանքերը: Հրաւէր մըն ալ ուղղած է Համագումարին անդամներուն, համակիրներուն որ մասնակցին ԱՄՆ-ու կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումին արշաւին:

Յօդուածագիրը հիմնուելով "Ակօս"ի տնօրէն Հրանդ Տինքի տուեալին, կ'ըսէ թէ նման ճակատագրի ենթակայ հայապատկան 41 կալուած խլուած է պետութեան կողմէ: Կը յիշէ նաեւ Թուրքիոյ յոյն համայնքին նման թղթածրարները, կատարուած նոյն անարդարութիւնը:

Յօդուածը կ'աւարտի Անգարայի Քաղաքական գիտութիւններու համալսարանին դասախօսներէն փրոֆ. Պասքըն Օրանի (հեղինակը Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու կարգավիճակը բարեփոխելու տեղեկագրին) տողերով.

"Պետութեան մէջ կայ թուրք – իսլամ մտայնութեամբ կառոյց մը: Ան «կալուած չենք վերադարձներ» կը յայտարարէ: Խնդրոյ առարկան պետութեան կողմէ ապօրինի ճամբաներով գրաւուած, ապա երրորդ անձերու վաճառուած կալուածներն են: Պետութեան գրաւածները պարտաւոր էք վերադարձնելու, երրորդ անձերուն ալ հատուցում վճարելու:

Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը պետութենէն առած զօրութեամբ կը մարմնաւորէ թուրք իսլամ մտայնութիւնը: Սակայն այս պետութեան համար տեղին է «ապօրինի» որակումը գործածել: Այս մէկը ապօրինի պետութիւն է: Այս կառոյցը իր ուժը կը քաղէ Սեւրի դաշնագրին պատճառած հալածախտէն: Փոքրամասնութիւնները ժողովրդավարութեան փորձաքարն են":

ՊՈՒՇ ելոյթ մը ունեցած է Մարտ 8ին եւ բոլորովին անտեսելով սուրիամէտ հարիւր հազարաւոր տարրերու ցոյցը Պէյրութի մէջ, կրկին Պուշ ըսած է Սուրիոյ որ իր բոլոր ուժերը քաշէ Լիբանանէն: Կրկնած է որ "ժողովրդավարութիւնը ինքզինքը պիտի պարտադրէ ամէն տեղ": Լիբանանէն ետք, արաբական աշխարհի բոլոր դուռները պիտի բախէ ու այդ առընչութեամբ շեշտը դրած է Իրանի վրայ, մաղթելով որ Իրանի ժողովուրդն ալ օր մը ազատ ապրի: Այդ ձեւով սկսած էր Իրաքի հարցն ալ:

ՆՈՒԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

(ԵԹԷ ԿԱՆ ԱՆԿԵՂԾՕՐԷՆ)

Եւրոպայի անդամակցութեան համար Թուրքիայէն ակնկալուածները կարելի է ամփոփել «բարեփոխում»ի ընդհանուր գլխուն տակ: Մարդկային իրաւունքներու յարգանքն ալ, Ցեղասպանութեան ճանաչումն ալ, ժողովրդավարութեան զարգացումի հանգրուաններն ալ ու մինչեւ պահանջներու յետինը այդ ընդհանուրը բաղկացնող մասնիկներ են: Այս առումներով բարեփոխուած Թուրքիա մը միայն արժանի պիտի նկատուի Եւրոպայի անդամութեան բաւարարելով տրոշող մեծերու չուկայական, տնտեսական, մէկ խօսքով՝ նիւթականին կապուած բուն սպասումները:

Հարցը սակէ անդին է որ կը ճիւղաւորուի. այսօր, անդամակցութեան բանակցութիւններու սկիզբ որոշուած թուականին քանի մը ամիս մնացած, խնդրայարոյց այդ անդամակցութեան կողմնակիցները ամէն անկիւնէ Թրքական բարեփոխումի նշոյլներ կը ճարեն ու բարձրաձայն կը յայտարարեն այդ մասին: Այդ երեւոյթին ալ գլխաւոր դերակատարներէն է հայկական ցեղասպանութիւնը որուն մասին Թրքական լրասփիւռներու հրապարակումներուն, վիճարկումներուն, գրոյցներուն բազմազանութիւնը բարեփոխումի ընդգծուն ազդակներէն կը նկատուի նոյն կողմնակիցներէն, յաճախ առանց այդ բոլորին միջուկին ուշադիր մօտեցումի մը: Կայ անշուշտ Թովմասներու զանգուածն ալ որ փորձառութեամբ, հեռատեսութեամբ կը յամառի միջուկն ու կեղեւը զանազանել, պնդելու համար թէ փոփոխութիւնները մակերեսին պատկանող են, որեւէ առնչութիւն չունին հարցերու խորքին հետ: Ուստի վիճելի անդամակցութիւնը արդարացնող ոչինչ կայ: Այս զանգուածը որպէս ըսածին փաստ, յաճախ ցոյց կուտայ այն անջրպետը որ կայ Թուրք սակաւաթիւ լուսամիտ տարրերու եւ պաշտօնական դէմքերու կեցուածքներուն, արտայայտութիւններուն միջեւ:

Հետաքրքրական է հաստատել որ այս ճիւղաւորումը, առաւել կամ նուազ շեշտըւած բնոյթով, նկատելի է թէ՛ զուտ Թրքական, թէ՛ հայկական, թէ՛ եւրոպական հանրային կարծիքներուն մէջ: Նոյնն է տարուող վէճերուն պարագան:

Ընդհանուր միջին մը առնելով հարկ է ըսել որ Թուրքիա բաւական բան ըրած է բարեփոխուածի տպաւորութիւն տալու համար եւ քիչ չէ այդ տպաւորութիւնը խրացուցածներու թիւը: Արդէն մակերեսայինի Թագաւորութեան այս դարուն, աւելի դիւրին է երեւութականով տարուիլ, անով բաւարարուիլ քան՝ գլուխ յոգնեցնել, պրպտել, ժամանակ յատկացնել, Թափանցելու համար միջուկին: Ու այս տեսանկիւնէն, Անգարա ոչ արհամարհելի կարելիութիւն ունի իր սայլը առաջ քշելու:

Այսուհանդերձ, երբեմն անակնկալ պարագաներ կը յայտնուին. անոնք կը զօրեն երկար ջանքերով, տքնանքով, հազարումէկ կարկտանով շինուած կեղեւը բութ գրիչի մը մէկ հարուածով փշուր-փշուր ընելու եւ հրապարակին վրայ ձգելու մերկ, սարսուռ պատճառող իրականութիւնը:

Այս է պարագան «բանաստեղծութեան» Թրքերէն փոքր հատորի մը (108 էջ). ան լոյս տեսած է 1998ին, Թուրքիոյ կրթական նախարարութեան հրատարակչականին «Գիտական եւ մշակութային գործեր»ու շարքէն, կը կրէ 995 Թիւը. կը պատկանի «Թրքական գրականութեան» բաժնին: Խորագիրն է «Այս ճամբուն վրայ», հեղինակը՝ Եունուս Զէյրէք: Հինգ հազար տպաքանակով լոյս տեսած է նոյն նախարարութեան տպարանէն, Պոլիս:

Ծանօթացման այս տողերուն պէտք է աւելցնել որ Ե. Զէյրէք 1956ին ծնած է, Արտահանի մէկ գիւղին մէջ, գրականութեան ուսուցիչ է, «զբաղած է նաեւ գիտական ուսումնասիրութիւններով ալ» ինչպէս կ'ըսէ Էմին Ալփէր ստորագրուած նախաբանը: Հեղինակին տողերէն յայտնի կ'ըլլայ որ Ջաւախքի շրջանէն տալինեան օրով Միջին Ասիա տարագրուած Թուրքերու Ահար ցեղին կը պատկանի: Յաճախ նիւթ ըրած է աքսորեալի դաժան ճակատագիրը, դառնութիւնը: Ուսուցչական պաշտօն վարած է Գերմանիոյ Թրքական շրջանակներուն մէջ ալ, 1988-1994:

Թէ ինչ առնչութիւն կայ Թուրքիոյ բարեփոխումին հաւատալ-չհաւատալու նիւթին ու գեղջուկ ուսուցչի մը ոտանաւորներու այս հատորին միջեւ, հանգամանօրէն կը բացատրուի «Հայը» խորագրուած երկու էջերուն ընթերցումով: Այդ ոտանաւորը ձօնուած է «Ղարաբաղի զոհերուն», գրուած է 1993ին, հրատարակուած «Կրօնական պարբերական»ին մէջ:

Ութ տուննոց գրութենէն բառացի Թարգմանութեամբ, կուտամ միայն չորս տուն, քանի որ այդքանն ալ լիուլի կը բաւէ ըսուածը հասկնալու: Միայն բառացի Թարգմանութեամբ, ո՛չ անոր համար որ դժուար է կապկել յանգաւոր ու ամէնէն նախնական ատաղձանի անոր լեզուն ու չափաբերութիւնը, այլ՝ որովհետեւ ստորակէտ մը աւելի ժամանակ յատկացնել Թոյնի նման հանքի, մեղք գործելու համազօր է:

Ահա՛ այդ տուները.

«Նման նուաստացում չէ տեսած
աշխարհ,
քարայրի դարէն մեզի հասած Հայ,
գրիչ չի տոկար որակներդ թուելու,
Ո՛ր կողմէն ալ դիտուիս, օձ ես դուն
Հայ,
...
Աշխարհը դիտող, Հայը կատղեր է,
վկայ պատմութիւնը սեփ-սեւ գրեր է,
հաւատք մը չկայ իր կատաղութեան,
Մոսկուփէն ալ ցած, ստորին Հայուն:
...
Մեծ ապերախտին փլչի՛ն թագն ու գահ,
դրօշներ պարզուին, սուիններ կապուին,
Արաս գետին մէջ թող ջուրը թափուի
սրտերու ահ ու դող պատճառող Հայը:

Քեզ հայրենիք չէ Երեւան աշխարհը,
Թուրքին կը սպասէ չքնաղ Սեւանը,
Եունուս հազար գրէ նենգութիւնները,
նախինէ նախին նետուող այդ Հայուն»:

Զկարծուի որ Զէյրէքի Թոյնին միակ հասցէն Հայը, հայութիւնն են: Արեւմուտքը, քրիստոնեայ աշխարհն ալ առած են իրենց բաժինը: «Պոսնիոյ անմեղ զոհերուն» ձօնուած կտորին մէջ եկեղեցին արժանացած է "կռատուն" որակումին, իսկ Արեւմուտքը "թագէի կը վերածուի երբ խաչակիրի արիւն հոսի, աղաւնի կը դառնայ մեր արեան դիմաց". բարեբախտաբար "Աշխարհը ծանօթ է այս տգեղ դէմքին"...

Գիրքին պարունակութեան հաշիւը փակելու համար վերջին քառատող մըն ալ վերջին կտորէն որ յորդորակ - մաղթանք մըն է ուղղուած՝ հեղինակին զաւակներուն.

..."Ժեռուտ ճամբաներ ձեր ետին մնան,
յորդ ողողեցէ՛ք յորձանքի նման,
միմիայն սիրով դուք պճնուեցէք,
ոխ ու ատելութեան դէմ պայքար տուէք":

Մի՛ հարցնէք թէ մարդ արիւնի, Թոյնի այդքան էջերու գեղումէն ետք, ի՛նչպէս կրնայ յորդորել որ իր զաւակները "միմիայն սիրով պճնուին"...

Հատորին անհասկնալին այլ տեղ է: Հոն ուր համակեցութիւն կը տանին Եւրոպայի մտայնութեան, չափանիշներուն հետ քայլ պահելու Թրքական ջանքերը եւ նոյն պետութեան Կրթական նախարարութեան ընտրութիւնը որով կը հրատարակուի նման ընթերցումի գիրք, կը ղրկուի վարժարաններու աշակերտութեան: Կայ անշուշտ հեղինակին "գրականութեան ուսուցիչ"ի հանգամանքն ու Վօսփորի, կամ կղզիներու շոգենաւին մէջ շաքարեղէն ծախողներուն երգած քառեակներուն մակարդակին համակեցումի երեւոյթն ալ. սակայն որո՞ւ հոգ: Եթէ Թուրքիոյ Կրթական նախարարութեան չափանիշով երկրորդը առաջինին համար բաւարար որակ է, մենք կամ Եւրոպան չէ որ պիտի առարկէ:

Նոյնպէս, հարց պիտի չըլլար եթէ Զէյրէք կամ ուրիշ մը ի՛ր ծախքով հրատարակած ըլլար ոտանաւորներու նման հատոր: Մեր մէջ չկա՞ն քով-քովի բառ չարելը բանաստեղծել կարծողներ:

Սակայն, այս մէկը կը ցոլացնէ պետութեան մօտեցումը, արժեւորումը՝ Հայ ըսուածին, Եւրոպացիին, "խաչակիրին", "կռատան"... քանի որ ո՛չ գիրքին հրատարակութեան մասին Թելադրական գրողը, ո՛չ ձեւաւորողը, ոչ շարողը, ո՛չ սրբագրողը, ոչ նախաբաններու զոյգ հեղինակները անհանգիստ եղած, առարկած են:

Կրնար կարծուիլ որ գիրքը վրէպի մը, անխոստովանելի զօրակցութեան մը պտուղն է ու պէտք է նկատուի բացառութիւն, լուսանցքային եւլն.: Նոյնինքն Թուրք մամուլէն կու գայ հերքումը: "Պիրկիւն" Թերթին մէջ (Փետր. 6) Ճան Կազալճը "Այս ի՞նչ տեսակի յանձնարարութիւն է" խորագիրով անդրադարձած է Զէյրէքի Թոյնի տոպրակին. ու կ'ըսէ. "Շրջանի մը երբ Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումները «առարկայական» մօտեցումով ձեռք առնելու պահանջներ կը ներկայացուին, Կրթական նախարարութիւնը կը շարունակէ վաճառքը Հայերը ծանրօրէն նախատող հատորին: ...Մինչդեռ, նոյնինքն Կրթական նախարարը Հ. Չէլիք խոստացած էր որ դասագիրքերէն ու ընթերցումի օժանդակ հատորներէն ցեղապաշտ արտայայտութիւնները պիտի հանուէին":

Լրագրողը անջատ անկիւնի մը մէջ կուտայ նաեւ "Հայը" խորագրուած ոտանաւորին ամբողջութիւնը, որպէս "հատորին նախատինքներէն օրինակներ":

Զայրացնելէ ուրիշ բանի կը ծառայէ՞ նման հրատարակութիւն: Անշո՛ւշտ: Ինչպէս յուշեց նախաճաշակի "բախտ"ին արժանացած գրչեղբայր մը, Զէյրէք հրաշալի փաստաթուղթ մը երկարած է, անգիտակցաբար, ամէն անոնց որոնք Թուրքիայէն կու գան ու ապաստանեալի կարգավիճակ կը խնդրեն Ֆրանսական իշխանութիւններէն: Ուրկէ՞ աւելի լաւ փաստ գտել Թուրքիոյ մէջ պետական հոգածութեամբ փայփայուած հայկական ատելութեան:

Մնացածը, ամուր կանգուն մըն է չափելու համար Թուրքիոյ արձանագրած բա - րե - փո - խու - մը՛:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍԻԼՎԻԱՆԱ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Միջազգային համբաւի հասած, Հայաստանի փայլուն հոյլին մաս կազմող դաշնակահարուհի Սիլվիանան այն քիչերէն է, որուն հայրենասիրութեան ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւններէն մին, գէթ մեզի համար, այն իրողութիւնն է որ ջերմեռանդօրէն կապուած կը մնայ Հայաստանի նուիրեալ արուեստագէտներու փաղանգին: Իրաւ է որ ճշմարիտ մենակատար արուեստագէտը պէտք է արտասահման այցելէ, իր բարձրորակ արուեստը ցոյց տալու համար, սակայն ցանկալի է որ պորտակապով միացած մնայ Մայր Հայրենիքին, այսինքն՝ բնակավայրը մնայ Հայաստանը:

Այսուհանդերձ գոյութիւն ունին կարգ մը հիմնական արդարանալի պատճառներ, որոնք կրնան չնպաստել այս բաղձանքներուն:

Ըսենք որ Սփիւռքը չունի իսկական միաւորում՝ այսինքն համերգներու կազմակերպչական մարմին մը, որ ընդարձակ քարոզչութեան մը ձեռնարկութիւնը ստանձնէ, չփումներ ստեղծելով, մէկ խօսքով՝ հովանաւորող ներկայացուցիչ մը, "Էմփրէսարիօ" մը... պայմանաւ որ իր կարգին ենթական անհասանելի չըդառնայ հայ հասարակութեան...

Ի յաւելումն այս բոլորին, Երեւանի "Զուարթնոց" օդակայանը տակաւին չէ ունեցած միջազգային օրինակարգ, մեծապէս դիւրամատչելի դարձնելու համար եւ արագօրէն ապահովելու արուեստագէտներու երթն ու դարձը:

Հայաստան համեմատաբար իր բնակչութեան թիւին, կը մնայ ամէնէն հարուստներէն մին, թէ՛ իր թիւով եւ թէ իր որակով, իգական ձայներու առատութեան երկիր: Սակայն դժբախտաբար օփերա գոյութիւն ունի միայն Երեւանի եւ Գիւմրիի մէջ: Այս վերջինը՝ սաղմնային վիճակի մէջ: Նման հաստատում կարելի է ընել նուագող արուեստագէտներուն համար:

Վերոյիշեալ ազդակները կրնան արուեստագէտները մղել արտասահման մեկնելու եւ հոն մնալով, ջանալ իրենք զիրենք ծանօթացնելու երաժշտական աշխարհին:

Դաշնակահարուհի Սիլվիանա Նաւասարդեան իր ամբողջ կեանքը նուիրած է երաժշտական ասպարէզին: Կանխահասութեան ծաղկումը կը պարտի իր ընտանիքին մտաւորական եւ արուեստասէր միջավայրին: Հայրը՝ հմուտ պատմագէտ, մայրը՝ Թատերանագէտ, երգչուհի եւ արուեստասէր, վճռական դեր մը խաղցին անոր ասպարէզի ընտրութեան եւ մեծ արուեստագիտուհի հանդիսանալուն մէջ:

Դաշնակի առաջին դասեր՝ հինգ տարեկանին, իննին՝ առաջին մենահամերգը Պախի դժուարին ստեղծագործութիւններու յայտագրով, տասներկու տարեկանին դափնեկիր՝ իր առաջին մրցոյթին եւ որուն պիտի յաջորդէ մշտական վերելք: Եւ վերջապէս, 1989ի սկիզբը նուագավար Երեւանի սենեկային նուագախումբին:

Ս. Նաւասարդեան ինքնատիպ մեկնաբանութիւններով արժանացած է հիացումի եւ գնահատանքի, երաժշտասէրներու, քննադատներու, ղեկավարներու կողմէ: Խոր զգայնութեամբ, անթերի թէքնիքով, ստեղնաշարի հրաշալի հպումներով ի յայտ կը բերէ հզօր արուեստագիտուհիի խառնուածք: Այդ յատկանիշները բանալին են անոր յաջողութիւններուն եւ միջազգային ճանաչումին: Այս առիթով ըսենք թէ Սիտնիի փառատօնին մասնակցութեան առթիւ միջազգային մամուլը զինք անուանած է "Հայ մեծ դաշնակահարուհին": Ու այս գնահատականը միակը չէ, մէկն է հարուստ շարքի մը:

Սիլվիանան չարունակելու համար հռչակաւոր իր ուսուցիչներուն աւանդութիւնը, ուսուցչապետ է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին դաշնակի բաժնին: Այլ խօսքով, մեկնաբանող արուեստագէտին զուգահեռ՝ մանկավարժական իր գիտելիքները կը փոխանցէ նոր սերունդին: Առիկա ընելով, կը փոխանցէ նաեւ իր երաժշտութեան գաղտնիքներն ու գանձերը, ոչ միայն երեւանեան, այլեւ միջազգային երաժշտանոցներու ուսանողութեան:

Livres reçus

MOI, CONSTANCE PRINCESSE D'ANTIOCHE

Roman

MARINA DEDEYAN

Ed. Stock, 2005

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐՑԱԽ

ՁԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՏԻՐԱՊԵՏԱԾ ԳՐԱԳԷՏԸ

Էլֆրիտէ Ելինէքի Նոպէլեան մրցանակը անակնկալ էր: 57 տարեկան այս գրագէտուհին գերմանախօս աշխարհին մէջ ծանօթ է այնպիսի գործերով, որոնք կը դատապարտեն կիներու դէմ սեռային բռնութիւնը, Աւստրիոյ մէջ ձնշումի քաղաքականութիւնը եւ Եւրոպայի աջ թեւի ծայրայեղականութիւնը:

Ենթադրութիւններ կային, թէ 2004ի մրցանակը կրնար շնորհուիլ կնոջ մը: Սակայն Ելինէքի անունը չէր նշուած հաւանական թեկնածուներու շարքին: Ան առաջին աւստրիացի գրագէտն է, որ կ'արժանանայ այս մրցանակին: 1901էն մրցանակին հաստատումէն ի վեր ան միայն տասներորդ կին մրցանակակիրն է: Վերջինը ափրիկեցի - ամերիկացի Թոնի Մորիսընն էր՝ 1996ին:

Այլ դիտանկիւններէ՝ Ելինէքը կարելի է տեղադրել աւելի ծանօթ շրջագիծի մը մէջ: Ան վերջին տասնամեակին եօթներորդ եւրոպացի մրցանակակիրն է: Վերջին տարիներուն Նոպէլեան գրականութեան մրցանակին արժանացած այլ գրագէտներու պէս՝ ան իր գրականութիւնը օգտագործած է իբրեւ քաղաքական արտայայտութեան միջոց:

Շուէտական Ակադեմիային յայտարարութիւնը կը փառաբանէ Ելինէքի "վէպերուն ու թատերգութիւններուն մէջ մարդկային ձայներու եւ անոնց հակադարձութիւններուն երաժշտական հոսքը", ինչպէս նաեւ "լեզուական արտասովոր խանդավառութիւնը, որ ի յայտ կը բերէ ընկերութեան սովորամոլութիւններուն անհեթեթութիւնն ու բռնութեամբ ենթարկելու ուժը":

Շուէտական Ակադեմիային ընդհանուր քարտուղարը Ելինէքը գովաբանած է իբրեւ "այն սակաւաթիւ գրագէտներէն մէկը, որ կը տիրապետէ զանգուածային մշակոյթի, ժապաւէններու, քարոզչութեան, սոփ օփերայի, շարժուն գծանկարի եւ ժամանցի ամբողջ ճարտարարուեստին խորհրդանիշներուն ու միթերուն":

Ելինէքի գլխաւոր նիւթերէն մէկը կիներու անկարողութիւնն է "լաւին ծաղկելու այնպիսի աշխարհի մը մէջ, ուր անոնք ճանչցուած են նախատիպարներով", կ'ըսէ Ակադեմիային յայտարարութիւնը:

Շուէտական ձայնասփիւռին հետ Վիէննայի իր բնակարանէն հարցազրոյցի մը առիթով Ելինէք ըսած է, թէ մրցանակը "անակնկալ էր եւ մեծ պատիւ մը", սակայն նաեւ "աւելի յուսահատութիւն կը ներշնչէր, քան՝ ուրախութիւն", որովհետեւ "զինք պիտի վերածէր բանի մը, որ երբեք պիտի չուզէր ըլլալ. այսինքն՝ հանրային դէմք մը":

Ան ժամանակին յայտնած է, թէ Նոպէլեան մրցանակը կրնար ըլլալ մը զաւդայ: "Եթէ անձնական, որ անտանելի կացութիւն պիտի ստեղծէր, պիտի ըլլայ նպաստէին հետամուտ, սակայն չեմ ուզեր, որովհետեւ կը սիրեմ այնտեղ ապրիլ", ըսած է: Քառասնեակներու օրերու անոր ստեղծագործութիւնն ալ "անհեթեթ": Սակայն ան նաեւ ըսած է, թէ չան ստանձնէ Գերմանիոյ Միութեան Կառավարութեան: "Մտադիր չեմ ... Ընկերային փոխել կը տասնաւոր եւ չեմ կրնար նամակներու պատասխանել: Անձնական խօսք մը պիտի գրեմ մրցանակը ստանալուս առիթով":

Ամբողջ մը ըսած է, թէ Ելինէք "անզուսպ վերաբերած կը յուզուի իր բնութիւնները եւ իր անձին նկատմամբ":

Լուսարձակներուն հետու մնալու իր ճիգը շարունակուած, Ելինէք հանրութեան դէմ է Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ, շնորհիւ իր վէպերուն, թատերգութիւններուն եւ Աւստրիոյ աջ թեւի զգայական հաւաքական թիւներուն դէմ յանդուգն ընդդիմութեամբ: Անոր գրականութիւնը կ'ընդգրկէ քաղաքականութիւնը, օփերայի եւ ժապաւէնի ընդհանուր ինքնաւար, ընդունուած պետական վիճակին նկատմամբ խոր յուզումներու թեամբ:

Ելինէք իր թատերգութիւններուն ներկայացումը արգիլեց Աւստրիոյ մէջ, երբ Աւստրիոյ ծայրայեղական կուսակցութիւնը կառավարութեան մաս կազմեց 2000ին: Յաջորդական ընտրութիւն դէմ այդ արգելքը յայտարարելով Աւստրիոյ մէջ նոր կառավարութիւնը արգիլած ըլլալ եւ ծայրայեղական կուսակցութեան ղեկավար Եորկ Հայտերը ընդդիմութեան ըլլալով, որուն մէջ Ելինէք կ'անուանէր "Աւստրիոյ ցեխի մէջ քաշքշուած" կեցուածքով:

Աւստրիոյ նախագահ Հայնց Ֆիշըր յայտարարեց, թէ Նոպէլեան մրցանակը յաղթանակ մըն էր "ընդհանրապէս աւստրիական գրականութեան համար", սակայն Ելինէքին ուղղուած հակադարձեց ըսելով: "Ձայն չունիմ, որ աւելի որեւէ նշանակութիւն պիտի ունենայ իմ երկրիս համար: Ես քաղաքացին հետու եմ ներկայ կառավարութենէն":

Գերմանախօս աշխարհէն դուրս նուազ ծանօթ է Ելինէք, թէեւ անոր կարգ մը գործերը թարգմանուած են անգլերէն, ֆրանսերէն եւ շուէտերէն: Անոր անգլերէն աւելի ծանօթ գործերէն են "Ըն փիանօ թիչըր", "Ուոնդըրֆուլ, ուոնտըրֆուլ թայմզ", "Լասթ" եւ "Ուիմէն էզ լավըրզ", հրատարակուած են անգլերէն:

"Հրաշալի է այս մրցանակը, որովհետեւ ան մեծ դրամ է, - կ'ըսէ Ելինէք վէպերուն անգլերէն հրատարակիչը: - Ան շատ միակ դպրոցներու կարդալու եւ ճանչնալու իրաւունքներու պայման մըն է: Նաեւ շատ նորարար է բովանդակութեան եւ կառոյցի առումով: Շատ արկածախնդիր է, թատերգիր է եւ բանաստեղծ, եւ մեծ լեզուի ու հրաշալի ձեւերու մէջ կը հիւսէ իր վէպերը":

Աւստրիացի բեմադրիչ Մայքըլ Հանէքէ ֆրանսերէնէ ժապաւէնի մը վերածած է Ելինէքի ամէնէն մեծ վէպերէն "Ըն Փիանօ Թիչըր"ը, որ ինքնակենսագրական ըլլալ ունի եւ անոր ամէնէն աւելի ծանօթ գործն է: Ժապաւէնին մէջ Իզապէլ Հիւբէր կը մարմնաւորէ երաժշտութեան ուսուցիչի մը դերը, որ իր կը ջանայ խոյս տալ իր մօր ճնշումներէն եւ նախահայրական բացսիրել յանկանուած կարծր ընկերութենէն սեռային փայլով փախչելու դառնալով ամբողջ: Ժապաւէնը Կանի 2001ի փառատօնին մեծ մրցանակ ստացաւ եւ Հիւբէր ինք լաւագոյն դերասանուհիի մրցանակը:

Ելինէքի Նոպէլեան մրցանակը անգլիացի "Սէնդէ Թայմզ"ն ամենէն աւելի "Ելինէքի գրականութեան մէջ զգացուեցաւ "մեծ քաղէնիները եւ անհատ վայրագութիւն":

Ելինէքի ծնողաց ազգային կրնայ չյաջողի բոլորին ճանչել: Անոր քննադատները կ'ըսեն, թէ ան կը գործածէ հայհոյանք լեզուն, որպէսզի եւ զգեստի լեզու մը եւ սեռային անմաքուր վիճակներ կը նկարագրէ շատ բացայայտ պատկերներով:

"Նիւ-Եորք Թայմզ"ի մէջ 1988ին հրատարակուած այս վէպին մէկ գրախօսականը կը գրէ Ելինէքի "անզիջող սեռականին" մասին: "Սակայն յանախ եւ ըրկուք բոլոր հեքիաթներ դիտանկիւններ կը նկարագրէ, խոստովանելու ներքին ձայներուն միասին կու տան ինքնադատական ու հոգեկան ըմբռնումը: Վիէննային կեանքը մեծ հետաքրքրութիւն չունեցող անհատի մը կեանքն ալ կը նմանցնէ ինքնաքննադատութեան: Սահմանի վէպ մըն է ան, որ աւելի կ'ընկէ, քան թէ կը բացատրէ":

Ելինէք ծնած է 1946 Հոկտեմբեր 20ին, Աւստրիա: Անոր հայրը ծագումով չեխ հրեայ էր, իսկ մայրը աւստրիացի: Ութը տարեկան էր երբ Ելինէք արդէն կը սորվէր դաշնակ եւ երգեհոն: Ան ուսումնասիրեց երաժշտութիւն Վիէննայի երաժշտանոցին մէջ եւ ունեցաւ մասնագիտական ուսում: Ան ունեցած է գերմանական եւ գրականութեան բազմաթիւ մրցանակներ: Ան 1971ին երաժշտանոցէն շրջանաւարտ եղաւ: 1967ին արդէն հրատարակած էր բանաստեղծութիւններու իր առաջին հատորը: Աներկայնու նաեւ գրել երեւակայական գործեր:

Իբրեւ վիպագիր՝ Ելինէք գերմանական բաղադրիչ աշխարհին մէջ ծանօթ դէմք դարձաւ 1975ին "Ուիմէն էզ Լավըրզ" վէպով, որուն մէջ երկու կին բարեկամուհիներ կը նկարագրուին, որոնք վերջիւ փոքր քաղաքի մը գործարանին: Անոնց կը վիճակուի կեանքին անկախութեան հասնիլ երեւոյթ եւ ամուսնութեան ճամբան: "Ուոնտըրֆուլ, Ուոնտըրֆուլ Թայմզ" վէպը 1980ին, եւ "Ըն Փիանօ Թիչըր"ը 1983ին: Շուէտական Ակադեմիան կ'ըսէ, թէ անոնք կը պատկերեն տարբեր բնութագրերու մասին կը տրուի: Իսկ վերջին յուղարկաւոր կ'արտայայտէ: Իր վէպերը "դաժան ու անողոք" կանոնաւորութեան արտացոլումն են, որոնց մէջ անհատը կը ճզմուի:

ՋՈՒՋ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Միասնական հաղորդագրութեան մը կը տեղեկանանք թէ Մարտ 4-5ին Էջմիածնի մէջ "Հայ եկեղեցին վերածորդումի հրամայականը" խորագրով ժողով մը գումարուած է, երկու Կաթողիկոսութիւններու պատուիրակութիւններուն մասնակցութեամբ:

Էջմիածնական պատուիրակութիւնը կազմուած է Տ. Արք. Պարգեւ Եպս. (ատենապետ), Միքայէլ Եպս., Այլ. Եպիսկոպոսներէն (ատենադպիր), Թովմաս Եպս. եւ Ճշմարտ Գալստեանէն: Կիլիկեան պատուիրակութիւնը՝ Օշական Արք. Զօրիանին (ատենապետ), Նարեկ Եպս., Աբեղային (ատենադպիր) եւ Արամ Փամպուքեանէն եւ Արոյծ Դանիէլեանէն:

Օրակարգը ընդունուած է հետեւեալ կէտերով:

ա - Հայ Եկեղեցւոյ կանոնական վիճակը, եկեղեցաքանական, վարչական եւ կանոնագրական սահմանում,

բ - Քրիստոնէական եւ հայեցի դաստիարակութիւն, աստուածաշնչական առաքելութիւն,

գ - Միսական եւ արարողական կեանք,

դ - Հոգեւորականներու պատրաստութիւն եւ վանական կեանքի վերակենդանացում,

ե - Միջեկեղեցական եւ միջկրօնական յարաբերութիւններ,

զ - Արդի ընկերային եւ բարոյական հարցերու նկատմամբ կեցուածքներ,

է - Եկեղեցի - Պետութիւն, Եկեղեցի - ընկերային կառոյցներ փոխյարաբերութիւններ,

ը - Հայ ժողովուրդին եւ իրաւունքներուն հետապնդում,

թ - Արհեստագիտական արդի միջոցներու օգտագործում:

ԼՂՀ

ԵՂԻՇԷԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Կառավարութեան նիստերու դահլիճին մէջ Մարտ 5ին տեղի ունեցած է Եղիշէի անուան մրցանակաբաշխութիւնը: Գրականութեան արձակի մրցանակին արժանացած է երկարամեայ մամուլին ծառայողներէն Մաքսիմ Յովհաննիսեան՝ "Հարաչ, Հարաչ" պատմուածքի շարքը: Բանաստեղծութեան մրցանակը տրուած է երկրապահ Յակոբեան Սողոմոնեանի "Ես ասում եմ" եւ "Արցախեան հայրեր" շարքերուն, նաեւ "Կէս ժամանակ" հատորին Հենրիկ Բովշ-Գրիգորեանին:

Պատմութեան մրցանակը ստացած է արցախագէտ Սամուէլ Կարապետեան "Հիւսիսային Արցախ" գիրքով: Գիտութեան մրցանակը տրուած է Լեւոն Ցատուրեանին "Նշանաւոր Արցախի բանահիւսութեան" եւ Մխէր Ծաղուրեանին "Արցախեան պատերազմը և պաշտպանութեան բանակի մարտական ուղին 1991-94" աշխատութիւններուն: Թատերական մրցանակին տիրացած է Ստեփանակերտի Վ. Փափազեան Թատրոնի դերասան Սամուէլ Վիրաբեան, կերպարուեստի մրցանակին՝ քանդակագործ Ռոպէր Ասկարեան: Մամուլի մարզին պարգեւատրուած են Լէոնիա Սարգսեանին, Արթօ Գրիգորեան: Երաժշտութեան մրցանակին արժանի նկատուած է "Վարանդա" երգչախմբի ղեկավարը Զաքար Քէշիշեան:

եւ":

Գիրմանիերէնով 1989ին լոյս տեսած "Լասթ" վէպին մասին Ակադեմիան ըսած է, թէ Ելինէք "թողլ կու տայ, որ իր ենթակային վերլուծումները ուղղուին իր վերածուելու քաղաքակրթութեան ուղղեցուած արժանապատ քննադատութեան կիներու դէմ բռնի գործողութիւնը բնական կերպով եւ ճիշդ իր ըստ ինքեան ներկայացնելով":

Ակադեմիային դատելով վէպը Ելինէքի հանդիպած եւ նաեւ եղած թատերգութիւններ մէջ Ելինէք հաւաքական եւ պատմական ձեռքերը կը վերածէ Աւստրիոյ, որ կը վերէ դիմացի մտածելակերպը եւ անոր անդրադարձուած քաղաքականութիւնը: Անոր 1975ին դպրոցական հատորը իր "Ըն Ճլոսսըն աֆ թը Ուինտ" վէպին մէջ ան իր ճանաչել կը նկարագրէ, Ակադեմիան կ'ըսէ: Ինք եւ "Տանքս Իվէն էր" 1980ին ան Աւստրիոյ ժողովրդային "ձեռնուսի կարգը" է:

"Ուոնտըրֆուլ, Ուոնտըրֆուլ Թայմզ" վէպը կ'արծարծէ այս հարցը: Անոր մէջ վէպը կ'արծարծէ նացի մը ինչի նման պատանեկութեան մէջ կ'ապրեցնէ պայմանները:

"Հայրը մը կը մտածէ իր պայմանները կարող մեկնաբաներուն մասին: Լէհաստանի մէջ անոր մասին խօսիլ պիտի դառնայ եւ ազատիլ: Սակայն դարձած եմ փոխ կը ձեւ մէջ, կը ձեւ եւ կը գրէ եւ անոր կ'ըսէ նաեւ, որ կ'ըլլայ աւելի խոհական շատ մը": Իւր գրականութեան մէջ կը գրէ ան վէպին մէջ:

Իբր "Պալպիէնտ" թատերգութիւնը Ելինէք կը քննադատէ նաեւ Իրաքի դէմ Միացեալ Նահանգներու մղած պատերազմը:

Թէեւ Գերմանիոյ մէջ Ելինէք գնահատուած է եւ 1986ին արժանացած է "Հայնրիխ Պոլ" եւ 2002ին "Հայնրիխ Հայնէ" մրցանակներուն, սակայն Աւստրիոյ կառավարական շրջանակներուն անոր համար մեծ քննադատներ ունեցած է, որ մեծ ժողովրդական կառոյցներուն: Ելինէք միշտ ալ դառն մը քաղաքայնական եղած է "իր գրչով, բայց ոչ իր անձով" ինչպէս կ'ըսէ անոր հրատարակիչը:

Շուէտական Ակադեմիան կը նշէ, թէ Ելինէք գրականութիւնը վերջապէս նորահանձ եղած է թատերգութեան, որուն մէջ ան հրաժարած է "աւանդական երկխօսութենէն եւ գրած է բազմաձայն մենախօսութիւններ, որոնք կը ծառայեն ոչ թէ դերեր ներկայացնելու, այլ ամէն մաս բաժ, որ հոգեկանները եւ պատմականը տարբեր մակարդակներ ձայներ չանեն միասնաբար": Ակադեմիան կ'աւելցնէ, թէ Ելինէք "աւելի բազմաձայն ներկայացման մտածումներ կը պատկերէ, քան՝ նկարագիրներ":

Գրական բոլոր ամսագիրներու մէջ փոխադարձ իր հետագրքրութիւններ ունեցող Ելինէք անցեալ տարի գրեց օփերայի մը լիպրեթթ, որ հիմնուած էր Տէյվիտ Լինչի առեղծուածային "Լոսթ Հայուէյ" ժապաւէնին վրայ: Օփերային երաժշտութիւնը հօրիեքին կը պատկանի Աւստրիացիի մը:

"Գրական նման գործ մը անկարելի է փոխադրել այլ ձեւի մը մէջ, - կ'ըսէ Ելինէք: - Սակայն կարելի է զայն փոխադրել երաժշտական թատրոնի ձեւերու, ինչպէս նաեւ՝ ժապաւէնի, որովհետեւ նման հատերն ալ ձեւ մը կ'ընծայեն":

Թէեւ Ելինէքի գրականութեան հետերը մէսամար կը փոխուին, սակայն անոր հիմնական նպատակը կը մնայ խառնիլ: Ակադեմիային բառերով "ան այս նպատակին կը հասնի զոյգ սուրով, թէ ինչպէս ժամանցի ճարտարարուեստի սովորութիւններու կը թափանցեն մարդոց խորքին մէջ եւ կ'անջատուին պայմանը ընկերային խաւերու միջեւ անհաւասարութեան դէմ կամ սեռային բռնութեան":

Ելինէք թշնամիներ չունած է Աւստրիոյ մէջ անոր եւ նաեւ մարզային յարաբերութիւններու գծուագիւտ փնտռել իր ներքաղաքականութիւններով, ինչպէս նաեւ՝ քաղաքական իր յանձնառու գործունէութեամբ: Այս ամէնը տեսին արծածութեան նաեւ իրեն կողմի իրենց արժանացած է իբրեւ կեղծակերպիչներ պայմանը պարելու պատճառ՝ անոր գրականութիւնն, որ յանձնուած կերպով իր կը գործածէ իր լեզուն:

"Ելինէք բարոյական եւ քաղաքական բարձրակէտ անզիջողութեամբ յախազորած մեծ մէկ է", կ'ըսէ Գերմանացի մէջ անոր հրատարակիչը:

Հատուածները ձայնագրուած կայք մը՝ aboutAustria.org Ելինէքը կը նկարագրէ իբրեւ "աւելին մեծ յեղափոխական Պեղգիացի մը", որ չարախօսուած ժողովրդական եւ վախ կը քննադատուի անձնական ոչ համար, մանաւանդ Աւստրիոյ մէջ": Սակայն անոր կ'ընդունի, թէ Ելինէք երկրին ամէնէն աղքատ գրաքննիչին է":

(Համադրաբար)

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

Տիկին Ֆլոր Միսաքեան,
Պարոն Մարք Բարսեղեան,
Տիկիններ՝ Մարկրիթ Բարսեղեան եւ Նիքոլ Նաւարօ,
Տիկին Ռուսէ,
Ընտանեկան համայն պարագաներն ու բարեկամները
խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց պաւ-կին, եղբօր, քեռորդիին, ազգականին ու ընկերոջ՝

ՓԱԹՐԻՔ-ՇԱՌԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Փրատէ (Վառի նահանգ) 49 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 11, ժամը 14·30ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին 4 rue Komitas։

Madame Flore Missakian, *sa mère*

Monsieur Marc Parsekian, *son frère*

Mesdames Marguerite Parsekian et Nicole Navarro, *ses sœurs*

Madame Rousset, *sa tante*

Ses neveux et nièces et ses nombreux amis

ont la douleur de faire part du décès de

Patrick Charles PARSEKIAN

survenu au Pradet, dans le Var, à l'âge de 49 ans.

La cérémonie religieuse aura lieu à l'église apostolique arménienne Saint Paul et Saint Pierre d'Alfortville, 4 rue Komitas, le Vendredi 11 mars à 14 heures 30.

ՇԱՒԻԼ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: ԼԴ· օր Մեծի Պահոց· Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սուսկալի Չարչարանացն եւ Մտին ի վիրապն:

Այս առթիւ, ժամը 9·30ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշեալ՝ Տօնանական Համգիւխւ Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեանց պաշտմամբ՝ պատարագ պիտի մատուցուի։

Փութանք՝ Համգիփման Սուրբ Լուսաւորչի Տունչին։

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. —
Paris . Ile-de-France

SOIREE DIAPORAMA

Esquisses Arméniennes

le vendredi 11 mars
à 20 heures 45

Commentées par Haïk DER HAROUTIOUNIAN
De retour d'un séjour en Arménie et en Artsakh

* * *

- Balades croisées à Erevan,
- Vision d'Ani depuis l'Arménie,
- Les églises, les monastères,
- La vie locale à Stépanakert et Chouchi.

* * *

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

Verre de l'amitié
P.A.F.: 6 Euros - Adhérents: 4 Euros

CHAVILLE

A l'occasion de la publication de son 2ème album consacré aux Arméniens et intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE

Venez nombreux
— Entrée libre —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլի Պոլսահայերու Հայրենակցական եւ Մշակութային Միութեան անդամուհիները 50 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին Նատիա Վայիգեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· –

Մարսէլ Աշըքեան 50 Եւրօ, Տիկին Լիլիան Առաքելեան 20, Տէր եւ Տիկին Արման Զուհաճեան 50, Տիկին Արեգնազ Պուրէ 150, Տիկին Սոֆի Պայիքեան 100, Տիկին Մարիամ Թորուն 50, Պ· Միհրան Դանիէլեան 100, Տիկին Մոնիք Փանոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 150, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 300, Պ· Ալպէր Տէրտէրեան 300, Տիկին Մ· Աստուրեան 30, Պ· Հրայր Աստուրեան 30, Պ· Ժան-Մարք Թոքատլեան 20, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ եւ Վալերի Ապտալեան 500, Պ· Ռոժէ-Անտրէ Գալեան 20, Պ· Ժակ Գասապեան 100, Պ· Օլիվիէ Տըլանտր 100, Տէր եւ Տիկին Կի Մակնու 45, Պ· Կարապետ Միքայէլեան 20, Տիկին Գլօտին Անթէյլ-Անզուեան 70, Օր· Ֆրանսին Գազանճեան 15,24, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կայծակեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գույումճեան 80, Տէր եւ Տիկին Ժան-Միշէլ Անդրէասեան 40, Տէր եւ Տիկին Արման Սանուսեան 150, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 80, Տէր եւ Տիկին Վաչէ Պուրմայեան 250, Տիկին Աննա Գափիկեան 100, Տիկին Նուարդ Պոյաճեան 23, Տիկին Ժանին Գարայեան 100, Օր· Արմենուհի Գրիգորեան 75, Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան 60, Օր· Մատլէն Իւթիւճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պասմաճեան 30։

(Շար·)

Ս· ՄԽՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ընտրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ։

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouis Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES

De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au 01 45 84 57 18 le soir.

*
**

COURS
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au 01 45 84 57 18 le soir.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux invite les enfants à un

Goûter - Conférance
SUR L'ARMENIE

La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17ին Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝	ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝	ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝	ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11·45-ին։

*
**

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով· –

Մարտ 13 Գալստեան Կիրակին

*
**

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։ Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L' A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

*
**

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES
ET FOLKLORIQUES

Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner la danse tous les jeudis :
de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements,
tous les jours sauf le mardi :
☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi de 11h à 17h
contact : **Dany**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991
et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990
et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991
et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 11
VENDREDI
11 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : Arpik Missakian

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.155 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.155

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Այս տարուան Մեծ Պահոց ուխտագնացութեան առաջին կայանն էր Մուսա Լեռան Վաքըֆգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Մեսրոպ Պատրիարք Մութաֆեան, Մարտ 5ի առաւօտը երբ իր հետեւորդներուն հետ հասաւ Վաքըֆգիւղ, Ս. Աստուածածին եկեղեցին ու պալատէը բերնէ բերան լեցուած էին Պոլսէն, Անգարայէն, Խարբերդէն, Մերսինէն, Ատանայէն, Իսկենտէրունէն, Անտիոքէն եւ Չէյթունիէյէն եկած ուխտաւոր ժողովուրդի եւ վաքըֆգիւղցիներու խուռներամ բազմութեամբ: Կատարուեցաւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ արեւագալ: Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Կէտիկփաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ Զուարթնոց երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գէորգ Զալըըճըպուլըճուի:

Մեսրոպ Արք. քարոզեց "Ցոյց ինձ ճանապարհ յոր գնացից, զի առ քեզ, Տէր, համբարձի զանձն իմ" (Սաղմոս 142.8) բնաբանով եւ խօսեցաւ ուխտագնացութեան հոգեւոր կեանքի հետ ունեցած առնչութեան մասին:

Պատրիարքը ըսաւ. "Ամէն ոք ճանապարհէ մը կ'ընթանայ եւ կը կարծէ թէ ամենակատարեալ ճանապարհը իրն է: Սակայն մէկ ճանապարհ միայն կայ, որ դէպի կեանք կը տանի. այդ Տիրոջ ճանապարհն է: Մարդ երբեմն կրնայ ինքզինք խաբել եւ իր կամքով ընտրած ճանապարհը կրնայ ընդունիլ որպէս Տիրոջ ճանապարհ: Այս խաբկանքէն փրկուելու համար պէտք է դիմենք մեր հաւատքին ուղեցոյցին՝ Աստուածաշունչ Մատեանին: Երբ կարդանք Աստուծոյ խօսքը ոչ միայն մեզի կը յայտնուի Տիրոջ կամքը այլ նաեւ հաղորդ կը դառնանք քաղցր եւ ուղիղ կեանքի սկզբունքներուն որոնք հաճելի են Աստուծոյ: Քրիստոս ըսաւ. «Ես եմ ճանապարհը, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը» (Յովհ. 14.6): Մեր Փրկիչը Ս. Աւետարանին մէջ Իր անձը կը ներկայացնէ որպէս փրկութեան ճանապարհ: Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, 1600 տարիներ առաջ, Հայոց գիրերը գտաւ, որպէսզի մեր ժողովուրդը իր լեզուով հաղորդ դառնար Երկնաւոր Հօր կամքին եւ գտնէր ու մնար փրկութեան ճանապարհին մէջ":

Պատրիարքը իր քարոզը շարունակեց ընդգծելով, որ Վաքըֆգիւղի եկեղեցին ընծայուած է Ս. Կոյս Աստուածածնին: Անդրադարձաւ Ս. Տիրամօր յորդորին՝ "Որ ինչ ասիցէ ձեզ՝ արասջիք" (Յովհ. 2.5): Այս խօսքը քանդակուած էր եկեղեցւոյ խորանի կամարին վրայ: Նորին Ամենապատուութիւնը ըսաւ. "Աստուածամօր այս խօսքը կոչ մըն՝ մինչեւ իսկ կտակ մըն է բոլոր հաւատացեալներուն: Մարդիկ իրենց հոգիներու փրկութեան կ'արժանանան երբ կը հաւատան, կը խոստովանին ու կեանքի կը վերածեն Տէր Յիսուս Քրիստոսի խօսքերը":

Յաւարտ արարողութեան, Պատրիարքը մէկտեղուեցաւ գիւղի մանուկներուն հետ, անոնց հետ կարճ զրոյցներ ունեցաւ եւ նուէրներ բաշխեց:

Գիւղապետ Պերճ Գարթունեանին եւ եկեղեցւոյ խորհուրդի անդամներուն հետ ալ զրուցելէ ետք, Պատրիարքը միւս հոգեւորականներուն հետ անցաւ Չէվլիկ, ուր աւելի քան 300 ուխտաւորներ բոլորուած էին պահքի սեղաններու շուրջ Կարպիս Քուշեանի "Ալմիրա" ճաշարանին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԱՌԵՐԵՍՈՒՄԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ

1915ի նիւթով Թուրքիոյ վարչապետին ու ընդդիմութեան պարագլուխներէն Տ. Պայքալի ուղղած պատմութեան հետ առերեսումի առաջարկին Հայաստանէն ժխտական պատասխան տրուած է, ինչպէս կը տեղեկացնէ "Հիւրրիյէթ" (Մարտ 10):

Պատասխանը կը պատկանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի որ "Միլլիյէթ"ի "Մէտիամաքս" գործակալութեան յայտարարած է. "Մենք այս նիւթին նկատմամբ մեր տեսակէտը բազմաթիւ անգամներ արտայայտեցինք: Պատմութիւնն ու պատմաբանները երկար ատեն է ի վեր ըսած են իրենց ըսելիքը: Հիմա կարեւորը այն է որ Թուրքիա իր կեցուածքը ցոյց տայ: Պատմաբանները հոս գործ չունին այլեւս":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9/10)

ԹՈՒՐՔԻԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՊԸ ԹԻՖԼԻՍԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

Թուրքիա որոշած է ասկէ ետք Հայաստանի առնչուած բոլոր գործողութիւնները կատարել Թիֆլիսի իր դեսպանատան միջոցով: Մինչեւ այսօր այդ նպատակով կը գործածուէր Մոսկուայի թրքական դեսպանատունը: Թուրք մամուլը մեկնաբանելով փոփոխութիւնը, կը գրէ թէ Անգարա հայաստանեան գործերը Մոսկուայի դեսպանատան միջոցով կատարելով կը յուսար որ Ռուսաստան Հայաստանի վրայ ճնշում կը բանեցնէ որպէսզի Երեւանի ղեկավարութիւնը կարգ մը քայլեր առնէ Անգարայի հետ յարաբերութիւնները բնականոնացնելու համար: Սակայն Նախագահ Պուտինի ու Արտաքին գործերու փոխ նախարար Ալ. Սալթանովի Անգարա այցերուն այդ ակնկալութիւնը անոնց փոխանցուելով հանդերձ, արդիւնք ստացուած չէ: Ատոր վրայ Անգարա որոշած է Հայաստանի գործերը յանձնել Թիֆլիսի իր դեսպանատան:

ԼՂՀ

ՆԵՐԹԱՓԱՆՑԵԼՈՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁ

Մարտ 7ին ԼՂՀ - Ադրբեջան զինեալ ուժերու սահմանագիծին հիւսիս - արեւելեան հատուածէն, Մարտակերտի Սէյսուլանի մօտ, ադրբեջանական հետախոյզ խումբ մը փորձած է ներթափանցել ու անցնիլ ղարաբաղեան բանակին թիկունքը: Փորձը կանխուած է, փոխադարձ հրաձգութիւն տեղի ունեցած: Հայկական կողմէն կորուստ չկայ:

ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը շրջանին կացութիւնը ապակայունացնելու նպատակ նշմարած է կատարուածին մէջ, զգուշացնելով որ ԼՂՀ ապահովութեան սպառնացող ամէն գործողութիւն այսուհետեւ եւս վճռական կերպով կը կասեցուի:

ՑԱՆՑԱՒՈՐԸ ՄԻՇՏ ԾԵԾԸ ՈՒՏՈՂՆ Է...

Եւրոպական Միութիւնը խստիւ հակազդած է Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլի Եւրոպական Միութեան Յանձնաժողովի Թուրքիոյ պատասխանատու Քրէչմէրի մասին ըսածներուն: Այս վերջինը Թուրքիա այցելելէ ետք յայտարարած էր թէ Անգարա Դեկտ. 17էն ետք ընդարմացումի փուլի մը մէջ մտած էր եւրոպական չափանիշերը իւրացնելու ճամբուն վրայ: Ա. Կիւլ պատասխանած էր "Ի՞նչ, ես որպէս Արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ պատասխա՞ն պէտք է տամ իրեն: Քրէչմէրն ալ ո՞վ է եղեր":

Միութեան երկու կարեւոր խմբակները քրիստոնեայ դեմոկրատներն ու ընկերվարականները Մարտ 8ին չափ խիստ պատասխան մը տուած են Կիւլի հարցականին, ըսելով որ Անգարա պէտք չէ մոռնայ որ ներկայիս կը գտնուի Եւրոպական Միութեան Յանձնաժողովին հակակշռին տակ եւ Քրէչմէր այդ Յանձնաժողովին ներկայացուցիչն է:

"Մարմարա" լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ Միութիւնը շատ վրդոված է կիներու ցոյցին ընթացքին ոստիկաններու բիրտ վերաբերումէն: Պոլսոյ կուսակալը ցաւ յայտնած է կիներու խոշտանգումին, սակայն նոյն ատեն արդարացուցած է ոստիկանութիւնը, պնդելով որ "ցուցարարները ամէն բան բրած էին, որպէսզի ոստիկանները ծեծէին զիրենք"...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔԱՐԱՄԷ ԿՐՆԱՅ ՅԱՋՈՐԴԵԼ ՔԱՐԱՄԷԻ

Մարտ 9ին, Նախագահ Էմիլ Լահուտի խորհրդակցութիւնները խորհրդարանականներու հետ այն եզրակացութեան յանգեցան որ հրաժարեալ վարչապետը Օմար Քարամէ ամէնէն յարմարն է յաջորդելու համար... Քարամէի: 127 երեսփոխանի վրայ այս լուծումը 69 երեսփոխանի հաւանութեան արժանացաւ: Ենթական կրնար մերժել, եթէ ուզէր:

Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, եւրոպական շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է եւ Վալիտ Ճումպլաթ, ողբացեալ Հարիրիի անձնական օդանաւով Պրիւքսէլ հասած է Մարտ 9ին: Ինք կ'ուզէ հեռու մընալ Միացեալ Նահանգներէն եւ կոչ ըրած է Եւրոպայի: Ան ճշդած է որ Հիզպուլլահի զինաթափումը (թիւ 1559 բանաձեւն ալ կը պահանջէր) իրենց առաջնահերթ հարցը չէ: Հեզպոլլահ անխուսափելի մէկ դերակատարն է լիբանանեան քաղաքական կեանքին, օրինաւոր է Լիբանանի մէջ, թող տուաւ որ Իսրայէլ քաշուի երկրին հարաւէն, պէտք է խօսիլ իրեն հետ եւ զինեալները միացնել ժողովրդավար գործընթացին: Ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ Եւրոպա բարեացակամ ըլլայ Հեզպոլլայի նկատմամբ: Ճումպլաթ ամբողջովին կողմնակից չէ թիւ 1559 բանաձեւին, կառչած կը մնայ Թայէֆի համաձայնագրին որ վերջ դրաւ Լիբանանի պատերազմին (1975 - 90): Եւրոպացիք պատրաստ են ընդառաջելու ընդդիմութեան պահանջներուն, մանաւանդ Հեզպոլլայի նկատմամբ, հակառակ ԱՄՆ-ու եւ Իսրայէլի ճնշումին: Պրիւքսէլ չուզեր "Աստուծոյ կուսակցութիւնը" ահաբեկիչ կազմակերպութիւններու ցանկին մէջ դնել:

Ներկայիս, ընդդիմութիւնը կը սպասէ նաեւ Քարամէի նոր կառավարութենէն որ փոխանցման շրջանը ապահովէ չէզոքութեամբ, անկախութեամբ:

Եւրոպայի դիրքը յստակ է, չուզեր ԱՄՆ-ու պէս, փոխել Սուրիոյ վարչակարգը այլ գոհանալ միայն Լիբանանի դերխչխանութեամբ:

ՊՈԼՍՈՅ ՑՈՅՑԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԸ

Կիներու Օրուան նշումին համար Մարտ 6ին Պոլսոյ մէջ կազմակերպուած կիներու ցոյցին ոստիկանութեան բիրտ միջամտութիւնը կրնայ խոչընդոտել Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները: Եւրոպացի դիւանագէտները որ տեղւոյն վրայ գտնուած էին տեղեկագիր մը պատրաստելու համար եւրոպական չափանիշները իւրացնելու Թուրքիոյ ընթացքին մասին, ուղղակի զարհուրած են տեսնելով կատարուածը: Իրենց վերադարձէն ետք անոնցմէ Ժ. Ասելպորն (Լիւքսամպուրկի Արտաքին գործերու նախարար) ըսած է թէ բարեկարգումները Խորհրդարանին մէջ որոշել ու քուէարկել բաւական չէ: Պէտք է գործնականին, կիրարկումին փաստը տրուի բոլոր մարդերուն մէջ: Այս ուղղութեամբ Թուրքիա շատ երկար ճամբայ ունի կտրելիք տակաւին:

Եւրոպական Խորհրդարանէն գերմանացի երեսփոխան Է. Պրոք ալ յայտարարած է թէ Մարտ 6ի ցոյցին Թուրք ոստիկանութեան ընթացքը պատճառ է որ Խորհրդարանը խնդրականացնէ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու համար որոշուած Հոկտեմբեր 3ի թուականը:

Բնապահներու կուսակցութեան երեսփոխաններէն Անկելիքա Պէր ալ ըսած է. "Թուրքիոյ տրուած թուականը երաշխիք մը չէ ցուցարարները խոշտանգելու, փոքրամասնութիւնները ճնշումի տակ պահելու ազատութեան": Աւելցուցած է թէ Թուրքիա չի յարգեր իր խոստումները ու տեղքայլ մը նշմարելի է մարդկային ու փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու յարգանքին մէջ:

Նման կեցուածքներ պատճառ եղած են որ Եւրոպական Խորհրդարանը Թուրքիոյ դէմ չորս կէտերէ բաղկացած պարսաւագիր մը օրակարգի բերէ: Անով կը պախարակուի Թուրք ոստիկանութեան բիրտ ընթացքը, Խորհրդարանը ամենակարճ ժամանակի մէջ աւելի լայն տեղեկութիւն կը պահանջէ երեւոյթին մասին, նոյն ատեն գոհունակութիւն կը յայտնէ կիներու իրաւունքներուն ալ վերաբերող վերջին բարեփոխումներուն, սակայն կիներու ուղղուած բարքերու հիմով ոճիրներէն ու բռնութեան արտայայտութիւններէն անհանգստութիւն կը զգայ:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՄԱՍԽԱԴՈՎԻ սպանութենէն ետք, Մոսկուայի վախն այն է որ Չէչէնիոյ հակամարտութիւնը ծաւալի եւ աւելի վըտանգաւոր դառնայ: Ծանօթ է որ Մասխադով միակ չափաւոր չէչէն ղեկավարն էր եւ ներկայիս բեմը կը մնայ ամէնէն արմատական պատերազմիկին՝ Շամիլ Բասայեւի, որ Մարտ 9ին "Ճիհատ" յայտարարած է համացանցի կայքէջով: Յայտարարած է նաեւ իր յաջորդին անունը՝ "Շէյխ Ապտուլ Խալիմ", ցարդ անծանօթ անձ մը: Ճիշդ է որ Պուտին խոհեմ էր եւ "յաղթանակ" չբացագանչեց եւ ըսաւ պարզապէս. "Դեռ շատ բան կայ ընելիք": Գարնըկի Հիմնարկէն Ա. Մալաշէնկօ դիտել կու տայ որ "Պուտին խորը կորեց ոտքերուն տակ, բոլոր անոնց որոնք կը ջանային քաղաքական լուծում մը գտնել հակամարտութեան": Ֆիկառօ Հար-

(Տար.ը Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ, ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ԶՐՈՅՑ ԼԱՐԻՍԱ ԵԳԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Սպիտակի երկրաշարժին անհամար զոհերում, հաշմանդամներում, կորուստներուն ու փլատակներուն խուճապին մէջ մեզմէ ո՞վ մտածեց Շիրակի Թանգարանին ճակատագրին մասին: Աւելի քան կէս դարու, այն կեդրոնին ուր կը պահուէր մեր ո՛վ, ի՛նչ ըլլալուն, ունեցածին մասին վաւերական տեղեկութիւններու, փաստերու կարեւոր պաշար մը: Երբ մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ մարած էին հազարաւոր կեանքեր, չէին ոստաններ քարուքանդ եղած, ո՞ւր միտքէն կ'անցնէր Թանգարանով մտահոգուիլ:

Այսուհանդերձ, գտնուեցաւ այն անձը որուն ոչ միայն միտքէն անցաւ, այլեւ անմիջապէս կարելին ձեռնարկեց վերջնական կորուստէ, թալանէ փրկելու համար Թանգարանին իրերը: Մինչեւ այսօր ալ կը պահէ, կը պահպանէ զանոնք, կը գուրգուրայ անոնց վրայ, սպասելով այն երջանիկ օրուան երբ պիտի վերաշինուի Շիրակի Երկրագիտական Թանգարանը:

Այդ անձը կը կոչուի Լարիսա Եգանեան: Բանասէր է ու հնագիտութեան տոքթ.: Ծնած է Աշոցք, մշեցի ծնողքէ:

Բարեկամուհիի մը հրաւէրով Փարիզ գտնուած համբուած օրերէն կէսօր մը յատկացուց Թանգարանին ու նաեւ Շիրակի շրջանին մէջ կատարուած պեղումներու մասին զրոյցի մը:

Նախ ամփոփ ծանօթացումը այդ Թանգարանին, անոր տնօրէն Համազասպ Խաչատրեանի որ սերտ գործակից է Լ. Եգանեանի, պատրաստած տեղեկատուութենէն.

Թանգարանը հիմնուած է 1930ին: Անցնող տասնամեակներուն հոն կուտակուած են տասնեակ հազարաւոր իրեր որոնցմէ շատերը եզակի արժէքի տէր են: Այդ իրերը ամփոփուած են զանազան բաժիններով հնագիտական, հնաբնական, մարդաբանական, ազգագրական, դրամագիտական, գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու, եւլն.:

Հակառակ խախուտ կացութեան, Թանգարանին մէջ գիտական կարեւոր աշխատանք կը կատարուի: Անոնց մէկ ճիւղը կը կազմեն պեղումները: 1998էն ետք պատրաստուած է Շիրակի 20 նորայայտ հնագիտական կոթողներուն, անոնցմէ գտնուած նիւթերու պատկերազարդ քաթալոկ մը. Ներկայիս Ֆրանսայի Գիտական հետազօտութիւններու ազգային կեդրոնին հետ աշխատանք կը տարուի, կազմակերպուած են Շիրակի պատմամշակութային հարստութեան նուիրուած գիտաժողովներ որոնք երկու տարին անգամ մը տեղի կ'ունենան Գիւմրիի մէջ: Կը կազմակերպուին նաեւ ցուցահանդէսներ:

Թանգարանը 1990էն ի վեր ուղղակի կապի մէջ է Նանթի երկու Թանգարաններու հետ: Այդ կապին շնորհիւ էր 1996ի «Հին Հայաստանի գանձերը» ցուցահանդէսը:

Այսօր երկրաշարժէն վնասուած ու մասամբ միայն նորոգուած Թանգարանի փոքրիկ շէնքը որպէս պատսպարան միայն կը գործածուի հազարաւոր նմոյշներուն համար ու հանրութիւնը զրկուած է զանոնք դիտելու կարելիութենէն: Անհրաժեշտութիւն մըն է նոր շէնքի մը կառուցումը որ աւելի նպատակայարմար եւ մանաւանդ աւելի աժան պիտի ըլլայ, քան՝ վնասուածին նորոգումը:

Լարիսա Եգանեան երիտասարդ, կենսայորդ, հակառակ աղէտին յոյսն ու աշխատելու ուժականութիւնը պահած, ուրիշներու ալ փոխանցող կին մըն է: Զրոյցին առաջին պահէն զգալի կ'ըլլայ որ Թանգարանը իրեն համար ապրումներու ամբողջութիւն է, կեանքի նպատակ. ընտանիքի պէս բան մը: Տպաւորութիւնը խօսքերով չէ որ կը ստեղծուի. այլ կը բխի արտայայտութեան սրտագին շեշտէն, տեղ-տեղ անզսպելի յուզումի փոքր պոռթկումներէ, սահելու չհարմարձակող արցունքի հազիւ նշմարելի շիթէ մը:

Շիրակի երկրագիտական Թանգարանը որուն հետ կապը կուգայ «Ցուշարձաններու պահպանութեան գործակալութեան Արագածոտնի եւ Շիրակի տարածքային բաժնի պետ»ի իր հանգամանքէն, ոչ մէկ գաղտնիք ունի իրեն համար: Իր տան առարկաներուն թուումը ընողի մը հանգըստութեամբ կը խօսի հոն ամփոփուած պատմական իրերուն մասին. ոսկորներ (կենդանիներու, ինչպէս ռնգեղջիւր, մամութ), բրածոյացած ծառեր, Շիրակի տարբեր հնավայրերէն - Շիրակաւան, Գիւմրի, Մարմաշէն, Բենիամին, Հայկաձոր, Սեպասար, Աղուորիկ, եւլն.- գտնուած վաղ պրոնզէ շրջանէն մինչեւ ուշ անտիկ երկարող իրեր, Գիւմրիի կենցաղը ցոլացնող առարկաներ. արհեստաւորական գործիքներ, գորգ, կարպետ, գօտիներ, զգեստներ, ձեռագործներ: Ինչ կը վերաբերի զգեստներուն, Գիւմրիի բընակչութիւնը շատաւիղները ըլլալով 1828ի Թիւրքմէնչայի համաձայնագրով հոն հաստատուած 450 հազարանոց գանգուածին, պահպանուածները Բարձր Հայքի ազգային տարազին նմոյշներ են:

Կան անշուշտ գնումներու միջոցով հաւաքուած ցուցանմոյշներ. մանաւանդ որ խորհրդային օրերուն Թանգարանը այդ նպատակով որոշակի պիւտճէ կը ստանար:

Հարուստ է դրամագիտական բաժինը. ունին յունական, հռովմէական, պարթեւական, աքեմենեան դրամներ, բնականաբար խորհրդային դրամներու մեծ հաւաքածոյ:

Անջատ բաժին մը կը կազմեն լուսանըկարները: Ընտանեկանները ԺԹ. դարէն են: Մշեցիներու շէնցուցած Ոսկեհասկ գիւղէն որ 1970ական թուականներէն ունեցած է Անդրանիկի արձան, Թանգարանը գնած է գորգ մը, կարպաս մը: 1828ին գաղթողները իրենց հետ բերած են Էրզրումի եկեղեցիին խաչը. կառուցած են Նօթը վէրքի եկեղեցին, բայց խաչը փոքր համարուելով փոխադրուած է Թանգարան:

Թանգարանին համար ներկայիս կը պահուի 18 հոգինոց անձնակազմ մը. պահակներ, վերանորոգող, պատմագէտ, թարգման (անգլերէն ու ֆրանսերէն նամակագրութեան համար): Ամէն կարելին կ'ըլլայ, կ'ընեն, ինչպէս կ'ըսէ, փաստը տալու համար որ «Մենք միայն բրինձի օգնութեան ժողովուրդ չենք, ունենք մշակոյթ»:

Երկրաշարժին օրուան յիշատակումը մեր զրոյցին ցաւցնող կէտն է: Անկէ միջոց մը առաջ Թանգարանը փոխադրուած է պահեստի շէնք մը, նորը շինելու մտադրութեամբ: 1988ի Դեկտ. 7ի օրը ինք Երեւանէն ճամբայ ելած է դէպի Գիւմրի: Թալինի մօտերն են երբ աղէտը կը պատահի: Հասնելով Գիւմրի առաջին նշմարածը այն կ'ըլլայ որ քաղաքին բարձրայարկ շէնքերը իրենց տեղը չկան: Ուղղակի Թանգարան կը շտապէ, անցնելով փլատակներուն, հողի ու քարի կոյտերու վըրայէն: Երբ ներս կը մտնեն, կը տեսնեն որ հնագիտական իրերը փշուր-փշուր գետիններն են: Հոն կը մնայ որպէսզի գողութիւն չըլլայ: Արդարեւ, մարդիկ կուգան, բայց ոչ թէ գողնալու, այլ հոն ապաստանելու: Կը դիմէ քաղաքապետին որ օգնութիւն տայ ու թալանի առաջքը առնըւի: Քաղաքապետը, այդ պայմաններուն մէջ երբ հարազատներ կորսնցուցած բազմութիւն մը թափած է գլխուն, որուն հազարումէկ խնդրանքին պէտք է դարման ճարէ, կը վռնտէ զինքը: Ցետոյ այլ կարգադրութեամբ մը ռուս զինուորներ կը տրամադրուին Թանգարանին պահպանութեան համար: Այդ օրէն կիսաւեր շէնքը երկու տարի թէ՛ աշխատավայր, թէ՛ բնակավայր կ'ըլլայ իրեն:

«Մենք եղեռնէն վերապրածների ժառանգներ ենք, ցաւը երբեք չես մոռանայ» կ'ըսէ Լարիսան, ջանալով արգիլել ձայնին թըրթըռացումը:

Ցետոյ մինչեւ Ապրիլ կը վերանորոգեն կոտրուած նմոյշները, քիչ-քիչ աշխատողները իրենց ապաստաններէն կուգան: Կ'երթան շրջելու ամբողջ Շիրակը. կը գտնեն Բենիամինը եւ 14 այլ հնավայր:

Շիրակի Թանգարանը իրերու պատըսպարան է առանց ջերմութեան մակարդակի պահպանումի, ինչ որ, հասկնալի է, կը վնասէ որոշ ցուցանմոյշներու. քարը, կաւը չեն ազդուիր, բայց գորգը, պրոնզը, կարպետները ի՞նչպէս տոկան կլիմայական խստագոյն պայմաններուն որոնք Շիրակինն են: «Երբեմն մտածում եմ որ ի զուր տեղ ենք պեղում. իրերը աւելի ապահով են հողի մէջ» կ'ըսէ ճարահատ խօսակիցս: Ապա կ'աւելցնէ թէ Ք.ա. 4-5 հազար դարերէ հասած ոսկորներ կան որոնց նիւթը ապակիի մածուկ է, չունի ապակիին տոկունութիւնը:

«Թանգարանի կապը խզուել է սերունդների հետ». որպէսզի վերահաստատուի, անհրաժեշտ է լուծել շէնքի հարցը: Երկրաշարժէն ասդին աւելի քան 16 տարի անցած է արդէն: Պետութիւնը հասկնալի է, չէ՞, չունի նոր շէնքի ծրագիր: Իրենք ծրագիր մը ներկայացուցած են ԻՒՆԷՍ. ՔՕ-ին: Հաւանութիւնը տրուած է, կը մընայ պիւտճէն ճարել, կամ պիւտճէն տրամադրելու նուիրատու:

Թանգարանը ունի իր կայքէջն ալ որ օժանդակութիւններու շնորհիւ կարելի եղած է հաստատել. ան կը պատմէ անօթեւան Թանգարանին, անոր հարստութեան, հարցերու մասին: Հասցէն է.

www.shirakmuseum.am

Լ. Եգանեանի հետ զրոյցին պեղումներու մասը ձգելով յաջորդ թիւին, փակենք կճուճին մանրավէպով: Դաշտի աշխատանքներու ընթացքին շիրակցի մը ԺԹ. դարու պարսկական դրամներով լեցուն կճուճ մը կը գտնէ: Մարդը ի վիճակի չէ զայն նուիրելու Թանգարանին, Թանգարանն ալ զուրկ է գնելու միջոցէն: Օր մը փարիզեան շրջանէն հայուհի մը (Ի. Փէշտիմալճեան) ժառանգութեան գումար մը կը յատկացնէ իրենց ու այդ գումարով կճուճը կը գնեն: Երկինքէն ոչ մէկ խնձոր կ'իյնայ...

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ-ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Այս շրջանին մեծ թիւով հաւատացեալներ պահեցողութեան սկսան:

Իրենց "մարմինը մաքրել", նիհարնալ փափաքողներու այլ խումբ մը միացաւ առաջիններուն: Նպատակը գէշ չըլլալով հանդերձ, երկրորդները դժբախտաբար ծանօթ չեն պահքի իմաստին եւ մանաւանդ՝ խորհուրդին, որ շատ հիմնական է մեր այս օրերուն:

Կ'արժէ վերյիշել անոր իսկական իմաստը եւ քաղել պատգամը:

Պահեցողութիւն կամ ծոմապահութիւն կը նշանակէ ժամանակ մը կամովին հրաժարիլ մարմնին հաճելի եւ անհրաժեշտ եղող սնունդէն: Ծոմապահը սպաւոր մըն է եւ կ'ուզէ ցաւ քաշել իր հոգւոյն համար, որ դատապարտուած է կորսուելու իր մոլութիւններուն եւ մեղքերուն պատճառով:

Պահեցողութիւնը հաւատացեալին համար ինքնամփոփումի, ինքնաքննութեան եւ ինքնասրբագրութեան ժամանակամիջոց մըն է, որուն ընթացքին անդադար աղօթելու է Աստուծոյ՝ իր մեղքերու քաւութեան համար:

Ներկայիս առհասարակ պահք բռնել կը նշանակէ օրուան ընթացքին մսեղէն եւ իւղոտ կերակուրներէն հրաժարիլ եւ սընանիլ բանջարեղէնով կամ ընդեղէնով:

Սկզբնական շրջաններուն պահքը միայն ծոմապահութիւն էր և ֆիզիքապէս տկար եղողները չէին կրնար կատարել: Ուստի Եկեղեցին յարմար տեսաւ, որ այդպիսիները բանջարեղէն եւ ընդեղէն ուտելով անցընեն իրենց պահեցողութիւնը՝ եւ հրաժարին միայն մսեղէն կամ իւղոտ կերակուրներէ: Թելադրելի է, որ հաւատացեալներ ծոմապահութեան կամ պահքին պատճառով ծախքերէն կրճատուած գումարները յատկացնեն աղքատներուն կամ բարի նպատակներու:

Ծոմապահութիւնը կամ պահքը զղջումի, խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան ընկերն է: Հոգեւորապէս միշտ արթուն մնալու համար յաճախ անհրաժեշտ է ծոմապահութիւնը:

Հաւատացեալ ժողովուրդը ուղղելու, չափաւորութեան և ժուժկալութեան վարժեցնելու եւ առաւել՝ Աստուծոյ մօտեցնելու համար Եկեղեցին հաստատած է պահքի օրեր: Պահքը թէեւ պարտաւորիչ չէ սկզբունքով, սակայն Եկեղեցւոյ վերին իշխանութիւնը հարկ եղած պարագային իր ժողովուրդը որկրամոլութեան ախտէն եւ կերուխումներուն յառաջացուցած մեղքերէն ձերբազատելու համար իրաւասութիւն ունի պահքի օրեր հաստատելու եւ անոնց գործադրութիւնը հետապնդելու: Այդպիսի պարագաներուն հաւատացեալ ժողովուրդին պարտականութիւնն է հնազանդիլ իր առաջնորդներուն եւ կատարել անոնց թելադրանքները յօժարակամ սրտով:

Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը նշանակուած են պահքի օրեր: Չորեքշաբթին յիշել կու տայ Քրիստոսի մատնութիւնը, իսկ Ուրբաթ օրը յիշատակութիւն է Քրիստոսի չարչարանքներուն:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ սահմանուած պահքի օրերուն գլխաւորագոյնը քառասնօրեայ Մեծ պահքն է, որուն կը յաջորդեն Ս. Զատիկի Աւագ շաբթուան պահքի օրերը: Ս. Ծննդեան, Վարդավառի, Ս. Աստուածածնի, Խաչվերացի, Վարագայ Խաչի տօներն ալ ունին իրենց շաբաթապահքերը: Կան նաեւ Առաջաւորաց, Ցիսնակի եւ կարգ մը սրբոց պահքի օրերը:

Պահքի օրերուն հաւատացեալներուն թոյլատրելի չէ խրախճանք կամ հարսանիք կատարել, որովհետեւ այդ օրերը յատկացուած են մեղքերու համար սուգ պահելու եւ ապաշխարելու:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Ռ. ԿԷՏԻԿԵԱՆԻ ՄԻԹԵՐԱՆԸ

Բաղդատմամբ իր անցեալի բեմադրութիւններուն, անսովոր ֆիլմ մըն է զոր պատրաստած է Ռոպէր Կէտիկեան «Le promeneur du Champ de Mars»ով, որ քանի մը շաբաթ է կը ներկայացուի Փարիզի մէջ:

Որքան ալ մաշած ըլլան ածականները մեր աժանցած բառամթերքին մէջ, անվարան կրնանք փառաւոր որակել այս ֆիլմը, որ անկասկած, ֆիլմէ մը աւելի գրոյց մը աւելի լրագրողին հետ, մենախօսութիւն մըն է, ուր կը ներկայացուի Ֆր. Միթերանը, իր ուրոյն մտածումներով, միտքերով, տեսակէտներով:

Քաղուած Ժորժ – Մարք Պէնամուի "Վերջին Միթերանը" հատորէն, Ռ. Կէտիկեան յաջողած է ներկայացնել նախկին նախագահը ամենայն հարազատութեամբ: Ճիշդ է որ ֆիլմը շատ բան կը պարտի այն անզուգական դերակատարին, որուն անունն է Միշէլ Պուքէ: Անզուգական, անոր համար նաեւ որ ֆիլմը չէր ըլլար ինչ որ է, եթէ ուէ այլ դերասան ստանձնած ըլլար Միթերանի դերը: Ֆիզիքական նմանութիւնն իսկ իր դերն ունի, այն աստիճան, որ երբեմն այն տպաւորութիւնը կը ծագի որ Ֆր. Միթերանն է որ կը խաղայ: Հաւասարապէս կեցցէ՛ կարելի է ըսել թէ՛ Կէտիկեանի եւ թէ Մ. Պուքէի, որոնք յաջողած են նման ֆիլմ մը իրագործել: Հարկ է նշել նաեւ որ Միթերանի խօսակից լրագրողն ալ՝ Ժալիլ Լէսփէր, կրցած է նոյն մակարդակին վրայ մնալ, առանց խանգարելու խաղարկութեան բարձր մակարդակը:

Տեսնելէ ետք ֆիլմը, հարցում մը կը ծագի: Ի՞նչ է պատճառը, որ Միթերանի կարգ մը "մտերիմներ" անտեղի արհամարհանքով մը կը դիմաւորեն ֆիլմը, մերժելով իսկ զայն տեսնել, ինչ որ բաւական յանդուգն մօտեցում մըն է: Ի՞նչ բան կրնար զիրենք խրտչեցնել: Կարելի է մանաւանդ նշել, որ նոյնիսկ անոնք որոնք մեծ յարգանք մը կրնային չունենալ Միթերանի նկատմամբ, չեն կրնար համակրութիւն մը չզգալ հանդէպ անձի մը, որ անկախ տեղի կամ անտեղի բոլոր քննադատութիւններէն, կը մարմնաւորէ պետական անձի մը անուրանալի կերպարը:

Հարկ է անպայման տեսնել այս ֆիլմը, որ Կէտիկեանէն անդին, պատիւ կը բերէ ֆրանսական շարժանկարին:

Ա. Մ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի սրահին մէջ, Փետրուար 11ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկին, սկսած է Հայոց Պատմութեան նուիրուած դասախօսութիւններու շարքը (ընդհանուր թիւը 8 է): Հիմնարկին տնօրէնը Երուանդ Փամպուքեան բացատրած է դասախօսութիւններու այս շարքին նպատակը: Այս առաջին դասախօսութեան նիւթը եղած է. – "Իսրայէլ Օրի եւ հայ ազատագրական շարժման սկզբնաւորումը" զոր ներկայացուցած է Կարօ Յովհաննէսեան: Պատմական ակնարկէ մը ետք, դասախօսը կեդրոնացած է Յակոբ Դ. Ջուղայեցի Կաթողիկոսին նախաձեռնութեամբ Էջմիածնի մէջ կայացած գաղտնի ժողովին, որ հիմնականօրէն կը ծրագրէր քաղաքական աշխատանք տանիլ Եւրոպայի մէջ: Կ. Յովհաննէսեան այնուհետեւ խօսած է Օրիի Եւրոպա ուղեւորութեան մասին, ուր ան ֆրանսական բանակին մէջ ծառայութեան մտած է, ծանօթացած Լուտովիկոս ԺԴ. թագաւորին եւ հմտացած զինուորական արուեստին: Ֆրանսայէն անցած է Պֆալց, ուր գործակցած է Յովհաննէս – Վիլհելմ իշխանին հետ եւ անոր պարզած՝ Հայաստանի ազատագրութեան ծրագիրը: Վերադարձած է Ղարաբաղ, որմէ ետք տեղի ունեցած է Անգեղակոթի գաղտնի ժողովը: Ապա, Իսրայէլ Օրի մեկնած է Մոսկուա ուր շարունակած է Հայաստանի ազատագրութեան իր գործունէութիւնը: Դասախօսութեան աւարտին տեղի ունեցած է հարցում–պատասխանի բաժին մը:

ՊՈՒՐՃ–ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր–Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետր. 11ին, տեղի ունեցած է Արարատին նուիրուած ձեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ.Մ.Ը.Միութեան Շրջանային Վարչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Միշէլ Տիքնորզեան: Ան դիտել տուած է որ Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակին նուիրուած այս ձեռնարկին նպատակն է Հայութիւնը եւ երիտասարդութիւնը յատկապէս հաղորդակից դարձնել հայկական պատմական արժէքներուն: Ապա, ներկայացուցած է Միսաք Քէլէշեանը, որ իր աշխատանքներուն ընդմէջէն վերջին շրջանին Լիբանանահայութեան եւ Սուրիահայութեան առիթ ընծայած է վայելելու հայկական արժէքները: Մեծ ու Փոքր Մասիսները, իրենց խորհրդաւորութեամբ, ներկայացած են Մ. Քէլէշեանի սահիկներուն միջոցաւ եւ իր տուած բացատրութիւններով: Օդանաւներու մէջ գտնուողներու, Արարատը մագլցողներու եւ ՆԱՍԱ–յէն առնուած լուսանկարներու ընդմէջէն Արարատը պարզուած է ամենայն կենդանութեամբ: Ձեռնարկը փակուած է "Յառաջ Նահատակ"ով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ, Փետրուար 10ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Մերձաւոր – Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան Լիբանանի հայ աւետարանական համայնքի ժողովին (ՄԱՀԱԵՄ): Բացման խօսքը արտասանած է ժողովին ատենապետը՝ Հրայր Ճէպէճեան, ապա փոխ ատենապետ Հայկազ Եարտըմեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ "Ազդակ"ի խմբագիր Հրաչ Վարժապետեանը: Դասախօսը, որուն նիւթն էր "Հայկական Հարցը՝ այսօր", սկիզբը անդրադարձած է Հայկական Հարցին հոլովոյթին՝ Սան Ստեֆանոյի դաշնագրէն (1878) մինչեւ մեր օրերը, ընդգծելով անկիւնադարձային թուականները, իւրաքանչիւրին մասին տալով տուեալներ: Ան նաեւ սահմանած է Հայկական Հարց եւ Հայ Դատ եզրայանգումներուն "տարբերութիւնը", ապա ընդգծած է Հայ Դատի ներկայ հանգրուանը, առաւելաբար խօսելով հայ – թրքական յարաբերութիւններուն մասին: Աւարտին, տեղի ունեցած է հարցումներու բաժին մը:

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Պարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 3ին, կազմակերպութեամբ ՀՕՄի տեղւոյն Շուշի մասնաճիւղին եւ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնը: Բացման խօսքը արտասանած է Պայծառ Աւետիքեան, որմէ ետք Մանան Ապրաքեան եւ Պայծառ Աւետիքեան ներկայացուցած են «Խորհուրդ Վարդանանց»ը եւ «Հայու հոգին», որոնց յաջորդած են դպրաց դասին վարդանանցի նուիրուած երգերը: Ձեռնարկը աւարտած է Շուշի մասնաճիւղի ատենապետուհի Մարալ Ցովաքիմեանի փակման խօսքով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» կեդրոնի «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, Փետրուար 11ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան գեղարուեստական ընթերցումի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է՝ «Բանաստեղծները կը կարդան» խորագրով: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են երէց թէ երիտասարդ ութ բանաստեղծներ: Հանդիսավար Արմէն Ապտալեան, իր ներածականէն ետք, հրաւիրած է գրողները եւ յաջորդաբար բեմ բարձրացած են Լեւոն Արտաղեան, Քամիլլա, Խաչիկ Մուրատեան, Մարալ Փանոսեան, Խաչիկ Տէտէեան, Սագօ Արեան, Սոնիա Քիլէճեան եւ Յակոբ Մանուկեան կարդացած են իրենց ստեղծագործութիւնները:

ՎՈՒՏՍԱՅՏԻ (ԱՄՆ) Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետր. 25ին, յոբելինական հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Ժիրայր Աթթարեանի, անոր 90րդ տարեդարձին առթիւ: Կազմակերպիչներն էին Թէքէեան Մշակութային Միութեան Մեծն Նիւ–Եորքի եւ Համազգայինի Նիւ–Եորքի մասնաճիւղերը: Գրագէտ եւ թարգմանիչ Ժիրայր Աթթարեանի շնորհիւ է որ երկու մշակութային միութիւնները գործակցած են: Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի վարչութեան ատենապետուհի՝ Արմինէ Մինասեան, իսկ յայտագիրը վարած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչ՝ Զարմինէ Պօղոսեան: Առաջին խօսք առնողը եղած է ՌԱԿ-ի եւ ԹՄՄ-ի ծանօթ դէմքերէն՝ Յակոբ Վարդիվառեան, որու նախաձեռնութեամբ իրականացած էր այս հանդիսութիւնը: Ան ներկայացուցած է յոբելեարին կեանքն ու հանրային գործունէութիւնը: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, խօսք առած է Յակոբ Պալեան (Փարիզէն) "Բագին"ի խմբագիր, որ ծանրացած է Ժ. Աթթարեանի գրականութեան վրայ: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Արիս Սեւակ, Վեհանոյշ Թեքեան եւ Հրանտ Մարգարեան: Վերջին խօսքը առած է Ժիրայր Աթթարեան, որ յուզումով շնորհակալութիւն յայտնած է:

ՖԻՔՍԻ (Ռումանիա) Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ Փետրուար 3ին տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Կարօ Ղեւոնդեան, որ անդրադարձած է Վարդանանց ոգիի խորհուրդին: Օրուան խօսքը փոխանցած է հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Ռաֆայէլ Քհնյ. Շէֆիքեան, որ խօսած է 448 թուականէն մինչեւ 451 ժամանակաշրջանին մասին, անդրադառնալով հայ ժողովուրդին իրավիճակին, Հայաստանի, իր ղեկավարներուն, եկեղեցականներուն եւ դէպքերու հոլովոյթին, որոնք պատճառ եղած են 451ի Աւարայրի Վարդանանց ճակատամարտին: Խօսած է նաեւ Մեծ Եղեռնի դրդապատճառներուն մասին: Անդրադարձած է Արցախի հերոսամարտին եւ, ու Սփիւռքի ցոյցերուն, որպէսզի Արցախ իր անկախութեան տիրանայ: Շեշտած է մանաւանդ 2005 տարուան զուգադիպող Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակի կարեւորութիւնը հայ ազգի միասնականութեան՝ Հայրենիքի եւ ազգի նպատակները իրականացնելու առաջադրանքով: Աւարտին, խօսքն ուղղելով ներկաներուն, ըսած է. – "Ան որ գիտէ ու կը կարդայ իր պատմութիւնը, ան որ կը սորվի իր մայր լեզուն ու կը խօսի զայն, չի մեռնիր": Տեղի ունեցած է գեղարուեստական բաժին մը:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԹԱՔՍՏՈՑԻՍ ՄԷՋ

Քանի մը օր ետքը, իրիկուն մը, Կարապետ աղա ներս մտաւ զուարթ դէմքով մը:

- Քեզի աղէկ լուր մը կը բերեմ, ըսաւ:

- Ի՞նչ է տեսնենք, հարցուցի կասկածոտ դէմքով մը:

- Աքսորուածները դառնալ սկսան:

Այս լուրը այնքան անակնկալ էր որ չուզեցի հաւատալ:

- Կատակ կ'ընես ըսի:

- Չէ՛, պնդեց, լրջօրէն կը խօսիմ:

- Ո՞վ են վերադարձողները:

- Ութը տասը հոգի են, միւսներն ալ կամաց կամաց պիտի գան եղեր:

- Բայց որո՞նք են եկողները:

- Բիւզանդ Քէչեան, Տօքթ. Թորգոմեան, Կոմիտաս վարդապետ, Կավռօշ, Տօքթ. Ճէլալ, Հայկ Խօճասարեան եւայլն:

Այս լուրը, բնականաբար, չափազանց ուրախացուց զիս:

Յայտնի էր որ կացութիւնը մեղմացած էր, մանաւանդ որ նոր ձերբակալութիւններ չէին եղած օրերէ ի վեր:

Կ'ենթադրէի թէ Հայերու հանդէպ քաղաքականութեան այս փոփոխութիւնը արդիւնքն էր Տարտանէլի անգլիական յարձակումներուն եւ Իտալիոյ պատերազմի մասնակցութեան:

Այլեւս տանը մէջ փակուած չմնացի: Սկսայ դուրս ելլել, մինչեւ Գապաթաշ ծովեզերքը երթալ, փոքրիկ պտոյտներ կատարել: Նոյնիսկ անգամ մը մինչեւ Գուրու Չէշմէ գացի թրամվայով ամբողջ օրը անցուցի Յովհաննէս Շահնազարի հետ եւ իրիկունը վերադարձայ տեղս:

Թրամվայի տոմսակավաճառը որ հայ մըն էր, ճանչցաւ զիս եւ զարմացած մնաց:

- Դո՞ւք ալ նոր եկաք, հարցուց:

- Ուրկէ՞...

- Աքսորէն:

- Բայց ես աքսորուած չէի:

- Ինչպէ՜ս, ձեզ ալ միւսներուն հետ չղրկեցի՞ն:

- Չէ, պնդեցի, զիս չաքսորեցին, միայն թէ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էի, դուրս չէի ելլեր կոր:

Յետոյ իմացայ որ, այս տոմսավաճառին պէս ուրիշ շատեր կը կարծեն եղեր որ ես ալ աքսորուած եմ:

Մէկ երկու օր ետքը մեկնեցայ Թաքստոցէս: Գացի Բիւզանդ Քէչեանը եւ Կավռօշը տեսնալու եւ տեղեկութիւն ուզելու մեր բարեկամներուն մասին:

Քէչեան շատ ցնցուած էր իր կրած յուզումներէն:

- Մանաւանդ մինչեւ չողեկառք մտնելնիս շատ սարսափ կրեցինք, ըսաւ. կը կարծէինք թէ մեզ ծովը պիտի թափեն կամ հրացանի բռնեն: Մեզի հանդէպ ձեռք առնուած ոստիկանական հսկողութիւնը մանաւանդ տուսկում ազդեց մեզի: Գիշեր ատեն Սառայ Պուռնուի պարտէզը եւ հոնկէ չողենաւ փոխադրուեցանք սուինաւոր զինուորներու շարքի մը մէջէն:

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Թէեւ հիմա տունս վերադարձած էի ուր զիս հարցնող փնտռող չի կար, այսուհանդերձ տակաւին խմբագրատուն չէի երթար ու չէի աշխատակցեր ժամանակի:

- Թո՛ղ քիչ մը ատեն անցնի, տեսնենք ի՛նչ կ'ըլլայ, ըսած էր Սարգիս Էֆէնտի:

Նոյն միջոցներուն Պոլսոյ կացութիւնը շատ գէշ էր: Մէկ կողմէ սպրուստը օրէ օր կը սղէր, միւս կողմէ զինուորագրութիւնը Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած էր ամէնուն գլխէն: Պատերազմը կը շարունակուէր առանց մօտալուտ վերջաւորութեան մը յոյսին:

Օր մըն ալ, Մայիս 20 (Հ.Տ.) թերթերու մէջ հրատարակուած տեսանք հետեւեալ օրէնքը.

Յօդ. 1.. Պատերազմի պահուն՝ բանակի, զօրաբանակի եւ զօրաբաժնի հրամանատարները եւ ասոնց փոխանորդները եւ անջատ դիրքերու հրամանատարները արտօնուած եւ պարտաւոր են զինուորական ուժով ամենաբուռն պատիժներ տնօրինելու եւ արմատէն ջնջելու երբ ժողովուրդին կողմէ, ի՛նչ կերպով որ ալ ըլլայ, կառավարութեան հրամաններուն եւ հայրենիքի պաշտպանութեան, անդորրութեան ապահովման վերաբերող գործունէութեան եւ կարգադրութիւններու դէմ եղած ընդդիմութիւն, զէնքով յարձակում եւ դիմադրութիւն տեսնեն:

Յօդ. 2.. Բանակի, անջատ զօրաբանակի եւ զօրաբաժնի հրամանատարները կրնան գիւղերու կամ քաղաքներու ժողովուրդը զատ զատ կամ խմբովին ուրիշ վայրեր ղրկել եւ բնակեցնել զինուորական անհրաժեշտութեանց բերումով եւ կամ երբ զգան անոնց լրտեսութիւնն ու դաւաճանութիւնը:

Երկու յօդուածէ բաղկացած այս կարճ օրէնքը մէկ ու կէս միլիոն Հայու մահուան վճիռն էր:

(Շար. 11)

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec
KAZAN —
KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation
de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH
SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome
du Vatican et inaugurée
par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 11
Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ (*Սէն Թ'Անթուան*)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Սէն Լու*)
Քարոզիչ՝
ՎԱԶԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(*Փրատօ*)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ՍԻՆԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ցագրոյց մըն ալ հրատարակած է (*Մարտ* 10) *Մասխադովի նախկին բանբերին* (1995 – 98), *ապա Փարիզ ապաստանած Մայրբեկ Վաչակայեւի հետ, ըստ որուն դիմադրութիւնը աւելի ծայրայեղ պիտի դառնայ: Կրեմլին շատ աւելի մեծ դժուարութիւններու պիտի բախի:*

ՖՐԱՆՍԱՆ գրեթէ ամբողջութեամբ անդամալոյծ էր Մարտ 10ին, Հինգշաբթի օր, մինչ Փարիզ կը գտնուէր Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն որ խորհրդակցական ժողովներով Ֆրանսայի պատասխանատու կոմիտէին հետ եւ զանազան այցելութիւններով մրցումներու ճշդուած վայրերը, պիտի քննէին Փարիզի թեկնածութեան պարագան: Փարիզի մէջ երկաթուղին ամէնէն աւելի անդամալոյծ էր մեծ գիծերու վրայ, մեթրօն հազիւ 10% *համեմատութեամբ կը բանէր, օթօպիւսները աւելի կանոնաւոր էին: Կէսօրէ ետք, կարգը եկած էր ցոյցերուն: Գլխաւոր պահանջը կը մնար գնելու կարողութեան բարձրացումը:*

"ՈՉ"Ի ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ընկերվարականները, գլխաւորութեամբ Անրի Էմմանուէլլիի, կը պահանջեն որ իրենց ալ ժամանակ տրուի, ինչպէս "այո"ի կողմնակիցներուն, պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտը: Ա. Էմմանուէլլի դիմում մը կատարած է Պետութեան Խորհուրդին մօտ, որպէսզի "ժողովրդավար հաւասարութիւնը յարգուի": Լաւոր երեսփոխանը կ'ուզէ որ Ընկերվարականներուն տրամադրուած պաշտօնական ընտրապայքարի ժամանակը երկուքի բաժնուի:

ՏԻՏԻԷ ԺԻՒԼԻԱ հանդիսաւոր կոչ մը ըրած է Ֆլորանս Օպընայի առեւանգումին հեղինակներուն, որ որքան կարելի է շուտ, ազատ արձակեն լրագրողուհին: Յատուկ յեկոյցով մը, երեսփոխանը կը յիշեցնէ որ Ֆլ. Օպընայի կոչին օրն իսկ, հեռատեսիլէն յայտնած է որ տրամադիր է անմիջապէս պատասխանատուներու դիմումին ընդառաջելու եւ փութալու տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Պ. Ներսէս Տիւրման 150 *Եւրօ, Տէր և Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան* 20, *Պ. Ռոժէ – Անտոն Քաղեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ժոնար* 100, *Տէր եւ Տիկին Ժան Միք Գոլար* 100, *Տիկին Ալիս Գոլար* 25, *Տիկին Ալիս Ֆիրէնկիւլեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գեղամեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Վ. Ասթուր Ֆիչիճեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Սէմէրճեան* 80, *Տէր եւ Տիկին Խոսւար Տէր Յակոբեան* 30, *Տիկին Վրէժ Տէմիրճեան* 100, *Տիկին Անի Ավուաո* 100, *Տիկին Ալիս Մոսկոֆեան* 60, *Պ. Արիստակէս Պալեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազատիկեան* 38, *Տէր եւ Տիկին Լէպլէպիճեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թիրեաքեան* 100, *Պ. Անտրէ Եափքարաչեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Շառլ Թաչեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կիւյպաէր* 50, *Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Վ. Յովհաննէսեան* 50, *Տիկին Անն Փաստրմաճեան* 30, *Պ. Շառլ Մարտինեան* 15:

(*Շար.*)

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
Hiver en Arménie
550€*
Avion Vols Directs
+7 nuits Hôtels★★★★
+Petit Déjeuner Buffet
+Transferts
Aéroport
Hôtel
Aéroport
EN COLLABORATION AVEC
LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE
Armavia
Արմավիա
SABERATOURS
→11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com
Studio VICKEN

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L'ARMENIE »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes

Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

*
* *

LES COURS ONT REPRIS DEPUIS LE JEUDI 3 MARS

COURS DE DANSES MODERNES
ET FOLKLORIQUES
Ambiance chaleureuse et sympathique
Lilith serait heureuse de vous enseigner
la danse tous les jeudis :

de 18h30 à 19h30
Inscriptions et renseignements,
tous les jours sauf le mardi :

☎ 04 91 50 15 09
et plus particulièrement le mercredi
de 11h à 17h
contact : **Dany**

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ - ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ գերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée
parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle
anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
invite les enfants à un

Goûter - Conférance

SUR L'ARMENIE
La conférence sera animée par
CLAUDE MUTAFIAN
qui illustrera ses propos par une projection de diapositives.
le 13 mars à 15 heures
à la Halle des Epinettes
47 rue de l'Egalité, Issy-les-Moulineaux
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
Section «Dirouhie Serengulian» organise
un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions
auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ա Ր Ե Ւ Ա Գ Ա Լ

- ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 13,
"ԳԱԼՍՏԵԱՆ" ԿԻՐԱԿԻԻՆ,
Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10·15*ին Դիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններու շարքին՝* ԱՐԵՒԱԳԱԼ*ի ժամերգութիւն կը կատարուի:*

*
* *

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ընթացքին,* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 18*ին Փարիզի* Ս. Յով*հաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ՀՍԿՈՒՄ*ի* Խաղաղական եւ Հանգըստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին. –*
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30*ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը* 17*ին Հսկում:*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝	*ժամը* 8·45*ին,*
Արեւագալ՝	*ժամը* 9·45*ին,*
Պատարագ՝	*ժամը* 10·30*ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝	*ժամը* 11·45*ին:*

*
* *

Արեւագալ*ի ժամերգութիւնները կը կատարուին* Մեծ Պահքի *Կիրակիներուն պատարագէն առաջ հետեւեալ ժամանակացոյցով. –*
Մարտ 13 Գալստեան Կիրակիին

*
* *

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12· Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապն:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամ 10*ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմիայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:*
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CHAVILLE

A l'occasion de la publication de son
2ème album consacré aux Arméniens et
intitulé
«le Clan des IAN»,
l'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE
DE CHAVILLE
organise une soirée de détente
le samedi 12 mars à 20 heures 45
en compagnie
du dessinateur humoristique

HOVIV

Intervention de l'auteur
et de Ara Krikorian, l'éditeur.
Cette rencontre s'achèvera
par une séance de dédicace.
Salle de l'Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas 92370 CHAVILLE
Venez nombreux
— Entrée libre —

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՒԻԼԻ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 12: ԼԴ. օր Մեծի Պահոց: Տօն է՝ Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Սոսկալի Չարչարանացն եւ Մտին ի վիրապն:
Այս առթիւ, ժամը 9·30*ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ* (6 rue Père Komitas 92370 Chaville) *Սուրբ Սեղանին վարագոյրը քաշել՝ Տօնական Հանդիսաւոր Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ պատարագ պիտի մատուցուի:*
Փութանք՝ հանդիպման Սուրբ Լուսաւորչի Ծունչին:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.156 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21.156

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԻՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հայց. Եկեղեցիին Վիրահայերու Թեմը Մարտ 8 Թուակիր հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է թէ հայկական կոթողներու դէմ վրացական քանդիչ գործունէութիւնը կը շարունակուի. Հիմա ալ քանդած են Կախէթի շրջանին Գրեմի հայկական եկեղեցիին խաչքարերը: Ցայտարարած են նաեւ թէ նոյն եկեղեցին կ'օծուի վրացական ծէսով: Կախէթի երկրամասին նախկին այդ մայրաքաղաքը ԺԷ. դարու կ'ունենայ ունէր հայկական 15 եկեղեցի: Ներկայիս հայկական եկեղեցական համալիրը փակ է այցելուներու, "կը վերանորոգուի": Վրացական մենաստան մը հաստատուած է ներսը:"Կրօնաւորները մեղուաբուծութեամբ եւ հայկական մշակութային ժառանգութեան ոչնչացումով կը զբաղին" կը գրէր "Ազգ" (Մարտ 10): Իսկ Թեմը հարց կու տայ թէ ե՛րբ վերջ կը գտնէ մղձաւանջը որ վերջին տասնամեակներուն տարածուած է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11)

ԼՂՀ

ՆԵՐԹԱՓԱՆՑՈՒՄԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁ

Մարտ 7ի անյաջող փորձէն ետք ազրպէյճանական սաբոթաժախումբեր Մարտ 9ին կրկին ջանացած են իրենց դիրքերը մօտեցնել հայկականներուն: Միջադէպը տեղի ունեցած է նոյն վայրին մէջ, Մարտակերտի Սէյսուլան գիւղին մօտ: Փոխադարձ հրաձգութեան ընթացքին երկու կողմն ալ կորուստ տուած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE POINT»

(10 mars)

LE REVELATEUR TURC

Այս խորագրին տակ յօդուած մը լոյս տեսած է շաբաթաթերթին վերջին թիւին մէջ, ուր կ'ակնարկուի նաեւ Հայոց Ցեղասպանութեան եւ Անիի:

Ժերոմ Գորտըլիէ կը գրէ ի մէջ այլոց.- "Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին, Պոլիս երկու երրորդով քրիստոնեայ բնակիչ ունէր -Յոյն եւ Հայ- մէկ երրորդ մահմետականի դիմաց: Հայերը երկու միլիոն էին ԺԹ. դարու վերջաւորութեան. 1,5 միլիոնը բնաջնջուեցաւ 1915ի ցեղասպանութեան ընթացքին: Այսօր, առաքելական Հայերը 40-50 հազարէն աւելի չեն: 100 հազար օրթոտոքս Սուրիացի հաստատուած էին Օսմանեան կայսրութեան մէջ, իրենց շառաւիղները 15 հազարէն աւելի չեն:

Ընկերաբան Սեպաստիէն տը Գուրթուա "Մոռցուած ցեղասպանութիւն՝ Արեւելքի քրիստոնեաները, վերջին Ասորիները" գիրքին հեղինակը, կը բացատրէ.- "Քանի մը տարի առաջ, դիպուածով, տեսայ Կարսի մէջ, երկրին արեւելքը, հայկական հին եկեղեցիի մը այլափոխումը՝ մզկիթի վերածուելով: Տեսայ մարդիկ որոնք կը փորէին քարին մէջ Ե. դարու արուեստի այս ստեղծագործութիւնը, դէպի Մեքքէ ուղղելով...":

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՄՕՏ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՑՈՒՑԱՐԱՐ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՐ ՄԸ ՊԷՏՔ Է ԳՏՆԷ

Մարտ 10ին, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ցուցարարներու թիւը 570 հազարէն մէկ միլիոն կը նկատուէր, ինչ որ շատ ու շատ աւելի է քան նախորդ ցոյցերը: Միայն Փարիզի մէջ, 150 հազար ցուցարարներ տողանցեցին Փօրթ տ'Իթալիէն Նասիոն, ծանօթ լոզունգներով՝ "Տիւթրէյլ, Տիւրէյլ, բարրձացո՛ւր աշխատավարձքերը" (Տիւթրէյլ Հանրային Պաշտօնավարութեան նախարարն է), "տըւ փոնեոն" (դրամ) եւլն. եւլն.:Աւելի քան 35 ժամերու դրութեան փոփոխութիւնը, ցուցարարները կը պահանջէին աշխատավարձքի յաւելում: Կառավարութիւնը ճար մը կը փնտռէ, ինչ որ բաւական դժուար է, երբ երկրին պարտքը բոլոր մրցանիշները կոտրած է հասնելով աւելի քան հազար միլիառ Եւրոյի: Փարիզէն զատ, ցուցարարներու թիւ շատ մեծ էր նաեւ Թուլուզ եւ Մարսէյլ, բոլորն ալ կը պատկանէին հանրային պաշտօնավարութեան, բայց կային նաեւ ոչ պետական ձեռնարկութիւններու աշխատաւորներ: Խօսքէն աւելի գործ է զոր կը պահանջեն բոլորը եւ կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է: Պիւտճէի նախարարը՝ Ժ.-Ֆ. Գոփէ հեղինակով ըսած է "աշխատավարձքի կրընէլ մը պիտի չըլլայ' (1968 Մայիսի դէպքերէն ետք, ուր տը Կրընէլի համաձայնութեան տակ շատ դիւրի յաւելումներ շնորհուեցաւ) պատասխանելով Սթրօս-Քահնի պահանջին, ու աւելցնելով. - "Տոմինիք Սթրօս-Քահն դեռ 68 Մայիս է": Կառավարութիւնը չի կրնար յաւելումներ նախատեսել պաշտօնատարներու մարզին մէջ եւ աւելի կը խորհի ոչ պետական մարզին: Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը մտահոգիչ է: Դժգոհները կ'առարկեն, օրինակ, Թղթատարի մարզին մէջ: Մրցումէ մը ետք, գտումի ճիւղին մէջ, աշխատաւոր մը 1080 Եւրօ կը շահի: Տպարանի գործաւոր մը (Լիլ) վստահ է որ դիւրութեամբ կրնայ աշխատանքը կորսնցնել: Ընդհանուր ձեւով տագնապ մը անկարելի չի նկատուիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ մէջ (Իրաքի հիւսիսը) շիիներու դէմ անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 10ին, որու հետեւանքով 50 մեռեալ կայ եւ 81 վիրաւոր: Արարքը գործուած է շիի ղեկավարի մը՝ Մոքթատա Սատրի յուղարկաւորութեան ատեն: Ոճրափորձին տէր եղած էր Ալ-Զարքաուիի Ալ-Քաիտայի իրաքեան ճիւղը: Քաղաքական դետնի վրայ, շիի եւ քիւրտ խմբակները նախնական համաձայնութեան եկած են գործադիր մարմնի մը կազմութեան համար: Համաձայնութիւն գոյացած է Ժաաֆարիի շուրջ որպէս վարչապետ եւ Թալապանիի որպէս նախագահ: Ազգ. Ժողովի նիստը տեղի կ'ունենայ Մարտ 16ին:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկած է Մարտ 10ին, ուր մինչեւ 2006 Յունուար 1 պայմանաժամ կը տրուի Ռուսաստանի որ պարպէ Վրաստանի իր զինուորական կայանները: Այդ թըւականէն ետք "ապօրինի" պիտի նկատուին: Համաձայնագիր մը մէջ, ստորագրուած 1999ին, Ռուսաստանի եւ Վրաստանի կողմէ, Օ.ԵՍ.Ա.Կ.ի հովանաւորութեան ներքեւ, Մոսկուա յանձն առած էր պարպել իր չորս կայաններէն երկուքը (ինչ որ եղած է) եւ ժամանակացոյց մը ներկայացնել միւս երկուքին համար:

ԱՍԼԱՆ ՄԱՍԽԱԴՈՎԻ (սպաննուած չէչէն նախագահը) սպանութենէն ետք Չէչէնները դիմած են Արեւմուտքի ղեկավարներուն որպէսզի միջամտեն Պուտինի մօտ եւ Մասխադովի մարմինը յանձնուի իր ընտանիքին: Ռուսաստանի փոխ դատախազը յայտարարած էր Մարտ 9ին, որ "ըստ ահաբեկչութեան դէմ օրէնսդրութեան" Մասխադով կը թաղուի անանուն գերեզմանի մը մէջ, գաղտնի վայր մը: Այս որոշումին դէմ առարկած է նաեւ ռուս ծանօթ փաստաբանը՝ Ռեզնիկ որ "իրաւական պետութեան մը կանոններուն անյարիր" կը գտնէ նման կարգադրութիւն մը: Չէչէններու համար "այս սպանը երկրորդ մահը" կը նկատուի իրենց ղեկավարին: Անոնց նոր ղեկավարն է Ապտուլ Խալիմ Սայիդուլայեւ, որ հեղինակը կը նկատուի Բեսլանի պատանդներուն (300 մեռեալ): Ապտուլ Խալիմ 35 տարեկան է եւ հաւանական կը նկատուի որ կրօնական դաստիարակութիւն ստացած ըլլայ, որովհետեւ շարիայի "մասնագէտ" մը կը նկատուի: Մասխադով շարիան ներմուծած էր Չէչէնիա, երբ 1997ին նախագահ ընտրուած էր:

ՃԷՔ ԼԱԿ, ընկերվարական հեղինակաւոր դէմքը եւ հանրաքուէի ուղղութեամբ կուսակցութեան բանբերը, դիմում կատարած է որպէսզի Ընկերվարական կուսակցութեան անունով միակ արտայայտուողները ըլլան անոնք որոնք ընտրապայքար կը տանին "այո"ի ի նպաստ: Աւելցուցած է. - "Չենք ընդունիր որ մեր շարքայիններու քուէն այլ ճամբայ բռնէ": ՍԷ.ԵՍ.Ա.ի (Լատեռողական Հսկողութեան Մարմին) նախագահը՝ Տ. Պօտիս յայտարարած էր որ ամէն կուսակցութիւն, ինք կ'որոշէ իր ժամանակին բաշխումը:

ՍՈՒՐԻԱ "իր մարդը" պարտադրած է Լիբանանի կառավարութեան գլուխը յանձին Օմար Քարամէի, ինչ որ ապտակ մը կը նկատուի ընդդիմութեան համար, որ իր գոհունակութիւնը չէր ծածկած անոր հրաժարման ատեն: Ընդդիմութեան անդամներէն մէկը՝ Ճեպրան Թուէնի "անպատկառութեան գագաթնակէտը" նկատած է եղածը ("Ան-Նահար"ի խմբագրապետն է): Հեզպոլլայի հսկայ ցոյցը Մարտ 8ին, թոյլ տուաւ Քարամէի որ յայտարարէ թէ կը վերադառնայ "Խորհրդարանին եւ փողոցին մեծամասնութեամբ":

ՄԱՏՐԻՏ եւ ամբողջ Սպանիան Մարտ 11ին կ'ոգեկոչէր ահաւոր ոճրափորձին տարելիցը եւ այն ժամուն (7.40) երբ 10 ռումբեր կը պայթէին Աթոչա կայարանը (Մատրիտի մօտ) բոլոր զանգակները կը ղօղանջէին: Ահաբեկչական արարքը 191 հոգիի մահուան պատճառ եղած էր, 1900 վիրաւորներ կային եւ տասնցմէ աւելի քան 100ը դեռ հիւանդանոցը կը մնան:Ժամը 12ին ալ բոլոր Սպանացիները հրաւիրուած էին հինգ վայրկեան լռութիւն պահելու եւ նոյն պահուն Խուան Գարլոս թագաւորը եւ խումբ մը անձնաւորութիւններ իրենց յարգանքի պարտքը կը մատուցանէին Ռեթիրօ պարտէզին "Բացականներու պուրակ"ին առջեւ: Այս ոգեկոչման նախօրեակին, Սպանիոյ իսլամական Յանձնախումբը ֆաթվա մը հրապարակած էր ալ-Քաիտայի ղեկավար Ուսամա Պէն Լատէնի դէմ, զայն "Իսլամէն դուրս" հռչակելով, նաեւ բոլոր անոնք որոնք կը յաւակնին արդարացնել ահաբեկչութիւնը հիմնուելով Գուրանին վըրայ: Նախորդ օրը վերջ գտած էր ահաբեկչութեան նուիրուած միջազգային ժողով մը, որու մասնակցած էին 22 պետական թէ կառավարական ղեկավարներ եւ 200 մասնագէտ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը կիներու Օրուան ցոյցին պատահածներուն Արեւմուտքէն գտած ժխտական արձագանգին պատճառով ամբաստանած է երկրին լը-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊՆԴՈՒՄԻՆ

Թուրքիա որոշած է "լըջօրէն" հակազդել 1915ի պատասխանատուութիւնը ընդունելու կոչերուն որոնք աւելի եւս աշխուժացած են Եւրոպայի անդամակցութեան ու 90ամեակին առթիւ: Երկրին Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ու Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարութիւնը նիւթական (65 հազար տոլար) պիտի հայթայթեն միջազգային գիտաժողովի մը որուն նիւթը պիտի ըլլայ "1915 - 1916 Ցեղասպանութիւն, Իրաւագիտութիւն, Հոգեբանութիւն եւ Պատմութիւն": Ձեռնարկին համակարգումը պիտի ստանձնէ "Եւրասիական հետազօտութիւններու կեդրոն"ին հայկական պրպտումներու հիմնարկը: Գիտահաւաքը տեղի պիտի ունենայ Անգարայի մէջ, Մայիս 28-29ին:

"Միլլիյէթ" (Մարտ 11) լուրը տալով կ'ըսէ թէ արդէն որոշուած է մասնակիցներու հարուստ ցանկ մը ուր կան Պոլսէն հայկական անուններ ալ .աշխատանք կը տարուի երեք հայ հետազօտող մասնագէտի ալ մասնակցութիւնը ապահովելու:

Գիտաժողովին զեկուցումով մասնակցելիք դէմքերու ցանկը ի միջի այլոց, ունի հետեւեալ անունները.

Նախկին դեսպան Կիւնտիւզ Աքթըն, լրագրող Մուրատ Պէլկէ, Մէթէ Թունչայ, Մորտէհայ Քրէմինկէր, Եաիր Օրոն, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, Թիւրքքայա Աթաէօվ, Եուսուֆ Հալաչօղլու, Ժիլ Վայնշթայն, Սթանֆորտ Շօու, Պասքըն Օրան: Ցանկին Պոլսոյ գաղութէն մասնակիցներն են Հրանդ Տինք, Էթիէն Մահչուփեան եւ ընկերաբան Արուս Եումուլ:

ԴԻՄՈՒՄ ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ

Ցեղասպանութեան պնդումները անզօրացնելու համար Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին կողմէ երեք էջնոց նամակ մըն ալ պիտի ղրկուի Մեծն Բրիտանիոյ Խորհրդարանին: Այդ նամակը պատրաստուած է նախկին դեսպան, երեսփոխան Շ. Էլէքտաղի եւ Արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ: Հոն ըսուած է. "Բրիտանական կառավարութիւնը որոշած էր 144 հոգի դատել բրիտանական ատեանին առջեւ: Սակայն դատարանը բոլոր դիւանները մաղելէ ետք Հայերու կոտորածի մը մասին ոչ մէկ ապացոյց և ականատես կրցաւ գտնել ու ազատ արձակեց աքսորեալները":

Ազգ. Ժողովի Արտաքին հարցերու յանձնախումբը առաջարկած է որ Ցեղասպանութեան պնդումները ուսումնասիրելու կոչուած "անկախ վաքֆ" մը հիմնուի: Ան պիտի բաղկանայ միայն գիտնականներէ, պիտի ուսումնասիրէ Թրքական ու այլ երկիրներու դիւանները ու լոյսին բերէ պնդումները: Այս աշխատութեան եզրակացութիւնը պիտի յղուի ամբողջ աշխարհի Խորհրդարաններուն: Յանձնախումբին բոլոր անդամները համաձայն գտնուած են առաջարկին:

ՇԻՐԱԿԻ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՐՈՒՍՏ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ըսինք, Շիրակի երկրագիտական թանգարանին հոգածու պահպան Լարիսա Եգանեանի եւ տնօրէն Համազասպ Խաչատրեանի գործունէութիւնը ունի նոյնքան հետաքրքրական ու կարեւոր երկրորդ բաժին մըն ալ որ կը վերաբերի Շիրակի հնավայրի մէջ կատարուած պեղումներուն: Այդ հնավայրերուն առաջինը Բենիամինն է, երկրորդը Հայկաձորը:

Նախ Բենիամինի մասին. ան բնակավայր է ու դամբարանադաշտ. կը պատկանի Զ.ա. Զ.-Ք. Ե. Դ. դարերուն: Պեղումներով բացուած են պալատական համալիրը, դամբարանադաշտը: Պեղումները տեղի կ'ունենան ֆրանսացիներու մասնակցութեամբ: Այս վերջինները հետաքրքրուած են, քանի որ նոյն շրջանի Աքեմենեան յուշարձան շատ չկայ պեղումի տրամադրելի, մեծ մասը Թուրքիա մնացած ըլլալով: Երբ կ'ըսուի «ֆրանսական մասնակցութիւն», պէտք է հասկնալ մասնագիտականին հետ նիւթականն ալ: Ֆրանսական կողմը կը վճարէ բանուորներու աշխատավարձքը, նաեւ կը հայթայթէ երթուդարձի անհրաժեշտ վառելանիւթը: Իրենց՝ Լարիսային ու Համազասպին աշխատանքը կ'ամփոփուի «սիրայօժար»ի գլխուն տակ:

Պալատական համալիրէն բացուած է սիւնազարդ դահլիճը (Ք.ա. Բ. Ա. դարեր). անկէ յայտնուած են կարգ մը հետաքրքրական տեղեկութիւններ. օրինակ, այն որ մինչ այդ յունական ճարտարապետութենէն կարծուած ոճեր տեսնուած է որ հոն գործածուած են արդէն: Հոնկէ գտնուած են ոսկորներ, դրամներ, զարդեղէններ, ապակեայ եւ մետաղեայ իրեր, անօթներ, կրաքարէ արձան մը, եւլն:

60 հեկտար տարածութեամբ հնավայրը Շիրակի աւելի քան երկու հազարամեակ առաջուան կեանքին մասին հարուստ վկայութիւն կը տրամադրէ: Օրինակ, հոնկէ գտնուած է մարդկային գանկի ոսկոր մը. դիտուած է որ գանկի վիրաբուժութեան ենթարկուած մէկուն կը պատկանի. նաեւ ֆրանկախտէ վարակուած: Տեսնուած է որ գանկը որոշ ձեւազեղծումի ենթարկուած է: Հետեւութիւնը այն է որ թէեւ Հայաստանի մէջ ստրկութիւն չէ եղած, բայց գտնուած են ստրուկներ որոնց թերեւս պարտադրուած գլխանոց մը պատճառն է գանկի դիտարկուած ձեւազեղծումին:

Բենիամինի պալատական համալիրը քարէ հիմերու վրայ կառուցուած է: Կը գտնուի բլուրի մը վրայ, ուստի պաշտպանութիւնը դժուար է: Առաջին տարուան պեղումներէն յայտնաբերուած է Արտաշէսեան շրջանի հայաստանեան սահմանաքար մը. նախ կարծած են որ զոհասեղան է. ապա գտած են յաւելեալ մաս մըն ալ որով փաստուած է որ գտածոն կը համապատասխանէ Խորենացիի յիշած սահմանաքարերուն: Անոնք պէտք է նաեւ արձանագրութիւն ունենան, բայց այդ ուղղութեամբ տակաւին բան գտնըւած չէ: Լ. Եգանեան կը յուսայ որ պեղումներու յաջորդական փուլերէն մէկը այդ պակասն ալ լրացնելու առիթ կ'ըլլայ: Ամէն պարագայի եզակի յուշարձան է, արժանի միջազգային հետաքրքրութեան:

Հայկաձորը պեղումներու բ. շրջանակ մըն է: Հոն եւս քարէ դարէն ուշ միջնադարու պատկանող բնակավայրեր եւ դամբարանադաշտեր գտնուած են: Հոս ամէնէն հետաքրքրականը Հոռոմոսի վանական համալիրին (ներկայիս Թուրքիա) դիմացը գտնուող քարանձաւային բնակավայրն է. իրենք համոզուած են որ ան Անի մայրաքաղաքին մաս կազմող արուարձան եղած է:

Լարիսան կ'ըսէ որ այդ գօտին սահմանային, հետեւաբար զինուորական ըլլալով, 1917ին երբ Ն. Մառ Անիի պեղումները աւարտեց, ոչ ոք զինք Հայկաձոր տարաւ: Ինք պաշտօնին շնորհիւ կարելիութիւն ունեցած է այդ տեղերը երթալու եւ գտած է Անիի արուարձանը: Կը խորհի տասնամեակներու մեր կարօտին մասին որ միջոցը գտնողը կը տանի սահմանային այդ գօտին, հոնկէ Անիի աւերակները դիտելու յաճախ արցունքոտ աչքերով: Կը խորհի նաեւ որ պէտք է վերջ գտնէ յուզումով օրօրուելու, ա՛խ-վա՛խի շրջանը ու կը ձեռնարկեն պեղումներու: Կը հանդիպին միջնադարեան քարանձաւներէն զատ անտիկ բնակավայրերու, դամբարանադաշտի, զոհասեղաններու:

Բացած են երկյարկանի քարանձաւները որոնք որպէս բնակարան ծառայած են Անիի արուարձանաբնակներուն. ունին թոնրատուն, մառան, աղօթատեղի:

Հայկաձորի 2003ի եւ 2004ի պեղումներուն տեղեկագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ հնավայրը 2000-2001 թուականներուն գտնըւելէ ետք շուրջ երկու տարուան աշխատանքով որ կատարուած է Մխիթարեան ուխտէն Ներսէս արք. Տէր Ներսէսեանի նիւթական օժանդակութեամբ, հաւաքուած ու մշակուած են բազմազան նիւթեր: Սակայն հասկնալի է որ նման ծաւալով աշխատանք պետական պիւտճէի միջոցներու կը կարօտի, իսկ այդ միջոցները մեծ չեն:

Այսուհանդերձ, 2003ին Հայկաձորի տարբեր հատուածներուն մէջ կատարուած են պեղումներ, շնորհիւ ֆրանսահայ զոյգի մը տրամադրած միջոցներուն (Յուլիսէն Սեպտեմբեր): Պեղումներու խումբը սերտ գործակցութիւն պահած է Գիտութեան ակադեմիային հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկին, պատմութեան և մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան գործակալութեան, թանգարաններու հետ:

Յաջորդ տարի եւս աշխատանքը շարունակուած է քարանձաւներու շրջանակին մէջ, նոյն ֆրանսահայ զոյգին օժանդակութեան շնորհիւ: Գտածոներուն հիմնական նիւթը կազմած է խեցեղէնը (Ժ.-ԺԴ. դարերուն պատկանող). կան կաւէ (ծխամորճ), քարէ (սրաքար, ծանրոց), մետաղէ (աշխատանքի գործիքներ, զամեր, պայտեր, դանակներ), պրոնզէ (մատանի), ոսկորէ առարկաներ: Նաեւ բնականաբար դրամներ: Հայկաձորի պեղումներով փաստուած է որ խնդրոյ առարկայ քարանձաւները Ը.-Թ. դարերէն բնակելի եղած են ու կեանքը հոն շարունակուած է մինչեւ ԺԷ.-ԺԸ. դարեր:

Շատ ամփոփ եւ բնաւ ոչ մասնագիտական մեր զրոյցէն ալ յայտնի կ'ըլլայ որ պատմութեան շատ հարուստ նիւթ կայ պեղելի Շիրակի գօտին մէջ: Սակայն կայ նաեւ այն իրողութիւնը թէ պեղելը ինքնանպատակ գործունէութիւն չէ. պէտք չէ ըլլայ: Պահելու վայրի, ուսումնասիրութեան պայմաններու քիչ-շատ ծանօթ կացութեան մէջ, այնքան ալ իմաստ չունի հողին տակ դարերով լաւ վիճակի մէջ պահուած հնութիւնները միայն պարզ հետաքրքրութեան համար հանել: Պէտք է ապահովուին ուսումնասիրութեան, հարկաւոր ձեւով պահելու պայմանները: Յետոյ, ինչպէս կ'ըսէ Լարիսան, հանուած նիւթը պէտք է «մարսել»: Վրան աշխատիլ, կորզել պարփակած գաղտնիքը, հրատարակել, որպէսզի նիւթը մտնէ գիտական շրջանառութեան մէջ: Յետոյ կայ նաեւ տարուէ տարի, տասնամեակէ տասնամեակ զարգացող թեքնիք միջոցներու պարագան: Պէտք է գործի բաժանումը նկատի ունենալ ու բաժին ձգել յետագայ սերունդներուն ալ:

Այսքանին տեղեկանալէ ետք, հետաքրքրական կը թուի գիտնալ թէ ինչ է գումարը ստացուած օժանդակութեան որով կարելի կ'ըլլայ 2-3 ամիս պեղել, վճարելով գործաւորներու խումբի մը օրապահիկը: Լարիսան կ'ըսէ որ Ֆրանսայէն կատարուած աջակցութիւնը 3-4 հազար տոլարի չափ է: Պարզ է որ աւելի լայն միջոցներ կը թոյլատրեն ուսումնասիրող աւելի մեծ թիւով հնագէտ աշխատացնել:

«Սփիւռքէն կատարուած նիւթական ուրիշ աջակցութիւն չկա՞յ»: «Կա՛յ, կը պատասխանէ խօսակիցս. անցեալ ամառ Դպրոցասէրի մէկ դասարանին աշակերտները իրենց միջեւ հանգանակած են 260 եւրօ եւ իրենց ուսուցչուհիին Անահիտ Սարգիսեանի միջոցով ղրկած Շիրակի պեղումներուն»:

Դրամական փոքր աջակցութիւն մը որ սակայն հաւատքի մեծ չերտ մը կը թելադրէ վաղը Շիրակի երկրագիտական թանգարանին նոր շէնքին կառուցումին սպասելի մասնակցութեան առումով: Նըւազագոյնն է մաղթել որ շատ չուշանայ այդ հանգրուանը. որովհետեւ, ի վերջոյ նուիրումը, զոհողութիւնն ալ սահման պէտք է ունենան. մանաւանդ հատուցուին գոնէ նուազագոյն ճանաչումով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆՆԵՐ

ԱՏՈԼՖ, ԵՒԳԻՆԷՈՍ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐՈՒ ՏՈՀՄԸ՝ ՄԻՆՉԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

Աբրահամովիչները, իբրեւ Աւստրիական կայսրութեան ժառանգական ազնըւականներ եւ աւատապետներ, մեծ հեղինակութեան տիրացած էին, տալով պետական չափանիշով ղեկավար դէմքեր եւ տարբեր մարզերու մէջ փայլած անուանի գործիչներ: Ա. Աշխարհամարտէն եւ Աւստրեւհունգարիոյ կայսրութեան քայքայումէն ետք անոնք մեծ մասամբ Լեհաստանի սահմաններուն մէջ մնացին, իսկ Բ. Աշխարհամարտէն եւ Արեւելեան Լեհաստանի Խորհրդային Միութեան կցումէն ետք Աբրահամովիչներ կորսնցուցին իրենց հեղինակութիւնը, հարստութիւններն ու կալուածները եւ շատեր անցան Լեհաստան ու այլ երկիրներ: Անոնց շառաւիղները, տարբեր երկիրներու մէջ տարածուած՝ պահած են իրենց գոյութիւնը:

ԿԱՏԱԿԵՐԳԱԿ ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՏՈԼՖ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Լվովի մէջ կեդրոնացած Աբրահամովիչ գերդաստանի անուանի դէմքերէն դարձաւ Ատոլֆ Աբրահամովիչ: Ան ծնած էր 1849 Նոյեմբեր 7ին, Լվով եւ մօր կողմէ կը պատկանէր Անտոնեւիչներու անուանի գերդաստանին. ընտանիքը հարուստ էր ու հողատէր: Անոնք ընդարձակ կալուածներ ունէին Չերնովիցի եւ Նորոտենտայի շրջաններուն մէջ:

Ծննդավայրի մէջ ուսում ստանալէն ետք Ատոլֆ Աբրահամովիչ 1860ական տարիներուն նետուեցաւ թատերական ասպարէզ եւ բեմի վրայ կարեւոր դերեր ստանձնեց, երախտարժան դերակատարութիւն ունենալով լեհ կատակերգակ թատրոնի զարգացման մէջ: Գրական գործունէութեան սկսաւ սկիզբը իբրեւ կատակերգակ եւ իր ստեղծագործութիւններէն առաջին անգամ 1880 Մարտ 23ին ներկայացուց "Երկու փոխանը" կատակերգութիւնը: Այնուհետեւ գրեց ուրիշ կատակերգութիւններ եւ զաւեշտներ՝ "Ծանուցում", "Ո՞վ երկուք, անիկա խենթ է", "Գողը տան ու դողի մէջ", "Էրիկ մը բաբէնութեան համար", "Փոթորիկէն ետք", "Պաշիպոզուք", "Զուրկեւիչ եւ Զուրկեւիչ" եւ այլն, որոնք լեհ դասական կատակերգութեան ամէնէն նշանակալից երկերէն են եւ գերմաներէնի ու չեխերէնի թարգմանուած են:

Իր սուր դատողութեամբ եւ խորաթափանց միտքով Ատոլֆ Աբրահամովիչ թափանցած էր մարդկային հոգեբանութեան թաքուն ծալքերուն, եւ կրցաւ զանոնք դրսեւորել կատակերգութիւններու եւ զաւեշտի ընդմէջէն: Ան Լվովի հանրային կեանքին մէջ մեծ հեղինակութիւն դարձաւ, ժողովուրդի սիրոյն ու յարգանքին արժանանալով:

Աբրահամովիչ հիւանդանալով ձգեց Լվովը եւ կազդուրուելու համար սկիզբը փոխադրուեցաւ Չերնովից եւ յետոյ հոնկէ ալ Նորոտենտայի մօտակայքը գըտնուող իր կալուածները, ուր սակայն շատ չանցած մահացաւ 1899 Օգոստոս 16ին:

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ ԵՒԳԻՆԷՈՍ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Աբրահամովիչներու տոհմէն քաղաքական ազդեցիկ դէմք դարձաւ Եւգինէոս ֆոն Աբրահամովիչ: Ան ծնած էր 1851ին, Պուքովինայի Հլիպոկ կոչուած կալուածին մէջ:

Ուսում ստանալու համար ընտանիքին հետ փոխադրուեցաւ Չերնովից, ուր այդ ժամանակ հայ կաթողիկէ վաթսուն ընտանիքներ կը բնակէին: Դպրոցը աւարտելէն ետք, բարձրագոյն ուսման համար մեկնեցաւ Լվով, ուր մտաւ համալսարան եւ վկայուեցաւ իբրեւ իրաւագէտ:

Աւստրեւհունգարիոյ 1891ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն խորհրդարանի անդամ ընտրուեցաւ եւ այնուհետեւ վերընտրուեցաւ քանի մը անգամ. երեսփոխանի իր հանգամանքը պահեց մինչեւ մահ: Խորհրդարանին մէջ ան կը ներկայացնէր Կալիցիոյ երկրագործներու դասակարգը. միաժամանակ նաեւ խորհրդարանական յանձնախումբերու մէջ պատասխանատու պաշտօններ ստանձնեց:

Հմուտ գերմանագէտ եւ իրաւագէտ, նաեւ՝ առաջնակարգ ատենաբան ու հռետոր, խորհրդարանին մէջ ան օրէնքի ու քաղաքական կացութեան վերաբերեալ վերլուծումներ կը կատարէր, մեծ հետաքրքրութիւն ու շահագրգռութիւն արթնցնելով արծարծուած հարցերու մասին:

Նոյն ժամանակ խորհրդարանի անդամ եւ իրեն ազգական Դաւիթ ֆոն Աբրահամովիչի նման Եւգինէոս Աբրահամովիչ եւս մօտիկ կապեր ունէր Հապսպուրկներու արքունիքին հետ, պետական բարձր շրջանակներու բացարձակ վստահութիւնը կը վայելէր եւ մօտիկ բարեկամութիւն ունէր Ֆրանց Իոսէֆ կայսեր հետ:

Աւստրեւհունգարիոյ քաղաքական կեանքին մէջ ան պահպանողական հակումներ ունէր եւ ընդհանրապէս դէմ էր արմատական վերափոխումներուն: Անխախտ հաւատք ունէր Աւստրիական կայսրութեան ամբողջականութեան եւ անոր բաղկացուցիչ ժողովուրդներու համագործակցութեան, ինչպէս նաեւ կայսերական գահի անսասանութեան նկատմամբ: Նաեւ սերտ կապեր ունէր կայսրութեան բաղկացուցիչ ժողովուրդներու ներկայացուցիչներուն, յատկապէս՝ Լեհերուն եւ Չեխերուն ու Սլովաքներուն հետ:

Իբրեւ գնահատանք իր երկարամեայ ծառայութեանց ու հաւատարմութեան, ան կայսերական Բարձրագոյն Ատեանի խորհրդական նշանակուեցաւ. պաշտօն մը, զոր վարեց մինչեւ մահ:

Եւգինէոս ֆոն Աբրահամովիչ մահացաւ 1905 Յունուար 5ին, Սթրիյ քաղաքին մէջ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՖՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉ

Խաչատուր ֆոն Աբրահամովիչ, կամ օտար շրջանակներու մէջ ծանօթ՝ Քրիստոֆ ֆոն Աբրահամովիչ անունով, ծնած էր Պուքովինայի Շերէշ գիւղի հօրենական իր կալուածներուն մէջ: Ընտանիքը Լվովէն Չերնովից փոխադրուած էր եւ սե-

փականատէրն էր Զիրէշի ընդարձակ դաշտավայրերուն:

Խաչատուր ֆոն Աբրահամովիչ քաղաքական ասպարէզ նետուեցաւ առաջին անգամ իբրեւ Պուքովինայի գաւառական ժողովի (լանտթակ) անդամ, ներկայացնելով շրջանին հողատէր դասակարգը: Նոյն ժամանակ լանտթակին անդամ էին նաեւ Կայետան Ստեփանովիչ եւ Քազիմիր Պոկտանովիչ հայ կալուածատէրերը, որոնք ընդհանրապէս սերտ գործակիցներ էին:

Աբրահամովիչներու տոհմը Աւստրօ-Հունգարիոյ կայսրութեան կողմէն ներս արդէն քաղաքական մեծ հեղինակութեան տիրացած էր եւ երեք ներկայացուցիչ ունէր պետութեան կողմէն ներս յանձին Դաւիթ, Եւգինէոս եւ Խաչատուր Աբրահամովիչի:

Ֆրանց Իոսէֆ կայսր 1880 Սեպտեմբերին այցելեց Զերնովից եւ ներկայ եղաւ հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պատարագին. այդ օրերէն սկսեալ մօտիկ յարաբերութիւն հաստատեցաւ Խաչատուր ֆոն Աբրահամովիչի եւ կայսեր միջեւ: Կայսրը, նկատի ունենալով անոր հեղինակութիւնը՝ իբրեւ Զերնովիցի եւ ամբողջ Պուքովինայի ամէնէն ազդեցիկ դէմքերէն՝ ասպետութեան տիտղոս տուաւ անոր:

Ասպետ Խաչատուր ֆոն Աբրահամովիչ կարեւոր դերակատարութիւն ունէր ազգային կեանքէն ներս եւ լեհահայկական քաղաքական ուղղութեան կը պատկանէր: Պահպանողական՝ ինչպէս առհասարակ իր տոհմին ներկայացուցիչները եւ առհասարակ բոլոր Լեհահայերը, ան Աւստրօ-Հունգարիոյ քաղաքական կեանքէն ներս մօտիկ էր լեհ եւ ռութէն (ուկրանացի) քաղաքական դէմքերուն, միշտ եւ անխախտ կերպով պաշտպանելով Պուքովինայի Ռութէններուն շահերն ու իրաւունքները. այդ պատճառով ալ ան յաճախ հակադրուած էր Ռումէններուն:

Օսմանեան կայսրութեան մէջ Համիտեան 1894 – 1896ի կոտորածներուն Աբրահամովիչ յարմար նկատեց լռութիւն պահել եւ դուրսէն շատ աղմուկ չբարձրացնել ու միջամտութիւններ չկատարել, աւելի եւս չգրգռելու համար սուլթանը: Քայլ մը, որ առենին մեղադրուեցաւ հայկական շրջանակներու կողմէ:

Առաջին Աշխարհամարտի բռնկումէն առաջ, երբ Կալիցիա եւ Պուքովինա կատաղի կռիւներու թատերաբեմ դարձած էին, Խաչատուր ֆոն Աբրահամովիչ Ռումանիոյ սահմանագլուխին մօտ գտնուող Զերնովիցէն հեռացաւ եւ Վիէննայի մօտակայքը գտնուող Հիցինկ քաղաքը հաստատուեցաւ, ուր մահացաւ 1916 Յունիս 20ին:

ԱԲՐԱՀԱՄՈՎԻՉՆԵՐԸ՝ ՏԱՐԲԵՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Աբրահամովիչները, ազնուականներ ու աւատապետներ, գլխաւորաբար Լվովի եւ Զերնովիցի մէջ կեդրոնացած էին. Պուքովինայի մէջ ունէին Հլիպոքա, Սթեչովան, Թովրիօ Զիրէշ եւ Թարկովիցա գիւղերու ընդարձակ կալուածները, Փոքր Լեհաստանի մէջ՝ Պոտվիսօքիէ կալուածը եւ այլն:

Լվովի մէջ անոնք քաղաքին աւանդական ընտանիքներէն կը նկատուէին եւ զանազան թաղամասերու մէջ կեդրոնացած ճիւղաւորումներ ունէին: Իսկ Զերնովիցի մէջ անոնք Հայկական փողոցին (Արմէնիէրկասսէ) շուրջ կեդրոնացած էին, ուր կը գտնուէր 1875ին կառուցուած հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Իրենց կալուածները շահարկելու համար Աբրահամովիչներ ընդհանրապէս զանոնք կապալով կու տային մասնաւոր մարդոց, որոնք կը շահագործէին գիւղերուն ռումէն եւ ռութէն գիւղացիները: Նշենք, որ անոնց կալուածներուն մէկ մասը ժամանակի ընթացքին անցաւ այլ կալուածատէրերու ձեռքը:

Առաջին Աշխարհամարտի աւարտին, 1918ի վերջաւորութեան Լվովն ու ամբողջ Կալիցիան Լեհաստանի պետութեան սահմաններուն մէջ մտան, իսկ Պուքովինան միացուեցաւ Ռումանիոյ: Այնուհետեւ սկսաւ Պուքովինայի ռումանացման քաղաքականութիւնը եւ Աբրահամովիչները, իբրեւ Լեհահայեր, կորսնցուցին իրենց հեղինակութիւնը եւ կալուածներուն մեծ մասը:

Բ. Աշխարհամարտի աւարտին Արեւելեան Լեհաստան եւ հիւսիսային Պուքովինա միացուեցան Խորհրդային Միութեան, որմէ ետք Պուքովինայէն հեռացան Աբրահամովիչներու վերջին շառաւիղները: Լվովի մէջ մնացած Աբրահամովիչները եւս կորսնցուցին իրենց աւանդական հեղինակութիւնը. անոնցմէ ոմանք մնացին, ոմանք ալ շրջանի Լեհերուն եւ Լեհահայերուն նման անցան Լեհաստանի հանրապետութեան սահմանները: Աւելի նոր ժամանակներուն տոհմի ներկայացուցիչներէն յիշենք տոքթ. Յակոբ Աբրահամովիչը (ծնած՝ 1914ին, Պուքովինայի Փոցորիթա աւանը):

Ներկայիս Աբրահամովիչ ազգանունը կրող բազմաթիւ ընտանիքներ կան Լեհաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

"Ազդակ"

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Գազա տ'Իթալիա համերգասրահին մէջ, Փետրուար 26ին, տեղի ունեցած է Սիլվարդ Գարամանուկեան երգերուն մեկնաբանութեան նուիրուած համերգ մը: Շուրջ 30 երգեր հրամցուած են, որոնք կը ներկայացնէին հեղինակին «Սիրոյ Յուշեր» անուն նոր ալպոմին կէսը: Համերգին մասնակցած են նաեւ Հայաստանէն հրաւիրուած երեք երգիչներ: Դաշնակի ընկերակցութեամբ իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Շահան Արծրունի: Վերջաւորութեան բեմ հրաւիրուած է Սիլվարդ Գարամանուկեան որ արժանացած է ջերմ ծափահարութիւններու: Ան, իր երջանկութենէն բաժին հանած է Շահան Արծրունիի եւ իրեն եղած պատիւը ուզած է բաժնել նաեւ մրահը գտնուող այն գրողներուն հետ (Վարդ Շիկահեր, Իգնա Սարըասըան, Զահրատ, Ռ. Հատտէճեան) որոնց գործերը հիմը կազմած են երգուած երգերուն:

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ Փետր. 28ին, տեղի ունեցած է "Փաթիլ" մանկապատանեկան թատերախումբի ներկայացումը: Տիկին Սօսի Ճնտոյեան-Այվազի բեմադրութեամբ ներկայացուած են «այս աշխարհը կը բաւէ մեր բոլորին» (հայերէն թարգմանութեամբ), "Թոյլ մկնիկը՝ Թենի", մեծ գնահատանքի արժանանալով:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՏՈՒՈՐԷՍ ԶՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

JP MORGAN CHASE BANK, TRUSTEE

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տուորէս Զօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ՝

ա. փաստավաւերական ուսումնասիրութիւններ հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն ոչկաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Յաւելուածական տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել.–

LIEBMANN FUND — PUBLICATIONS
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Այն ատեն սակայն չարիքին այս մեծութիւնը չկրցանք ըմբռնել: Թէեւ զգացինք որ տեղահանութեան սպառնալիքը Հայերուն դէմ ուղղուած էր, սակայն կ'ենթադրէինք թէ միմիայն Կովկասեան սահմանագլխի Հայերուն համար էր:

Եթէ չեմ սխալիր, այդ ատեններն էր որ պատահած էին Վանի դէպքերը: Հայ զինուորցուներու հետապնդումը, Իշխանին ու Վռամեանի սպանութիւնները եւ ուրիշ կարգ մը խժդժութիւններ որոնք դերադրգռած եւ ըմբոստութեան մղած էին Հայերը:

Միւս կողմէ Կովկասի Հայութիւնը, իբրեւ յառաջապահ ռուս բանակին, արդէն իսկ կ'արշաւէր Էրզրումի ու Վանի սահմաններէն ներս: Լուրերը թէեւ խեղաթիւրուած, չափազանցուած կամ հատահատ, կը հասնէին մինչեւ Պոլիս:

Կը պատմուէր թէ Թալէաթ Հայ մէպուսներուն, մասնաւորաբար Զօհրապին ու Վարդգէսին ըսած է.

- Մինչեւ հիմա, մենք, Կովկասի սահմաններուն վրայ, ռուս թշնամիներու հետ կռիւ չունեցանք, միայն Հայերու հետ է որ կը կռուինք:

Նոյնպէս կը պատմուէր թէ' Ռուսիոյ հետ պատերազմի յայտարարութենէն ետքը, Թալէաթ Վարդգէսի ըսած է.

- Հիմա Հայերը ցոյց պիտի տան ինքզինքնին եւ պիտի յայտնեն թէ ճշմարտապէս կապուած են մեզի հետ:

- Ի՞նչ կերպով, հարցուցած է Էրզրումի հայ մէպուսը:

- Չէթէներու խումբեր կազմելով ու մեր բանակին օժանդակելով:

- Բայց, առարկած է Վարդգէս, ի՞նչպէս կրնանք չէթէական խումբեր կազմել, քանի որ բոլոր երիտասարդները իբրեւ զինուոր բանակին մէջ կը գտնուին եւ բացը մնացած էրիկմարդոց քովերը զէնք չկայ... գոնէ մեզի զէնք ու ձի հայթայթեցէ՛ք, թերեւս այն ատեն կրնանք բան մը ընել:

Այս խուսափողական պատասխանը չէ գոհացուցած Թալէաթը որ կրկին ամբաստանած է Հայերը իբրեւ Ռուսիոյ համակիր:

Յայտնի է որ Վան առաջին անգամ Հայերու կողմէ գրաւուելէ ետքը, դարձեալ Թուրք բանակը գրաւեց զայն:

Ծիշդ այդ միջոցին՝ Զաւէն Պատրիարք կ'այցելէ պատերազմական նախարար Էնվէր փաշան:

- Աղէկ լուր մը ունիմ ձեզի հաղորդելիք, կ'ըսէ նախարարը Վանի վերագրաւեցինք:

- Շատ ուրախ եմ, կը պատասխանէ Պատրիարքը:

- Միայն թէ, կը շարունակէ Նախարարը, մէկ Թուրք մը չգտանք քաղաքին մէջ:

- Շատ կը ցաւիմ, կ'աւելցնէ Պատրիարքը:

Բոլոր այս պատմութիւնները որոնք քիչ շատ խեղաթիւրուած վիճակի մէջ կը հասնէին մինչեւ մեր ականջներուն, ընդհանուր մտատանջութիւնը աւելցնելու կը ծառայէին միայն:

Ա՛լ տարակոյս չկար թէ կառավարութիւնը թշնամական աչքով կը նայէր Հայերուն, թէ վստահութիւնը բացարձակօրէն վերցուած էր անոնց վրայէն եւ թէ առիթը կը փնտռէր կամ կը ջանար ստեղծել զանոնք ջախջախելու համար:

Կ. Պոլսոյ մէջ սարսափը այնչա՛փ տարածուած էր որ շատ մը ունեւոր Հայ ընտանիքներ մէկիկ մէկիկ կը մեկնէին դէպի Եւրոպա, որովհետեւ այդ միջոցին Հայերուն համար Եւրոպա երթալը արգիլուած չէր, մանաւանդ կիներուն եւ զինուորական տարիք չունեցողներուն համար:

Իսկ զինուորական տարիք ունեցողներուն վիճակը տխալի էր: Թմբկահարները, ամէն օր եւ ամէն գիշեր, իրենց թմբուկներուն ահուղող աղդոց ձայնը կը հնչեցնէին զինուորական ծառայութեան հրաւիրելով մինչեւ 45 տարեկանները: Նոյնիսկ պէտէլ տուողները կրկին կը կանչուէին եւ նոր կանչուածները պէտէլ տալով ալ չէին կրնար իրենց օձիքը ազատել: Երիտասարդներ, Հայ, Յոյն, Հրեայ եւ Թուրք, տուներուն մէջ փակուած կը մնային: Ուրիշներ այլեւայլ զարտուղի միջոցներու կը դիմէին խուսափելու հաչար սպառնացող վտանգէն:

Այդ միջոցներուն լաւագոյնը համարուած էր կաշառել զինուորական բժիշկները: Ամէն ոք առանց բացառութեան կաշառակեր էր, միայն թէ առով ալ չարիքին առաջքը չէր առնուեր բոլորովին: Բժիշկը, ո՛ւ եւ է պատրուակով, քանի մը ամսուան արտօնութիւն միայն կուտար: Յետոյ դժուարութիւնը նորէն կ'սկսէր:

Կեանքը անտանելի դարձած էր գրեթէ: Ընտանիքի հայր մը տունէն դուրս կ'ելլէր նպարավաճառէն հարիւր տիրէմ ձէթ առնելու համար ու ալ չէր դառնար իր զաւակներուն քով: Քանի մը օր ետքը կ'իմանային որ խեղճը փողոցին մէջ իբրեւ զինուոր ձերբակալուած ու անմիջապէս ղրկուած էր Տարտանէլ, Զօրլու կամ Իզմիր եթէ ոչ աւելի հեռուն:

Շատ երիտասարդներ հիւանդ ձեւանալու կամ ճշմարտապէս հիւանդանալու համար միջոցներու կը դիմէին որպէսզի ազատէին զինուորական ծառայութենէն:

Կը ճանչնամ մէկը որ օրերով ծոմ պահեց ու ոտքի վրայ կայնելու անկարող վիճակի մէջ ներկայացաւ բժշկական քննութեան: Մէկ քանիներ նաւթիւղէ աղտոտ ջուրը խմեցին՝ երեսնուն գոյնը դեղնեցնելու համար: Անոնք որ սրտի հիւանդութիւնը, ալպիւմին կամ յօդացաւ ունէին, ինքզինքնին երջանիկ կը համարէին:

Զինուոր երթալու մղձաւանջը՝ տարագրուելու սարսափը, ուտեստեղէններու սղութեան մտահոգութիւնը, ապագային անորոշութիւնը միացած՝ բոլորովին կը դառնացնէին ամէնուն կեանքը:

Մեծ փողոցներու եռուզեռը, ոգեւորութիւնը գրեթէ դադրած էր բոլորովին:

Ընդծովեաններու յարձակումէն վախնալով՝ Վոսփորի մէջ խարսխած շոգենաւները բերուած էին Ոսկեղջիւր: Եւ Վոսփորը կարծես իր զարդերէն մերկացած, լերկ ու ամայի, տխուր տպաւորութիւն մը կը գործէր:

Կամուրջի անցուդարձը զգալապէս նուազած էր, ա՛լ երիտասարդ գրեթէ չէր տեսնուեր բնաւ. կա՛մ զինուոր գացած էին կամ տուներու մէջ պահուըտած:

Փողոցներուն մէջ ամէն քայլափոխի կը հանդիպէինք վիրաւոր սպաներու, թեւերնին կամ գլուխնին պատատած, կամ անթամացուպով կաղն ի կաղ քալելու դատապարտուած: Ամէնքն ալ Տարտանէլէն կու գային, հարիւրներով հազարներով:

Կ. Պոլսոյ առման տարեդարձին օրը վերսկսայ իմ աշխատակցութիւնս ժամանակին: Ըստ մամուլի նորագոյն օրէնքին՝ թերթի արտօնատէրները երբ նոր խմբագիր մը ունենային կամ նախկին խմբագիր մը ատեն մը հեռանալէ ետքը կրկին առնուէր թերթին մէջ, պէտք էր որ իմացնային մամլոյ վերատեսչութեան:

Ըստ այս օրէնքին, Սարգիս էֆէնտի հարկ համարեց դիմել մամլոյ տեսուչ Հիքմէթ պէյին:

- Մեր խմբագիրը, Երուանդ Օտեան, որ հիւանդութեան պատճառաւ քանի մը ամիսէ ի վեր դադրած էր գրելէ, հիմա առողջացած է ու նորէն իր պաշտօնը պիտի շարունակէ եթէ արգելք չկայ, ըսած է Սարգիս էֆէնտի:

- Ո եւ է արգելք չկայ, անշուշտ կրնայ շարունակել իր գործը, պատասխանած է տեսուչը:

(Շար. 12)

Juliette et Alain Marembert
Thierry et Françoise Marembert
Vanessa, Victor
ont la douleur de vous faire part du décès de

Madame Gabriel HARENTZ

née Arménouhie Lola TAHMAZIAN

survenu à l'âge de 89 ans.

La cérémonie religieuse sera célébrée le mardi 15 mars à 14 heures 30 en l'église arménienne St. Jean-Baptiste, 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris.

192 rue Armand Silvestre
92400 Courbevoie

(Շար. Ա. էջէն)

լրասփիւռները: Թ. Էրտողան ըսած է. "Մեր լրասփիւռները Թուրքիան մտնեն-ցին Եւրոպայի": Թուրքիոյ լրագրողնե-րու միութեան Նախագահը խստիւ հա-կազդած է ամբաստանութեան, իր կար-գին լրագրողներուն հասցէին անիրա-ւութեամբ ամբաստանելով վարչապետը: Միութեան Նախագահը Էրինչ ըսած է. "Իր հրամանին ենթակայ ապահովութեան ուժերը պաշտպանելու ձգտումով Էրտո-ղան անիրաւ գտնուած է լրագրողներու հանդէպ որոնց համար շատ կարեւոր է իրենց անկախութիւնը":

ՊԱՊԸ դիմում մը ըրած է Ռումանիա-նի որպէսզի իրաւական կարգավիճակ մը շնորհէ կաթողիկէ իր Եկեղեցիին, ճշդելու համար կանոնները այդ փոքրա-մասնութեան կրօնքին յարաբերութիւն-ներուն յոյն Պետութեան հետ:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ, ճատրակի ախոյեանը, յայտարարած է թէ վերջ կու տայ իր այդ ասպարէզին եւ որոշած է այլեւս գի-րի ծառայել եւ իր երկրին՝ Ռուսաս-տանի:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը երախայ կամ տարեց անձ խնամելու գործ կը փնտռէ:

Հեռաձայնել. – 01 ·39· 94· 57· 19:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINÉ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS

Համեղ մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռա-ձայնել՝

☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհա-կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վրէժ Նետէլեանէ 100 Եւրօ եւ Տէր եւ Տի-կին Քրիս Նետէլեանէ 300 Եւրօ, Վարդգէս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec
KAZAN —
KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յով-հաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստ-եան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երե-կոյեան ժամը 17ին Հսկում:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԻՆՔ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱԶԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE
DU LIVRE
« L' A R M E N I E »
A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes
Mardi 15 Mars à 20 heures

— Entrée libre —

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005
1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.
SABERATOURS
→11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com
Studio Vicken

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եւ

ԷԼ ՉԱՐԷՍ ԻՆՉ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
Կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղ-ծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդինե-րու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վը-րայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ:

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L'ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԱՅԺԷԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ
— ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ —

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)

— Parking assuré —

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 15
MARDI
15 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.157 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.157

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

ՌԱՖԱՐԷՆ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Փողոցին զանգուածային ցոյցերը եւ Սահմանադրութեան մերժումը հանրաքուէին պատճառ եղան որ Ժ.-Փ. Ռաֆարէն փորձէ ելք մը գտնել եւ բանակցութիւններ առաջարկել, եթէ նոյնիսկ միտք չունի շատ տեղի տալու, բայց ստիպուած է "բան մը ընել"...:

Ռատիօ ԺԻ-ի վրայ է, որ նախարարապետը յայտարարեց (Մարտ 13) որ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին պաշտօնատարներուն հետ, 2005ի եւ 2006ի համար: Վարչապետը, սակայն, ոչ մէկ թիւ տուած է հաւանական յաւելումներուն համար: Ցայտնած է նաեւ թէ Ուրբաթ օրուան օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ նաեւ ոչ պետական մարզը: Ռաֆարէն չի բացառեր նաեւ ՍՄԻԳ-ի (նուազագոյն աշխատավարձք) վերարժեւորում մը Յուլիս 1էն առաջ:

Ցստակ է որ ցոյցերէն զատ, կառավարութիւնը եւ մանաւանդ Շիրաք շատ մտահոգ են Սահմանադրութեան հանրաքուէին համար, քանի օրէ օր "ո՛չ"ի կողմնակիցներու համեմատութիւնը կը բարձրանայ: Մնաց որ, հանրաքուէին ո՛չը կրնայ պարզապէս ո՛չ մը ըլլալ Շիրաքի եւ այդ է գլխաւոր մտահոգութիւնը:

Ժ.-Փ. Ռաֆարէն Մարտ 14ին Իսրայէլ մեկնեցաւ եռօրեայ այցելութեան մը համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐԺ ԺՈՒԼԻ, Լիպերասիոնի տնօրէնը, եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց (Մարտ 12-14) Պաղտատ, ուրկէ զինք տեղւոյն վրայ տեսակցութիւններ ունենայ իրաքցի թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու հետ, մօտէն ուսումնասիրելու համար իր աշխատակցուհիին եւ անոր առաջնորդին ազատ արձակումը: Ս. Ժիւլի կոչ ըրաւ Մարտ 13ին, որպէսզի առեւանգողները կապ հաստատեն Ֆրանսայի դեսպանատան հետ: Ֆրանսայի մէջ, գրեթէ բոլոր քաղաքները, Մարտ 12ին չեփորախումբերով իրենց զօրակցութիւնը արտայայտեցին, մինչ Ռաֆարէն ալ լաւատես կը թուէր: Ֆլորանս Օպընա եւ Հիւսէյն առեւանգուած են Յունուար 5էն ի վեր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պարագլուխներէն՝ Անրի Էմմանիւէլի անտեղի յայտարարութիւն մը ունեցած է Մարտ 11ին եւ յաջորդ օրն ալ զղջում յայտնած, Ֆր. Հոլանտի խիստ դատապարտումէն ետք: Ա. Էմմանիւէլի, որ "ո՛չ"ի կողմնակից է Սահմանադրութեան համար, ըսած էր թէ "այո"ի կողմնակիցները կը նմանին անոնց որոնք "ամբողջական իրաւասութիւններ քուէարկած են Լաւալի 1940ին": Հոլանտի համար, Էմմանիւէլի արտայայտութիւնը անընդունելի սխալ մըն է: Այս վերջինն ալ խոստովանած է որ ցոյց տալու համար որ կուսակցութիւն մը անխախտական չէ, պատմական երկու օրինակ տուած է, կը ցաւի, բայց չի խաբեր, կը գիտակցի որ կը նախընտրեն այսպիսի հարցերու մասին վիճարկում ունենալ քան Սահմանադրութեան մասին խօսիլ:

ՆԷՕՑԻ (Փարիզեան արուարձան) երեսփոխանական մասնակի ընտրութեան, Մարտ 13ին, առաջին շրջանին իսկ, Նիքոլա Սարքոզի ընտրուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ, 70,74%ով: ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ի նախագահը, որ այլեւս նախարար չէ, կը վերագտնէ իր աթոռը:

ՓԱՐԻԶԻ Պատժական 16րդ ատեանին առջեւ, Մարտ 10ին բացուեցաւ գործիքացի Շառլ Փիէրիի դատավարութիւնը: Իրեն հետ կը դատուին 21 մեղադրեալներ, որոնց կարգին անկախապաշտներու գլխաւոր դէմք՝ Ժան-Կի Թալամոնի: Ամբաստանուած են դրամական զեղծումներու համար, որ լայնօրէն նպաստած է ահաբեկչական դատին:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ նախկին նախարարապետը՝ Ռամուշ Հարատինած դատական հետապնդումի տակ է 37 ամբաստանութիւններու համար (պատերազմական ոճիր, մարդկութեան դէմ ոճիր, հալածանք, բռնաբարումներ սերբ, ռոմ եւ ալպանացի բնակչութեան դէմ): Այս է ամբաստանութեանց շարքը զոր հրապարակած է Պատժական Միջազգային Դատարանը: Վարչապետ նշանակուած էր Դեկտեմբերին եւ հրաժարած էր Մարտ 8ին: Գլխաւոր եւ կարեւորագոյն պարագլուխն էր Քոսովոյի ազատագրութեան բանակին, ալպանական կեռիլլային որ դէմ դրաւ Միլոսեւիչի ուժերուն:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետը Պ. Տըլանոյէ կ'ուզէ սահմանափակել կառքերու երթեւեկը Փարիզի կեդրոնը եւ կը նախատեսէ մինչեւ 2012 փակել Փարիզի կեդրոնը (4 թաղամաս) կառքերուն: Որոշումը կրնայ տրուիլ 2006ի վերջ:

ՄՈՆՓԱՐՆԱՍԻ երկնաքերը, բարձրագոյնը Եւրոպայի, վտանգաւոր է, կը գրէր Ժուռնալ տիւ Տիմանշ (Մարտ 13) որովհետեւ 59ի վրայ չորս յարկեր եւ հասարակաց բաժանմունքներ դասուած են "3րդ մակարդակի վրայ" ամէնէն վտանգաւորը, ամիանթի ներկայութեան պատճառով: Թէեւ կ'ըսուի թէ անմիջական վտանգ չկայ բայց եւ այնպէս ճար մը կը փնտռուի: Հիմնական մաքրագործումը երեք տարի կրնայ տեւել եւ քանի մը միլիոն Եւրօ արժել:

ՉԷՉԷՆ կեռիլլայի ղեկավար մը՝ Կանտաշ Մանսարով սպաննուած է ըստ ռուսամէտ չէչէն իշխանութիւններուն: Գրոզնիի "էմիր"ը կը նկատուէր, որ կը վարէր կեռիլլայի գործողութիւնները: Իր նախորդը՝ Եունադի Տուրչայեւ սպաննուած էր ամիս մը առաջ:

ԼԻԲԱՆԱՆ բաւական շփոթ կացութեան մը մատնուած է, քանի սուրիամէտ տարրերը (Հեզպոլլա, Ամալ) և ընդդիմութիւնը ցոյցերու մրցակցութեան մը ձեռնարկած են: Երկրին հարաւը Հեզպոլլան կը կազմակերպէ ցոյցերը, ընդդիմութիւնն ալ Մարտ 14ի առաւօտէն հաւաքուած էր Նահատակաց հրապարակը: Միւս կողմէ, Սուրիա սկսած է իր զօրքը քաշել:

ՊԱՊԸ Վատիկան վերադարձաւ, ուր իր յարկաբաժինը օժտուած էր բժշկական բոլոր յարմարութիւններով: Յովհ.-Պօղոս Բ. սկսած է նոյնիսկ խօսիլ, բայց իր ժամանակացոյցը այլեւս ծանրաբեռնուած պիտի չըլլայ:

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԼ ՊԷԱՐ, ֆրանսական շարժանկարի ծանօթ արուեստագիտուհին մերժած է որպէս հրաւիրեալ մասնակցիլ Պոլսոյ Ֆիլմի փառատօնին. ան ըսած է թէ կը մերժէ երթալ երկիր մը ուր կինը ոստիկանութեան կողմէ կը խոշտանգուի:

ԻՐԱՔԻ մէջ, քիւրտ ղեկավարները բաբելաւումը կ'ուզեն այն նախնական համաձայնագրին որ գոյացած էր իրենց եւ շիիներու միջեւ (տե՛ս. "Յառաջ", Մարտ 12/13). մինչ քիւրտ արարքները կը շարունակուին եւ 24 մեռեալ կար Մարտ 12/13ի շաբաթավերջին:

ՀԵՊՐՈՆԻ համալսարանի գամփիւսին վրայ, բախումներ պատահած են Ֆաթահի եւ իսլամապաշտ Համասի կողմնակիցներուն միջեւ, որոնց հետեւանքով 8 հոգի վիրաւորուած է: Բախումին պատճառը կը նկատուի ուսանողներու ներկայացուցչական խորհուրդի ընտրութիւնը: Միւս կողմէ, Իսրայէլցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ հանդիպում մը տեղի կ'ունենար Մարտ 14ին, նախարարական մակարդակի վրայ: Համասը կ'ուզէ նաեւ մասնակցիլ Յունիսի ընտրութիւններուն:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԵԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՔԱՄՀԻ՝ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ, ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ Է»

Թուրքիոյ գործի հրապարակին ծանօթ անուններէն Ժագ Քամհի եւս տնտեսական պարբերականի մը տուած հարցազրոյցին տեսակէտ յայտնած է Հայկական Ցեղասպանութեան մասին, ըսելով որ կատարուածը ողբերգութիւն է միայն:

Հրեայ գործարարը ըսած է թէ հայկական պնդումները գիտէք ալ շատ կը հետաքրքրեն թէ՛ որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի, թէ որպէս Հրեայ: Կը թուէ իր եւ իր բարեկամներուն արտասահմանի ձեռնարկները ի նպաստ Թուրքիոյ, Կիպրական հարցին կամ Ցեղասպանութեան պնդումներուն առընչութեամբ: Այդ առիթով ինք եւս կը կրկնէ թէ Հայերուն եւ Հրեաներուն պարագաները շատ տարբեր են. Հայերը անկախ պետականութեան պայքար կը մղէին, իսկ Հրեաները Գերմանիոյ մէջ նման քաղաքական նպատակ չունէին: Արդէն ցեղասպանութիւն բառն ալ յարիր է Հրեաներու Ողջակէզին եւ ոչ Հայերու դէմ գործուածին:

Ժ. Քամհի ըսածներուն կ'աւելցնէ թէ ռուսական դիւանները փաստեր ունին հայկական պնդումներուն դէմ: Ինք շատ ցաւ կը զգայ Հայերու ապրած ողբերգութեան համար, բայց որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի Հրեայ, չի կրնար հանդուրժել որ Թուրքիա նման ամբաստանութիւններով արատաւորուի, միւս կողմէն Հայկական Հարցն ալ նմանցուի իր հրեայ ցեղակիցներուն դէմ գործուած ցեղասպանութեան:

Հրեայ գործարարը ոչ միայն Հայերուն, Թուրք վիպագիր Օ. Փամուքի ալ հաշիւը մաքրած է նոյն հարցազրոյցին. գինքը դասած է այն մարդոց շարքին որոնք սեւին ճերմակ, ճերմակին ալ սեւ կ'ըսեն: Այլ հարց որ նման պնդումներու համար հարկ է մարդ պատմաբան ըլլայ եւ Փամուք չէ: "Մարմարա" (Մարտ 12) արդարօրէն կ'աւելցնէ. "Քամհի կը մոռնայ թէ ինք ալ պատմաբան չէ":

Գործարարը համոզուած է թէ Հայկ. Ցեղասպանութեան հարցը դեռ երկար կը շարունակուի, քանի որ կարգ մը լոպիներ հայկական հաստատութիւններէ կարեւոր գումարներ կը ստանան: Այս կացութիւնը Հրէական Սփիւռքին ալ հարցն է եղեր, որովհետեւ ան ալ շատ վրդովուած է հայկական պնդումներէն: Այս պատճառով Իսրայէլ ու Հրէական աշխարհը կը պաշտպանեն հայկական պնդումներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԸ

Մարտ 12ին երկօրեայ այցով Երեւան գացած է Վրաստանի նոր նշանակուած վարչապետը Զուրաբ Նողաիդելի: Ան հանդիպումներ ունեցած է վարչապետ Ա. Մարգարեանի, նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի հետ. այցելած է Ծիծեռնակաբերդի Եղեռնի զոհերուն յուշահամալիրը: Հանդիպումներուն գլխաւոր նիւթերը եղած են ապրանքներու փոխադրութիւնը, ուժանիւթի փոխանցումը, գործակցութեան հարցերը: Նողաիդելիի արտասահմանեան առաջին այցն էր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 12/14)

ՑՈՅՑ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՄԷՋ

Վրաստանի հարաւային շրջանի Ախալքալաքի բնակիչ Հայերը Մարտ 13ին ցոյց կազմակերպած են ռուսական զինուորական կայաններու փակումի հաւանականութեան դէմ: Կազմակերպիչները եղած են "Վիրք" կուսակցութիւնը եւ "Մեր Ջաւախք" ընկերութիւնը, ըստ որոնց ցուցարարներու թիւը ութ հազար եղած է, մինչ ոստիկանութիւնը բազմութիւնը նկատած է 1500 հոգի:

Ելոյթ ունեցողները ըսած են թէ ռուսական կայաններու փակումը աղէտ մը կ'ըլլայ տեղի հայ բնակչութեան համար որուն կեանքին մէջ կենսական դեր ունին կայանները. անոնց փակումով այդ մարդիկը առանց աշխատանքի, հետեւաբար առանց եկամուտի կը մնան: Հանրահաւաքին մասնակիցները դիմում մը յղած են նախագահ Սահակաշվիլիի, պահանջելով որ կայանները փակէ միայն իրենց աշխատատեղի ապահովելէ ետք: Վրաստանի նախագահի Ջաւախքի ներկայացուցիչը ըսած է որ կը լուծուին բնակիչներուն ընկերային բոլոր հարցերը, բայց աւելցուցած նաեւ որ ոչ մէկ ցոյց կրնայ խոչընդոտել փակումի որոշումը:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Մարտ 13ին առաւօտ կանուխ Հայաստան - Ադրբեջան սահմանային գօտիին մէջ, Վարդենիսէն 25 քմ. հարաւ, 4 ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը արձանագրուած է: Ցնցումները զգացուած են Սոթք, Տրետակ, Ազատ, Նորաբակ գիւղերուն մէջ: Կան անկարեւոր վնասներ:

ՄԻՍՍ ԵՒՐՈՊԱ 2՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 12ին, Փարիզի Փալէ տէ Սփորի մէջ տեղի ունեցաւ Միսս Եւրոպայի ընտրութիւնը: Դատակազմին մաս կը կազմէր Շառլ Ազնաւուր: Կը մասնակցէին 36 երկիրներու թեկնածուները, որոնց կարգին՝ "Միսս Արմենիա": Առաջին զտում մը կատարուած էր արդէն եւ այդ զտումէն ետք կը ներկայանային 12 օրիորդներ միայն, 11րդը՝ Թուրքիան էր, 12րդը՝ Հայաստան:

Նախքան վերջնական ընտրութիւնը, նոր զտումէ մը ետք, ընտրած էին հինգ մրցակիցներ, որոնք կը ներկայացնէին՝ Սլովաքիան, Հայաստանը, Գերմանիան, Ֆրանսան եւ Անգլիան: Վերջնական ընտրութենէն ետք, Միսս Եւրոպա կ'ընտրուէր՝ Գերմանիա եւ երկրորդ կը հանդիսանար Հայաստան, յանձին Լուսինէ Թովմասեանի:

ԲԱՑ ԿԱՊՈՅՏԻՆ ԵՏԵՒ

Արագ կը սահի գրիչը, մէկ երեսը գործածուած թուղթին ետեւի սպիտակ մակերեսին վրայ... Արագ կը հոսի մելանը ու կ'արձանագրէ բոլոր բառերը, տեղեկութիւնները, զգացումները, որոնք կը ցայտեն տատամսելով, փոքր խմբագրատան չորս բաց կապոյտ պատերուն մէջ...

Չորս բաց կապոյտ պատերուն մէջ, չորս կին ենք նստած: Ինծի վիճակած փոքր սեղանին ետեւ նստած, սեղանին վրայ դիզուած գիրքերով կերտուած պատնէշին ետեւ ինքնապաշտպանուած, լրտեսի մը նման գաղտագողի, մէկ աչքով, այն ալ պոչով, դիզուած գիրքերուն ծերպերէն կը զննեմ հզօր խմբագրուհին՝ չորս կիներուս մէջ ո՛չ միայն ամէնէն տարեցը, այլեւ ամէնէն ուժեղը, մի քանի թիզ անդին, լա՛յն ու երկա՛ր գրասեղանին ետեւ բազմած... Ուրտեղէ՞ն իջած է իրեն այս ուժը հզօր... Ետեւը՝ գլխուն վրայ, բաց կապոյտ պատէն կախուած, հիմնադիր խմբագիր հօր փարթամ իւղանկարէ՞ն, թէ լա՛յն ու երկա՛ր գրասեղանէն... Ի՛նքն է եղած արժանին... Իրե՛ն է յանձնուած թուղ կեծակին, խաչ պատերազմին... Գիրքերուն դէզերուն ետեւ, մտորումներուս մէջ կծկուած, միւս աչքովս ալ, հմայուած կը հետեւիմ, դիմացի անկիւնի փոքր սեղանին վրայ արագ արագ սահող ու պատմութեան դէպքերը արագ արագ արձանագրող գրիչին... Զոյգ աչքերս, մէկը դէպի աջ, միւսը դէպի ձախ, կը նկարեն հիացած, զոյգ խմբագրուհիները՝ տարիներու ընթացքին պողպատ դարձած, մինչ ականջներուս մէջ հետզհետէ կը բարձրանայ, կողքի տպարանէն հասնող, իւղոտ, կապարի տաշոցներով ծածկուած մեքենաներուն հնամենի աղմուկը երկաթեայ...

Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Հնագէտ է պատմող բարեկամուհիս, սահող գրիչին դիմաց, կապոյտ պատին տակ կողմնակի նստած... Գիւմրեցի՝ հընագէտ: Միասին եկած ենք խմբագրատուն, անձայն քայլերով, խոստովանելու այստեղ՝ ճկուն ու ճարտար գրիչին, տարիներո՛ւ անխոնջ աշխատանք մը կատարուած այնտեղ՝ հողին բա՛ց կապոյտ երկինքին տակ, հողին պատմութեան փոշիներուն տակ... Կը պատմէ՛ հնագէտ բարեկամուհիս մերթ յուզումով, մերթ վարանումով, Գիւմրեցիի հնչիւններով, Մշեցիի ժպիտով...

Բաց կապոյտ երկինքին տակ
պեղումնե՛ր բազմատեսակ...
Հազարամեակնե՛ր թաղուած
հազարամեայ մշակոյթի
կտորներ,
բեկորներ,
Արտաշիսեան սահմանաքարեր,
դամբարաններ,
քարանձաւներ,
բնակավայրեր...

Բաց կապոյտ երկինքին տակ
այնտե՛ղ
լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛շտ հաւատքով
պեղումնե՛ր բազմատեսակ...
Հազարամեակներու մասունքնե՛ր,
փշուրնե՛ր,
վաղեմի պատմութեան վկանե՛ր...

մէկիկ մէկիկ,
հատիկ հատիկ,
գիր գիրի քով,
բառ բառի քով,
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր...
Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Պիտի կազմեն
նախադասութիւն,
պարբերութիւն,
եւ մշակոյթի պատմութիւն,
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր...
Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Մինչե՛ւ չարուին
ու կազմուին
կտոր կտոր,
բեկոր բեկոր,
հի՛ն ազգաց պատմութիւն
եւ համբերութի՛ւն...
Շատը կ'երթա՛յ,
եւ տակաւին
շա՛տը կը մնայ...
Աստուա՛ծ վկայ...
Ութսուն տարիներէ ի վեր
իւրաքանչիւր օր,
ամէ՛ն օր,
կը հալի կապարը,
կը ձուլուի կաղապարը,
հետը անշուշտ
մի՛շտ պայքարը.
իսկ փամփո՛ւշտը
կապարէ գիրը,
պողպատէ խօսքը...
Կը փորագրուի
պատմութիւնը,
հագին բերելով
ծայրը ծայրին,
վերջապէս թաթխելով մելանին,
յանձնելով թուղթին,
միշտ սկսելու կրկին
արեւածագին
եւ սփռելու ասդին ու անդին,
ճոթը ճութը
Հայոց Աշխարհին եւ Սփիւռքին...
Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Եւ այսպէս
մեքենաներուն ու պատմութեան
չլռող աղմուկը,
ութ տասնամեակներէ ի վեր,
կը մենամարտի՛ ճակատը բաց,
սուրացող ու սլացող
նոր ժամանակներուն
հսկա՛յ սլաքներուն դիմաց...
Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Եւ այս անհաւասար,
ո՛չ յուսահատ,
անվե՛րջ պայքարը
այստեղ
չորս կապոյտ պատերուն մէջ,
մի՛շտ հաւատքով,
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով...
Թը՛խկ չըխկ,
ԹըրըՙխԿ չըխկ չըխկ...

Կը մեծնա՛յ
ութսուն տարիներէ ի վեր
չլռող ճգնող աղմուկը ականջներուս
մէջ...
իսկ աչքերուս առջեւ կը փռուի,
անխոնջ լո՛ւռ աշխատանքը,
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛շտ հաւատքով,
այնտե՛ղ կատարուած,
նաեւ
չյուսահատող պայքարը
մի քանի լերկ ու մերկ բազուկներով
մի՛շտ հաւատքով,
այստե՛ղ հռչակուած...

Եւ սակայն կրկի՛ն կը ծածկուի պեղուած հազարամեայ պարծանքը յայտնաբերուած... Կը ծածկուի նո՛յն հողով, կրկին ննջելու այնտեղ, հանգի՛ստ ու խաղաղ, մռայլ իրականութենէն հեռո՛ւ, պատմութեան փոշոտ շերտերուն տակ, մինչեւ հասնի ճիշդ ժամանակը կրկին դուրս գալու, շնչելու ազատ, բաց կապոյտ երկինքին տակ, պահպանուելու, ցուցադրուելու, արժեւորուելու...

Իսկ հիմա այստեղ նստած, կ'արձանագրէ խմբագրատան ճկուն ու ճարտար գրիչը արագ արագ, լուռ աշխատանքը՝ այնտեղ կատարուած ու ծածկուած...

Պիտի չարուին
արձանագրուած հնչիւնները

Ականջներէս ու աչքերէս, կը ներխուժեն սանձարձակ ձայներ, կանչեր, տեսարաններ, ուժ, հաւատք, յամառ աշխատանք, երբ անշո՛ւշտ, կը հասուննայ ու կը պայթի չորսիս համար սպասուածը... մե՛ծ աղէտը... Երկրաշա՛րժը...

Ինչպէ՞ս պատմել Շիրակին մասին, Գիւմրիին մասին, առանց անդրադառնալու այս մասին... Մե՛ծ երկրաշարժը... Կը փլի՛ Գիւմրիին բաց կապոյտ երկինքը, կը հոսի շռայլաբար ցաւը... Կը թափի յանկարծ աչքերուս դիմաց, ծեփուած բաց կապոյտը խմբագրատան չորս պատերէն վար, եւ ի յայտ կու գայ սմոյն ցա՛ւը, մորմո՛քը, կսկի՛ծը, ութ տասնամեակներէ ի վեր այնտեղ շերտ շերտ կուտակուած...

Կը փլի՛ Գիւմրիի երկինքը, կը թափի՛, թափթփի՛ խմբագրատան բաց կապոյտը... Հնագէտ բարեկամուհիիս աչքէն կը հոսի բիւրե՛ղ արցունքի կաթիլ մը մէջ ամփոփուած ծով ցաւը... Գիտէ կաթիլը իր սովորական ճամբան, ու միայնակ կը ծորի այտէն վար...

Հազար ու մէկ ցաւով եւ կսկիծով, մեծ երկրաշարժին պատճառած անվերականգնելի աղէտով, տակաւի՛ն կը չարունակեն փրկել յամառօրէն, հազարամեայ մշակոյթին կտորները, բեկորները, լերկ ու մերկ, որբացած ու անտէր բազուկներով...

Կաթիլ մը արցունքով հեղեղուած, աւելի՛ փոքրացած խմբագրատան ծով յոյզերուն մէջ կը խեղդուի՛մ... կը դրկեմ հնագէտ բարեկամուհիս ու ծանր քայլերով, դուրս կու գանք խմբագրատունէն, մեր ետին ձգելով երկու հզօր խմբագրուհիները խաչ պատերազմին կապած, թուր կեծակին բռնած, հի՛ն ժամանակներով, նո՛ր ժամանակներուն դիմաց, խիզախաբար այստե՛ղ եւ այնտե՛ղ, տակաւին երկա՛ր պայքար հռչակած...

Փարիզի մայթերով կը քալենք դէպի Ցառաջ, ինք դէպի Գիւմրի, իսկ ես դէպի բաց կապոյտը մեր ճակատագրին...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Հիւր խմբագրատան

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ (985-1058)

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԾԳ. Այս գրութեան աղբիւր ծառայած են գլխաւորաբար Փրոֆ. Տոքթ. Լ.Գ. Խաչերեանի 1987ին Լոս Անճըլըս լոյս տեսած համանուն գիրքը, ինչպէս նաեւ Հայկական Համառօտ Հանրագիտարանը եւ «Պատմութիւն Հայ Դպրականութեան» գործը (լոյս տեսած Վենետիկ-Ս. Ղազար Մխիթարեան տպարան):

Վասակ Հոլոմի որդի Գրիգոր Պահլաւունին որ մատենագրութեան ծանօթ է նաեւ որպէս Գրիգոր Բջնեցի կամ Գրիգոր Մագիստրոս անուններով, հայ ժողովրդի պատմութեան տարեգրութեան մէջ 10րդ դարէն պատմական բեմ բարձրացած ականաւոր Պահլաւունի տոհմէն էր: Ան իր բազմազան ձիրքերով մեր պատմութեան փոքրիշեալ շրջանին ամենակարեւոր անձնաւորութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ.

իբրեւ ռազմավար՝ հայրենիքի պաշտպանութեան մարտերներով,

իբրեւ պետական գործիչ՝ Անիի Բագրատունեաց հարստութեան վերականգնման եւ յարատեւման անզիջող ճիգերով, հայբիւզանդական բարդ յարաբերութեանց համահարթման դիւանագիտական նրբամիտ ձգտումներով, մանաւանդ ազգային ինքնութեան հաստատման եւ «ազգային ոգի»ի թեւածման անշէջ ոգորումներով,

իբրեւ գաղափարախօս՝ ազգային շահերու եւ հայրենիքի միասնութեան եւ համախմբման եռանդուն եւ բոցաշունչ արտայայտիչ,

իբրեւ դպրութեան եւ մշակոյթի տեսաբան՝ վարդապետական բարձրագոյն կրթութեան դասընթացքներու եւ ուսումնագիտական նիւթերու ծրագրաւորողն ու անոնց կազմակերպիչը, իր բազմամեայ ուսուցչապետական հանգամանքով, նամանաւանդ հելլենիստական քաղաքակրթութեան իմացութեան իր «համայնագիտական» հեղինակութեամբ,

իբրեւ գիտնական, թարգմանիչ եւ մատենագիր՝ իմացախոհական հարուստ բովանդակութիւն ունեցող գանձարանային իր «Նամականի»ով, հնագոյն շարք մը լեզուներէ ու մատենագրութիւններէ կատարած ընտիր թարգմանութիւններով:

Իր «Մեկնութիւն Քերականի» գործը հարիւրամեակներ շարունակ որպէս դասագիրք գործածուած է վանքերու, վարդապետարաններու, ճեմարաններու եւ համալսարաններու մէջ:

Գրիգոր Պահլաւունի ծնած է 985-990 թուականներու միջեւ, Բագրատունեաց մայրաքաղաքը՝ Անի: Մանկութիւնը անցուցած եւ նախնական դաստիարակութիւնը ստացած է նախ Պահլաւունիներու ապարանքին մէջ: Իր մանկութեան յուշերուն մէջ, ըստ իր «Նամականի»ին ան իր հօրեղբօր՝ Վահրամ Պահլաւունիին իրեն հանդէպ տածած սիրոյ եւ փաղաքշանքներու մասին կը խօսի: Իր երախտիքը այնքան մեծ եղած է Վահրամ սպարապետին հանդէպ որ անոր մահուան առթիւ կը յայտնէ. Հայոց սպարապետին քաջագործութիւններուն համար պէտք է սգային ոչ թէ լալկան կանայք այլ ինքը Գ. Պահլաւունին պէտք է «արտօսր կաթեցուցանէր» հայրական գութ ցուցաբերողի հանդէպ՝ «բանական իմաստասիրական երգով» որպէս «պարտքի հատուցման որդիական հարազատութեամբ միշտ զինքը սիրած ըլլալուն եւ ռազմագիտութիւն չամբելուն» համար:

Գ. Մագիստրոս իր հայրը կը կորսնցնէ երբ ինքը 30-32 տարեկան էր, իսկ մայրը մօտաւորապէս 50-52: Մօրը մասին գըժբախտաբար տեղեկութիւններ չեն հասած: Քոյր մը ունեցած է Սեդա անունով: Պահլաւունին բազմազաւակ հայր եղած է. ունեցած է ութ զաւակներ՝ չորսը մանչ, չորսը աղջիկ: Եղած է արժանաւոր ծնող եւ բոլորանուէր հայր:

Մագիստրոսի «Նամականի»ի քննութենէն կը պարզուի թէ, իր փայլուն ուսումը կը պարտի Անի մայրաքաղաքի ուսումնադիտական կեդրոններուն: Իսկ հասուն տարիքին՝ Բիւզանդիոնի գիտութեան եւ լուսաւորութեան բարձրագոյն հաստատութիւններուն, Պոլսոյ ճեմարաններուն եւ կաճառներուն: Մագիստրոսի կրթութիւնը կը բնորոշուի երեք ուղղութիւններով. ա.. ռազմական արուեստի, բ.. աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան եւ գ.. անթիք գիտութիւններու գծով: Այդ իսկ պատճառով Գ. Մագիստրոս աչքի կը զարնէ իբրեւ ականաւոր զօրավար իշխան ու պետական գործիչ, որ ճանաչում գտած է մինչեւ իսկ Բիւզանդական կայսրութեան կողմէ՝ ստանալով «մագիստրոս», «կիտանոդ» եւ «դուկ» պատւանունները, ինչպէս նաեւ իբրեւ հռչակաւոր իմաստասէր, աստուածաբան, դպրութեան տեսաբան եւ քերական մեկնիչ: Բընութագրական է այն՝ երբ առիթով մը իր մասին «Նամականի»ին մէջ ան կը գրէ. «Եթէ ձկնորսացն եմ աշակերտ, սակայն ոչ եմ անտեղեակ Աթենացւոցն ստորոգութեանց եւ հելլենական հանճարոյ...» այսինքն՝ թէեւ ձկնորսներու (փոխաբերական իմաստով՝ քրիստոնէութեան) աշակերտ եմ եղած, սակայն անտեղեակ չեմ միաժամանակ աթենացիներու տրամաբանական ուսմունքին (ստորոգութեանց) եւ հելլենական հանճարին...:

Գ. Պահլաւունիի ուսումին բնութագիրը տուած է նաեւ իր թոռը՝ մեծահամբաւ Ներսէս Շնորհալին: Այս վերջինը կը հաստատէ, որ Գ. Պահլաւունի հանրածանօթ եղած է իբրեւ տեսաբան իմաստասէր, հոմերական տաղաչափութեան գաղտնիքներուն հմուտ բանաստեղծ, հելլենիստական գիտութեան ներհուն հարագիտարանային մտածող որ կը ճախրէ աստուածաբանութեան բարձրագոյն ոլորտներուն մէջ:

Գ. Պահլաւունին յաճախ ընդունելութիւններու եւ պատիւներու արժանացած է Բիւզանդիոնի կայսեր կողմէն՝ իր նուաճած ուսումնագիտական, նաեւ ռազմագիտական, վարչական եւ դիւանագիտական անուրանալի հեղինակութեան պատճա-

ռով։ Յետագայ ժամանակներուն, արդէն 1240 թուականին, Ն. Շնորհալիի վարքագիրը բաւական հանգամանօրէն կ'ուրուագծէ անոր դիմանկարը։ Ըստ վերոյիշեալ վարքագրին, Գ. Պահլաւունին բիւզանդացի գիտնականներու հետ բազմիցս սուր բանավէճերու մէջ մտնելով բացայայտած է իմաստասէրի մտաւոր իր վիթխարի կարողութիւնը՝ ինչպէս դաւանաբանական-եկեղեցական նոյնպէս եւ փիլիսոփայական հարցերու մէջ՝ «խոհական դարձուածքներով» եւ գիտելիքներով «հզօր» եւ «անմրցելի» ըլլալով, պարտութեան կը մատնէր բիւզանդացի եւ այլազգի իմաստասէրները եւ գիտունները։ Գ. Պահլաւունի օժտուած էր գիտնականի մը համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող բազմալեզուութեամբ մը. ան գիտէր բացի մայրենի լեզուէն, վեց օտար լեզուներ, եբրայերէն, յունարէն, պարսկերէն, արաբերէն, լատիներէն եւ վրացերէն բոլորն ալ վկայուած մատենագրական փաստերով։

Պահլաւունիի ուսումնասիրութեան մէջ շատ կարեւոր տեղ կը բռնէ ժողովրդական բանահիւսութիւնը՝ առասպելաբանութիւնը, դիցաբանութիւնը, առակաբանութիւնը, առածաբանութիւնը եւլն.։ Հարկ է նշել միւս կողմէ որ Ն. Շնորհալիի վարքագիրը կը բացայայտէ Գ. Պահլաւունիի անձնաւորութեան մէջ միաձուլումը միաժամանակ թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ հոգեւոր իշխանութեանց լիազօրութեան. «ոչ միայն մարմնական իշխանութեամբ հովուէր զաշխարհ ամենայն որ ընդ իշխանութեամբ նորա էին, այլեւ հոգեւորապէս կարգաւորէր զամենեսեան, ըստ հանճարոյն Աստուծոյ»։

ՌԱԶՄԱ - ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ. Պահլաւունիի պատմութեան բեմ բարձրանալը կը զուգադիպի Բագրատունեաց Հայոց Թագաւորութեան մայրամուտին, այլ խօսքով՝ դէպքերով եւ իրադարձութիւններով յագեցած ճգնաժամային վերջին կէս դարու ժամանակամիջոցին։ Բագրատունեաց Հայաստանի ներքին եւ միջազգային իրադրութիւնը ամբողջական կերպով ուրուագծելու համար հարկ է արձանագրել նաեւ հետեւեալ իրավիճակը. երկու աշխարհակալ պետութիւններ՝ Արաբական Խալիֆայութիւն ու Բիւզանդիոնը իրենց ամբողջ զինական ուժգնութեամբ երկարատեւ եւ հիւծող անընդմէջ ռազմական ընդհարումներու մէջ կը գտնուէին՝ բացարձակ գերիշխանութեան հասնելու վճռականութեամբ Կովկասի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ։ Բիւզանդական տիրապետութիւնը կը նկրտէր փոխարինել Արաբական Խալիֆայութեան շուրջ երկուհարիւրամեայ տիրապետութիւնը այս երկրամասին մէջ, երբ առաջինը իր հզօրութեան դագաթնակէտին կը գտնուէր։ Մինչդեռ Արաբական Խալիֆայութիւնը միջցեղային եւ միջաւատական երկպառակումներու եւ ընդհարումներու պատճառաւ ներքին քայքայում կ'ապրէր, կը հիւծէր եւ ուժասպառ կը դառնար։

Ահա քաղաքաժամ այս բարդ իրադրութեան մթնոլորտին մէջ ծաւալեցաւ Գ. Պահլաւունիի գործունէութիւնը իբրեւ Անի-Շիրակի Թագաւորութեան պետական-վարչական ականաւոր գործիչ եւ մշակութային-գիտական կեանքի կազմակերպիչ եւ խթանիչ։

Պատմագրական աղբիւրներու մէջ Գ. Պահլաւունիի մասին առաջին յիշատակումը կ'աղերսուի 1021 թուականին քրտական ասպատակող ցեղի մը՝ Դելումներու ներխուժման առընչութեամբ Վասակ Հոռոմի (Պահլաւունիի հօր) եւ Գ. Պահլաւունիի կազմակերպած դիմադրութեան։ Ըստ Ուռհայեցիի Վասակ Հոռոմը 500 հեծելազօրով զինավար ընդառաջ կ'երթայ թշնամիին եւ Բջնիի պաշտպանութիւնը կը յանձնէ իր որդւոյն Գ. Պահլաւունիին։ Յաղթանակով կասեցնելէ յետոյ ներխուժող Դելումները, Վասակ Հոռոմ դժբախտաբար զոհ կ'ըլլայ տգէտ գիւղացիի մը յարձակման երբ այս վերջինը, քունի ընթացքին քարով կը հարուածէ իր իշխանին, թշնամի կարծելով զայն։ Այդ իսկ պատճառով Վասակ Հոռոմ յաճախ կը յիշատակուի իբրեւ «մարտիրոս» կամ «նահատակ»։

Այս ողբերգական մահէն յետոյ, Գ. Պահլաւունի տէրը կը դառնայ իր հօրը բաւական ընդարձակ տիրոյթներուն, որոնք կ'ընդգրկէին Նիգ գաւառէն մինչեւ Գեղամայ լիճը եւ Ազատ գետի հովիտները։ Գ. Պահլաւունիի իբրեւ պետական-ռազմական գործիչի յիշեցումը պատմագրական աղբիւրներու համաձայն, աղերսուած է Անիի Բագրատունեաց Թագաւորութեան ամենաճգնաժամային պահերուն ծաւալած դէպքերու։ Այսպէս, 1040ին կը վախճանի Յովհաննէս Սմբատ արքայի թագաժառանգ եղբայրներէն Աշոտ Ե.ը որ աչքառու էր իր զինուորական եւ ռազմագիտական հմտութեամբ, իր զօրաբանակի վարժեցմամբ, կարգապահութեամբ, արիութեամբ եւ մարտունակութեամբ։ Աշոտ Ե.ի մահը խիստ բացասաբար ազդեց Հայոց բանակի ընդհանուր բարոյականի վրայ՝ կարգապահութեան անկումով կազմալուծելով եւ երկրի պաշտպանութեան նկատմամբ անտարբերութեան կործանարար հետեւանքներով։ Այս դէպքէն տարի մը յետոյ յաջորդեց Անի-Շիրակի Թագաւոր Յովհաննէս Սմբատի մահը որ ողբերգական կերպով սրեց կացութիւնը. Բիւզանդիոն հանդէս եկաւ իբրեւ «պահանջատէր» Անի-Շիրակի տարածքին, 1022ին Տրապիզոն ստորագրուած տխրահռչակ «Կտակ»ի համաձայն, Անիի Բագրատունեաց Թագաւորութեանը վերջ տալու սեւեռուն դիտաւորութեամբ։

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՐԷԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ՅԱՏՈՒԿ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ ԿԸ ՊԱՏՈՒԵՆ ՓՐՈՖ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆԸ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ. – Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Մարտ 5 – 8, Ֆիլատելֆիոյ մէջ տեղի ունեցաւ Հրէական Ողջակէզի միջազգային գիտաժողովը։ Աշխարհի բոլոր անկիւններէն, ներառեալ Ճափոն, Ինտոնեզիա եւ Թուրքիա, բազմահարիւր համալսարանական դասախօսներ հաւաքուած էին տեղւոյն Կաթողիկէ համալսարանին մէջ, մտքերու փոխանակում կատարելու համար։ Ներկայացուած գիտական զեկուցումները կը շօշափէին, գրեթէ ամբողջութեամբ, Նացիներու կիրարկած ցեղասպանական ոճիրին զանազան տարատեսակները, փուլերը եւ միջոցները։ Այս կապակցութեամբ, Հայկական Ցեղասպանութիւնն ալ յաճախ կը յիշուէր իբրեւ նախընթաց եւ տիպար նըմոյշ՝ ցեղասպանական բնոյթ կրող ոճիրի մը։

Սակայն գիտաժողովին կիզակէտը հանդիսացաւ այն ճաշը, որու ընթացքին նշուեցաւ Հայկական Ցեղասպանութեան 90ամեակը եւ այդ ցեղասպանութեան գիտական ուսումնասիրութեան համար մեծ վաստակ շահած փրոֆ. Վահագն Տատրեանի մեծարումը։ Բազմաթիւ գիտնականներ հայ ակադեմականին ներբողը հիւսեցին իբրեւ ռահվիրայ ցեղասպանագէտ եւ հեղինակ՝ շարք մը գիրքերու եւ ստուար թիւով մասնագիտական յօդուածներու։ Ամերիկացի փրոֆ. Հուպերթ Լօք իր ներածականին մէջ շեշտեց նաեւ այն կէտը, որ Տատրեան ցեղասպանագիտութիւնը գիտական բարձր մակարդակի մը հասցուց եւ այդպէսով այդ բնագաւառին գիտական կազմաւորման յառաջընթացին մեծապէս նպաստեց։ Յատուկ ելոյթ ունեցաւ նաեւ փրոֆ. Փիթըր Պալաքեան, որ նոյնպէս Տատրեանի արժանիքները վեր հանելով դրուատեց զինքը։ Յետոյ յոբելեարը պարգեւատրուեցաւ գեղազարդ եւ շրջանակեալ նշանատախտակով մը ուր հետեւեալ արձանագրութիւնը կար՝

"Ողջակիզման մասնագէտներու տարեկան այս գիտաժողովի մասնակիցները, ոգեկոչելով Հայկական Ցեղասպանութեան 90ամեակը, այսու կը պատուեն Փրոֆ. Վահագն Տատրեանը առ ի գնահատանք իր երկարամեայ նուաճումներուն":

Ասկէ հինգ տարի առաջ նոյն գիտաժողովի մասնակիցներէն 126 ականաւոր փրոֆեսէօրներ, ներառեալ Նոպէլեան մրցանակակիր Էլի Վիզէլ, Աուշվիցի վերապրողներէն, ինչպէս եւ առաջնակարգ ուրիշ հրեայ մասնագէտներ, ստորագրեցին Յայտարարութիւն մը, ուր ի միջի այլոց կ'ըսուէր թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը պատմական անժխտելի իրականութիւն մըն է եւ Թուրքիա պէտք է հաշտուի իր պատմութեան այս մըռայլ իրականութեան հետ եւ ի վերջոյ ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը. միայն այս ձեւով Թուրքիա կրնայ դառնալ դէպի ժողովրդավար բարձրունքներ։

Այս յայտարարութիւնը ամբողջութեամբ լոյս տեսաւ Նիւ Եորք Թայմզ, Ճէրուզէլըմ Փոսթ եւ ուրիշ կարգ մը ամերիկեան թերթերու մէջ եւ տակաւին մինչեւ այսօր ան կը գործածուի իբրեւ աղաղակող փաստ, որ Հրէական Ողջակէզի մասնագէտներու ճնշիչ մեծամասնութիւնը ոչ միայն կը ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը, այլեւ կոչ կ'ընէ Թուրքիոյ ղեկավարներուն որ նոյնը ընեն։

Զօրեան Հիմնարկը հպարտ է յայտարարելու որ 1999ին տեղի ունեցած այս գիտաժողովին երեք գլխաւոր ատենախօսներէն մէկը Փրոֆ. Տատրեանն էր։ Միւս երկուքը՝ Էլի Վիզէլ եւ Երուսաղէմի Հրէական Համալսարանի տեսուչ եւ Փրոֆ. Եհուտա Պաուէրն էին։ Քաջալերուելով իր ելոյթին գտած ընդունելութենէն, գիտաժողովին վարիչները յանդուգն գաղափարը յղանալով անմիջապէս շարադրեցին կարճ եւ ամփոփ յայտարարութիւն մը եւ երկու ժամուան մէջ հաւաքեցին այդ 126 ստորագրութիւնները։ Սա՝ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի անդրդուելի պայքարի մնայուն յենակէտներէն մին մնալու կոչուած անգնահատելի փաստաթուղթ մըն է։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Պաշտօնական անձի մը կողմէ այս հաւաստումը բաւական ապահովութիւն ներշնչեց ինծի եւ կարծեցի թէ ա՛լ վտանգը հեռացած էր ինծի համար։

«Ժամանակ»ի մէջ վերսկսայ գրել փոքրիկ խմբագրական մը։ Պոլսոյ առումին նուիրուած, որուն մէջ դրուատիքը կ'ընէի Ֆաթիհ Սուլթան Մեհմէտի ու անոր յաջորդներուն, «որոնց բարեացակամ տրամադրութեան շնորհիւն էր որ կրցած էինք դարերու ընթացքին հետզհետէ յառաջդիմել ու բարգաւաճիլ»։

Հետեւեալ օրը կը վերսկսէի ընդհատուած թերթօնս «Թաղականին կնիկը», որ անաւարտ պիտի մնար։

Նոյն ատեններն էր երբ առտու մը, Թաքսիմի կողմէ եկած միջոցիս, մայթին վրայ, դէմս ելաւ Ոսկան էֆէնտի Մարտիկեանը։

Լսած էի որ պաշտօնէն հրաժարած էր ու կը պատրաստուէր Եւրոպա մեկնելու. իմացած էի որ նախարարութեան մէջ իր բռնած ընթացքով դժգոհութիւն եւ կասկած հրաւիրած էր իր վրայ։

Այս պայմաններու մէջ մտածեցի որ թերեւս հաճոյ չթուի իրեն ինծի պէս քիչ շատ վտանգաւոր մէկու մը հետ հանդիպումը եւ քովէն անցայ առանց բարեւելու անծանօթի մը պէս։

Ոսկան էֆէնտի զիս կեցուց.

- Ինչո՞ւ կ'անցնիս առանց բարեւելու, հարցուց.

- Մտածեցի որ թերեւս այսպէս լաւագոյն կ'ըլլար, պատասխանեցի։

- Միթէ երկու Հայ, փողոցին մէջ, իրար չպիտի՞ կրնան բարեւել ասկէ ետքը։

- Ձեզ գիտեր...

- Ո՞ւր կ'երթաս։

- Խմբագրատուն։

- Եթէ ժամանակ ունիս միասին եկուր հետս, քիչ մը խօսակցինք։

- Ամենայն սիրով, եթէ ձեզի նեղութիւն չեմ պատճառեր։

Եւ ետ դարձայ իրեն հետ դէպի Թաքսիմ։

Բնական է որ մեր խօսակցութիւնը դարձաւ օրուան կացութեան եւ մանաւանդ մեր վիճակին շուրջը։

- Այս մարդոց նպատակն է, ըսաւ Ոսկան Մարտիկեան, մեզ մտաւորապէս եւ նիւթապէս բնաջինջ ընել։ Առաջինը ըրին աքսորելով Պոլսոյ բոլոր ծանօթ մտաւորականները...

- Աքսորելը բնաջինջ ընել չէ, ընդմիջեցի։

- Այո՛, եթէ աքսորէ վերադառնալու հաւանականութիւնը ըլլայ, շարունակեց Ոսկան Մարտիկեան տխրօրէն գլուխը շարժելով։

- Մէկ մասը վերադարձաւ։

- Աննշան մէկ մասը եւ ճշմարիտ ըսե՞մ. մինչեւ հիմա զարմացած եմ թէ ինչպէս վերադարձան անոնք։

Յետոյ, խօսքը իմ վրաս բերելով շարունակեց.

- Բարեբախտաբար դուն ատեն ազատեցար։

- Այո՛, դիպուածին շնորհիւ, բայց կարծէ՞ք որ այլեւս վտանգ չսպառնար ինծի։

- Չէ՛, մտաւորականներու դէմ հալածանքը դադրեցաւ. հիմա կարգը եկաւ առեւտրականներուն, վաճառականներուն ... Հայերու հարստութիւնը պիտի առնեն ձեռքերնէն։ Ձեմ գիտեր թէ ասոր համար ի՛նչ միջոցներ պիտի գործածեն, բայց սա գիտեմ որ այս մարդիկը ամէն բան ընելու կարող են... ամէն բան, կը հասկնա՞ս։

Եւ այդ բառերը սոսկալի նշանակութիւն մը կ'առնէին նոյն միջոցին Ոսկան էֆէնտիի բերնին մէջ։

Քանի մը օր ետքը Թղթատարութեան նախկին նախարարը կը մեկնէր Պոլսէն։

Յունիս 21ի առտուն լսեցինք թէ՝ քսան Հնչակեաններ կախաղան հանուեր են։ Այս լուրը նոր սարսափ մը սփռեց ամբողջ Պոլսոյ Հայութեան մէջ։

Այս նահատակներուն մահու պատիժը հետեւեալ կերպով կը ծանուցանէր Պոլսոյ կեդրոնական հրամանատարութիւնը.

«Պատերազմական Ատեանի առջեւ ի ներկայութեան տեղի ունեցած դատավարութեամբ հաստատուած ըլլալով որ անկախ եւ ինքնօրէն Հայաստան մը կազմելու համար եղեռնափորձեր կազմակերպած, օտարները օժ. կառավարութեան դէմ զրգռելու եղանակով ձեռնարկած են կարգ. երկրամասներէն մաս մը օժ. կառավարութենէն անջատելու եւ այս նպատակով օտար երկիրներու զանազան կողմերը գաղտնի եւ յայտնի համաժողովներ գումարելով մէկտեղ հրատարակութիւններ, դրդութիւններ եւ թղթակցութիւններ ըրած են, պատժ. քաղաքային օրէնքին 09դր յօդուածին յաւելուածական մասին համաձայն Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան հետեւեալ անձերը.

«Փարամազ, Վառնացի Յակոբ Գազազեան, Մինաս, Սմբատ, Վահան Պօյաճեան, Տօքթ. Պէննէ, Արմենակ, կօշկակար Աբրահամ Արամ Աչըգպաշեան, բժշկական վարժարանի ուսանող Հրանդ, Շապին Գարահիսարցի Գարեգին, ոսկերիչ Պօղոս, Յակոբ Պասմաճեան, Թովմաս Թովմասեան, կօշկակար Երեմիա, Մկրտիչ Երէցեան, զինուորական ուսանող Գեղամ Վանիկեան, ուսուցիչ Երուանդ Թօփուզեան. արձանագրած Գառնիկ»։

Կախաղանի պատիժը տեղի ունեցած էր շատ գաղտնի կերպով եւ արշալոյսէն առաջ։ Վերջին վայրկեանին միայն Մայր եկեղեցիէն տէր յայրոյ քահանայ մը տարած էին մահապարտներուն քով։

Այն քահանան, տէր Գալուստ իր վերադարձին, Թաղական խորհուրդին մէջ պատմած էր եղելութիւնը Սարգիս էֆէնտիի ու Թաղական խորհուրդի ուրիշ անդամներու։

Տ. Գալուստի պատմածներուն համեմատ, բոլոր դատապարտեալներն ալ մեծ քաջութեամբ բարձրացած են կախաղան. Փարամազ եւ Տքթ. Պէննէ կախաղանին վրայէն խօսք ուղղած են ներկաներուն. առաջինը յայտարարած է թէ հազիւ 2-3 յանցաւորները կամ իրենց մէջ, որոնց մէկն ալ ինքն է, բայց միւս մնացորդները բոլորն ալ անմեղ են այն ամբաստանութիւններէն՝ որոնց համար մահուան պատիժի ենթարկուած են։

(Շար. 13)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS DES MOIS DE JUILLET ET AOUT 2005 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 7 au 28 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le mois de **juillet 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L'ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԱՅԺԷԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ
— ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ —

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)

— Parking assuré —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian» Paris

COURS DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements auprès de **Nazélie Fourtune au 01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements auprès de **Nazélie Fourtune au 01 45 84 57 18 le soir.**

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PRESENTATION ET DEDICACE DU LIVRE
« L'ARMENIE » A L'EPREUVE DES SIECLES
Annie et Jean-Pierre MAHE
Edition Gallimard
Collection Découvertes
Mardi 15 Mars à 20 heures
— Entrée libre —

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE** **du 28 avril au 5 mai**
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է։ Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաղթական յԵրուսաղէմ։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30*ին*։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16*ին*։

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10*ին*։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16*ին*։

⁂

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30*ին*։
Պատարագ՝ ժամը 10*ին*։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատրիարքի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17*ին*։

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋԻՆՔ

- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
- ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17, ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ - ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ։

Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան *ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին*.-
- ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16,
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

⁂

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19։ ԽԱ. օր Մեծի Պահոց։ Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30*ին* Կիրակամուտի *ժամերգութիւն կը կատարուի*։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Առաւօտեան ժամը 10·30*ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը* 17*ին Հսկում*։
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 16ին։
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45*ին*,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին*,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45*ին*։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à
RENCONTRE
avec
KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GEGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 16
MERCREDI
16 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.158
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21.158

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Լ Ի Բ Ա Ն Ա Ն

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՑՈՒՑԱՐԱՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՄ

Ի պատասխան Հըզպոլլայի հսկայ ցոյցին անցեալ շաբաթ, Մարտ 14ին, ընդդիմութիւնը նոր ցոյց մը ըրաւ, որուն մասնակցած են մէկ միլիոն հոգի, բոլոր համայնքներէն եւ յարանուանութիւններէն: Անգամ մը եւս պահանջուած է ճշմարտութիւնը Հարիրիի սպանութեան վերաբերեալ եւ նախագահ Լահուտի ու ապահովութեան իր ղեկավարներուն մեկնումը: Ցուցարարները եկած էին ամէն կողմէ, հիւսիսէն, հարաւէն, քրիստոնեայ եւ տիւրզի շրջաններէն, ինչ որ առաջին անգամ պատահած է երեսուն տարիէ ի վեր, երբ սուրիական զօրքը տեղաւորուած էր Պեքաայի շրջանը: Ցատկանշական է նաեւ որ Մարտ 8ի Հըզպոլլայի ցոյցը ակընկալուածէն տարբեր արդիւնք տուաւ, այլ խօսքով աւելի ամրացուց Լիբանանցիները: Ընդդիմութեան գլխաւոր ռազմագէտը՝ Սամիր Ֆրանժիէ հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ կացութիւնը, նմանցնելով կռփամարտի մրցումի մը. - "Նախ, ծանր հարուած մը ստացանք՝ Հարիրիի սպանութիւնը: Պատասխանեցինք ցոյցեր կազմակերպելով եւ Քարամէն հրաժարեցնելով: Նոր հարուած մը ստացանք Հըզպոլլայի ցոյցով եւ Քարամէի վերադարձով: Անոր ալ պատասխանեցինք այս աննախընթաց ցոյցով": Բոլորը նոյն լաւատեսութիւնը չունին. Վ. Ճումպլաթ, օրինակ, չի հաւատար որ սուրիական զօրքը Լիբանանէն հեռանայ ընտրութիւններէն առաջ: Եւ հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ ոչինչ կը փոխուի եւ ընտրութիւնները ազատ չեն ըլլար, քանի սուրիական բանակը միշտ Պեքաա կը մնայ եւ Դամասկոս ալ հեռուէն կը ղեկավարէ իր մարդիկը:

Շատեր կան որոնք մեծ յոյսեր դրած են արտասահմանի վրայ: Սֆէյր Պատրիարքը, որ գլխաւոր դէմքն է քրիստոնեայ ընդդիմութեան, Ուաշինկթըն գացած է եւ Պուշի հետ պիտի տեսնուի, ուրիշներ իրենց յոյսը դրած են Շիրաքի վրայ....:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ նախագահը՝ Խոսէ Մանուէլ Պարոզօ յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 14ին, որ շատ խառնած է Ֆրանսայի "այո"ի կողմնակիցները: Արդարեւ, Պարոզօ կ'ըսէ թէ պիտի չհրաժարի ծագումի երկրի սկզբունքէն, այլ խօսքով այն որոշումը որ ի զօրու է Պոլքէնշթայն ուղեցոյցին մէջ: Այս սկզբունքը թոյլ կու տայ ոեւէ մէկուն որ Եւրոպական Միութեան մէջ գործէ իր երկրին օրէնքը գործադրելով: Ֆրանսա դէմ է, նաեւ Գերմանիա եւ Պելժիա:

ՖԻԼԻՓ ՏԸ ՎԻԼԻԷ Մարտ 16ին կը ձեռնարկէ "ո'չ"ի իր ընտրապայքարին, իր համրագրերու յղումն է՝ "Ոչ մը՝ փրկելու համար Եւրոպան": Ֆիկառոյի տըւած հարցազրոյցին մէջ (Մարտ 15) անգամ մը եւս կը կրկնէ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ իր կեցուածքը: Այդ տեսակէտը գլխաւորներէն մէկը կը նկատէ "ո'չ"ի իր արշաւին: Եթէ "այո"ն յաղթէ, կ'ըսէ, բանակցութիւնները կը սկըսին Հոկտ. 3ին եւ ետդարձ չկայ, բայց եթէ "ոչ"ը յաղթէ, բանակցութիւնները անմիջապէս կ'առկախուին: Ֆրանսացիք լաւ հասկցած են որ "ոչ"ը միակ միջոցն է արգելք հանդիսանալու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան: "Ամբողջ ընտրապայքարին ընթացքին, ցոյց պիտի տամ Թուրքիոյ վարչապետին մէկ նկարը, 2004 Հոկտ. 29ին, որ կը ներկայացնէ երդողանը որ կը ստորագրէ Եւրոպական Սահմանադրութիւնը, Շիրաքէն անմիջապէս ետք, նոյն գրիչով, նոյն մելանով, ի՛նչպէս "այո"ի կողմնակիցները մեզի կրնան ըսել որ կապ չկայ Եւրոպական Սահմանադրութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ": Ֆ. տը Վիլիէ դեռ կ'աւելցնէ. - "Կը ձգեմ որ Պայրու գործէ Գոհն-Պէնտիթի հետ եւ Շիրաքին կը թողում ընտրապայքարին իր ղեկավարին ընտրութիւնը՝ Հոլանտ": Մէկ ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ. եւ մէկ ԻՒ.ՏԷ.ԷՖ. (Ժ. Ռիվիէր եւ Ժան-Քրիսթոֆ Լակարտ) կը պնդեն որ "Թրքական հարցը խնդրին կեդրոնն է":

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սահմանադրական Ատեանը ջնջած է օտարներու կալուածատիրութեան կարելիութիւնը: Տրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ "օրինական երաշխիքներն ու սահմանափակումները բաւարար չեն": Ջնջուած օրէնքը 30 հեկտարէն աւելի տարածքով կալուածներուն վաճառքին համար հարկաւոր կը նկատէր Նախարարներու Խորհուրդին արտօնութիւնը: Եթէ կառավարութիւնը նոր կարգադրութեան չդիմէ, օտար անձեր եւ ընկերութիւններ պիտի չկարենան կալուած գնել Թուրքիայէն: Օրէնքին ջնջումը պիտի չվերաբերի նախապէս գնուածներուն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, Մարտ 15ին, բացումը կը կատարուէր Եատ Վաշէմ նոր թանգարանին, որուն ներկայ կ'ըլլար Ժ.-Փ. Ռաֆարէն յանուն Ֆրանսայի: Ընդհանուր պատասխանատուն կը բացատրէ որ սրբանկարներ չէին ուզեր, այլ՝ անուններ: Ներկայացնել տարրկայական պատում մը, ճշմարտութիւնը առանց որեւէ ուրիշ բանի: "Ամէն մարդ անուն մը ունի", այս է Մեմորիալին լայթմոթիւը: Այս նոր թանգարանը սահմանուած է երրորդ, չորրորդ սերունդին: Կը փոխարինէ նախորդը. արժած է 71 միլիոն Եւրօ: Գումարը ապահովուած է անհատական նուէրներով: Մեմորիալին անունը առնուած է Եսայի Մարգարէի մէկ տունէն. - "Տանս մէջ անուն մը պիտի տամ" (Եատ Վաշէմ):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ աշակերտները անգամ մը եւս փողոց կ'իջնէին Մարտ 15ին, Երեքշաբթի օր, անգամ մը եւս պահանջելով որ ամբողջովին ջնջուի Ֆիլոն օրէնքը: Փարիզի ցոյցը նախատեսուած էր Ռեփուպլիքէն Նասիոն եւ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, որպէսզի թալանողներ աւեր չգործեն, ինչպէս անցեալ անգամ: Նոյն ժամերուն Ծերակոյտը կը քննէր օրէնքը:

ՌՈՒՍԵՐԸ օդը հանած են, Մարտ 14ին, այն տունը ուր ապաստանած էր Մասխադով: Թաքստոցը կը գտնուէր Գրոզնիի հիւսիսը եւ պայթումը այնքան զօրաւոր եղած է որ շրջակայքի շէնքերն ալ վնասուած են:

ԻՆՍԷ-Ն (Վիճակագրութեան Ազգ. Հիմնարկ) հրապարակած է աշխատավարձքերու քննութիւն մը, ուրկէ կը պարզուի որ գնելու կարողութիւնը 0,3%ի նահանջ մը արձանագրած է: Ոչ պետական եւ կէս պետական մարզին մէջ, ամբողջ օրը աշխատողի մը աշխատավարձքը հասած է, միջին հաշուով 2377 Եւրոյի, որմէ գանձուած զանազան հարկերը կը հաստատեն որ աշխատաւորը կը գանձէ միայն 1811 Եւրօ:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան Կոմիտէին տարեկան տեղեկագրին համաձայն 56 լրագրողներ սպաննուած են 2004-ին իրենց արհեստին բերմամբ: Բանտարկուած լրագրողներու թիւն ալ 122 է, որոնց 42ը Չինաստան, 23ը Գուպա, 17 Էրիթրէ եւ 11 Պիրմանիա: Ամէնէն վըտանգաւոր երկիրն է Իրաք, ուր 23 լրագրողներ եւ մամուլի 16 աշխատաւորներ սպաննուած են անցեալ տարի:

ՏԱՐՖՈՒՐԻ մէջ, վերջին 18 ամիսներուն մեռեալներու թիւը 180 հազարի հասած է ըստ ՄԱԿ-ի քարտուղարին կըցորդին, որ մարդասիրական հարցերով կը զբաղի:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՄԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ

"Մարմարա" (Մարտ 14) արձագանգ կ'ըլլար Մարտ 12ի երեկոյեան հեռատեսիլի "Ֆլաշ Թի Վի" կայանէն սփռուած յայտագրի մը որ նիւթ առած էր Ցեղասպանութիւնը: Յայտագրին պատասխանատուն ներկայացուցիչ մը խնդրած ըլլալով համդերձ Պատրիարքարանէն, պատասխանած էին թէ այդ նիւթի մասնագէտ չունին: Հրաւիրուած էր Հայ բողոքական եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը Գրիգոր Աղապալօղլուն որ անցեալին դատական հետապնդումի ենթարկուած, բանտարկուած էր հայկական նիւթով յանդուգն արտայայտութիւններուն համար:

Նշուած յայտագրին ալ ան ամենայն պարզութեամբ ըսած է թէ Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումները հիմնաւոր են, թէ ամբողջ Անատոլուի Թուրքերը գիտեն այդ իրողութիւնը: Աւելցուցած է թէ ինք պատմաբան չէ, կը խօսի որպէս կրօնաւոր եւ պարտաւոր է խօսիլ միայն ճշմարտութեան մասին: "Այսօր հարիւրաւոր Թուրքեր մեր դէմը կրնան ելլել ըսելու համար որ իրենց մեծ մայրը, կամ մեծ հայրը Հայ էր" ըսած է ան:

Երբ տեսած է որ իր խօսքերուն թերահաւատներ կան, հետաքրքրական զուգահեռ մը ըրած է ներկային հետ, օրինակ տալով այսօր փոքրամասնութիւններու կալուածները թիրախ առնող անիրաւութիւնն ու կեղեքումները: Ապա ըսած է. "Եթէ ներկայի պայմաններով այս բոլորը կ'ըլլան, ո՛վ գիտէ ինչեր կատարուեցան այդ շրջանին": Ամբողջ կատարուածին միակ մեղաւորը նկատած է Իթթիհատականները:

Անոր համարձակ խօսքերը այնքան ցնցած են յայտագրին պատասխանատուն որ չէ կրցած արգիլել ձախորդ հետեւեալ արտայայտութիւնը. "Մենք գրաւուած մեր ստացուածքը վերադարձնենք մեզի, բայց դուք կրնա՞ք վերադարձնել ԱՍԱԼԱ-յի ըսպաննած թուրք դիւանագէտներուն կեանքը": Գ. Աղապալօղլու պնդած է թէ Թուրքիոյ Հայերը ոչ մէկ կապ ունեցած են ԱՍԱԼԱ-յի հետ: Իսկ մասնակից պատմաբան Մ. Սարայ ինքն իր հակակշիռը կորսնցնելով հարց տուած է. "Ուրկէ գըտաք բերիք այս մարդը":

Յայտագիրը առիթ տուած է ունկնդիրներու հակազդեցութիւններուն ալ. երբ նրզրումէն մէկը խօսած է հոն բացուած Թուրքերու հաւաքական գերեզմաններուն մասին, Գ. Աղապալօղլու հարց տըւած է թէ ի՛նչպէս վստահ կարելի է ըլլալ որ անոնք Հայերու ոսկորներ չէին:

Ծայր աստիճան լարուած մթնոլորտը մասամբ խաղաղած է "Ակօս"ի խմբագիր Հրանդ Տինքի միջամտութեամբ: Ան նախ շեշտած է ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկչութեան անպատեհութիւնը, ապա ծանրացած է Հայաստանի հետ երկխօսութեան կարեւորութեան վրայ: Պաշտպանած է սահմանը բանալու, քաղաքական կապ հաստատելու եւ երրորդ կողմերը հարցէն դուրս հանելու ողջամիտ տեսակէտը: Պատմաբան Սարայ անոր ալ ջղայնացած է պնդելով որ Թուրքիա չի կրնար քաղաքական կապ հաստատել Ցեղասպանութեան քարոզիչ երկրի մը հետ որ նաեւ Ատրպէյջանի հողերը գրաւած կը պահէ:

Մթնոլորտը կրկին ելեկտրականացած է երբ Գ. Աղապալօղլու պատասխանած է իր մեծ հայրը Հայերու կողմէ սպաննըւած զօրավարի մը հեռաձայնին, ըսելով որ իր մեծ մայրն ալ Թուրքերը խեղդամահ ըրած էին: Ատկէ ետք ան շեշտած է թէ երկու ժողովուրդները իրարու հետ հարց չունէին, նոյնիսկ շատ Թուրքեր մարդասիրաբար վեաբերեցան Հայերու: Իսկ երբ հեռաձայնող զօրավար մը ըսած է թէ իր բազմաթիւ բարեկամներուն ընտանիքները գուրգուրացած են հայ որբերու վրայ, Աղապալօղլու շնորհակալութիւն յայտնած, ապա հարց տուած է թէ ինչո՛ւ հայ որբեր գոյութիւն ունեցած են:

"Մարմարա" տեղեկատուութիւնը կ'աւարտէր գրելով. "Առտուան ժամը երեքին բանավէճը կը շարունակուէր նոյն մըթնոլորտին մէջ":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ. «ՊԱՏԿԵՐԱՑՆՈ՞ՒՄ ԷՔ ԹԷ ԻՆՉ ԳԻՆ ԿԸ ՎՃԱՐԷՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ»

Ինչպէս պարբերաբար կ'ըլլայ, Ատրպէյջանի նախագահը վերջերս երկրին ներքին զօրքին կազմաւորման տարեդարձին առթիւ կրկնած է Ղարաբաղի հարցին մէջ չզիջելու, ի հարկին բանակցութեան ճամբան լքելու եւ հարցը այլ ճամբով լուծելու տրամադրութիւն:

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան վերջերս Ղարաբաղ այցելած ատրպէյջանցի լըրագրողին տուած հարցազրոյցին անուղղակի կերպով պատասխանած է Ի. Ալիեւի. այդ հարցազրոյցին որ լոյս տեսած է Պաքուի "Էխօ" թերթին մէջ, Ա. Ղուկասեան ըսած է. "Մենք նոր պատերազմ չենք ուզում, բայց եթէ Ադրբեջանն ընտրի «կարգաւորման այդ ուղին», ապա մենք պատրաստ ենք յետ մղել հարուածը: Ադրբեջանում չեն հասկանում որ մենք հակամարտութիւնը տեղափոխել ենք հակառակորդի տարածք: Մեր հրետանու նշանառութեան տակ են Բարդան, Թերթերը, Գերանբոյ, Գեանջան, այն դէպքում, երբ ադրբեջանական ակաները չեն հասնի անգամ մինչեւ Ասկերան: Դուք պատկերացնո՞ւմ էք թէ ինչ գին ստիպուած կը լինէք վճարել այդ պատերազմում":

Ա. Ղուկասեան շեշտած է թէ որեւէ լուծումի պարագային Լաչինն ու Լաչինի անցքը պէտք է գտնուին Ղարաբաղի հըսկողութեան տակ: Ան բացառած է Ղարաբաղի վրայ ատրպէյջանական հսկողութեան ամէն հեռանկար: Ըսած է թէ Ատրպէյջանի ուզածը ուղղակի անձնատուութիւն է, ինչ որ ոչ մէկ բանակցութեան կարելիութիւն կը ձգէ:

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻՑՅԱՑՈՒԱԾ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՅ

Ա. «ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՑԵՂԱՅԻՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ Է» Կ'ԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԻԼ ՊԵՐՔԹԱՅ

Հալիլ Պէրքթայ Համալսարանի ընկերային գիտութեան եւ արուեստներու դասախօս է: Ծնած է 1947ին: Վկայուած է ամերիկեան, բրիտանական համալսարաններէ: Քանիցս մասնակցութիւն բերած է հայկական ցեղասպանութեան մասին համագումարներու, բանավէճերու: Իր համոզումները, երոյթները ընդհանուր առմամբ հակադիր են Թրքական պաշտօնական թեզին:

«Միլլիյէթ»ի (Մարտ 7) լրագրողներէն Տ. Սազաքի իրեն հետ կատարած հարցազրոյցին («Յառաջ» Մարտ 8) ալ բաւական մանրամասնութեամբ պարզած էր տեսակէտները:

Հայերու տարագրութեան հրամանը տուող արձակողը ըստ իրեն Թալաթն է. ան շատ աւելի կարեւոր դէմք է քան Էնվէրը: Իթթիհատականներու ուղեղն է ան որ կը նմանի Նափոլէոնի ոստիկանապետ Ֆուշէին: Իրեն համար ամէն բանէ գերիվեր է պետութեան շահը: Կը յաջողի Հայերուն դէմ համոզել Էնվէրն ու Ճէմալը: Հայերուն մեծագոյն սխալը կ'ըլլայ լուրջի չառնել կատարուածը:

«Տարագրութեան հրահանգը թիրախ առած էր կայսրութեան բոլոր հայ քաղաքացիները, միմիայն այն պատճառով որ հայ էին: Այսինքն, տարագրութեան օրէնքը չէր ըսեր թէ պիտի պարպուի Արեւելեան Անատոլուն: Ո՛չ: 1915-ը չէր սահմանափակուած Արեւելեան Անատոլուի պատերազմական շրջանակով: Այդ օրէնքը ինքնին ցեղային մաքրագործում է» կ'ըսէ Պէրքթայ:

Ապա կը բացատրէ նոյն օրէնքին կիրարկումի ձեւը. «Կիրարկումը եղած է պետութեան օրինաւոր միջոցներով, ուղղակի ներքին գործերու նախարարութենէն ղրկուած հրահանգներով որոնց մէջ ըսուած է. "Անմիջապէս հաւաքեցէք ձեր շրջանի Հայերը: Զանոնք պիտի ղրկէք հարաւ-արեւելք, անկէ Սուրիա, Իրաք, հոն պիտի բնակին": Հարցը չէր վերաբերեր միայն արեւելեան Անատոլուի. Նիկիայէն, Իզմիթէն, Չորլուէն մարդիկ տարագրուած են պարզապէս որովհետեւ հայ էին: Այսօր "սպաննելու" ազդակը բացառած, այսքանն իսկ կ'արդարացնէ "ցեղասպանութիւն" յղացքը»:

Պէրքթայ հարցին «մութ կէտ»ը կը կոչէ պաշտօնապէս արձակուածներուն զուգահեռ, երկրորդ մակարդակի գաղտնի հրահանգներու գոյութիւնը: Անոնց հեղինակը իթթիհատականներու զինուորական զուգահեռ գաղտնի թեւն է. Նազըմ Ճէմիլ, Պահաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Ռէշիտ, եւլն.: Այս մարդիկը մաս կը կազմեն Յատուկ կազմակերպութեան:

Լրագրողը հարց կու տայ թէ ինչո՛ւ Թուրքիոյ մէջ «միւս»ին պատմութիւնը գրելու գործը կը կատարուի գրեթէ միմիայն Թրքական աղբիւրներով: Պատասխանը կը միջնորդէ պաշտօնական տեսակէտը. «Հայերը դժբախտաբար սովէն մահացան»: Սակայն Հայերու դէմ ի՞նչ պատերազմ կար, հարց կու տայ Պէրքթայ. առաջին կոտորածները նախանշան էին, հասկցնող որ տեղական բնակչութեան մէջ ամէնէն գէշ տարրը՝ Հայերը, այլեւս կարելի էր որսալ:

Ըստ իրեն որպէս փաստ, նիւթ կ'ընէ ներքին գործերու նախարար Թալաթի 1915 Յունիս 29 - Յուլիս 12 թուակիր հեռագիրը, ղրկուած Տիյարպէքիրի կուսակալին: Հոն ըսուած է թէ լուր առացած են որ քաղաքէն տարագրուած Հայերէն եւ քրիստոնեայ միւս քաղաքացիներէն ոմանք գիշերները քաղաքէն դուրս կը հանուին ու կը սպաննուին եւ թէ վախ կայ որ շրջանի մահմետականները հաւաքական կոտորածով բնաջնջեն բոլոր քրիստոնեաները: Ու Թալաթ կը հրահանգէ կուսակալին. «Հայերու կիրակուելիք երբեք չկիրարկել միւս քրիստոնեաներուն»: Պէրքթայ ուշադրութեան կը յանձնէ այն կէտը որ Թալաթ բացայայտ կերպով չէ ըսած թէ ի՛նչ բանի կ'ակնարկէ «Հայերու կիրարկուելիք»ով. տարագրութեա՞ն, թէ կոտորածի:

«Այլ կերպով կարելի չէ՞ Թալաթի հեռագրին ընթերցումը» հարց կու տայ Սազաք: Զրուցակիցը կը շեշտէ թէ ան չէ հրահանգած բոլոր կոտորածներուն անյապաղ վերջ տալ: Սակայն Տիյարպէքիրի կուսակալին կը հասկցնէ թէ պէտք չէ դպչիլ միւս քրիստոնեաներուն, բայց Հայերուն հետ վարուիլ իրենց գիտցածին պէս: Պաշտօնական թեզը կ'ըսէ թէ տարագիր Հայերուն պաշտպանող ուժեր ընկերացած էին:

«Եթէ հակառակ զինուորական պաշտպանութեան յարձակումներ գործուած են, այդ բախումներուն մասին տեղեկութիւնները ո՞ւր են» հարց կու տայ Պէրքթայ, պահանջելով որ պաշտօնական թեզին բանբերները (Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու, հայկական սեղանին նախագահը Հ. Խօզթէմիր) այդ պնդումին վերաբերեալ փաստաթուղթեր ցոյց տան:

Անջատ գլուխներով տրուած են յաջորդ քանի մը հարցումները: Առաջինը կը վերաբերի այսօրուան. ի՞նչ կարելի է ընել այսօր այս հարցին մասին: Ըստ Պէրքթայի Թուրքիոյ հանրապետութիւնը կարելի չէ 1915ի պատահարներուն պատասխանատու նկատել: Թուրք վարչապետը, կամ արտաքին գործերու նախարարը կրնան ըսել հետեւեալը. «Բոլոր ազգ-պետութիւններուն կազմաւորման շրջանը մութ ու ցաւալի էջեր ունի: Իթթիհատի ղեկավարութիւնը օսմանեան ժողովուրդին մէկ մասին դէմ տարագրութեան որոշում տուած ու անոր կիրարկումը աւարտած է քանի մը հարիւր հազար հոգիի մահով: Պատմական այս պատահարին առընչութեամբ ցաւ կը զգանք: Սակայն մնացեալը միայն պատմաբաններու անկախ վիճարկումին ու սերունդներու այս իրականութեան հետ հաշտութեան արդիւնքը կրնայ ըլլալ»:

Ինք կը հաւատայ որ հարցը ՄԱԿ-ին տանելու առաջարկը, այն վստահութեամբ որ հոն կը փաստուի ցեղասպանութեան չգոյութիւնը, ամբողջովին օտարին տպառնալիք է:

Զրոյցին նիւթ կ'ըլլայ Քիւրտերու պարագան ալ, ինչո՞ւ միայն Հայերը տարագրուած են: Պէրքթայ կը բացատրէ որ այդ շրջանին տակաւին խնդրոյ առարկայ չէ քրտական ազգայնականութիւնը: Անատոլուի միակ ու մեծագոյն քրիստոնեայ բնակչութիւնը Հայերն են: Անոնց կէսը կ'ապրի Արեւելեան Անատոլուի մէջ: Հայկական ազգայնականութիւնը, ՀՅԴ-ն լուրջ հարց ստեղծած են: Օսմանցին հայկական խլրտումներու դէմ Քիւրտերը կը գործածէ: Ծանօթ են Համիտիէ ջոկատները. իր կողմը առած է քրտական ցեղախումբերն ալ: Ատոր շնորհիւ ատեն եղաւ որ պնդումներ առաջ քշուեցան թէ սպանողները Քիւրտերն էին: «Քիւրտերը նեթակայ էին Օսմանցիին հրամանին»:

Վերջին երկու հաստատումները կը վերաբերին «Հայերու մեղքեր»ուն եւ Աթաթիւրքի: Պէրքթայ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ պաշտօնական շրջանակները մինչ կը պնդեն թէ Հայերն ալ ռուս զօրքերու հետ գործակցելով ջանացած են իրենց շրջանները մաքրագործել Թուրք-մահմետական գիւղերէն, լայնօրէն կը չափազանցեն, ըսելով որ Հայերը 500 հազար Թուրք մահմետական սպաննած են: Նման բան չկայ:

Գալով Աթաթիւրքի, ան մասնակից չէ հայաջինջ հոլովոյթին, ինչպէս կը պնդէ Պէրքթայ: Էնվէրի հետ բնաւ բարեկամ չէր, նոյնիսկ կը մարմնաւորէր Իթթիհատի ընդդիմադիր թեւը. թերեւս նոյնիսկ մտածած էին զինքը մէջտեղէն վերցնել: Ան մեծ բծախնդրութիւն ցոյց տուած է, որպէսզի ազգային անկախութեան պայքարին վրայ չիյնայ 1915ի հայկական ողբերգութեան ստուերը: Միակ զեկուցում մը, ելոյթ մը իսկ չունի ուր արդարացուած ըլլայ Հայերու տարագրութիւնն ու անոնց կիրարկուած չարչարանքը:

Ընդհանուր առմամբ հետաքրքրական է կարդալ այսքան ծանրակշիռ ու վիճայարոյց խնդրի մը մասին Թուրք փրոֆէսէօրի մը Թուրքիոյ մէջ ըսածները Թուրք մամուլին: Կարելի է ըսել թէ նոյնիսկ տպաւորիչ են անոր շատ մը իրականութիւններ մատնանշող պատասխանները, բացատրութիւնները:

Սակայն արդեօք մակերեսէն քիչ մը անդին դացող ընթերցում մը ու մանաւանդ մէկ-երկու զուգահեռներ, 1915ի իրականութեան հետ Թրքական ներկայի պաշտօնական մօտեցումներուն մասին բաներ մըն ալ չե՞ն ըսեր:

Այդ փորձն ալ յաջորդով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ (985-1058)

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Միքայէլ կայսրը, Լաստիվերտցիի հաղորդումներուն համաձայն, ստեղծուած շփոթ վիճակէն օգտուելով եւ մայրաքաղաք Անիի յանձնման "կտակ"ը հիմք ընդունելով՝ չորս արշաւանքներ կը կազմակերպէ (վերջինը արդէն 1045ին, երբ ամբողջովին գրաւուած էր Անին), բայց հանդիպելով անեցիներու հերոսական եւ անյողդողդ դիմադրութեան, ամէն անգամ պարտութեան կը մատնուի, վիրաւոր գազանի նման նահանջելով: Ուռհայեցին կ'ակնարկէ երկու արշաւանքներու միայն, բայց անեցիներու պաշտպանութեան շատ արժէքաւոր մանրամասներով: Ըստ իրեն, 1041 թուականին Բիւզանդիոն 100 հազարնոց բանակով կը յարձակի մայրաքաղաք Անիի վրայ: Այդ ահեղ զօրաբանակի դէմ մարտավարութիւնը կը կազմակերպէ փորձուած եւ համբաւ ձեռք բերած 80ամեայ ծերունի սպարապետ՝ Վահրամ Պահլաւունին: Նկատի ունենալով թուային - կազմակերպչական անհաւասար ուժերը, Հայոց սպարապետը կ'որոշէ ընդունիլ, ոչ թէ բաց ճակատով գրոհ տալ թշնամիին լեգէոնական վիթխարի զօրաբանակին դէմ, այլ իր 30 հազարնոց կորիւններով կը շրջանցէ եւ գաղտնի շարժելով մայրաքաղաքի արեւմտեան մասէն՝ Ծաղկոցաձորի դարպասէն անակնկալի կը բերէ Բիւզանդացիները եւ յարձակում կը գործէ "կայծակնաբար" կոտորելով ոսոխը եւ մնացածն ալ փախուստի մատնելով. իսկ Ախուրեան գետը ըստ պատմաբանի նկարագրականին՝ "ի յարեան դարձաւ": Բոլոր հիմքերը գոյութիւն ունին ենթադրելու որ, հայ ժողովուրդի համար ճակատագրական այս նախաձեռնումներուն ու մարտավարութիւններուն իր գործօն եւ վճռական մասնակցութիւնը ունեցած է նաեւ Հայոց սպարապետի մեծանուն եղբօրորդին՝ Գրիգոր Պահլաւունին:

Բիւզանդական արշաւանքները կարծես դեռ քիչ էին Անի մայրաքաղաքին մէջ, գլուխ բարձրացուց Բագրատունեաց գահի խնամակալ Վեստ Սարգիսը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Գ. Պահլաւունիի փեսան, իր դուստրին ամուսինը, Անիի արքունիքի ամենաազդեցիկ երիտասարդներէն մէկը, որ գրաւած էր արքունիքի հարստութիւնները եւ միջնաբերդին մէջ ամրացած, յաւակնելով Անի - Շիրակի թագաւորութեան, իր կազմակերպած պետական հարուածով: Սակայն, Գ. Պահլաւունին, սկիզբէն ի վեր, վճռական պահուն, կանգնեցաւ ազգային շահերու ու ազգային պետականութեան պաշտպանութեան դիրքերուն վրայ, ընդդիմանալով մինչեւ իսկ իր փեսային ոտնձգութիւններուն, անմիջական զէնքի ուժով առ ոչինչ դարձնելով անոր ազգակործան նկրտումներուն յաջողութեամբ պսակումը:

Հոս շատ կարեւոր է նշել այն պնդումները որոնց համաձայն, պետական - հասարակական գործիչ Գ. Պահլաւունիի քաղաքական կողմնորոշումը վիճելի համարուած է, ինչպէս նաեւ Անի - Շիրակի թագաւորութեան փոթորկայոյզ իրադարձութիւններու զարգացման մէջ անոր ստանձնած դերը: Ընդհակառակն, ան գերազանցապէս որակուած է որպէս բիւզանդասէր հոսանքի քաղաքական պարագլուխը եւ որպէս այդպիսին սուկ ժխտական դեր կատարած, նոյնիսկ "հակահայրենասէր" ուժերու քաղաքական առաջնորդը նկատուած է, հետեւաբար՝ Բագրատունեաց Հայոց թագաւորութեան կործանման պատասխանատուներէն մէկը: Ծանրակշիռ այս մեղադրանքին դէմ, բանն այն է որ Գ. Պահլաւունիի "Նամականի"ի քննութիւնը եւ պատմամատենագրական առանձին ծանրակշիռ փաստերու համադրումն ու վերլուծումը բոլորովին նոր լոյս կը սփռեն պատմական այս բարդ անձնաւորութեան քաղաքական հայեացքներուն ու դիրքորոշման ճշգրտման առումով եւ վճռականօրէն կը հերքեն նման պնդումները: Այս ուղղութեամբ կը բաւէ նշել իր որդւոյն Վահրամին (յետագային Գրիգոր Բ. Վկայասէր) ուղղուած յորդորը ուր որպէս պատգամ գրած է. "որքան ալ բիւզանդական գաղափարներով ու գիտութիւններով զինուած ըլլաս, հայրենականին ու ազգային դաւանանքին այնպէս ամուր պիտի կառչիս, որ բոլորանուէր ծառայես քո ազգի դպրութեանը, հայ մշակոյթի հարստացմանը, որու կողքին թարգմանական - մատենագրական ամբողջ գործունէութեամբ անշէջ պահելով քո իսկ պապի՝ Սահակ Պարթեւի լուսաւորած իմացական ջահը, այն է՝ հայերէնագիտութեան անթեղուած մշտանորոգ ճրագը":

Գ. Մագիստրոս Պահլաւունիի "Նամականի"ին խոր ուսումնասիրութիւնը երեւան հանած է անոր կեանքի ուղեցոյց դարձուցած մարդկային հետեւեալ արժէքները. իր մտահոգութեանց գերագոյնը ոչ թէ անձնական անդրադարձն է այլ համազգայինը, այս վերջինը երբեմն բարձրացնելով մինչեւ համամարդկայինի: Բարոյական առաջնակարգ արժէքներէն գլխաւորը՝ մարդու անբասիր վարքն ու ողջախոհութիւնն է: Այս ուղղութեամբ իր կարեւորագոյն պահանջը "հեզութիւնն ու համեստութիւնն" է: Ոչ նուազ կարեւոր է նաեւ մարդու "ներքին յուզաշխարհի հարստութիւնը, անոր ուղղութիւնը եւ մարդասիրութիւնը":

Ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ տարած յաղթանակներէն յետոյ Երկրի վէրքերու բուժման, վերակառուցման, ամրապնդման համեմատաբար խաղաղ տարիներ յաջորդեցին, սակայն դժբախտաբար շատ կարճ տեւողութեամբ: 1042 - 43ին Գ. Պահլաւունի հակառակ Վեստ Սարգիսի, իր հօրեղբայրներուն կ'աջակցի Գագիկ Բ.ը գահ բարձրացնե-

լու համար: Սակայն շուտով այս վերջինը Սարգիսի ազդեցութեան կ'ենթարկուի հալածելով Գ. Պահլաւունին: Մեծ իշխանին եւ հօրը 18ամեայ երիտասարդ նոր օծեալ Գագիկ Բ.ի յարաբերութիւնները 180 աստիճան շրջուելով կը սկսին սրուիլ եւ բորբոքիլ, շուտով յանգելով անելութեան եւ բացայայտ թշնամանքի: Այս առընչութեամբ չատ արժէքաւոր վկայութիւններ պահպանուած են Գ. Պահլաւունիի "Նամականի"ին մէջ որոնք լոյս կը սփռեն այդ փոխյարաբերութեանց բնոյթին եւ տարողութեան վերաբերեալ:

Ի դէպ, Գ. Պահլաւունիի դէմ ատելավառ հետապնդումներն ու հալածանքները այնպիսի այլանդակ ու բարբարոսական հնարքներ գործադրելով առաջ մղուած էին հակառակորդ պալատականներու կողմէ որ Մեծ իշխանը այլեւս զրկուած էր "իմաստութեամբ" իրադարձութեանց զարգացման ելքը կանխատեսելու կարողութենէն եւ ապաւինած էր Աստուծոյ օգնութեան: Վերջապէս ան թողուց Բջնին եւ քաշուեցաւ Տարօն՝ Մամիկոնեաններուն քով:

Իր ճաշակած բոլոր դառնութիւններն ու տառապանքները ան դեռ առ ոչինչ կը համարէր այն բանի համեմատութեամբ որ սախպուած է նաեւ "տարագիր" ըլլալ հայրենիքէն եւ զրկուիլ հայրենական դամբարանը հանգչելու օրինական իրաւունքէն:

Այսուհանդերձ, պահ մը Հայոց արքան կը զղջայ իր ըրածներուն, թէեւ ուշացումով, եւ Երեւանի առաջնորդ Սարգիս վարդապետի միջոցաւ, այս վերջինը նշանակելով իբրեւ միջնորդ – հաշտարար, նամակ մը կը ստանայ Գ. Պահլաւունին: Այս վերջինին պատասխանը բաւական նշանակալից է. "Ստացայ քո գրութիւնը, որով կը յայտնես թէ գիս կարօտցեր ես տեսնելու եւ եկեր հասեր մինչեւ Ամբերդ, մանկամիտ արքայի կողմէն յատկապէս ուղարկուած ըլլալով: Մանուկ բսելով՝ անոր հոգին կը բարբառէ, յանձին Քեզ՝ իմաստունի միջոցով. վա՜յ քեզ քաղաք, որ քո թագաւորը մանուկ է. այդ խօսքդ արդէն հերիք է":

Գագիկ Թագաւորը Գ. Պահլաւունիի հետ հաշտուելէ վերջ 1045ին Կ. Պոլիս կ'երթայ Անի քաղաքին խնդրով: Գ. Պահլաւունի եւս կը փութայ մայրաքաղաք՝ Թագաւորին օգնելու մտադրութեամբ բայց անօգուտ կը մնայ իր միջամտութիւնը: Այս շրջանին է որ ան կը ծանօթանայ Բիւզանդիոնի մէջ հազարացի գիտուններու: Տեսնելով որ Անին դրեթէ կորսուած է, ինքն ալ կը թողու կայսերական իր սեփականութիւնները ու փոխարէն կը ստանայ զանազան քաղաքներ եւ գիւղեր Միջագետքի մէջ: 1047ին կ'ուղեւորուի իր նոր երկիրները, բդեշխութիւն (օտար կառավարութեան ներկայացուցիչ) ընելու համար. սոյն շրջանին է որ կը պայքարի Թոնդրակեցիներու աղանդին դէմ, անարիւն՝ բայց բուռն պատերազմ մը մղելով:

Գ.Պահլաւունին մանաւանդ իր կեանքին վերջին տարիներուն իր սրտին աւելի մօտիկ զգացած է ուսումը և գիտութիւնը, այս իսկ պատճառով ուզած է թողուլ երկիրներու կառավարութեան հոգը, բայց չէ կրցած մինչեւ 1054՝ Մոնոմախի* մահը: Գ. Պահլաւունիի կեանքին վերջին տարիներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ կը պակսին: Մահացած է 1058ին: Ցայսմաւուրքի մէջ անոր գերեզմանը մատնանշուած է Դարօյնք (այժմու Հաւսանքալէ) վայրը:

Գ. ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ ԻԲՐԵՒ ՇԻՆԱՐԱՐ, ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ԵՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ

Իր շինարարական գործունէութեան կարեւորագոյններէն են Բջնիի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, Կեչառիսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ Հաւուց Թառի Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցին: Իր հիմնադրած ճեմարանին մէջ (որ հաւանաբար իրեն հետ Հայաստանի զանազան գաւառները շրջագայած է) ան դասաւանդած է ճարտասանութիւն, փիլիսոփայութիւն, քերականութիւն, մաթեմաթիկ, եւյն.: Պաշտպանած է կրթութեան վերաբերեալ ազատամիտ եւ լուսաւոր գաղափարներ, Է. դարէն յետոյ մոռացութեան մատնուած աշխարհիկ գիտութեանց հանդէպ հետաքրքրութիւնը վերակենդանացուցած է: Ան համոզուած էր որ կրթութիւնը սկսելով Աստուածաշունչի ընթերցանութեամբ, պէտք է այնուհետեւ ուսումնասիրել դիցաբանութիւն, սերտել "Հոմերական եւ պղատոնական" երկերէն գեղեցիկ յօդուածներ: Այս բոլորը կը նախապատրաստեն "եօթը ազատ արուեստներ"ու ուսումնասիրութեան որու առաջին փուլին՝ երրեակ գիտութեանց. քերականութիւն – ճարտասանութիւն – տրամաբանութիւն որոնց կը յաջորդեն ճշգրիտ գիտութեանց քառեակը. թուաբանութիւն – երկրաչափութիւն – աստղագիտութիւն եւ երաժշտութիւն: Վերջինները մաթեմաթիկի բաղկացուցիչ մասը կը կազմեն որ բնագիտութենէն, բնազանցութիւն – մեթաֆիզիք – անցնելու անհրաժեշտ աստիճանն է:

Գ. Պահլաւունի Մագիստրոսը միջնադարեան Հայաստանի միակ աշխարհական փիլիսոփան էր: Անոր աշխարհահայեացքը եւ գիտական հետաքրքրութիւնները արտայայտուած են իր բազմաթիւ նամակներուն՝ "Թուղթեր"ու (Հրատ. 1910) մէջ: Գրած է, ինչպէս վերը յիշուեցաւ, "Մեկնութիւն Քերականի"ն քերականագիտական երկը: Ունի չափածոյ ստեղծագործութիւններ որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը "Առ Մանուչէ" (Հազարտողեան) բանաստեղծութիւնն է՝ Աստուածաշունչի համառօտ վերապատումը:

Որպէս հին յունական մշակոյթի եւ փիլիսոփայութեան երկրպագու, Գ. Պահլաւունի հրապուրուած է Պղատոնի եւ Դաւիթ Անյաղթի գաղափարներով: Զարգացնելով Դ. Անյաղթի նոյպղատոնականութիւնը՝ հակած է դէպի իմացապաշտութիւնը (ռացիոնալիզմ) և բնափիլիսոփայութիւն (բնութեան փիլիսոփայութիւնը): Ըստ իրեն՝ ճանաչողութեան առաջին եւ անհրաժեշտ աստիճանը զգայական ընկալումն է, որուն գիտութեանց համակարգին մէջ կը համապատասխանեն ճշգրիտ գիտութիւնները: Սակայն էականն ու որոշիչը բանական ճանաչողութիւնն է, որը յենլով զգայական ընկալումներու վրայ, կը ստուգէ իրի եւ մտքի համապատասխանութիւնը: Իսկ վերացական փորձէն առաջ եւ անկախ ստեղծուած գաղափարները ոչ թէ կը վերագրուին իրական աշխարհին, այլ քննութեան կ'ենթարկուին եւ միայն ըմբռնումով կարող են համարուիլ ստուգապէս ճանաչուած գոյութիւններ:

Բանական ճանաչողութեան կը համապատասխանեն բնագիտութիւնն ու մաթեմաթիկը, որոնք մարդկային միտքը կը նախապատրաստեն գերբնական գերագոյն գոյութեան՝ Աստուծոյ ճանաչման համար: Ան ընդունած է Աստուծոյ գոյութեան տիեզերաբանական ապացոյցը՝ բնութիւնը, որպէս Աստուծոյ ստեղծագործութիւն: Բնութեան ճանաչումով կարելի է ըմբռնել միայն անոր արարչին էութիւնը:

Գ. Պահլաւունիի աշխատութեանց մէջ ուշագրաւ մտքեր կան կենսաբանութեան, տիեզերագիտութեան եւ երաժշտութեան տեսութեան վերաբերեալ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

Ալֆորվիլ

(*) Բիւզադիոյ կայսր Կոստանդին Մոնոմախ:

ՋՐԻ ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

1995ին շուէտական շուկային վրայ տեղ գրաւեց ձրի օրաթերթը ու մինչեւ այսօր գաղափարը ընդօրինակուած է բազմաթիւ երկիրներու կողմէ: Անով ապացոյցն ալ տրուած է թէ կարելի է շատ դրամ շահիլ, փողոցին մէջ ձրի օրաթերթ բաժնելով: Այդ օրաթերթը որ հանրածանօթ "Մեթրօ"ն է, շուէտական լրատւական աշխարհին ամէնէն աւելի արտածուած ապրանքն է:

Անոր նախաձեռնողը Փէլ Անտէրսըն ձրի օրաթերթի գաղափարը յղացած է 1970ական տարիներէն: Այդ գաղափարը կը նախատեսէր օրուան լուրերուն հիմնականը տրամադրել ընթերցողին որ չուրջ քառորդ ժամէն պիտի աւարտէր ընթերցումը: Ուստի "Մեթրօ"ն պէտք է ըլլար մեծամասնութիւնը հետաքրքրող նիւթերու խտացում մը. նիւթեր որոնք առաւօտեան սովորական թերթի մը էջերը պիտի լեցնէին:

Շուէտ "Մեթրօ"էն առաջ ալ ունէր ձրի թերթեր. բայց անոնք շաբաթաթերթեր եւ ամսաթերթեր էին, սահմանափակ ընթերցողներով: Կային օրինակ թերթեր որոնք լոյս կը տեսնէին արհեստի մը յատուկ լեզուին գործածութեամբ: "Մեթրօ"ին ցրուումի կերպը որ մեծ տարածում ապահոված է անոր, նաեւ շահաբեր է: Արդէն շուէտական թերթերուն մեծ մասը բաժանորդագրութիւններէն ստացածը կը ծախսէ թերթը ցրուելու գործին: Շահը կը կազմէ ծանուցումներու եկամուտը:

"Մեթրօ"ին պարապային չմեկնող երեւոյթ է արտասահմանի մէջ արձանագրած յաջողութիւնը: Ընթերցողները ցրուումի գործը կ'ընեն իրենք իրենց երբ կը ծռին գետնէն թերթը առնելու եւ վճարելու հարկ չունին: Ցետոյ, խմբագրութիւնը ապացոյցը տուած է որ պարտադիր չէ մեծ կազմ պահել օրաթերթ հրատարակելու համար:

Այդ կէտը որոշ չափով փոխանցիկ եղած է շուէտական ուրիշ խմբագրութիւններու համար ալ: Լրագրողներու Շուէտի միութեան նախագահուհին որոշ դժգոհութեամբ անդրադարձած է երեւոյթին, ափսոսալով որ թերթերու վարչութիւնները այլեւս առաջնային տեղ կու տան դրամականին, քան՝ թերթին պարունակութեան: Մինչդեռ, բսած է ան լրագրողի գործը ստեղծագործական է եւ ոչ միւսներուն նման ճարտարարուեստական:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Իսկ Տքդ. Պէնէ, ի մէջ այլոց յայտարարած է որ նոյն օրը մեծ հրդեհ մը Պոլսոյ մէկ մասը մոխիր պիտի դարձնէ եւ թէ այդ հրդեհին պոհ պիտի երթան միմիայն Թուրքերը ի պատիժ անիրաւ դատապարտութեան: Տքդ. Պէնէի բերնին մէջ երազատեսի այս մարգարէութիւնը չատ բնական էր, որովհետեւ խե՜ղճ նահատակ ըժիշկը շատ կը զբաղէր հոգետեսութեամբ, ինքնաթելադրութեամբ ու այս կարգի գաղտնի գիտութիւններով:

Տ. Գալուստ քահանայի կողմէ կրկնըւած ու բերնէ բերան տարածուած այս մարգարէութիւնը նոյն առտու իսկ չատերու կողմէ լսուած էր:

Ցերեկը, ազգականս Արտաւան Հովեանը տեսնելու համար Համբրայէն պարտքի վարչութեան գացած էր ու հոն, ընդարձակ պարտէզին մէջ կը շրջէինք խօսակցելով, երբ, յանկարծ, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց թանձր մուխ մը որ Ղալաթիոյ կողմէն դէպի երկինք կը բարձրանար:

Հրդեհ կար...

Արտաւանին հաղորդեցի նոյն առտուն, արշալոյսին, կախաղան ելլող տքդ.Պէնէի մարգարէութիւնը:

Ուրիշներ ալ եկած էին կրակը դիտելու: Սաստիկ հով մը կը փչէր նոյն միջոցին ու ծուխը հետզհետէ կը ծաւալէր:

Եկայ խմբագրատունը ուր մնացի մինչեւ ուշ ատեն: Լուր առինք թէ հրդեհը ծագած էր Ցիրուզ աղա Թրքական թաղէն ու երթալով կը ճարակէր, մանաւանդ որ հովն ալ հետզհետէ կը սաստկանար:

Ու այսպէս հրդեհը շարունակուեցաւ 24-25 ժամ, տասը հազար տուներ մոխիր դարձնելով: Հետեւեալ օր ամբողջ Թաքսիմի հրապարակը, զօրանոցի բակը Այազ փաշայի պողոտան ու շրջակայ փողոցները լեցուած էին հրկիզեալներու բազմութեամբ գրեթէ ամէնքն ալ, առանց բացառութեան, Թուրքեր, որոնք շատ քիչ բան մը կրցած էին ազատել կրակին ճիրաններէն:

- Պէնէին մարգարէութիւնը կատարուեցաւ, կ'ըսէին Հայերը:

Եւ այս աղէտը կարծես փախարինութիւն մը եղաւ առջի օրուան կախաղանի պատժին:

Կառավարութիւնը որ նոյնպէս տեղեակ էր նահատակ տօքթորին արտասանած վերջին խօսքերուն, սա ձեւով անելի հրդեհին լուրը գրել տուաւ թերթերուն մէջ.

«Երէկ, կէս օրին, հրդեհ ծագեցաւ Բերա, Ցիրուզ աղա Քատրիկէր Եօզուշու Հասան աղա պղպջէսիի անկիւնը գտնուող տունէն եւ եղած ջանքերու չնորհիւ առաջքըն առնուեցաւ»:

Ցունիսի վերջերը չէնքերու նշանատախտակներու մասին կայսերական իրատէ մը կը հրամայէր ի միջի այլոց, «թշնամի տէրութեանց լեզուներուն գործածութիւնը արգիլուած է ներկայ որոշմնագրին հրատարակութեան թուականէն ետք եւ պատերազմին տեւողութեան միջոցին վաճառատանը, մթերանոցներու եւ խանութներու, պատերուն, տուներուն, ապակեփեղկերուն ու դրան եզերքներուն վրայ նորէն գրուելիք գիրերուն եւ նշանատախտակներուն համար: Միայն թէ գործածութիւնը արտօնուած լեզուներուն համար լատինական տառեր գործածել կարելի է»:

Այս իրատէին համեմատ բոլոր ֆրանսերէն վերտառութիւնները վերցան Բերայի, Ղալաթիոյ եւ Պոլսոյ վաճառատուններուն վրայէն, Բերայի մեծ փողոցը, քանի մը օրուան մէջ փոխեց իր դիմագիծը եւ այդ մեծ փոփոխութիւնը որ մեծ նշանակութիւն մը չունէր ու ցոյց կու տար միայն Իթթիհատականներուն նեղմտութիւնը, դառն տպաւորութիւն մը գործեց ամէնուս վրայ:

Թուրքերը, մանաւանդ կառավարութիւնը դէպի անհաշտ ատելութիւն կը դիմէր եւ ասոր համար ամէն առիթ կը ջանար գործածելու: Ֆրանսերէն արձանագրութիւններու դէմ խաչակրութիւնը այս դըրութեան մէկ արտայայտութիւնն էր:

Ամէն օր, կարծես մէյմէկ քիչ մեր ազատութենէն կը կապտուէր:

Հրապարակային տեղեր չէինք համարձակեր ազատօրէն արտայայտուիլ, նոյնիսկ Հայերէ սախպուած էինք զգուշանալ:

Խաֆիէները գործի վրայ էին ու կը լըսէինք ձերբակալութիւններ Հայերու, Յոյներու կամ Թուրքերու, որոնք անխոհեմութիւն գործած էին թռամվային կամ շոգենաւին մէջ քննադատել Էնվէրը կամ Թալէաթը կամ Գերմանիոյ Քայզերը:

Իրիկուններ, քանի մը բարեկամներ ամայի սրճարան մը կը փնտռէինք հաւաքուելու եւ խօսակցելու համար եւ եթէ երբեք նոր ու անծանօթ դէմք մը գար մեր դէմը նստէր, իսկոյն պատրուակ մը կը փնտռէինք հեռանալու: Այդքա՜ն երկիւղը տիրած էր սրտերնուս մէջ:

Այս սրտմաշուք օրերուն էւ երբոր, առտու մը, թերթերուն մէջ կարդացինք սա Պաշտօնագիրը, Պոլսոյ պատերազմական ատեանի նախագահութենէն.

«Պոլսոյ պատերազմական ատեանը դատելու համար տասը օրուան պայմանաժամուած է փախստական վիճակի մէջ գտնուող Պօղոս Նուպար փաշայի որ ներկայանայ»:

«Ցիչեալը ամբաստանուած է թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ անկախ Հայաստան մը կազմելու նպատակով պատերազմէն օգտուելով Երրեակ Համաձայնութեան տէրութեանց հետ կը գործակցի, թէ էջմիածնի կաթողիկոսին կարգադրութեամբն ու թելադրութեամբը Հայերէն նուիրահաւաքութիւն կ'ընէ եւ հաւաքած դրամներով Կովկասի մէջ ռուս բանակին կամաւոր արձանագրելով հանդերձ օսմ. կառավարութեան դէմ ապստամբող Հայոց նիւթապէս եւ ուրիշ եղանակով եւ նոյն նպատակին համար օժանդակութիւններ կ'ընէ, թէ Ամերիկա հրատարակող Ազդակ եւ Երիտասարդ Հայաստան թերթերուն մէջ բովանդակ Հայ ազգին ուղղուած եւ զայն յեղափոխութեան դըրդելու համար կոչեր հրատարակած է, ինչպէս նաեւ Պալքանեան պատերազմէն ետք գոյացած եւ օսմ. կառավարութեան տըկարութիւնը յառաջ բերող նախորդ կացութենէն օգտուելով՝ Արեւելեան նահանգներու խնդրին մէջ Հայ քոմիթէներուն առաջնորդ հանդիսանալով բովանդակ Հայ ազգին պատուիրակի հանդամանք առնելով օտար հակակշռի ներքեւ կէս անկախ Հայաստանի մը կազմութեան համար Երրեակ Համաձայնութեան մայրաքաղաքներուն մէջ օսմ. կառավարութեան աննպաստ ձեռնարկներ ըրած է:

(Շար. 14)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ։
Պատարագ՝ ժամը 11ին։
Ձիթենիի օրհնութիւն եւ Թափօր։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը։
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ։
Արձանագրուելու համար.–
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

François-Joël THIOLLIER

Recital Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN

Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30

salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes

Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.
a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec

KAZAN — KHATCHIG KAZANDJIAN
à l'occasion de la réalisation de son œuvre
«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II
Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**
à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville
☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64
E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ընթացքին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 18ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.–
– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16.
ԼԸ. Օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19։ ԽԱ. օր Մեծի Պահոց։ Ցիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին Կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale — PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens — possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne, 17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise un **VOYAGE EN ARMENIE**
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005
> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30 au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20րդ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES
ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եւ

ԷԼ ՉԱՐԷՍ ԻՆՉ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է։ Ցիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Ցաւանական յԵրուսաղէմ։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն–Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին։
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԻՋԻՆՔ

– ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 16
Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
– ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 18
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,
ժամը 20·30ին
ԳՐԱԿԱՆ–ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝
ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
մեկնաբանութեամբ։
Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
Métro Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 17
JEUDI
17 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամերիկեայ առաքում)

270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·159 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21·159

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ "անըմբռնելի" որակած է Պոլքնշթայն ուղեցոյցը, որուն պատճառաւ նոր սուր բանավէճ մը ծագած է Եւրոպական Ցանձնախումբին եւ կարգ մը երկիրներու (Ֆրանսա, Գերմանիա, Պելժիա) միջեւ: Պարոզօ կը պաշտպանէ այդ կարգադրութիւնը, թէեւ խոստացած կ՚ըլլայ Շիրաքի որ Ցանձնախումբը կրկին պիտի քննէ: Մթնոլորտը մտահոգիչ է Ֆրանսայի համար, ուր "ոչ"ը կը յառաջդիմէ եւ Մայիս 29ն ալ կը մօտենայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ս. Պէրլուսքոնի յայտարարած է հեռատեսիլէն, Մարտ 15ին, որ Իտալիա պիտի քաշէ իր զօրքը Իրաքէն, Սեպտեմբերէն սկսեալ: Այս փոփոխութեան պատճառը հանրային կարծիքն է, ինչպէս ինք ալ խոստովանած է: Իտալիա 3200 զինուոր ունի, ԱՄՆ-էն ետք զինուորական չորրորդ ուժն է:

ՊԷՐԼԻՆԻ Թուրքերէն խմբակ մը Թալաթի սպանութեան վայրը հաւաքուած ու սեւ ծաղկեպսակ մը գետեղած է անոր մահուան 84ամեակին առթիւ: Թրքական Միութեան նախագահը ելոյթին մէջ ըսած է թէ Ցեղասպանութեան վիճարկումին ու ամբողջ իրականութեան լոյսին բերումին իրենք ալ կողմնակից են, որպէսզի "Հայկական անհիմն ցեղասպանութեան տեղը դրուեն իրականութիւնները ու ամբողջ աշխարհը տեղեկանայ անոնց": Ոգեկոչումի արարողութիւն մըն ալ կատարուած է Պոլսոյ անոր դամբարանին վրայ, "Բանուորական կուսակցութեան" կազմակերպութեամբ:

ՓԱՐԻԶԻ Ազգային Ժողովի շէնքին եւ-տեւ, Մարտ 15ին, շուրջ 2500 Լիբանանցիներ լիբանանեան եւ ֆրանսական դրօշակներով ցոյց մը ըրած են "ազատ Լիբանանի մը համար, անմիջապէս" քայլ պահելով Պէյրութի ընդդիմութեան ցոյցին հետ: Կը պահանջէին նաեւ Հարիրիի սպանութեան մասին ճշմարտութիւնը: Մասնակցած են ֆրանսացի քաղաքական դէմքեր, ինչպէս Ֆր. Պայրու, Սարքոզի, Հոլանտ, Մամէր եւլն., եւլն.: Ժողովուրդը նոյն լոզունգները կը բացագանչէր՝ "Ազատ՝ մարդասպան", "Ազատ, խերդ անիծուած է, Լիբանանը փողոց իջած է", եւլն., եւլն.:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պաշտօնազրկած են երեք ոստիկաններ, իբրեւ հետեւանք իրենց բրտութեան Մարտ 6ի միջադէպերու ատեն, երբ ցուցարար կիներ կը խոշտանգէին Պոլսոյ մէջ: Ուժի գործածութիւնը անհամեմատ նկատուած է: Դէպքերը պատահած են ճիշդ այն օրը, երբ Եւրոպական Միութեան պատուիրակութիւն մը եկած էր Թուրքիա ուսումնասիրելու համար Թուրքիոյ կարողութիւնը յարմարելու եւրոպական կանոններուն: Միւս կողմէ, Թուրքիա դատապարտուած է Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանին կողմէ, որովհետեւ չէ յարգած հինգ Թուրքերու արտայայտութեան ազատութիւնը: Անոնք յայտարարութիւն մը ստորագրած էին որ կը քննադատէր Անգարայի քաղաքականութիւնը Քիւրտերու նկատմամբ:

ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ աշակերտներու Մարտ 15ի ցոյցը նոյն ծաւալը չունեցաւ եւ բոլոր քաղաքներու մէջ, մասնակցողներու թիւը նուազ էր, ընդհանուր ձեւով հազիւ 50 հազար:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եաո Վաշէմ յուշահամալիրի բացման արարողութեան (Մարտ 15) Ֆրանսայի վարչապետը անգամ մը եւս Ֆրանսայի զօրակցութիւնը խոստացած է խաղաղութեան գործընթացին: Ինչ կը վերաբերի Շոային, շեշտած է որ Ֆրանսա իր պատասխանատուութիւնը ունի Հրեաներու տարագրութեան մէջ: Ֆրանսայի պարագային, տեղահանուած Հրեաներու երեք քառորդը փրկուած էր:

ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ փոքրամասնութեան վաքըֆներուն պատկանող կալուածներուն տիրանալու պետական քաղաքականութիւնը բաւական սուր քննադատութեան թիրախ է թրքական լրասփիւռներուն մէջ: Այդ քննադատութիւնները նոր թափ ստացան վերջերս, Ս. Փրկիչ ազգային հիւանդանոցին պատկանող շէնքի մը խլումով ու վաճառքով:

Քննադատութեան էջերու մէջ ուշագրաւ էր Թուրք մամուլի ծանօթ լրագրող Էթիէն Մահչուպեանի "Կազէթէմ" կայքէջին վրայ զետեղուած գրութիւնը որ խորագիրովն իսկ հարց կու տայ. "Պետութեան ինքնութիւնը իթթիհատականութի՞ւնն է": Առաջին տողէն կ՚ընէ հետեւեալ հաստատումը. "Պատմական իրողութիւններու դէմ շատ տոկուն թեզ մը չէ այն ըմբռնումը թէ հանրապետութիւնը խզում մըն է իթթիհատական աւանդութենէն":

Այս տեսակէտը ան կը հիմնէ յատկապէս վաքըֆներու վարչութեան եւ դատական բարձրագոյն իշխանութեան ընթացքին վրայ: Այդ երկուքին շնորհիւ գործադրուած է իթթիհատական մայր քաղաքականութիւնը որուն նպատակն էր ընկերութիւնը միատարրել թրքական ինքնութեան հասարակ յայտարարով ու քաղաքացիութենէն դերիվեր դասել "դեւրիշեան ազգ"ի ըմբռնումը: Առով, մէկ կողմէն ցոյց տրուեցաւ իբրեւ թէ հաւասար եւ արդիական քաղաքացիութեան ինքնութիւն մը, միւս կողմէն՝ յառաջ մղուեցաւ քաղաքականութիւն մը որ ոչ մահմետականներու թիւը նուազեցնելու եւ անոնց ստացուածքը խլացնելու նպատակը կը հետապնդէր. իսկ այդ նպատակներուն իրագործումին կը նպաստէր կանոնաւոր կիրարկում մը որուն զօրավիգ էր օրէնսդրութիւնը:

Է. Մահչուպեան կը գրէ թէ այսօր ալ "արդիական" հանրապետութիւն մը կարենալ ըլլալու գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն է ոչ մահմետականներու քաղաքականութիւնը: "Թուրքիա կը շարունակէ ինքզինք մատնացոյց ընել ամբողջ աշխարհին, շնորհիւ իթթիհատական նոյն մըտայնութեան տէր հիմնարկութիւններու":

Որպէս օրինակ յիշելէ ետք Ս. Փրկիչի շէնքին խլացումը, լրագրողը կը մատնանշէ այլ կէտ մըն ալ. "պետութիւնը այս կարգի դատերն ու վաճառքները կը կիրարկէ միայն այն կալուածներուն որոնք ժառանգորդ չունին: Այլ խօսքով՝ ընդհանուրին կիրարկուող օրէնքի ըմբռնում մը չկայ: Կայ միայն պետութիւն մը որ լծուած է գրաւելի կալուածներու որսին: Մտայնութիւն մը որ անպատեհ կը նկատէ ոչ մահմետականներու պատկանող կալուածները վաքըֆներէն առնել ու ոչ մահմետականներու տալ, զանոնք կը պահէ վաքըֆներու պատկանելիութեան տակ, ապա առաջին առիթին կ՚իւրացնէ: Իթթիհատականութիւնն ալ այս էր արդէն ու տակաւին մեծ փոփոխութեան ենթարկուած չէ":

ԿՐՕՆԱՓՈԽ ԹՈՒՐՔԵ՞Ր ԹԷ «ԹՈՒՐՔ»ԵՐՈՒ ԵՏԴԱՐՁԸ

Թրքական թերթերու մէջ պարբերաբար կը գրուի թէ Թուրքեր, յատկապէս երիտասարդներ, քրիստոնէութիւնը կ՚ընդունին: Ազգայնական ճակատի թերթեր առիթը չեն փախցներ երեւոյթին մէջ միսիոնարական գործունէութեան մը դերը նշմարելու, եւլն.: "Զաման" թերթը (Մարտ 15) անդրադառնալով այս կարգի կրօնափոխութեան, հետաքրքրական բացատրութիւն մը կու տայ. "Վերջին 88 տարուան ընթացքին մահմետականութենէն քրիստոնէութեան անցնող շուրջ երկու հազար հոգին, ստուգուած է որ գրեթէ ամբողջութեամբ նախկին Հայեր, Ասորիներ, Յոյներ, Հրեաներ եղած են":

Տեղեկութեան աղբիւրը "Աքսիոն" պարբերականն է. անոր լուրին համաձայն. "Տարիներով թրքական անունով ու որպէս մահմետական ապրած հաքիւրաւոր քաղաքացիներ վերջին տարիներուն սկըսած են վերադառնալ իրենց նախկին կըրօնքին ու անուններուն":

Հետաքրքրական է ըսուածը, բայց առաւել հետաքրքրականը յաւելեալ մանրամասնութիւններն են կրօնափոխներուն մասին. անոնց մէջ կան զինուորականներու, քաղաքական դէմքերու, ակադեմական – գիտնականներու պարագաներ ալ: "Որոշ շրջանակներու քաղաքական պատճառաբանութիւններով, կամ անձնական շահերով խեղաթիւրուած «քրիստոնեայ դարձած Թուրքեր»ու հարցին մէջ վճռական խօսքը կը պատկանի ինքնութեան տոմարներուն, քանի որ մէկու մը ազգային պատկանելիութիւնը միայն քանի մը սերունդի վերաբերեալ արձանագրութիւններուն հետեւողական քննութեամբ կարելի կ՚ըլլայ ճշդել: Կրնայ պատահիլ որ այսօր թուրք – մահմետականի անունով ներկայացողի մը մեծ մայրերն ու մեծ հայրերը տարբեր ազգութեան մը պատկանին" կը գրէ "Աքսիոն":

Կրօնափոխութեան այս երեւոյթին գըլխաւոր վայրերը կ՚ըլլան Պոլիսը, ապա Տիյարպէքիրը, Ատըեամանը, Սիվասը, Մալաթիան: Թերթը անուններով յիշած է քրիստոնէութեան վերադարձողներ ալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 16)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՄԱԿ-Ի ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Մարտ 15ին ելոյթ ունեցած է ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւունքներու յանձնաժողովին 61րդ նստաշրջանին: Ըսելէ ետք թէ մարդկային իրաւունքները Հայերու մօտ շատ նուրբ լարեր կ՚արթնցնեն, ըսած է թէ մենք անցեալ դարու մեծ մասը այդ իրաւունքներուն անտեսումով գոյութիւն պահած վարչակարգի մը տակ ապրեցանք, անոր նախորդող շրջանին ալ դարու առաջին ցեղասպանութեան զոհը ըլլալով. իսկ դարավերջին մեզի վիճակեցաւ պայքարիլ Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն իրաւունքներուն վերատիրանալու համար:

Ցետոյ անդրադառնալով պատմական բանավէճի Թուրքիոյ կողմէ հնչող կոչերուն, նախարարը ըսած է. "Պատրաստ ենք երկխօսութեան, բայց անոր երկու տեսակները պէտք չէ շփոթել. մէկը բանավէճ է պատմութեան մասին, միւսը՝ քաղաքական քննարկում: Թրքական իշխանութիւններու կողմից հնչող կոչերը՝ պատմական բանավէճ սկսելու, պարզապէս միջոց են ճշմարտութեան ու միմիանց հետ հաշտուելու գործընթացը յետաձգելու":

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղին, Վ. Օսկանեան ցաւ յայտնած է որ աշխարհը լուռ կը դիտէ իշխանութիւններու բռնութեան զոհերը, շեշտելով Ղարաբաղի համար ինքնորոշման հասկացողութեան էական ու օրինական բնոյթը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(16 mars)

GERARD CHALIAND :

«2005, année décisive pour l'Irak»

Ժերար Շալեան, զոր Ֆիկառօ կը ներկայացնէ որպէս մասնագէտ քաղաքական, ռազմագիտական եւ հակամարտութեանց հարցերու, մէկ ամիս Իրաք անցուցած է (քրտական շրջան եւ Քէրքիւք) եւ վերադարձին հարցազրոյց մը տուած է թերթին:

Ժ. Շալեանի համար ինչ որ յստակ է, այն է որ այլեւս երբեք սիւննիները երկիրը կրնան կառավարել գերադահութեամբ, ինչ որ ամերիկեան քաղաքականութեան դրական կողմը կը նկատէ, եթէ նոյնիսկ շատ մը վերապահութիւններ կան պատերազմին մասին եւ զայն մղելու ձեւին: Իշխանութեան գլուխն են Քիւրտերը եւ Շիիները հեռանկարներով որ միշտ իրարու չեն համապատասխաներ: Բայց եւ այնպէս 2005ը վճռական տարի է Իրաքի համար: Պիտի ճշդէ, անորոշ ժամանակի համար, թէ հաւասարակշռութի՞ւնը թէ հակառակը պիտի տիրապետէ: Շիիներու վրայ Իրանի ճնշումը կայ եւ կը խորհին որ հարկ եղածին չափ չեն ներկայացուած եւ աւելին կը կարօտին: Քիւրտերն ալ փափաքներ ունին: Անկախութիւն չեն ուզեր, քանի գիտակից են որ քաղաքական անձնասպանութիւն մը կ՚ըլլայ: Բայց, դաշնակցութիւն մը կ՚ուզեն, ուր իրենց ինքնավարութիւնը ծաւալուն ըլլայ եւ ամէն բանէ առաջ Քէրքիւքը կ՚ուզեն: Ս. Հիւսէյն 200 հազար Քիւրտ արտաքսած էր քաղաքէն, տեղը շիի Արաբներ դնելով: Քիւրտերը կրցան ձեռք ձգել որ արտաքսուած Քիւրտերը քուէի իրաւունք ունենան: Ինչ որ փափուկ կացութիւն մըն է Իրաքի մէջ, այն է որ կախում ունի նաեւ երեք դրացի երկիրներէ՝ Սուրիա, Իրան, Թուրքիա, երեքն ալ անուղղակի ձեւով ներկայ են խաղատախտակին վրայ: Պատերազմի սկիզբին իսկ Սուրիա, Իրանի հետ, Պուշի գլխաւոր թիրախներէն էր: Սուրիա տկար օղակ մըն է, Հարիրիի սպանութեան անորոշ կողմէն, բայց ոչինչ պարզ է Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական եւ կրօնական աշխարհին մէջ: Իրանը կը մնայ գլխաւոր հակառակորդը եւ դիւրին չէ գլուխ ելլել:

Հարցազրոյցի վերջաւորութեան, Ժ. Շալեան կը գտնէ որ որեւէ քաղաքականութիւն կը դատուի իր արդիւնքներէն եւ Պուշի քաղաքականութիւնը որոշ եռանդ մը ստեղծած է: Այնուամենայնիւ, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, եթէ նոյնիսկ դեռ ոչինչ վճռական է, Իրաքեան պատասխանատուութիւնը եւ Սիւննիներու գերադահութիւնը վերջ գտած է:

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ

Բ.

«ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ» ԸՍՏ ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ

Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին մէջ մնայուն անկիւն մը ունի պատմաբան-ընկերաբան Թ. Աքչամ: Բոլոր վերապահութիւնները, մեկնաբանութիւններու նրբերանգները պահ մը մէկդի ձգելով պէտք է ըսել թէ ան առաջինանձը եղաւ անդրադարձնելու որ Հայկական Հարցին նիւթով հետաքրքրական փոփոխութիւն կայ Թուրքիոյ մէջ: Այդ փոփոխութիւնը առաջին ակնարկով կը վերաբերէր արտայայտութեան որոշ ազատութեան մը. այլեւս կ'ըսուէին բաներ որոնց մասին երազել իսկ կարելի չէր 10-15 տարի առաջ: Այս հաստատումը կը վերաբերի առաջին ակնարկով՝ մակերեսին եւ ո՛չ խորքի խմորումներու: Թուրք մտաւորական մըն էր Աքչամ որ առանց կամաւոր բառախաղի կարծիք կը յայտնէր 1915ի մասին, բացատրութիւն կը բերէր, ձեւով մը ընդգծելով ալ Թուրքին պատասխանատուութիւնը:

Այսքանը արդէն լայնօրէն բաւարար էր Թուրքէն միայն ուրացում, արհամարհանք տեսած մեր բազմութիւններուն զգացական լարը թրթռացնելու: Ու եղաւ շրջան մը երբ Թուրք մտաւորականը անցնելով հայաշատ գաղութներու մէկ ոստանէն միւսը, այդ թրթռացումը հասցուց կարելի առաւելագոյն աստիճանին: Ցաւի, արցունք, մեծարանք անհաշիւ առատաձեռնութեամբ ուղղուեցան անոր որ կարծէք ետ կը բերէր մեր մէկուկէս միլիոնն ու խլուած երկիրը: Մեր իրականութեան գլխաւոր ոլորտին հեղինակաւոր անուններէն իսկ գտնուեցան արցունք-փառաբանութեան յորձանքին յանձնուողներ, մինչ իրենց դիրքը, վաստակը կը պահանջէր զգացականը բացառող մօտեցում մը ունենալ Աքչամով պարզուած երեւոյթին: Այսօր, քանի մը տարի ետք, արցունքները ցամքած, թաշկինակները ծալուած են ու աւելի սթափ նկատառում մը դիտելի է այս շրջանակին մէջ:

Թ. Աքչամ կը շարունակէ Հայկական Հարցի նիւթով գրել, ելոյթ ունենալ, հրապարակախօսութիւն ընել: Մանաւանդ որ Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան ընթացքը նոր գետին բացած է այդ մարզին մէջ, ցեղասպանութիւնը վերածուած ըլլալով Անգարան նեղը ձգելու, անոր բաներ պարտադրելու, մինչեւ իսկ հնարութեան համար ոչ փափաքելի անդամակցութիւնը խոչընդոտելու թանկագին գործիքի: «Ակօս»ի գրութիւններն ալ մեծ մասով այդ կալուածին կը պատկանին:

Փետրուարի թիւերով լոյս տեսած շարքով մը ան նիւթ ըրաւ «Հատուցումի Հարցը»: Շարքին երրորդ գրութիւնը (Փետր. 18) յատկացուած էր 1915ի կապուած հատուցումի խնդրին: Պէտք է նշել որ Թ. Աքչամի այդ մասին գրելը առաջին երեւոյթ չէր: Հատուցումի մարզը, անշուշտ շատ տեսականօրէն, պարբերաբար տեղ կը գտնէ Թրքական լրատուներու մէջ, գոնէ փաստը տալով որ մտքերու մէջ տեղ մը ունեցող բան է. եթէ նոյնիսկ մեծ մասով ըսուածը, գրուածը այդ հեռանկարը ջնջելու, նման բան արմատապէս անտեղի ներկայացնելու միտումով է:

Թ. Աքչամի Փետրուար 18ի գրութիւնը կը տարբերի այդ ընդհանուրէն: Հատուցումի խնդիր մը կայ դիմագրաւելի, բայց ո՛չ անշուշտ մեր տեսակէտին հետ նոյնացող: Միջին ճամբայ մը գտնելու ջանքի պէս բան մը կը մատնէ գրութիւնը. կամ հարցը սեղան բերելու, փուշերը եւ ոսկորները, անմարսելիները մաքրելէ, զատելէ ետք:

Առաջին տողէն կը պարզուի մօտեցումին բնոյթը. «Հատուցումի խնդիրը մինչ մեծ չափով կ'ընկալուի որպէս դրամական հարց: Սակայն ճիշդ չէ» կը գրէ ան: Չի ժխտեր նիւթականին կարեւորութիւնը, սակայն կ'աւելցնէ բարոյականին տարածքը որպէս անցեալի վնասները դարմանելու միջոց: Նոյնիսկ բարոյականին ազդակ մը կը նկատէ նիւթականը. ան տուժող կողմին կ'ըսէ. «կը հասկնամ կորուստդ ու ցաւդ, անոնց բաժնեկից եմ»:

Այս նախաբանէն ետք, 1915ի հատուցումին մասին նիւթականէն աւելի առաջնային նկատելով բարոյական արժէքով նախաձեռնութիւններ, կը թուէ անոնց մէկ քանին.

ա. Անատոլուի հայկական մշակութային թողօնին պահպանութիւնն ու վերանորոգումը. օրինակ կը տրուի Անին: Հարկ է այդ կոթողներուն ճարտարապետներուն, վայրերուն հայկական հարազատ անունները գործածել, ցոյց տալ թէ Հայերը ներդրում ունեցած են Անատոլուի մշակոյթին: Ատով կը կանխուի նաեւ հետքերը ջնջելու արարքը, հայկական մշակոյթին եւ կեանքին որոնց ամէնէն կարեւոր պտուղները կը գտնուին Անատոլուի հողերուն վրայ:

բ. Երկրորդ կէտին արդէն կը միջամտէ «խորհրդանշական»ը: Աքչամ կ'ըսէ թէ շատ կարեւոր է տեղահանութեան օրերուն երկրէն մեկնելու պարտաւորուած Հայերուն խորհրդանշական քայլով մը վերադարձնել Թուրքիա բնակութեան իրաւունքը եւ զանոնք իրենց նախկին քաղաքներուն պատուակալ քաղաքացիները հռչակել: Այս մէկն ալ կարելի է նկատել հատուցումի քաղաքականութեան մէկ մասնիկը:

Այս մատ մը մեղրը անմիջապէս կը կապուի երկխօսութեան հեռանկարին: Գլխաւորն է կողմերուն միջեւ վստահութեան ստեղծումը որպէսզի ուղղակի երկխօսութիւնը կարելի ըլլայ: Ատոր համար պէտք է հեռու մնալ փոխադարձաբար դիմացինին հարկաւոր քայլերը յուշող ոճէ մը: Որովհետեւ լուծումի եւ հաշտութեան փորձերը ցոյց տուած են որ դիմացի կողմին ընելիքը յուշելու ոճը շատ սխալ հետեւանք կու տայ:

Աքչամ հետեւեալ պարբերութեամբ աւելի կը յստակացնէ այս միտքը որ յայտնի է թէ ըսելիքներուն մէջ կարեւորագոյն տեղ կը գրաւէ. «Պէտք է ընդունել որ սպառնական շեշտով՝ "ցեղասպանութիւն բառը մի՛ գործածէք", կամ «նախ ցեղասպանութիւնը ընդունեցէք, այլապէս հաշտութիւն կարելի չըլլար»ի նման պայմանաւորումներ նոր անլուծութիւններու կ'առաջնորդեն: Կողմերը նախ պէտք է կարենան դիմացինը ընդունիլ ինչպէս որ է»:

Որպէս վերջին կէտ, Աքչամ կ'անդրադառնայ կողմերուն փոխադարձ սահմանումի համար գործածած լեզուին: Կ'ըսէ թէ կարեւոր է վերացական ու ժամանակավրէպ յղացքներ չգործածել: Հակառակ պարագային կրնայ ճակատումը տեւել: Ըսածը կը տարածէ նոյնիսկ «Հայ» եւ «Թուրք» եզրերուն վրայ, զգուշացնելով անոնց ժխտական շեշտաւորումով գործածութեան դէմ:

Գրութիւնը կ'եզրափակուի հետեւեալ տողերով. «Խնդրոյ առարկան հարց մը չէ որուն մէկ կողմը Հայերը, միւս կողմը Թուրքերը կան: Ընդհակառակն. կայ հարց մը որուն մէկ կողմը կը գտնուին բախումի ու հարցի հետամուտ Հայերն ու Թուրքերը, իսկ միւս կողմը՝ անցեալին առերեսումով վաղը կերտելու տրամադիր Հայերն ու Թուրքերը»:

Պէտք է խոստովանիլ որ զարմանալի պիտի չըլլայ տեսնել Հայեր որոնք պիտի բաւարարուին, քանի մը կաթիլ արցունք ալ թափեն Անիի նորոգութեան գաղափարին, կամ իրենց պապերուն ծննդավայրին պատուակալ քաղաքացին ըլլալու հեռանկարով: Ճիշդ ինչպէս այն Թուլլկները որոնք Թուրք մտաւորականին ոտքերն ու ձեռքերը համբուրած էին, ըսելով որ «Թուրքերը ձեզ ջարդեցին» կ'ըսէր: Անշուշտ այդ մարդիկը ո՛չ գիտեն, ո՛չ ալ հաւանաբար կ'ուզեն գիտնալ թէ Վանի մէջ պանդոկ մը բացած ամերիկահայը ի՛նչ հալածանքներու ենթարկուեցաւ, կամ Անիի մուտքին կանգնած ծանօթացման ցուցատախտակը Հայու անուն իսկ չի յիշեր, անյիշութեան ժառանգութիւն հռչակելով խաչերով, եկեղեցիներով ոստանը:

Հետաքրքրական է տեսնել որ հատուցումի հարցին մասին ալ արտայայտուելու Աքչամի «յանդգնութիւնը» ինչպէ՛ս չէ կրցած շրջանցել օրինաչափութիւնը: Քանի մը տարի առաջ Անատոլուի հայկական կոթողները նորոգելու, Սփիւռքի տարագիր Հայերու շառաւիղներուն անոնց այցի երթալու, իրենց կարօտը առնելու առիթ տալու գրեթէ նոյն առաջարկները ըրած էր նաեւ «Հայ եւ Թուրք գործի մարդոց միութեան» Թուրք նախագահը Ֆ. Սոյաք: Աւելորդ է նոյնիսկ անդրադառնալ թէ հայկական զգացապաշտութեան, խորհրդանշականներէ տարուելու տկարութեան, բարակը չփնտռելու գործնապաշտութեան մասին որքա՛ն ճիշդ տուեալներ ունի թրքական կողմը:

Արդեօք այլեւս ժամանակը հասած չէ՞ որ նոր բաներ աւելնան այդ տուեալներուն վրայ. քիչ մը ընկալեալէն տարբերող, մակերեսէն մատ մը վար պահուածով ալ հետաքրքրուող կեցուածքներու մասին, նոյնիսկ երբ թրքական, կամ անկէ փոխառնուած ակնոցներ զանոնք մտամարզանք, քմայք, կամ մտասեւեռում թարգմանեն:

ԱՐՓԻ ԹՕԹՕՅԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

– Պատրիարք Հայր, Մելգոնեան կրթահամալիրի շուրջ Պոլսահայոց Պատրիարքարանի եւ ՀԲԸՄ վէճը յուզում է ողջ հայութեանը: Մենք երախտապարտ կը լինենք, եթէ հնարաւոր գտնէք պատասխանել մեր հարցերին՝ Պատրիարքարանի դիրքորոշումը հանրութեանը ճշգրիտ ներկայացնելու համար: Խնդրում ենք համառօտ ներկայացնել խնդրոյ նախապատմութիւնը:

– Ամփոփեմ. Կարապետ Մելգոնեան 1921ին Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան կը փոխանցէ 400,000 եգիպտական փաունտ արժողութեամբ նուիրատուութիւն, որ այդ ժամանակ 3,5 միլիոն ԱՄՆ տոլար է: Երանաշնորհ Զաւէն Պատր. Տէր Եղիայեան սոյն նուիրատուութեան եկամուտով 1924ին Կիպրոսի Նիկոսիա քաղաքին մէջ դպրոց մը եւ որբանոց մը կը հիմնէ եւ զայն կը կոչէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն: 1925ին, Զաւէն Պատրիարք Կիպրոսի համալիրն ու Մելգոնեան կտակին գումարը ամբողջութեամբ կը փոխանցէ ՀԲԸՄիութեան: Այստեղ պէտք է անդրադառնալ որ ՀԲԸՄ ամէն ինչ կը ստանայ Պոլսոյ Պատրիարքութենէն: 1926ին, դատարանի միջոցով համաձայնագիր մը կը ստորագրուի Կարապետ Մելգոնեանի, Զաւէն Պատրիարքի եւ ՀԲԸՄիութեան միջեւ: Համաձայնագրին համաձայն, ՀԲԸՄ պէտք է բաց պահէ ու մատակարարէ Մելգոնեան կրթարանը, ամէն տարի Երուսաղէմի Պատրիարքութեան 1.000, իսկ Պոլսոյ Պատրիարքութեան 1.500 եգիպտական փաունտ վճարէ, Աղեքսանդրիոյ Հայոց համար մանկապարտէզ մը բանայ: 2004ին, սակայն, ՀԲԸՄիութիւնը յայտարարեց, որ որոշած է փակել Մելգոնեան կրթարանը, որ ներկայիս Եւրոպական Միութեան մէջ գործող 12 տարուան միակ հայ դպրոցն է: Հայ մամլոյ էջերէն ցաւով հետեւեցայ այս մասին հրապարակուած թեր ու դէմ կարծիքներուն: Իսկ 1926ի համաձայնագրի պաշտօնական պատճէնը ես առաջին անգամ տեսայ 2004 Դեկտ. 26ին: Այլեւս յստակ էր, որ Զաւէն Պատրիարքի օրինական յաջորդները իրաւասու էին միջամտելու կացութեան: Ուստի Յունուար ամսուան մէջ Գալիֆորնիայի բարձրագոյն ատեանին մօտ դատ բացինք ՀԲԸՄիութեան դէմ, որպէսզի յետս կոչուի Մելգոնեանը փակելու որոշումը:

– Ի՞նչպէս էք գնահատում ՀԲԸՄ յայտարարութիւնը Մելգոնեան կրթարանի փոխարէն նման մի հաստատութիւն Հայաստանում հիմնելու մտադրութեան մասին:

– Ի՞նչ կը նշանակէ "նման" մի հաստատութիւն: Եւրոպական Միութեան սահմաններէն ներս գործող միակ հայկական լիկէոնը ի՞նչպէս կարելի է փոխարինել Հայաստանի մէջ բացուելիք նոր դպրոցով մը: Հայաստան նոր դպրոց մը բանալ, ըսենք թէ ան առաւելին, այդ ալ բաւական չափազանցուած թիւերով՝ 2–3 միլիոն ԱՄՆ տոլար կ'արժէր: ՀԲԸՄիութեան վերնախաւը դիւրաւ կրնայ այդպիսի դպրոց մը կառուցել Հայաստանի մէջ, ատոր համար անհրաժեշտ չէ Եւրոպայի մէջ դպրոց մը եւս փակել: Մարդ յակամայս կը մտածէ. Մելգոնեան կրթարանի տարածքն ու շէնքերը եթէ ծախուին, շատ Կիպրահայերու, աւելի քան 120 միլիոն ԱՄՆ տոլար պիտի շահի ՀԲԸՄիութիւնը: Կայ նաեւ Մելգոնեան կտակի փոնը, որ մասնագէտներու համաձայն, եթէ ողջամտութեամբ կառավարուած ըլլար, այսօր ոչ նուազ քան 20 միլիոն ԱՄՆ տոլարի հասած պէտք է ըլլար: Այս գումարներով ի՛նչ պիտի ընեն: Մեր ժողովուրդը իրաւունք ունի գիտնալու: Կարապետ Մելգոնեան պարզ մարդ եղած է, իր հարստութիւնը Պատրիարքարանի միջոցով իր ազգի զաւակներուն կտակած է: Ուստի Աւետարանի խօսքով, այսօր բոլորս ալ իրաւունք ունինք ըսելու ՀԲԸՄ-ին "Տո՛ւր զհաշիւ տնտեսութեան քո":

– Կարելի՞ է եզրակացնել, որ Պատրիարքարանի առաջնային նպատակը ոչ այնքան բարերար Մելգոնեանների կտակով Պատրիարքարանին հասանելիք միջոցների ստացումն է, որքան Մելգոնեան հաստատութեան պահպանումը:

– Բնականաբար: Արդէն իսկ ամէն տարի որոշ յատկացում մը ստացած է Պատրիարքարանը: 2004ին, թիւերը անգիր չեմ գիտեր, բայց կարծեմ 1.600 ԱՄՆ տոլարի պէս գումար մը ստացած ենք: Քիչ մը աւելի կամ պակաս մեր տարեկան պիւտճէին մէջ մեծ բան չի փոխեր: Կարեւորը սա է: Ամէն բարենպատակ հաստատութեան պէս ՀԲԸՄիութիւնը եւս մեր ժողովուրդին հաշուետուութիւն պէտք է ներկայացնէ: 1920ական թուականներու 3,5 միլիոն ԱՄՆ տոլարը ի՞նչ եղաւ: Այսօր Մելգոնեան կտակին մէջ ի՞նչ գումար մնացած է: Տեղեակ պահեն ազգը:

– Ձեր հասցէին հրապարակուած քննադատական դիտողութիւններում, ի թիւս այլոց, կար ամբաստանանք, որ Դուք չէք փորձել գործը հարթել ՀԲԸՄ-ի հետ բանակցելով՝ նախքան դատական գործ յարուցելը: Կը խնդրենք մեկնաբանել այս կէտը:

– Միայն քննադատական դիտողութիւններով եթէ բաւարարուէին գոհ կը մնայինք: 1999ի կաթողիկոսութեան ընտրութիւններէն առաջ ալ, երբ կարծեցին որ այսօր առաջնորդական աթոռներ զբաղեցնող որոշ եկեղեցականներու առաջարկներն ընդունելով թեկնածութիւնս պիտի յայտարարէի, հայ մամլոյ էջերուն վրայ վարձկան գրիչներու միջոցով սկսան զրպարտչական մեղադրանքներով եւ հայհոյալից արտայայտութիւններով ցեխ արձակել իմ վրայ եւ անուանարկել զիս: Այդպէս ըրին նաեւ միւս հաւանական թեկնածուներու հասցէին: Ջար եւ բարոյազուրկ մարդիկ այսպիսի միջոցներու կը դիմեն միայն երբ կը վախնան, որ իրենց շահերը վտանգուած են: Այսօր եւս, Մելգոնեան կտակի հարցով մի՛եւնոյն շրջանակները մի՛եւնոյն պղտոր մի-

«ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Մարտ 13ին, Փարիզի Եան'ց Գլէօպի մէջ, Մարի Նուպար Ուսանողական Տան Բարեկամները կազմակերպած էին տարեկան իրենց աւանդական ճաշը, ջերմ եւ համակրելի մթնոլորտի մը մէջ: Օրուան պատուոյ հիւրն էր Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան հայկական ճիւղին տնօրէն եւ Ուսանողական Տան նախկին տնօրէն Զաւէն Եկաւեան:

Ճաշի աւարտին խօսք առաւ Տիկին Գիաթիլպեան, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց այս բազմանդամ հաւաքոյթին համար (մօտ 100 հոգի եւ մերժումներ ալ եղած էին) եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց ներկայութեան համար, նախ պատուոյ հիւրին՝ Զաւէն Եկաւեանին, ինչպէս նաեւ հին եւ նոր տնօրէնուհիներուն՝ տիկին Տօնապետեանի եւ Տիկին Գեւոնեանի: Հակիրճ պատմականը ըրաւ կազմակերպութեան, որ այս վերջին երեսուն տարիներուն հարիւրաւոր ուսանողներու, եկած աշխարհին չորս ծագերէն, օժանդակած է: Անոնք յաջող ասպարէզներ ընդգրկած են բոլոր մարզերու մէջ եւ բոլորն ալ լաւ յիշատակներ պահած են: Ներկայիս ալ 45ի վրայ 16 թոշակաւորներ կան: Կազմակերպութիւնը կ'օժանդակէ տունին բարգաւաճման եւ կը յուսայ շարունակել դեռ երկար տարիներ: Տիկին Գիաթիլպեան ողջունեց պատուոյ հիւրին՝ Զաւէն Եկաւեանի ներկայութիւնը, յիշեց որ ան 14 տարի տնօրէնը եղած է Մարի Նուպար Ուսանողական Տան, տեսած է իրենց կազմակերպութեան ծնունդը, ապա, 1985ին անցած է Լիզպոն ղեկավարելու Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին հայկական ճիւղը, թուելով նաեւ Զաւէն Եկաւեանի աշխատանքները, հրատարակած գործերը եւ այն բազմաթիւ շքանշանները որոնց արժանացած է:

Զաւէն Եկաւեան արտայայտուեցաւ հայերէն եւ ակիզբէն անդրադարձաւ Փարիզէն իր մեկնումին, աւելի քան տարի առաջ: Մեծ ուրախութիւն է, ըսաւ, իրեն համար հոս գտնուիլ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց հիւրասիրող Միութեան, բոլոր նախկին սաներուն ցրուած՝ աշխարհի ամէն կողմերը, որովհետեւ, աւելցուց, հպարտ եմ ձեզմով, ուր որ երթամ բաւարարութիւն կը զգամ ձեզի հանդիպելով, կը զգամ ազգանուէր գործունէութիւնը որուն լծուած էք: Գովքը հիւսեց "Բարեկամներու Միութեան", որ նիւթապէս նաեւ բարոյապէս կ'օժանդակէ, չնչտելով թէ անոր ոչ թէ 30րդ, այլ՝ 33րդ տարեդարձն է քանի հիմը դրուած է 1972 Հոկտեմբերին: Պէտք չէ մոռնալ, ըսաւ, այն սերունդը որ հասցուց այս սերունդը: Միայն դրամ տալը չէ հարցը, այլ կայ տալու ձեւը: Անդրադարձաւ նաեւ մամուլի անհրաժեշտութեան դպրոցի կողքին, ու ողջունեց Տիկին Ա. Ասլանեանի ներկայութիւնը, քանի Սամուէլեան գրատունը, ըսաւ, գրատունէ, խանութէ աւելի, մշակութային կեդրոն մըն է:

Խօսք առաւ Ուսանողական Տան ներկայ տնօրէնուհին Տիկին Ծովինար Գեւոնեան, որ Տունը կը վարէ երեք տարիէ ի վեր: Այս տարի 45 ուսանողներ կան Տան մէջ, որ սակայն աւելին ալ կրնայ ընդունիլ: Ներկայիս 7 ազգութիւններ կը ներկայացնեն, առաւելագոյնը Հայաստանէն են, թէեւ այս տարի անոնց թիւն ալ նուազած է, որովհետեւ ֆրանսական կառավարութիւնն ալ նուազ թիւով թոշակներ տրամադրած է: Անդրադարձաւ շէնքին մէջ կատարուած բոլոր նորոգութիւններուն. շէնքը բարելաւուած է, կայ նոյնիսկ գաֆէթերիա մը, ու հրաւիրեց ներկաները որ այցելեն եւ տեսնեն կատարուած աշխատանքը: Կան նաեւ ծրագիրներ՝ շարունակել այդ ուղղութեամբ, գտնել նաեւ գործընկերութիւններ: Շնորհաւորեց "Բարեկամներու Միութիւնը", որ այդ աշխատանքը կը տանի, շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին եւ Բարեգործականին:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ նախկին տնօրէնուհի տիկ. Ա. Տօնապետեան: Անդրադառնալէ ետք այն բազմաթիւ խոչընդոտներուն որոնք յաղթահարուած էին, ծանրացաւ առաւելաբար ԻՆԱԼՔՕ-ի վրայ, չնչտելով թէ Հայաստանէն ետք արտասահմանի հայագիտական ամէնէն ամբողջական կեդրոնն է: Հոն ալ հարկ է աւելի ուսանող ունենալ (այժմ՝ 50):

Ընդմիջում մը եղաւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտի մը մնջախաղով եւ հաւաքոյթը շարունակուեցաւ միշտ նոյն ջերմ մթնոլորտին մէջ:

Հարկ է շնորհաւորել Նուպարեան կիներու այս արդիւնաւէտ աշխատանքը, կիներ որոնք կը գործեն լուռ ու մունջ եւ կը տանին օգտաշատ գործունէութիւն մը հայ ուսանողներու ի նպաստ:

Ա. Մ.

Ջոցներուն կը դիմեն, որովհետեւ քարոյական եւ գաղափարախօսութեան տեսակէտէն անհաւասիկ սնանկացած են: Մե՞ղք: Գալով բանակցութեան խնդրին: Զաւէն Պատրիարքի այսօրուան յաջորդը Մեսրոպեան կտակի երաշխաւորն է: ՀԲԸ Միութիւնը մինչեւ օրս ինչո՞ւ չէ դիմած Պատրիարքարան: Որովհետեւ բանակցիլ չուզեր: Պէտք չէ մոռնալ, որ ՀԲԸՄիութեան ուղղուած նամակ եւ քննադատութիւններուն ոչ մէկ պատասխան տրուած է մինչեւ օրս: Այլ խօսքով, ամբաստանութիւնը պէտք է շրջել եւ ուղղել ՀԲԸՄիութեան:

– Տեսնո՞ւմ էք Դուք այսօր հեռանկար դատական գործից խուսափելու եւ ՀԲԸ Միութեան հետ համաձայնութեան հասնելու:

– Մենք արդէն, պատասխանելով գալիֆորնիաբնակ միջնորդներու, երկու ամիս առաջ պատրաստակամութիւն յայտնեցինք ՀԲԸՄեան պատուիրակութիւն մը ընդունելու Պոլսոյ մէջ: Ուստի ՌԱԿ-ի տգեղ յայտարարութիւնը եւ մամլոյ միջոցաւ եղած այլ յարձակումներու նպատակը դժուար է հասկնալ: Մի դուցէ կը խորհին, որ "ծեծելէ" յետոյ բանակցիլը աւելի շահաւէտ կ'ըլլայ իրենց համար: Կը սխալին:

Զրոյցը վարեց՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

[illegible]

ՎԷՆՍԱՆ Տ'ԷՆՏԻԻ "ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ"Ի ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վէնսան տ'Էնտիի "Սէնֆոնի Իթալիէն"ի համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Երեւան Ապրիլ 8ին, "Խաչատրեան" սրահին մէջ, մեկնաբանութեամբ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք Նուագախումբին:

Ալեքսանդր Սիրանոսեան կը տեղեկացնէ որ դէպքը պատմական, մշակութային եւ քաղաքական բնոյթ ունի: Նախ, որովհետեւ յայտնաբերուած է Համանուագ մը, որու մասին հեղինակը երկարօրէն խօսած է իր օրագրին մէջ եւ նամակագրութեան: Ապա, որովհետեւ, համանուագը պիտի օժանդակէ հաստատելու ԺԹ. դարու ֆրանսական երաժշտութիւնը: Հուսկ՝ որովհետեւ անոր մեկնաբանութիւնը Հայաստանի մէջ, տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարիէն քանի մը ամիս առաջ (2006): Այս առթիւ, Վէնսան տ'Էնտիի ժառանգորդները եւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններ կը նախատեսեն Հայաստան երթալ:

Վէնսան տ'Էնտի (1851 – 1931) որպէս աշակերտ ունեցած է Պ.Պ. Գալֆայեանը եւ Արա Պարթեւեանը: Ծանօթ է Մարկրիթ Բաբայեանը: 1916, Ապրիլ 9ին, Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնին մէջ, վարած է Սքոլա Գանթորումի երգչախումբը, Կոմիտասի գործերու յայտագրով:

ՆԻՒՄԷԼԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱ՞Ք

Ան պուպրիկ մըն է, կլորիկ դէմքով ու աչքերով, հակառակ որ «ծնողքը» ճապոնացի է: Այդ երկրին մէջ որ աշխարհի ամէնէն քիչ երախայ ու ամէնէն աւելի տարեց ունեցողն է, պուպրիկի գործատուն մը Նիւմէլի գաղափարը յղացած է մենակեաց տարեցներուն համար: 61 եւրոյի գնելով զայն անոնք ընկերակից մը կ'ունենան որ կը խօսի, կը հարցնէ, կ'երգէ: «Երազ» նշանակող անուամբ այդ պուպրիկը 37 սմ. հասակ ունի. կրնայ մինչեւ 1200 նախադասութիւն արտասանել: Կարելի է նաեւ ծրագրաւորել զայն որպէսզի քնանայ ու արթննայ իր տիրոջը հետ: «Բարի՛ լոյս» կ'ըսէ աչքերը բանալով, իրիկուան ալ «Բուն ունիմ, գիշեր բարի» մը կը մրմնջէ: Բայց երբ տեսնէ թէ իր տէրը բաւարար շափով չի քնանար, կամ չի խաղար իրեն հետ, կը սաստէ զայն:

Նիւմէլի գաղափարը յղացողներէն մէկը ըսած է թէ պուպրիկը կը փոխարինէ ընտանի կենդանիները: Արդէն սկսած է մնալ անոնց շուկային: Զարմանալի չէ երեւոյթը, քանի որ շատ տարեցներ որոնք առանձին կ'ապրին, կը վախնան իրենց ետին կենդանի մը ձգելով մեռնելէ:

Երեք ամսուէն կարճ ժամանակի մէջ Ճափոնի մէջ ութ հազար Նիւմէլ ծախուած է: Երկրին մէջ տարուէ տարի կ'աւելնայ տարեց մարդոց համեմատութիւնը ու աւելի քան 23 հազար է թիւը դարու մը, կամ աւելի տարիք ունեցողներուն: Աւանդապահ այդ ժողովուրդին բարքերը կը պահանջեն որ ընտանիքի մը անդրանիկ զաւակը ծնողքին հետ ապրի, արդելք ըլլալու համար անոնց առանձնութեան. բայց վերջին շրջանին նման բարքեր անհետանալու ճամբան բռնած են:

Ճափոնական բանկչներու (լոժ․ խմբէլ) ընկերութիւն մըն ալ Դեկտեմբերին տարեցներուն համար մարդամեքենայ մը հրապարակ հանած է: Նիւմէլէն աւելի կատարելագործուած ապրանք է ան. կ'արժէ 4145 եւրօ: Կրնայ հինգ տարեկան երախայի մը մակարդակով խօսակցութիւն ունենալ:

<table><tr><td>

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

</td></tr></table>

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

«Այն պարագային երբ յիշեալը արուած պայմանաժամին չներկայանայ, ըստ պատժական դատավարութեան օրէնքին յատուկ տրամադրութեանց, ի բացակայութեան, դատավաւութիւն տեղի պիտի ունենայ, յիշեալի կալուածներն ու գոյքերը գրաւման տակ պիտի առնուին եւ պիտի զրուի քաղաքացիական իրաւունքներէ, սատիճանէ ու պատուանշանէ եւ այս պատճառաւ իրաւունք պիտի չունենայ դատ վարելու: Գիտցողները պարտաւոր են յիշեալին ո՛ւր գտնուիլը իմացնել, իսկ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաները զինքը ձերբակալել»:

Այս պաշտօնական յայտարարութիւնը մասնաւորապէս վրդովեցուցիչ էր ինծի համար, որովհետեւ հրապարակին վրայ ունէի պատկերազարդ գրքոյկ մը Պօղոս Նուպարի կենսագրականին ու իր ազգային գործունէութեան նուիրուած: Ասկէ զատ, ուրիշ աւելի ընդարձակ գիրք մըն ալ պատրաստած էի «Հայկական խնդիրը եւ Պօղոս փաշա Նուպար» տիպղոսով, որ տակաւին հրապարակ եկած չէր բարեբախտաբար եւ որ կը գտնուէր հրատարակիչ Ստեփան Քիւրքճեանի մթերանոցը: Այս երկրորդ գրքին մէջ, իբրեւ յառաջաբան, կը գտնուէր Պօղոս փաշայէն ինծի ուղղած մէկ ընդարձակ նամակը:

Բոլոր ասոնք ներկայ պարագաներուն մէջ մէյմէկ փորձանքներ էին ինծի համար:

Աւելին կար: Ստեփան Քիւրքճեան Ապրիլ 11ի գիշերը ձերբակալուած ու Այաշ աքսորուած էր: Մթերանոցին տէրը, որ առնելիք ունէր իրմէ, կնքած էր մթերանոցին դուռը, այնպէս որ կարելի չէր երթալ նորակազմ գիրքերը ջնջել կամ գոնէ Պօղոս փաշայի նամակը պարունակող մասը անհետացնել:

Ցունիսի մէջ արդէն տեղահանութիւնը սկսած էր, մանաւանդ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, լուրերը հեռուէ հեռու, բայց շատ տարտամ կերպով կը հասնէին մեզի, ահ ու սարսափ ազդելով ամէնուս: Տակաւին չէինք գիտեր թէ ի՛նչ համեմատութեամբ տեղի կ'ունենար այդ ոճրագործ արարքը, բայց արդէն իսկ կը լսուէր Տէր-Զօրի չարաշուք անունը, իբրեւ Հայերու աքսորավայր:

Սրտատրոփ կը սպասէինք Տարտանէլի կռիւներու ելքին, կը զգայինք թէ նեղուցին բացումը եւ Համաձայնական նաւատորմին մուտքը մեզ պիտի ազատէին ըսպառնացող վտանգէն եւ թէ ատկէ ուրիշ յոյս չէր մնացած մեզի:

Բայց ափսո՛ս որ վճռական գործողութիւն մը չէր ըլլար, թէեւ միշտ յոյս ունէինք թէ քիչ օրէն պիտի տեսնէինք ազատարար զրահաւորները:

Օր մըն ալ լուր տարածուեցաւ թէ թշնամի ընդծովեաններ երեւցած են Մարմարայի մէջ:

Արդարեւ մէկ քանի շոգենաւեր կորան անոնց շնորհիւ եւ մեծ յուզում տիրեց Պոլսոյ մէջ,

Կղզիները, Գատըգիւղ եւ Վոսփոր երթեւեկող շոգենաւերը գլուշական միջոցներ ձեռք առին: Վերնայարկը դրուած էին շատ ազատարար գօտիներ, որպէսզի վտանգի պահուն ճամբորդները գործածեն զանոնք: Սպաներուն եւ զինուորներուն արգիլուած էր շոգենաւերուն վերնայարկը նստիլ, որովհետեւ ընդծովեաններէն կրնային նշմարուիլ:

Օր մըն ալ, Ղալաթիա, մեծ խուճապ մը տիրեց. մէկ վայրկեանի մէջ խանութները գոցուեցան, ամէն մարդ սկսաւ փախչիլ...: Քիչ յետոյ իմացանք որ ընդծովեայ մը երեւցած էր քարափներուն մօտ եւ երկու նաւեր ընկղմած:

Նոյն միջոցին քարափին մօտ մեծ փոխադրանաւ մը կեցած էր զինուորներով լեցուն, որոնք Տարտանէլ պիտի երթային: Ընդծովեային երեւումը սարսափեցուցած էր Թուրք զինուորները, որոնք կը մերժէին շոգենաւով մեկնիլ եւ հակառակ սպաներու արգելքին՝ ինքզինքնին քարափ կը նետէին ու կը փորձէին փախչիլ: Ի վերջոյ զօրագունդ մը եկաւ ու շոգենաւը պաշարեց եւ հազիւ կարելի եղաւ անկարգութեան առաջքը առնել:

Ընդծովեանները ընկղմեցին նաեւ Հայտար փաշայի նաւամատոյցը գտնուող երկու շոգենաւեր, ինչպէս նաեւ Մարմարայի մէջ շատ մը բեռնաբարձ առագաստանաւեր:

Յուլիսի վերջերը լսեցինք Աբիկ Մուպահեաճեանի ձերբակալութիւնը, բանտարկութիւնը եւ քանի մը օր ետքն ալ աքսորուիլը, նոյն միջոցին ձերբակալուեցան նաեւ մէկ քանի ծանօթ վաճառականներ Գարեգին Աղամեան, Կ. Խէրպէկեան, Լեւոն Աճէմեան, որոնք Մուպահեաճեանի հետ աքսոր գացին:

Յետոյ լսեցինք Յակոբ Տէր Յակոբեանի ձերբակալութիւնը եւ աքսորը:

Ո՞ւր կը ղրկուէին բոլոր ասոնք, ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց վիճակը:

Զարաշուք զրոյցներ արդէն ծայր տալ սկսած էին: Զարդի, կախաղանի խօսքեր կը լսուէին:

Զօհրապ եւ Վարդգէս ալ միասին քշուած էին եւ օրերէ ի վեր լուր չկար իրենցմէ:

Օր մըն ալ իմացանք որ երկուքն ալ սպաննուած էին:

Զօհրապի մահը պաշտօնապէս իմացուցած էր Թալէաթ՝ անոր կնոջ:

«Ցաւելով կ'իմացնեմ որ ձեր ամուսինը Ուրֆայի մէջ սրտի հիւանդութենէ մեռած է» հեռագրելով:

Բոլոր այս ձերբակալութիւնները, աքսորները, սպանութիւնները ահ ու սարսափի մատնած էին Պոլսոյ Հայերը:

Ամէն առտու իրարու կը հարցնէինք.

– Արդեօք այսօր կարգը որո՞ւնն է աքսորուելու:

Կամուրջին վրայ յաճախ կը հանդիպէինք խումբ խումբ Հայերու որոնք ոստիկաններու հսկողութեան ներքեւ կը տարուէին Հայտար Փաշայի շոգենաւը, հոնկէ շոգեկառք դրուելու եւ Իզմիթ ու աւելի հեռուները քշուելու համար:

(Շար. 15)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ Թ՛ԷԹԻԷՆ.– Տէր եւ Տիկին Հայկազ Աստուրեան 70 Եւրօ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Ա. Թադէոսեան" մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 14·30ին, սովորական վայրը։ Օրակարգին՝ պատգամաւորի ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant

«LES DIAMANTAIRES»

60 rue La Fayette 75009 PARIS

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

François-Joël THIOLLIER

Recital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»

de BACH à GERSHWIN

Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30

salle Jean-Renoir,

31 rue du Général Leclerc

à Bois-Colombes

Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.

Renseignement et réservation au :

01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24

06.64.91.51.74

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «Archalouïs Tatéossian»

Paris

COURS

DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES

De la Seconde à la Terminale —

PREPARATION AU BAC

Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux

LES MERCREDIS

DE 15 à 17 HEURES

Maison de la Culture Arménienne,

17 rue Bleue 75009 PARIS

(Métro : Cadet)

Renseignements auprès de **Nazélie Fourtune** au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS

DE LANGUE ANGLAISE

Pour collégiens —

possibilité adultes débutants

Par enseignante de langue maternelle anglaise

LES MERCREDIS

DE 14 à 16 HEURES

Maison de la Culture Arménienne,

17 rue Bleue 75009 PARIS

(Métro : Cadet)

Renseignements auprès de **Nazélie Fourtune** au **01 45 84 57 18 le soir.**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19։ ԽՍ. օր Մեծի Պահոց։ Յիշատակ Ղազարու յարութեան

ժամը 16·30ին կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի։

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22։ Յիշատակ Տասն կուսանացն։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22։ Յիշատակ Տասն կուսանացն։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ։

Պատարագ՝ ժամը 11ին։

Ձիթենիի օրհնութիւն եւ Թափօր։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին

յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը։

Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ։

Արձանագրուելու համար.–

☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La M.C.A.

a le plaisir de vous inviter à

RENCONTRE

avec

KAZAN —

KHATCHIG KAZANDJIAN

à l'occasion de la réalisation de son œuvre

«KRIKOR LOUSSAVORITCH SAINT-GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»

érigée à Saint-Pierre de Rome du Vatican et inaugurée par le Pape Jean-Paul II

Un événement exceptionnel

le **VENDREDI 18 MARS**

à 20 heures 45

9 rue de Madrid 94140 Alfortville

☎ 01 43 76 55 89 - Fax 01 43 78 66 64

E-mail: contact@mca-alfortville.fr

Saberatours

Sevan Voyages

OFFRES 2005

à votre service pour toutes destinations dans le monde !

à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien

Pélerinage à Deir Ezzor

avec une Messe de Commémoration

Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 **1190€***

- Avion Vols Directs
- Hôtel ★★★★
- Pension Complète
- Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep

* Hors Taxes d'aéroport.

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է։ Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւանակաւ յԵրուսաղէմ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին։*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,

Դռնբացէք՝ ժամը 16·30ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 10ին,

Պատարագ՝ ժամը 11ին,

Դռնբացէք՝ ժամը 17ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20։ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց

Երեկոյեան Դռնբացէք՝ ժամը 16ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին։

Պատարագ՝ ժամը 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Մարտ 17,

ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

Կոմիտաս Վարդապետի բանաստեղծութիւնները կը կարդայ դերասան եւ արտասանող՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կոմիտաս Վարդապետի մեղեդիներու ունկնդրութիւն (ձայներիզի վրայ), դաշնակահարուհի՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մեկնաբանութեամբ։

Կը ներկայացնէ՝

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e

Métro Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS

Farce en un acte

ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX

Comédie en un acte

EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Զաւեշտ, մէկ արար

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եւ

ԷԼ ՉԱՐԷՍ ԻՆՁ

կամ

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ

կատակերգութիւն մէկ արարուածով

ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին

Dimanche 20 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ

MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS

M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15

Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**

pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**

pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration —

17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.

Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**

Pour le mois d'**août 8 mai**

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 18
VENDREDI
18 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.160 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.160

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՓԵՐԼՈՒՍՔՈՆԻ 24 ժամ առաջ (Մարտ 16) փոփոխութիւն մը բերած է իր նախորդ օրուան յայտարարութեան, ինչ կը վերաբերի Իրաքէն խալական զօրքերը քաշելու Սեպտեմբերին: Հեռատեսիլէն ըրած այս յայտարարութիւնը "սրբագրած է" ըսելով որ որեւէ թուական չէ ճշդուած եւ այս կէտը կախում ունի միւս երկիրներու որոշումներէն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հեզպոլլան մերժած է զինաթափ ըլլալ: Ղեկավարը՝ Հասան Նասրալլահ յայտարարած է որ իր շարժումը զինուած կը մնայ "ցորչափ Լիբանանի սարահարթը տակ ըլլայ Իսրայէլի կողմէ": Այս ձեւով մերժած է Պուշի հրաւէրը: Կոչ ըրած է նաեւ ընդդիմութեան որ երկխօսութեան նստի, փոխադարձ կացութեան մը առաջքն առնելու համար:

ԼԷՅԼԱ ՇԱՀԻՏԻ դպրոցական շրջապտոյտը սուր բանավէճերու պատճառ եղած է եւ բազմաթիւ լիսէներ մերժած են զինք ընդունիլ: Պաղեստինեան Իշխանութեան ներկայացուցիչը, որու կ'ընկերանան Մոնտ Տիփլոմաթիքի խմբագիրը եւ իսրայէլեան խաղաղապաշտ կազմակերպութեան մէկ անդամուհին, շրջապտոյտ մը կը կատարէ լիսէներու մէջ դասախօսութիւն-վիճարկումներ կատարելու համար: Կարգ մը դպրոցներ կը մերժեն զինք ընդունիլ յանուն չէզոքութեան, ինչպէս պատահած է Նանսիի մէկ արուարձանը եւ այլուր: Նոյնը տեղի ունեցած է Էքս-Մարսէյլ, ուր շրջանին տեսուչը մերժած է նոյն սկզբունքին համար: Նանսիի ոչ պետական վարժարանի տեսուչը, ընդհակառակն, ընդունած է երբեակը եւ այցելութիւնը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է 80 աշակերտներու մօտ: Սկզբունքով կողմնակալ միջամտութիւնները արգիլուած են դպրոցներու մէջ եւ Լ. Շահիտի մէկ բացատրութիւնը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած: Բացատրելու համար պաղեստինցի մանուկներու վիճակը կամ Ինթիֆատայի պարագան, ան ըսած է որ Հակամարտութիւնը "քաղաքական պայքար մըն է նման Ալժերիոյ ազատագրութեան ազգային պայքարին":

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Արքեպիսկոպոսը՝ ծիրանաւոր Անճելօ Սքոլա հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի, ուր բոլորովին չընդդիմանար Թուրքիոյ անդամակցութեան ոբովհետեւ, կ'ըսէ.— "որպէս քրիստոնեայ, չեմ կրնար մոռնալ որ Թուրքիան, նաեւ Պոլիսն է եւ Արեւելքի Եկեղեցիներ Պատրիարքութիւնը: Օրթոտոքս եղբայրներս կ'ուզեն որ Թուրքիա մուտք գործէ Եւրոպա: Ուրեմն, ինծի համար, այդ հարցը ճակատումի կարեւոր հարց մը կը դառնայ": Ան հարցումին, որ կը վերաբերի Թուրքիոյ մուտքին իր նպաստաւոր դիրքին, կը պատասխանէ.— "Ամէն բան կախում ունի այն բանէն, որ ի՞նչպէս Արեւմտեան Եւրոպա, գալիք տարիներուն, կրնայ իր ընկերութիւններուն ծոցը առնել արդէն ներկայ 15 միլիոն մահմետական մշակոյթի անձեր: Հոդ է հարցը, ոչ այլ տեղ: Ո'չ ըսել ոչինչ կը պաշտպանէ: Պաշտպանողական դիրքը, յաճախ ծնած վախէն, չի նպաստեր: ...Եւրոպայի Նուիրուած շատ յաջող գիրքի մը մէջ, փիլիսոփայ Ռեմի Պրակ շատ լաւ կը բացատրէ, որ Եւրոպա ծնած է հռոմէական մօտէն եւ քրիստոնէութենէն, որոնք կրցան յետքայլ մը ընել ընդունելու համար ինչ որ դուրսէն կու գայ":

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, Մայն Քամփֆի յաջող վաճառքին առթիւ Թղթակցութիւն մը լոյս տեսած է Ֆիկառոյի մէջ (Մարտ 17) ուր թղթակիցը կ'արձագանգէ Ահմէտ Իչտուլկուի տեսակէտին: Ան կ'ըսէ որ "այս միջոցին հակաեւրոպական և հակամերիկեան հոսանք մը կայ Թուրքիոյ մէջ, որ կը նպաստէ նման հատորի մը վաճառքին": Այլ վաճառքներն ալ կեդրոնացած են ազգայնական արտայայտութեան մը պատճառաւ: "Մետաղի փոթորիկ" վէպը որ ԱՄՆ-ու կողմէ դրդուած պատերազմ մը կը նկարագրէ, երբ Ամերիկացիք Թուրքիոյ վրայ կը յարձակին, 100 հազար օրինակ ծախուած է: Հեղինակներէն մէկը՝ Պուրաք Թուրնա, նախկին լրագրող, մասնագէտ պաշտպանութեան հարցերու, չի ծածկեր իր ընդդիմութիւնը ԱՄՆ-ու միջազգային քաղաքականութեան: Ֆիկառոյի թղթակիցը Մարի-Միշէլ Մարթինէ, վերոյիշեալ կէտին հակառակ պատկերին ալ կ'անդրադառնայ, յիշելով Օրհան Փամուքի պարագան (որու գործերը թարգմանաբար լոյս կը տեսնեն Ֆրանսա, Կալիմարի կողմէ): Ան, կը գրէ, բուռն կերպով խնդրայարոյց եղաւ անցեալ ամիս երբ հարցազրոյց մը տալով գերմանական պարբերականի մը, ոգեկոչեց 1915ի Հայոց Ցեղասպանութիւնը, արտայայտութիւններով որոնք, ոմանց համար դէմ էին թրքական ազգային ըմբռնումին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տուրքերու բաժանմունքի պաշտօնեայ մը խոստովանած է որ ինք է պատասխանատուն եկամուտներու անհետացած յայտարարութիւններուն: Վախէն չէ համարձակեր սկիզբէն իսկ յայտնել իր մեղքը զոր գործեր է "անուշադրութեամբ": Ծանօթ է որ Սէն-Սիւլփիսի արխիւներէն կորսուած էին Կէմարի, Գլոտ Շիրաքի, Ֆապիուսի, Ժոսփէնի, Գլ. Հէնըրէի եւ Պասքէնթէրի յայտարարութիւնները...:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Թղթատարի գործադուլը կը շարունակուի Մարտ 1էն ի վեր: Աւելի քան վեց միլիոն նամակներ կը սպասեն որ ցրումը վերսկսի: Ջոկման 49 կեդրոններու վրայ 31 կեդրոն գործադուլի մէջ են:

ԹՈՒՐՔ ՎԻՊԱԳԻՐ Օ. Փամուք Հայկական Ցեղասպանութեան մասին յայտարարութիւններէն ետք այնքան մեծաթիւ սպառնալիքներ ստացած է որ ջնջած է Գերմանիոյ հինգ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած հանդիպումները: Գերմանացի հրատարակիչը ըսած է թէ վիպագիրը տխուր է ջնջումի որոշումին պատճառով, բայց չի փափաքիր աւելի հրահրել կացութիւնը: Օ. Փամուքի ուղղուած քննադատութիւնները մինչեւ իսկ պնդած էին որ ան Նոպէլեան մրցանակին արժանանալու նպատակով նման գրգռիչ արտայայտութիւններ ունեցած էր:

ԻՍՐԱՅԷԼ ապահովութեան սահմանափակ հակակշիռ մը յանձնած է Պաղեստինցիներուն Երիքովի վր այ (Այսրյորդանան), ուր դեռ կան իսրայէլցի զինուորներ: Մինչեւ չորս շաբաթ, Իսրայէլցիք պէտք է բոլորովին հեռանան քաղաքէն: Իրականին մէջ, իսրայէլցի զինուորները, ներկայիս, պէտք է ձգեն որ Պաղեստինցիք ազատօրէն անցնին Երիքովէն եւ միայն ելքը հակակշռեն, բայց ճիշդ հակառակն է որ կը պատահի, երկար ժամեր հերթի կը սպասեն մուտքին եւ ելքը դժուարին է:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ սպաննուած մեծ դրամատիրոջ՝ Էտուար Շթէրնի մարդասպանը գտնուած է, յանձին Ֆրանսուհիի մը որ իր հոմանուհին էր, բայց ունէին նաեւ դրամական հարցեր: Ենթական՝ Սեսիլ Պ. խոստովանած է, բայց արարքին բուն պատճառը ծանօթ չէ: Անկարելի չէ նըկատուիր որ դրամական հաշուեյարդար մը ըլլայ կամ սեռային հարց մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մարտ 16/17)

«ՀԱԲ»Ի ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ՄԱՀԱՑԱԾ

Մարտ 14ին 45 տարեկանին մահացած է "ՀԱԲ"ի (Հայաստանի Ազգային Բանակ) հրամանատար, փոխ գնդապետ Ռազմիկ Վասիլեան: Ծնած էր 1960ին, Նժդեհի գաղափարները իւրացուցած, ան Ղարաբաղի հարցին ու ազգային ազատագրական պայքարի ծրագիրը իրականացնելու միակ միջոց կը նկատէր աշխարհազօրի, ապա ազգային բանակի անյապաղ ստեղծումը: Ռ. Վասիլեան հիմնելէ ետք "ՀԱԲ"ը, Պաշտպանութեան նախարարութեան կառոյցներուն մէջ ծառայած է հայրենիքի պաշտպանութեան գործին: Թաղումի արարողութիւնը տեղի կ'ունենար Մարտ 17ին, մարմինը կ'ամփոփուէր Եռաբլուրի պանթէոնին մէջ:

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանը Ա. Դրիսկով իր պաշտօնավարութեան աւարտին հրաժեշտի հանդիպում ունեցած է Բրիւսով լեզուագիտական համալսարանի դասախօսներուն եւ ուսանողներուն հետ: Շեշտելով հայ եւ ռուս ժողովուրդներուն մերձեցումի նոր կարելիութիւնները, ան ըսած է. "Այն ճամբան զոր երկու ժողովուրդները կտրած են միասին, երաշխիք է որ Ռուսաստան ապագային եւս կը շարունակէ մնալ Հայաստանի": Ապա գոհունակութեամբ անդրադարձած է հայեւռուս աշխոյժ յարաբերութիւններուն, յիշելով Հայաստանի մէջ կազմակերպուած Ռուսաստանի տարին (2005), Ռուսաստանի մէջ գալ տարի կազմակերպուելիք Հայաստանի տարին, ռուսերէնի ուսուցումին Հայաստանի մէջ տրուած կարեւոր տեղը, միասնական մրցաշարքերը, եւլն.:

ՇԱՀՈՒՄԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Մարդկային Իրաւունքներու Եւրոպական Ատեանը պիտի քննէ "Շահումեան - Գետաշէն" հայրենակցական միութեան Ազրպէյճանի դէմ բացած դատը: Լուրը հաղորդած է Մարդկային Իրաւունքներու պաշտպան Լարիսա Ալավերդեան: Ան յիշեցուցած է որ յառկապէս 1992ին ազրպէյճանական իշխանութիւններու որոշումով Շահումեանի հայաբնակ քսան գիւղերու բնակիչները տեղահանուած են, զրկուած իրենց բնակարաններէն եւ ըստացուածքէն, տասնեակ հոգիներ ալ ըսպաննուած են:

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԹԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Գարեգին Բ. եւ Արամ Ա. Կաթողիկոսներուն նախաձեռնութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը կը մշակէ այն քայլերը որոնց շուրջ յառաջիկային բանակցութիւն կը տարուի Էջմիածնի Մայր Աթոռի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւններուն միջեւ ծագած տարակարծութիւնները կարգաւորելու եւ վերամիաւորման ուղղութեամբ: Տեղեկացնելով այդ մասին, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըսած է թէ անցեալ դարուն ծնունդ առած ու 1956ին իրենց գագաթնակէտին հասած տարակարծութիւնները պատճառ եղած են որոշ թեմերու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անցնելուն: Այսօրուան աշխատանքները նպատակ ունին ստեղծելու պայմանները ուր Հայ Եկեղեցին կարենայ միասնական ձեւով ծառայել հայ ժողովուրդին:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ ՍՐԲԱՑՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ

Մայր Աթոռին կողմէ ստեղծուած է յատուկ յանձնախումբ մը որ աշխատանք կը տանի Ցեղասպանութեան զոհերը Հայ եկեղեցիի սուրբերուն շարքին դասելու:

Երիտասարդներու հետ Մարտ 16ին հանդիպումին Գարեգին Բ. յայտնած է թէ Ցեղասպանութեան 90ամեակին առթիւ ոգեկոչումի արարողութիւններ կը կատարուին նաեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին նախաձեռնութեամբ: Խորհուրդը 1964ին արդէն ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը, պահանջելով որ Թուրքիա ընդունի զայն եւ հատուցանէ:

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄՆ-ՈՒ ՄԷՋ

ԱՄՆ-ու զանազան քաղաքներուն մէջ ձերբակալուած է զէնքի մաքսանենգներու խմբակ մը որուն պարագլուխը յայտնուած է 26 տարեկան Արթիւր Սողոմոնեան: Խմբակին անդամներուն, հեռաձայններուն ունկնդրութենէն երեւան ելած է որ արդիական զէնք կը գնեն Ռուսաստանէն, Վրաստանէն, Ուկրանիայէն: Այդ անդամներուն մէջ կան երբեմն ապօրինի կերպով ԱՄՆ բնակող Հայաստանի, Վրաստանի, Ռուսաստանի, Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու եւ Հարաւափրիկեան Հանրապետութեան քաղաքացիներ:

18 հոգի ամբաստանուած է արդիական զինամթերք մը ապօրինի կերպով ԱՄՆ մտցնելու յանցանքով: Կատարուածին մասին տեղեկացուցած է "Նիւ Եորք Թայմզ"ը. ըսած է թէ զէնք հայթայթողներու հետ խօսելու ընթացքին Ա. Սողոմոնեան պնդած է թէ ինք յոյս ունի Չէչէնիայէն զէնք ստանալու: Ձերբակալուածները յաջողած են մինչ այդ գնորդներ, ինքնաձիգներ վաճառել Միացեալ Նահանգներու մէջ: Մանհաթընի դատախազը անկարելի չէ նկատած նոր ձերբակալութիւններ, նաեւ ԱՄՆ-էն դուրս:

ԱՆԿԵՂԾ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԻՆ ԲԱՆԲԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ

Դ.

ՊԷՐՔԹԱՅ-ԱՔՉԱՄ ԶՈՒԳԱՀԵՌ ՄԸ ԹԵԼԱԴՐՈՒԱԾԸ

Թ. Աքչամի ու Հ. Պէրքթայի նման Թըրքական պաշտօնական տեսակէտին այլախոհ, սակայն անկեղծ նկատուած (Հայերու լայն մեծամասնութեան մը կողմէ) գիտնականներու նկատմամբ վերապահութիւնը ներկայի պայմաններուն մէջ աւելորդ բծախնդրութի՞ւն է, թէ որոշ իրականութիւններ տեսնելու եւ զգուշաւորութեան դիրք մը չարժելու նախընտրութիւն:

Հասկնալի է որ կայ հանրային տրամա- [illegible] տեւաբար մեծարանքի, երբեմն մինչեւ իսկ երախտագիտութեան, զգացումներ արտայայտուին Աքչամի, Պէրքթայի նմաններուն: Ցետոյ, այնքա՛ն վարժուած ենք խրատագրկումի, անարդարութեան ամէնէն մօտիկ թիրախը ըլլալու ամէն առեն որ դրական ամէնէն փոքր շեղումն ալ դիւրութեամբ մէկդի ձգել կու տայ սթափութեան մեր բնազդը: Բան մը որ արդէն մեծ ծանրութիւն չունի մեր իրականութեան մէջ:

Այս բոլորով հանդերձ, առնուազն հետաքրքրական փորձ է բանալ վերապահութեան թղթածրարը, տեսնելու համար թէ այդ տեսանկիւնէն ի՛նչ կու տայ «այլախոհ»ներու ըսածն ու գրածը: Ատիկա ընելու համար պէտք է առնուազն երկու իրականութիւն աչքի առջեւ ունենալ. առաջինը այն է որ Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը ո՛ր թեւին ալ պատկանի, հասկցած է որ տասնամեակներու ժխտումի, ուրացումի քաղաքականութիւնը այլեւս սնանկացած է: Կարեւոր չէ թէ ի՛նչ ազդակներ մեծագոյն դերը ունեցան այդ գիտակցումին մէջ: Խականը այն է որ Թուրքիա մըտած է գրեթէ անդառնալի ճամբու մը մէջ ուր ա՛լ չեն զօրեր «մենք չէինք, անոնք էին» պնդումները: Երկրորդ իրականութիւնը, նոյնքան ակնյայտ, այն է որ Թուրքիա կ'ուզէ միանգամընդմիշտ փրկըւիլ 1915ի կալանքէն, որքա՛ն ալ պաշտօնական կեցուածքին մէջ շատ բան փոխուած չըլլայ: Ըսուածին գլխաւոր ապացոյցն է վերջին տարիներուն լրատուներուն տրուած «ազատութիւնը» որով հայկական ցեղասպանութիւնը գրեթէ ամէնօրեայ նիւթի վերածուած է:

Սակայն 1915ի կալանքէն փրկութիւնը ամէնէն դժուար գործերէն մէկը կը հանդիսանայ Թրքական պետութեան համար: Ինչպէս ըսուեցաւ, գրուեցաւ արդէն, այդ փրկութիւնը կրնայ պետութեան հիմերը ցնցող ազդակ ըլլալ: Վագրֆներու վարչութեան կապուած հայապատկան միայն քանի մը տասնեակ կալուածի հարցով երբ կը յայտարարուի թէ անոնց համայնքին վերադարձը անդիմագրաւելի ըլլալու չափ ծանրակշիռ խնդիր կը ստեղծէ, կարելի է երեւակայել ցեղասպանութեան մը պատասխանատուութիւնը ստանձնելուն դըժուարութիւնը:

Նկատի առած հարցին վերջնական լուծումին շատ ծանր պարտադրանքներն ու այդ բեռը անոնցմէ խուսափելով թօթափելու Թրքական ձգտումը, դժուար չէ բացատրել ցեղասպանութեան նիւթին վերջին տարիներու լայն հրապարակայնացումը: Ատոր մէջ կայ թէ՛ հարցը սովորականացնելու, կերպով մը թափուի բընոյթը մէկդի ձգելու, թէ՛ հայկական բազկերակը քննելու նպատակը: Առաջինը Թրքական իշխանութիւններէն կու տայ խօսքի, մտածումի ազատութեան ջատագովի պատկերը. երկրորդը զանազան փորձերով կ'ուզէ տեսնել թէ ո՛ր հանգրուանին կրնայ ընդունելի ըլլալ: Առաջին շրջանին նիւթը քննարկումի, վիճարկումի սեղան բերել գերագոյն գիծում էր. յետոյ [illegible] ղը, միւս օր սեղան գայ այսօրուան «ցաւ յայտնել»ու տրամադրութեան հետ «ներողութեան» պարտքը:

Փուլային այս զարգացումը ակներեւ կերպով նշմարելի է այլախոհներու տեսակէտներուն, իսկ աւելի քողարկուած, ժլատ ձեւով՝ իշխանութեան դէմքերու արտայայտութիւններուն մէջ: Այսուհանդերձ, դժուար է խօսիլ զուգահեռի մը մասին. պարզուած պատկերը աւելի կը յուշէ դերերու բաշխում մը: Կայ իշխանութիւնը որ իբրեւ թէ կը մնայ նոյն անզիջող դիրքին վրայ, ու կան այլախոհները որոնք քայլ առ քայլ զարգացնելով իրենց թեզը, չըսուելիք բաներ կ'ըսեն: Սակայն օր մըն ալ յանկարծ կը յիշուի ցեղասպանութիւնը ճանչնալու նախկին նախագահներէն Թ. Էօզալի անակնկալ տրամադրութիւնը որ մաս չի կազմեր անշուշտ այլախոհներու խումբին. ոչ ալ այսօր յիշեցումը ընողը: Կամ Թուրքիոյ վարչապետը հազար անգամ կրկնելէ ետք հարցը պատմական շրջանակին մէջ ձգելու թեզը, օր մըն ալ մատ մը կ'ընդլայնէ սահմանը, մօտենալով քաղաքական ոլորտին, ըսելով թէ անոր շառ պատմաբաններու վճիռին հետեւելով նոյնիսկ կրնան պատասխանատուութիւն մը ընդունելու պատրաստ գտնուիլ...:

Ինչ կը վերաբերի «այլախոհ»ներէն օրինակ Թ. Աքչամի, Հ. Պէրքթայի, անոնց առաջին ելոյթներէն, էջերէն մինչեւ այսօրուանները ճշմարտութեան մօտեցումի, արտայայտութեան յստակ աստիճանուորում նշմարելի է: Աքչամի այդ ուղղութեամբ առաջին հատորը (Թուրք ազգային ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը) շատ մը անասելիներ սլիտակի վըրայ սեւով տալով հանդերձ, խորքին մէջ 1915ին Թուրքերու արարքը ձեւով մը արդարացնող բնոյթ կը կրէր. ամէնէն հակիրճ կերպով ըսուած՝ տեսակէտը այն էր որ Թրքական ազգային ինքնութեան յաղթումը պատճառ եղած էր Հայերը բնաջնջելու քաղաքականութեան: Իսկ նոյն դէմքին նորագոյն էջերը արդէն կը շօշափէին հատուցումի նիւթը: Նոյնն է պարագան Հ. Պէրքթայի, քանի գիտաժողովի իր ըսածներով ան պաշտօնական թեզը արտայայտողի տպաւորութիւն գործած, այդ ուղղութեամբ նկատողութիւններու թիրախ եղած է: Մինչ այսօր, ինչպէս վերջին հարցազրոյցը, («Ցառաջ» Մարտ 16) կը խօսի «ցեղային մաքրագործում»ի, միմայն Հայերը իրենց հայ ըլլալուն համար թիրախ առած բնաջնջումի ծրագրը ւած քաղաքականութեան մը մասին: Մանաւանդ որ իրեն հետ զրոյցը վարող լրագրողը ինք եւս մէկ-երկու օր առաջ իր կարգին ընդլայնած է սահմանները, ելքի ճամբայ մըն ալ ցոյց տալով. «Այս խնդրին մէջ աւելի ճիշդ է մերժել Իթթիհատականներուն ժառանգութիւնը եւ Թուրքիան փրկել անոնց գործած մեղքէն: "Թուրքիա պատասխանատու չէ այդ շրջանի դէպքերէն". ասիկա ըսել այնքան դժուա՞ր է" հարց կու տայ ան («Մարմարա», Մարտ 9):

Երբ այս բոլորը միաժամանակ նկատի կ'առնուին, մարդ կ'ունենայ այն տպաւորութիւնը թէ Թուրքիոյ մէջ «ցեղասպանութեան զսպանակ» մը կայ ու անտես ձեռքեր զայն կը լարեն, ըստ կացութեան: Անշուշտ կացութեան դերակատար են ազգայնամոլ, հայատեաց տարրերն ալ որոնք բանակ կը կազմեն, «գիտնական»ներէն մինչեւ սարերու հովիւը երկարող հարուստ տարբերակումով: Ու անոնց ալ ուղղուած են ճշմարտութեան խօսքին բարեխառնութեան փոփոխութիւնները: Ճիշդ է որ դիւրին չէ յանկարծակի ոստումով մը մերժել օսմանեան ժառանգութիւնը որմէ ազգային հպարտութեան անթիւ կուսան հանած են Թուրք յաջորդական սերունդները: Ու կը չարունակեն հանել: Ի՞նչպէս հասկցնել անոնց որ սեւ, մօտ դարէ մը ի վեր ամէն օր լայնցող ու աւելի՛ մրոտող արատ մը կը զօրէ չէզոքացնելու դարերու հպարտութիւնը: Ու առարկանաբար զսպանակին թուլացումը ինկայէս դաստիարակչական դժուար այս գործին լաւագոյն մեթոտը կը թուի:

Հարցը հոն է թէ ո՛վ կը լարէ այդ զսպանակը: Կարելի՞ է մտածել որ Թուրքիոյ նման մինչեւ յետին մանրամասնութիւն ամէն բան կեդրոնացուցած իշխանութեամբ երկրի մը մէջ մտաւորականը, այլախոհն է այդ գործին յառաջապահը: Կրնա՞յ պատահիլ որ անոնց գծած ճամբուն հետեւորդ ըլլան ղեկավարները: Մանաւանդ ցեղասպանութեան չափ տաժանելի հարցի մը պարագային:

Թուրքիոյ ժողովրդավարացման, ազատականացման ամէնէն խորապէս համոզուածին համար ալ անկեղծութեամբ նման հաւանականութիւն տեսնել, բաւական դժուար է: Մանաւանդ երբ բազմաթիւ օրինակները կան Թուրք ղեկավար դէմքերու ճապկումներուն, պատճառաբանութեան ջանքերուն, ի գին օտար շրջանակներու նետերուն, կամ հեգնանքին: Մտաւորական յառաջապահներու հետեւելու իմաստութիւնը ունեցողը տասը տարիէ ի վեր ինք իրեն խնայած պիտի չըլլա՞ր այդ հակազդեցութիւնները:

Մինչդեռ ամէն բան տրամաբանականին հունին մէջ կը մտնէ երբ մտածուի որ զսպանակը լարողները մտաւորականը, այլախոհը չեն, այլ իշխանութիւնը. առաջինները, նոյնիսկ երբ անկեղծ է ճըշմարտութիւնը ըսելու իրենց ձգտումը, զսպանակէն բացուած դաշտին սահմաններուն վրայ մնալու պայմանով կրնան ատիկա ընել: Ու ամէն անգամ որ պարտադրաբար մաս մը կը լայննան սահմանները, հրապարակուած տեսակէտներուն խտութիւնն ալ կ'աւելնայ:

Անիրաւութի՞ւն է անկեղծ ու խիզախ Թուրք մտաւորականներու ընթացքին դէմ նման վերապահութիւն: Ո՛վ գիտէ: Նոյնիսկ երբ ատիկա է պարագան, հարց մը պիտի չստեղծէ: Ողճահարութիւնը երբ հիմնապէս բացակայ է գտնուելու կոչուած դիրքերէն, մենք պիտի չըլլանք անոր ապաստան տուողը: Կը բաւէ որ Թրքական զսպանակին ամանակին չենթարկըւինք կարօտէն, առանց բանաւոր պատճառի վերցնելով Թուրքին «մտաւորական»ին ալ, «այլախոհ»ին ալ չակերտները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅԱՐՄԱՐՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Վերջերս Երեւանի ամերիկեան հիւպատոսարանի պաշտօնեայ մը ձերբակալուեցաւ կաշառքով վիզա ծախելու յանցանքով: Հայաստանէն արտագաղթելու, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներ երթալու դժուարութիւնները վիզայի սովորական սակը բազմապատկելով չահաւէտ գործի մը վերածեցին զայն: Ի հարկէ, այդ Ամերիկացին բացառութիւն մը չէր, քազմաթիւ երկիրներու նման պաշտօնեաներ նոյն յանցանքին վրայ գտնուած են ու միշտ ալ պիտի գտնուին, այնքան ատեն որ այդ երկիրները, Հայաստանի նման, իրենց կառավարական եւ ընկերային կարգ ու սարքով ժողովուրդի տնտեսական ցած մակարդակով իրենց քաղաքացիները արտագաղթի կը մղեն:

Բայց մեր նիւթը Հայաստանի ընկերային – տնտեսական վիճակին քննութիւնը կատարել չէ, այլ այդ կացութեան ստեղծած երկու տխուր երեւոյթները՝ արտագաղթ եւ արտագաղթի արտօնութիւն տալու/առնելու առթիւ գործուած անպարկեշտ միջոցը՝ կաշառքը: Հայաստանի մէջ տարածուած, բնական երեւոյթ դարձած կաշառակերութիւնը քաջալերեց այդ ամերիկացի պաշտօնեան որ կաշառք ուտէ. որովհետեւ եթէ չըլլային կաշառք տուողներ, պիտի չըլլային նաեւ կաշառք ստացողներ: Այդ պաշտօնեան պարզապէս յարմարեցաւ տիրող սովորութեան, որովհետեւ, իր մէջ կար արդէն այդ հակումը: Դրամը հլացուցիչ բան է եւ քիչերու տրուած է սկզբունքայնութեամբ ու զօրաւոր կամքով չենթարկուիլ անոր հրապոյրին:

Դատապարտելի է նաեւ միջնորդութեամբ գործ յաջողցնելը: Միջնորդութիւնը կրնայ ըլլալ դրամական, կամ բարոյական–բարեկամական ձեւի տակ: Դրամական կաշառքի մասին խօսած ըլլալով, մեր ակնարկը կեդրոնացնենք "բարեկամական" միջնորդութեան, որ նոյնպէս անընդունելի է, եթէ հարցը կը վերաբերի սովորական, օրինաւոր գործի մը կարգադրութեան: Օրինակի համար կառավարական գրասենեակի մը հետ ունեցած մէկ գործդ յաջողցնելու համար բարեկամական միջնորդութիւն մը որքան ալ օգտակար ըլլայ, անընդունելի եւ ընդվզեցուցիչ ձեւ մըն է ատիկա: Եթէ դիմողին խնդրանքը օրինական է, պէտք չէ այդ միջնորդութիւնը: Իսկ եթէ անօրինական է, միջնորդութիւնը անզօր պէտք է մնայ: Մենք այստեղ՝ Գանատայի մէջ կամ եւրոպական յառաջացած երկիրներու մէջ, ընդհանրապէս զերծ ենք այդ կարգի միջնորդութիւններէ, թէեւ մեծ գործերու համար բարձր մակարդակի միջնորդութիւնները և կաշառքը բացառուած չեն: Բայց Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հայաստանի մէջ սովորական երեւոյթ դարձած է միջնորդութեամբ գործ կարգադրելը: Հայաստանի մէջ այդ մարդին յա-

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԸՍՈՒԱԾԸ

Ցեղասպանութեան նիւթով Թուրք մըտաւորական Հ. Պէրքթայի "Միլլիյէթ"ի հարցազրոյցին ("Ցառաջ", Մարտ 9 եւ 16) ըսածներուն հակազդեցութիւնները ցոյց տուած են թէ Թուրք հանրային կարծիքը որքա՛ն պէտք ունի Ցեղասպանութեան նիւթին սովորականացումին. ասիկա, անկախ պաշտպանուած թեզին բընոյթէն:

"Միլլիյէթ" (Մարտ 14) գրեթէ լման էջ մը յատկացուցած էր Պէրքթայի հարցազրոյցին անդրադարձներուն: Միայն համացանցի կայքէջէն նոյն օրը 35 հազար հոգի կարդացած է զրոյցը. իսկ չարթըւան ընթացքին մօտ հազար իմակ ղրկըւած: Անոնց առարկութիւնները կրկնած են Թուրք պաշտօնական թեզը (Ցեղասպանութիւն չէ, պատերազմական պայմաններուն մէջ փոխադարձ սպանութիւններ էին, Պէրքթայ պատմաբան չէ, օսմանեան դիւաններուն մէջ պրպտում կատարած չէ, զրուցավարը պէտք է պահանջէր Հայերու տարագրութեան մասին Իթթիհատի "գաղտնի հրահանգներ"ուն փաստերը):

Թերթը հազարէն առանձնացուցած էր երկու իմակ. առաջինը Պատմութեան հիմնարկի նախագահ Հալաչօղլուի, միւսը Հայկ. ուսումնասիրութիւններու բաժնի պետ փրոֆ. Հ. Էօզտէմիրի կողմէ ղրկուած: Հետաքրքրական է մանաւանդ առաջինը. պետական – պաշտօնական տեսակէտին ծիծաղելի ըլլալու գնով իսկ բաներ Հալաչօղլու Պէրքթային կ'ուղղէ "պատմութեան մեթոտաբանութիւնը մէկդի ձգելով արժեւորումներ ընել"ու ամբաստանութիւնը: Ըսածներուն մեծագոյն մասը սխալ կը նկատէ, ատիկա վերագրելով անոր օսմաներէն չգիտնալուն, օսմանեան դիւաններուն վրայ աշխատած չըլլալուն: Ապա կ'ըսէ թէ պատրաստ է փաստելու թէ օդային սպանդալիք չէ հարցը ՄԱԿ-ին տանելու իրենց առաջարկը:

Երկրորդը՝ փրոֆ. Էօզտէմիր երեք տարիէ ի վեր Պէրլինի մէջ կ'ուսումնասիրէ եղեր Թալաթի սպանութիւնը ու մօտ ատենէն պիտի հրապարակէ ուսումնասիրութեան արդիւնքը:

տում բառեր կամ ասացուածքներ ալ ըս«տեղծուած են, ինչպէս՝ փափալ, Խ.Ծ.Բ. (Խնամի - Ծանօթ - Բարեկամ) եւլն.:

Իսկ Լիբանանի մէջ ուսաբեան կառավարական եւ ոչ-կառավարական դրասենեակներէ ներս գործ յաջողցնելու ամենազօր բանալին է, եթէ մանաւանդ գործածուած ըլլայ նիւթականով: Քաղաքացիին տարրական իրաւունքներուն մաս կազմող ամէնէն սովորական գործն իսկ, առանց ուսաբայի չի վերջանար: Գործերու այս ընթացքին հանդէպ մարդոց դիրքորոշումը գիտենք երկու դասակարգի կը բաժնէ՝ անպարկեշտ այդ գործելակերպին ակամայ տեղի տուողները, եւ դիւրաւ յարմարողները: Դիւրաւ յարմարողները, հակադրուելով առաջին դասակարգի մարդոց, իրենց սեփական շահին ու հանգիստին համար ոտնակոխ կ'ընեն արդարութիւն, իրաւունք եւ օրէնք, օժանդակելով կաշառքի եւ ուսաբայի մթնոլորտի զարգացման: Այդպիսիները ուր ալ ապրին դիւրաւ կ'ընդօրինակեն տեղւոյն բարքերուն այդ յոռի կողմերը որոնք արդէն իսկ կը յարմարին իրենց նկարագրին:

Օրինակ, Արեւելքէն Ամերիկա նոր գաղթած մէկը երբ իր բարեկամին դրասենեակը կը հանդիպի, արմանք-զարմանքով կը տեսնէ որ բարեկամը քովի սենեակէն իր սուրճը բերելով հանգիստ կը խմէ, առանց իրեն ալ առաջարկելու: Եւ երբ ապշահար բարեկամը դիտել կու տայ անոր արարքը, նախկին արեւելքցին կը ջանայ արդարանալ. - "Այստեղ այսպէս է բարեկամս. ամէն մարդ coin-ը մեքենային մէջ կը խոթէ եւ իր սուրճը կ'առնէ": Պարզ է որ յարմարած է նոր միջավայրին, իրեն յարմարող մասը ընդօրինակելով:

Զուարճապատմի կարգ անցած էր Պէյրութէն Փարիզ այցի գացած հարուստ նպարավաճառի մը պատմութիւնը: Փարիզէն վերադարձին, ըստ հին սովորութեան, իր բարեկամը դիմացը նստեցուցած, ան յատուկ գոհունակութեամբ կը պատմէ փարիզեան իր արկածախնդրութիւնները՝ այդ միջոցին իրարու ետեւէ սիկառէթ վառելով եւ տուփը գրպանը սահեցնելով: Փարիզ այցելած ընկերոջ այս նոր վարուելակերպէն այլայլած բարեկամը երբ դիտել կու տայ անոր այս նոր վարմունքը, ան կը ջանայ արդարանալ ըսելով թէ "Փարիզ այսպէս կ'ընեն": Փարիզէն ընդօրինակելի շատ երեւոյթներու մէջէն նպարավաճառը ընտրած էր իր նկարագրին յարմարողը:

Մարդ արարածին յարմարելու կարողութիւնը համապարփակ է: Ստեղծուած կեանքի նոր պայմանները երբ նոր ապրելակերպ կը պարտադրեն, կամայ-ակամայ, ան նորին ալ կը յարմարի, եթէ նոյնիսկ հաճելի չէ ատիկա իրեն: Վերապրելու բնազդը գինք յարմարելու կը մղէ: Այս հասկացողութեամբ կարելի է բացատրել խառն ամուսնութիւններու հիմնական պատճառը: Հայ տարրը իր ապրած օտար միջավայրերուն դիւրին համակերպելու եւ իր մարդկային ու քաղաքացիական իրաւունքներուն առաւելագոյն չափով տէր կանգնելու համար խառն ամուսնութիւններու դիմել սորվեցաւ յաճախ: Խառն ամուսնութիւններու տոկոսը աւելի բարձր է այն երկիրներուն մէջ, ուր անբնական, անօրինական կամ պատերազմական վիճակ կը տիրէ: Այս իրականութեամբ կը բացատրուի, օրինակի համար, Լիբանանի պատերազմին ընթացքին հայ երիտասարդութեան յատկապէս իգական սեռին խառն ամուսնութիւններու տոկոսին բարձրանալը: Սակայն բարձր մշակոյթի տէր ու մեծ ժողովուրդներու զաւակներուն հետ կնքուած խառն ամուսնութիւնները կարելի չէ միայն յարմարելու բնազդով բացատրել: Այս պարագային ձուլումն է հիմնական պատճառը, սակայն մանրակրկիտ քննութեան մը պարագային, պիտի տեսնուի թէ ձուլումն ալ որոշ չափով յարմարելու ձգտումին հետեւանքն է:

Կեանքի պայմաններուն առընթեր կլիման ու միջավայրն ալ, իրենց կարգին, ապրելակերպ տնօրինող ազդակներ են, որոնց չյարմարողը չի կրնար վերապրիլ: Ոտարոպիկ Ափրիկեցին չի կրնար բեւեռային շրջաններու ցուրտին մէջ ապրիլ, առանց յատուկ զգեստաւորումով եւ իրեն յատուկ այլ զգուշաւորութիւններով յարմարելու այդ ցուրտ կլիմային: Կամ, բեւեռային ճերմակ արջը, որքան ալ տոկուն կենդանի ըլլայ, չի կրնար ապրիլ ափրիկեան տաք կլիմային տակ, ինչպէս առիւծը՝ բեւեռային ցուրտ կլիմային մէջ, եթէ իրենց համար ստեղծուած չեն յատուկ պայմաններ որոնց յարմարելով միայն կրնան վերապրիլ: Պարագան նոյնն է բուսական աշխարհին համար:

Ակնյայտ է որ յարմարողականութիւնը գոյութիւն պահպանելու ամէնէն զօրաւոր զէնքն է, սակայն չերաշխաւորեր պահպանուողին որակին ու տեսակին շարունակականութիւնը: Կլիման եւ այլ պայմաններ յառաջ կը բերեն տեսակի փոփոխութիւն կամ նոր տեսակներ: Այս երեւոյթով կը բացատրուի դարերու ընթացքին միլիոնաւոր Հայերու ձուլումը աշխարհի զանազան ժողովուրդներուն մէջ:

Յարմարողականութեան ծնունդն են նաեւ այն կիսահայերը, որոնց համար ազգ, հայրենիք ու լեզու անկարեւոր բաներ են իրենց անիմաստ կեանքին մէջ:

Հ. Ն.

Մոնրէալ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգ. Լ. եւ Ս. Յակոբեան դոլէժին մէջ, կը շարունակուի Համազգայինի Հայագիտական Բարձրագոյն Հիմնարկի տնօրէնութեան նախաձեռնած ու կազմակերպած հայագիտական դասախօսութիւններու շարաթական շարքը: Երկրորդ դասախօսութիւնը (Առաջինը նուիրուած էր Իսրայէլ Օրիի, տես՝ «Յառաջ» Մարտ 11) տեղի ունեցած է Փետրուար 18ին: Դասախօսը եղած է Վիգէն Աւագեան, նիւթ ունենալով՝ «Դաւիթ Բէկ եւ մարտական աւանդներու վերականգնումը»: Ան, ակիզբը պարզած է 18րդ դարու քաղաքական պայմանները Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն՝ Պարսկաստանի, Օսմանեան կայսրութեան եւ Ռուսաստանի մէջ: Խօսելով Դաւիթ Բէկ շարժումին մասին, նշած է որ Դաւիթ Բէկ 1722-1725 մաքրած է Սիւնիքը թշնամի ցեղախումբերէ, Պարսկական վարչակազմէ, դէմ դրած է դաշնակցային ուժերուն եւ օսմանցիներուն. ստեղծած է անկախ իշխանութիւն եւ սկսած է գործակցիլ միւս անկախ իշխանութեան՝ Ղարաբաղի հետ: Դասախօսը լայնօրէն անդրադարձած է Հալիձորի ճակատամարտին, իբրեւ պատմութեան մէջ Հայերու մղած յաղթանակներէն ամէնէն փայլունը Օսմանեան բանակին դէմ: Դաւիթ Բէկի միջոցաւ հայութիւնը փորձած է առաջին անգամ ըլլալով՝ զէնքի միջոցով իր անկախութեան տիրանալ: Փետրուար 25ին, ներկայացուած է դասախօսական շարքին երրորդը: Յովիկ Պերթիզլեանի նիւթը եղած է «Ռուսական ազդեցութիւնը Անդրկովկասի մէջ 19րդ դարու սկիզբը»: Այդ ժամանակաշրջանին իրարու հակամարտ պետութիւններ Հայաստանի տիրապետած են, մեկնելով իրենց շահերը հետապնդելու քաղաքականութենէն: Պարսկաստան եւ Թուրքիա ձեռք դրած են Հայաստանի արեւելեան եւ արեւմտեան տարածքներուն վրայ: 1828-1829 եւ աւելի ուշ կատարուած գործողութիւնները երեւան հանած են հայ քաջարի ժողովուրդին մարտունակութիւնը, հաւատարմութիւնը՝ ցարական Ռուսաստանի, որ չէ ունեցած սակայն յուսադրիչ հետեւանքներ:

⁂

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Վ.Վ. Տէր-Զաքարեան» սրահին մէջ, Փետրուար 20ին, հանդիպում-ճաշ մը տեղի ունեցած է, որուն նպատակն էր իրարու մօտ բերել տեղւոյն մէջ գործող բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները եւ 25 տարեկանը բոլորող երիտասարդ - երիտասարդուհիները: Հիւրընկալութիւնը ապահոված են «28-40» խմբակի անդամները: Շուրջ 130 հոգիի ներկայութեան Թաղականութեան ատենապետը՝ Վարդգէս Գոմտաքճեան բացումը կատարած է եւ անդրադարձած հանդիպումին անհրաժեշտութեան եւ նպատակին: Խօսք առած է Սելանիկի հոգեւոր հովիւը Մակար արք. Աշգարեան: Նշած է որ հանդիպումը խնկութեամբ վերամիացման, վերահաստատման ու վերյիշեցման պահ մըն է: Ան շեշտը դրած է հայ ընտանիքին եւ անոր ունեցած հական եւ այժմէական դերին վրայ ներկայ ընկերութեան մէջ, յիշելով հիմնական երեք նպատակներ. ա) իրարու ծառայել, բ) իրար գօտեպնդել, գ) իրար ամբողջացնել իբրեւ մէկ մարմնի անդամներ: Ապա, խօսք առած է Թաղականութեան ատենադպիր Սեպուհ Գասպարեան, որ պարզած է գաղութին իրավիճակը եւ ներկայացուցած է գործող իւրաքանչիւր միութիւն իր ունեցած, բերած եւ կատարած աշխատանքներով, որոնք բոլորն ալ կը ծառայեն՝ հայապահպանութեան: Յանուն «28-40» խմբակին, Պետրոս Հալաճեան ներկայացուցած է խմբակին յառաջացման նպատակն ու ապագային ծրագիրները:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 27ին, կատարուած է գանատահայ սոփրանօ Իզաբէլ Պայրագտարեանի շքանշանի տուչութիւնը: Կրօնական արարողութեան նախագահած է թեմին առաջնորդը՝ Բագրատ Եպիսկ. Գալստանեան: Երգեցողութեան մասնակցած է սոփրանօն: Ապա, Զարեհ Ա. Քհնյ. կարդացած է հայրապետական կոնդակը: Բագրատ Եպիսկ. ալ, յանուն Գարեգին Բ.ի, Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ շքանշանով պարգեւատրած է Իզաբէլ Պայրագտարեանը:

Ասկէ Անկէ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Սաուտի Արաբիայէն, Քուէյթէն, Քաթարէն, Արաբական իշխանապետութիւններէն հազարաւորներ ներկայ գտնուած են գեղեցկութեան մրցումին որ կազմակերպուած է արաբական անապատին մէջ: Ժիւրին ոչ մէկ գեղեցկուհի թագադրած է, ընտրութիւնը վերաբերած ըլլալով Արաբիոյ գեղեցկագոյն ուղտին...

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Ասոնք ընդհանրապէս գաւառացի ամուրիներ էին, ծեր, երիտասարդ, պատանի, գործի եւ զբաղումի տէր անձեր, որոնք յանկարծ, իրենց խանութին մէջ կամ ճամբան ձերբակալուած ու առանց հարցաքննութեան բանտը նետուած էին ու հիմա կը տարուէին մորթուելու:

Այդ անձկութեան օրերուն չէի կրնար երկար ժամանակ մնալ, ընթերցում մը կամ լուրջ աշխատութիւն մը ընել: Հազիւ շաբաթը քանի մը անգամ խմբագրատուն կը հանդիպէի թերթօնիս ձեռագիրը տալու համար ու կը հետաքրքրէի նորանոր ձերբակալութիւններու լուրեր իմանալէ ետքը:

Օր մը Արտաշէս Գալփաքճեան ըսաւ ինծի.

- Կ'ուզե՞ս որ քեզի բարեկամական խորհուրդ մը տամ:
- Տո՛ւր տեսնենք:
- Սա մօրուքդ ածիլել տուր:
- Ինչո՞ւ համար:
- Որովհետեւ սրածայր մօրուքը ուշադրութիւն կը գրաւէ:
- Իրաւունք ունիս, ըսի ու խկոյն գացի մօրուքս ածիլել տալու:

Երբ վերադարձայ, Գալփաքճեան ըսաւ.

- Ա՛լ մի վախնար, ապահով կրնաս պտտիլ:

Եւ սակայն բարեկամս կը սխալէր: Մօրուքս ածիլել տալէ քանի մը օր ետքը՝ ես ալ պիտի ձերբակալուէի:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Օգոստոս 25 երեքշաբթի իրիկուն՝ Այ-Ստէֆանօ՝ մօրեղբօրս այցելութեան գացի ու հետեւեալ առտուն եկայ Մաքրի գիւղ հօրաքրոջս Եսփիմէ Օտեանը տեսնելու: Կարծես բնազդական դրդիչ մը կար ներսս որ զիս կը մղէր երթալ ազգականներս տեսնելու:

Յետոյ երբ Սիրքէճի հասայ, Խմբագրատուն երթալէ առաջ, ըստ սովորութեան հանդիպեցայ Նշան Պապիկեան դրատունը:

- Արշակ Ալպոյաճեանը ձերբակալեր են այս առտու, ըսաւ Պետրոս Նշանեան զիս տեսնելուն պէս:

Թէեւ այս տեսակ լուրերու վարժուած՝ այսու հանդերձ ցնցում մը ունեցայ:

- Կարգը ինծի կուգայ կոր կարծեմ, ըսի խնդալով, արդէն զարմանալի է որ մինչեւ հիմա զիս չգտցին:
- Քեզի մոռցած ըլլալու են:
- Բայց մը օր պիտի յիշեն:

Գրատունէն գացի խմբագրատուն ձեռագիրս տալու:

Ամէն օրուան անձկութիւնը կը տիրէր հոն:

Իզմիթի, Պարտիզակի, Ատա Բազարի տեղահանութեան լուրերը հասած էին իրենց խուժդուժ մանրամասնութիւններով: Խօսք կար թէ Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան պիտի ըլլային:

Բոլոր այս լուրերը իրենց ահաւոր ծանրութեամբը կը ճնշէին մեզի: Հեռացայ խմբագրատունէն ու գացի մինչեւ Պէշիկթաշ, նաւամատոյցի սրճարանը ուր մնացի մինչեւ իրիկուն: Կը նախընտրէի առանձին մնալ քան թէ բարեկամներու հետ տեսակցիլ, որովհետեւ գիտէի որ հաճոյալի խօսք մը չպիտի լսէի իրենցմէ:

Իրիկունը սակայն, Բերայի մէջ մէկ քանի բարեկամներու հետ սրճարանի մը անկիւնը ժամանակ անցուցի եւ բաւական ուշ էր երբ Շիշլիի մեր տունը եկայ:

Հազիւ թէ կերակուրս աւարտած էի՝ ննջասենեակս մտայ ու հանուեցայ անկողին մտնելու համար:

Ծիծղ նոյն րոպէին զանգակը հնչեցուցին:

Սպասուհին բացաւ դուռը:

- Երուանդ էֆ. Օտեանը հո՞ս է, հարցուց անծանօթ ձայն մը:
- Հոս է, պատասխանեց սպասուհին:
- Վայրկեան մը կ'ուզենք զինքը տեսնել:

Սենեակէս այս խօսքերը կը լսէի. կէս հանուած՝ դուռը բացի, ըսի.

- Ի՞նչ կ'ուզէք:
- Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք:
- Այո՛:

Մարդը որ մինչեւ այդ ատեն դրան մէջ կեցած էր, ներս մտաւ: Ուրիշ մը հետեւեցաւ իրեն:

- Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուցի:
- Կը ներէք, ըսաւ առաջին խօսողը, քոմիսէր էֆէնտին ձեզ տեսնալ կ'ուզէ:

Հասկցա՛յ...

- Հիմա՞...
- Այո՛, հիմա անմիջապէս:
- Ո՞ւր պիտի երթանք:
- Հո՛ս, Փանկալթիի քարաքոլը, Հարպիէի մօտ, պատասխանեց մարդը:
- Լա՛ւ, հագուիմ ու երթանք:
- Պէտք չի կայ հագուելու, ըսաւ ծղրտըեալ ոստիկանը. մէկ վայրկեանի համար է, բան մը պիտի հարցնէ պարզապէս:
- Աո՛յ, բայց ասանկ դուրս չեմ կրնար ելլել:
- Ինչպէս որ կ'ուզէք, միայն թէ շուտ երթանք, կը սպասէ կոր... վայրկեանի մը համար է:

Աճապարանքով հագուեցայ ու մեկնեցանք, մինչ խե՛ղճ մայրս, եղելութիւնը կռահելով կ'ուզէր անպատճառ ընկերանալ ինծի՝ «գաւակս ո՞ւր կը տանիք կոր» գոչելով: Հազիւ կարողացայ զինքը հանդարտեցնել, հաւատալով որ անմիջապէս պիտի վերադառնայի: Բարեբախտաբար զիս տանելու եկող երկու գաղտնի ոստիկաններն ալ նոյնը կը կրկնէին:

- Հանըմ էֆէնտի, հիմա պիտի գայ...

Փողոցին մէջ երկու ոստիկաններէն մին սկսաւ հայերէն խօսիլ հետս:

- Կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէ, հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ինծի:
- Ի՞նչ է խնդիրը, հարցուցի:
- Կարծեմ տեղեկութիւն մը պիտի հարցընեն քենէ. հինգ վայրկեանէն տուն կը վերադառնաս:
- Ի՞նչ տեղեկութիւն...
- Չեմ գիտեր, բայց կարեւորութիւն տալիք բան մը չէ:

(Շար. 16)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 19: ԽԱ. օր Մեծի Պահոց: Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Ժամը 16·30ին Կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 16·30ին:*

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22: Յիշատակ Տասն կուսանացն:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 16ին:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20, ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Պատարագ՝ *ժամը 11ին:*
Ձիթենիի օրհնութիւն եւ Թափօր:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*
ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ոտնլուայ՝ *ժամը 18ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 19ին,*
Խաւարում՝ *ժամը 21ին:*
ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ *ժամը 18ին:*
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 17ին,*
Ճրագալոյց՝ *ժամը 18ին:*

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը:
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ:
Արձանագրուելու համար.–
☎ 01 · 44 · 59 · 23 · 50 / 01 · 40 · 51 · 11 · 90

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Ա. Թաղէոսեան" մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Մարտ 19, ժամը 14·30ին, սովորական վայրը: Օրակարգին՝ պատգամաւորի ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

20e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 20րդ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

CANDIDATS
Farce en un acte
ALEXANDRE PANOSSIAN

Et

JE N'AI PLUS DE REMEDES ou DEUX AMOUREUX
Comédie en un acte
EMIN TER GRIGORIAN

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
Զաւեշտ, մէկ արար
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եւ

ԷԼ ՃԱՐԷՍ ԻՆՁ
կամ
ԵՐԿՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐ
Կատակերգութիւն մէկ արարուածով
ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16ին
Dimanche 20 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ է: Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յաւանական յԵրուսաղէմ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 16·30ին:*

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Պատարագ՝ *ժամը 10ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 12ին:*

ՎԱՆԱՆՍ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ *ժամը 10ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 11ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 17ին:*

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը 9ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·30ին,*
Դռնբացէք՝ *ժամը 17ին:*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20: ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ *ժամը 8·45ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն-Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք՝ *ժամը 16ին:*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 20
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ *ժամը 10ին:*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Դռնբացէքի արարողութիւն՝ ժամը 17ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Fondation Léa et Napoléon Bullukian
Subventions 2005

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

ENVOYER UN DOSSIER AVANT LE 20 MAI 2005

Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
2, rue Professeur Pierre Marion — 69410 CHAMPAGNE au MONT D'OR

Chaque dossier doit impérativement comporter un RIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet sera refusé.

ECOLE BIHEBDOMADAIRE SAMUEL - MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

L'ACTUALITE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EXPLIQUEE AUX ELEVES — DEBAT

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԱՅԺԷԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ — ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ —

Samedi 19 mars à 14 heures 15 précises

Conférencier : **KEGHAM KEVONIAN** (Terre & Culture)

LES JEUNES DE LA COMMUNAUTE SONT CORDIALEMENT INVITES A Y PARTICIPER

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՐՈՎ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon 92310 SEVRES
(Métro: Pont de Sèvres)

— Parking assuré —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— **un camp itinérant du 8 au 27 juillet**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990
— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.161 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.161

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՉՈՒՄ ՉԿԱՅ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մարտ 16ին, Եւրոպական Միութեան 25 Արտաքին նախարարները, ցնոր տնօրինութիւն յետաձգած են Խրուաթիոյ հետ բանակցութիւններու ձեռնարկել, այն պատճառաբանութեամբ որ Զագրէպի գործակցութիւնը Պատժական Միջազգային դատարանին հետ անբաւարար է Կոթովինա հարցին կապակցութեամբ:

Այս ընթացքը ապտակ մը կը նկատուի խրուաթ իշխանութիւններուն համար եւ կը նուիրագործէ Դաւլա տէլ Փոնթէի հեղինակութիւնը Եւրոպայի մօտ: Դատախազը երեք անգամ դատապարտած էր Խրուաթիոյ կրաւորական դիրքը զօր. Կոթովինայի հետապնդման մէջ. զօրավարը 2001էն ի վեր փախստական պատերազմական ոճրագործ մըն է:

Եւրոպացիներուն այս ընթացքը (բանակցութիւնները պէտք է սկսէին Մարտ 17ին) լուրջ ազդարարութիւն մըն է Թուրքիոյ եւ Պալքաններուն: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը շեշտած է որ առնուած այս որոշումը ազդարարութիւն մըն է թեկնածու բոլոր երկիրներուն սկսելով Թուրքիայէն: "Կը փաստէ, ըսած է Մ. Պարնիէ, որ կարելի չէ Եւրոպական Միութիւն մտնել, որովհետեւ դուռը բաց է, այլ որովհետեւ մտնելու կամք կայ: Անոնց համար, որոնք կ'ուզեն մտնել, միջին ճամբայ չկայ": Ֆրանսայի դիւանագէտ մը ճշդած է որ այս ազդարարութիւնը ուղղուած է գլխաւորաբար Թուրքիոյ, որու հարկ է յիշեցնել որ պարտի լրացնել պահանջուած բոլոր պայմանները նախքան մտնելու մասին մտածելը: Պարնիէ ալ աւելցուցած է.– "Թուրքիոյ համար դեռ ժամանակ կայ":

Ֆինլանտայի նախարարին համար, ցանցեր կան որոնք կը պաշտպանեն զօր. Կոթովինան եւ կը գործեն համայնավար նախկին երկիրներու մէջ, գործակցաբար կազմակերպուած ոճիրի շրջանակներուն հետ: Այս պատգամը պէտք է լսեն Պուլկարիա եւ Ռումանիա, ու նաեւ՝ Թուրքիա:

Խրուաթիոյ վարչապետը իր յուսախաբութիւնը յայտնած է, կրկնելով թէ իր կառավարութիւնը գործակցած է Պատժական Ատեանին հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ վերջին հարցախոյզին (Մարտ 17) համաձայն, առաջին անգամ ըլլալով ո՛չը կը յաղթէ 51%ով եւ միայն 49%՝ "այո"ի ի նպաստ: Հարցախոյզը կատարած է Սէ. Էս. Ա. – Օփինիոն եւ լոյս տեսած է փարիզեան օրաթերթի Մարտ 18ի թիւին մէջ: 802 հոգի հարցաքննուած են հեռաձայնով:

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ Փարիզ հասաւ Մարտ 18ին եւ նոյն օրը հանդիպում կ'ունենար Շիրաքի, Շրէօտէրի եւ Զափաթերոյի հետ: Հակառակ անոր որ Գիրքի ցուցահանդէսի պատուոյ հիւրն է ռուսական գրականութիւնը, Պուտին պիտի չայցելէ ցուցահանդէսը: Չեչենիոյ վերջին դէպքերը եւ Մասխադովի սպանութիւնը պատճառ են որ ֆրանսական կարգ մը շրջանակներ դէմ ըլլան Պուտինի այս այցելութեան. Էլիզէ, յուսալով հանդերձ որ Շիրաք կը խօսի Պուտինի այդ մասին: Երեք Եւրոպացիները կ'ուզեն սակայն համոզել Պուտինը որ իրենց նպատակը չէ նուաստացնել Ռուսաստանը, ոչ ալ տկարացնել: Կ'ուզեն հաւատալ Պուտինի բարենորոգիչի դերին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ ազգայնական եւ հակարեւմտեան ելոյթներու տարածումը կը քաջալերուի Կրեմլինի կողմէ: Ուկրանիոյ յեղափոխութիւնը (2004 Նոյեմբեր) աւելի զարկ տուած է այդ տրամադրութեան: Ռիա – Նովոստի գործակալութեան մէկ վերլուծողը, որ Կրեմլինի հակակշռին տակ է, գրած է շաբթու մէջ որ Ուկրանիոյ արեւմտամէտ հակումները ձախողութեան դատապարտուած են: "Այսօրուան Ուկրանիան, կը գրէ, երէկուան Ռուսաստանն է, Ելցինի Ռուսաստանը: Սկիզբը՝ նոյն խանդավառութիւնը, նոյն վիպապաշտութիւնը, հուսկ նոյն կոյր հաւատքը Արեւմուտքի օժանդակութեան հանդէպ: Միայն ժամանակը կրնայ դարմանել այդ ցաւերը: Ռուսաստանը, ինք, դարմանած է":

ԱՆԱՏՈԼԻ ՉՈՒԲԱՅԻՍ, Ռուսաստանի ելեկտրականութեան հանրային մենաշնորհի տնօրէնը մահափորձէ մը ազատած է Մարտ 17ին, երբ Մոսկուայի իր գրասենեակը կ'երթար: Ռումբեր պայթած են իր ճամբուն վրայ: Ելցինի նախկին վարչապետը յայտարարած է թէ գիտէր թէ ո՛վ է հեղինակը: Թիկնապահները կրցած են հակազդել. մարդասպանները յաջողած են խոյս տալ:

ՓԱՐԻԶ ժամանած է Մարտ 17ին, Աւստրիոյ վարչապետը Վոլֆկանկ Շիւսէլ: Նախորդ օր, հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի, ուր Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցին մասին կ'ըսէ.– "Միշտ կողմնակից եղած եմ յատուկ ընկերակցութեան մը լուծումին: 2004 Դեկտեմբերին, միակն էի Պրիւքսէլ, Եւրոպական Խորհուրդին մէջ: Պէտք է նկատի առնուի":

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, Շրէօտէր համաձայնութեան եկաւ պահպանողական ընդդիմութեան հետ, պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ, որ բոլոր մրցանիշները կոտրած է: Ներկայիս աւելի քան հինգ միլիոն գործազուրկ կայ երկ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՑՈՅՑԸ

Մարտ 16ին Մելգոնեանի աշակերտները նոր ցոյց մը ըրած են դպրոցը փակելու ՀԲԸՄիութեան որոշումին դէմ: Անոնք հաւաքուած են Հիմնադիր Մելգոնեան եղբայրներու կիսանդրիներուն շուրջ "Մի՛ լքէք մեզ" վանկարկելով ու անգամ մը եւս պահանջելով որ ՀԲԸՄիութեան վարչական կազմը վերաքննութեան ենթարկէ յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին վարժարանը փակելու որոշումը:

Ռ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Մարտ 12/13ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք որ Թուրքերը Մայիս 28/29ին Անգարայի մէջ Ցեղասպանութեան նիւ«Թով գիտաժողով մը կը կազմակերպեն. տրուած էր մասնակիցներու ցանկ մը որուն մէջ պոլսահայ երեք հոգիէ զատ, կար փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի անունը, որպէս Հայ:

Ուզեցինք ստուգել այդ մասնակցութիւնը ու դիմեցինք նոյնինքն փրոֆ. Յովհաննէսեանի որմէ ստացանք հետեւեալ պատասխանը.

"Ո՛չ հրաւէր ստացած եմ, ո՛չ ալ միտք ունիմ ժխտողականներու հաւաքին մասնակցելու":

Եթէ պէտք ունեցող կար, յաւելեալ փաստ մը Թրքական ընթացքին...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 17/18)

«ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ ՉԿԱՅ» Կ'ԸՍԷ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Օ.Էս.Սէ.Ը.ի Մինսկի դէտերու խումբը Մնայուն խորհուրդին ներկայացուցած է հայկական հակակշռին ենթակայ շրջաններու մէջ կատարած քննութեան մասին տեղեկագիրը: Ծանօթ է որ Ազրպէյճան միշտ կը պնդէր թէ Ղարաբաղի շրջակայ այդ տարածքներուն մէջ վերաբնակեցումի կանոնաւոր քաղաքականութիւն կը տարուէր, թէ կային մինչեւ 300 հազար վերաբնակներ, եւլն.:

Դէտերուն տեղեկագիրը կ'ըսէ. "Ընդհանուր առմամբ վերաբնակեցումը շատ սահմանափակ է": Հաշուուած է որ Քելբաջարի մէջ մօտ 1500, Աղդամ՝ 800 – 1000, Ֆիզուլի՝ 10, Ջեբրայիլ՝ 100, Զանգելան 700–1000, Ղուպաթլի ալ 1000–1500 հոգինոց բնակչութիւն կայ. իսկ Լաչինի մէջ 8000 հոգի միայն: "Տուեալները չեն առաջնորդած այն եզրակացութեան որ նման վերաբնակեցում Հայաստանի կառավարութեան ծրագրուած քաղաքականութեան արդիւնք է":

Այդ շրջանները ապաստանած բնակիչները հիմնականին մէջ Ազրպէյճանի տարբեր վայրերէն տեղահանուածներ են, մասնաւորաբար Շահումեանէն, Գետաշէնէն որոնք ներկայիս Ազրպէյճանի հըսկողութեան տակ են. այդ մարդիկը նաեւ Բաքուէն ու Սումգայիթէն են:

Ամէն պարագայի տեղեկագրով ըսուած է թէ հակամարտութեան հետեւանքով կային 400 հազար հայ գաղթականներ, իսկ աննշան թիւ կը ներկայացնեն վերաբնակները, յատկապէս երբ Լաչինն ալ նկատի չառնուի: Իսկ վերաբնակներուն մեծ մասը փափաք յայտնած է գաղթած շրջանը վերադառնալու. բայց այդ շրջանները ներկայիս Բաքուի հըսկողութեան տակ են ու Հայերու տուները գրաւուած են: ՄԱԿ-ի Տնտեսական եւ ընկերային հարցերու խորհուրդը մտահոգութիւն յայտնած է փոքրամասնութիւններու ստացուածքին գրաւման:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը տեղեկացուցած է որ դիմում եղած է Մինսկի խորհուրդին որ դէտերու նման խումբ մըն ալ ղրկուի Ազրպէյճանի գրաւած հայկական շրջանները, տեղեկացնելու համար հոն տիրող վիճակին մասին:

⁂

ՋԷՆՔԻ ՀԱՐՑՈՎ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄՆ-ու մէջ զինամթերքի մաքսանենգ խմբակի մը ձերբակալութեան հարցով հետախուզութիւն կատարուած է Հայաստանի մէջ ալ. ապացոյց չկայ որ Հայաստանէն ալ զէնք ու զինամթերք հանուած եւ փոխադրուած է ԱՄՆ: Խմբակին պարագլուխը՝ Հայաստանի քաղաքացի Արթիւր Սողոմոնեան 2001էն ի վեր կը հետախուզուէր Հայաստանի մէջ, զինուորական ծառայութենէն փախուստ տուած ըլլալով: ԱՄՆ-ու մէջ ձերբակալուած է անոր եղբայրն ալ:

ԼՂՀ

ԴԷՏԵՐՈՒ ՆՈՐ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բաժինը տեղեկացուցած է թէ Մարտ 17ին Օ.Էս.Սէ.Ը.ի դէտերու խումբ մը Ղարաբաղ – Ազրպէյճան շփման գիծին վրայ քննարկումներու ձեռնարկած է, Մարտ 7ին եւ 9ին տեղի ունեցած բախումներուն պատճառով: Տեղւոյն վրայ ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան ներկայացուցիչները դէտերուն ցոյց տուած են ազրպէյճանական ուժերուն կողմէ բացուած կրակին փաստերը, իրենց պահակակէտերը ղարաբաղեան բանակին դիրքերուն մօտեցնելու անոնց գործողութիւններուն արդիւնքները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃՇԴՈՒՄԸ

Թուրք մամուլի անուններ (Ռատիքալ, Հիւրրիյէթ, եւլն.) Մարտ 16ին յայտնի գոհունակութեամբ գրած էին թէ Հայաստանի Եւրոպական Միութեան դեսպան Վիգէն Չիտէճեան ուշագրաւ յայտարարութիւն մը ըրած է Ցեղասպանութեան ընդունումներուն նիւթով. ըստ նոյն աղբիւրին, Հայաստանի դեսպանը անցեալ շաբաթ Եւրոպայի Խորհրդարանին ու Հայաստանի գործակցութեան յանձնախումբին մէկ նիստին յայտնած էր. "Ցեղասպանութիւնը հայ Սփիւռքին ստեղծած մէկ հարցն է": Անոր կը վերագրուէին նաեւ "Անկասկած Երիտթուրքերը ցեղասպանութիւն են գործել, սակայն ներկայի Թուրքիան ու թուրք ժողովուրդը այսօր կարելի չէ ատոր պատասխանատու նկատել: Ճանաչումին հետամուտ ենք, որովհետեւ Ցեղասպանութիւնը Հայաստանի ապահովութեան տեսակէտէն կարեւոր է: Այս նիւթը միշտ տեղ պիտի ունենայ մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ. սակայն առկա նախապայման չէ Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւններուն համար" խօսքերը:

Յաջորդ օրն ալ նոյն աղբիւրները կ'ըսէին թէ Վ. Չիտէճեանի վերոնշեալ արտայայտութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ: Արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահը Մ. Տիւլկէր մեկնաբանելով Հայաստանի դեսպանին վերագրուած խօսքերը, ըսած է թէ "շատ կարեւոր եւ յանդուգն արտայայտութիւններ են": Փափաք յայտնած է Վ. Չիտէճեանին հանդիպելու երբ Պրիւքսէլ երթայ:

Ընդդիմութեան կուսակցութիւն ԾՀՓ-ի փոխ նախագահը Օ. Էօյմէն աւելի զգուշաւոր գտնուած է ըսելով որ եթէ դեսպանին խօսքերը Հայաստանի Ցեղասպանութեան քաղաքականութեան մէջ փոփոխութեան մը արդիւնք են, նման արտայայտութիւն կ'ուզեն լսել Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կամ Արտաքին գործերու նախարարին բերնէն:

Երբ դիմեցինք Պրիւքսէլի դեսպանատունը լուսաբանութիւն խնդրելով Պարոն Վ. Չիտէճեանէն, ան ըսաւ թէ թրքական լրասփիւռները ամբողջովին խեղաթիւրած են իր խօսքերը, գլխիվայր շրջելով զանոնք: Ըսաւ նաեւ թէ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ նիւթին մասին:

Այդ յայտարարութիւնը որ կատարուած է նոյն նախարարութեան մամուլի քարտուղար Համլէթ Գասպարեանի կողմէ, կ'ըսէ. "Ցեղասպանութեան հարցի կապակցութեամբ դեսպան Չիտէճեանը սովորաբար օգտագործում է «Սփիւռքն ինքը ստեղծուել է Ցեղասպանութեան հետեւանքով» արտայայտութիւնը: Կարծում եմ, որ թուրքական մամուլն այս օրերին քարոզչական նպատակներով փորձում է հերթական անգամ մոլորութեան մէջ գցել միջազգային հանրութեանը, թէ իբր Հայոց Ցեղասպանութեան հարցում հակասութիւն գոյութիւն ունի Հայաստանի եւ Սփիւռքի մօտեցումների միջեւ: Դա թուրքական մաշուած հնարք է՝ նախատեսուած անտեղեակների համար":

ԶՐՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԻՆ ՄԱՍԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԶԱՒԷՆ ԵԿԱՒԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ.- Մօտ կէս դարու անցեալի տէր է Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկին հայկական բաժինը, այս հանգրուանը գործունէութեան յատուկ թելադրանք մը ունի՞ ձեզի։

Պ.- Այո՛. Հիմնարկը չուտով, 2006ին, կը տօնէ իր յիսնամեակը։ Մեր բաժանումն ալ սկսած է վերաքաղը ընել այդ տասնամեակներու գործունէութեան։ Ծրագիրը ունինք մեր դիւաններուն քննութեամբ գրքոյկ մը հրատարակելու։ Այդ գործը կը յանձնուի ծանօթ մատենագիտական մը։

Հ.- Կարելի՞ է ամփոփ պատկեր մը տալ առաջին այս յիսնամեակին տարուած աշխատանքին։

Պ.- Այս շրջանին, առաջին ակնարկով մը պէտք է ըսել թէ հիմնարկը օժանդակած է Սփիւռքի աւելի քան 250 կրթօճախներուն, նպաստած է աւելի քան 300 հազար աշակերտութեան։ Անոնց շնորհիւ այսօր ունի քառորդու 30 հազարնոց բանակ մը որոնք իրենց բարձրագոյն ուսումին ընթացքին վայելած են Կիւլպէնկեան հիմնարկի աջակցութիւնը։

Հ.- Կրթականէ՞ն զատ։

Պ.- Նպաստ տրուած է 600է աւելի հայագիտական նիւթով մենագրութեան. ասիկա, առանց հաշուելու «Թլկիւ տէ գ'է-թիւտ արմէնիէն»ի վերահրատարակութեան կնքահայրութիւնը, «Հանդէս ամսօրեայ»ի, «Բազմավէպ»ի, «Հայկական հանրագիտարան»ի հրատարակութիւնները։

Հ.- Վերադառնալով դպրոցի մարզին...

Պ.- Մեր բաժինին հիմնական ուղղութիւնը, կեանքի նպատակը, ի սկզբանէ, եղած է օժանդակել հայկական դպրոցին, մանկապարտէզէն մինչեւ համալսարան։ Ի զուր չէ որ մեր բաժինը կը կոչուի «Հայ համայնքներու բաժանում»։ Այլ խօսքով՝ մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է եւ կը մնայ, ձեռք երկարել Սփիւռքին։ Բացի Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակով Մայր Աթոռին վերանորոգութեան յատկացուած գումարէն, 1964էն այսօր հիմնարկը տարեկան պիւտճէին 1/6ը յատկացուցած է Հայաստանի դպրոցներուն օժանդակութեան. ասիկա ներկայի արժէքով մօտ 80 միլիոն տոլարի չափ կ'ընէ։

Հ.- Իսկ Սփիւռքի՞ն տրուածը։

Պ.- Յիսուն տարուան ընթացքին Սփիւռքի կատարուած օժանդակութիւնը, ներկայ գնողական արժէքով, 200 միլիոն տոլարի կը հասնի։

Ըստ մեր հաշիւներուն, 1972ին Սփիւռքի մէջ կային մօտ 250 ամէնօրեայ վարժարաններ որոնք նպաստ ստացած են Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկէն։ Այս թիւերուն մէջ առնուած չեն խորհրդային ոլորտի երկիրները։

Հ.- Այսօր ի՞նչ է այդ թիւը։

Պ. – Այսօր ներառեալ Ռումանիան եւ Պուլկարիան, ամէնօրեայ 144 դպրոց ունինք Սփիւռքի մէջ. մանկապարտէզ-նախակրթարան - միջնակարգ - երկրորդական։ Անոնք կը խմբեն 38 հազար աշակերտ։ Կատարուած հաշիւները ցոյց կու տան որ հիմնարկիս տրամադրած օժանդակութիւնը այս հաստատութիւններուն տարեկան պիւտճէին 20-30%ը կը ներկայացնէ։ Կ'օժանդակենք Էջմիածնի, Անթիլիասի, Երուսաղէմի ժառանգաւորացներուն, իւրաքանչիւր վանքի մէջ 27 աշակերտի կրթաթոշակ յատկացնելով։

Հ.- Միայն դպրոցներուն պիւտճէներո՞ւն ուղղուած է կրթականին տրուած աջակցութիւնը։

Պ. – Ոչ։ Վերջին տարիներուն կարեւոր մտահոգութիւն մը եղած է նեցուկ կանգնիլ մեր մանկավարժներուն։ Վերջին երեք տարին մանկավարժական կրթաթոշակ կը յատկացնենք Միջին Արեւելքի մանկավարժներուն, յատուկ նպաստներով։ Այդ նպաստները նպատակ ունին քաջալերելու անոնց ստեղծագործութիւնները։ Գաղտնիք չէ որ մեծ կարիք կայ հայերէնի դասագիրքերու, մանկական գրականութեան հատորներու։

Այս շրջանակին մէջ անցեալ տարի հրատարակեցինք ՌՈՄ խտասալիկ մը, Հալէպի մէջ, տարածելու համար այբուբենը կայքէջերու միջոցով։ Կը յուսանք երկրորդը հրապարակ հանել Սեպտեմբերին, երրորդն ալ՝ 2006ին։ Երկրորդը յատկացուած պիտի ըլլայ ձեւաբանութեան, երրորդը՝ շարահիւսութեան։ Ասոնք հայախօս աշակերտներուն համար են։

Հ.- Իսկ ոչ հայախօսնենրո՞ւն։

Պ.- Օտարախօս մանուկներու համար 2006էն պիտի սկսինք հայերէնի ուսուցումի որոշ ձեռնարկներ հրատարակել։

Հ.- Դժուարութիւններ, մտահոգութիւններ ալ ունիք, կ'ենթադրեմ։

Պ.- Ներկայի հիմնական դժուարութիւնը կու գայ անկէ որ մեր պիւտճէն վերջին տասը տարուան ընթացքին 40%ով նուազած է։ Իսկ մեծագոյն մտահոգութիւնը կը վերաբերի Միջին Արեւելքի մեր գաղութներուն կրթական մարզին։ Ըստ հաւաստի աղբիւրներու, յառաջիկայ երկու տարուան ընթացքին տասը վարժարան պիտի փակուի։ Մեզի կը մնայ միջոցներու բաշխումի նոր եղանակ որդեգրել։ Հարկ է օժանդակել նախ ամէնէն նեղ պայմաններու տէր դպրոցներուն որոնք եկամտաբեր չեն։ Ու դադրեցնել օժանդակութիւնը միութենական բնոյթ ունեցողներուն։ Հիմնականը Պոլիս (18 վրժ.) ապա Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս, Յորդանան, Երուսաղէմ, Յունաստան, Քուէյթ շրջանակն է ուր կը գործեն շուրջ հարիւր հայկական վարժարաններ։

Հոս կ'ուզեմ չեշտել որ գործակցութեան ամէնէն կանոնաւոր, ամէնէն մաքուր ըմբռնումը ունեցողը Պոլսոյ գաղութն է։ Կ'աշխատին եւրոպական մտայնութեամբ։ Մեր ներկայացուցիչը հոն, Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցին վարչութիւնն է։

Հ.- Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկը բաւական լայն մասնակցութիւն ունի հրատարակչական գործին ալ։

Պ.- Այո՛։ Այս շրջանակին մէջ կարեւոր նպատակ մը եղաւ Հայաստանեան ձեռնարկներու օժանդակութիւնը, քանի որ համակարգի փոփոխութեան պատճառով պետութիւնը այլեւս ի վիճակի չէ առաջուան պէս օգնելու հայագիտական հրատարակութիւններու։ Ուստի տեղին նկատեցինք ամէնէն մեծածախքերուն հոգը ստանձնել։

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկը 60%ը կը հոգայ Երեւանի պետական համալսարանի տպարանին պիւտճէին։

Ջերմ յարաբերութիւններ ունինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին հետ։ Ասիկա նպաստած է որ Աթոռին Գ. Կիւլպէնկեան տպարանը հայագիտական աւելի քան 75 հատորներ լոյս ընծայէ։ Անոնց կարեւորագոյնը կը նկատեմ "Մատենագիրք Հայոց"ը որ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի գիտնականներուն լուրջ օգնական է։

Քրիստոնէութեան 1700ամեակին ու Գիրերու գիւտին 1600ամեակին նուիրուած շարքի մը ձեռնարկած ենք. աւելի քան 15 ծաւալուն հատորով (ամէն մէկը 2000-2500 էջ) ծրագրուած է հրատարակել Ե.-ԺԸ. դարու ամբողջ հայ գրականութիւնը։

Շարքին պատրաստութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած է Հայաստանէն Մերուժան Կարապետեան։ Պիւտճէն 300 հազար տոլար է։ Կը նախատեսուի մինչեւ 2009 ամբողջ շարքը աւարտել։ Այդ ձեռնարկը պիտի նպաստէ նաեւ արդի Հայկազեան բառարանի մը կազմութեան։

Հիմնարկս նաեւ նպաստած է "Տեղանուններու բառարան"ին երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ հատորներուն հրատարակութեան։ Հինգ հատորնոց առաջնակարգ գործ է. հեղինակներէն միայն մէկը՝ Թովհաննէս Բարսեղեանը (85 տարեկան) ողջ է։ Նպաստեցինք Երջանիկ Գէորգեանի հայերէնի մնջերէնի բառարանին հրատարակութեան որ Թէքէեան մրցանակի արժանացաւ։

Հ.– Ուրի՞շ։

Պ. – Մեր օժանդակութեան մէջ երրորդ ենթախումբ մը կը կազմէ արուեստի զարգացման տրուած նեցուկը. երաժիշտներու, քանդակագործներու, նկարիչներու։ Մեծ բան չէ, բայց որոշ օժանդակութիւն մը կ'ընենք ի գնահատում իրենց վաստակին։

Հ. – Շատ ալ առիթ չենք ունենար լսելու այս բոլորին մասին։

Պ. - Մեր բնաբանն է "Լուռ եւ լուրջ" եւ միշտ հաւատարիմ կը մնանք անոր։

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկի Լիզպոնի հայկական բաժինը ունի եօթը հոգինոց անձնակազմ։ Զորսը Հայ են, մէկը Ֆրանսացի, երկուքն ալ Փորթուկալցի։ Հիմնադրութեան ընդհանուր շրջանակին մէջ պիւտճէի առումով հայկական բաժինը երրորդ տեղը կը գրաւէ։ Տարեկան 3,5 – 4 միլիոն տոլար կը նշանակէ ատիկա։

Հայկական բաժնին տեսուչն է Միքայէլ Ետայեան որ Լոնտոն կ'ապրի. թագուհիին խորհրդականն է։ Ինք է որ կ'ապահովէ Գ. Կիւլպէնկեանի կտակով հայկական բաժնին մէջ իր գերդաստանէն ուղղակի շառաւիղի մը ներկայութիւնը պահանջող տրամադրութեան գործադրութիւնը։

"Քանի մը խօսք ալ ձեր անձին մասին" դիմումս անպատասխան կը մնայ, "ի՛նչ պէտք կայ" նշանակող դէմքի արտայայտութեամբ մը։

Յայտնապէս "Լուռ եւ լուրջ"ը խորապէս որդեգրուած է։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԹԱՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Վերջերս «Ակօս» արձագանգ հանդիսացաւ սրտախօսիկ իրադարձութեան մը, ուրկէ կը տեղեկանայինք որ խումբ մը Դպրեվանքի սաներ Ֆրանսայի Նիս քաղաքին մէջ մէկտեղուեր էին՝ հարազատի մը սիրով շրջապատելու եւ ողջունելու համար իրենց վաստակաշատ ուսուցիչը՝ Պրն. Վահան Աճէմեանը, միաժամանակ վերապրելու համար հին, երանելի օրերը՝ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նուիրական ու հարազատ երդիքին տակ։

Յուզիչ էր հետեւիլ տրուած մանրամասնութիւններուն՝ մասնակիցներէն իւրաքանչիւրին հոգիին ալեկոծումով ու սրտին տրոփով, որովհետեւ աննկարագրելիօրէն տարբեր են իւրաքանչիւր Դպրեվանքցիի սրտին ու հոգիին ներքին ծալքերը, որովհետեւ անոնցմէ ամէն մէկը կու գար բնաշխարհի դերագանցապէս հարազատ հողերէն՝ իր հետ բերելով բազմաչարչար ժողովուրդի մը կոյս մնացած բարքերն ու սովորութիւնները, զանոնք Դպրեվանքի սրբազան քուրային մէջ պարպելով հոն վերստին ձեւաւորելու համար հայու հարազատ ոգին ու նկարագիրը՝ Երջանկայիշատակ Գարեգին Խաչատուրեանի սրբատիպար շունչին տակ։

Կ'արժէր խկապէս ըլլալ այդ օրերուն աշխարհի տարբեր շրջաններէն ու երկիրներէն ժամանած ու մէկտեղուած Դպրեվանքցիներուն միջեւ, որոնք տարիներ առաջ Անատոլուի խորերէն եկած և իրարմով մեծ ու նոր ընտանիք մը կազմած է. ին լուսաւոր ապագայ մը կերտելու եւ իւրաքանչիւրը իր նոր բոյնն ու ընտանիքը կազմելու համար։ Մենք տակաւին շատ գունաւոր մանրամասնութիւններ չստացանք այդ պատմական մէկտեղումին մասնակցողներու բերնէն ու գրչէն հաղորդուած, ինչ որ սակայն վստահ ենք թէ բացառապէս հետաքրքրական պիտի ըլլար՝ երբեմնի բազմաբուրեան Անատոլուի ապրումներու լեզուով եւ վստահ ենք որ առաջին առթիւ անոնք Թուրքիոյ պիտի յանձնեն յուշամատեանի մը ձեւով, որովհետեւ այնքան ալ դժուար չէ երեւակայել տարիներ վերջ Նիսի մէջ իրականացած հարազատներու այս հանդիպումը, երբ ամէն մէկը արդէն իսկ առաջին քարերը զետեղած էր իր նոր կեանքին եւ ընտանեկան բոյնին համար։

Մենք կը յիշենք Դպրեվանքի հիմնադրութեան առաջին տարիները եւ այդ ուղղութեամբ տարուած համազգային աշխատանքները։

Այսօր Ս. Խաչ Լիսէի գոյավիճակը բոլորովին տարբեր է սկզբնական տարիներէն։ Շրջանաւարտ Դպրեվանքցիներն ալ աշխարհի չորս ծագերուն՝ իրենց կուրծքին պատուաբեր դրոշմը ունին Դպրեվանքցիութեան, ըլլայ գիտնական, մտաւորական, առեւտրական, ուսուցիչ կամ գործարար։ Ան, գրեթէ իր սեփական միջոցներով իրեն համար արժանաւոր տեղը բացած է ընկերութեան մէջ եւ արդար թիկունքով պարտադրած ինքզինք՝ իրաւացիօրէն, ինչպէս արդար հպարտութեամբ մըն ալ հետեւեցանք այդ օրերուն հաղորդուած լուրերէն՝ իմանալով որ երկուան Դպրեվանքցին ուրտեղը հասեր է իր սեփական ջանքերով ու միջոցներով՝ Աւստրալիայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներն ու Գանատա։

Եւ այդ առողջ ու կենսունակ ծառին նոր ընձիւղներուն կը հանդիպինք ամէն օր աշխարհի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ։ Վերջերս ալ հայ պարբերական մամուլին մէջ մեծ հպարտութեամբ կարդացինք, որ խումբ մը նախկին Դպրեվանքցիներ Գանատայի մէջ հիմներ են կրթաթոշակ մը իրենց սիրելի ուսուցիչներէն ողբացեալ Գեղամ Քերովբեանի յիշատակին։ Ահա է ահա Դպրեվանքցիի ոգին՝ այս նուիրական յարկէն հազարաւոր մղոններ հեռու, երբ կարծէք թէ տակաւին երէկ էր Պոլսահայ Տիկիններ եւ Օրիորդներ հարազատի զգացումներով կը շրջապատէին զաւակէն ժամանող իրենց եղբայրները, նաեւ Մայրենի Լեզուին առաջին բառերը սորվեցնելով անոնց շրթներուն՝ շատերը իրենց ձեռքով սուրբ Միւռոնով օծելէ վերջ։

Ո՛Վ ՄԱՐՄՆԱՒՈՐԷ ՀԱՅԸ

Թուրքիոյ տեղական տօներուն մաս կը կազմէ քաղաքներու, գաւառներու "թըշնամիէն ազատագրում"ի նշումները։ Այսպէս կը նշուին Կարսի, Էրզրումի, եւն. Հայերէն, Իզմիրի Յոյներէն ազատագրումի օրերը։ Այդ նշումները կ'ըլլան շատ "ինքնատիպ" բեմադրութեամբ։ Քանի մը գիւղացի կը գտնուի միշտ որոնք կը մարմնաւորեն Յոյնը, Հայը՝ թշնամին, իսկ Թուրք քաջարի զինուորները կը յարձակին անոնց վրայ, զգետնելով զիրենք։

Միայն թէ այս բեմադրութիւնը վերջին տարիներուն երկու լուրջ խոչընդոտի կը հանդիպի. նախ Հայու, Յոյնի դեր ստանձնելու կամաւոր չի գտնուիր, յետոյ նկատուած է որ նման նշումներ աննպաստ ազդեցութիւն կը գործեն Եւրոպական Միութեան շրջանակներուն։ Այս նկատումով ալ Էրզրումի քաղաքապետութիւնը այս տարի զանց առած է քաղաքին ազատագրութեան նշումին "Հայկական զուլում"ի բեմադրութիւնը։

Սակայն Փասինլէր գաւառի զեկավարութիւնը յամառած է աւանդականէն չըհրաժարիլ։ Բայց երբ Հայու դեր ստանձնող փնտռած են, տեսած են որ ոչ ոք կ'ուզէ նման դերով հանդէս գալ։ Ի վերջոյ քաղաքապետը եօթը պարապորդ գտած է ու որոշ վճարումով մը գործի լծած զիրենք։

"Հայ" մարմնաւորելու յօժար մարդ գտնելու դժուարութիւնը քաղաքապետը մղած է բեմադրութեան չափ ինքնատիպ գիւտի մը. "Երանի՛ թէ Օրհան Փամուքը գար ու ինք ստանձնէր այդ դերը, քանի որ Հայ պաշտպանելու դերին մէջ մտեր է" ըսած է Թէքմիւրօղլու։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

"ՀՈՐԻԶՈՆ" ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆԻ 15ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Փասատինայի "Սիվիք" հանդիսասրահին մէջ, Փետրուար 27ին տեղի ունեցած է "Հորիզոն" հեռատեսիլի 24ժամեայ կայանի 15ամեակին նուիրուած համերգը: Երկու ժամուան յայտագիրը վարած են Արշալոյս Դարբինեան եւ Մանուկ Սէրայտարեան: Բացումը կատարուած է "Ո՜վ Հայոց աշխարհ" օրհներգով, զոր ներկայացուցած է "Զուարթնոց" պարախումբը: Երաժիշտ Արա Գէորգեանի ղեկավարած նուագախումբին ընկերակցութեամբ եւ ժողովրդական, սիրային, ճազի, աշուղական եւ ազգագրական երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած են Արմէն Մովսիսեան, Արմէն Հայորդի, Արսէն Գրիգորեան, Ռիմա Կարապետեան, Յովհաննէս Շահբազեան, Նունէ Բաղալեան, Ֆլորա Մարտիրոսեան եւ Ալեքսան Կարապետեան: Օրուան անակնկալը եղած է ամերիկացի պարիթոն երգիչ Տէնըլ Տէքըրի ելոյթը: Ան հանդէս եկած է Արա Գէորգեանի ծանօթ "Մուշ" եւ "Ատանա" երաժշտական գործերու (անգլերէն բառերը իրն են) մեկնաբանութեամբ: Փակման խօսքը արտասանած է "Հորիզոն"ի տնօրէնուհին՝ Պիանքա Մանուկեան:

"ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԼԱՅՖ"Ի ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՉՈՐՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Փասատինայի մէջ, Փետր. 28ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, "Նիւ Եորք Լայֆ" ապահովագրական ընկերութեան ներկայացուցիչը կատարած է Գալիֆորնիոյ հայկական 4 կազմակերպութիւններու բաժին ինկած յատկացումները: Ներկայ եղած են Եղեռնի ժառանգորդներու դատի պաշտպան փաստաբանները, հայ եւ օտար մամուլի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներ, հայ եւ օտար հիւրեր: Ասուլիսին բացումը կատարելով իրաւաբան Պըրայըն Քապաթէք, անդրադարձած է Հայկական Ցեղասպանութեան եւ շեշտած է թէ շնորհիւ Մարթին Մարութեանին, այս դատը բացուած էր եւ դարձած՝ համայն Հայութեան պատկանող դատ մը: Ան գոհունակութիւն յայտնած է որ այս դատով՝ 1915ին Թուրքիոյ գործադրած Ցեղասպանութեան իրողութիւնը անգամ մը եւս կը շեշտուի: Իրաւաբան Մարք Կիրակոս գնահատած է Մարթին Մարութեանը, որ նման դատ մը բանալու արդար եւ յանդուգն նախաձեռնութիւնը ունեցած է: Ժառանգորդներու դատի պաշտպան փաստաբաններէն Վարդգէս Եղիայեան յայտնած է թէ ինք եւս Ցեղասպանութենէն ճողոպրած սերունդին զաւակներէն մէկն է եւ թէ շատ ուրախ է որ "Նիւ Եորք Լայֆ"ը նման լուծում մը գտած էր: Խօսք առած է նաեւ (անգլերէն) Մարթին Մարութեան, որմէ ետք Հ.Օ.Մ.ի, Հայ Կրթական Հիմնադրութեան եւ զոյգ Առաջնորդարանի ներկայացուցիչները ստացած են՝ իւրաքանչիւրը 333.333 տոլարի չէքերը: Երախտագիտութեան խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան:

ՈՍԿՐԱԾՈՒԾԻ ՏՈՒՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԽԻՒԻ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի մէջ, Փետր. 28ին տեղի ունեցած է ոսկրածուծի հայկական արխիւի նոր կեդրոնին բացումը, մօտ երեք հարիւր հիւրերու ներկայութեամբ: Կեդրոնը տրամադրուած է տոքթ. Այտա Շիրինեան-Գարուստեանի կողմէ եւ կոչուած է Մարիանա Գազարեանի անունով: Կեդրոնը կը դառնայ վայր մը ժողովներու եւ ընտանիքներու հետ խորհրդակցութեան: Խօսք առնելով արխիւի հիմնադիր – տնօրէն տոքթ. Ֆրիտա Ճորաքն, շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց, որոնք նեցուկ կը կանգնին տարուած աշխատանքին, որուն նպատակն է արեան հիւանդութիւններէ տառապող հայորդիներուն կեանքը փրկել, յարմար ոսկրածուծ գտնելով:

ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐՈՒԱՆ ԾԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԱՐԴԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ

Ամերիկեան բանակը աշխատանք կը տանի նոր տեսակի զինուոր մը պատրաստելու, զինուոր մը որ ո՛չ կ՚անօթենայ, ոչ կը վախնայ, ոչ հրամանները կը մոռնայ: Այս զինուորը շատ աւելի հիմնական գործ կը տեսնէ, քան՝ սովորականը:

Նոր տեսակի զինուորը մարդամեքենայ մը պիտի ըլլայ: ԻԱ. դարու պատերազմին լաւագոյն կռուողը: Ծրագրին պատասխանատուները վստահ են որ ան պիտի տեսնէ, մտածէ ու շարժման անցնի հետզհետէ աւելի մարդ արարածին նմանութեամբ: Առաջին օրինակները հեռավար մեքենաներ պիտի ըլլան, յետոյ աստիճանաբար պիտի զարգանան, զանազան ձեւեր ստանալով. պիտի աւելնայ անոնց մտաւոր կարողութիւնն ալ:

Երեսուն տարիէ ի վեր Փէնթակոնը մարտիկ մարդամեքենաներու երազը կը փայփայէ: Լաւատեղեակներու կարծիքով տակաւին նոյնքան մը ժամանակ պէտք է, որպէսզի երազը իրականանայ: Գաղափարը յղացողները կ՚երեւակայեն մարդկային, կամ թռչնային երեւոյթով մեքենաներ: Անոնցմէ ակնկալուածը զինամթերքի փոխադրութիւն է, տեղեկութիւն հաւաքել, շէնքեր խուզարկել, զանոնք օդը հանել:

Հարցը իրաւական կողմ մըն ալ ունի: Ի՞նչ պիտի պատահի օր մը երբ մարդամեքենայ մը դպրոցական հանրակառք մը ջախջախէ, փոխանակ անոր մօտը կայանած հրասայլի մը: Այդ տեսակէտէն, անհրաժեշտ է անսասան հաւատք ունենալ թէքնոլոժիի ոլորտին, մահացու կարողութեամբ կարենալ անվարան օժտելու համար մեքենան: Այսօր տակաւին այդ կոյր հաւատքին մասին խօսելու համար կանուխ կը նկատուի:

Կայ ծրագրին նիւթական երեսակն ալ. այսօր Փէնթակոնը իր զինուորներուն 653 միլիառ տոլար վճարումի աղբիւր պէտք է գտնէ, որպէս անոնց հանգստեան թոշակը: Մինչդեռ մարդամեքենաներ ունենալով այդ պիւտճէն գոնէ կը թեթեւնայ: Ըստ հաշիւներու, զինուոր մը բանակ առնուելէն մինչեւ մահը 4 միլիոն տոլարի չափ կ՚արժէ ու այդ գինը օրէ օր կ՚աւելնայ. իսկ մարդամեքենան անկէ տասնապատիկ նուազ պիտի արժէ:

2004ին մարդամեքենաներու շինութեան աշխատանքներու շրջանակին մէջ կատարուած փորձ մը շատ ալ քաջալերական արդիւնք չէ տուած: 15 փորձական մեքենաներ մղուած են անապատային գօտիի մը մէջ 230 քմ.նոց մրցումի մը, կազմակերպուած Փէնթակոնին կողմէ: Նպատակը եղած է տեսնել թէ այդ մեքենաները կրնա՞ն արկածեալ գետնի մը վրայ յառաջանալ: Չորս ժամ ետք տեսած են որ բոլոր մեքենաներն ալ խանգարուած մնացած են ճամբան, լաւագոյնը միայն 12 քմ. յառաջանալէ ետք: Այդ արդիւնքը մղած է հարց տալու թէ ռազմական մարդամեքենաներ արտադրելու յոյսերը իրապա՞շտ են իսկապէս:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՈՍԿԵՍԻՐՏ» ԺԻԶԷԼԸ

"Ոսկեսիրտ" կը կոչեն Ժիզէլ Զօպանեանը որ հիմնադիրն է "Մոդական պաստառներ" ընկերակցութեան, ինչպէս կը գրէր Հայուհիին յատկացուած էին մէջ "Անու Փարի" շաբաթաթերթը (Մարտ 14/20):

Երախաներու տառապանքին նկատմամբ իր դիւրազգած խառնուածքը զինքը առաջնորդած է ծանուցումի գործը ձգելու եւ այդ երախաներուն համար աշխատելու: Ներկայիս կազմած ընկերակցութիւնը հիւանդանոցներու մէջ ֆիլմերու ցուցադրութիւններ կը կազմակերպէ: Կ՚այցելեն նաեւ հաշմանդամ երախաներու հաստատութիւններ, մանկաբուժական կեդրոններ:

Կ՚ըսէ թէ ֆիլմի մը ցուցադրութիւնը ցաւէն, տառապանքէն խուսափելու փակագիծ մը կ՚ըլլայ հիւանդ մանուկներուն համար:

Ժ. Զօպանեանի մեծագոյն հարցն է նիւթական աղբիւրներ գտնել, կարենալ շարունակելու համար սկսած գործունէութիւնը:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Ինքնաբերաբար ըսուած այդ խօսքերը զիս հանդարտեցուցին եւ ճշմարտապէս պահ մը հաւատացի որ քիչ յետոյ ետ պիտի դառնամ:

Հասանք քարաքօլ ուր զիս առաջնորդեցին քոմիսէրին քով:

Շէք երիտասարդ մըն էր:

Երկու ծպտեալ ոստիկանները զիս ներկայացուցին:

-Երուանդ էֆ. Օտեան:

-Հրամմեցէք, ըսաւ քոմիսէրը, իր մօտ դրուած թիկնաթոռը ցոյց տալով:

Զիս բերողները բարեւեցին ու աներեւոյթ եղան:

- Կը ծխէ՞ք...

Եւ սիկառէթի տուփը երկարեց ինծի: Մեքենաբար հատ մը առի ու վառեցի:

-Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց:

- Այո՛, ես եմ, պատասխանեցի:

– Ժամանակ լրագրի խմբագիր:

-Այո՛

- Շատ աղէկ:

Եւ քոմիսէրը սեղանին վրայ դրուած զանգակիկը հնչեցուց:

Բոլիս մը ներս մտաւ:

- էֆէնտիին տարէք, ըսաւ քոմիսէրը զիս ցոյց տալով:

- Հրամմեցէ՛ք, ըսաւ բոլիսը:

Ոտքի ելայ:

– Մնաք բարով:

- Երթաք բարով:

Երկմտութեան մէջ էի: Ազա՞տ պիտի թողուն զիս: Շատ յոյս չունէի: Եթէ քոմիսէրը գոնէ պզտիկ հարցաքննութիւն մը ըրած ըլլար, կրնայի ենթադրել որ թող պիտի տան զիս: Բայց անունէս զատ բան չէր հարցուցած: Հաւանական էր որ ուրիշ տեղ մը պիտի հարցափորձէին զիս:

Երբ բոլիսին հետ փողոց ելանք ըսի.

- Ո՞ւր պիտի երթանք հիմա:

- Պոլիս, պատասխանեց:

- Պոլի՞ս, բայց ինչպէ՞ս...

- Ինչպէս որ կ՚ուզէք, կառքով, թրամվայով կամ ոտքով:

Գրպանս հազիւ երեսուն ղրշ.ի չափ դրամ ունէի, այնպէս որ կառքի պերճանքը չէի կրնար ընծայել ինծի:

- Թրամվայով երթանք, առաջարկեցի:

- Ինչպէս որ կը հրամայէք, ըսաւ բոլիսը քաղաքավարութեամբ:

– Թրամվայը սակայն մինչեւ Թիւնէլ կ՚երթայ եւ ո՛չ աւելի հեռուն:

Երբ մտանք կառքին մէջ, բոլիսը ըսաւ.

- Դուք առաջ անցէ՛ք ու առանձին նստեցէք. ես դուրսը կը կենամ, որպէս զի հոս գտնուողները չնշմարեն որ բոլիսի ընկերակցութեամբ կ՚երթաք կոր:

- Շատ աղէկ:

Այս փափկանկատութիւնը բաւական տարօրինակ թուեցաւ ինծի:

Թիւնէլէն մինչեւ Ղալաթիա, Եիւքսէք Գալտըրըմի ճամբով հետիոտն իջանք:

Տեսայ որ տակաւին բաւական տեղ ունէինք քալելու:

- Կառք մը չե՞ս կրնար վարձել, ըսի բոլիսին, մինչեւ 15 ղրշ. կը վճարեմ:

- Տուր դրամը:

- Ահաւասիկ:

Եւ երեք քառորդ մէճիտիէ դրի ձեռքը: Բոլիսը կառք մը կանչեց, զիս նստեցուց, ինքն ալ քովս բազմեցաւ, ու կառապանին դառնալով հրամայեց.

– Քշէ՛:

– Ո՞ւր:

– Պոլիս, բոլիս միւտիրիէթի, քըմը սիասի:

– Արդեօք զիս վա՞ր պիտի դնեն, հարցուցի բոլիսին երբ կառքը ճամբաւ ելաւ:

– Ձեզ կարծեր, պատասխանեց, թերեւս հարցաքննութիւն մը ընեն ու թող տան:

– Քոմիսէր էֆէնտին բան մը չհարցուց ինծի:

– Կ՚երեւայ որ ձեզ ուղղակի միւտիրիէթէն ուզած են:

Քսան վայրկեան ետքը հասած էինք տեղերնիս:

Բոլիսը զիս առաջնորդեց քոմիսէրի մը քով, անոր յանձնելով նաեւ պահարանով թուղթ մը: Յետոյ՝ բարեւեց եւ հեռացաւ:

– Երուանդ էֆ. Օտեանը դո՞ւք էք, հարցուց քոմիսէրը:

– Այո՛:

– Ժամանակ թերթի խմբագիր:

– Այո՛:

– Շատ աղէկ:

Ու զանգակիկը հնչեցուց:

Բոլիս մը ներկայացաւ:

– էֆէնտին նէզարէթ տա՛ր, հրամայեց:

– Հրամմեցէ՛ք, ըսաւ բոլիսը, ինծի դառնալով:

– Մնաք բարով:

– Երթաք բարով:

Հետեւեցայ բոլիսին որ զիս տարաւ դրան մը առջեւ, դուռը բանալով բացաւ, զիս ներս մտցուց եւ դուռը կրկին կղպեց:

Բանտարկուած էի:

Շուրջս նայեցայ:

Մեծկակ սրահ մըն էր ելեքտրական լոյսով լուսաւորուած: Տասներկու մաքուր մահճակալներ կային, վեցը գետինը եւ վեցը վերը, օդին մէջ, ճամբորդի շոգենաւերու «քապին»ներուն մէջ գտնուած մահճակալներուն ձեւով: Տախտակամածը մոմլաթով ծածկուած էր: Սրահին ճակատը երկու ծորակներով աւազան մը կար լուացուելու համար: Մէկ քանի աթոռներ հոս ու հոն: Վերջապէս շատ շնորհքով բան մըն էր:

Աթոռի մը վրայ նստայ եւ զննութիւնս շարունակեցի: Երկու անկողին պարապ էին, իսկ միւսներուն մէջ բանտարկեալներ կը քնանային:

Կէս գիշերին մօտ էր երբոր զիս ներս մտցուցին ու ամէն ոք խոր քունի մէջ էր:

Սկսայ դիտել քնացողները, յուսալով որ թերեւս ծանօթ դէմքի մը կը հանդիպիմ:

Վերի անկողիններէն մէկուն մէջ նշմարեցի մէկը որ կը նմանէր Արշակ Ալպօյաճեանին:

Լսած էի որ մեր բարեկամը նոյն առաւօտուն ձերբակալուած էր: Կասկած չի կար թէ ինքն էր քնացողը:

Ոտքի ելայ, մօտեցայ իրեն ու կամաց մը մշտեցի՝ «Արշա՛կ» գոչելով:

Զարթնցաւ: Աւելի ուժով մշտեցի կրկին անունը տալով:

Այս անգամ ընդոստ տեղէն ցատկեց ու անկողնին մէջ նստաւ.

– Ի՞նչ կայ, գոչելով թրքերէն լեզուով:

Իսկոյն նշմարեցի թէ սխալած էի, մարդը Արշակ Ալպօյաճեանը չէր:

– Կը ներէք, կմկմացի, ձեզ ուրիշի մը նմանցուցի:

– Ալլա՜հ, Ալլա՜հ, գոչեց մարդը, զիս դող ու սարսափի մատնեցիր:

– Կը ներէք, կրկնեցի:

– Ձե՞ս գիտեր որ հոս ընդհանրապէս գիշերուան այս ժամերուն կուգան հարցաքննութեան համար պատերազմական ատեան տանելու...

– Չէի գիտեր, ես դեռ հիմա եկայ հոս, քիչ մը կարճատես եմ, այդ պատճառաւ տեղի ունեցաւ թիւրիմացութիւնը:

(Շար. 17)

(Շար. Ա. էջէն)

րին մէջ։ Մարտ 17ին, Տրէօտէր եւ Ցի- չէր մէկ կողմը եւ դիմացն ալ Անժելա Մերքէլ եւ Խոմունտ Շթօյպէր համաձայ- նեցան տուրքերու վերաբերեալ երեք մի- ջոցներու շուրջ։ Ամէնէն գլխաւորը միջոցն է 25%էն 19%ի իջեցնել ընկերու- թիւններու պարտադիր տուրքի սակը, միւս երկու միջոցները աւելի բարդ են։

ՌԸՆԷ ԺԻՐԱՐ, մարզարանը, Մարտ 17ին Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Հայր Գասէի աթոռին 32ի վրայ 28 ձայնով։ Երկար տարիներ դասա- ւանդած է Նիւ Եորքի համալսարանը, Պերքլի եւ Սթանֆորտ։ 50 տարի է կը ջանայ փաստել որ Աւետարանները մար- դուն տեսարանութիւնն էին նախքան Աս- տուծոյ տեսարանութիւնը ըլլալը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին։

⁂

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՃԱՇ

ժամը 13ին
յետ պատարագի եւ նախքան Դռնբացէքը։
Մասնակցութիւն 15 Եւրօ, երախայ եւ ուսանող՝ 12 Եւրօ։
Արձանագրուելու համար.—
☎ 01·44·59·23·50 / 01·40·51·11·90

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005
1190 €*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.

SABERATOURS
→11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et seront vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

⁂

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Յիշատակ Չարչարանաց, խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22.
Յիշատակ Տասը Կուսանաց
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Յիշատակ Չարչարանաց խաչելութեան եւ Թաղման
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 19ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Վերջին ընթրիք՝ ժամը 11ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Կարգ Չարչարանաց՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՍԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24.
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT ET SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :
— un camp itinérant du 8 au 27 juillet
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1990
— un séjour du 29 juillet au 16 août
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991 et le 31 décembre 1997
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions :

Pour le **Camp itinérant 8 avril**
Pour le mois d'**août 8 mai**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 22

MARDI
22 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամերիկեայ առաքում)
270 Եւրօ (Տաքաթակլած առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·162 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21·162

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մելգոնեանի կալքէն կը տեղեկացնէ թէ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի կողմէ ՀԲԸՄիութեան դէմ բացուած դատը վերջին պահուն յետաձգուած է, առանց բացատրութեան: Դատին առաջին նիստը տեղի պէտք է ունենար Մարտ 15ի առաւօտուն: Լուրին աղբիւրը կ'ըսէ թէ նոր թուականը անմիջապէս պիտի ծանուցուի երբ յայտնի ըլլայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱԿԱՀՐԷՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Մարտ 19ին աւարտած է "Հայ Արիական Միաբանութեան" առաջնորդ Արմէն Աւետիսեանի դէմ հակահրէութեան ամբաստանութեամբ հրեայ համայնքի ղեկավար Ռիմա Վարժապետեանի բացած դատը: Որպէս վկայ ումինչրուած լրագրողներ՝ Աննա Իսրայէլեան, Արծրուն Պէյլանեան, Աւետիս Բաբաջանեան այ հիմնաւորած են ամբաստանութիւնը: Իսկ Ռ. Վարժապետեանի ամբաստանութիւնը այն եղած է որ ենթական ունեցած է հրապարակային արտայայտութիւններ որոնք ժխտական անդրադարձ ունեցած են Հայաստան ապրող Հրեաներու վրայ, վախ եւ անվստահութիւն արթնցնելով անոնց մօտ:

Ա. Աւետիսեան յայտարարած է թէ կը մերժէ ամբաստանութիւնը. ըրածը հայութիւնն ու ամբողջ աշխարհը զգուշացնել եղած է Հրեաներու ստեղծած սիոնիզմի աշխարհակալ գաղափարախօսութեան վտանգին դէմ: Երջօրէն չէ հետեւած իր մտքերուն մամուլի մէջ աղճատուած լոյս տեսնելուն երեւոյթին, ինչ որ թիւրիմացութիւններու պատճառ եղած է:

Իր պաշտպան փաստաբանին ելոյթէն ետք ամբաստանեալը դատարանէն ազատ արձակուած է, երկու տարի ոստիկանութեան հսկողութեան տակ մնալու պարտադրանքով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Հայաստանի հրեայ համայնքը դիմած է ամբողջ աշխարհի հրէական կազմակերպութիւններուն որ ճանչնան Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Դիմումի կոչին մէջ ըսուած է թէ Օսմանեան պետութեան կողմէ 1,5 միլիոն Հայերու բնաջնջումը տասնամեակներով անտեսուեցաւ, չըդատապարտուեցաւ մարդկութեան կողմէ: Թերեւս այդ անտեսումը նոյնիսկ ճամբայ հարթեց Հրեաներու Ողջակէզին: Մարտ 15ին հրապարակուած կոչով ըսուած է. "Ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակութեան օրուան՝ Ապրիլ 24ի նախօրեակին կը խնդրենք խոնարհիլ 1,5 միլիոն զոհերու յիշատակին առջեւ":

«ԱՐՄԻՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 19/21)

ՕԴԱՆԱՒ ՊԱՅԹԵՑՆԵԼՈՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Մոսկուայի Շերեմետեւօ օդակայանին մէջ հայ ուղեւոր մը ձերբակալուած է, օդանաւը պայթեցնելու սպառնալիք ըրած ըլլալով: Ուղեւորը ներկայիս Աւստրալիա կ'ապրի ու առած է Սիտնէ – Թոքիօ – Մոսկուա – Երեւան թռիչքը: Գինով վիճակի մէջ փորձած է խուժել օդաչուներուն խցիկը: Ձերբակալուած է ու հոգեբուժարան քննութեան ղրկուած:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ՔԱՅԼԵՐ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ լրագրողի մը պատասխանելով ըսած է թէ Հայկական Հարցին ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ որոշուած է վճռական քայլեր դիմել: Առաջինին համար Ազգային Ապահովութեան Ակադեմիային հետ "մասնագէտ"ներէ բաղկացած յանձնաժողով մը պիտի կազմուի որուն պիտի չմասնակցին Թ. Աքչամի, կամ Հ. Պէրքթայի նման Ցեղասպանութեան ճանաչումին կողմնակից դէմքեր: Այդ յանձնախումբը պիտի ձեռնարկէ "ամէնէն կաբեւոր քայլ"ին որ "երեւան հանել է Սփիւռքին ու Հայաստանի միջեւ կարծիքի տարբերութիւնը": Այլ խօսքով՝ կարգ մը ժեսթեր պիտի կատարուին Հայաստանի նկատմամբ, ինչպէս այդ երկրին հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ձերբազատել Ազրպէյճանի ճնշումներէն: Թուրքիա պիտի չարունակէ հետամուտ ըլլալ Ղարաբաղի հարցին արդար լուծումի մը համար աշխատելու, սակայն թոյլ պիտի չտայ որ Ազրպէյճան կապէ իր ձեռքերը: Ա. Կիւլ չէ պատասխանած այն հարցումին թէ ըսուածը կը նշանակէ՞ բանալ Հայաստանի սահմանը: "Մարմարա" (Մարտ 19) տեղին դրած էր յիշեցնել թէ ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան փոխ նախարարը ըսած էր. "Եթէ Թուրքիա կ'ուզէ Գոնկրէսին դէմ նախագահ Պուշի դիրքը զօրացնել, պէտք է բանայ Հայաստանի սահմանը":

Ա. Կիւլի նախագահութեամբ գումարուած է նաեւ (Մարտ 18) "Անհիմն ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պայքարի խորհուրդ"ը, Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարութեան մէջ: Ցեղասպանութեան 90-ամեակին առթիւ Թուրքիոյ լայնածաւալ ձեռնարկները ամփոփուած են ծրագրի հետեւեալ կէտերով. Օ. Փամուքի նման մտաւորականներու ամբաստանութիւնները խթան պէտք է ըլլան իրականութիւնը ամբողջ աշխարհին յայտարարելու Թուրքիոյ կամքին, թանգարան մը պիտի հիմնուի ցուցադրելու համար Օսմանցիներու եւ Թուրքերու լայնախոհութիւնը, պէտք է արժեւորել Հայաստանի մեղմ ընթացքը, պէտք է գործի ձեռնարկել ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի նման հայկական Սփիւռքին ազդեցիկ երկիրներուն մէջ դասագիրքերէն հանել տարու համար այն էջերը ուր Թուրքիան ցեղասպանութեամբ կ'ամբաստանուի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 19ի հրամանագրով Արտաքին գործերու փոխ նախարար Թաթուլ Մարգարեան ԱՄՆ-ու նոր դեսպան նշանակուած է: Ան կը յաջորդէ Արման Կիրակոսեանին:

Թ. Մարգարեան ծնած է 1964ին Կապանի մէջ. տնտեսագէտ է, վկայուած նաեւ Ուաշինկթընէն որպէս միջազգային յարաբերութիւններու մագիստրոս: 1994-էն ի վեր զանազան պաշտօններ վարած է Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ:

ԾԵԾ, ԾԵԾԿԸՒՈՒՔ ԾԱԼԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վրաստանի Ծալկայի շրջանին Աւրալօ գիւղը Աճարիայէն գաղթած բնտանիքներ երբ կողոպուտի նպատակով յարձակում գործած են տեղացի Յոյներու տուներուն վրայ, բնիկ Հայերն ու Յոյները հաշուեյարդարի դիմած են մեղաւորներուն դէմ: Արդիւնքը այն եղած է որ 15 հոգի վիրաւորուած է ու Ներքին գործերու նախարարութեան յատուկ ուժեր հասած են, խաղաղեցնելու համար կռուարարները: Քանի մը հոգի ձերբակալուած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"Ո՛Չ"Ը կը յառաջդիմէ եւ Մարտ 21ին Ֆիկառոյի հրատարակած հարցախոյզին արդիւնքին համաձայն հասած է 52%ի: ԻՓՍՈՍ-ի այս հարցախոյզը Ֆիկառոյի համար ցոյց կու տայ որ "այո"ի կողմնակիցներու համեմատութիւնը իջած է 48%ի եւ կը փաստէ որ Եւրոպական Սահմանադրութեան հանրաքուէն կրնայ Շիրաքի ակնկալած արդիւնքը չտալ: Մանրամասնութեան մէջ, կը տեսնուի որ խորհրդարանական ձախին մօտ "ոչ"ը 55% համեմատութիւն կ'արձանագրէ եւ 45% կը մնայ "այո"ի ի նպաստ: Խորհրդարանական աջին մօտ "այո"ն 67%ի կը հասնի եւ 33%ը "ոչ"ի կողմնակից է, մինչ երկու շաբաթ առաջ համեմատութիւնները տարբեր էին՝ 72% "այո"ի համար եւ 28% "ոչ"ի: Ըստ ԻՓՍՈՍ-ի տնօրէնին, տնտեսական եւ ընկերային կացութիւնը, ժողովրդականութիւն չունեցող իշխանութիւն մը եւ անորոշ Եւրոպա մը իրենց անդրադարձը ունեցած են: Ամէնէն աւելի մտահոգ է Ֆր. Հոլանտ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հիւսիսային արուարձանին մէջ՝ Ժտէյտէ, ռումբ մը պայթած է Թակարդ կառքի մը մէջ Մարտ 18էն 19ի գիշերը, որու հետեւանքով 11 վիրաւորներ կային: Առաջին մտահոգիչ արարքն է Հարիրիի սպանութենէն (Փետր. 14) ի վեր: Նիւթական վնասները մեծ են: Ոճրափորձը պատահած է սուրիական զօրքին առաջին քաշուելէն 48 ժամ ետք: Այս առաջին հանգրուանին 4000էն 5000 զինուոր հեռացած են, դեռ 10 հազարի մօտ կայ Պեքաայի շրջանը: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ ոճրափորձը Սուրիացիներու գործն է: Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, ան մերժած է նախագահ Լահուտի երկխօսութեան առաջարկը, քանի զինքը գլխաւոր պատասխանատուն կը նըկատէ ստեղծուած քաղաքական տագնապին: Ոճրափորձին վայրը փութացած է Հարիրիի քոյրը՝ Պահիա Հարիրի եւ անմիջապէս շրջապատուած համակիրներով: Ըսած է թէ պէտք չէ վախնալ, ոճրափորձին հեղինակները պիտի չյաջողին զիրենք ահաբեկել: Իրեն համար եռդարձ չկայ եւ լոզունգն ալ չի փոխուիր՝ "Գերիշխանութիւն, ազատութիւն, անկախութիւն": Հարիրիի քոյրը ինքզինք պարտադրած է որպէս բնական ժառանգորդը, մինչ սպաննուած նախկին վարչապետին զաւակները նախընտրած են հեռու մնալ քաղաքական կեանքէն:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ նախկին պատասխանատուն՝ Ֆրից Պոլքըշթայն կը դատապարտէ Ֆրանսական "կարճատեսութիւնը" եւ "օտարատեացութիւնը" իր անունը կրող կարգադրութեան համար: Հոլանտացին կը զարմանայ նաեւ որ հրահանգը այդքան կապուած է իր անունին, որու գերմանական ծագումին վրայ կը ծանրանայ Ֆրանսա: Իրեն համար բացարձակ անհեթեթութիւն է մտածել թէ այդ կարգադրութիւնը ընկերային իրարանցում պիտի ստեղծէ: Որոշած է Փարիզ գալ եւ հարցազրոյցներ տալ: Ծանօթ է որ գլխաւոր կէտը կը վերաբերի "ծագումի երկրին" սկզբունքին, այլ խօսքով, բոլոր աշխատաւորները Եւրոպական Միութեան մէջ, պիտի վայելեն իրենց հպատակութեան երկրին օրէքները: Այս սկզբունքին դէմ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Մարտ 19ին, Պրիւքսէլի մէջ: Հաւաքուած էին Ֆրանսացի, պելժիքացի, հոլանտացի, գերմանացի եւ իտալացի ցուցարարներ:

ՖՐԱՆՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ միջազգային օրը տեղի ունեցաւ Մարտ 20ին հինգ ցամաքամասերու վրայ, նաեւ կարգ մը անգլիախօս երկիրներու մէջ (Գանատա, Աւստրալիա...): Բազմաթիւ վայրերու մէջ տօնակատարութեան բոյթ կ'առնէ եւ կը տեւէ շաբաթներ: Երկու մեծ բացականեր կան որոնք մաս չեն կազմեր Ֆրանսախօսութեան Միջազգային Կազմակերպութեան՝ Իսրայէլ եւ Ալժերիա: Առաջինին կ'ընդդիմանայ Լիբանան եւ արդէն դիմում ալ չէ ըրած: Երկրորդը չէ ուզած անդամակցիլ գաղթատիրութեան շարունակութիւն մը տեսնելով այդ անդամակցութեան մէջ: Դէպի անդամակցութիւն հինգ նոր երկիրներ առաջին հանգրուանը անցած են եւ դարձած են "դէտ": Անոնք են Հայաստան, Խրուաթիա, Աւստրիա, Վրաստան եւ Հունգարիա: Ցունաստան եւ Անտոռա Բ. հանգրուանը անցած են "ընկերակից անդամ" դառնալով:

ՊՈԼՍՈՅ համալսարանին տեսուչը յայտնած է թէ աշխատանքի ձեռնարկած են "Միջազգային Հայկական Հիմնարկ" մը հիմնելու համար: Ան պիտի ընդգրկուի Գրականութեան Փաքիւլթէի մէջ. նպատակը պիտի ըլլայ "աքսոր"ի խնդիրը լուսաբանել, գիտական ճշմարիտ տուեալներ, փաստեր մէջտեղ դնելով: Կ'ուզեն որ ամէն բան բացայայտ կերպով տեղ գտնէ գիտական ոլորտին մէջ, ամէն մարդ տեղեկանայ Հայկական Հարցին փակութեան: "Լուրջ ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ. կը յուսամ որ Թուրքիան պիտի հանդարտանայ" ըսած է տեսուչը:

"ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԱՆԻՒԹ 21ՐԴ ԴԱՐՈՒՆ" խորագիրն է միջազգային նախարարական ժողովի մը որ տեղի կ'ունենար Փարիզ Մարտ 21 եւ 22ին, մասնակցութեամբ շուրջ վաթսուն երկիրներու ներկայացուցիչներուն: Այս առընչութեամբ Ֆիկառոյի տնտեսական յաւելուածը (Մարտ 21) հարցազրոյց մը հրատարակած է Ճարտարարուեստի Պատուիրակ նախարար՝ Փաթրիք Տէվէճեանի հետ, որու համար՝ "հիւլէական ուժանիւթը անխուսափելի է":

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Կուսակցութեան ազգային խորհուրդը ժողով գումարած էր Մարտ 21ին: Օրակարգը նուիրուած էր կուսակցութեան ծրագրին, 2007ի համար, զոր պատրաստած են Մարթին Օպրի, Տոմինիք Ստրօս-Քահն եւ Ժէք Լանկ: Այս վերջինը կ'ուզէր որ "ոչ"ի յառաջդիմութիւնը իրարանցում չստեղծէ եւ կը կրկնէր "Հանդարտութիւն, հանդարտութիւն": Հոլանտ խիստ է սակայն եւ նախատեսած է "որոշումներ տալ", եթէ "ոչ"ը տարածուի շարքերուն մէջ: Առկախումներ կամ արտաքսումներ անկարելի չեն:

ՃԱՓՈՆԻ հարաւը երկրաշարժ մը պատահած է Մարտ 20ին, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար եւ 400 վիրաւորներ: Ուժգնութիւնը 7 եղած է Ռիխթէրի վրայ եւ մեծ սարսափ ստեղծած է:

ԻՐԱՔԻ մէջ, Մարտ 19 – 20 շաբաթավերջին զանազան ոճրափորձերու հետեւանքով 45 մեռեալ կար որոնց երեքը՝ Մուսուլի մէջ: Անոնցմէ մէկը քաղաքին կաշառակերութեան դէմ պայքարին ղեկավարն էր՝ զօր. Վալիտ Քաշմուլա: Միւս կողմէ, Իրաքի մէկ նախարարին 10 պահակները առեւանգուած են, բայց նախարարը չէր առեւանգուած: Ամերիկեան բանակն ալ յայտարարած է որ Պաղտատի արուարձանը 24 ըմբոստ սպաննուած է:

ՔԱԹԱՐԻ մէջ ալ, առաջին անգամ ըլ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Հ.Յ.Դ. ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԷՆ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

· 1859 - 1905 ·

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծնած է 18/31 Հոկտեմբեր 1859ին, Գողթան գաւառի Վերին Ագուլիս մէջ :

1880ին, կ'աւարտէ ճեմարանը ու կ'արժանանայ ոսկեայ մետալի :

Իր ծննդավայրի ծխական դպրոցին մէջ չորս տարի (1880-84) իբրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ : Նոյն ժամանակաշրջանին, Քրիստափորին հետ կը պաշտօնավարէր Է. Ակնունին (Խաչատուր Մալումեան) :

1884ին կը վերադառնայ Թիֆլիս՝ ուսումը կատարելագործելու նպատակով : Գործունէութիւն ունեցող «Միութիւն Հայրենասիրաց» խմբակցութիւնը քայքայուած վիճակ մը կը պարզէր : կը յաճախէ վերջին համալսարանականներու հետ, ամսական համեստ թոշակ մը կը ստանար : Այս վերջիններուն կը սորվեցնէ լեզու եւ ընդհանուր նախնական գիտելիքներ : Իսկ հետոյ օրերը, ասոնց հետ կը զբաղի ինքնազարգացումով :

Միաժամանակ՝ կը տրամադրուի ուսանողական երկու խմբակներու, որոնց կը դասախօսէ ընկերաբանական գաղափարներ ներկայացնելով : Կը հետաքրքրուի նաեւ Հայ կեանքով : Այս շրջանին մէջ, այցելութիւններ կու տայ Րաֆֆիին եւ «Մշակ»ի խմբագիր Գրիգոր Արծրունիին :

1884-85ին, ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Մելիք Բէգլարեանի մասնաւոր միջնակարգ վարժարանին մէջ :

1885ին, ցարական բռնակալութիւնը կը փակէ Կովկասի 400 հայ դպրոցները : Կառավարութեան այս քայլով 20 000 հայ աշակերտ եւ 2000 ուսուցիչ փողոց կը դրուին : Հայ դպրոցներու սատարող այս փակման առիթով, ամբողջ Կովկաս մէջ կը ցուցուին բողոքի երկու կամ երեք ցոյցեր : Անոնց պատրաստութեան մէջ իր մասնակցութիւնը կը բերեն, որոնց կարգին Գրիգոր Միրզայեան եւ Քրիստափոր Միքայէլեան :

1885ի աշնան, Քրիստափոր կ'անցնի Մոսկուա՝ կիսատ ձգած ուսումը շարունակելու համար :

Մոսկուայի մէջ, Քրիստափոր՝ իբրեւ ազատ ունկնդիր՝ մէկուկէս տարի կը հետեւի Պետրովսկի Գիւղատնտեսական Ճեմարանի դասընթացքներուն : Քաղաքատնտեսութիւնը, վիճակագրութիւնը եւ ընդհանրապէս գիտութիւնները իր նախընտրած նիւթերն էին :

Ազատ ժամերուն, կը տրամադրուի ընթերցանութեան : Յատկապէս կը կարդայ գիտական եւ տնտեսական հարցեր : Առանձնապէս կ'ուսումնասիրէ Կարլ Մարքսի «Կապիտալը» խորագրով աշխատասիրութիւնը :

Մոսկուայի մէջ եւս, կը մասնակցի ուսանողական շարժումներուն եւ անոնց աշխատանքներուն :

Մոսկուա կը մնայ մինչեւ 1887ի ամառը : Ապա, կը վերադառնայ Թիֆլիս՝ այնտեղ մնալու նպատակով :

Թիֆլիս հասնելէ ետք, մէկ տարի Քրիստափոր կը դասաւանդէ Հայոց ծխական դպրոցը : 1888-ին, ծագումով լեհ ռուս յեղափոխական Լաւրուսեւիչի կնոջ՝ Եգինիա Կոնստանտինովայի եւ Քրիստափորի միջեւ կը զարգանայ համակրանքի փոխադարձ զգացում մը, որ շուտով կը փոխուի սիրոյ :

1890ի ամառը, Քրիստափոր կ'ամուսնանայ Եգինիային հետ՝ առանց որեւէ ծիսակատարութեան :

1889ին, դեռ Թիֆլիս գտնուած ատեն, անհրաժեշտութիւնը կը զգացուէր մշակելու կազմակերպական կանոնագիր մը : Ցիր ու ցան ուժերը հարկ էր միացնել : Պատմական նշանակութիւն ունեցող այդ գործը կ'իրականանայ առաւելաբար Քրիստափորի ջանքերով :

1890ի ամրան, երկար խորհրդակցութիւններէ եւ ժողովներէ ետք, կը հիմնադրուի Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը :

Հիմնադիր ժողովը, որուն կը մասնակցէր նաեւ Ս.Դ.Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Ռուբէն Խան-Ազատ, կ'առաջացնէ իր առաջին կեդրոնը : Այս մարմինին մաս կը կազմեն Քրիստափոր Միքայէլեան, Սիմոն Զաւարեան, Աբրահամ Դաստակեան, բժիշկ Լորիս Մելիքեան եւ Լեւոն Սարգսեան :

1891ին կը հրատարակուի «Դրօշակ»ի առաջին թիւը : Նոյն տարուան գարնան, կը ձերբակալուի Քրիստափոր ու երկու ամիս կը բանտարկուի Մետեխի բանտը (Թիֆլիս) : Ապա կ'աքսորուի Քիշինեւ (Բեսարաբիա), ուր իր կնոջ հետ կը մնայ 1891-92ի ձմեռը՝ Լէոնսկի փողոցին մէջ գտնուող փոքրիկ սենեակի մը մէջ : Այդտեղ է, որ կ'ունենայ իր միակ որդին՝ Ռուբէնը :

Աքսորավայրէն Թիֆլիս վերադառնալէ ետք, 1894ին, իբրեւ սրբագրիչ կ'աշխատի «Նովոյէ Օբոզրենիէ» (կամ՝ Նովոյէ Ապրազրենիէ) ռուսերէն թերթին :

24 Հոկտեմբեր 1895ին կը ձերբակալուի Բաքուի մէջ եւ երկու օր ետք, կը ղրկուի տեղւոյն բանտը :

Վեց ամիս կը մնայ Բաքուի բանտը : Քրիստափոր ազատ կ'արձակուի, ըստ Բաքուի ոստիկանական վարչութեան ներկայացուցիչի եւ դատախազի օգնականի 23 Մարտ 1896 թուակիր որոշումնագիրին : Կը պահանջուէր 2000 ռուբլի երաշխաւորագին, որ կը տրուի՝ պայմանաւ որ չհեռանայ Թիֆլիսէն :

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Բ. Ընդհանուր ժողովը կը գումարուի 1898ին (Թիֆլիս) : Քրիստափոր կ'առաջարկէ Բիւրոն բաժնել երկուքի՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան եւ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը օժտել բիւրոյական տարրով :

Ժողովին կը խօսի մօտաւորապէս չորս ժամ : Ի շարս այլոց, կ'անդրադառնայ դրամ ապահովելու ձեւերուն : Այս առընչութեամբ, ան կը շեշտէ, թէ դրամը հեշտօրէն կու գայ եթէ կուսակցականները իսկապէս գործ ցուցաբերեն, որովհետեւ գործը կը հրահրէ եւ կը խանդավառէ զանգուածները : Դրամը կրնայ անպարտյականացնել շարքերը՝ առանց հիմնական գործին, ինչպէս նաեւ խաթարել յեղափոխութեան մաքուր նկարագիրը : Բարոյական մաքրութիւնը տեւել կուսակցութեան մը գոյութեան հիմքն է :

Բ. Ընդհանուր ժողովը կ'ընդունի Հայ Դատի արտասահմանեան քարոզչութիւնը եւ Եւրոպայի հանրային կարծիքը պատրաստելու գծով Քրիստափորի ներկայացուցած ծրագիրը :

Ժողովի աւարտէն անմիջապէս ետք, Քրիստափոր կը մեկնի Ժընեւ եւ կը ստանձնէ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը : Թերթին շուրջ կը համախմբէ երիտասարդ ուժեր՝ Է. Ակնունի, Ա. Ահարոնեան (Ղարիպ), Սիամանթօ, Մ. Վարանդեան, Յոնան Դաւթեան, Սարգիս Մինասեան (Արամ Աշոտ) եւ ուրիշներ :

Քրիստափոր ձգած է հրապարակագրական շատ քիչ ժառանգ : «Դրօշակ»ի մէջ լոյս տեսած իր գրութիւնները, բացի խմբագրականներէն եւ «Դրօշակ»ի հրատարակութեան 10-ամեակին առիթով իր յօդուածէն, հաւաքուած են «Յեղափոխական մտքեր» խորագիրով գրքոյկին մէջ :

ա. «Ամբոխային տրամաբանութիւնը» լոյս կը տեսնէ «Դրօշակ»ի 1899ի 5, 6, 8 եւ 1900-ի 2, 3 եւ 4 համարներուն մէջ :

բ. «Պատմական չարիք»ը՝ 1900-ի թիւ 6-ին մէջ :

գ. «Միութիւն Թուրքերի հետ»ը՝ 1900ի թիւ 8ին մէջ :

դ. «Հայ-քրդական յարաբերութիւնները» վերնագիրով գրութիւնը՝ 1901ի 4 եւ 5 համարներուն մէջ :

ե. «Կովկասահայ տագնապը» վերտառութեամբ գրութիւնը՝ 1903ի թիւ 7ին մէջ :

Ասոնցմէ անկախ, Քրիստափորի գրիչին կը պատկանին հետեւեալները․

«Դրօշակ»ի առաջին, երկրորդ եւ երրորդ խմբագրականները (1891, թիւ 1, 2, եւ 3), ինչպէս նաեւ՝ «Այր ու բեն» խորագրով յօդուածաշարքի առաջին երկուքը՝ Ս. Զաւարեանի հետ միասին (1893, Նոյեմբեր թիւ 5 եւ 1894 Յունուար թիւ 6) : Իսկ Հ.Յ.Դաշնակցութեան տասնամեակին նուիրուած իր գրութիւնը (1901ի բացառիկին համար) :

Կրկին «Դրօշակ»ի մէջ լոյս տեսած են «1898-1899» վերտառութեամբ յաջորդական երկու գրութիւնները (1899ի թիւ 1 եւ թիւ 2) եւ «Մոլորեցնողները» խորագրով յօդուածը (1900ի թիւ 7) :

1899-ին, Քրիստափորի ջանքերով եւ հետապնդումներով հայերու անունով կը կազմակերպուի Լահէյի Խաղաղութեան Վեհաժողովին դիմումը : Երկուքուկէս տարի Ժընեւ իր կեցութեան ընթացքին, Քրիստափոր կը զբաղի նաեւ հայ ուսանողութեան գործերով եւ կը մասնակցի անոնց ժողովներուն :

Ասոնց ամէնէն, Քրիստափոր կ'ուզէ Եւրոպայի դիւանագիտութիւնը ապահովել՝ ի նպաստ Հայ Դատին : Ասոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ տեղեակ պահել Եւրոպայի հանրային կարծիքը Հայկական Հարցէն : Այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար՝ իրեն աջակից կ'ընտրէ բժիշկ Լորիս Մելիքեանը եւ յատկապէս ֆրանսացի մտաւորական հրապարակագիր Փիեռ Քիյառը :

«Փրօ Արմենիա»ի գծով, Քրիստափոր Մ. Վարանդեանին հետ կը մեկնի Փարիզ :

1901ին, Ժընեւի մէջ գումարած իր նիստին մէջ Դաշնակցութեան Կամքը ներկայացնող Մարմինը կ'որոշէ, ի շարս այլ որոշումներու եւ նախապատրաստական աշխատանքներու, բռնի դրամահաւաք կատարել հայ մեծահարուստներէն : Դրամահաւաքի աշխատանքները կը դանդաղէին․ անդին ծրագիրները եւ որոշումները կը մնային խօսքերու սահմաններուն մէջ, պարզապէս որովհետեւ նիւթականը չըկա՛ր : 1904ին, Ժընեւէն Կովկաս կու գայ Քրիստափոր՝ Ժընեւ թողնելով իր կինն ու զաւակը : Քրիստափոր կ'անցնի դրամահաւաքի ձեռնարկին գլուխը եւ զայն կ'անուանէ «Փոթորիկ» : Ձախող առաջին փորձէն ետք (Ժամհարեանի պարագան), Քրիստափոր չի յուսահատիր, այլ կը շարունակէ գործը եւ կը յաջողի հաւաքել շօշափելի գումար մը :

1904ի Յունուարին, տեղի կ'ունենայ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր ժողովը (Սոֆիա) : Սոյն ժողովին, Քրիստափոր կը յղանայ Սուլթան Համիտը ահաբեկելու միտքը : Ժողովը կ'ընդունի վտանգաւոր այս առաջարկը : Քրիստափոր պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ստանձնելու մահափորձի ձեռնարկը : Հակառակ ժողովական ընկերներու թախանձանքներուն, որպէսզի ետ կենայ իր մտադրութենէն, Քրիստափոր կը մնայ անդրդուելի :

Սուլթան Համիտի մահափորձի ձեռնարկը յանձնուած էր Վիշապի Պատասխանատու մարմինին :

Քրիստափոր կը ձեռնարկէ մեծ դաշտի նախապատրաստական աշխատանքներուն : 4 Յուլիս 1904ին, Քրիստափոր վերջին անգամ ըլլալով կը տեսնէ իր կինն ու մանչը՝ Ռուբէնը :

Քրիստափորի անմիջական գործակիցներն են՝ Արնավուտքէօյի Վռամշապուհ (Եդուարդ) Քենտիրեան, Քրիս (Ֆէնէրճեան), Ռուբինեան, բժիշկ Սայեանը, պելճիքացի անիշխանական Ժօրիսը, գերմանացի Սոֆի Ռիպալը, կէս յունածին Սիլվիօ Ռիչչի եւ ուրիշներ :

Քրիստափորի նահատակութիւնը տեղի կ'ունենայ 4/18 Մարտ 1905ին, երբ Վռամշապուհի հետ (Վռամ կամ Եդուարդ) Պուլկարիոյ մայրաքաղաք՝ Սոֆիայի մօտակայ բարձունքներէն մէկուն՝ Վիտոշի լանջին կը փորձէր Սուլթանի մահափորձին համար պատրաստուած ռումբի օրինակ-նմոյշը : Դրօշակ, իր 1905ի Ապրիլի թիւով, կը գուժէր Քրիստափորի մահը, նշելով, որ մահը տեղի ունեցած է Մարտ 4ին :

TRIBUNE LIBRE

UNE ARMENIE SANS ARMENIENS ?

REFLEXIONS SUR LA DEPOPULATION DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

DANIEL TACVORIAN

La dépopulation de l'Arménie est la résultante de choix politiques et économiques, dont la mise en œuvre correspond à une politique de renoncement à la souveraineté nationale, de contrôle du peuple arménien au moyen de la centralisation du pouvoir économique, confié aux rênes d'une oligarchie choisie et soumise à certains membres du pouvoir exécutif.

Les causes de l'émigration massive de l'élite et de la classe moyenne urbanisée à partir de 1993, sont dues principalement au démantèlement de l'outil industriel, à la faillite des banques qui a causé l'appauvrissement des patrimoines financiers des particuliers, aux mécanismes économiques internes mis en place, au manque de confiance des investisseurs dans le système économique, ainsi qu'à un environnement d'assassinats politiques ayant pour corollaire la restriction de la liberté d'expression de la société et des médias. Cette émigration s'est accompagnée d'une politique de délivrance de visas émis par les pays occidentaux et par la facilité de circulation dans les pays de la C.E.I. [1].

Les causes de l'exode urbain

L'objectif du démantèlement de l'outil industriel était de saper les bases de l'ancien régime et d'éviter le retour au pouvoir des communistes. Les actions des sociétés d'Etat ont été distribuées au public, mais du fait du déficit énergétique —fermeture sur décision politique de la centrale nucléaire de Médzamor— et des carences en approvisionnements, la valeur comptable des sociétés s'est effondrée. Les «grandes familles» se sont organisées pour racheter à valeur nulle les biens d'Etat. Ces mêmes familles ont vendu pour plusieurs dizaines de millions de dollars l'outil industriel, et ont laissé l'Arménie en état de friche industrielle. La vente de l'outil industriel et le non rachat de nouveaux équipements, par ceux-là mêmes qui ont participé à ces opérations, ont accéléré l'émigration massive de la classe moyenne et aisée. Ceux qui n'avaient plus la moindre chance de trouver un emploi étaient les ingénieurs, les chercheurs et la main d'œuvre qualifiée.

En parallèle, dans les années 1994 - 1996, s'est greffée la banqueroute financière des banques de dépôts des particuliers à qui n'était pas laissé la liberté de retirer leurs liquidités. Ceux-ci n'ont pas pu les convertir soit en biens matériels ou en dollars lorsque le taux de change leur était encore favorable. L'inflation galopante, les taux d'intérêts annuels alléchants des banques, appelaient à une collecte des fonds privés plus importante. La dévaluation de la monnaie a fait que beaucoup ont été remboursés en monnaie de singe. La banqueroute frauduleuse des banques a spolié le peuple de ses ressources financières et aggravé sa situation d'existence, sans que les responsables soient jugés et les préjudices réparés.

C'est le système d'entrée douanière des marchandises et de commercialisation qui est à l'origine du système de centralisation du pouvoir économique entre les mains d'une dizaine de familles et par conséquent du pouvoir exécutif. Leurs positions dominantes, sur le marché, ne peuvent être maintenues que par la fraude fiscale, douanière et réglementaire en toute impunités judiciaires. Si ces clans ne respectent pas leur allégeance au pouvoir en place et ne concourent pas à la rétribution des services rendus aux représentants de la Haute Fonction Publique pour faciliter leurs affaires, leurs situations deviennent insoutenables. Ce système multiplie les obstacles administratifs et financiers aux nouveaux entrepreneurs

par le fait même qu'en respectant les lois et le paiement des taxes correspondantes, l'investisseur est de facto non concurrentiel et éliminé du marché.

Cette organisation clanique et féodale, qui a été mise en place par le Pouvoir Exécutif, dès les premières années de l'indépendance, supplante de facto, la prééminence de l'Etat de Droit.

Du fait que ces familles captent tous les profits par des moyens non légaux, leurs positions fragiles au sein du système, ne les rendent pas confiants dans le réinvestissement des profits réalisés et placent ceux-ci dans des comptes à l'étranger. Les 700 à 900 millions de dollars annuels qu'envoient les travailleurs émigrés arméniens, les fonds de la diaspora, ainsi que ceux des institutions financières internationales qui s'y rajoutent, ne sont donc pas réinvestis dans l'économie arménienne, d'une manière récurrente. C'est une hémorragie financière grave qui se répercute sur les moyens de l'Etat, à la hauteur du manque des ambitions et de vision pour le pays. Il faut dire aussi que les familles d'Arménie qui ont fait fortune en Russie et dont on peut compter leur fortune en millions ou milliards de dollars américains et qui souhaitent investir dans le pays, ne le font pas soit par peur d'être rackettés par la police qui les menace d'extorsion de fonds par la création de montages de dossiers pénaux contre eux, soit par la proposition qui leur est faite d'accueillir un associé **influent** à hauteur de 50% du capital sans que celui-ci investisse le moindre argent. Ce sont les raisons pour lesquelles, l'investissement en Arménie est freiné et les conséquences, sur l'emploi, désastreuses. La diaspora mondiale reste la clé centrale du développement et le levier de puissance de l'Arménie.

Un nouveau phénomène se développe depuis peu. La nouvelle jeunesse formée dans les universités est impatiente de participer à la société de consommation et ne se satisfait pas d'une situation économique et politique bloquées où seules les connivences du système prévalent. Leurs seuls désirs de partir à l'étranger constituent le principal danger encouru par l'Arménie, d'une hémorragie grave des forces vives de la nation et d'une perte de richesses cruciales pour son développement économique que la diaspora ne pourra pas combler ni à court ni à moyen terme.

Les assassinats et la répression politique, l'intégration des mafieux dans les corps de police ou de l'armée en 1994/95, ontdonné au pouvoir tous les ressorts de la maîtrise intérieure du pays et scellé une chape de plomb sur le peuple arménien. Les députés de l'opposition qui gênent le pouvoir, les opposants qui se présentent à l'investiture populaire et qui ne veulent pas se retirer des listes électorales, ainsi qu'une partie des officiers de l'armée qui ont remporté des batailles sur le front du Karabagh, furent systématiquement assassinés, ou les membres de leurs familles pour les politiciens par la police politique. Le plus gênant aura été Monte Melkonian. La mise sous contrôle des médias et notamment de la chaîne A1+, marque un raidissement du régime sur les libertés fondamentales de la société. L'opposition, les penseurs et l'élite de l'Arménie ont été décimés pour une génération et c'est ce que vit aujourd'hui l'Arménie. Le régime ne craint plus sa population qu'il a sous contrôle mais sa diaspora occidentale qui reste à mettre dans le rang.

L'exode rural

La paysannerie avait eu les faveurs du pouvoir lors des premières années de l'indépendance, mais après les années noires de 92-94, le pouvoir a décidé de la mettre aussi dans le rang afin de mieux la contrôler. L'exode des populations des régions rurales et de la paysannerie qui s'est développé à partir de 1996 et qui perdure aujourd'hui, est un constat catastrophique des campagnes. L'exercice de la précarité et de la tutelle des paysans repose sur un mécanisme simple : Le paysan est contraint, de vendre à un prix bradé de 50 à 70%, au notable du coin, sa production qui est elle-même revendue deux à trois fois plus chère. Les revenus du paysan sont à peine suffisants pour couvrir ses frais de production, et l'extorsion qu'il subit est un préjudice important pour le développement de ses conditions de vie et de travail et ne peut concourir à participer à l'enrichissement du budget de l'Etat par le paiement des taxes adéquates. Les enfants ne voient aucune perspective de développement, aucune alternative à la pauvreté et au racket et préfèrent émigrer. Cet exode nouveau des campagnes n'est pas la conséquence de l'industrialisation de la société et de son développement, mais la conséquence d'une situation économique précaire rendue artificielle par les mécanismes de non liberté commerciale.

La domination économique des campagnes aura pour conséquences le rachat des parcelles des terres des paysans, nos gardiens pacifiques de ce bout d'Arménie, par des notables locaux qui constituent des grands domaines fonciers. C'est l'annonce de la mise en place d'un servage des paysans qui deviendront, de fait, des ouvriers agricoles dociles dont les bulletins de vote seront conformes aux desiderata de la nouvelle «Nomenklatura». La dépopulation de l'Arménie et notamment de ses campagne est en antinomie totale avec les objectifs de repopulation de l'Artsakh et des objectifs stratégiques de défense du pays et ne vient pas garantir la pérennité de la République du Haut-Karabagh qui ne pourra plus se prévaloir du principe d'autodétermination par le nombre, et fera de la fatalité de la situation, un argument acceptable pour la diaspora, pour asseoir son autorité.

Questions

• Comment l'Arménie serait-elle en position de défendre la République d'Artsakh quand ces grands équilibres démographiques, économiques et politiques ne jouent pas en sa faveur ?

• Quel est le rôle des dirigeants de la République d'Arménie lorsque 80% du secteur énergétique ne sont plus sous le contrôle de l'Etat arménien et que l'endettement croissant auprès des organismes financiers interntionaux s'élève à plus de 1 milliard de dollar US ?

• Doit-on parler sur l'incompétence, l'immaturité et l'absence de consience nationale de la classe dirigeante politique arménienne quant à pouvoir jeter les bases d'une politique nationale ou simplement d'une politique d'abandon de souveraineté nationale ?

• L'Arménie pourra-t-elle jouer le rôle d'un état tampon pour assurer son existence face aux formidables défis géostratégiques qui se profilent à l'horizon ou est-elle devant une menace d'anéantissement et doit par conséquent reconsidérer, sous un nouveau jour, sa stratégie de politique étrangère intimement liée à sa situation économique et démographique ?

• La perte d'une opposition constructive et d'une élite pensante, la constitution de grands domaines fonciers entre les mains de ceux qui dominent la vie économique du pays, ne va-t-elle pas fragiliser le peu d'espoir qu'ont les citoyens d'Arménie envers leurs représentants et favoriser une rupture démocratique profonde, néfaste à l'Arménie tant sur le plan de sa sécurité que de la défense de ses positions sur la scène internationale ?

• Est-ce que la défense de l'Artsakh reste l'objectif prioritaire de la République d'Arménie au vu de ces constats?

• Quelles sont les actions engagées par le gouvernement pour enrayer une future émigration[2] de 800 000 personnes, et a-t-elle les moyens de la mettre en œuvre sans la diaspora :

Quels sont les remèdes à envisager ?

• Renforcement et promotion du rôle de la femme dans les institutions politiques et la société civile.

• La liberté et la pluralité de la presse et des médias, tributaires des annonceurs (ceux qui font partie du sérail politico-économique), par la création et la mise en place de financements indépendants.

• Mise en place des outils modernes de contrôle de l'Etat sur son Administration et lui assurer des ressources financières en adéquation avec la réalité économique ainsi que par la prise de contrôle des secteurs économiques stratégiques.

• Union et intégration de la diaspora, remplacement à la tête des équipes dirigeantes afin d'installer un climat de confiance.

• Favoriser l'investissement économique, planifier le développemet.

• Etablir dans le temps, les conditions optimales de retour pour tous les Arméniens.

• Refonte de la Constitution pour garantir un équilibre des pouvoirs exécutifs, législatifs et judiciaires et faire vivre l'Etat de Droit.

Rôle de la Diaspora

Au vu de ces éléments, il devient évident que la mise à l'écart de la diaspora arménienne, et plus particulièrement celle issue de l'Occident (Union Européenne et Amérique du Nord), dans la gestion des affaires du pays, devient plus que gênante pour la défense d'objectifs qui n'ont rien à voir avec une politique souveraine et indépendante. C'est pourquoi Il est temps pour la diaspora de trouver des solutions pacifiques pour renverser le courant de veloppement démocratique, de la pérennité de l'Etat arménien, de son développement démocratique, de la prrservation des intérêts de la Nation, et de la défense de la liberté de destin de tous les enfants, seule option valable pour son peuple et sa diaspora. La diaspora doit détenir un rôle plus central dans la vie démocratique et économique du pays. Il est grand temps que la diaspora investisse le champ politique dans l'espace de la République d'Arménie, fasse partager sa vision d'une Arménie apaisée, libre et puissante et jette les bases des grandes lignes politiques et économiques en accord avec son peuple et la démocratie vivante.

Oui, la détresse est grande dans notre peuple et chez nos paysans.

Non, le 21 septembre 1991 ne vient pas couronner la date de la nouvelle indépendance de l'Arménie, mais uniquement la désoviétisation du régime. Nous sommes loin d'un foyer national et d'une espérance qui font défaut à notre peuple.

L'heure est à la vérité crue/cruelle.

Tsavet danem (arménien oriental) — Dzove nedem (arménien occidental).

D. T.

1) *Communauté des Etats Indépendants.*

2) *août 2004, dépêche armenews, Ministère des Affaires sociales d'Arménie.*

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Վերջապէս միջադէպը փակուեցաւ եւ վերադարձայ աթոռիս վրայ նստելու: Թէեւ պարապ անկողին մը կար, բայց ես քուն չունէի:

Վայրկեան մը ետքը գլուխ մը բարձրացաւ դէմի անկողիններէն մէկէն.

- Ծօ՛, Օտեա՛ն, դո՞ւն ես լսաւ ձայն մը:

- Այո՛, դո՞ւն ով ես:

- Չճանչցա՞ր... տօքթ. Քրլըճեան:

Եւ վերմակը մէկ կողմ նետելով, ելաւ անկողնէն, քովս եկաւ ու համբուրուեցանք:

Բանտին մէջ ծանօթ դէմքի մը հանդիպիլը երանութիւն մըն է:

- Ինչո՞ւ ձերբակալեցին քեզ:

- Չեմ գիտեր, պատասխանեցի:

- Տունդ խուզարկութիւն կատարեցի՞ն:

- Բնաւ երբէք:

- Վախնալու բան մը չունիս, ըսաւ տօքթորը. դուն ո՛չ Հնչակեան ես, ո՛չ Դաշնակցական, ո՛եւէ կուսակցութեան չես պատկանիր հոգ մի՛ ըներ:

- Իսկ դո՞ւն, հարցուցի:

- Իմ կացութիւնս քիչ մը ծանր է, ես իբրեւ Դաշնակցական բերուած եմ հոս:

Եւ Տօքթոր Քրլըճեան պատմեց թէ՝ պատերազմի սկիզբը, իբրեւ զինուորական բժիշկ եւ հարիւրապետի աստիճանով կը ղրկուի Պանտրմա, հիւանդանոցի՝ բժշկապետի պաշտօնով եւ բաւական երկար ժամանակ հոն մնալէ ետքը օր մըն ալ զինքը կը ձերբակալեն կը բերեն Պոլիս ու կը բանտարկեն իբրեւ Դաշնակցական:

- Մէկ երկու անգամ հարցաքննեցին, շարունակեց, խոստովանեցայ թէ ժամանակին, Սամաթիոյ Դաշնակցական մասնաճիւղին անդամակցած եմ, բայց ըսի որ յետոյ քաշուած եմ, ինչ որ իրականութիւն է... Հետս թէեւ շատ քաղաքավար կերպով կը վարուին կոր, բայց ազատելու շատ յոյս չունիմ...

- Իսկ Արշակ Ալպօյաճեա՞նը. լսեցինք որ այս առտու ձերբակալուեր է. հոս չըբերի՞ն:

- Այո՛, առտուն հոս բերին, բայց կէսօրէն յետոյ ազատ արձակեցին:

-Ինչպէ՞ս...

- Կարծեմ Պատրիարքարանէն միջամտեցին: Գոմէր էֆ. Շիրինեանը եկաւ եւ ազատեց:

Այս տեղեկութիւնը զիս սրտապնդեց: Ուրեմն, մտածեցի, կարելի է ձերբակալուիլ, բանտարկուիլ ու յետոյ ազատիլ:

Տօքթորին հետ բաւական տեսակցելէ ետքը, որոշեցի քիչ մը քնանալ եւ անգամ մը որ անկողին մտայ, աչքերս գոցուեցան եւ մինչեւ լոյս հանգիստ ննջեցի:

Հետեւեալ օր ծանօթացայ բանտակից ընկերներուս:

Մէջերնիս կար յոյն վարդապետ մը Աղեքսանտր անուն, որ Պատրիարքարանի դիւանապետն է եղեր: Յետոյ, իր երկու ընկերները, յոյն դեղագործ մը եւ վարժապետ մը: Այս երեքը ամբաստանուած էին իբրեւ միջնորդ Շէրիֆ փաշայի ու անոր Պոլսոյ գաղափարակիցներուն: Իբրեւ թէ Փարիզէն գրուած նամակներ այս անձերուն ձեռքով կը հասնին եղեր իրենց հասցէներուն:

Չորս ամիսէ ի վեր բանտարկուած էին եւ իրենց խնդիրը տակաւին չէր լուսաբանուած, բայց կ'երեւար որ ամբաստանութիւնը բոլորովին անհիմն չէր:

Կար նաեւ պարսիկ երիտասարդ մը, արհեստով լուսանկարիչ, որ Թրքուհիի մը լուսանկարը հանելու ոճիրը գործած էր:

Յետոյ՝ ոջլոտ հօճա մը իբրեւ իթթիլաֆական ամբաստանուած:

Այն անձը զոր Ալպօյաճեանը կարծած էի՝ Թուրք նաւապետ մըն էր որ գինովցած ու գիշեր ատեն աղմուկ յարուցած էր փողոցին մէջ:

Կար նաեւ Թուրք ուսուցիչ մը որ քօմիսէր մը նախատած ու անոր գրասենեակին ապակին կոտրած էր:

Թէեւ յարաբերութենէ զրկուած էինք եւ դուրսէն ո՛չ ոքի հետ կրնայինք տեսնուիլ, այսուհանդերձ մեր կացութիւնը անտանելի չէր:

Առտուն կանուխ սուրճ, կաթ, սալէպ, թէյ, սիմիթ ինչ որ ուզէինք կը գտնէինք մեր տրամադրութեան տակ: Լրագրավաճառները մինչեւ բանտին դուռը կու գային եւ տպած թերթերնիս կը գնէինք: Կերակուրի համար ալ ազատ էինք մեր ընտրած ճաշարանները մինչեւ բանտին դուռը կու գային Ոմանք, ինչպէս վարժապետը եւ դեղագործը, իրենց տունէն կը ստանային կերակուրնին: Կառավարութիւնն ալ օրական 300 տիրհէմ հաց կու տար մեզի:

Քովս հազիւ մէկ քանի գրուշ մնացած էր: Բարեբախտաբար բարեկամս Տօքթ. Քրլըճեան իր քսակը տրամադրեց ինծի:

Կը կարծէի որ անմիջապէս զիս հարցաքննութեան պիտի տանէին ու մտովի կը պատրաստէի պաշտպանողականս: Միայն թէ չէի գիտեր թէ ի՛նչ յանցանքով ամբաստանուած եմ: Եթէ իբրեւ կուսակցական զիս բռնած էին՝ շատ դիւրին էր անմեղութիւնս հաստատել: Սակայն ուրիշ վախ մը ունէի, թերեւս զիս ձերբակալած էին իբրեւ Պօղոս Նուպարի կենսագիրը, այդ պարագային կրնայի դժուարութեան հանդիպիլ:

(Շար. 18)

SPI - LEN

FABRICANT DE TRICOTS (HOMMES & FEMMES)

3 rue du bois
92140 Clamart
FRANCE

Tél 01 46 30 35 21 Fax 01 46 30 24 33 Email : SPILENN@aol.com

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ .– Տիկին Հրանոյշ Գազազեան–Թերզեան եւ Արաքսի Գազազեան 250 Եւրօ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)

Ոտնլուայ՝	ժամը 18ին,
Պատարագ՝	ժամը 19ին,
Խաւարում՝	ժամը 21ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում՝	ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ժամերգութիւն՝	ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝	ժամը 18ին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

⁂

François-Joël THIOLLIER

Recital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»

de BACH à GERSHWIN

Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille

Vendredi 15 avril à 20h30

salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes

Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.

Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

(Շար. Ա. էջէն)

լալով ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 19ին, երբ եգիպտացի քամիքազ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբը անգլիական դպրոցի մը առջեւ (Տոհա)։ Ոճրափորձը գործուած է քանի մը ամսուան լռութենէ ետք եւ 48 ժամ յետոյ Ալ–Քաիտայի վերագրուած թուցիկի մը ցրումէն։

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է եւ բախումներ պատահած են երկրին հարաւը։ Ըստ ընդդիմութեան 4 մեռեալ կար բայց ըստ ռուսական լրատուութիւններուն մեռեալներու թիւը 10 է։ Ցուցարարները կրակի տուած են ժալալապատի ոստիկանատունը եւ գրաւած են շրջանի կառավարիչին գրասենեակները։ Փետրուար – Մարտի ընտրութիւններէն ետք է որ դժգոհութիւնը ծաւալած է։ Ընդդիմութիւնը կը մեղադրէ իշխանու-

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

I S S Y

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

◻

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

◻

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

թիւնը որ խարդախութիւններ եղած են քուէարկութեան մէջ։ Ժալալապատէն զատ, չորս այլ շրջաններ ալ "ժողովուրդին հակակշռին տակ են" ըսած է ընդդիմութեան "Հայրենիքը" կուսակցութեան պարագլուխը։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Նախագահը 114 բանտարկեալներու ներում շնորհած է Մարտ 20–ին։ Ասոնց կէսը քաղաքական բանտարկեալներ էին ըստ Եւրոպայի Խորհուրդի ցանկին։ Ազատ արձակուածներու մէջ է նաեւ Պաշտպանութեան Նախկին Նախարարը՝ Ռահիմ Հազիեւ, որ դաւաճանութեան ամբաստանութեամբ դատապարտուած էր 1995ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝	ժամը 10ին։

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Ոտնլուայ՝	ժամը 16ին,
Խաւարում՝	ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Չարչարանաց, խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափոր Թաղման՝	ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝	ժամը 16ին։

Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց պատարագ՝	ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝	ժամը 17ին,
Խաւարում՝	ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Չարչարանաց խաչելութեան եւ Թաղման

Ժամերգութիւն եւ Թափոր Թաղման ժամը՝	17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց	ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝	ժամը 17·30ին։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Ընթրեաց պատարագ՝	ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝	ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝	ժամը 19ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·

Թաղում՝	ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·

Ընթերցուածք՝	ժամը 16ին,
Պատարագ՝	ժամը 17ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Վերջին ընթրիք՝	ժամը 11ին,
Ոտնլուայ՝	ժամը 17ին,
Խաւարում՝	ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·

Թաղում՝	ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի

Պատարագ՝	ժամը 17ին։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Սկիզբ ժամերգութեանց՝	ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝	ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝	ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝	ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·

Թափոր Թաղման՝	ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝	ժամը 16·30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝	ժամը 17·30ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Ժամերգութիւն՝	ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝	ժամը 10ին։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ոտնլուայ՝	ժամը 16ին,
Կարգ Չարչարանաց՝	ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·

Թափոր Թաղման	ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի

Ժամերգութիւն՝	ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝	ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝	ժամը 17ին։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·

Վերջին ընթրեաց պատարագ	ժամը 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ոտնլուայ՝	ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝	ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·

Թաղման կարգ եւ Թափոր՝	ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի

Ընթերցուածք Մարգարէից՝	ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝	ժամը 17·15ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 23
MERCREDI
23 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.163 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.163

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ՈՉ"Ի ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ Սահմանադրութեան հանրաքուէին, բաւական իրարանցում ստեղծած է եւ շատեր կ'ուզեն որ Շիրաք արտայայտուի եւ պաշտպանէ "այո"ի դատը: Ընկերվարականները մանաւանդ, խուճապի մատնուած են եւ Հոլանտ շուարած է, բացասական արդիւնք մը վտանգաւոր է իրեն համար: Մարտ 21ին, Ճէք Լանկ զօրակցութեան յանձնախումբ մը ներկայացուց, որու կը նախագահէ Ժագ Տըլոր: Անդամներուն մէջ են Ֆիլիփ Սոլէրս, Ժան Լաքութիւռ, Ռոպէր Հոսէյն, Ժոսփէնի կինը, Փիէր Արտիթի, Էմանիւէլ Պէար, Պ.-Հ. Լեւի եւլն., եւլն.: Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխն ալ՝ Մ.-Ժ. Պիւֆէ կոչ ըրած է ընկերվարականներուն, որպէսզի գիտակցին եւ հեռանան աջ-ձախ համաձայնութենէն: Կը կարծուի որ Շիրաք շուտով կ'արտայայտուի: Այդ առընչութեամբ, իրեն կը յիշեցնեն որ Միթերան արտայայտուած էր Մաաստրիխթի ատեն: Պրիւսէլ ալ դժգոհ է Շիրաքէն որ չէ կրցած ժողովուրդը համոզել: Մինչ այդ, Փարիզ եւ Պէրլին կրցան, Մարտ 21ին, աւելի ճկուն դարձնել "Կայունութեան Ուխտը", որ կը վերաբերէր 3%ի պարտադրութեան, անդամ պետութեանց համար: Եթէ բացը այդ սահմանը անցնի պատիժները շատ խիստ պիտի ըլլան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Խորհրդարանը քուէարկած է մամուլի նոր օրէնք մը որ ընդհանուր դժգոհութեան աղբիւր է, անընդունելի նկատուած սահմանափակումներով, պատիժներու հեռանկարով: Եւրոպայի Մարդկային Իրաւունքներու ատեանին Թուրք դատաւորը Ռ. Թիւրմէն անգամ խստիւ քննադատած է օրէնքը որ Ապրիլ 1ին կիրարկութեան կը դրուի: Ան ըսած է թէ մամուլի ազատութիւնը սահմանափակելու կոչուած նման օրէնք անյարիր է Եւրոպական ատեանին որ շատ բծախնդիր է այս կալուածին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ պատմական 11րդ ատեանին առջեւ Մարտ 21ին բացուած է այն դատը, որ մկրտուած է "Իլ տը Ֆրանսի խարդախուած հանրային շուկաներու դատը": 47 հոգի կը դատուի, որոնց մէջ չորս նախկին նախարարներ: Հարցը կը վերաբերի կուսակցութիւններու գանձած գումարներուն մեծ ձեռնարկութիւններէ, շնորհելու համար հանրային շինութիւններ, ինչպէս լիսէներ, դպրոցներ, եւլն.: Ներգրաւուած չորս կուսակցութիւններն ալ դրամազան գումարներ գանձած են: Գլխաւոր դէմքն է Միշէլ Ռուսէն որ Շիրաքի դրասենեակին նախկին տնօրէնն է եւ ցարդ լուռ կը մնայ: Բաժնուած գումարն է 30 միլիոն Եւրօ եւ գանձումներ ըրած են Էռ. Փէ. Էռ.ը եւ Փէ. Էռ.ը (այսօր՝ Իւ. Էմ. Փէ.), Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Համայնավար կուսակցութիւնը: "Բաշխումի համաձայնագիր մը գոյացած է 1990ի սկիզբին չորս կուսակցութիւններուն միջեւ: Սկզբունքը այն էր որ, ձեռք ձգելու համար լիսէի մը շինութիւնը, ձեռնարկութիւնը պարտէր կաշառել քաղաքական պատասխանատու մը: Առաւելագոյն գումարը գանձած է Իւ. Էմ. Փէ.ն:

ԻՍՐԱՅԷԼ Պաղեստինցիներուն յանձնեց Այսրյորդանանի Թուլքարէմ քաղաքի հակակշիռը: Թուլքարէմ 50 հազար բնակիչ ունի եւ կը գտնուի Իսրայէլեան սահմանին վրայ: Միւս կողմէ սակայն, Շարոնի կառավարութիւնը կ'ամրապնդէ իր դիրքը "Մեծ Երուսաղէմ"ի վրայ: Նոր արտօնութիւն տրուած է որ 3500 բնակարաններ շինուին Այսրյորդանան: Ծրագիրը կը նախատեսէ Մաալէ Ատումիմը կապել Երուսաղէմի արեւելեան բաժնին, ինչ որ կը դիւրացնէ ամրապնդումը եւ կը մօտեցնէ Պաղեստինցիները:

ԺԱՆ ԹԻՊԷՐԻ, Փարիզի նախկին քաղաքապետը եւ 5րդ Թաղամասի ներկայ քաղաքապետը, քննութեան տակ առնուած է 5րդ Թաղամասի կեղծ ընտրողներու պատճառաւ: Մեղադրանքն այն է որ քուէարկած են այլ շրջաններու կամ անգոյ քուէարկողներ: Թիպէրի կը կրկնէ որ անմեղ է:

ՀԻՒՄԸՆ ՌԱՅՑ ՈՒՈՉ, մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը, «մարդկութեան դէմ ոճիր» որակած է ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Չէչէնիոյ մէջ, գլխաւորաբար «առեւանգման եւ յաճախակի անհետացումները»: Վերջին 5 տարիներուն տեղի ունեցած 1800 քննութիւնները ոչ մէկ դատապարտումի յանգած են: Կազմակերպութեան համար մեղաւորը Մոսկուան է որ կը քաջալերէ նման գործելակերպ: 1999էն ի վեր 3000էն 5000 հոգի անհետացած են:

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԷՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌԱԿ-Ի ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՌԱԿ-ի (Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն) Կեդրոնական Վարչութենէն ետք, այս անգամ Մամլոյ Կեդրոնական Դիւանը կը շարունակէ Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի դէմ բացուած վարկաբեկումի պայքարը, չներելով Մելգոնեանի փակումին հարցով ՀԲԸՄիութենէն հաշիւ պահանջելու անոր կեցուածքը: Յայտնապէս, հաշիւ պահանջելը այնքա՜ն աշխարհէն վերցած բան է մեր իրականութեան մէջ որ քաղաքական կուսակցութեան մը մամլոյ դիւանը ուղղակի գայթակղած է Պատրիարքին յանդգնութենէն ու դժոխքի կրակը կը թափէ անոր գլխուն, անոր գործունէութեան "մտահոգութեամբ հետեւել"ու վերագաս դիրքէն: Զարմանալի չէ անշուշտ տեսնել որ անթուակիր երկրորդ հաղորդագրութեան մէջ կրակէն բաժին մըն ալ վիճակած է "Յառաջ"ի ուր լոյս տեսած "Բանսարկութիւն՝ սխալ հասցէով" խորագրուած գրութիւնը (Մարտ 2, Ա. Թոթոյեան) ընկալուեր է որպէս պաշտպանութիւն Մեսրոպ Պատրիարքին, ուստի նոյնպէս աններելի մեղք:

Պատրիարքարանի դիւանը Մարտ 19ի Յայտարարութեամբ "աղաքաթաւ յերիւրանք ու զազրագոյն խաբէականութիւն" կ'որակէ ՌԱԿ-ի Կեդր. Վարչութեան հաղորդագրութիւնը, անգամ մըն ալ կրկնելով թէ հարցը բնաւ կապ չունի հոն նիւթը պղտորելու նպատակով շահարկուած հարցերուն (միջազգային յարաբերութիւններ, Եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներու յարաբերութիւններ, հոգեւորականի պատրաստութիւն, եւլն.) հետ, այլ միմիայն եւ ուղղակի կը վերաբերի Մելգոնեան կտակին հաշիւներուն: "Ի՞նչ պատահեցաւ 1920ական թուականներուն 3,5 միլիոն տոլար արժող Մելգոնեանց հարստութեան գլխուն" հարց կու տայ Պատրիարքարանի Դիւանը, աւելցնելով. "Եթէ կտակը լաւ մատակարարուած էր մինչեւ այսօր, այն ատեն ՀԲԸՄ ինչո՞ւ Եւրոպական Միութեան մէջ գործող միակ հայկական լիսէն փակելու եւ վաճառելու որոշում տուած է: Մերազն ժողովուրդը հաշիւ պահանջելու իրաւունք չունի՞ արդեօք, մանաւանդ որ ըստ կիպրահայ համայնքի անդամներուն Մելգոնեան կրթական հաստատութեան շէնքերն ու հողը այսօր 120 միլիոն ամերիկեան տոլար կ'արժեն":

Ափսոսալէ ետք ՌԱԿ-ին ու ՀԲԸՄիութեան ինկած ողբալի վիճակին, Դիւանը կը կրկնէ հրապարակաւ անոնց անդամներուն. "Տուր զհամար տնտեսութեան քո":

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՏԽՈՒՐՆ ՈՒ ԵՐԳԻԾԱԿԱՆԸ

Օր չկայ որ Թուրքիա նոր նախաձեռնութեան չդիմէ Ցեղասպանութեան նիւթին մէջ իր տեսակէտը ամրացնելու նպատակով: Թերթերը լեցուն են յօդուածներով, իբրեւ թէ փաստացի գրութիւններով, աջէն-ձախէն ճարուած ապացոյցներով: Առանձին ուսումնասիրութեան մը ճոխ նիւթ կրնայ հայթայթել միայն այդ էջերուն մէջ տեղ գտած հակասութիւններու բաժինը: Կը յայտնուին տեսակէտներ որոնք կը պնդեն Թուրքին անմեղութեան վրայ, ժխտողական գիծը պաշտպանելով, կան ուրիշներ որոնց համար միակ յանցաւորը Հայն է, կան "ազատամիտ"ներ որոնք հարցականի դիրքէն կը մօտենան նիւթին, քիչ մը անդին մնալով ընդհանրապէս առաջին երկու խումբերէն մէկուն:

Մարտ 22ի թերթերը փոթորիկին մէջ ազատարար լաստի մը կառչածի յայտնի գոհունակութեամբ, երբեմն Ա. էջէն, կը յայտարարէին թէ "Ցեղասպանութիւն չէր, այլ պատերազմ" պատգամած է "Հայոց պատմութեան մասնագէտ", ամերիկացի փրոֆ. Ճ. Մըք Գարթի: Ան Թուրքիա հրաւիրուեր է ընդդիմութեան ՃՀՓ կուսակցութեան նախագահին Տ. Պայքալի կողմէ որ վերջերս վճռած էր իրենց ջանքերը միացնել երկրին ղեկավարութեան գործադրածներուն, որպէսզի Թուրքիա միանգամընդմիշտ փրկուի այս ծանր մեղադրանքէն:

Համբաւաւոր "մասնագէտ"ին ըսածը ամէնէն ցած մակարդակով կրկնութիւնն է Թրքական մաշած թեզին. "Այդ շրջանին պատերազմ կար, կային կառավարութեան ընդդիմացողներ: Կառավարութիւնը հակազդեց, Հայեր մեռան, երբեմն Թուրքերու կողմէ սպաննուեցան, բայց մեծ թիւով Թուրք ալ մահացաւ: Ասիկա պատերազմ է, ցեղասպանութիւն չէ":

Անոր այցին առիթով տրուած է դասախօսութեան մը լուրն ալ. մանաւանդ որ անոր կորիզը կը կազմէ Գարապէքիր մը... Թիմսալ Գարապէքիր որ քոյրն է եղեր ծանօթ հրամանատարին, Մինիխի մէջ Հայերու պնդումները քննադատող դասախօսութիւն մը տուեր է: Հոս ալ յանկերգին մնացած մասը կրկնուեր է. "Հայերը Ռուսերուն հետ միաբանեցան, հայ հրոսակները մեծ թիւով Թուրք կոտորեցին, կատարուածը ցեղասպանութիւն չէ, պատերազմի շրջանի բախումներ էին": Օսմանեան արխիւներէն փաստեր ալ մէջբերուեր են դասախօսութեան, ուր գրուած է եղեր որ տարագրուած ամէն մէկ կարաւանի բժիշկ մը պիտի ընկերանար, կաթ պիտի տրուէր. այս տուեալին վրայ դասախօսուհին ուղղեր է հետեւեալ հարցումը. "Ո՞վ բժիշկ ու կաթ կը տրամադրէ այն մարդոց որոնց համար ցեղասպանութիւն պատրաստած է":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԹՈՄԱՅԻՆ ՆԻՒԹՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ Մարտ 21ին սկսած «Ատոմական ուժանիւթ ԻԱ. դարուն» խորհրդաժողովին 65 երկիրներու կարգին Հայաստան ալ ունէր երկու ներկայացուցիչ. ուժանիւթի նախարար Արմէն Մովսիսեանը եւ փոխնախարար Արեգ Գալըստեանը: Խորհրդաժողովի նախաձեռնողն էր Ատոմական ուժանիւթի միջազգային կազմակերպութիւնը:

**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԶԷՆՔ ԴՈՒՐՍ ԵԼԱԾ ՉԷ

ԱՄՆ-ու զանազան քաղաքներուն մէջ զէնքի մաքսանենգութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած խումբին մէջ Հայաստանցիներու ներկայութիւնը կասկածի թիրախ դարձուցած էր Հայաստանը: Ազգային ապահովութեան ծառայութեան փոխտնօրէն Հրաչեայ Յարութիւնեան եւ ԱՄՆ հետաքննութեան գրասենեակի գործակալ մը փաստած են որ խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ Հայաստանէն հանուած ոչ մէկ զէնք կայ: Մաքսանենգներուն վաճառած զէնքերը ձեռք ձգուած են ԱՄՆ-ու մէջ:

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՉԷ, ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵՆԷ 100 ՀԱԶԱՐ, ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԷ ԱԼ 10 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ Է»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՖ. ՀԱԼԱՃՕՂԼՈՒ

«Միլլիյէթ»ի լրագրողներէն Տէրյա Սազաք որ անցեալ շաբթու հարցազրոյց մը կատարած էր Հ. Պէրքթայի հետ, Մարտ 21ի թիւով ալ տուած է նոր հարցազրոյց մը «Թուրք պատմութեան հիմնարկ»ի նախագահ փրոֆ. Եուսուֆ Հալաչօղլուի հետ: Այս վերջինը կը կրկնէ ծեծուածներէն չվախցողի կեցուածքը, իբր թէ փաստաթուղթերու հիմով յայտարարելով որ տեղահանութիւնը պաշտպանութեան տակ ծրագրուած է, ցեղային մաքրագործումի կամ ցեղասպանութեան խօսքը անգամ չի կրնար ըլլալ, տեղահանուածները բոլորն ալ վերադարձած են, միայն հիւանդութեան պատճառով հարիւր հազար, յարձակումներու պատճառով ալ 10 հազար հոգի մեռած է:

Անոր փոխարէն կը պնդէ թէ 519 հազար Թուրք մահացած է, հերքելով Հ. Պէրքթայի «500 հազար Թուրք մահմետական չէ մեռած» խօսքը: 519 հազարին անունները մէկ-մէկ արձանագրուած են օսմանեան դիւաններուն մէջ ու կը հրաւիրէ Պէրքթայը որ երթայ ստուգէ: Հերքելէ ետք Թ. Աքչամի, Օ. Փամուքի ընդունումներն ալ, նաեւ կրկնելէ ետք ՄԱԿ-ին դիմելու որոշումը, Հալաչօղլու կը խօսի "Պատմութեան վերակառուցում" խորագրով հատորի մը մասին որ պատրաստութեան մէջ է. հեղինակը, Հիքմէթ Էօզտէմիր, ատով ցոյց պիտի տայ թէ Ա. Թոյնպիի «Կապոյտ գիրք»ը ինչպէս երեւակայական տուեալներու հիմնուած է:

Ամբողջ հարցազրոյցին միակ հետաքրքրական կէտը կը կազմէ Հալաչօղլուի եզրակացութիւնը. «Հայկական հարցը պատմաբանները չեն կրնար լուծել: Անոր ենթախորքին վրայ նիւթը ամբողջովին քաղաքական է»:

ԱՂԱՆԴԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Աղանդներու, անոնց վնասներուն, «ին չո՞ւ» ներու, «ի՞նչպէս»ներու, դարմանի ճամբաներու մասին անհամար յօդուած գրուեցաւ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մամուլին մէջ: Անոնք գրուեցան մարդոց կողմէ որոնք տեսած, զգացած, ստուգած էին օրէ օր ծաւալող աղանդաւորական շարժումին ժխտական հետեւանքները. այսօրուան ու նաեւ վաղուան համար: Նըպատակն էր այլասերող, մոլորեցնող այդ ախտին նկատմամբ ահազանգ հնչեցնել, որպէսզի պատկան իշխանութիւնները գործի անցնէին վերջապէս, կարելի չափով արագօրէն լուծումի մասին մտածելու, քայլերու ձեռնարկելու համար:

«Կարելի չափով արագօրէն»ը արդէն շատոնց իմաստազուրկ բան է: Յայտնի է որ «պատկան իշխանութիւն» հասցէին այս մարդ չկայ. մէկը քանդել-շինելու տենդագին գործունէութեան մէջ չի կրնար աղանդ-մաղանդով զբաղիլ, միւսը վեհաժողով - ճամբորդութիւն - հանդիպում մեծարանք օրակարգով աւելի կարեւոր բաներ ունի ընելիք, քան աղանդներու դէմ պայքարի նման ո՛չ փառք, ոչ ալ հարստութիւն բերող ժամավաճառութիւն, երրորդը Աբեղանին երկրպագելու ջերմեռանդութենէն պահ մը իսկ չի զոհեր, հետաքրքրուելու համար աղանդին չարիքով: Ու նման բարեբեր հողի վրայ 1992էն ցանուած հունտերը որոնք արդէն ծլած-ծաղկած են, օրէ օր աւելի ճոխ բերք կուտան: Աւելորդ է ըսել որ նման ծաղկում ո՛չ մէկ ստուեր ձգեց քրիստոնէութեան 1700ամեակ փառաբանելու ախորժակին վրայ ճիշդ այնպէս, ինչպէս այլանդակուած լեզուով ու 70 տարուան մէջ 70 անգամ պղծուած ուղղագրութեան տէր երկրին մէջ Մաշտոցի գիւտին 1600ամեակը տօնելու կը պատրաստուին ամենայն հանդիսաւորութեամբ, աւելին՝ յայտնի հպարտութեամբ:

Ու մամուլը պարբերական յիշեցումներով անվհատօրէն կը կատարէ անտարբերութեան մեղսակից չըլլալու իր դերը. ահազանգելու պարտականութիւնը: Այս գիտակցութեան տէր լրագրողը, ժխտականին ուրախացնող մասը կը ներկայացնէ, քանի որ եթէ չունենար վտանգին գիտակցութիւնը, կրնար ուրիշ որեւէ նիւթով լեցնել այդ նոյն էջը:

Փետրուարի թերթերուն մէջ աղանդներու աւերները նորէն բաւական զգալի ներկայութիւն են. այս անգամ յայտնի պարագաներու նշումով տրուած է նիւթը: Սուսաննա Մարգարեան գացած է Երեւանի Աջափնեակի Սիլիկեան թաղամասը ուր ըսուած է թէ աղանդները կ'արմատաւորուին ու շատեր կը կործանեն: Թուած օրինակներէն ինքնաբերաբար կը յայտնուի եզրակացութիւնը. Հայաստան ընկերային ու յատկապէս տնտեսական ծանօթ պայմաններով, յարմարագոյն վայրն է նիւթական աշխարհին պարտադրած զըրկանքները հոգեկանով փոխարինելու կարօտը փայփայելու: Ի վերջոյ, մարդ տեղ մը պէտք է ապաստանի, չէ՞: Խորհրդային կարգերը կրնան հոգեւորը ջնջել, այն հաշիւով որ նիւթականի ոլորտը կը հայթայթէր գոնէ նուազագոյն միջին մը. ճիշդ է. ամէն բանով կեանքը կ'ընթանար ձեւականին շրջանակին մէջ, բայց կօշիկ չունենալուն համար դպրոց երթալ չկրցող երախայի մասին չէինք կարդար, կամ փողոցի ամէն անկիւն մուրացող մամիկ մը. ճաշարաններու եւ սրճարաններու մէջ, ծաղիկ ծախող երախաներու չէինք հանդիպիր: Այս հաստատումը ոչինչով կը միտի անշուշտ նախընտրելի ընել նախկին շրջանը: Ընկերային ու տնտեսական վերիվայրումները նման ամէն անցքի անխուսափելի փակագիծերն են, որեւէ՛ երկրի մէջ: Այլ հարց է թէ կրնա՞ր նուազ բրտութեամբ, քիչ մը բարեխառնութեամբ ըլլալ Հայաստանի նման փոքր, միատարր երկրի մէջ. չեղա՛ւ: Ատոր գլխաւոր պատասխանատուն են անընդունելի չափով եսասէր ղեկավարները որոնք մանրուք դրամի պէս ծախսեցին, վատնեցին ամբողջ ժողովուրդի մը հաւատքն ու իրենց հանդէպ ունեցած մեծ վստահութիւնը. նոյնիսկ հոգ չըրին ատոնց տեղը առած խոր արհամարհանքը որ վստահաբար յաջորդական իշխանութիւններու բաժինն ալ պիտի ըլլայ, ո՛վ գիտէ մինչեւ երբ: Վըկայ՝ զանազան ընտրութիւններու զլացուած հետաքրքրութիւնը:

Լրագրողուհին Սիլիկեան թաղամասը այցելելով կ'ընէ առաջին հաստատում մը. մարդիկ շատ տրամադիր չեն յայտնուիր խօսելու. ի՞նչ աղանդաւոր, ի՞նչ հաւատքատեղի: Թաղին երիտասարդ տղաքը ամէնէն բացխօսը կը թուին. անշուշտ կայ այդ հաւաքատեղին, տուն մըն է ան, որմէ «պաշտամունքի օրերին գայլի ոռնոց յիշեցնող աղմուկ է գալիս»:

Վերջապէս կը յաջողի գտնել տունըտանտէրերը՝ Արաքսեան ու Կարէնը շատ զգուշօրէն կը խօսին իրեն հետ, քարոզչութեամբ բարեխառնուած լեզուով մը: Իրենցը «Աւետարանի հաւատքի քրիստոնեաների եկեղեցի»ն է. չի մոռցուիր թելադրանքը որ Սուսաննան ալ կարդայ Աւետարանը: Յաջորդ հանդիպումը կ'ըլլայ Գոհարին հետ. 42 տարեկան, գեղեցիկ կին մըն է. երկու տարիէ ի վեր չէ հաշտուած ամուսնոյն մահուան: Այս վերջինը աղանդի հետեւորդ եղած է, կինն ալ հաւանական կը նկատէ մասնակցիլ Կարէնին ու Արաքսիային տան հաւաքներուն, քանի որ «նոյնիսկ տարբերութիւնը չի հասկանում, թէ ինչու է մէկն աղանդ, իսկ միւսը եկեղեցի կոչւում»: Ո՞վ պէտք է բացատրէ տարբերութիւնը, եթէ ոչ 1700 տարեկան քրիստոնեայ երկրին հովիւներէն մէկը: Իսկ անոր բացակայութեան, բնական չէ՞ որ Կարէն մը, Արէն մը իրենց ուզածը ներարկեն Գոհարներուն: Եւ պարզ է որ այս խեղճերուն համար ամբողջովին անիմաստ պիտի ըլլան լրագրողուհիին պէսներու յորդորները թէ աղանդները մարդու մտաւոր կարողութիւնները կը քայքայեն, եւլն.:

Տեսածն ու լսածներ այնքան կը վհատեցնեն զինք որ Ս. Մարգարեան հարց կուտայ թէ այդ գիւղին մէջ ճշմարիտ հաւատացեալ չկա՞յ: Որպէս այդ, կը գտնէ թաղամասին դպրոցի տնօրէնը. Վիգէն Աւետիսեան: Ան իր գիրքէն կը բացատրէ հոգեւոր կեանքին բաժին հանուած արհամարհանքը. ճիշդ է որ դպրոցը հայ եկեղեցիի պատմութիւն կը դասաւանդեն. բայց ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի թէ ով կը դասաւանդէ: Իր ղեկավարած դպրոցին մէջ այդ դասը յանձնուած է հայերէնի ու գրականութեան ուսուցչուհիին որ նիւթին կը ծանօթանայ միայն նախորդ օրը, քանի որ կրօնքի դասաւանդութեան վեցամսեայ դասընթացքին հետեւած բուն ուսուցչուհին պաշտօնազրկուած է «օպտիմալացման» պատճառով: Հայաստանեան կաղապարի մէջ թխմուած եւրոպական այս բառին հոս գործածութենէն հաւանաբար պէտք է հասկնալ աւելորդ տարրերէն դըպրոցը մաքրելու գործողութիւն: Ու դպրոցին 650 աշակերտէն աղանդաւորները դասերէն ետք կրօնական հաւաքոյթներու կ'երթան: Անոնց կրօնական պատկանելիութիւնը յայտնի կ'ըլլայ խմբական ուխտերու, տօնախմբութիւններու մասնակցութեան ընթացքին: Աղանդաւոր տղաքը այդ բաներուն չեն մասնակցիր:

Տնօրէնը ճարահատի չեշտով կ'ըսէ թէ դպրոցը չի կրնար աղանդաւոր երախաները դարձի բերել, քանի որ ճշմարիտ հաւատք քարոզելու իրաւունք անգամ չունի: Յետոյ, ի՞նչպէս սրբել տղուն ընտանիքէն առած դաստիարակութիւնը: Կացութեան պատճառ կը նկատէ նաեւ այն որ 60 հազարնոց Աջափնեակի մէջ մատուռ մը, եկեղեցի մը չկայ ուր մարդիկ երթան աղօթեն կամ մոմ վառեն: «Մեր համայնքը հոգեւոր քաղց ունի. ո՛չ հոգեւորական կայ, ո՛չ եկեղեցի» կ'ըսէ ան, մինչեւ իսկ դարման յուսալով հեռաւոր սուրբերէ: Թաղին մէջ ծնած ու մեծցած մեծահարուստներ շատ են. չե՞ն կրնար հանդանակութիւն մը կազմակերպել, նոյնիսկ արտասահմանէն, փրկելու համար իրենց հարազատ թաղամասը աղանդաւորական թակարդներէ:

Լուսինէ Օհանեան ուրիշ լրագրողուհի մըն է որ դատավարութեան մը կ'արձագանգէ. Վահէ Գրիգորեան կը պահանջէ որ նախկին կինը զրկուի ծնողական իրաւունքէն, քանի որ իրենց զաւկին՝ Արամի համար մօրը հետ ամէնէն կարճ չփումն ալ վտանգաւոր է, նկատի առած տղեկին առողջական վիճակը:

Անահիտ, ամբաստանեալը, եհովայի վկայ է. փոքր տարիքէն անտարբեր գըտնըւած է զաւկին նկատմամբ. աւելին՝ զայն ծեծած, ամէն անգամ որ լացով կամ չարութեամբ խանգարած է իր հանդիստը: Հայրը մինչեւ իսկ տղուն կարճատեսութիւնը այդ ծեծերուն հետեւանք կը նըկատէ: Տղան ինքն ալ կը վկայէ նոյն ուղղութեամբ: Կ'ըսէ թէ ծեծ կ'ուտէր երբ մերժէր մօրը հետ աղանդաւորական ժողովներու երթալ. ժողովներ որոնք մինչեւ վեց ժամ կը տեւէին:

Ներկայիս տղան իր կամքով հօրը եւ մեծմօրը հետ կ'ապրի. բժիշկները ըսած են թէ հոգեկան խանգարումի տէր է: Հօրը եւ մեծ մօրը տունը փոխադրուելէ ետք պարտաւոր եղած են դպրոցն իսկ փոխելու, այն պատճառով որ նախկին դպրոցին տեղը մօտ էր մօր աշխատավայրին ու մօրը հետ պատահական հանդիպումներն իսկ փափաքելի չէին մանչուկին: Այս գրութիւնն ալ խորագրուած է. «Ես չեմ ուզում մամայիս մօտ ապրել" («Առաւօտ» Փետրուար 10):

Ի՞նչ տարբեր բան կարելի է խորհիլ կարդալէ ետք այս իմաստով յաճախադէպ էջեր հայաստանեան մամուլին մէջ:

Նոյնիսկ կարդալէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի այս մասին ապահովութիւն ներշնչելու ձգտող արտայայտութիւնները, դժուար է մոռնալ իրականութիւնները ու համոզուիլ որ չարիքը մօտ ատենէն կը դարմանուի:

Կաթողիկոսը Մարտ 16ին երիտասարդներու հետ հանդիպումին ըսած է. «Վըստահ եմ որ աղանդները չեն կարող խաթարել հայ եկեղեցու ամբողջականութիւնը, որովհետեւ մեր ժողովրդի զաւակները հոգով, սրտով, արմատներով, կեանքով, գիտակցութեամբ եւ նոյնիսկ բնազդով կապուած են Հայ առաքելական եկեղեցուն. ընդունում են այն, ճանաչում եւ գնահատում նրան ու նրա առաքելութիւնը»:

Կաթողիկոսը գիտակից է որ «Աղանդների դէմ պայքարի հարցում դեռ շատ աշխատանք կայ տանելու» բայց արդիւնքները «յուսադրող» կը գտնէ, վստահ որ յառաջիկայ տարիներուն եկեղեցին կը յաջողի ներկայութիւն հաստատել ժողովուրդին կեանքին մէջ, դառնալ անոր հոգեւոր կեանքի առաջնորդը:

Լրագրողուհինե՞րը շատ չար են արդեօք, թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը չափազանց լաւատես: Սիլիկեանցիները ի՞նչ կը խորհին, ո՞վ գիտէ...

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՄՆ-ու ԱԿՆՈՑՈՎ ԱՊԵՐԱԽՏ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԱՄՆ-ու եւ Թուրքիոյ աւանդաբար սերտ յարաբերութիւնները վերջին շրջանին բընոյթ փոխած ըլլալ կը թուին: Իրաքի պատերազմ, Պաղեստինի դէմ ու ընդհանրապէս իր դրացիներուն հանդէպ Իսրայէլի վարած քաղաքականութիւնը կացութեան որպէս գլխաւոր պատճառ կը նշուին:

Փոփոխութեան կ'անդրադառնան ամերիկեան լրատուներ, ինչպէս Թրքականներ: "Եթէ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը կորսնցնենք, ո՞վ է յանցաւորը" հարց կու տան առաջինները: Կը յիշեն աւելի քան կէս դարու սերտ կապերը, ՕԹԱՆ-ի շրջանակին մէջ խորհրդային ծաւալապաշտութեան դէմ տարուած պայքարը:

"Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ"ի մէջ Ռ. Փոլլոք անդրադարձած էր այս կացութեան ("Յառաջ", Փետր. 19–20) որպէս ականատես, լաւատեղեակ անձ մը, ընկերացած ըլլալով Պաշտպանութեան փոխ նախարար Տ. Ֆէյթհի Անգարա կատարած այցին: Հոն տեսած է որ մթնոլորտը հակամերիկեան ըլլալէ զատ, թունաւորիչ ըլլալու չափ լարուած է: Քաղաքական ոլորտը գըրեթէ ամբողջութեամբ, լրատուները, Ամերիկայի ու Հրեաներու դէմ ծայրայեղ ատելութիւն կը քարոզեն, երբեմն աւելի սուր բնոյթով, քան արաբական մամուլը:

Լրագրողը մէջբերումներ ալ կ'ընէ Թուրք մամուլի հակամերիկեան գրութիւններէն. կը յիշէ օրինակ վարչապետ Էրտողանի նախասիրած թերթին՝ "Ենի Շաֆաք"ի գրածը թէ ամերիկեան ուժերը Իրաքցիներու այնքան մեծաթիւ դիակներ կը նետեն Եփրատի մէջ որ երկրին մոլլաները գետափի բնակչութեան արգիլած են գետին ձուկերը ուտել: Նոյնն է աղբիւրը այն պնդումներուն թէ Ամերիկացիները քիմիական զէնք գործածած են Ֆալուճայի մէջ: Թերթը գրած է տակաւին որ ամերիկեան ուժերուն հետ հազար իսրայէլացի զինուոր ալ գացած է Իրաք, Ամերիկացիները սպաննուած Իրաքցիներու ներքին գործարանները հանած են, ամերիկեան շուկային վրայ վաճառելու համար:

Աշխարհահռչակ մամուլն ալ շատ տարբեր կեցուածք չունի: Փոլլոք կը յիշէ "Հիւրրիյէթ"ը որ իսրայէլացի մարդասպաններու վերագրած է Մուսուլի ապահովութեան Թուրք ուժերու սպանութիւնը, "Սապահ"ը որ գրած է թէ ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպանը Էտէլման թոյլ կու տայ որ իր ծագումը (Հրեայ է) ուղղութիւն տայ իր ընթացքին:

Թուրք մտաւորական շրջանակներու մէջ ալ այնքան չեշտակի է հակամերիկեան տրամադրութիւնը որ նոյն դեսպանը ինքզինք պարտաւոր զգացած է հեռակայ կապով ելոյթ ունենալու, բացատրելու համար Թուրքերուն թէ Ասիոյ հարաւը հարուածած ցունամին հետեւանքը չէր ԱՄՆ-ու կողմէ գաղտնօրէն կատարուած հիւլէական փորձերուն: Անգարայի մէջ կը շրջի տակաւին այն վարկածը թէ ԱՄՆ-ը գիտէ որ մօտ ատենէն երկնաքար մը պիտի բախի երկրագունտին ու քանդէ Հիւսիսային Ամերիկան. այդ պատճառաւ կ'ուզեն իրենց գաղթավայր ընել Միջին Արեւելքը:

Մէկ խօսքով՝ Ամերիկացիներուն հանդէպ այնքան չեշտուած է տրամադրութիւնը որ անոնց ամէն ըրածին, նոյնիսկ ցունամիի շրջաններուն կատարուած օժանդակութեան մէջ յետին նպատակ կը տեսնուի: Յաճախ լռութեամբ ըսուածն ալ այն է որ ԱՄՆ-ը Հրեաներու զինուած բազուկն են:

Նման կացութեան դէմ Թուրք քաղաքական դէմքերը լուռ կը մնան. երբ իրենց հարցում կ'ուղղուի այդ լռութեան մասին, կը պատասխանեն թէ չեն կըրնար հանրային կարծիքին դէմ կեցուածք ունենալու վտանգին ենթարկուիլ:

Այս բոլորը վարչապետ Էրտողանի կեղծաւորութեան խոր բնոյթին ցուցանիշ կը նկատէ Փոլլոք, գրելով թէ ան այս կացութեան մէջ Գ. Բուշի զանգատած էր որ հեռատեսիլի ամերիկեան ֆիլմաշարի մը մէջ Թուրքիան շատ նուաստացուցիչ պատկերացումով ներկայացուած էր: Հոն նկարագրուած էր երկիր մը ուր յետադիմական կառավարութիւն մը կը գործէր եւ ուր կիներու իրաւունքները վտանգուած էին:

Կարելի չէ ըսել թէ Թուրքիոյ մէջ չըկան, չեն մնացած ամերիկամէտ պատասխանատուներ, կառավարութեան կամ վարչարարական այլ կառոյցներու մէջ. սակայն անոնք կը վախնան հրապարակաւ արտայայտուելու: Իսկ դէմ յանդիման տեսակցութիւններու ընթացքին դիտել կու տան որ ԱՄՆ-ը կրնային այսինչ հարցին մէջ այլ կեցուածք ցոյց տալ:

Ինչպէս ատենին գրեցինք, Փոլլոք յօդուածին վերջին բաժինին մէջ կը պախարակէ Անգարայի մոռացկոտութիւնը, ապերախտութեան երանգ մը դնելով այդ երեւոյթին մէջ: Կը յիշեցնէ թէ նախագահ Պուշ աշխարհի առաջին ղեկավարներէն եղած էր ընդունելու Թ. Էրտողանը որպէս վարչապետ, երբ Թրքական օրէնսդրական ատեաններուն անգամ հարց կու տային թէ բաւարար չափով աշխարհիկ էր, նման պաշտօն ստանձնելու համար: Կը յիշեցնէ տակաւին տա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանցի 11 արուեստագէտներու 50 իւղանկարներ եւ արձանագործութիւնները ցուցադրուած են Ժընեւ Համբաժանոթ «Պէլ-Էռ» սրահին մէջ Մարտ 10էն Ապրիլ 10: Ցուցասրահը հիմնուած է 2004ի գարնան, զայն կը վարէ արուեստաբան Ֆրանսուա Զալալեան, որ տնօրէնն է նաեւ երեք ուրիշ ցուցասրահներու Ֆրանսայի մէջ՝ Անըսի, Մըժէվ եւ Գուրշըվէլ:

Ցուցահանդէսը խորագրուած է «Քաղաքակրթութեանց քառուղիին վրայ» եւ կազմակերպուած է Հայաստանի Զուիցերիոյ դեսպանին Զօհրապ Մնացականեանի եւ կնոջը կողմէ:

Երկլեզու գեղեցիկ քաթալոկ մը (ֆրանսերէն եւ անգլերէն) կը ներկայացնէ ամէն մէկ արուեստագէտ եւ իր մէկ գործին վերարտադրութիւնը: Ցաւելեալ նախատեսուած է դասախօսութիւն մը հայ արուեստի մասին արուեստի պատմաբան Ալէն Նաւառա տը Պորկայի կողմէ, Ժընեւի համալսարանէն:

Նուագահանդէսներ ալ կան Ֆրիպուրկ, Լօզան եւ Ժընեւ, Հայաստանի «Թայմ ռիփորթ» համոյթին կողմէ:

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

նամեականներու օժանդակութիւնը, Կասպից ծովու քարիւղը Թրքական Ճէյհան նաւահանգիստը ապահով հասցնելու ամերիկեան ճիգերը, Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւերուն դէմ Գոնկրէսին մէջ կատարուած խոչընդոտումները, Թուրքիան Եւրոպական Միութեան մէջ ընդգրկել տալու համար Ուաշինկթընի լոպիական աշխոյժ գործունէութիւնը, քիւրտ պարագլուխ Ա. Էօճալանի ձերբակալութեան ու Թուրքիոյ յանձնումին մէջ ունեցած դերը:

Վերջաւորութեան Փոլլոք կը գրէ. Թուրք ղեկավարները հարկ է ըմբռնեն թէ ամէն առիթով իրենց յիշատակած «հանրային կարծիքը» կրնայ ուղղութիւն փոխել: Հակառակ պարագային կը նախատեսէ աթաթիւրքեան ժառանգութեան մեծ տոկոսով փճացումը, ինչ որ Թուրքիան կը վերածէ օսմանեան փառքի ամենափոքր փշուրով հպարտանալու կարողութենէն զուրկ, Բ. կարգի հասարակ երկրի մը: Նեղմիտ, հալածախտէ տառապող եւ լուսանցքային երկրի մը: Երկրի մը որ անտեսումի առարկայ է ԱՄՆ-ու համար, իսկ Եւրոպայի համար անբաղձալի մը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՕՄ-Ի ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 26ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Փասատինայի "Սօսէ" մասնաճիւղի շաբաթօրեայ վարժարանի 25ամեակին նուիրուած ճաշ-պարահանդէսը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացման խօսքը արտասանած է հանդիսավարուհին՝ Նովա Հինտոյեան: Օրուան խօսքը փոխանցած է վարժարանի տնօրէնութիւնը 18 տարի վարած Գէորգ Պետիկեան, անդրադառնալով ՀՕՄ-ի մարդասիրական եւ ընկերային ծառայութիւններուն, ինչպէս նաեւ շաբաթօրեայ վարժարաններու դերին ու կարեւորութեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը աշակերտներու մասնակցութեամբ:

⁂

ՀՄԸՄ-Ի ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Փալմ Սփրինկզի մէջ, Փետրուար 26–27 տեղի ունեցած է ՀՄԸՄ-ի Դաստիարակչական յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած երկօրեայ սեմինարը, մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւններու եւ յանձնախումբերու ներկայացուցիչներուն: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Րաֆֆի Իսքէնճեան: Սեմինարի առաջին նիւթը եղած է՝ "Սփիւռքի ներկայ կացութիւնը եւ ազգային գիտակցութեան զարգացման կարելիութիւնները": Դասախօսները ներկայացուցած եւ զրոյցի բաժինը վարած է տոքթ. Ռազմիկ Շիրինեան: Երեք դասախօսներ՝ Ռիչըրտ Օհանեան, Խաչիկ Տէր Ղուկասեան եւ Մխիթար Մուրատեան, շեշտած են զօրաւոր հայրենիքի կողքին զօրաւոր Սփիւռք մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը եւ երիտասարդներուն լաւագոյն ձեւով ազգային դաստիարակութիւն փոխանցելու հրամայականը: Զրոյցի բաժնին շեշտուած է հայերէն լեզուի գործածութեան կարեւորութիւնը: Երկրորդ դասախօսութեան նիւթը եղած է՝ "Զարամոլութիւններու սովորութիւններ և կանխարգիլման միջոցներ"ը: Դասախօսները ներկայացուցած եւ զրոյցի բաժինը վարած է Եւա Սահակեան: Իրաւաբան Կարօ Ղազարեան, տոքթ. Իտա Գարայեան եւ Վահէ Աստուրեան խմբային աշխատանքներով եւ օրինակներով շեշտած են հայ երիտասարդութիւնը առողջ մթնոլորտի մէջ պահելու հրամայականը, որուն մէջ մեծ դեր ունին ընտանիքը, դպրոցն ու ՀՄԸՄ-ի նման երիտասարդական կազմակերպութիւնները:

Երկրորդ օրը, առաւօտեան ցուցադրուած են, դաստիարակչական յանձնախումբին պատրաստած երկու տեսերիզները՝ ՀՄԸՄ-ի կառոյցի եւ ժողովական օրէնքներու մասին: Ապա, սեմինարը կեդրոնացած է Նաւասարդեան մարզախաղերուն վրայ, որոնց երեսունամեակը պիտի նշուի այս տարի:

⁂

ՊԱԽԻ "ՉԱՐՉԱՐԱՆՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ԸՍՏ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ" ԳՈՐԾԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի "Փրէսպիթէրեըն" եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 5ին, տեղի ունեցած է Եոհան Սեպաստիան Պախի "Չարչարանք Քրիստոսի, ըստ Ս. Յովհաննու Աւետարանի" գործին ներկայացումը, նուիրուած Պէյրութի "Հայկազեան" համալսարանի 50ամեակին, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ երաժշտական մատուցմամբ "Լարք" ընկերակցութեան: Պախի կոթողային այս գործին երկու մասերը կը ներկայացնեն, առաջին մասով՝ Յիսուսի մատնութիւնը եւ Պետրոսի ուրացումը, իսկ երկրորդ մասով՝ Յիսուսի դատավարութիւնը, խաչելութիւնը, մահը եւ թաղումը: Բնագիրը ԺԸ. դարու գերմաներէնն է, սակայն հանդիսատեսը կրցած է հետեւիլ դէպքերուն, հայերէնով եւ անգլերէնով, շնորհիւ յայտագրին եռալեզու ամբողջական բնագրին եւ երկու մեծ պաստառներու գրութիւններուն, որոնք կը փոխուէին կտորին զարգացման զուգահեռ: Գործին ներկայացման մասնակցած է "Լարք"ի փոքրերու եւ մեծերու միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վաչէ Պարսումեանի:

ԼՐԱՏՈՒ

"ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ" ԹՐՔԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Վարուժան Կիւրեղեանի այս հատորը որ ֆրանսերէն լոյս տեսած էր 1999ին, Ի. Թէրնոնի յառաջաբանով լոյս տեսած է թրքերէն թարգմանութեամբ: Հրատարակիչն է "Պէլկէ": Խորագիր ունի "Հօրս ճակատագիրը": Արդարեւ հատորը հիմնուած է հեղինակին հօր՝ Արամ Կիւրեղեանի յուշագրութեան վրայ. անոր որ 11 տարեկանին որբացած է, ըլլալով 1915ին Սեբաստացի Հայ մը...

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՀԻԹԼԷՐԻ ՀԱՏՈՐԸ ԱՄԷՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ԾԱԽՈՒԱԾՆԵՐԷՆ

Թրքական թերթերէն մինչեւ ԱՖՓ հասած է լուրը թէ Հիթլէրի «Պայքարս» հատորը որ առաջին անգամ 1939ին հրատարակուած է Թուրքիոյ մէջ, շաբաթներէ ի վեր ամէնէն աւելի ծախուածներու ցանկին մէջ տեղ կը գրաւէ: Լաւատեղեակներու կարծիքով, գիրքին ցած գինը (3,5 եւրօ) ու երկրին մէջ ազգայնականութեան պոռթկումը գլխաւոր պատճառներն են երեւոյթին:

Յունուարէն ի վեր «Պայքարս»ի մօտ 50 հազար օրինակ ծախուած է: Գրավաճառները կ'ըսեն թէ գնող կարդացողներու մեծամասնութիւնը երիտասարդներէ կը բաղկանայ: Ասոր մէջ դեր ունի Եւրոպական Միութեան անդամակցելու ձգտումը որ ազգայնական շրջանակներու կողմէ կը նկատուի ազգային արժէքներէն հրաժարելու կեցուածք. դեր ունին նաեւ Իրաքի պատերազմով ծնունդ առած հակամերիկեան զգացումները եւ Իսրայէլի պաղեստինեան քաղաքականութիւնը:

Թուրքիոյ 22 հազարնոց հրեայ համայնքին պետը Ս. Օվատիա յայտարարած է թէ վրդոված է տեսնելով որ այնքան լուրջ հետաքրքրութեան թիրախ է հակահրէական ու ցեղապաշտական քաղաքականութեան մը հիմնաքար նման հատոր: Ան զարմանք ալ յայտնած է թէ ինչպէս 500 էջնոց գիրք մը կարելի կ'ըլլայ 3.5 եւրոյի վաճառել: Ինք իր մտահոգութիւնը փոխանցած է հրատարակչատուներուն, բայց կարեւորութիւն չեն տուած:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՄԱԿԱՆԻ
Հատոր երկրորդ

Նամակներ Գուրգէն Մահարիին
եւ Անդրանիկ Անդրէասեանին

Կազմեց, խմբագրեց եւ ծանօթագրեց
Գրիգոր Քէօսէեան
Mayreni Publishing 2004

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919
(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Առաջին օրը, ինչպէս ամէն նոր բանտարկեալ, ախորժակս գոցուած էր բոլորովին եւ մինչեւ իրիկուն բերանս գրեթէ բան մը չդրի:

– Վաղը կը սկսիս ուտել, կ'ըսէին բանտակիցներս խնդալով, մենք ալ առջի օրը քեզի պէս ախորժակնիս կորսուցինք:

Մինչեւ իրիկուն զիս հարցնող փնտռող չեղաւ: Հետեւեալ օրը, ուրբաթ, ցերեկին մօտ, մայրս, սպասուհիին հետ, եկած էր զիս տեսնելու:

Թոյլ չտուին որ հետը խօսք մը փոխանակեմ, հազիւ սպասուհիին հետ կրցայ թրքերէն քանի մը բառ ըսել, առանց սակայն երեսը տեսնելու, եւ այն ալ անտառատելով ոստիկանին հրամանին որ կը պոռար թէ բացարձակապէս արգիլուած էր ինծի դուրսէն մարդու հետ խօսիլ եւ կը սպառնար սպասուհին բանտարկելու: Մայրս իր հետ բերած էր քանի մը կտոր ճերմակեղէն ու քիչ մը դրամ, զոր յանձնեցին ինծի:

Իրիկուան դէմ ոստիկան մը տուփ մը սիկառէթ ու խմոր բերաւ:

- Ի՞նչ են ասոնք, հարցուցի:

- Քեզի համար է:

- Ո՞վ բերաւ...

- Բարեկամ մը հարկաւ:

- Անունը չըսա՞ւ:

– Ըսաւ, բայց ես չեմ կրնար ըսել քեզի:

Քիչ յետոյ, երբ սիկառէթին տուփը կը բանայի՝ նշմարեցի որ եւին մասնով արձանագրութիւն մը կար: «Սիրելիս բարեւներ, Գրիգոր Գալֆայեանէն»:

Ինչ որ ոստիկանը չէր ուզած ըսել ինծի՝ սիկառէթի տուփը կ'ըսէր:

Մեր բանտարկուած սենեակը երկրորդ յարկին վրայ էր: Պատուհաններէն կը տեսնուէր վարի բակը որ բաւական ընդարձակութիւն ունէր:

Թէեւ մեզի արգիլուած էր պատուհանէն դուրս նայիլ. բայց շատ չէինք յարգեր այդ արգելքը: Միջոց մը երբ պատուհանէն դուրսի բակը կը դիտէի, նշմարեցի ծանօթ դէմք մը: Ստեփան անունով երիտասարդ ճարտարապետ մըն էր ընիկ Իզմիրցի, որուն հետ գրեթէ ամէն իրիկուն միասին կ'անցնէինք, Բերա, ուրիշ բարեկամներու հետ:

Քանի մը օր առաջ լսած էի որ ձերբակալուած է, իսկ հիմա կը տեսնէի որ ո'չ թէ միայն վարի բակը ազատօրէն կը շրջէր, այլ նոյնիսկ գործի վրայ էր ու հրամաններ կու տար հո'ն աշխատող գործաւորներու որոնք զբաղած էին երկար նստարաններ եւն. շինելու:

Պատուհանին առջեւ բաւական սպասեցի, յուսալով որ Պ. Ստեփան վեր կը նայի եւ ես կրնամ իրեն նշան մը ընել: Բայց ի զո՛ւր: Բարեկամս իր գործովը զբաղած էր ու վեր նայելու միտք չունէր: Այն ատեն ուրիշ միջոցի մը դիմեցի: Թուղթի մը վրայ գրեցի թէ բանտարկուած եմ եւ եթէ կարելի է գալ զիս տեսնայ կամ գոնէ դուրսը գտնուող բարեկամներուս իմացնէ հոն գտնուիլս: Կամաց մը պատուհանը բացի եւ թուղթը նետեցի բակը: Այս անգամ հնարքս յաջողեցաւ: Պ. Ստեփան, պատուհանը բանալու ձայնէն գլուխը վեր առաւ եւ տեսաւ նետած թուղթս զոր իսկոյն առաւ գետնէն եւ գրպանը խոթեց, առանց կարդալու: Կ'երեւայ որ չէր ուզեր բանալ կարդալով ո'եւէ է կերպով կասկած հրաւիրել իր վրայ:

Նոյն իրիկուան իսկ Պ. Ստեփան յաջողեցաւ գալ մօտս ու վայրկեանի մը չափ տեսակցիլ: Ըսաւ թէ բանտին զանազան շինութիւնները իրեն յանձնուած են եւ ատոր համար ազատ ելեւմուտ ունէր ու պաշտօնեաներուն ծանօթ է եւ անոր շնորհիւ, հակառակ արգելքին, կրցած է գալ զիս տեսնել: Պ. Ստեփան ուրիշ քանի մը անգամներ ալ եկաւ քովս եւ ձեռքէն եկած մանր մունր ծառայութիւնները չըխնայեց ինծի:

Գալով Տօքթ. Քըլըճեանին՝ բանտարկութենէս երեք օր ետքը, եկան տարին հարցաքննութեան: Այս երրորդ անգամն էր որ հարցաքննութեան կը տարուէր եղեր:

Քանի մը ժամ ետքը վերադարձաւ զուարթ դէմքով մը:

- Գործս կարծեմ յաջող է, ըսաւ:

- Ի՞նչ հարցուցին:

- Միշտ միեւնոյն բաները. ե՞րբ Դաշնակցական եղած ես, ո՞վ էին ընկերներդ, որչա՞փ զէնք ունէիք, որչա՞փ դրամ հաւաքած էիք եւն.: Ամէնուն ալ խուսափողական պատասխաններ տուի: Ի վերջոյ հարցաքննիչը ըսաւ թէ իմ անմեղութեանս մասին համոզում գոյացուցած է:

- Ուրեմն աչքդ լոյս:

- Մինչեւ որ ազատ չարձակուիմ՝ չեմ հաւատար:

Քիչ յետոյ եկան աւետելու թէ ազատ էր եւ կրնար մեկնիլ:

Տօքթ. Քըլըճեան ուրախութեամբ իր գոյքերը ծրարեց, նոր ու հաստ ֆանէլա մը ինծի նուիրեց ու մեկնեցաւ:

Բարեկամիս ազատումը բնականաբար շատ զոհ թողուց զիս: Բայց միեւնոյն ժամանակ տխրեցայ ու ինքզինքս աւելի առանձին լքուած զգացի:

Քանի որ Տօքթ.ը ազատեցաւ դուռն ալ կ'ազատիս կ'ըսէին բանտակիցներս:

– Եթէ զիս հարցաքննեն վստահ եմ որ պիտի կրնամ անմեղութիւնս ապացուցանել, բայց դժբախտաբար զիս հարցնող փնտռող չկայ:

– Երբեմն առանց հարցաքննելու ալ ազատ կ'արձակեն:

Կը մտածէի որ արդարեւ պէտք չկար յուսահատելու, քանի որ Դաշնակցական կուսակցութեան պատկանած անձ մը ազատ կ'արձակուէր, ես որ ո'եւ է կուսակցութեան չէի պատկաներ, աւելի հաւանականութիւն ունէի օծիքս ազատելու:

(Շար. 19)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

S O I R E E
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :
MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE
Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avez vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005
> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier
Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Մարտ 24)
Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին,
Պատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին։

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution
de son dernier roman
paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée
par l'UCFAF et la JAF

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 27, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant
«LES DIAMANTAIRES»
60 rue La Fayette 75009 PARIS
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն եւ հաւկթախաղ։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
☎ 01·45·93·00·25 / 06·89·45·63·59

⁂

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Եւրօ Ռոզա Տակուեանէ իր քրոջ Վարդուհի Շիրինեանի *եւ եղբօր՝* Ներսէս Տակուեանի *մահուան տարելիցներուն առթիւ։*

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա· ՔՀՆՅ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Չարչարանաց, խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Նթում է, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ· ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Յիշատակ Չարչարանաց խաչելութեան եւ Թաղման
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 19ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս· ԽԱՉ... ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրիք՝ ժամը 11ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Կարգ Չարչարանաց՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 24·
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25·
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26·
Ճրագալոյց Զատկի
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Date à retenir

La Section «Issahakian» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« **B R A T S C H** »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

15 jours / 14 nuits de découvertes ou redécouvertes grâce aux excursions quotidiennes
1405 €
Hôtel Nor Dzoraberd
Circuit organisé et demi-pension
Dépliant détaillé et renseignements
www.ucfaf.com
et auprès des secteurs UCFAF
Inscriptions :
Mme Yazidjian
29-33, av. Pasteur
93100 Montreuil
01 42 87 95 98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 24
JEUDI
24 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.164 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 80e ANNEE — N° 21.164

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԵՒՐՈՊԱՆ

ՊՈԼՔԸՇԹԱՅՆԻ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՆԱՅՈՒԻ

Շիրաքի համար յաղթանակ մը կը նկատուի Պրիւքսելի Մարտ 22ի եւրոպական վեհաժողովը, ուր խիստ ելոյթով մը Ֆրանսայի Նախագահը կրցաւ դէմ դնել Պոլքըշթայն ուղեցոյցին որ պիտի վերանայուի: Ե՞րբ եւ ի՞նչ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան, յայտնի չէ: Հարցը սուր բանավէճի մը առիթ տուած է: Շուէտացի վարչապետը կ'ուզէր որ բոլորովին ջնջուի այդ կարգադրութիւնը, ինչ որ չեղաւ, բայց ճաչի ատեն յայտարարեց թէ ծրագիրը հիմնովին պիտի բարեփոխուի, գլխաւորաբար գոհացում տալու համար Ֆրանսայի: Շիրաքի համար Պոլքըշթայն ուղեցոյցը "անընդունելի է Ֆրանսայի համար, ինչպէս նաեւ եւրոպայի այլ ընկերակիցներու, եւ մեծ մտահոգութիւններու դուռ բացած է Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ": Պետական ղեկավարներու համարակաց յայտարարութիւնն ալ նոյն մտահոգութիւնը կ'արտացոլէ: Հաստատելով որ այդ ուղեցոյցը չի համապատասխաներ եւրոպական ընկերային մոտէլին պահպանումին, 25երը կը պահանջեն որ ճիգեր թափուին յանգելու համար լայն համաձայնութեան մը: Յանձնախումբին նախագահը՝ Խոսէ Մանուէլ Պառոզօ խուսացուցած է այդ կոչը, ճշդելով սակայն. – "Ուղեցոյցը պիտի չվերնայ, բայց բարեփոխումներ պիտի ըլլան, որոնք կը համապատասխանեն համայնքին կարծիքի կարգ մը մարզերու մտահոգութիւններուն": Վերջին շաբաթներուն Փարիզի եւ Պրիւքսելի յարաբերութիւնները լարուած էին: Պառոզօ խիստ էր Ֆրանսայի նկատմամբ, ինչ որ ըսել տուած էր Ազգ. Ժողովի ԻՒ. ԷՄ. Փէ.ի խմբակի նախագահ՝ Պերնար Ագոյէի՝ "Եւրոպական գործադիրը չի կրնար հրահանգել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ մեր երկրին մէջ": Ելիզէի այցելու մը չէ վարանած նոյնիսկ ըսելու թէ Շիրաք խզումի պատրաստ էր Պառոզոյի հետ: Ֆրանսայի տեսակէտին կողմնակից էին Շուէտ, Լիւքսանպուրկ, Գերմանիա, Դանիա, Պելժիա: Ի վերջոյ, Պառոզօ ալ տրամադրութիւն յայտնած էր երկխօսութեան եւ առաջին անգամ ըլլալով չէր գործածած "Պոլքըշթայն" բառը, որ շատ կը ջղագրգռէ Ֆրանսան: Ի դէպ, 2004ի սկիզբը, Մ. Պարնիէ որ, այն ատեն Եւրոպայի մօտ Ֆրանսայի ներկայացուցիչն էր (այժմ՝ Արտաքին Նախարար) կը պնդէ որ եթէ ստորագրած էր այդ ուղեցոյցը, միայն ու միայն յանուն հաւաքական գործակցութեան էր:

Ի դէպ, Պոլքըշթայն ալ ջղագրգռուած է Ֆրանսայի դէմ եւ պիտի գայ բացատրութիւններ տալու: Ամէն պարագայի մէջ, Հոլանտայի Ազատական կուսակցութեան այս ղեկավարը բուռն ընդդիմադիր մըն է Թուրքիոյ անդամակցութեան: Ըստ իրեն, Թուրքիոյ մուտքը պիտի նշանակէր բարբարոս հորդայի տարածումը Գերմանիա եւ Հոլանտա:

Ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը Ֆր. Հոլանտ որ պատիժներ կը նախատեսէր կուսակցութեան այն անդամներուն դէմ (Էմմանիւէլլի եւլն.) որոնք "ոչ"ի կողմնակից են, թաւական ջուր խառնեց իր գինիին եւ կախակայումը կամ արտաքսումը փոխարինեց "համդիմաւոր դատապարտում"ով:

"Այո"ի կողմնակիցները դժգոհ են որ "ոչ"ի կողմնակիցները իրար կը խառնեն Պոլքըշթայն, Թուրքիոյ անդամակցութիւն, ընկերային դժգոհութիւն արդարացնելու համար իրենց բացասական դիրքը: Խորքին մէջ, "ոչ"ը աղէտի մը ծննունդ պիտի տայ, ինչպէս կ'ուզեն համոզել Շիրաք, Պայրու, Հոլանտ եւ ամբողջ հրջանակը: Ամէն պարագայի մէջ, "ոչ"ի մը յաղթանակը առիթ կու տայ ընդհանրական, որ ամէն բան ծայրէն սկսի եւ ուրիշ Եւրոպա մը ծրագրուի:

Ֆրանսայի Հայերու Յառաջդիմական Շարժումը յայտարարութեամբ մը կոչ կ'ընէ "ոչ"ի ի նպաստ եւ հարկ եղած բացատրութիւնները կու տայ արդարացնելու համար իր դիրքը: Սահմանադրութեան մէջ կը տեսնէ ֆրանսական ազգային ինքնութեան համար վտանգ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ԹՈՒՐՔԻԱ այլեւս ոչ մէկ ճիգ կ'ընէ բարենորոգումներու ուղղութեամբ", ինչպէս կը խորագրէր Լը Մոնտ (Մարտ 23) եւ ինչ որ կը փաստէ նաեւ որ թերեւս Թուրքիա, ինք հրաժարած է Եւրոպայի անդամակցութենէն: Եւրոպացի ներկայացուցիչը՝ Օլի Ռեհն Թուրքիա այցելութեան ատեն, յայտարարած է.— "Բարենորոգումներու գործընթացը կը յաջողի այն օրը, երբ քաղաքական կամքը իր տեղը գտնէ իրական վարչութեան մըտայնութեան եւ ամբողջ Պետութեան մտայնութեան մէջ": Արդ, այդ ուղղութեամբ ոչինչ կը տեսնուի: Հիւմըն Ռայց Ուաչն ալ եւրոպական ճնշումներ կը պահանջէ քրտական գետնի վրայ: Ըստ տեղեկագրին, տեղահանուած Քիւրտերը (1984 – 99) չեն կրցած իրենց տուները վերադառնալ: Անգարա կ'ըսէ թէ 350 հազարէն մէկ երրորդը վերադարձած է, բայց կազմակերպութիւնը "սուտ է" կ'ըսէ: Բնակչութիւնը երկու միլիոն է, ըստ Հիւմըն Ռայց Ուաչի: Թուրք կիներու պարագան ալ կը ծեծուի Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ: Այդ ուղղութեամբ եւրոպացի երեսփոխանուհի Էմինէ Պոզքուրթ (մայրը հոլանտացի, հայրը Թուրք) բաւական նեղ կացութեան մատնուած է: Ստիպուած է, սակայն, դիմել Եւրոպական Միութեան, որպէսզի օրակարգի կարեւոր հարց ընէ կիներու իրաւունքը Թուրքիոյ անդամակցութեան համար: Դեռ կայ Կիպրոսի հարցը եւ կարգադրութիւն մը չի տեսնուիր: Աւելի քան անտրամաբանական է որ Թուրքիա գրաւէ հողերը երկրի մը որ մաս կը կազմէ Եւրոպական Միութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սպայակոյտի նախագահութիւնը բուռն կերպով հակազդած է դարնանամուտի քրտական աւանդական նշումներուն ընթացքին պարզուած հակաթուրք երեւոյթներուն: Ցուցարարները որոնք բազմաթիւ քաղաքներու մէջ տասնըեակ հազարներով եղած են, տեղ-տեղ քրտական դրօշ պարզած ու նոյնիսկ փորձած են այրել Թրքականը: Սպայակոյտի նախագահութիւնը ազդարարած է իր "համբերութեան բաժակը չյորդեցնել": Ազդարարութեամբ ըսուած է տակաւին. "Թուրք ժողովուրդը դաւաճանութիւն տեսած է, սակայն «իբրեւ թէ իր քաղաքացին համարուած» մարդոց կողմէ նման ստորնութեան թիրախ չէ եղած: Երկրի մը քաղաքացին ըլլալ, հոն կշտանալ, նոյն ատեն ձեռք վերցնել այդ երկրին դրօշակին, դաւաճանութիւն, ապերախտութիւն, մատնութիւն է: Բոլոր անոնք որոնք մեր գինեալ ուժերուն համբերութիւնը սխալ կը մեկնաբանեն, սխալ հաշիւներու հետամուտ են, պէտք է նային պատմութեան էջերուն": Քրտական լրատուները "գրգռութիւն" որակած են Սպայակոյտին ընթացքը, իրենց կարգին թելադրելով որ Թուրքիոյ իշխանութիւնները ճիշդ մեկնաբանեն ամբողջ աշխարհի մէջ միլիոնաւոր ցուցարարներուն փոխանցած պատգամը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդդիմութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական զօրքերուն հեռացումէն ետք, յարգուի նաեւ 1559 բանաձեւին միւս պայմանն ալ որ կը վերաբերի Հըզպոլլայի ապազինման: Կարգ մը ղեկավարներ, սակայն, կ'ուզեն որ այդ հարցը կարգադրուի Լիբանանցիներու միջեւ առանց օտար միջամտութեան: Պէյրութ ժամանած եւրոպական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Փաթրիք Ռըմօ յայտարարած է. "Հըզպոլլան ամբողջութեամբ լիբանանեան է որպէս ըմբռնում, բայց տեղական բնոյթ ունի որու համար լուծում մը պէտք է գտնել": Արդարեւ, Հըզպոլլան շատ տրամադիր չէ, քանի իր ապազինման մէջ ամերիկեան եւ իսրայէլեան խաղ մը կը տեսնէ վերջ տալու համար այն առանցքին որ կայ Սուրիոյ եւ Իրանի միջեւ եւ որու գինեալ թեւն է Լիբանանի մէջ: Բայց եւ այնպէս, Հըզպոլլան պէտք է իր դիրքը ճշդէ, կ'ըսէ տիւրզի ղեկավարը Վալիտ Ճումպլաթ: Մարտ 22էն 23ի գիշերը նոր ռմբահարձ մը պատահած է Պէյրութի հիւսիսը, առեւտրական շուկայի մը քով. երկու մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կան: Այս երկրորդ ռմբահարձը որ կը գործուի քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, խորապէս կը մտահոգէ Լիբանանը, ուր նոր հակամարտութեան արդար վախ մը ծագում առած է: Մարտ 22ին, ամերիկեան դեսպանատան մօտ ալ ցոյց մը կատարուած է: Բողոքը կը վերաբերէր ամերիկեան միջամտութեան Լիբանանի ներքին գործերուն: 1500 ուսանողներ ծաղրած են Պուշը, Գոնտոլեցա Ռայսը եւ Շարոնը ծաղրանկարներով:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ զինուորական թռան մը ջախջախուած է Գրոզնիի մօտ (Չէչէնիա): Անձնակազմն ութ մեռեալ եւ վեց վիրաւոր կայ:

ՊԱՊԻՆ առողջական վիճակը վատթարացած էր Մարտ 22ին, թէեւ հիւանդա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆԻ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԸ

Ռուսաստանի նախագահը Մարտ 24 – 25ին Երեւան կ'երթայ աշխատանքի այցով. հանդիպումներէն զատ ներկայ կ'ըլլայ "Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի տարուան" բացումին որ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր համերգով մը: Հայաստանի քաղաքական դէտերը ընթացիկ տեսակցութիւններէ ու Կովկասի մէջ Ռուսաստանի ազդեցութեան գօտին չեզոքելու խորհրդանշական արարքէ զատ մեծ բան չեն ակնկալեր Պուտինի այցէն: Կայ բնականաբար Ռուսաստանի Ատրպէյճան ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններուն հաւասարութիւն ցոյց տալու հարցը. Ռուսաստանի նախագահը արդէն այցելած էր Պաքու, հետեւաբար բնական էր երեւանեան այց մըն ալ:

ՊԱՔՈՒԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՇԵՓՈՐ

Պաքուէն պարբերաբար հնչող պատերազմի կոչերը բարձրացած են նախագահի մակարդակին: Ի. Ալիեւ ցաւակցութիւն յայտնելով վերջին օրերուն ղարաբաղեւատրպէյճանական սահմանին վրայի բախումներուն, մահացած զինուորներուն պարագաներուն ըսած է թէ սարսափելի է երբ մայրեր իրենց զաւակը կը կորսնցնեն, բայց պատերազմի ընթացքին ամէն բան կրնայ պատահիլ: Ապա ան յայտարարած է որ Հայաստանի հետ պատերազմին հըրահրումը ամէն պահ կարելի է քանի որ երկու երկիրներուն միջեւ խաղաղութեան որեւէ համաձայնագիր չկայ, հրադադարի կացութիւնը կը շարունակուի, իսկ հրադադարը շատ նուրբ հարց է:

Նախապէս ալ Ատրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարը նոյն ոճով խօսած էր, սահմանային միջադէպերուն ակնարկելով: Ս. Ալիեւ ըսած էր թէ իրենց բանակին կորուստները կը մեծցնեն պատերազմի վերսկսելու հաւանականութիւնը:

«ԷԹՆԻԿ» ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ցեղասպանութեան 90ամեակին հանդըրւանին հայկական դրոհին դէմ դնելու թրքական մեծաղմուկ վճռականութիւնը այլեւս յայտնի է թէ անզօրութեան ու անճրկումի նոր փաստէ մը տարբեր բան չէ: Հակազդելու, եւ թէ արժանի ծանրութեամբ, գործին համադրումը յանձնըւած է նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղի որ իբր պերպոյն ձեւ յարմար դատած է բրիտանական Խորհրդարանէն պահանջել որ յայտարարէ թէ "Կապոյտ գիրք"ը քարոզչութեան նպատակով գրուած է եւ թէ չի կրնար հիմ ծառայել Հայերու պնդումներուն: Ծանօթ է որ "Կապոյտ գիրք" կոչուածը Ճ. Պրայսի ու Ա. Թոյնպիի կողմէ 1915–16ին Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու ցոյց տրուած ընթացքին մասին փաստաթուղթերու հատոր մըն է:

Նման անհեթեթ քայլի դիմելով երկիրը նուաստացնելու հեռանկարէն ետ կենալու առաջին ձայն բարձրացնողը եղաւ Թ. Աքչամ: Ըսածը այն էր որ "Կապոյտ գիրք"ին մասին նման դիմում միայն պայթակլութեան համազօր կրնար ըլլալ ու ամէն գնով Թուրքիա պէտք է ետ կենար անկէ: Նոյնիմաստ կեցուածք ցուցաբերեցին մէկ-երկու ուրիշներ ալ: Աքչամ իր տեսակէտը մանրամասնօրէն հրապարակած է "Ակօս"ի Մարտ 11ի թիւին մէջ ուր հատորին նոր (2000), քննական հրատարակութեան խմբագիր Արա Սարաֆեանի հետ հարցազրոյց մըն ալ ունի: Երկուքն ալ կը շեշտեն թէ Թուրք փրկարարներուն անվախեր հոչակել փորձած հատորին նշած բոլոր վաւերաթուղթերը կը պահուին ԱՄՆ-ու դիւաններուն մէջ եւ մատչելի են բոլոր ստուգողներուն:

Աքչամի տեսակէտը բաժնող մըն է նաեւ Էթիէն Մահչուպեան: Մարտ 20 Թուտակիր էջին մէջ կ'ըսէ թէ արժանահաւատ ոչ մէկ պատմաբան արդէն նման աղբիւր նըկատի կ'առնէ առանց վաւերական փաստաթուղթերուն: Հետեւաբար Էլէքտաղի նախաձեռնութիւնը միայն կրնայ միջազգային հանրութեան ծիծաղ պատճառելու արդիւնքին յանգիլ:

Բուն հարցը որ սկսած է քիչ քիչ յայտնուիլ, այն է որ Թուրքիա կատարելապէս հասկցած ըլլալով հանդերձ թէ տրամաբանական, ընդունելի ոչ մէկ թեզ ունի դատապարտումէ փրկուելիք, որոշած է մակերեսայինով, ձեւականով, քովընտիներով ձակել 90ամեակին հանդրուանն ալ: Մանաւանդ որ ինչպէս մարդկային իրաւունքներու, գաղափարի ու արտայայտութեան ազատութեան մարզերուն վերջին հրջանի կեցուածքը կը վկայէ, Եւրոպայի անդամակցութեան հեռանկարին պարտադրող լծակն ալ կորսնցուցած կը թուի իր կշիռը: Օտար դէտեր ալ կ'արձագանգեն այս երեւոյթին, գրելով որ Քիւրտերու, այլ փոքրամասնութիւններու, կնոջական իրաւունքներու յարգանքի մարզերը ակնկալուած բարեփոխումներէն ոչինչ արձանագրած են տակաւին. իսկ Հոկտեմբերին վեց ամիս մնացած է:

Ինչ կը վերաբերի մեզի, որպէս ճանաչումին հետամուտ ու Թուրքիոյ մէջ Հարցերու տէր գաղութ մը ունեցող հանրութիւն, աւելորդ պիտի չըլլայ Եւրոպայի անդամակցութիւնը մէկդի ձգելու պատրաստ Թուրքիոյ մը հաշիւուին ալ կազմել վաղուան ծրագիրները:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԻՄԱՅ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ,
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ
ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ,
ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ
ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»
(Փիլ. Ա. 21):

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ
Հայոց հաւատի վէմ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից, որ ունենք պարգեւ մեզ երկնային ամենառատ շնորհով եւ օրհնութեամբ, գոհութեան աղօթք ու փառաբանութիւն ենք մատուցում Բարերար Աստծուն այսօր, երբ 90-ամեայ յիշատակութեան առջեւ Հայոց Մեծ Եղեռնի, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս վերածնուած ժողովրդով համարձակաձայն կարող ենք կրկնել առաքեալի խօսքը «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»:

Արդարեւ, քեզ ապաւինողը ամօթով չմնաց, Տէր, քանզի Դու ես Յարուցեալ, եւ Քո Խօսքը՝ կենդանի ու կենդանարար ու յաւիտենական: Քեզ գիտենք իբրեւ ճշմարտութիւն, սէր եւ ողորմութիւն՝ Արարիչ ու Ամենախնամ, Ողորմած ու Փրկագործ: Քեզ գիտենք իբրեւ Ամոքիչ ու Առաջնորդ պահապան զօրութիւն: Մեր հայրերից այսպէս ուսանեցինք՝ փառաւորելով Քեզ՝ Միածին Որդուդ, Հօրը եւ Սուրբ Հոգուն:

Քրիստոսի հետ յարութեան յոյսով, մահուան դէմ կեանքի յաղթութեան հաւատով ապրեց ու ստեղծեց մեր ժողովուրդը: Դարերի մէջ բազում աւերներ ու հողմեր տեսաւ, բազմիցս գերեզման իջաւ, բայց Քրիստոսին յուսացեալ՝ հաւատաց իր հոգու լոյսին, իր փրկութեանն ու վերածննդին: Միշտ հաւատաց եւ իր պատմութեամբ ու իր Թողած ժառանգութեամբ վկայեց, որ յարուցեալ է Քրիստոս, եւ յարուցեալ է Քրիստոսին հաւատացողը: Այս հաւատով վերապրեցինք մեր պատմութեան ամենամեծ ողբերգութիւնը՝ մեր ժողովրդի ցեղասպանութիւնը Օսմանեան Թուրքիայում:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի թոհ ու բոհի մէջ երիտթուրքական իշխանութիւնները ժամանակը պատեհ նկատեցին՝ աւարտին հասցնելու հայութեան բնաջնջման թուրքական պետութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը եւ ընդմիշտ լուծելու Հայկական հարցը: Արեւմտեան Հայաստանում՝ մեր Հայրենիքի մեծագոյն հատուածի վրայ եւ կայսրութեան հայաշատ այլ բնակավայրերում իրականացուեցին անզէն հայ բնակչութեան կազմակերպուած ջարդեր: Մեր ժողովուրդը մահուան էր դատապարտուել միայն հայ եւ քրիստոնեայ լինելու համար. քանզի հայ մնալ ու քրիստոնեայ, նշանակում էր շարունակել լինել բնիկ ու տոհմիկ ժողովուրդը Հայաստան երկրի:

1915 Թուականին աւերն էր Թագաւորում, սարսափն ու մահը՝ հայոց բնակավայրերում: Փլւում էր տունը հայի գըլխին, այրւում էր հողը իր մշակի ոտքի տակ, ակօսը գերեզման էր դառնում, եկեղեցին՝ անբարբառ յուշարձան: Եփրատի ափերից մինչեւ Արաքսի հովիտներ, Սեւ ծովից մինչեւ Միջերկրական՝ ձորերը լցուեցին հայ մարդկանց դիակներով, գետերը արիւնով: Թալանուած ու տանջահար անզէն ժողովուրդը՝ կին, մանուկ ու ծեր քշուեցին անջուր անապատ, եւ նրանց վերջին աղօթքի ունկնդիրը եղաւ ամայի քամին: Անլուր ջարդերին զոհ գնաց մէկուկէս միլիոն հայութիւն, որը հողագործ էր, արհեստաւոր, կառուցող շինարար, վաճառական, բժիշկ ու գիտնական:

20րդ լուսաւորեալ դարը եղեռնով սկըսուեց մեր ժողովրդի համար, որ նոր ժամանակներում յոյս ունէր գտնել անձի ապահովութիւն, մարդկային իրաւունքի պաշտպանութիւն եւ խաղաղ կեանք: Այս էր Հայկական հարցի բովանդակութիւնը: Սահմանադրական իրաւունքներից խօսող երիտթուրքական իշխանութիւնները ամէն բան հաշուարկել էին՝ չկայ ժողովուրդ, չկայ Հայկական հարց, չկայ ժառանգորդ, չկայ պահանջատէր: Զարահընար ծրագրի հեղինակները վստահ էին, որ խսպառ պիտի բնաջնջուի հայութիւնը, երկրէ-երկիր ցրուելով՝ անյիշատակ ու անհետ պիտի վերանայ պատմութեան ասպարէզից: Ամէն բան հաշուարկել էին, բայց ոչ՝ Աստուծոյ նախախնամութիւնը եւ Աստծուն յուսացեալ ժողովրդի ապրելու եւ արարելու կամքն ու զօրութիւնը:

Նոյն ջարդարարների արշաւանքներին դիմակայելով՝ ընդդէմ մահու խիզախումով հերոսացած՝ փրկուեց Արեւելեան Հայաստանի փոքրիկ հողակտորը, որի վրայ հաստատուեց Հայոց Նոր պետութիւնը: Մեր ազատ երկրի դրօշի ներքոյ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքում Արարատահայեացս վեր է յառնել Մեծ Եղեռնի յուշակոթողը, ուրտեղ բուսեղէն զօրաց գնդերով հոգիներն են երկրի վրայ մեր հողը սրբացրած եւ երկնքում Աստուած փառաբանող մեր նահատակների եւ ուրտեղ ձեռք-ձեռքի, սիրտ-սրտի միասին է ազգս Հայոց: Յաւերժատես այս բարձունքին մեր ցաւն ու արդար ցասումը զօրութիւն դարձաւ եւ ծնունդ առաւ Արցախեան յաղթանակող ոգին:

Փառք քեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ չերկընչեցիր մահուան քրքիջից: Խաչդ ուսած անցար Գողգոթայի ճանապարհներով եւ յարութիւն առար յաղթանակած:

Փառք քեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ վէրքը սրտիդ բնակէր տունդ վերստին կառուցեցիր Հայրենիքիցդ հեռու եւ մօտիկ բազում երկրներում եւ շարունակեցիր հայ մնալ ու քրիստոնեայ: Արարող հանճարով շարունակեցիր հաց ստեղծել, կառուցել, գիտութեան ու մշակոյթի բարձունքների հասնել եւ այսպէս ճանաչուած ապրել:

Երիցս փառք քեզ, ժողովուրդ սիրեցեալ, «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է» հաւատով քայլեցիր դէպի քո կեանքի նոր այգաբացը, եւ յուսացիր իրաւունքի ու արդարութեան դարի նոր առաւօտը ու այս ճանապարհին մնացիր կանգուն ու արի:

Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, մեր պատմութեան այս մեծագոյն ողբերգութիւնը: Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ աւերակուած խնկաբոյր երկիրը մեր, հայրենական սրբութիւններն ու բազմադարեայ յիշատակները: Մեզ հետ են մեր բիւրաւոր նահատակները՝ յայտնի ու անյայտ անուններով: Նրանց յիշատակի առջեւ միասին ենք միշտ: Մեզ հետ են ի պաշտպանութիւն մեր ժողովրդի բողոքի ատենի ձայն բարձրացրած մեծ մարդասէրները, որոնց շուրթերից մարդկութեան խիղճն էր խօսում Եղեռնի մահասփիւռ օրերին: Մեզ հետ են այն ժողովուրդները, ովքեր մարդասիրաբար ապաստան տուեցին ջարդերից փրկուած բեկորներին հայութեան:

Անցել են ժամանակները, երբ մեր հայրերը չէին կարող ոգեկոչել յիշատակը մարտիրոսացած հայորդիների, երբ միայնակ էին ազգային ողբերգութեան ու վըշտի մէջ: Այսօր շատ ազգեր ու պետութիւններ ճանաչում են մեր ժողովրդի հանդէպ գործուած ոճիրը՝ իբրեւ յանցանք մարդկութեան ու մարդկայնութեան դէմ: 20րդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնը պիտի ճանաչուի ու դատապարտուի ողջ աշխարհի ու նաեւ Թուրքիայի կողմից, այն համոզումով, որ բռնութիւններն ու սպանութիւնները չեն կարող առաջնորդել մարդկութեան ճանապարհը: Խաղաղութիւնն ու ազատ կեանքը, եղբայրութիւնը մարդկանց ու ազգերի միջեւ, արդարեւ, երազն է բոլոր ժողովուրդների:

Մեծ Եղեռնի 90-ամեայ տարելիցի առիթով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու ողջոյնն ենք բերում աշխարհասփիւռ սիրեցեալ մեր ժողովուրդին: Ձեռք-ձեռքի ու սիրտ-սրտի միասին ենք յիշատակի առջեւ մեր անմեղ զոհերի, ովքեր իրենց աչքերը փակեցին մեր ժողովրդի վերածնութեան, մեր Հայրենիքի ազատութեան տեսիլքով: Հաւատարիմ լինենք նրանց տեսիլքին: Որտեղ էլ ապրենք, փոխանցենք մեր զաւակներին Արարատի պատկերը նըւիրական, Լուսաւորչի Կանթեղն անմար և հայրենի մեր հողն ու երկինքը միաւորող Սուրբ Էջմիածնի խորհուրդը յաւերժական: Որտեղ էլ ապրենք, համակ նուիրումով տէր կանգնենք մեր ազգային իղձերին ու ձգտումներին: Պաշտպանենք Արցախի ազատութեան իրաւունքի, Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման մեր արդար դատը: Միասնական ուժերով կառուցենք նոր կեանքը Հայաստանի ու Արցախի եւ հայրենի հողից առած աւիւնով զօրացեալ ու ծաղկուն պահպանենք Հայ Սփիւռքը: Ապրենք «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է» վստահութեամբ եւ հաւատով՝ որ Աստուած համախմբելու է մեզ Արարատի փեշերին: Տէրը կամեցաւ ազգիս յարութիւնը ողջէսգի յարատեւի Աւետարանի լոյսով ու կեանքի սիրով աշխարհին բացուած հայի հոգին, եւ հայերին աղօթքը շարունակի երկինք բարձրանալ՝ հայցելով աշխարհին խաղաղութիւն եւ ի մարդիկ հաճութիւն: Հաւատանք ի Քրիստոս սիրով զօրացեալ առաքինագործ հոգու շնորհներին մեր կեանքում եւ հայոց միացեալ ու պայծառ գալիքին:

«Հաստատուն կացէք, գօտեղի կալեալ պնդեալ զմէջս ձեր ճշմարտութեամբ, եւ զգեցեալ զզրահսն արդարութեան»

(Եփես. Զ 14):

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուեալ կոնդակս ի 3-ն փետրուարի յամի Տեառն 2005 եւ ի թուին Հայոց ՌՆԾԴ ի տօնի Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի ընդ համարաւ 285

ԶՐՈՅՑ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄՈՒՐԱՏ ԳԱԼՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷ ՐԱՖՖԻՆ ՈՒ ՏՈԼՍՏՈՅԸ ԲԱՅՑ ՉԻ ԿԱՐԴԱՐ

– Եռօրեայի համեմատութեամբ քառօրեան դժուա՞ր էր:

– Ոչ մի տարբերութիւն չկայ: Ի՞նչ ա փոխւում: Դա էական ոչ մի փոփոխութիւն չի տալիս. երե՞ք շաբաթ, թէ երկու շաբա՞թ, թէ չո՞րս շաբաթ: Ցամենայնդէպս, քուէարկւում են հարցերը եւ փակւում են հարցերը:

– ՄԱԿ-ը պնդում է, որ Ազգ. ժողովի նիստերը պէտք է անցկացնել ամէն շաբաթ: Որեւէ խնդիր չկա՞յ:

– Իմ կողմից դա անընդունելի է: Ես գտնում եմ, որ սէնց էլ է լաւ:

– Քանի՞ օրէնսդրական նախաձեռնութիւն էք ներկայացրել Ազգ. ժողովին:

– Երեւի 5–6:

– Ի՞նչ նախագծեր էք ներկայացրել:

– Տարբեր, ֆինանսական, տնտեսական:

– Ձեր հեղինակած նախագծերից մէկը կը վկայակոչէ՞ք:

– Չեմ յիշում:

– Ի՞նչ կարող էք ասել ժամանակակից հայ գրողների մասին:

– Ժամանակակից գրողների մասին կարող եմ ասել՝ ի հարկէ, սովետական տարիներից յետոյ մեր գրականութիւնը ծանր ժամանակներ ապրեց: Բայց կարծում եմ՝ կը վերականգնուի: Դէ, երիտասարդ են, կամաց-կամաց կը գրեն: Սերնդափոխութեան ենք գնում մենք: Սովետական կարգերից դուրս եկանք, կարելի է ասել: Նոր կարգեր ա գնում, նոր մօտեցումներ ա գնում:

– Իսկ ո՞ւմ էք շատ սիրում հայ գրողներից:

– Սիրել եմ եւ սիրում եմ Րաֆֆին: Բոլոր գործերը: Բայց չեմ կարդում:

– Վահան Տէրեանի ստեղծագործութիւնները հաւանո՞ւմ էք:

– Չեմ կարդում, Սեւակ եմ կարդում:

– Սեւակի ո՞ր գործն էք կարդում:

– Բոլորը:

– Ձեր աշխատասենեակում ո՞ր գիրքը կ'ուզէիք, որ յաւերժ դրուած լինէր:

– Ի հարկէ մեր ազգի պատմութեան մասին:

– Ո՞ր հէքեաթն էք շատ սիրում:

– Թումանեանի հէքեաթները: Ամենաշատը սիրում եմ "Շունն ու կատուն":

– Ցանա՞խ էք կարդում "Շունն ու կատուն":

– Տարին մի քանի անգամ:

– Այս տարի քանի՞ անգամ էք կարդացել:

– Այս տարի չեմ հասցրել: Նոր ա սկըսել տարին:

– Արտասահմանեան գրականութիւնից ի՞նչ էք սիրում:

– Ռուսականն էլ ա՞ մտնում արտասահմանեանի մէջ: "Աննա Կարենինա"ն:

– Ձեր գործարար ու օրէնսդիր գործունէութեան համադրման պայմաններում հասցնո՞ւմ էք տարին մի քանի անգամ այդքան մեծ վէպեր եւս կարդալ:

– Էդ մէկը չեմ կարդացել, ֆիլմն եմ նայել:

Զրուցեց
ԱՆՈՅՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԸ

"Հայկական ժամանակ"
Մարտ 8

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԵՐՏԻՉԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ԱՐԹԸՐ ՄԻԼԼԸՐ ՄԱՀԱՑԱՒ 89 ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ։ ՊԵՐՆԱՐ ՇՈՅԷՆ ԵՏՔ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԱՆԳԼԻԱԳԻՐ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐԸ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍՆԵՐԸ ԿԱԽԱՐԴԱԾ Է ԱՆՀԱՏԻ ՄԸ ՆԵՐՔԻՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԽՂՃԻ ՋՈՀԱԲԵՐՈՒԹԵԱՄԲ ՑԱՏԿԱՆՇՈՒԱԾ ԻՐ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐՈՎ։ "ՏԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ" ԵՒ "ՏԸ ԿԱՐՏԻԸՆ" ԿԸ ԳՐԵՆ. –

Զայն կը կոչէին "ուշադիր հսկող ձայն", "շնորհալի կոկորդիլոսը", "չարժուն քարակոթողը"...

Ժամանակակից մեծագոյն թատերագիրներէն Արթըր Միլլըր, որուն գործերը կը մերկացնեն ամերիկեան երազին ճեղքուածքները, մահացաւ 89 տարեկանին, Քընըքթիքէթի մէջ, սրտի հիւանդութեան պատճառով։

Անցեալ դարու անկիւնադարձային թատերախաղերէն "Տէթ աֆ է սէյլզմէն"ի հեղինակը իր թատերգութիւններուն մէջ կ'արծարծէր մարդկային եւ ընկերային խղճի ամէնէն ծանրակշիռ հարցերը։

Միլլըրի թատերգութիւնները յաճախ կ'արտացոլեն եւ վերլուծական նոր պըրիսմակէ կ'անցընեն անոր կեանքին փոթորկալից եւ բացայայտ իրադարձութիւնները, որոնց շարքին՝ անոր կարճ եւ ցնցիչ ամուսնութիւնը Մարլին Մոնրոյի հետ, ինչպէս նաեւ՝ մերժումը "ոչ ամերիկեան գործունէութեան դէմ" պայքարելու պետութեան հրահանգներուն։

"Տէթ աֆ է սէյլզմէն" թատերախաղը, որուն առաջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ 1949ին՝ Պրոտուէյի մէջ, Միլլըր հաստատեց իբրեւ թատերական հսկայ մը, երբ ան միայն 33 տարեկան էր։ Անիկա արժանացաւ նոյն տարուան թատերական երեք մեծագոյն մրցանակներուն, "Փուլիցըր Փրայզ", "Նիւ Եորք Տրամա Քրիթիքս Սըրքըլ Ըուորտ" եւ "Թոնի Ըուորտ"։

Սակայն թատերախաղին հսկայական յաջողութիւնը նաեւ որոշ չափով չուքի մէջ ձգեց Միլլըրի երկարատեւ ասպարէզը։ Այսուհետեւ ան գրեց դասական գործեր, որոնք ժողովրդականութիւն վայելեցին եւ իրենք զիրենք հաստատեցին միջազգային բեմերու վրայ։ Այս թատերախաղերէն է Մըքքարթիական հալածանքներուն դէմ ատելութենէ մղուած "Տը Քրուսիպըլ" թատերգութիւնը (գրուած՝ 1953ին), որ այլաբանական դիպաշարով մը զուգահեռներ կը գծէ Սալէմի մէջ տեղի ունեցած վհուկներու դատավարութիւններուն հետ, ինչպէս նաեւ՝ "Է վիու ֆրոմ տը Պրիճ" թատերգութիւնը՝ անձնական մարմաջներու եւ դաւաճանութեան մասին (գրուած՝ 1955ին)։

Միլլըրի աւելի ուշ ժամանակներու թատերգութիւնները երբեք չեն հաւասարած անոր առաջին թատերգութիւններուն յաջողութեան։ Թէեւ ան գրած է ընդամէնը 17 թատերգութիւն, սակայն 1967էն 1968 Պրոտուէյի մէջ ներկայացուած "Տը Փրայս" թատերախաղը անոր վերջին լուրջ գործն էր, որ նաեւ առեւտրական յաջողութիւն արձանագրած է։

Այսուհետեւ Միլլըր շարունակած է փայլիլ՝ գրելով տարբեր բնագաւառներու մէջ։ Ամէնէն յատկանշականը "Տը միսֆիթց" ժապաւէնին բնագիրն էր։ Ժապաւէնը հրապարակուեցաւ 1961ին։ Անոր մէջ դեր ստանձնած էր կինը՝ Մարլին Մոնրօ, երբ տակաւին ամուսնացած էին։ Միլլըր նաեւ գրած է յօդուածներ, կարճ պատմուածքներ եւ ինքնակենսագրութիւն մը՝ "Թայմպէնտս. է Լայֆ", որ լոյս տեսաւ 1987ին։

Միլլըրի գրականութիւնը միշտ քաղաքական խորք ունեցած է։ Ան վերջին տարիներուն բուռն կերպով քննադատած է նախագահ Ճորճ Պուշը եւ անոր Իրաք ներխուժումը։

Սակայն Միլլըրի հռչակը կը կայանայ անոր ամէնէն աւելի ճանչցուած քանի մը թատերգութիւններուն մէջ. յանցանքի, դաւաճանութեան եւ փրկութեան ընդհանրապէսներով գործեր, որոնք յաճախ կը բեմադրուին աշխարհի տարածքին տարբեր թատերասրահներուն մէջ։ Ընկերային խղճի վերաբերող այս թատերգութիւններուն նիւթը առնուած է իրական կեանքէն եւ Ամերիկայի տնտեսական քայքայումին ժամանակներէն, որուն անդրադարձները շատ աւելի խոր եղած են, քան՝ ամերիկեան պատմութեան մէջ որեւէ այլ դէպք, բացի թերեւս քաղաքացիական պատերազմէն։

"Իբրայաջորդ թատերգութիւններու մէջ ան մարդը պատասխանատու կը նկատէ իր կամ իր դրացիին արարքներուն", գրած է թատերական քննադատ Մէլ Կիւսաու "Տը Նիւ Եորք Թայմզ" թերթին մէջ։

Պրոտուէյի արտադրիչ Ռապըրթ Ուայթհէտ, որ յաճախ աշխատած է Միլլըրի հետ, "տարօրինակ առաքինութիւն մը" նկատած է թատերագիրին մէջ։

Միլլըր առիթով մը ըսած է, թէ թատերգութիւն գրելը իրեն համար շնչելու պէս բան մըն է։ "Թայմպէնտս"ի մէջ ան գրած է. "Պատանի տարիքիս կը հաւատայի, թէ թատերգութիւն մը գրելը ամէնէն կարեւոր բանն էր, որ մարդ կրնար ընել։ Հաւանաբար բացառութիւն էր բժիշկը, որ կեանք մը կը փրկէր"։

Ան նաեւ թատերգութիւնը կը համարէր Ամերիկան փոխելու միջոց մը, որուն միջոցով կարելի էր "մարդիկը բռնել ափիքէն եւ ցնցել"։

Պատրաստեց
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹ Լիբանանի Հայոց Թեմի Ազգային Առաջնորդարանին մէջ (Զոքաք էլ Պլաթ) Մարտ 5ին տեղի ունեցած է հանդիպում մը հայկական երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն՝ Գեղամ եպիսկոպոս Խաչերեանի, Վարդան եպիսկոպոս Աշգարեանի եւ վեր. Փօլ Հայտոստեանի միջեւ։ Քննարկուած են Լիբանանի ներկայ վիճակին իրադարձութիւնները եւ շեշտուած է Լիբանանի դերակատարութեան կարեւորութիւնը իբրեւ կրօնքներու հանդիպման վայր եւ քաղաքակրթութիւններու օրրան։ Քննարկումներու աւարտին հրապարակուած է համապրակաց յայտարարութիւն մը, որ կը բովանդակէ չորս կէտեր։ Նախ, երեք հոգեւոր պետերը կը դատապարտեն կրկին անգամ Ռ. Հարիրիի սպանութիւնը կը պահանջեն որ բացայայտուին ոճիրին ծալքերը եւ անոր ետին կանգնողները, ապա հայկական երեք յարանուանութիւնները կը վերահաստատեն որ այսօր եւս կը մերժեն ուժի եւ վայրագութեան միջոցները, կոչ ընելով դըրական չէզոքութեան գաղափարներու վըրայ, կը մերժեն մասնատական քայլերու դիմելու ոճը եւ կոչ կ'ուղղեն գիտակցութիւն ցոյց տալ հիմ ունենալով Թաէֆի համաձայնագիրը, հուսկ, երեք յարանուանութիւնները կ'ողջունեն հայկական քաղաքական երեք կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն հանդիպումը եւ հրապարակուած յայտարարութիւնը կոչ ուղղելով բոլոր զաւակներուն նկատի ունենալ երկրին գերագոյն շահերը եւ անկէ մեկնելով դիմագրաւել յառաջիկայ հանգրուանը։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԼՕՍ-ի Արաքսի Պուլղուրճեան ընկերաբժշկական կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ Շուշիկ Տասնապետեան ներկայացուցած է, Մարտ 7ին, հայ գըրականութեան անդաստանին մէջ հայ կնոջ ներկայութիւնը, ու ունեցած դերակատարութիւնը։ Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Յասմիկ Գէորգեան, նշելով թէ ձեռնարկը մաս կը կազմէ Գրեթէ դիւանին 1600ամեակին նուիրուած նախաձեռնութիւններուն շարքին։ Լուսարձակի վրայ առնելով հայ կնոջ նկարագիրն ու դերը, Յ. Գէորգեան նշած է որ ան միշտ եղած է այն մարդը կողքին պատնէշին վրայ, իր ուսերուն վրայ կրելով ազգին հոգերն ու հայրենիքին, եւ ընտանիքի պահպանման պատասխանատուութիւնը։ Ապա, ան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը։ Շուշիկ Տասնապետեան ընդհանուր ակնարկով անդրադարձած է 5րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը հայ գրականութեան մէջ յիշատակուած կին դէմքերուն եւ անոնց գործերուն։ Յատուկ ուշադրութեամբ խօսած է կնոջ ազատագրման դատը պաշտպանող եւ անոր համար պայքարող հայ առաջին գրող Սրբուհի Տիւսաբի մասին, որ կը հպարտանար թէ կինը մեծ ընելիք ունի ընկերութեան մէջ եւ իր այդ համոզումներուն համար ատենին բուռն կերպով քննադատուած է։ Դասախօսը, ընդհանուր գիծերու մէջ, յիշած է Զ. Եսայեանի գործերը եւ ներկայացուցած զանոնք։ Դիտել տուած է որ յաջորդող հանգրուանին գրականութիւնը զարգացած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ եւ յիշած հատորներ ունեցող կին գրողներու անունները եւ անոնց գտնուած երկիրները։

ՊՈԼՍՈՅ Խաչեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 11ին, Հերմոն Վարիչի ղեկավարած թատերախումբը ներկայացուցած է Փիթըր Ճեֆըրսընի "Սեւ զանգը", որ արդար գնահատանքի արժանացած է։ Ներկայացումէն առաջ, ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Սանուց Միութեան վարչութեան պատասխանատուներէն՝ Տիկին Մարիամ Տրամէրեան, որ գովեստով արտայայտուած է Հերմոն Վարիչի եւ իր թատերախումբի անդամներուն մասին։ Ապա, բեմը յանձնըւած է թատերախումբին։ Աւարտին սարքուած է քոքթէյլ մը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի
Հայ Պատրիարքութեան

Յուլիս – Դեկտեմբեր 2004

Երուսաղէմ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Ա՛խ մէյ մը դիս հարցաքննելու տանէին...։

Երկու օր յետոյ բանտի կեանքին վարժուած էի։ Ախորժակս բացուած էր եւ անձանձրոյթ ժամանակ կ'անցնէի։

Գրեթէ ամէն օր մէկ երկու հոգի կ'արձակուէին եւ անոնց տեղ ուրիշներ կու գային, այնպէս որ միշտ խօսակցութեան նոր նիւթ մը կը գտնէինք։

Ամէն անգամ որ նոր մէկը ներս խօթէին՝ խուցոյն կը շրջապատէինք զինքը։

- Բարի եկաք, ըսելով։

Նորեկը, ընդհանրապէս տխուր եւ ընկճուած, մեր բարեւը կ'առնէր նեղսիրտ դէմքով մը։

- Հոգ մի՛ ընէք, աս ալ կ'անցնի։

Այս տեսակ մէկ քանի մխիթարական խօսքերէ ետք, կուգայինք բո՛ւն հարցումին.

- Ինչո՞ւ համար ձեզ ձերբակալեցին։

Եւ ափսա մարդը կը սկսէր իր պատմութիւնը։

Օր մը գայմագամի աստիճան ունեցող ծերուկ զինուորական մը բերին.

- Ես այս մարդը կը ճանչնամ, ըսաւ Տքդ. Քըլըճեան, Պանտըրմայի պատերազմական ատեանին նախագահն է։

Արդարեւ նոյն ինքն էր, կաշառակերութեամբ ամբաստանուած ու բերդարգելութեան դատապարտուած։

Տխուր եւ յուսահատ, իր անկողնին վըրայ ծալլապատիկ նստած, անդադար գըլուխը կ'օրօրէր եւ ատեն ատեն օ՜ֆ մը արձակելով կ'ըսէր.

. Նէ խուքը, նէ օլտուքը...

Խեղճը չէր կրնար հաշտուիլ իր նոր վիճակին հետ։

- Ես որ մէկ խօսքով մարդ մը կախաղան ղրկելու իշխանութիւն ունէի՝ հիմակ պարզ ոստիկանի մը առջեւ անձնաժամանքով կեցնելու ստիպուած եմ, կը կրկնէր։

Գալով իր կաշառակերութեան՝ բնականաբար սուտ զրպարտութիւն մը կը համարէր, տեսակ մը մեքենայութիւն որուն զոհ գացած էր միամտօրէն։

- Էֆէնտիմ, կը բացատրէր, մարդը պահարանի մը մէջ 300 ոսկի դրեր ու բերեր գրասեղանիս վրայ ձգեր է, ես ալ, առանց գիտնալու թէ մէջը ի՛նչ կայ, պահարանը գրպանս կը դնեմ... պարզապէս թիւրիմացութիւն մը։ Ասոր համար ինծի պէս բարձրաստիճան զինուորական մը միթէ հինգ տարուան բերդարգելութեան կը դատապարտե՞ն։

Մեր դիմացի սենեակը իբրեւ կենելու բանտ կը ծառայէր եւ շատ անգամ իրենց աղմուկն ու պոռչտուքը կը լսէինք, երբեմն ալ առիթ կ'ունենայինք զիրենք տեսնելու, երբ երկու բանտերու դռները գիպուածով բաց կ'ըլլային։

Այդ կիները ընդհանրապէս Թրքուհիներ էին, մեծ մասամբ իբրեւ անբարոյական ամբաստանուած, իրենց մէջ կային նաեւ քաղաքական յանցնաւորներ։ Օր մը եօթանասունամեայ պառաւ յոյն կին մը ներմարեցինք բանտին դրան առջեւ։ Յոյն վարդապետը Ալեքսանդր, պահապան ոստիկանին հարցուց թէ այդ խեղճ կինը ի՛նչ բանի ունէր հոս։

- Չորս ամիսէ ի վեր հոս է, պատասխանեց պահապանը եւ դեռ հարցաքննութիւնը չէր աւարտած։

. Բայց ի՞նչ ամբաստանութեամբ ձերբակալուած է.

. Շատ ծանր ամբաստանութեամբ մը, պատասխանեց ոստիկանը խնդալով։

Վարդապետը որ ամիսներէ ի վեր բանտն էր, կրցած էր մտերմութիւն հաստատել բանտի ոստիկաններու եւ նոյնիսկ քոմիսէրին հետ եւ առով բաւական առանձնաշընորհումներ կը վայելէր, օրինակի համար, երբեմն դուրսի սրահը կը պտտէր, շատ անգամ բանտին դրան առջեւ կը կենար եւ կրնար տեսակցիլ ծանօթներու հետ։

Իր այս բացառիկ դիրքէն օգտուելով՝ ոստիկանին ըսաւ.

- Արդեօք կարելի չէ՞ որ պառաւ կինը հոս կանչես ու պահ մը հետը տեսնուինք։

Պահապանը քիչ մը վարանելէ ետքը, հաւանեցաւ եւ պառաւը բերաւ մեր դրան առջեւ.

Կինը իր պատմութիւնը պատմեց լալահառաչ ձայնով.

- Ես Այ-Ստէֆանոցի եմ, ըսաւ, հաւ մը ունէի որ թուխս նստիլ կ'ուզէր, իսկ ես չէի թողուր։ Եւ սակայն կը տեսնէի որ հաւս իր առողջութիւնը կը կորսնցնէր։ Բարեկամներ խորհուրդ տուին որ զայն առնեմ ու մէկ քանի անգամ ծովի ջուրին մէջ մխրճեմ։ Հաւս առի, գացի ծովեզերք ու հաւուն ոտքերէն բռնելով քանի մը անգամ ջուրին մէջ խոթեցի հանեցի։

«Ճիշդ այդ միջոցին զգացի որ մէկը թեւէս կը բռնէր։

Ետիս դարձայ. մարդ մը կանգնած էր քովս։

– Ի՞նչ կ'ընես հոս, հարցուց։

- Հաւը ջուրը խոթեցի, պատասխանեցի։

– Ինչո՞ւ համար։

Պատճառը բացատրեցի իրեն։

– Հետս եկուր, ու տարաւ քարաքօլ։

Հոն կարճ հարցաքննութիւն մը ըրին ու ղրկեցին զիս Մաքրի գիւղ։ Հոնկէ ալ հոս բերին։ Քանի մը անգամ հարցաքննեցին եւ ամէն անգամ ալ նոյն բանը կը կրկնեն։

– Ի՞նչ բան։

– Կ'ըսեն որ ծովեզերքէն նշան ըրած եմ ընդծովեաներուն։

«Ի զո՛ւր կ'ըսեմ թէ առանկ բան մը մտքէս անցած չէ, թէ պարզապէս բարեկամներու խորհրդին վրայ՝ հաւս ջուրը խոթած էի։ Խորհուրդը տուող երկու կիներն ալ բերին հարցաքննեցին, որոնք իմ ըսածներս հաստատեցին, այսուհետեւ մինչեւ հիմա բանտարկուած կը մնամ»։

Եւ խե՛ղճ պառաւը հեռացաւ լալով։

(Շար. 20)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Ցիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Երեկոյեան Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Խթում է, Ճրագալոյց Զատկի

Ակիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Ցիշատակ Չարչարանաց Խաչելութեան եւ Թաղման

Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը՝ 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի

Ակիզբ Ժամերգութեանց ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17.30ին։

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ընթերցուածք՝ ժամը 16ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի
Պատարագ՝ ժամը 17ին։

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005 1190€*
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
* Hors Taxes d'aéroport.
SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

(Շար. Ա. էջէն)

նոց փոխադրութիւնը չէր նախատեսուած։ Ծանր վիճակի մէջ է նաեւ Մոնաքոյի Ռենիէ իշխանը, որ շնչառական դժուարութեան մը տառապելէ ետք հիւանդանոցին մէջ ... փոխադրուած է։ Զաւակները Իտալիայէն եւ Փարիզէն փութացած են Մոնթէ-Գարլօ։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ մը տուած հարցազրոյցի մը մէջ, Պէրնատէթ Շիրաք կ'անդրադառնայ իր ամուսնոյն նախագահական երրորդ շրջանի մը հաւանականութեան եւ կը յիշէ ճափոնական առած մը որ կ'ըսէ. "Անոնք որոնք գիտեն չեն խօսիր, անոնք որոնք կը խօսին չեն գիտեր":

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Երեկոյեան Ժամերգութիւն՝ ժամը 16.30ին։
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17.30ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի

Ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 25.
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 26.
Ճրագալոյց Զատկի

Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17.15ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ա. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում՝ ժամը 18ին։

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյց՝ ժամը 18ին։

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution de son dernier roman
paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée par l'UCFAF et la JAF

Date à retenir

La Section **«Issahakian»** - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian» de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

S O I R E E
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN OUVERT A TOUS LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :
MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE
Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section **«Archaiouys Tathéossian»** de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**
Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.
Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.
Renseignements et inscriptions, avant **le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise
un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
A ï d a : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
M a ï d a : 01 46 38 28 47

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

Section «Archalouïs Tatéossian» P a r i s

C O U R S
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

⁂

C O U R S
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

C R O I X B L E U E D E S A R M E N I E N S D E F R A N C E

SEJOUR DU MOIS D'AOUT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise :

— **un séjour du 29 juillet au 16 août**
pour les enfants nés entre le 1er janvier 1991
et le 31 décembre 1997
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration —
17 rue Bleue 75009 Paris — tél. : 01 53 34 18 18.
Date limite pour les inscriptions : 8 mai

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 25
VENDREDI
25 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.165 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 80e ANNEE — N° 21.165

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԷՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԲԸՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԴԱՏԸ

Մելգոնեան կտակին հաշուետուութեան պահանջով Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին ՀԲԸՄիութեան դէմ բացած դատին նիւթը հասած է Թուրք մամուլին, "Հայկական 150 միլիոն տոլարնոց ստացուածքի դատը" խորագիրով ("Հիւրրիյէթ" Մարտ 23): Ենթախորագիրով մըն ալ կ'ըսուի "Միութիւն-Պատրիարք պատերազմը": Ամփոփ տողերով տրուած է ՌԱԿ-ի պաշտպանողականին "տգեղ յարձակողականը" Մեսրոպ Արք.ի դէմ, որոշ տողերու մէջբերումով:

Ա. ԿԻՒԼ ՀԱՇԻՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար ու փոխվարչապետ Ա. Կիւլ խօսելու հակազդած է Ցեղասպանութեան պնդումներուն ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպական Միութեան օրակարգերուն վրայ տեղ գտնելու հաւանականութեան: Ան դիմելով ընթացք տուող խորհրդարաններուն, զանոնք հրաւիրած է Ցեղասպանութեան պնդումները փաստելու եւ իրենց ամբաստանութիւններուն հաշիւը տալու:

Մնացածը իրականութեան չահարկումին ու ցնորականին նոյն խառնուրդն է որ սեղան կու գայ ամէն անգամ որ Թըրքական կողմը փախուստի ճամբայ չգտնէ. Հայերը եւ Թուրքերը դարերով միասնաբար ապրած են, Հայերը պետական բարձր պաշտօններու տիրացած են, "Հայկական Եկեղեցին, լեզուն ու մշակոյթը օսմանեան շրջանին հիմնուած, պահպանուած եւ զարգացած են": *Ցետոյ շարունակած է թէ պնդումները բոլորն ալ անհիմն են, զրպարտութիւն, սուտ: Հակառակ պարագային Հայկական եկեղեցիներ ի՞նչ գործ պիտի ունենային Թուրքիոյ մէջ, եւլն., եւլն.:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ

Եւրոպա ապրող Թրքական կազմակերպութիւններն ալ լծուած են Ցեղասպանութիւնը ժխտելու Անգարայի արշաւին. յատկապէս Գերմանիոյ մէջ ուր մեծ է Թուրք համայնքին թիւը, վիճարկում, դասախօսութիւն, եւլն. կը կազմակերպուի, կրկնելու համար ծանօթ յանկերգը: Վերջերս Պէրլինի Թուրքերը նախաձեռնած են վիճարկումի մը, նիւթ ընելով ընդդիմադիր կուսակցապետ Անկելա Մերքելի հակաթուրք մօտեցումը. հրաւիրած են "Ակօս"ի տնօրէն Հրանդ Տինքն ալ: Ան քննադատած է հարցը Գերմանիոյ ներքին քաղաքականութեան ատաղձի վերածելու Մերքելի կեցուածքը, ըսելով որ Թուրքիոյ մէջ Հայերը իրենց վարժարանները, եկեղեցիները ունին. ապա ցաւ յայտնած է այն Հայերուն որոնք գործիք կ'ըլլան Հայկական Հարցը չահագործելու Մերքելի նպատակին:

Հետաքրքրականը այն է որ երկու մասնակից, Պէրլինի Ազատ Համալսարանի դասախօս Հ. Ֆունքէ եւ Բոխումի համալսարանէն Թուրք դասախօս Ֆ. Ատանըր կրկնելով հանդերձ թէ 1915ի պատահարները կը վկայեն Հայերու դաւաճանութեան, ըսած են թէ տեղահանութեան ընթացքին արձանագրուած դէպքերը կրնան "ցեղասպանութիւն" որակուիլ: Հաւաքոյթին ընթացքին շատ բուռն վէճեր տեղի ունեցած են:

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին 85ամեակին առթիւ բոլոր քաղաքներէն պահանջուած է խորհրդանշական մանրաքանդակներ ղրկել Անգարա, յատուկ ցուցահանդէսի մը համար: Թէ՛ Աղրըի, թէ Իգդիրի քաղաքապետարանները ղրկած են Արարատի մանրաքանդակներ: Ապա տեսնելով եղածը, երկու վայրին երեսփոխանները փութացած են Ազգ. Ժողովի նախագահին քով, պահանջելով որ միւսին մանրաքանդակը վերցուի ցուցահանդէսէն, երկուքն ալ պնդելով որ Արարատը իրենցն է: Ազգ. Ժողովի նախագահութիւնը նախընտրած է անմասն մնալ վէճէն, անկողմնակալ կեցուածք ընդունելով:

Այսուհանդերձ, երկու քաղաքապետարաններուն Արարատի տիրութեան կռիւը կը շարունակուի փոխադարձ սպառնալիքներով, ազդարարութիւններով:

Վստահաբար նման նախընթացի մը էր Աստուծոյ զարմանքը՝ գողին գողէն գողնալուն դէմ:

«ԿՐՕՆԱՓՈԽ»ՆԵՐՈՒ ԹԱՊՈՒՆ ԱԼ Կ'ԻՅՆԱՅ

"Ներկայի Թուրքիոյ մէջ 1,5 միլիոն Հայ թրքական անուններ, շուրջ 60 հազար Հայ ալ հայկական անուններ ունին":

Տեղեկութիւնը առնուած է "Թըրքիշ Ֆորում" *կայքէջէն որ ընդհանուր առմամբ Թուրքիոյ շահերուն պաշտպան, Կիպրոսի, Եւրոպական Միութեան, Ցեղասպանութեան հարցերուն մէջ Թրքական գծայնութիւն արտայայտող հասցէ է:*

"Ակօս" (Մարտ 18) Ա. էջէն տալով լուրը կը գրէ թէ Թուրք ընկերութեան թապուներէն մէկն ալ կ'իյնայ նման հրապարակումներով. ապա կ'արձագանգէ նիւթին մասին այլ անդրադարձներու: Թրքական մամուլի զանազան անուններ գրած են թէ միայն Մալաթիայի մէջ 3500 ընտանիք հայկական ծագումի տէր են, իրենց անունները փոխած կ'ապրին: Յիշուած է նաեւ "Աքսիոն"ի գրածը թէ կրօնափոխութեան դիմելով քրիստոնէութիւն ընդունող "Թուրք"երը իրականութեան մէջ Թրքացած Հայեր, Ասորիներ, Յոյներ են" ("Զաման", Մարտ 17):

Ե. Մահչուպեան ալ իրեն հետ հեռատեսիլի կայանի մը կատարած հարցազրոյցին կանգ առած է այս նիւթին վրայ: Պատասխանելով "Թուրքիոյ ո՞ր շըրջաններուն մէջ կ'ապրին Հայերը" *հարցումին, ան ըսած է.*

"50-60 հազար է անոնց թիւը: Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ ապրողներ ալ կան, սակայն հետաքրքրականը «կրօնափոխ» կոչուածներն են: Անոնց ըստոյգ թիւը գիտնալ գրեթէ անկարելի է. բայց տրամաբանական հաշիւով մը կարելի է ենթադրել որ հաւանական թիւը 200 հազար է ողջեգրուած անչափահասներու եւ կրօնափոխ չափահասներու: 1915ի շրջանին եղած են իշխանութեան տեղական դէմքեր որոնք կրօնափոխ Հայերը ազատ արձակած, կամ չեն տարագրած: Կան փախստականներ ալ որոնք եւս կրօնափոխ ըլլալու գնով յաջողած են մահէն փրկուիլ: Այս ենթադրութիւնը նկատի ունի այդ շրջանի բնակչութեան թիւը որ 10 միլիոն էր: Եթէ կրօնափոխներու զանգուածն ալ նոյն թափով մեծցած է, ատիկա կը նշանակէ թէ այսօր 1,5 միլիոնի մօտ թիւ մը կը ներկայացնեն անոնք":

ԱՄՌԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարտի վերջին շաբաթավերջին, Մարտ 26էն 27ի գիշերը հարկ է անցնիլ ամռան ժամուն, մէկ ժամով յառաջացնելով ժամերը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՑԻՔ աւելի կը նախընտրեն Ուկրանիան քան Թուրքիան որպէս նոր անդամ Եւրոպական Միութեան: Ֆիկառօ *(Մարտ 24) ՍՈՖՐԷՍ-ի մէկ հարցախոյզը հրատարակած է որմէ կը պարզուի որ նախընտրութեան կարգը սա պատկերը ցոյց կու տայ.- Ուկրանիա, Ռուսաստան, Թուրքիա, Մարոք: Ֆրանսայի մէջ, կարգը սա է. - Ուկրանիա (58%), Ռուսաստան (45%), Մարոք (39%), Թուրքիա (37%): Գերմանիա.- Ռուսաստան, Ուկրանիա, Թուրքիա, Մարոք: Իտալիա.- Ուկրանիա, Ռուսաստան Թուրքիա, Մարոք: Լեհաստան. - Ուկրանիա (77%), Թուրքիա (55%), Ռուսաստան (46%), Մարոք (42%): Սպանիա.- Ուկրանիա (60%), Ռուսաստան (59%), Թուրքիա (49%), Մարոք (34%): Մեծն Բրիտանիա. - Թուրքիա (50%), Ուկրանիա (49%), Ռուսաստան (44%), Մարոք (36%): Վեց երկիրներու միջինն ալ Գ. տեղը կու տայ Թուրքիոյ 45%ով:*

"ՄՈՆՏ"ի քրոնիկագիրը Էրիք Ֆոթթորինօ, իր կարգին կը խօսի Ֆ. Պոլքըշթայնի մասին եւ կը յիշէ Ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) Մարտ 20ին ներկայացուցած անձին մէկ յատկանշական կողմը: Պոլքըշթայն, լսելէ ետք իսլամագէտ ամերիկացի մասնագէտ Պեռնար Լէուիսի մէկ նախատեսութիւնը, ըստ որուն Եւրոպա մահմետական պիտի դառնայ մինչեւ ԻԱ. դարու վերջաւորութիւնը, հակազդած է սապէս."Կ'անդրադառնամ թէ դէպի հող կ'երթանք: Բայց, եթէ Լէուիսի ըսածը ճիշդ է, Վիեննայի ազատագրումը 1683ին (Թուրքերէն) ապարդիւն եղած է":

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ իշխանութիւնները կը սպառնան ուժի դիմել: Մարտ 23ին բռնօրէն ցրուած են Բիշկէկի մէկ ցոյցը: Նախագահութիւնը պաշտօնազրկած է Ներքին նախարարը եւ ընդհանուր դատախազը ու անոնց տեղը նշանակած երկու "հաւատարիմ"ներ,: Ընդդիմութիւնը միշտ նախագահին հրաժարումը կը պահանջէ (Ասկար Ակայեւ) եւ շարժումը կը ծաւալի: Երկրին կէսը ընդդիմութեան հակակշռին տակ է եւ կը կազմակերպէ երթ մը դէպի մայրաքաղաք: Ամէն պարագայի մէջ, նախագահը կը բացառէ երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքներուն ջնջումը:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ամէնէն բուռն կռիւները տեղի ունեցած են Յունուար 30էն ի վեր, Մարտ 23ին: Ամերիկեան ուժերը յայտարարած են որ 85 ըմբոստներ սպաննուած են, որոնց մէջ բազմաթիւ օտարներ, Պաղտատի հիւսիսը:

ՄԱՄՈՒԼ

«FRANCE-SOIR»

(23 mars)

Le père de tous les génocides...

Այս խորագրին տակ, Ժան-Ժագ Վարուժանի մէկ յօդուածը լոյս տեսած է թերթին մէջ: Հակիրճ, բայց պատկերալից նկարագրութիւնը կայ Հայոց Ցեղասպանութեան, գաւառէ գաւառ լաւագոյնս ներկայացուած:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 23/24)

ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴ

Կրասնոդարի Նովորոսիսկ քաղաքէն լուր ստացուած է որ մօտ 200 կազակներ յարձակումներ գործած են Հայերու, անոնց խանութներուն, ինքնաշարժներուն վրայ: Ռուսաստանի Հայերուն "Երկրամաս" թերթը գրած է թէ կարելի չըլլար ստոյգ տեղեկութիւն ստանալ պաշտօնական աղբիւրներէն:

Հակամարտութիւնը ծագած է սրճարանի մը մէջ հայ եւ յոյն երիտասարդներու խումբի մը տարեդարձի տօնակատարութեան կազակներու միջամտութենէն: Խօսքի կռիւը վերածուած է ծեծկռուքի որուն ընթացքին կազակներու պետը վիրաւորուած է, հիւանդանոց փոխադրուած: Քաղաքապետը ազգային համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցած ու յայտարարած է որ յանցաւորները կը պատժուին: Համաձայնութիւն գոյացած է կացութիւնը չգրգռելու եւ զսպելու հակամարտութիւնը: Այսուհանդերձ, հայկական "Լոյս" ընկերութենէն յայտնած են թէ իրավիճակը հսկողութենէ դուրս է եւ դժուար է յետագայ զարգացումները կանխատեսել:

Ո՞Վ Կ'ՈՒԶԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Անդրադառնալով վերջին շրջանին ԼՂՀ-Ատրպէյճան սահմանագիծին վրայ բախումներուն, Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Ս. Սարգսեան ըսած է թէ Ատրպէյճանցիները բաւական ատեն է կը փորձեն իրենց դիրքերը առաջ տանիլ ու մօտենալ հայկականներուն: "Ղարաբաղի հակամարտութեանը ծանօթ իւրաքանչիւր ոք գիտի որ հայկական կողմը կարիք չունի կրակելու, դիրքերը բարելաւելու, քանի որ դեռեւս 1994ից հայկական կողմը կանգնել է ամուր դիրքերում" *ըսած է ան: Ապա պատասխանելով պատերազմական գործողութիւններ հրահրելու մասին Պաքուի յայտարարութիւններուն, աւելցուցած է.* "Բոլորը պէտք է յիշեն որ պատերազմում փլաւ չեն բաժանում":

ՊՈԼՔԸՇԹԱՅՆ (ի դէպ, Փարիզի Հոլանտական դեսպանատունը կը ճշդէ որ Ներլանտերէնի մէջ (կ'արտասանուի՝ Պոլքըսթէն) ուղեցոյցը դեռ երկար ճամբայ ունի իր առջեւ, նոր դիմագիծ ստանալէ առաջ: Նախ, պիտի ներկայացուի Խորհրդարան, ապա Խորհուրդին (որ մայրաքաղաքները կը ներկայացնէ), որմէ ետք առաջին խորհրդարանական տեղեկագիր մը պիտի պատրաստուի եւ ներկայացուի Ապրիլ 19ին, Ներքին Շուկային առջեւ: Վերջնական քուէն տեղի կ'ունենայ հաւանաբար Սեպտեմբերին, Ստրազպուրկ լիակատար նիստի մը ընթացքին: Եղած բարենորոգումները նկատի պիտի առնուին Յանձնախումբին կողմէ, որ եւրոպական միակ հիմնարկն է օրէնսդրական նախաձեռնութեան մենաշնորհն ունեցող:

ՉԷՉԷՆ պատերազմիկ մը՝ Ռիզվան Չիտիգով սպաննուած է կրակոցի մը ընթացքին, երկրին հարաւ-արեւելեան շրջանը, ըստ ռուսական իշխանութեան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կարեւոր զինուորական մըն էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՐՔԱ՜Ն ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

«Երրորդ ուժ» շաբաթաթերթը Հայաստան գործող օտար երկիրներու դեսպաններուն հետ հարցազրոյցներու շարք մը ձեռնարկած է. Թերթին Մարտ 18ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Ֆրանսայի Երեւանի դեսպան Հանրի Գիւնիի հետ Անի Խլղոյեանի կատարած զրոյցը:

Դեսպանը պատասխանելով առաջին հարցումին, կը գծէ հայ-ֆրանսական յարաբերութիւններուն ամբողջական շրջանակը: Շեշտելէ ետք զգացական տարածքը որուն մէջ կ'իյնան մինչեւ Խաչակիրներ երկարող արմատները, 1915ի ցեղասպանութենէն վերապրողներու Ֆրանսա ապաստանիլը, կանգ կ'առնէ այդ յարաբերութիւններուն «ռազմավարական» նկարագրին վրայ: Այդ որակումը կու գայ անկէ որ Հայաստան Եւրոպայի համար աշխարհառազմավարական բնոյթի տարածաշրջանի մը կեդրոնական տեղը կը գտնուի: Իսկ այդ տարածաշրջանին մէջ տարուան սկիզբէն ի վեր գործերը լաւ ընթացք չունին: Իրաքը հակառակ վերջերս կատարուած ընտրութեան, ամէն օր զոհ է ահաբեկչական եւ բարբարոսական արարքներու: Իսկ Սուրիա-Լիբանան յարաբերութիւնները ինկած են խոր ցնցումներու մէջ: Ինք կը փափաքի ու կը մաղթէ որ Հայաստան խաղաղութեան, ապահովութեան մէջ ապրի եւ կայունութիւնը շարունակուի, ինչպէս ալ ըլլան Հայաստանի հետ յետագայ զարգացումները: Այս կեցուածքը Ֆրանսայինն է նաեւ որ ուժերուն ներածին չափ ամէն բան կ'ընէ երկրին զարգացումին նպաստելու համար: Արդէն 2006-07ը Ֆրանսայի մէջ յայտարարուած է «Հայաստանի տարի», ինչ որ զարկ պիտի տայ յարաբերութիւններու աննախընթաց սերտացումին:

Հ. Գիւնի կը մերժէ մեկնաբանել Հայաստանի ներքին քաղաքական կացութիւնը: Ատիկա ֆրանսական դիւանագիտութեան մէկ աւանդութիւնն է ու ինք կողմնակից է որ բծախնդրութեամբ պահպանուի: Կը խօսի սակայն ժողովրդավարութեան հոլովոյթին մասին: Իրենց ճակատագիրը իրենք որոշելու քաղաքացիներու իրաւունքը մեծապէս յարգելի է իրեն: Այդ իրաւունքը, կամ անոր կիրարկումը դուրսէն պարզ կը թուի, սակայն պէտք չէ մոռնալ, ինչպէս կ'ըսէ, թէ Արեւմուտքի երկիրները երկար ատեն պայքարած են այդ ուղղութեամբ եւ այսօր ալ տակաւին կը պայքարին: Նոյնիսկ Եւրոպական միութեան երկիրներուն մէջ ուր ժողովրդավարութիւնը ամուր հիմք ունի, միշտ պէտքը կայ կատարելագործուելու:

Դեսպանը այն մարդոցմէ է, որոնք չեն հաւատար որ ժողովրդավարութիւնը վերէն կու գայ: Ան, պէտք է, կ'ըսէ, մշակուի ամէն մարդու սրտին մէջ: Պէտք է ըսկսիլ դպրոցէն, երախաներուն սորվեցնել քաղաքացիութեան զգացումը, ամէն մարդու իրաւունքին նկատմամբ յարգանքը:

Իսկ Հայաստան որպէս երկիր որ որոշած է համարկուիլ Եւրոպային, համապատասխան բարեփոխումներուն ձեռնարկելով, որոշ է որ օրէ օր ժողովրդավարութիւնը կը յառաջդիմէ:

Նոյնքան հեզասահ չեն մատնանշումները երբ նիւթը կը վերաբերի ապրանքի փոխանակութեան հայ-ֆրանսական գործակցութեան: Ճիշդ է կայ քոնեակի գործատունը որ այդ գործակցութեան բարձրակէտն է, բայց հարցը այն է որ Հայաստանի մէջ տնտեսական եւ առեւտրական ներուժի զարգացման մակարդակը շատ ցած է, հակառակ դրական անուրանալի արդիւնքներու. այլ խօսքով՝ այդ արդիւնքներուն մօտ ատենէն մեծնալը շատ դիւրաւ ակնկալելի բան չէ:

Պատճառը. առաջին նշուածը կ'ըլլայ Ղարաբաղի անլոյծ մնացած հարցը. զայն «Հայաստանի ապագային գորդեան հանգոյցը» կը կոչէ Հ. Գիւնի: Արտասահմանեան ներդրումներու կարողական տէրերը շատ չեն սիրեր փակ սահմանները. նոյնն է պարագան փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններուն: Եւ մանաւանդ այդ կէտը կը նպաստէ երկրէն մեկնումներու թափին:

Անմիջական կացութեան պատճառ են փոխադրութեան բարձր գիները, հայկական ներքին փոքր շուկան, երբ բնակչութիւնը փոքրաթիւ է ու գնելու ընդհանուր կարողութիւնը սահմանափակ:

Այս ժխտականներուն դիմաց, դեսպանը կը հակադրէ բնակչութեան թէքնոլոժիք մարզին աւանդութիւնները, կրթական բարձր մակարդակը, համեմատաբար աժան աշխատանքի ուժը եւ աշխատասիրութիւնը որոնք տարբեր պայմաններու մէջ աշխարհի այդ անկիւնին համար եզակի խաղաքարտեր կ'ըլլային:

Ինչ կը վերաբերի քոնեակի գործատան արձանագրած յաջողութեան, ան արդիւնքն է հայկական դարաւոր աւանդութեան, աշխատանքի գործիքներուն արդիականացման ու ֆրանսական մօտեցումին ներդաշնակումին շնորհիւ ձեռք ձգուած բարձրորակ արտադրութեան որ 98% տոկոսով կ'արտածուի:

«Կը նախատեսուի՞ն ֆրանսական դրամագլուխի կարեւոր ներդրումներ Հայաստանի տնտեսութեան այլ ոլորտներուն մէջ, ինչպէս մեքենաշինութեան, հանքերու արդիւնաբերութեան» հարցումին պատասխանը կը շօշափէ գործնական իրականութիւններ: Ներդրումը կախում կ'ունենայ շուկային սպառելու կարողութենէն, նպատակ ունենալով շահը: Պէտք չէ այդ շահը մշտական փոփոխութիւններու սպառնալիքին տակ գտնուի. պէտք է օրէնքով պաշտպանուած ըլլայ կեղծարարութեան, ոչ-ազնիւ մրցակցութիւններու, կաշառակերութեան դէմ: Այս ուղղութեամբ ձեռնարկուած միջոցներու ճիշդ կիրարկումէն կախում կ'ունենայ Հայաստանի գործի աշխարհին անհրաժեշտ առողջացումը:

Զրոյցին նիւթ կ'ըլլան Հայաստան-Թուրքիա յարաբերութիւններն ալ. Հ. Գիւնի որպէս եւրոպացի կ'ըսէ թէ Եւրոպական միութեան հիմնական սկզբունքն է սահմանին բացումը եթէ Թուրքիա կ'ուզէ անդամակցիլ միութեան: Նիւթին կապուած կը յիշատակուի Կովկասի նկատմամբ Եւրոպայի մեծցող հետաքրքրութիւնը որ նոր չէ:: Սահմաններուն ընդարձակումով Եւրոպան կը մօտենայ Կովկասին: Վաղը եթէ Թուրքիան անդամակցի, Եւրոպան ընդհանուր սահման կ'ունենայ Կովկասի երեք երկիրներու –Հայաստանի, Վրաստանի ու Նախիջեւանի միջոցով Ատրպէյճանի– հետ: Այս տեսակէտով ալ կը բացատրուի դրացնութեան նոր քաղաքականութիւնը որ կը փորձէ այդ երկիրներուն հասկցնել թէ իրենց շահը կը պահանջէ գործնական եւ խաղաղ գործակցութիւն:

Վերջին հարցումը Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումի բանակցութիւններուն մասին է. Ա. Խլոյեան հարց կու տայ թէ դեսպանը ի՞նչ կը մտածէ Ղարաբաղի անոնց ընդգրկումին որպէս բանակցող կողմերէն մէկը: Հ. Գիւնի կ'ըսէ թէ ի վերջոյ բանակցութեան սեղանին քննարկումը նիւթ ունի ղարաբաղցիներու ճակատագիրը եւ անոնց ապահովութիւնը կախում ունի խաղաղութենէն: Կարելի չէ ժողովուրդի մը ճակատագիրը քննարկել առանց անոր: Արդէն անոնք շահագրգռուած են բանակցութիւններով: Ասով հանդերձ, Հ. Գիւնի կ'ըսէ թէ ինք յարմար անձը չէ այդ ներգրաւման ձեւերուն մասին խօսելու համար: Հայաստան եւ Ատրպէյճան արդէն արծարծած են այդ հարցը: Ու այդ երկու կողմերուն կը վիճակի շրջանի բնակչութեան ապագային վրայ ազդող հակամարտութեան մասին բանակցելու ամէնէն համապատասխան ձեւը որոշել:

Հ. Գիւնիի հետ կատարուած հարցազրոյցը ուշագրաւ է հետեւեալ պարագայով. քաղաքական պաշտօնատարի, դիւանագէտի իր հանգամանքով, քաղաքական նիւթերէն - Թուրքիա, Ղարաբաղ, Եւրոպական միութիւն - աւելի, կամ առնուազն անոնց չափ ան լայնօրէն կ'արտայայտուի տնտեսական, ընկերային երեւոյթներուն մասին: Ֆրանսայի դեսպանը կարելի չէ ընդդիմադիր, կամ իշխանութեան դէմ կամ թեր նկատել: Բայց դիտումները որքան տեղին են ու ըսածները որքա՜ն իրաւացի: Հայաստան իր փոքրաթիւ բնակչութեամբ, անոր ալ շատ, շատ սահմանափակ գնելու կարողութեամբ բնաւ հետաքրքրական շուկայ չէ ներդրումի համար: Իսկ բարելաւումի հոլովոյթը անհրաժեշտաբար պէտք է անցնի օրէնքին կիրարկումին ու կաշառակերութեան, ոչ-ազնիւ մրցակցութեան, կեղծարարութեան արգելքի հանդրուաններէն:

Այս բաները ըսող քանի՜ներ որոնց անունը Հ. Գիւնի չէ, այլ Մարկոս, Ցարութիւն, կամ Լուսինէ, որքա՜ն դիւրութեամբ կը պիտակուին Հայաստանը վարկաբեկողի, չարախօսի որակումներով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԵՐՏԻՉԸ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

ՁԵՐ ՄՍԽԵՐ ՈՐԵՒԷ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Միլլըր ծնած է 1915 Հոկտեմբեր 17ին՝ Մանհաթըն, հրեայ ծնողներէ: Հայրը վերարկու կը կարէր եւ այնքան բարեկեցիկ էր, որ ունէր ինքնաշարժ մը, զոր վարորդը կը քշէր եւ զինք կը տանէր Սենթրըլ Փարքի հանդիպակաց իր բնակարանէն՝ Եօթներորդ Թաղամասին հագուստավաճառներու թաղը:

Ամերիկայի տնտեսական քայքայումը փոխած էր ընտանիքին վիճակը: Արթըր Միլլըրի թատերգութիւններուն մէջ հիմնական նիւթ մը պիտի դառնար այս փոփոխութիւնը, սկսեալ "Տէթ աֆ է սայլզմէն" գործէն մինչեւ "Տը Փրայս", "Էֆթըր տը Ֆոլ", "Տը ամերիքըն Քլաք" եւ "Է Մեմըրի աֆ թու մանտէյզ" թատերգութիւնները: Տնտեսական քայքայումը վերջ դրած էր Միլլըրներու վերարկուի արտադրութեան գործին եւ պատճառ դարձած էր, որ ընտանիքը աւելի համեստ թաղամաս մը փոխադրուէր Պրուքլինի մէջ:

Միլլըր 1940ին աւարտած է Քոլէջը եւ Մոնթեզումայի հակամարտութեան վրայ հիմնուած իր "Տը Կոլտըն Եիրզ" թատերգութիւնը: ԺԶ. դարու Մեքսիքայի մէջ ցեղասպանութեան նիւթը պիտի որոշէր Միլլըրի ասպարէզին ընթացքը եւ ան պիտի գրէր Ի. դարու սարսափներուն մասին: "Տը Կոլտըն Եիրզ"ի դիպաշարին ետին կար Կերմանիայի եւ Ֆաշականութեան իրականութիւնը: 1994ին գրած իր "Պրոքըն Կլաս" թատերգութեան մէջ ան բացայայտօրէն կը խօսէր 1930ական եւ 1940ական տարիներու ցեղասպանութեան նկատմամբ համաշխարհային պատասխանատուութեան մասին:

Ֆութպոլի խաղի մը ընթացքին ստացած հարուած մը պատճառ դարձած էր, որ Միլլըր ուղղակի չմասնակցէր Բ. Աշխարհամարտին: Փոխարէնը՝ ան կը ծառայէր զինամարզութեան կեդրոնի մը մէջ, կը գրէր ձայնասփիւռի հաղորդումներ, փոխադրակառք կը քշէր: Ան այնպիսի գրագէտ մըն էր, որ չէր մսխեր որեւէ փորձառութիւն:

Բ. Աշխարհամարտի վերջաւորութեան Միլլըր արդէն գրած էր տարբեր տեսակի թատերգութիւններ, որոնց մէջ կ'արտացոլէր իր ժամանակներու տրամադրութիւնները եւ իր պատմութիւնները կը ծառայեցնէր որոշ նպատակի մը:

Ի՞նչ պիտի ըլլար Ամերիկայի խաղաղութեան պատկերը: Միլլըրի պատասխանը "Օլ Մայ Սանզ" թատերգութիւնն էր. զգացականօրէն ցնցիչ գործ մը, զոր 1947ին բեմադրեց Էլիա Գազան: Թատերախաղը ներկայացուեցաւ 328 անգամ, ինչ որ բաւական երկար էր անծանօթ թատերագիրի մը համար: Յաղթական զինուորներու տունդարձէն 18 ամիս ետք Ամերիկացիք կը լսէին պատմութիւնը պատերազմէն օգտուելով դրամ դիզող ընտանիքի մը, որ շահ կ'ապահովէր ամերիկացի օդաչուներ մահուան առաջնորդող փտածութեամբ:

Այս թատերախաղին եւ իր յաջորդ գործերուն մէջ Միլլըր կ'արտացոլէր ցայտուն տիպարներ ստեղծելու, վարպետօրէն երկխօսութիւններ զարգացնելու եւ դիպաշարներ հիւսելու իր կարողութիւնը՝ հանդիսատեսին ուշադրութիւնը գրաւելով առաջին վայրկեանէն:

Միլլըր երկու հակադրութիւններ կը տեսնէր Ամերիկայի եռեւեփող եւ երկդիմի բնոյթին մէջ: Երկրի մը մէջ, ուր անհատը թագաւոր է՝ ընկերութիւնը գերագոյն իշխողն է: Գաղթականներէ բաղկացած ընկերութեան մը մէջ "օտարը" անհրաժեշտութիւն է եւ ընդմիշտ վերատեսութեան ենթակայ է: "Երբ կ'ընդունիս, թէ ուղղափառութիւն է պահանջուածը, կը սկսիս հարցաքննութեան", ըսած է ան:

Բ. Աշխարհամարտի յաղթանակին ուրախութիւնը շուտով խափանուեցաւ 1949ին, Միացեալ Նահանգներու մէջ ծաւալած միքքարթիականութեան հալածանքով: Կազմուեցաւ ոչ ամերիկեան արարքներ հետաքննող պետական յանձնախումբ մը, որ պայքար մղեց մարքսականութեան դէմ:

Ամերիկեան արդի գլուխ գործոց մը համարուող եւ 29 լեզուներու թարգմանուած Միլլըրի "Սէյլզմէն" թատերախաղը հազիւ յաջողութիւն արձանագրած էր Պրոտուէյի մէջ, երբ մտաւորական թերթեր զայն քննադատեցին իբրեւ յուզական ողբերգութիւն կամ մարքսական քարոզչութիւն:

Միլլըր 1956ին հարցաքննութեան կանչուեցաւ ոչ ամերիկեան արարքներ հետաքննող պետական յանձնախումբին կողմէ: Հոլիվուտի եւ Նիւ Եորքի թատերական շրջանակները զայն փառաբանեցին, երբ մերժեց "մարքսականներու" անուններ բացայայտել, ինչ որ քաջարի կեցուածք մըն էր սարսափով տրոփող մթնոլորտին մէջ: Ատեանը Միլլըրը ամբաստանեց Գոնկրէսը արհամարհելու յանցանքով, թէեւ ան մերժեց ընդունիլ, որ երբեւիցէ պատկանած էր Համայնավար կուսակցութեան:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

Միլլըրի հարցաքննութիւնը կը շարունակուէր 1956ին, երբ ան ամուսնացաւ Մարլին Մոնրոյի հետ: Նորմըն Մէյլըր անոնց միութեան մէջ ցաւով տեսած էր "ամերիկեան հրաշալի ուղեղին" եւ "ամերիկեան հրաշալի մարմնին" մէկտեղումը:

Անոնք փոթորկալից սիրահարութիւն մը չէին ապրած: Սիրային կապ մը ունեցած էին 1950ական տարիներու սկիզբը: Այնուհետեւ կանոնաւոր կերպով կը նամակցէին: Կը թուէր, թէ իրենց ապրած մռայլ աշխարհին մէջ փարոս մը կը տեսնէին մէկզմէկու մէջ: Մոնրօ իր ասպարէզը վտանգած էր Ուաշինկթընի մէջ իր ամուսինը պաշտպանելով հարցաքննութիւններու ընթացքին: Անոր միջամտութիւնները օգնած էին, որ Միլլըր բանտարկութեան չդատապարտուէր:

Իւրաքանչիւրը ամուսնացած էր գաղափարի մը հետ: Մոնրօ տարիքով իրմէ շատ մեծ Միլլըրը կը կոչէր "Փափա" եւ զայն կը նկատէր յեղափոխական գաղափարապաշտ մը: Երկուքն ալ ճիշդ էին եւ սխալ: Վիպերգականութեան եւ թշուառութեան միջեւ տարուբերող անոնց ամուսնութիւնը գոյատեւեց չորս տարի, որուն ընթացքին Միլլըր գրեթէ ոչինչ գրեց, բացի "Տը Միսֆիթս" ժապաւէնին բնագիրէն:

Միլլըր վերամուսնացաւ իր ամուսնալուծումէն տարի մը ետք, իսկ Մոնրօ անձնասպան եղաւ վեց ամիս ետք:

Մոնրոյի կենսագրութեան հեղինակներէն Մորիս Զոլոթով գրած է, թէ Միլլըր "իր ամբողջ ժամանակը պէտք էր տրամադրէր Մոնրոյի կարիքները հոգալու":

Առիթով մը հարց տրուած է Միլլըրի, թէ արդեօք կը զղջա՞յ գրելու եւ աշխատելու փոխարէն՝ չորս տարի Մոնրոն

ՀՈՂԱՐՏՈՒՔ

ՄԱՀ ԹԱԳՈՒՈՐ ԹԱԳՈՒՈՐԵԱՆԻ

Վերջերս Կաւի մէջ (հարաւային Ֆրանսա) իր մահկանացուն կնքած է Թագւոր Թագւորեան, վերապրող մը Ատրիքեան սերունդէն: Ծնած էր 1915 Ցունուարին Կեսարիա եւ իր մանկութեան առաջին յուշերը պատմած է «Արմենուշ» վէպին մէջ, որ լոյս տեսած է 1981ին: Յետագային հրատարակած է նաեւ զանազան հատորներ որոնց կարգին՝ «Լ'արմէնիէն սան փէն», հայերէնէ ֆրանսերէն բառարան մը (2000ին), ընդհանուր հաշուով հեղինակ էր շուրջ 15 գիրքերու:

Իրեն համար հայերէն խօսիլը բախտ մըն էր: Արհեստով կօշկակար, հօրը պէս, ամբողջ կեանքի երկայնքին հայրենիքին եւ հայութեան սէրը պահած էր սրտին խորը:

1954էն ձեռնարկած էր Թալարի ուխտագնացութեան կազմակերպութեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի հետքերուն վրայ:

Ծամբորդած էր նաեւ եւ 1979ին եղած էր Մարթինիք եւ Կուատըլուփ ու սիրահարած շրջանին: Վերադարձին բանաստեղծական հատոր մը հրատարակած էր՝ "Անթիլներ հիւրընկալ կղզիներ" ուր փորձած էր թափանցել անթիլեան հոգիին խորհրդաւորութեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՑՏՐԱԿԱՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի
"Ընթացք ի գրոց բարբառ"ի

Սրբոց Յակոբեանց Տպարան
Երուսաղէմ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Թուրք ծանօթ հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլու որուն դէմ դատ բացուած է Տ. Ճէրճեանի "Ճշմարտութիւնը մեզ պիտի ազատագրէ" հատորը թրքերէն թարգմանութեամբ հրատարակած ըլլալուն, Մարտ 16ին քաղաքացիութեան առաջին նիստին պաշտպանողականը ընելով ըսած է թէ ամբաստանութիւնը հիմ չունի, թէ հեղինակը կողմնակից մըն է Թուրքեւհայ յարաբերութիւններուն կարգաւորուելուն:

Ռ. Զարաքօլու ըսած է թէ իրեն ուղղուած ամբաստանութեան Արդարութեան նախարարութենէն տրուած վաւերացումը ցոյց կու տայ որ ակներեւ է գիրքը դատապարտելու մարմաջը. այդ նկատառումով ալ դատը ոչ միայն առընչուած է գաղափարի ազատութեան մարզին, այլեւ ամբողջովին քաղաքական բնոյթ կը կրէ: Ապա շարունակած է թէ եթէ նախարարութեան ներկայացուցած "Հանրապետութիւնը անարգել"ու ամբաստանութիւնը անկեղծ ըլլար, դատի պէտք է ձեռնարկուէր նաեւ հատորին քրիստոնական հրատարակութեան դէմ:

Հրատարակիչը նման ամբաստանութիւններու եւրին կը տեսնէ հիմնարկութիւններ ու անձնաւորութիւններ արգացնելու, զանոնք կուռքերու վերածելու արարքը: Նման մթնոլորտի մէջ այդ հասցէներուն ուղղուած քննադատութիւններ, կամ Թունդ արտայայտութիւններ բնական է որ ընկալուին որպէս "անարգանք": Այդ վերաբերումն ալ ամբողջովին անյարիր կը նկատէ այսօրուան հիմնական իրաւունքներու եւ արտայայտութեան ազատութեան մօտեցումին:

"Ըստ իս պատմական անձնաւորութեան մը բուն անարգանքը կը կազմէ անոր յիշատակը յատուկ օրէնքներով պաշտպանելու փորձը: Ամբողջատիրական երկիրներէ զատ ուրիշ որեւէ տեղ ատիկա մերինին նման օրինակ մըն ալ չունի: Իսկ ատիկա այն թաքուններէն մէկն է որոնք մէկ կողմ ձգել տակաւին չենք յաջողիր" աւելցուցած է ամբաստանեալ հրատարակիչը:

Ռ. Զարաքօլու պաշտպանողականը աւարտած է անպարտ արձակումը պահանջելով: Դատը յետաձգուած է Մայիս 17ին, երեք հոգինոց լաւատեղեակներու մարմին մը կազմելու վճռով:

[illegible]

ՆՈՐԱ ԿՈՒՊԻՇ
ԵՒ
ԱԼԷՆ ԱԼԹԸՆՕՂԼՈՒ

Մեծծօ-սոփրանօ Նորա Կուպիշ Ալէն Ալթընօղլուի դաշնակի ընկերակցութեամբ ռեսիթալ մը կու տայ Մարտ 29, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20ին, Փարիզի "Մոկատոր"(*) թատրոնին մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է Մենտելսոն-Պարթոլտի, Ռ. Շումանի, Ֆ. Լիստ եւ Ե. Պրահմսի գործերէն:

Տեղերը ապահովելու, տեղեկութիւններու համար՝

Հեռ.– 01 56. 35. 12. 12

Համացանց.– www.orchestredeparis.com

(*) **Théâtre Mogador**
25 rue Mogador
75009 Paris

հօգացած ըլլալուն համար: Միլլըր պատասխանած է. "Օ՛, այո":

Շուրջ քառորդ դար Միլլըր խուսափած է հարցազրոյցներու առիթով Մոնրոյի մասին խօսելէ: Սակայն իր ինքնակենսագրութեան հրատարակութենէն ետք ան ըսած է: "Անկարելի էր գիտնալ, թէ Մոնրօ ի՛նչ կ'ուզէր իր կեանքին մէջ, երբ ի՛նք չէր գիտեր, թէ խաղաղ օրուան մը լրումէն անդին ինչ կը սպասէր իրեն: Եթէ ան կ'արթննար, ապագան կ'աներեւութանար: Կը թուէր, թէ ակնկալութիւններ չունէր եւ ասիկա ազատութեան պէս բան մըն էր: Այս խորհրդաւորութիւնը բեռ մը կը դնէր մեր ուսերուն. անյայտին բեռը":

Միլլըր իր ամէնէն բացայայտ կերպով ինքնակենսագրական "Էֆթըր տը Ֆոլ" թատերգութեամբ քննադատութեան թիրախ դարձաւ 1964ին, երբ գիրքը հրապարակուեցաւ Մոնրոյի մահէն կարճ ժամանակ ետք: Քննադատներ զայրացած էին, որ Միլլըր շատ արագ Մոնրօն բեմ բարձրացուցած էր եւ արդար վերաբերում չէր ցուցաբերած "կախարդական տիպարին" նկատմամբ:

ԹԱՏՐՈՆԸ՝ ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԸ

Միլլըր շարունակեց գրել Իպսընի պէս չերտելով մարդկային վերաբերումի սովորական երեւոյթները: Ան կը հաւատար, որ մարդոց գոյատեւումը կախեալ էր իրենց արարքներուն պատասխանատուութիւնը ստանձնելու կարողութենէն եւ այլոց արարքներուն գիտակցութենէն:

Թատրոնը Միլլըրի առաջին սէրն էր: Ան համոզուած էր, թէ այս արուեստը պիտի գոյատեւէր, որովհետեւ "ներկայ ժամանակի արուեստն էր": Սակայն կը կարծէր, թէ աւելի պարզ պիտի ըլլար հանդիսատեսները ներգրաւելը:

Իր ինքնակենսագրութեան հրապարակումէն ետք Միլլըր հարցազրոյցի մը առիթով յայտնած է իր մտորումները իր կեանքին ուղիին մասին. "Մտածած եմ, թէ որքան երկար ժամանակ վատնած եմ թատրոնի մէջ: Մինչդեռ, երբ գիրք մը կը գրես, պարզապէս զայն կը ծրարես եւ կ'ուղարկես":

"Թատրոնի մէջ ամիսներ կը տրամադրես դերասաններու, որոնք արդէն փրացած են շարժապատկերի ասպարէզին մէջ եւ կ'արհամարհեն քեզի: Եւ դուն քեզի կը սկսիս հարց տալ. «Ինչո՞ւ բեմադրել, երբ նախատական բան մը կայ անոր մէջ»":

Սակայն, երբ Միլլըրի հարց տրուած է, թէ ի՛նչպէս կ'ուզէ յիշուիլ, ան առանց վարանելու պատասխանած է. "Յուսամ՝ իբրեւ թատերագիր, որ կը պարունակէ ամէն ինչ":

Պատրաստեց
Կ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

(Համադրաբար)

"Ազդակ"

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԺՊԻՏ

■

Ուսուցիչը հարցնում է.

– Վարդանիկ, հայրիկդ որտե՞ղ է աշխատում:

– Գազանանոցում:

– Իսկապէ՞ս:

– Այո: Ինքս եմ լսել, թէ ինչպէս է ասում. "Դա ոչ թէ հիմնարկ է, այլ ինչ-որ գազանանոց: Մեր պետը ոչխար է, նրա քարտուղարուհին՝ օձ, հաշուապահը՝ կոկորդիլոս, փրացման բաժնի վարիչը՝ խոզ, իսկ անվտանգութեան ծառայութեան պետը՝ եզ...":

Դատաւորը.

– Պօղոսեան, դուք յայտարարում էք, որ երկու տարի առաջ Սիմոնեանը ձեզ անուանել է ռնգեղջիւր. Բայց ինչո՞ւ այսքան ուշ դիմեցիք դատարան:

– Դէ, երէկ գնացել էի գազանանոց...

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Անգամ մը խեղճ ծերունի Թուրք մը բերին մեր քովը:

Մարդը յուզումէն շուարած ու շփոթած, խօսելու կարողութիւն չունէր:

Քիչ մը ջուր տուինք իրեն, հանդարտեցուցինք, յուսադրեցինք: Յետոյ, մեր սովորական հարցումը ուղղեցինք.

– Ինչո՞ւ ձեզ հոս բերին:

– Էֆէնտիմ, սկսաւ պատմել ծերունին, Համդատեան կոչուած նախկին պալատական պաշտօնեայ մըն եմ. ամսականս առնելու համար գործողութիւն մը կար ընելիք՝ ատոր համար Պապը Ալի գացի ու հազիւ թէ ներս մտած էի՝ չորս հոգի վրաս յարձակեցան:

«– Ո՞վ ես, ուրկէ՞ կու գաս, ո՞ւր կերթաս, հարցնելով:

«Անդիրքս բացատրեցի, բայց դարձեալ զիս բռնեցին ու սենեակ մը տարին. հոն վրաս գլուխս խուզարկեցին, ի վերջոյ այցաքարտս գտան որուն վրայ անունս եւ նախկին պաշտօնս գրուած էր:

«– Դուն հիմա Համդատեան կոչուած ես, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այս քարտը կը գործածես, ըսին:

«Պատասխանեցի թէ այդ քարտերը շատոնց ի վեր չինել տուած էի, երբ դեռ պաշտօնի վրայ կը գտնուէի:

«Այս պատասխանս ալ գոհացուցիչ չըգտան ու առին զիս հոս բերին:

«Ծամբան ոստիկանը պատմեց թէ՝ հիմա Պապը Ալի մտնողները ամենախիստ հսկողութեան կ'ենթարկուին, որովհետեւ վախ կայ որ նախարարներուն դէմ մահափորձ պիտի կատարուի:

«Ես բանէ մը տեղեկութիւն չունէի եւ ահա այս փորձանքը գլուխս եկաւ: Երեւակայեցէ՛ք որ Զէնկէլ քէօյ կը նստիմ, կինս մեռած է, տղաքս առանձին են, եթէ այս իրիկուն տուն չերթամ, թէ՛ անօթի կը մնան եւ թէ տանը մէջ չեն կրնար առանձին մնալ...:

Քիչ մը ետքը եկան առին մարդը եւ նոր հարցաքննութեան տարին:

Երբ վերադարձաւ, ա՛լ աւելի այլայլած վիճակ մը ունէր:

Այցաքարտի խնդիրը ծանրակշիռ հանգամանք մը առած էր: Զինքը կ'ամբաստանէին թէ դիտմամբ նախկին պաշտօնը նշանակած էր քարտին վրայ, որպէսզի կարող ըլլայ անով ներքինէ մտնել եւ իր ոճրափորձը կատարել:

Գիշերը մեզի հետ անցուց եւ հետեւեալ օրը զինքը տարին պատերազմական ատեանի բանտը:

Ուրիշ անգամ փաթթոցաւոր պատանի մը բերին մարած վիճակի մէջ: Անչա՛փ սաստիկ ծեծած էին զինքը որ ուշակորոյս եղած էր:

Մեր խնամքներուն շնորհիւ խեղճը գըլուխը եկաւ:

Գոնիայէն բերած էին զինքը:

«Դպրոցական ընկերներէս մէկուն՝ որ հոս կը գտնուի՝ նամակ մը գրած էի որուն մէջ, կատակի համար կ'ըսէի թէ ես Սատրազամ պիտի ըլլամ, թէ զինքը ներքին նախարար պիտի անուանեմ, թէ ուրիշ ընկեր մը արտաքին գործոց նախարար պիտի ընեմ եւայլն:

«Այս նամակս ձեռք կ'անցնի եւ ահա՛ ամէնքս ալ կը ձերբակալեն:

– Միւս ընկերներդ ո՞ւր են, հարցուցինք:

– Ամէնքն ալ հոս են, բայց տարբեր բաժնի մը մէջ:

– Անոնք ալ ծեծ կերա՞ն:

– Այո՛, ինծի չափ անոնք ալ կերան, պատասխանեց խեղճը:

Այս տղան ալ ղրկուեցաւ պատերազմական ատեան:

Իմ բանտարկութեանս միջոցին էր նաեւ որ ռուսահպատակ Հայերը բերին: Զինքնք տեսայ պատուհանէն, վարի բակը խռնուած էին: Իրենց գլխարկները առած ու աղտոտ ֆէսեր տուած էին. մէկ քանին բոլորովին գլխաբաց էին: Հոնտեղէն փօսթա եղան եւ ղրկուեցան Էնկիւրիւ:

Գիշերները սովկալի տեսարաններ կը պարզուէին վարի բակը, զոր կը դիտէի պատուհանէս:

40-50 Հայեր, ընդհանրապէս ամէնքն ալ գաւառացի, բեռնակիր, ծառայ, մանրավաճառ կամ գործաւոր, որոնք բանտէն հանելով՝ մութին մէջ կը շարէին քով քովի:

Յետոյ կը սկսէր անուանակոչութիւնը.

– Սահակի որդի Աւետիս, Վանցի:

– Ես եմ, կը պատասխանէր խեղճուկ ձայն մը:

– Կարապետի որդի Մարկոս, Սըվազցի:

– Ես եմ...

Ու այսպէս մէկիկ մէկիկ ամէնուն ինքնութիւնը կը հաստատուէր:

– Քսանըհինգական ղրուշ պիտի վճարէք, կը գոչէր շավուշին վայրագ ձայնը:

Ոմանք անտրտունջ կը հանէին քսակնին ու պահանջուած գումարը կու տային:

Ուրիշներ կ'առարկէին թէ դրամ չունէին:

Եւ ահա՛ մտրակը անխնայ կ'իջնէր իրենց գլխին, ուսին, դէմքին վրայ:

Ծեծուողները լալով պոռալով կը վճարէին պահանջուած գումարը:

Բայց երբեմն կը պատահէր որ իրաւցնէ դրամ չունէին խեղճերը: Այս պարագային՝ ծեծը կը շարունակուէր բաւական ատեն, մինչեւ որ չավուշը համոզուած գոյանէ թէ մարդը դրամ չունի:

Ան ատեն միւսներուն կը դառնար եւ կը գոչէր.

– Այս մարդուն դրամը դուք պիտի տաք:

Եւ եթէ ընդդիմանային կրկին ծեծ:

Քսանհինգ ղրուշը երկաթուղիին վարձքն էր, Պոլիսէն մինչեւ Իզմիթ:

Ամբողջ այս գործողութեան միջոցին անլուր հայհոյանքներ կը լսուէին խե՛ղճ աքսորականներու հասցէին:

Յետոյ, զոյգ զոյգ կը շարէին ամէնքը եւ ճամբայ կը հանէին դէպի կամուրջ:

(Շար. 21)

ԶԱՏԻԿ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԵՒ
Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28· Բ· Օր Զատկի
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի "Վասն համօրէն ննջեցելոց":
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·15ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս "Կոմիտաս" երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի
Մասնակցութեամբ "Սահակ - Մեսրոպ" երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27·
Զ Ա Տ Ի Կ
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 11ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28·
Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Ց
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :
Les Arméniens
devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens
dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

∴

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)

«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»

d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN
OUVERT A TOUS LES ENFANTS
DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :

MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE

Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

Bellefontaine fête ses 50 ans

50 ans de joie
50 ans de découverte
50 ans d'amitié
50 ans d'arménité
Pour fêter cet événement, la Croix Bleue a prévu différentes manifestations.
Si vous avz vécu ces «années Bellefontaine» et si vous avez envie de les revivre :
inscrivez-vous sur le site
www.croixbleue-france.org

□

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

- > Directeurs diplômés BAFD
- > Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- > Infirmière
- > Econome
- > Intendant(e)
- > Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures :
8 AVRIL

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian,
la Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris
organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**
Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.
Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.
Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux
Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE

du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
A ï d a : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
M a ï d a : 01 46 38 28 47

□

I S S Y

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy les-Moulineaux
organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

S O I R E E
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

C O U R S
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

L'ASCENSION A LOURDES

Les Paroisses Catholiques Arméniennes de France organisent

UN PÈLERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque GREGOIRE GHABROYAN

du mercredi 4 au samedi 7 mai

Départs de PARIS, LYON, VALENCE, ST CHAMOND et MARSEILLE

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **300 Euros**
Pour inscription ou de plus amples informations, contacter le P. Curé de la Paroisse, ou appeler le secrétariat de l'Eparchie,
☎ **01. 40. 51. 11. 90**

Les inscriptions seront closes le 30 mars

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 MARS
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.166
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21.166

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 24/25)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՅԹՈՒՄ

Մարտ 24ի առաւօտուն Երեւանի Մ. Խորենացի փողոցին վրայ մաքսային պետական շէնքին մօտ պայթում տեղի ունեցած է: Մաքսային կոմիտէի նախագահ Ա. Աւետիսեանի կառքին ապակիները փշրուած են, բայց մարդ վիրաւորուած չէ: Կոմիտէին դեկավարութիւնը պայթումը բացատրած է տարուան սկիզբէն մաքսային կառոյցներուն կողմէ աղօրինութիւններու դէմ ձեռնարկուած պայքարով եւ մաքսային վարչարարութեան խստացումով:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ, ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾ

Մարտ 23ին, Երեւան - Սեւան կառուղիին վրայ հանրակառք մը ճամբուն հանդիպակաց գօտին մտնելով բախած է պատնէշին, ջախջախած զայն, ապա գլորած ձորը: Հանրակառքին վարորդը եւ ճամբորդ մը ծանրօրէն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած են:

Նոյն օրը Սպիտակ-Արշուհ երկաթուղիին վրայ գիծէն ելած է բեռնատար գնացք մը որ միայն նիւթական վնասի պատճառ եղած է:

«ԿԻԼԻԿԻԱ»ՅԻ Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

"Կիլիկիա" առագաստանաւուն երկրորդ ճամբորդութիւնը կը սկսի Մայիս 9ին Վենետիկէն, կը տեւէ չորս ամիս ու կ'աւարտի Ամսթերտամ: Նաւը որ ամբողջ ձմեռը խարսխած էր Ս. Ղազարի ափը, երկրորդ ճամբորդութենէն առաջ թեթեւ նորոգութեան կը կարօտի: Այս երկրորդ ճամբորդութեան "Կիլիկիա"ն Իտալիայէն կ'երթայ Մալթա, Թունուզ, Սիկիլիա, ապա Սպանիոյ ու Ֆրանսայի ափերով Ճիպրալթարէն կը մտնէ ովկէանոս, կը հասնի Իրլանտա, կ'անցնի բրիտանական Փորթսմըութ քաղաքէն ու կը հասնի Ամսթերտամ: Նաւարկութեան ծրագրին մէջ ընդգրկուած են այն քաղաքները որոնք Միջնադարուն սերտ յարաբերութիւններ ունեցած են Կիլիկիոյ հետ: Այս երկրորդ ուղեւորութեան համար 120-150 հազար տոլար հարկաւոր է որուն մէկ մասը խոստացած է տրամադրել կառավարութիւնը:

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ

Գեղարքունիքի մարզին Վարդենիսի մէջ Մարտ 21-24 անընդհատ ձիւն տեղացած է ու արտասովոր կացութիւն ստեղծած: Դիզուած ձիւնին բարձրութիւնը հասած է 1,20 մեթրի, իսկ Կարճաղբիւրի, Ծովասարի, Նորաբակի մէջ 1,5 մեթրի: Ճամբաները անանցելի դարձած են: Շէնքերու տանիքները, ձեղնայարկերը լրջօրէն վնասուած են: Վարդենիսի մէջ նոյնիսկ տանիքներ փլած են: Կարճաղբիւրի 91 տարեկան բնակիչ մը ըսած է թէ ամբողջ կեանքին ընթացքին նման ձիւն չէ տեսած: Վախ կայ որ օդին ջերմացումով հեղեղներ պիտի յաջորդեն ձիւնին:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, "Յառաջ" լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Մարտ 29ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Մարտ 30:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ Է

ԹԱԼԱՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ուրբաթ առտու, Մարտ 25ին, խառնակ վիճակ մը կը տիրէր Կեդրոնական Ասիոյ այս Հանրապետութեան մէջ, ուր յեղափոխութիւնը արտակարգ արագութեամբ կատարուեցաւ: Վրաստանէն եւ Ուկրանիայէն ետք, այս անգամ զանազան անուններով մկրտուած է կատարուածը, որ երբեմն կակաչներու յեղափոխութիւն կը կոչուի, երբեմն ալ զանազան գոյներով՝ դեղին, լեմոն կամ նարկիս: Մարտ 24ին, մինչ նախագահ Ակայեւ կը ջանար ըսպառնալիքներով իր իշխանութիւնը փրկել, ընդդիմադիրները արդէն իսկ տիրացած էին երկրին, գրաւելով հեռատեսիլի կեդրոնավայրը, նախագահութեան շէնքը, մինչ նախագահը խոյս տուած էր: Շատ յայտնի չէր թէ ո՞ւր է, բայց վերջին լուրերու համաձայն կ'ըսուէր թէ Ղազախստան ապաստանած է: Ինչպէս նախընթաց պարագաներուն, այս անգամ ալ Ռուսիոյ ներկայացուցիչը մասը կը տեսնուի կատարուածին մէջ:

Կիրգիզիստան, նախապէս ռուսական Թիւրքմէնիստանի մաս կը կազմէր եւ ինքնավար Հանրապետութիւն դարձած էր 1917ի յեղափոխութեան վաղորդայնին, ապա, 1936ին 15 Հանրապետութիւններէն մէկը՝ Խորհրդային Միութեան: Իր անկախութիւնը հռչակած էր 1991ին: Հինգ միլիոնի հասնող բնակչութիւն մը ունի, որու 65%ը կիրգիզ է, 13,9%ը՝ ուզբեկ (մահմետական երկուքն ալ), 11,7%ն ալ ռուս: Ժողովուրդին 64%ը աղքատութեան սեմէն վար կ'ապրի: Չինաստանի սահմանակից է:

Տագնապը ծնունդ առաւ Փետրուար 27ին, երեսփոխանական ընտրութեան առաջին շրջանին եւ ընդդիմութիւնը անմիջապէս արտայայտուեցաւ գործուած զեղծարարութիւններուն մասին: Մարտ 3-ին, զանազան ցոյցեր տեղի ունեցան հարաւային քաղաքներու մէջ: Մարտ 13ին, տեղի ունեցաւ ընտրութեան Բ. շրջանը եւ ընդդիմութիւնը բողոքելին պարտուեցաւ եւ Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի դիտորդները դատապարտեցին անկանոնութիւնները: Մարտ 21ին, ընդդիմութիւնը երկու կարեւոր քաղաքներու տէր դարձաւ եւ Մարտ 24-ին ցոյց մըն ալ ըրաւ Պիշքեկ վերջնական յաղթանակը տանելով: Այս ամբողջին ետին կը գտնուի ոչ-կառավարական տեղական կազմակերպութիւններու համախմբում մը տնօրէնը՝ Էդիլ Բայսալով, որու նիւթական լայն օժանդակութիւնը ապահոված են Միացեալ Նահանգները: Կը վարէ 170 կազմակերպութիւններու համախմբում մը, հիմնուած 1999ին եւ որու դրամը կը հայթայթէ Ամերիկեան Ժողովրդավար Ազգային Հիմնարկը: Ամերիկացիք արդէն զինուորական խարիսխ մըն ալ ունին 2001էն ի վեր եւ "յանուն ժողովրդավարութեան", միլիոններ թափած են, հարիւրաւոր ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու ծնունդ տուած են, հազարաւոր պաշտօնեաներու աշխատավարձք վճարած են, տպարան հիմնած են (որպէսզի ընդդիմադիր մամուլը հրատարակուի), ԱՄՆ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ կազմակերպուած են, եւլն., եւլն.:

Ընդդիմութիւնը Կուրմանբեկ Բաքիեւը նշանակած է որպէս փոխանցման շրջանի նախագահ եւ վարչապետ, որ պարտի նոր կառավարութիւն մը կազմել:

Ինչպէս միշտ, հոս ալ թալանի տրուած են վաճառատուները, բնակարանները եւ խուճապ մը ստեղծուած է, որ երկար չէ տեւած: Հազարաւորներ փողոց ինկած են դեղին եւ վարդագոյն գոյներով, տօնելու համար "Կիրգիզ Յեղափոխութիւնը" եւ բախումներ պատահած են հին վարչակարգին կողմնակիցներուն հետ: Վիրաւորներ ալ կան: Ամէն ինչ հանդարտած է երբ Բաքիեւ եւ Օտունբայեւա (այս վերջինը "Հայրենիքը" կուսակցութեան պարագլուխն է) հասած են կառավարութեան կեդրոնատեղին:

Ակայեւի տապալումը օրինակելի կը նըկատուի դիտորդներու կողմէ: Իշխանութեան գլուխն էր 1990էն ի վեր. 60 տարեկան, շրջանի ամէնէն ազատական պարագլուխը կը նկատուէր: Երրորդ անգամ վերընտրուած էր 2000ին եւ իր իշխանութիւնը ամրապնդած էր 2003ին, սահմանադրական բարեփոխումով, պաշտպանելով իր ընտանեկան շրջանակին հարստութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռ. ՀԱՐԻՐԻԻ սպանութեան առթիւ, ՄԱԿ-ի քննիչ յանձնախումբին եզրակացութիւնները հրապարակուած են Մարտ 24ին: Ըստ քննութեան արդիւնքներուն, Սուրիան պատասխանատու է սպանութեան նախօրեակին Լիբանան տիրող լարուած մթնոլորտէն, բայց չըսուիր թէ ո՞վ է սպանութեան բուն հեղինակը: Լիբանանեան կառավարութեան տարած քննութիւնը "լուրջ թերիներ" ունի եւ անհրաժեշտ կը գտնէ միջազգային անկախ քննութիւն մը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը՝ Հ. Մուպարաք Փարիզ եկած էր եւ Մարտ 24ին ընդունուեցաւ Շիրաքի կողմէ: Ֆիկառոյի տուած հարցազրոյցին մէջ, կ'ուրանայ ամերիկեան ճնշումները իր երկրին վրայ, մանաւանդ սահմանադրական փոփոխութեան առթիւ: Լիբանանի համար կ'ըսէ թէ խօսած է Ասատի եւ թելադրած որ գործադրէ թիւ 1559 բանաձեւը, համոզուած է որ համաձայն է, զօրքերն ալ, տեղեկատուութեան սպասարկութիւններն ալ պիտի քաշէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ դատապարտուեցաւ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանին կողմէ եւ պարտի 138 հազար Եւրօ վճարել քիւրտ երեք ընտանիքներու որպէս հատուցում, որովհետեւ այդ ընտանիքներուն պատկանող երեք գիւղացիներ սպաննուած էին Տիյարպէքիր 1992 Նոյեմբեր 10ին: Դիակները գտնուած էին շատ գէշ վիճակի մէջ, գլխատուած, ականջները կտրուած:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ մարզին մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մը եղաւ առջի օր, երբ Կալիմարի թիւ 2ը՝ Թերեզա Գրեմիզի ձգեց իր պաշտօնը եւ անցաւ Ֆլամարիոնի հրատարակչատունը, ուր այլեւս նախագահ-տնօրէնուհի է: 16 տարի վարած էր Կալիմարի խմբագրական ճիւղը: Ֆլամարիոնի նոր տէրերը՝ Ռիցոլի-Կոռիէռէ տէլլա Սեռա ցոյց կու տան որ Իտալացիները նոր զարկ մը կ'ուզեն տալ Ֆլամարիոնի եւ կեդրոնացնել մամուլի եւ հրատարակչականի ճիւղերը:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱՅԻ մէկ անտիպ գործը գտնուած է Ազգ. Մատենադարանին մէջ: Յայտնաբերողը եղած է Գլօտ Շոփ, որ կենսագիրն է եւ մասնագէտ Տիւմայի: Վէպ մըն է որ որպէս թերթօն լոյս տեսած է 1869ի օրաթերթի մը մէջ եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓՈՔՐԻԿ ՏՈՄՍԻ

ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՅ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳՒՈՅՍ

Ասոր Հինգշաբթի է. եկեղեցական ծիսակատարութեան բացառիկ օրերէն մէկը: Առաւօտեան ժամերգութենէն մինչեւ ոտնլուայ, ընթերցուածք, երեկոյեան ժամերգութիւն, խաւարում, ժողովրդական աւանդութիւնք՝ լացի գիշեր, նոր ժամանակացոյցը կը գրգռէ յոյզերս եւ քիչ մըն ալ աւանդութիւնները յարգելու պատասխանատուութեան մէջ չատոնց եւ բաւական թերացածի յանցապարտութեան զգացումս կը մղեն զիս գիշերուան մօտ դէպի հայահոծ արուարձանին փոքրիկ հայկական եկեղեցին:

Առաջին ակնարկով նկատածս միայն ուրախութիւն կրնար պատճառել. քանի իրիկնային այդ ժամերուն ամայի այդ արուարձանին մէջ յանկարծ կը սկսէի տեսնել խումբ-խումբ մարդիկ, գլխաւորաբար երիտասարդներ եւ պատանիներ, որոնք հաւաքուած էին եկեղեցիին բակը եւ անոր առջեւ, մինչեւ փողոցին ծայրը: Կը մտածէի թէ ամէն բան այնքան ալ տժգոյն չէ հայկական իրականութեան մէջ, գոնէ որոշ արմատներու ամուր կառչած կը մնայ այն ժողովուրդը, որուն հացէին յաճախ կ'ըլլան այլասերումի այնքա՜ն մեղադրանքներ:

Ինչպէս ըսի՝ առաջի՛ն ակնարկով միայն:

Երբ հասայ եկեղեցիին առջեւ եւ մըտայ ծոցը այդ բազմութեան, տեսայ որ աւելի կը տիրէր բացօթեայ գիշերաբոյնի մթնոլորտ մը, քան ինչ որ միամտօրէն կարծեր էի, այսինքն՝ եկեղեցւոյ խճողումէն դուրսը մնացած հաւատացեալներու բազմութիւն մը:

Ջկարենալ հաշտուելով երեւոյթին, փորձեցի փութով եկեղեցի մտնել, գէթ արարողութենէն տարուելով մոռնալու համար տեսածներս:

Ներսը ասեղ ձգելու տեղ չկայ. լաւատեսութիւնս կրկին կը ծաղկի: Բայց ո՛չ երկար ատեն: Կը սկսի անհատնում երթեւեկ մը մտնողներու - ելլողներու, ամէն անգամուն որ դուռը բացուի կը հասնին դուրսի "խրախճանք"էն ալիքներ կամ թրքերէնով տրպխութիւններու տարափ մը: Անվերջ շարժում, անվերջ հրմշտուք: Բացի, թերեւս, առաջին կարգի հաւատացեալներէն, մնացեալին համար անկարելի բան է հետեւիլ արարողութեան, զոր զանց կ'առնեմ որակել կամ արժեւորել: Ցետոյ երբ լոյսերը կը մարին, կը հետեւի խաւարման քարոզ մը՝ անհասանելի հայերէնով եւ առոգանութեամբ: Կանթեղները կրկին կը վառին ու Տէր Ողորմեայի երգեցողութենէն առաջ ժողովուրդին մեծ մասը կը սկսի դուրս ելլել, կաթին սերը արդէն առածի գոհունակութեամբ: Մնացողները կը փորձեն ամփոփուիլ պատշաճ կերպով աւարտելու համար ծիսակատարութիւնը: Ես ալ կը մտածեմ որ մնացողնե՛րը սերն են բազմութեան:

Վերջապէս արարողութիւնը կը յանգի իր աւարտին: Այս "սեր-բազմութիւնը" կոնակը խորանին տուած այնպիսի ձեւով մը հրմշտուքով դուրս կու գայ որ, լաւագոյն պարագային ինքզինքս կը կարծեմ շարժանկարի սրահի մը ելքին, ծայրագոյն պարագային՝ մարզադաշտի մը: Դուրսը տիրող "խրախճանք"ի մթնոլորտը ալ աւելի կը յագենայ նոր ուժերով եւ կը հասնի իր լրումին...

...Խաւարման գիշերը՝ "լացի գիշերը":

Ինչ կը վերաբերի ինծի, որոշեցի այլեւս եկեղեցի չերթալ այս պայմաններուն մէջ, խնայելու համար հաւատքիս ու ջիղերուս:

ՑԻԿԷՆ

ԳԱՐՆԱՆԱԲԵՐ ԶԱՏԻԿԸ ՄԵՐ...

Աւետաբեր զանգակներու ղօղանջը, որուն համաչափ եւ միանդամայն կչռութաւոր ելեւէջները յանկուցիչ մեղեդիի մը նման կը սփռէ, այսօր, մեր եկեղեցին Հայաստանեայց, վշտաբեկ ժամերու, վշտահար օրերու յաջորդած ցնծութեան բարձրաւոչ կանչն է մարդուն, մարդոց, անկասկած:

Ուրախութեան անսահման ճիչն է ասիկա, արդարեւ: Ի տես կեանքի յաղթանակին՝ մահուան վրայ:

Նազովրեցիին շատ առաջ ալ մարդիկ ուրախ-զուարթ սիրտերով կ'ողջունէին Գարունը՝ ձմրան մասյլ, տաղտկալի գիշերներէն ետք: Ստուգիւ, խինդ ու ծափով կը դիմաւորէին ծիլ ու ծաղկի ծլարձակումն ու ծաղկումը, փթթումը՝ ձմրան անհաղորդ եւ անհաճոյ ցուրտ օրերէն ետք:

Կարելի՞ է չուրախանալ ի տես բնութեան զարթուցիչ գոյնին՝ կանաչին երեւումին, լայնարձակ, լայնատարած:

Կարելի՞ էր անտարբեր դիտել առատաբուխ աղբիւրներու եւ յորդաբուխ գետերու կարկաչն ու արագ վազքը ջուրերու: Վերջապէս, չընչել դնդեր թարմացնող, կուրծքեր զովացնող պաղ հովը Գարնան:

Կարծ՝ մութին, խաւարին վրայ լոյսին արձանագրած անվիճելի յաղթանակը:

Անկասկած, մարդուն, մարդոց համար պաշտօրեայ միտումը եղած է մի՛շտ վառ պահել յաւերժութեան գաղափարը: Ասիկա մնայուն տրամադրութիւնն է եղած բանաւոր մարդուն: Զգացական թէ իմացական ոլորտներուն մէջ:

Կրօնքները եւ, յատուկ քրիստոնէութիւնը, այս վառ տրամադրութիւնը կը դարձնեն բարձրօրէն վսեմ գաղափարականութիւն մը. զայն կը պարուրեն աստուածային խորհուրդով: Ուստի զարմանալի չէ, որ Քրիստոսի Ծնունդին եւ Յարութեան գաղափարին շուրջ կը մէկտեղուին փութով առաջին քրիստոնեաները:

Ցիրաւի, քրիստոնեային համար Աստուածորդիին Յարութիւնը զարնանամուտին, կը դառնայ կեանքին,- իմա՝ ԻՐ,- յաւերժութիւնը ընդգծող, չեչտող սրբազան արարողութիւնը:

Ուրկէ Զատիկը քրիստոնեայ աշխարհին.

-Մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց:

Հազարամեակներու փոշիով ծանրաբեռն հի՛ն իմաստուն միտքն է, մտածումն է, որ ցայտուն տարազով մը այս անգամ կը ծաւալի եւ, չուտով իր կայուն-մնայուն տեղը կը հաստատէ մեր աղօթատուներուն մէջ թէ դուրս, դառնալով նշանակ հաւատոյ:

Այսպէս, ուրեմն, դարերէ ի վեր մարդիկ կը բուրվառեն՝ սրտաշարժ երկիւղածութեամբ, կեանքին յաւերժութիւնը խորհրդանշող այս տօնը:

Կրկնե՛նք: Որքան ատեն որ կը չնչէ մարդ էակը, այնքան ատեն իր մէջ, իմացական-հոգեկան երկակի ուղիներով կենդանի բաբախուն ապրում կը մնայ «յաւերժանալ»ու տրամադրութիւնը: Զգտումը յիրաւի: Կամ՝ կրօնական եզրը գործածելով՝ «աստուածանալ»ու: Ցիշենք, այս առթիւ, Եկեղեցւոյ մեծաբեւյներէն ծնունդով Յոյն աղեքսանդրիացի սուրբին Աթանասի սա վկայութիւնը,- «Աստուած մարդացաւ, որպէսզի մարդը աստուածանայ»: Այլ խօսքով՝ մարդը դառնայ նոր մարդ՝ վերադառնալով իր սկզբնատիպ բնութեան ու աստուածային պատկերին:

Ի՛նչ փոյթ, սակայն, թէ ասիկա առ այսօր կը մնայ անհասանելի, անմերձենալի: Կարեւորը միտումն է, ճիգն է բարձրանալու, ազնուանալու: Այս չէ՞ ի վերջոյ մարդուն, մարդոց կեանքին բուն այլ սակայն ըմբռնելի իմաստը: Եթէ կը նախընտրէք՝ նպատակը: Աւելին՝ խորհուրդը:

Եւ ժողովուրդներուն մէջ, անկասկած, Հայը կ'ըլլայ առաջիններէն, որ իր սրտին ու մտքին դարպասները լայն բացած՝ կը դիմաւորէ Նազովրեցիին պատգամը:

Որովհետեւ, ինքնաբուխ մղումով մը, որ գիտակցական պարեգօտ ալ ունէր անկասկած, Հայը կ'ըմբռնէ թէ իր ալ կոչումն է Լոյսին,- իմա հաւատքին,- վկայութիւնը կատարել: Եւ, գտնելէ ետք զայն՝ գետեղել իր յարկին տակ, յաւենայն սրբութեամբ:

*
**

Տարին կը յատկանշուի զոյգ յոբելեաններով,- 90ամեակ Մեծ Եղեռնի եւ 1600 ամեակ Հայոց Գիրերու Գիւտի:

Մեր հինաւուրց փոթորկալից անցեալի դէմքը պարզող երկու արարուածներ: Տարորոշ իրենց մանրամասներով: Տարբեր իրենց խորքով: Աստվ հանդերձ՝ պատմական երկուքն ալ: Առաջինը, թըւականի կարգով մեր ժամանակներուն հայող, կ'արձանագրէ մեր բովանդակ երէկի, մեր ողջ պատմութեան սեւ էջերէն ամէնէն անագորոյնը թէ՛ իր տարողութեամբ, թէ՛ իր ծաւալով եւ թէ՛ իր անդրադարձով: Ցետին մանրամասնութեամբ նախօրօք մշակուած ծրագրուած եւ, յամենայն բծախնդրութեամբ ուչի ուչով ի գործ դրուած Ի. դարու երկրորդ տասնամեակի կէսերուն: Գազանաբարոյ մօլուցքով: Աննկարագրելի վայրենութեամբ: Անասելի վայրագութեամբ:

Սեւաթոյր տապանաքարին գետեղումը, կարծես արդէն անխուսափելի, անդառնալի իրողութիւն կը դառնայ:

Այլ, սակայն, կայ մեր յաւերժութիւնը արդէն չատոնց ապահոված, չատոնց կայուն-հաստատուն հիմերու վրայ դրածամրապնդած Հայկազեան լեզուն, որուն տառերու յօրինումին, լուսաւոր Գիւտին 1600ամեակը կը նշենք այս տարի, ազգովին, հպարտօրէն:

Ստուգիւ, օրերէն օր մը, ցնծալի օր մը անպայման, ի ծնէ Հայեկացի երախտաշատ սուրբին՝ Մեսրոպի օրհնեալ ձեռքով կեանքի կը կոչուի մեր հին եւ, միանգամայն առոյգ ու կենսալից Հայերէնին Այբուբենը: Ազգային - քաղաքականհոգեւոր անկախութեանց յստակ առաջադրանքով: Պարզ եւ որոշ նպատակով: Մաշտոցի կողքին պարտինք միշտ յիշել և, պատուոյ պատուանդանին վրայ ըստ արժանւոյն բազմեցնել Գիւտին մղիչ-գործադիր անունը օրուան Վեհափառին՝ Սահակ Պարթեւի: Առանց անտեսելու բարեբախտ դերակատարութիւնը՝ Վռամշապուհ արքայի:

Այսօր, անգամ մը եւս, խինդ ու ծափով կ'ողջունենք գարնանաբեր Զատիկը մեր: Բերկրանքով եւ ցնծութեամբ կը դիմաւորենք բնութեան պտղաբերութիւնը խորհրդանշող նուիրական տօնը մեր այս: Կ'ողջունենք հրաշափառ Յարութիւնը կեանքին՝ վշտամորմոք եւ մշտանորոգ մեր հին եւ ազնիւ լեզուով... Մեծասքանչով:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ծ. Խ.- "Առաւօտ" օրաթերթը Մարտի սկիզբին չորս թիւով շարք մը հրատարակած է արաբական երկիրներու մէջ գործող հայ կաւատներու ցանցին, անոնց միջնորդութեամբ Տուպայ, Արաբական Էմիրութիւններ, Պահրէյն, եւն. փոխադրուած Հայուհիներու մասին: Այդ էջերէն վարի արտատպումը ամբողջ շարքէն պատառիկ մըն է միայն որ լայնօրէն կը բաւէ կատարուածին բնոյթին, տարողութեան մասին գաղափար մը տալու:

*
**

Տուպայի հայ կաւատները յայտնի են իրենց քրէական անցեալով: Նրանց մեծ մասը Հայաստանում դատապարտուել է նուազագոյնը մէկ անգամ՝ կաւատութեան համար, եւ ազատազրկման վայրում անցկացրել առաւելագոյնը մէկ տարի:

Քանի՞ հայ մարմնավաճառ կայ արաբական երկրներում՝ ոչ ոք չի կարող ասել: Մեր մէկամեայ ուսումնասիրութիւններով՝ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններում, Պահրէյնում, եւ Օմանում այսօր գտնուած են մօտ երկու հազար հայ կանայք, ովքեր ներգրաւուած են այդ երկրների սեքս-ինդուստրիայում:

Էլիզ անունով հայ կաւատը 2004 թ. Մարտին Տուպայում էր, այսօր նա կանանց իր խմբի հետ հարեւան Պահրէյնում է: Էլիզի մօտ կան անչափահաս հայ մարմնավաճառներ:

Արդէն չորս տարի Տուպայում գտնուող երեւանցի մարմնավաճառ Գ.-ն ասում է. "Հիմա շատացել են, երեւի մի երկու հազար կը լինեն: Զէք պատկերացնում, թէ հիմա ինչ է կատարւում: Մի քանի օր առաջ գնացել էի «Մարքօ Փօլօ» հիւրանոցի հնդկական ռեստորան, մի քսան Հայի տեսայ, ու մենակ դրանց մակարդակը տեսնէիր, հիմնականում գիւղերի աղջիկներ են": Երեւանցի Կ.-ն շատ աղատ ու երջանիկ է այստեղ, ինչպէս ինքն է ասում. "Ամէն ինչ ունեմ, ու ոչ մի պրոբլեմ չկայ իմ կեանքում":

Հայերին մշտապէս կարելի է հանդիպել "Շերաթոն" հիւրանոցի տիսքոթէքում, "Պրոսուէյ" հիւրանոցի պառում: Կէսօրից արդէն նրանք այստեղ են: Ներս մտնող մարմնավաճառներին դիմաւորում են հին ծանօթների պէս: Առանց որեւէ բան պատուիրելու, նրանք կարող են ժամերով նստել պառում:

Ի տարբերութիւն "Շերաթոն"ի եւ "Պրոսուէյ"ի, "Սայկոն" տիսքոթէքում մուտքն ազատ չէ. պէտք է ներկայացնել անձնագիր եւ վիզա: Եթէ անվտանգութեան աշխատակիցները գլխի են ընկնում, որ փաստաթղթերը կեղծ են, ներս չեն թողնում: Այստեղ նաեւ ընտրութիւն է կատարւում՝ տարիքով մեծերին եւ տգեղներին ներս չեն թողնում: "Անոն տանը քսերոքս ունի, եւ հէնց այդ քսերոքսով էլ կեղծում է փաստաթղթերը: Վիզայի թղթի վրայ լուսանկարները փոխում են, յաճախ վիզան կարող է լինի ուզբեկի կամ ռուսի տուեալներով, երբեմն լուսանկարում լրիւ ուրիշ մարդ է: Ս.-ի վիզայում նրա լուսանկարն է, իսկ ազգանունը՝ մի ուզբեկուհու":

Տուպայի յայտնի կաւատներից է Անոյշը: Նա միջնորդ է էմիրութիւններում աշխատող հայ կաւատների եւ Հայաստանի իրաւապահ մարմինների որոշ աշխատակիցների միջեւ: Հէնց Անոյշին են հանդիպել այդ իրաւապահները էմիրութիւններ կատարած իրենց այցելութիւնների ժամանակ:

Հայ մարմնավաճառներին կարելի է բաժանել մի քանի խմբերի՝ մարմնավաճառներ, ովքեր աշխատում են կաւատների հսկողութեամբ, մարմնավաճառներ, ովքեր ինքնուրոյն են աշխատում, որովհետեւ արդէն մարել են կաւատներին ունեցած պարտքերը, մարմնավաճառներ, ովքեր ունեն մշտական յաճախորդներ: Վերջինները տեղացիների սիրուհիներն են, ովքեր չեն ուզում, որ իրենցից բացի այդ կանայք այլ յաճախորդներ ունենան:

Գիւմրեցի 23ամեայ Դ.-ն ունի ռեզիտենթ վիզա՝ երեք տարուայ: Դ.-ի քոյրը՝ Ն.-ն Քաթարից մի Արաբի՝ Ջամալի ընկերուհին է եւ նրա հետ է ապրում: Ն.-ն այլեւս չի աշխատում. Ջամալը թոյլ չի տալիս: Երկու քոյրերը ձեւակերպուած են Ջամալի օֆիսում: Ն.-ն մենեճեր է, իսկ Դ.-ն՝ հաշուապահի օգնական: Ռեզիտենթ վիզայի շնորհիւ երկուսն էլ ազատ գնում-գալիս են Հայաստան: Դ.-ն շարունակում է զբաղուել մարմնավաճառութեամբ:

Կան բազմաթիւ դէպքեր, երբ հայ կանայք ամուսնացել են տեղացիների հետ՝ դառնալով նրանց բազմաթիւ կանանցից մէկը: Այդ կանայք, կրում են ազգային տարազներ, կրօնափոխ են լինում՝ յարմարուելով իրենց "տէրերի" բարքերին:

ՇԹԱՀԱՄԱՐ

ՄՆԱՆԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆԻ ԽՈՀԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Հայ գրականութեան մէջ, անտարակոյս՝ մեծ տեղ պէտք է տանք տարեգիրքին ու տարեցոյցին, որովհետեւ անոնք բացառիկ դերք մը կը գրաւեն ժողովուրդի մշակոյթին մէջ, կերպով մը հանդիսանալով աշխարհագրիւ գաղութներու վիճակացոյցը, խօսելով անոնց պատմութեան, ներկային ու անցեալին մասին: Պրպտողը անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը քաղէ տարեգիրքէն՝ ճշգրիտ ու մեկին ու այդ պատճառաւ է որ Հայը ո՛ւր որ գացած ու բնակութիւն հաստատած, հիմնած եկեղեցիին ու դպրոցին կողքին հաստատած է նաեւ մամուլը, ուր կանոնաւոր կերպով լոյս ընծայած է իր ժամանակագրութիւնները՝ միշտ տոհմիկ բնոյթով ու տարազով՝ թէ՛ ինքզինք ծանօթացնելու համար աշխարհին եւ թէ՛ միւս կողմէ ճանչնալու համար այն շրջապատն ու միջավայրը, զոր որդեգրած է իր բնակութեան համար: Այս պատճառաւ է որ գրեթէ ամէն նորահաստատ գաղութի առաջին գործը եղած է հրատարակել իր տեղեկագիր – օրագիրը, ձայնը լսելի դարձնելու համար աշխարհին ու հաղորդ մնալով միւս երկիրներու եւ անոնց ժողովուրդներուն պատմութեան, բարքերուն ու սովորութիւններուն:

Արդարեւ, բոլոր այն երկիրներն ու ժողովուրդները, որոնք ինչ-ինչ պատճառներով բաժնուած են իրենց բնակած շրջաններէն ու նոր կենցաղավայրեր հաստատած իրենց համար, անպայման կապ հաստատած են իրարու հետ՝ լրատու գրքոյկներու միջոցաւ: Ես, մանկութեան տարիներուս անդրադարձած էի այս իրողութեան, երբ պատահաբար ձեռքս անցած էր իտալերէն գրքոյկ մը՝ "Իտալիանի նէլ մոնտօ" անունով ("Իտալացիները աշխարհի վրայ"), այն տարիներուն, երբ Իտալիա նուաճելու ձեռնարկած էր Եթովպիան եւ նոր նոր գաղութներ ստեղծելու հետամուտ էր:

Մեկնելով այդ իրողութենէն, ուղղուեցայ տարեգիրքերու եւ տարեցոյցներու բովանդակութեան, ուր բանից դուրս եկաւ որ բոլորն ալ իրականութեան մէջ հարազատ վիճակացոյցներն են իրենց ներկայացուցած գաղութներուն ու ժողովուրդներուն: Ինչպէս ամբողջ աշխարհի վրայ հրատարակուած գաղութային տարեգիրքերուն բովանդակութիւնը կը բնորոշէ նաեւ տրուած ժողովուրդին սովորութիւնները, բարքերն ու կենցաղը, տեսակ մը անոնց վիճակացոյցն ըլլալով: Բազմաթիւ Հայերու գրադարաններուն մէջ իրենց պատուոյ տեղը ունին Ամերիկահայ Տարեգիրքը, Ռումանահայ Տարեգիրքը, Յունահայ Տարեգիրքը, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնց բովանդակութիւնը կը բացատրէ նաեւ տրուած գաղութներու Հայերուն կենցաղը, ապրելակերպը եւ այլն:

Այսպէս ուշագրաւ են նաեւ տարիներու ընթացքին Պոլսոյ մէջ հրատարակուած անհամար տարեգիրքերն ու տարեցոյցներ. ինչպէս՝ Թէոդիկ, Երջանիկ, Ս. Փ. Հիւանդանոցի Տարեգիրք, Կավռօշ, Ժողովրդական Տարեգիրք – Միքխու (Միքայէլ Խուպէսէրեան), Ժողովրդական Տարեգիրք (Սահակ Մխիթարեան), Սիմոնիկին Տարեգիրքը, Եգիպտահայ Տարեգիրք, Սուրիահայ Տարեգիրք ու նման բազմաթիւ տարեգիրքեր, որոնք կը խօսին իրենց հրատարակուած շրջաններու Հայերու մշակոյթին, բարքերուն ու կենցաղին մասին: Ինչպէս կը տեսնենք, ամէն շրջանի տարեցոյց ցոլարանն է տրուած ժողովուրդին պատմութեան եւ անոր մշակոյթին ու գրականութեան, անցեալին ու պատմութեան ընթացքին արձանագրած սխրագործութիւններուն, որոնք այնքան հարազատ կերպով կը խօսին ժողովուրդի մը անցեալին մասին:

"Ակօս"

ՇԱՒԻԼ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉ ՀՈՎԻՒ

Շաբաթ Մարտ 12ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, սակաւաթիւ հասարակութեան մը առջեւ, տեղի ունեցաւ ծանօթ ծաղրանկարիչ Հովիւին (Ռոպէ Հովիւեան) նուիրուած երեկոյթը:

Բարի գալուստ մաղթելէ վերջ, կրօնական ընկերակցութեան ատենապետ, Հրաչ Հրաչեան, կարճ պատմականը ըրաւ հայ ծաղրանկարչութեան. ան յիշեց համբաւի տիրացած քանի մը անուններ ինչպէս Ալեքսանդր Սարուխանը՝ Եգիպտոս, Ջէք Տամատեանը՝ Ռումանիա, Տիրան Աճեմեանը՝ Լիբանան կամ Եարալեանը՝ Հայաստան:

Ցաւ յայտնեց նաեւ որ հայերուս մօտ, «Պանտ տեսինէ»ի աւանդութիւն չկայ եւ այդ, հակառակ գովելի փորձերու ինչպէս օրինակ 1950ական թուականներուն, Փարիզի մէջ հրատարակուող Նուպար Ցովհաննէսեանի «Արաքս» մանկա-պատանեկան թերթը որ քանի մը տարուան կեանք ունեցաւ միայն...

Այս նախաբանէն վերջ, խօսքը փոխանցուեցաւ Արա Գրիգորեանի՝ «Լտախօլ» հրատարակչական տնօրէնը, որ ներկայացուց իր կողմէ հրատարակուած Հովիւի Հայերուն նուիրուած այս երկրորդ ալպոմը. «Le Clan des IAN. Arménité d'abord» (ԵԱՆերու խմբակը. նախ եւ առաջ հայկականութիւն): Ան գնահատեց Հովիւի տարած աշխատանքը որ պարզ բայց նաեւ կծու գծագրութիւններով կը ծաղրէ հայերուս յոռի կողմերը: Նկարագրելով հատորէն քանի մը պատկերներ, Արա Գրիգորեան ըսաւ որ դժուար էր այս ասպարէզին մէջ մնալ սրամիտ առանց գռեհիկ եւ հասարակ դառնալու, ինչ որ Հովիւ յաջողած էր ընել: Արուեստագէտը, յատուկ հիմնուելով կը ներկայացնէ հայաշխարհը՝ Սփիւռք թէ Հայաստան: Իր մշակած թեմաներն են ցեղասպանութիւնը, խառն ամուսնութիւնները, ագահութիւնը, եսասիրութիւնը ու նաեւ բարոյական արժէքներու անկումը... բայց, եզրակացուց բանախօսը «նայուածքը միշտ ուղղուած դէպի յոյսերով լեցուն ապագայ մը»:

Կարդ եկած էր Հովիւին. ան վերյիշեց իր ալեկոծ կեանքէն դրուագներ. ծնած

ՍԱՆՏՐԻՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶՆԵՐԸ

«Փարիկրամ» հրատարկչութեան շարքերէն է «Մեր Փարիզը» որուն տնօրէնուհին է Ս. Կիւլպէնկեան: Տասը տարիէ ի վեր այդ շարքէն լոյս տեսած են յիսուն հատորներ որոնց ամէն մէկը կը ներկայացնէ իւրայատուկ Փարիզ մը: Գաղափարը ծնած է փարիզցիին առօրեային մէջ մայրաքաղաքը հետաքրքրութեան մասնաւոր տեսանկիւններէ ներկայացնելու նպատակէն: Այդպէս լոյս տեսած են «Փարիզը հեծանիւով», «Ո՞ւր համբուրուիլ Փարիզի մէջ», «Փարիզի մէջ պարել», «Ամէնուն իր սրճարանը», «Բնապահին Փարիզը», «Փոքրիկ փարիզցիին չորեքշաբթիները» եւ միւս հատորները:

«Մէթրօ» օրաթերթին հարցումներուն պատասխանելով Ս. Կիւլպէնկեան կ'ըսէ թէ իրենց ուզածն էր Փարիզի մասին կազապարուած հատորներուն ըրածէն տարբեր մօտեցումով մը ծանօթացնել մայրաքաղաքը: Նպատակներէն գլխաւորն է նաեւ շատ հանրամատչելի ընել հատորները: Անոնք կը ծախուին 6 եւրոյի, ինչ որ անմրցելի գին է: Ամէն մէկ գրքոյկ շուրջ վեց ամսուան աշխատանքի արդիւնք կ'ըլլայ:

Ֆրանսայի Վիէն քաղաքը, ներգաղթած 1947ին, Սիպերիա աքսոր գացած, ապա վերադարձած Ֆրանսա ուր կ'աշխատակցի բազմաթիւ թերթերու ու պարբերականներու («Լիւի», «էլլ», «Լը Հէրիսոն», «Փարի-Մաչ», «Լը Քոթիտիէն տը Փարի» ու վերջերս «Ֆրանս-Արմէնի» ամսաթերթ):

Հեղինակ շուրջ քսան հատորներու, ութէն աւելը հազար տպաքանակով, Հովիւ խոստովանեցաւ որ հայերուն նուիրուած իր առաջին ալպոմը («Լէ զ'Արմէնիէն», «Հայերը»), ակնկալուած յաջողութիւնը չէր գտած բայց, որոշած էր այդ ուղղութեամբ շարունակել եւ հաղորդեց որ մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ իր նոր աշխատանքը՝ հաճելի անակնկալ մը թէ հայ եւ թէ հրեայ ընթերցողին համար:

Հարցումներու բաժինէ մը վերջ, երեկոյթը աւարտեցաւ ալպոմին ձօնագրութեամբ եւ ընդունելութեամբ մը:

Հ. Հ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ»Ի ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Իտալիոյ Կալարաթէ քաղաքին մէջ (Միլանոյէն 40 քմ. հեռու), նախաձեռնութեամբ Տոքթ. Անդրանիկ Պալեանի, որ բաւական դժուարութեամբ ձեռք ձգած էր քաղաքապետարանին արտօնութիւնը, տեղի ունեցաւ հայ մշակոյթի փառատօն մը 15 օրերու տեւողութեամբ: Բացումը կատարուած էր քաղաքապետարանին մէջ, մամլոյ ասուլիսով մը, որուն պիտի յաջորդէին նկարչական քանի մը ցուցահանդէսներ նուիրուած հայկական ճարտարապետութեան, Ցեղասպանութեան եւ այլ կարեւոր ազգային նիւթերու: Յաջորդաբար տեղի պիտի ունենային հայ երաժշտութեան, գրականութեան, պատմութեան եւ գեղարուեստի օրեր:

Մարտ 13ը յատկացուած ըլլալով հայ երաժշտութեան, Տոքթ. Պալեան պատշաճ համարած էր հրաւիրել Նիսի "Սայաթ – Նովա" երգչախումբը, որ զանազան առիթներով համերգներ տուած է արդէն Միլանոյի եւ Ճենովայի մէջ:

Համերգը տեղի ունեցաւ Նուովօ Թէաթրոյի մէջ: Միլանոյէն հայ երաժշտասէրներ եկած էին ունկնդրելու երգչախումբը, սակայն ներկաներուն մեծամասնութիւնը Իտալացիներ էին:

Յայտագիրը կ'ընդգրկէր երեք եկեղեցական երգեր Եկմալեանէն ու Կոմիտասէն, որոնց կը յաջորդէին դասական ու ժողովրդական փունջ մը երգեր, Կարա Մուրզայէն, Պարթեւեանէն, Ալթունեանէն ու Տիգրանեանէն:

Փայլեցան խումբին մենակատարները՝ Տիկին Տ. Կոկէ, ՊՊ. Ն. Տէր Մինասեան եւ Մ. Գոնդէ. իսկ երկար ծափահարութիւններ խլեց, ինչպէս միշտ, Տիկին Անի Երըմագեան–Գոնդէ "Անոյշ"ի դերին բարձրորակ մեկնաբանութեամբ: Գնահատելի էր Տիկին Ժիւլիէթ Երըմագեանի դաշնակի ընկերակցութիւնը: Իսկ խմբավար Պ. Խաչիկ Երըմագեան բազում շնորհաւորութիւններու կողքին, ստացաւ յաջորդ երգահանդէսի մը առաջարկը Միլանոյի մէջ:

Մեր երկիրը փոքր է ու ժողովուրդներու մեծամասնութեան անծանօթ մնացած. նման ձեռնարկներ կ'անդրադարձնեն թէ մեր մշակոյթը յարմարագոյն միջոցն է մեզ դուրս բերելու անդիտացումի շրջանակէն:

ԼԵՆԱ ԶՈՒԼԱՔԵԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Գէորգեան Երեցական եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 5ին համերգ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի դեսպանութեան 10ամեակին եւ կազմակերպութեամբ հայկական ազգային, եկեղեցական եւ կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւններուն: Ներկայ եղած են շուրջ 800 հոգի: Բացումը կատարած է Հայ ակումբի ատենապետ՝ Վահրամ Փիրջինեան. ապա սկսած է գեղարուեստական յայտագիրը: Բեմ հրաւիրուած եւ խօսք առած է դեսպանը՝ Արա Պապեան, որ շեշտած է ի մէջ այլոց.- «10 տարի առաջ, այս լայնարձակ երկրի մը փոքր անկիւնը, յանձին Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատան, դարձաւ մեր պետականութեան մարմնացումը, մեր անկախութեան նուիրականացած դրսեւորումն ու նրա հաւաստումը: Դեսպանութիւնների առկայութիւնը յոյժ կարեւոր երեւոյթ է, շատ աւելի կարեւոր, քան այսօր ըմբռնում կամ ուզում են ըմբռնել շատերը: Դեսպանութիւնը, ազգային, կրօնական կամ համայնքային չարան-չարան հաստատութիւններից հերթական չէ: Իր կարեւորութեամբ ու նշանակութեամբ անկրկնելի եւ անփոխարինելի է»: Իր ելոյթի աւարտին, Արա Պապեան, դեսպանութեան կողմէ, Հայաստանի ոսկեայ խորհրդանշանով պատուած է ձեռնարկին հովանաւոր նուիրատուները: Յայտագրի Բ. մասին, հայ արուեստագէտները ներկայացուցած են հայ եւ օտար դասական երաժշտութեան կտորներ: Նոյն ձեռնարկը տեղի ունեցած է նաեւ Մոնրէալ Մարտ 6ին: Բացումը կատարած է Թամար Փօլատեան: Ներկայացուած է երաժշտական գեղարուեստական յայտագիր մը եւ խօսք առած է Արա Պապեան:

Livres reçus

SUBLIME AMOUR
(Roman)

SOPHIE FONTANEL

Robert Laffont, Paris 2005

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Զորս օրէ ի վեր բանտարկուած էի երբ իրիկուն մը ոստիկան մը եկաւ ձեռքը քարտ փօսթալ մը բռնած:

– Հոս հայերէն գիտցող կա՞յ, հարցուց:

Զիս ցոյց տուին:

– Կարդա՛ սա ու թարգմանէ, ըսաւ պատկերազարդ քարտ փօսթալ մը երկարելով ինծի:

– Բայց չըլլայ որ սխալ թարգմանես, եռքը գլխուդ փորձանք կուգայ:

Քարտ փօսթալին պատկերը ճանչցայ, Փայլակ Գոլանճեանն էր զինուորականի տարազով, քարտը Էնկիւրիւէն կուգար եւ ուղղուած էր Սեպուհ Ակունիի, պարունակութիւնը բոլորովին անվնաս էր: Թարգմանեցի բառ առ բառ:

Այդ քարտը կը յայտնէր թէ Սեպուհ Ակունին ալ ձերբակալուած էր եւ վրան խուզարկած ատեննին գտած էին այդ նամակը:

Հետեւեալ առտու կանուխ մեր բանտին դուռը բացուեցաւ եւ Թիմուր էֆ. երեւցաւ:

Թիմուր էֆ. սէվքիաթի պետն էր:

– Ժամանակ թերթին խմբագիր Երուանդ Օտեան, գոչեց:

– Ես եմ, պատասխանեցի:

– Զորս հարիւր յիսուն ղրշ. պիտի վճարես:

- Ինչո՞ւ համար:

- Ճանապարհածախս... վաղը առտու ճամբայ պիտի ելլես, դրամը պատրաստէ՛ եւ եթէ ուրիշ պատրաստութիւններ ալ ունիս՝ ըրէ՛:

- Բայց իմ քովս այդչափ դրամ չունիմ, առարկեցի, հազիւ 120 ղրշ. կայ գրպանս:

- Ատիկա իմ գիտնալիք բանս չէ: Մինչեւ իրիկուն քեզի պայմանաժամ 450 ղրշ. ճարելու համար:

- Այն ատեն թոյլ տուէք որ ոստիկանի մը հետ դուրս ելլեմ ու դրամ ճարեմ:

- Անկարելի է:

- Գոնէ հոս մօտը մինչեւ Ժամանակի խմբագրատունը երթամ, հինգ վայրկեանի խնդիր է:

- Անկարելի է, բացարձակապէս անկարելի, ոտքդ այս սենեակէն դուրս չես կրնար նետել:

- Գոնէ թոյլ տուէք որ մէկու մը հետ թուղթ մը ղրկեմ խմբագրատուն:

- Այդ ալ չըլլար...

Եւ Թիմուր էֆէնտի մեկնեցաւ:

Այսպէս ուրեմն հարցաքննուելու, ապա արձակուելու յոյսը կորած էր: Հիմա հարկ էր մինչեւ իրիկուն ճամբու ծախքը հայթայթել:

Բայց ինչպէ՞ս:

Խորհուրդ հարցուցի յոյն վարդապետին:

- Գնա՛ զօմիսէրը տես եւ խնդիրքդ բացատրէ՛, թերեւս ինք հրաման տայ դուրս ելլելու կամ գոնէ մարդ մը ղրկելու:

Պահապան ոստիկանին ըսի որ կ'ուզէի զօմիսէրը տեսնել խիստ կարեւոր խնդիրի մը համար: Վարդապետին միջամտութեամբը ոստիկանը բարեհաճեցաւ երթալ զօմիսէրին քով:

Քիչ յետոյ վերադարձաւ եւ ըսաւ.

- Զօմիսէրը հոս պիտի գայ կրնաս հետը խօսիլ:

Արդարեւ զօմիսէրը սովորութիւն ունէր օրը անգամ մը այցելելու մեր բանտը: Ժամ մը յետոյ եկաւ: Խնդիրս բացատրեցի իրեն:

- Չես կրնար դուրս ելլել, ո՛չ ալ թուղթ գրել ու ղրկել:

- Թոյլ տուէք որ թէլէֆոն ընեմ խմբագրատուն:

- Այդ ալ կարելի չէ:

- Ուրեմն դուք թէլէֆոն ըրէք եւ ըսէք որ ինծի դրամ հասցնեն:

- Ատիկա մեր գործը չէ:

- Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ:

- Երկար ըրիր, ըսաւ զօմիսէրը եւ կռնակը դարձնելով մեկնեցաւ:

- Դուն ինչ որ պիտի գրես գրէ՝ ու թուղթը ինծի տուր, ես իր տեղը հասցնեմ, ըսաւ յոյն վարդապետը:

Անմիջապէս թղթի կտորի մը վրայ երկտող մը գրեցի Սարգիս էֆէնտիին եւ Գոնիա երթալս յայտնելով՝ տասը ոսկի ուզեցի:

Վարդապետը արճճին ձեռքով թուղթս ղրկեց:

Մարդը քիչ ետքը վերադարձաւ.

-Տպարանը գոց էր, մարդ չի կար, ըսելով:

Յետոյ հասկցայ որ ապուշը փոխանակ Ժամանակի՝ Բիւզանդիոնի խմբագրատունը գացած էր թերեւս զայն աւելի մօտիկ գտնելով:

Իրիկուն կ'ըլլար եւ դեռ բան մը չէի կրցած ընել:

Ուշ ատեն Թիմուր էֆէնտի եկաւ:

- Ի՞նչ ըրիր, դրամը գտա՞ր, հարցուց:

- Ո՛չ, էֆէնտի:

- Ուրեմն մինչեւ Իզմիթ շոգեկառքով կ'երթաս, անկէ անդին կը քալես...

- Մինչեւ ո՞ւր:

- Մինչեւ Գոնիա, պատասխանեց Թիմուր էֆէնտի:

- Քանի՞ օր կը տեւէ:

- Քառասուն օր:

- Աման Թիմուր էֆէնտի, ճար մը մտածէ, ինծի սա փորձանքէն ազատէ...

- Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, ես գրպանէ՞ս վճարեմ 450 ղրուշը:

- Բայց ես ի՞նչ կրնամ ընել, քովս դրամ չունիմ, դուրսէն դրամ բերել տալու համար ինծի թոյլտուութիւն չէք ըներ... խմբագրատունը հոս մօտն է, մէկը ղրկեցէք եւ իմաց տուէք:

Յոյն վարդապետն ալ միջամտեց.

- Կ'աղաչեմ Թիմուր էֆէնտի դուք եթէ ուզէք բան մը կրնաք ընել:

- Մարդ ղրկել չըլլար, բայց թէլէֆոն կ'ընեմ ձեր խաթերը համար:

- Շնորհակալ եմ:

- Հետս եկուր տեսնեմ, ըսաւ ինծի դառնալով:

Միասին դուրս ելանք ու գացինք սենեակ մը ուր թէլէֆոն կար:

(Շար. 22)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ISSY

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL, **le dimanche 3 avril à 14h30** dans la salle «Nourhan Frenghian» de l'Eglise arménienne 6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux

Venez jouer en famille.

Nombreux lots à gagner.

L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»

Le samedi 2 avril à 20 heures 30 à la Maison de la CBAF 17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan

Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE

du 28 avril au 5 mai

Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian, la Section «**Archaiouys Tathéossian**» de Paris organise un circuit **du 7 au 14 mai en Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.

Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.

Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

(Շար. Ա. էջէն)

խորագիրն է .- "Սէնթ Հերմէնի ասպետը" : 900 էջերէ կը բաղկանայ եւ լոյս պիտի տեսնէ Ցունիսին : Ըստ մասնագէտներու գլխաւոր գործն է Ա. Տիմայի եւ վերջինը : Չէր կրցած վերջացնել : Շուրջ տասը տարի աշխատած է կարգի դնելու համար թերթօնը, որ լոյս տեսած էր "Մոնիթէօր Իւնիվէրսէլ"ի մէջ :

ՃԷՆՈՎԱՅԻ արքեպիսկոպոսը՝ ծիրանաւոր Թարչիզիօ Պեռթոնէ, որոշ յապաղումով հրահանգած է՝ "Մի կարդաք եւ մի գնէք Տա Վինչի Գոտը" : Գիրքը լոյս տեսած է երկու տարի առաջ Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հիմերը, բայց արդէն քսան միլիոն օրինակ ծախուած է եւ 44 լեզուներու թարգմանուած : Բարձրացած աղմուկին պատճառաւ կարդինալ Պեռթոնէ արտայայտուած է, մինչ Վատիկան նման պարագաներու կը նախընտրէ լռել, հարցը թողլով պատմաբաններուն : Վատիկան գիտակից է որ ԱՄՆ-ու մէջ ծագած բանավէճը կրցած է նպաստել հրատարակիչին ակնկալութեան, գիրքին վաճառքը աւելցնելով : Անցեալին, հեղինակը՝ Տան Պրաուն այլ վէպ մըն ալ գրած էր՝ "Հրեշտակ եւ սատանայ" (որու 750.000 օրինակները սպառած են Իտալիա) եւ անոր դէմ ալ խօսած է կարդինալը, ճշդելով թէ ի՛ր անունով կը խօսի եւ ոչ՝ Վատիկանի : Նիւթը կը վերաբերի սպաննուած պապի մը եւ անոր յաջորդող ողբերգական ծողովին :

"ԱԿՆ" ՀԱՄՈՅԹԸ
FRANCE - CULTURE-ին

Զատիկի առաւօտը, Մարտ 27, Կիրակի, ժամը 8ին :

www.akn-chant.org

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Օր. Անի Սիւրահեան 50 Եւրօ, Պ. Լուսաւոր Մուրատեան 170, Տիկին Սոնիա Ամարիկլիօ 50, Պ. Արման Օհանեան 105,61, Օր. Փերուզ Ճիւանեան 50, Օր. Մաթոսեան 15, Տիկին Պագգալեան 20, Տէր եւ Տիկին Արամ Անտրէ Գրիգորեան 300, Տիկին Անտրէ Մանուկեան 40, Մամբրէ Սանտալճեան 100, Պ. Ժան Տավէսեան 30, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ակոբօղլու 30, Տիկին Աննա Քալայճեան 10, Տիկին Եղիզապէթ Աֆանասեանց 20, Տիկին Մ. Վարդանեան-Նաանեան 40, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան 50, Պ. Գլոտ Քէչիչեան 200, Տէր եւ Տիկին Արման Տէր Սահակեան 40, Պ. Վարդգէս Փափազեան 40, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ցովնանեան 150, Տիկին Սիրանոյշ Քիլիճեան 20, Պ. Լուսաւոր Տէր 230, Տէր եւ Տիկին Քրիսթին Օսպէր 25, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փեհլիվան 10, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փեհլիվան-Մարիուս 10, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 120, Պ. Սարգիս Բագրատ 5, Տիկին Սոնիա Մելքոնեան 30, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նազդաշեան 45, Տիկին Նատիա Էրքէչ 30 :

(Շար.)

Saberatours
Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
Hiver en Arménie
550€*
Avion Vols Directs
+7 nuits Hôtels★★★★
+Petit Déjeuner Buffet
+Transferts
Aéroport
Hôtel
Aéroport
EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE
Armavia
Արմավիա
SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com
Studio VICKEN

ԶԱՏԻԿ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԵՒ
ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28. Բ. Օր Զատկի
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ կը կատարուի "Վասն համօրէն ննջեցելոց" :
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.15ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին :
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին :
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս "Կոմիտաս" երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին :
Պատարագ՝ ժամը 9.45ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի
մասնակցութեամբ "Սահակ - Մեսրոպ" երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 27.
ԶԱՏԻԿ
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 11ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 28.
ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11ին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :
Les Arméniens devant les Grandes Puissances — Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 — le 8 avril à 20 heures 30 «Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Aménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)

«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»

d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond
SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 30
MERCREDI
30 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20 €
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

80ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.167 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 80e ANNEE — N° 21.167

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՏԻԿԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ՊԱՊԻՆ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲԱՆ

Կարելի է անվտանգ ըսել թէ Յովհաննէս–Պօղոս Բ. Աւագ Ուրբաթէն Զատիկ խնկական խաչի ճամբայ մը ապրեցաւ եւ իր երեւումը կրնայ ցաւ պատճառել բայց նաեւ պատճառ է հարցումներու: Ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կայ նման պատկեր մը ներկայացնելու անձի մը, որ կը վարէ (եթէ կրնայ) Ընդհանրական Եկեղեցին: Կանոնական օրէնսդրութեան համաձայն, միայն ինք, Պապը, կրնայ որոշել թէ ի վիճակի՞ է շարունակելու իր պաշտօնը, բայց եւ այնպէս, այն տպաւորութիւնը կայ որ որոշ շրջապատ մը կը պնդէ որ տեղի չտայ եւ համակերպի ցաւալի պատկեր մը պարզելու, յանձն առնելով իսկ ծիծաղելի կացութիւն մը ստեղծել: Աւագ Ուրբաթ, Պապը նկարահանուած էր կռնակէն, երբ հեռատեսիլէն կը հետեւէր խաչի ճամբուն սփռումին, իսկ Կիրակի առաւօտ ալ աւելի ողբալի պատկեր մըն է որ պարզուեցաւ: Կ'ըսուէր թէ օրերէ ի վեր փորձեր կ'ընէր որպէսզի կարենար գոնէ Ուրպի էթ Օրպի օրհնութիւնը տալ եւ այդ նպատակաւ ալ երեւցաւ պատուհանին, բայց տառապանքը չկարենալով պարտկել չկրցաւ մէկ բառ իսկ արտասանել: Զանաց հետեւիլ կարդինալ Սոտանոյի խօսքերուն, որ խուսափեցաւ հոգեւոր ճառէ մը, այլ գոհացաւ Ուրպի էթ Օրպի օրհնութիւնը տալով:

Ուրեմն, հարցումը պարզ է. ինչո՞ւ այս յարատեւ ճիգերը այս անտեղի ցուցադրութեան համար, նոյնքան անհանդուրժելի՝ հաւատացեալին եւ անհաւատին համար. Ցանցանքը կը վերագրուի "Լեհերու ակումբին", որ կը շրջապատէ զինքը եւ կ'ըսուի թէ միայն իրենք կրնան մօտենալ եւ թելադրութիւններ ընել Պապին, որ այդ խմբակէն զատ միայն ծիրանաւոր Ռացինկերը կ'ընդունի: Ամէն պարագայի մէջ, Պապը ինք իսկ, եթէ գիտակից է, պարտի խուսափիլ այս ցուցադրութիւններէն, որոնք ոչինչով կը նպաստեն իրեն եւ Եկեղեցիին: Ընդհակառակն, առիթ կու տան մամուլի բազմաթիւ անպատեհ ծաղրանկարներու, որոնք անխուսափելի դարձած են:

Զատիկը տօնուեցաւ ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին մէջ, բայց միշտ ուրախութեամբ չէր: Ֆիկարօ (Մարտ 28) կը գրէ.– "Լիբանանի մէջ, թակարդ կառքի մը պայթումէն ետք, Շաբաթ օր քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, նախագահ Էմիլ Լահուտ, սուրբմէջ մահմետական սիւննի, հանդարտութեան ի շահ, ներկայ եղաւ Զատկուան պատարագին, զոր մատոյց մարոնի պատրիարքը, ծիրանաւոր Նասրալլահ Սֆէյր": Ի դէպ, որքան գիտենք, ըստ լիբանանեան Սահմանադրութեան, Հանրապետութեան նախագահը –Էմիլ Լահուտ այս պարագային– մարոնի քրիստոնեայ է եւ վարչապետն է որ սիւննի մահմետական է:

Անգլիոյ մէջ, Գանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը դատապարտած է ինչ որ, ըստ իրեն արեւմտեան ընկերութեան ցաւերն են: "Ժամանակակից մեր մշակոյթին կարեւոր մէկ մասը մերժողական զգացում մը ունի ժամանակին սահմաններուն եւ անցումին հանդէպ, վախը, նոյնիսկ զարշանքը ծերութեան հանդէպ": Ռուսաստանի Ալեքսիս Պատրիարքը բարեկամական նամակ մը ղրկած է Պապին, առողջութեան մաղթանքներով, շնորհաւորած է նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ.ի եւ Անգլիոյ Արքեպիսկոպոսին Զատիկը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 27/29)

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի նախագահը Երեւան երկօրեայ այցին գլուխ–գլխի հանդիպում ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Հանդիպումէն ետք ան յայտնած է թէ քննարկած են Ղարաբաղի հարցը: "Մենք մեր բոլոր գործընկերներով ամէն կերպ կը նպաստենք այդ հակամարտութեան կարգաւորումին" ըսած է ան, յոյս յայտնելով որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի ու Ատրպէյճանի նախագահներուն հանդիպումը եւ բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Վլ. Պուտին առաջին անգամ ըլլալով գացած է Էջմիածին ուր զինքը ընդունած է Գարեգին Բ.:

ԱՐԱԲ ՑԵՂԱՊԵՏԵՐՈՒ ԱՅՑԸ

Սուրիայէն խումբ մը արաբ ցեղապետեր Երեւան այցի գացած են, Ցեղասպանութեան 90ամեակի շրջանակին մէջ: Մարտ 28ին անոնք ընդունուած են նախարար Վ. Օսկանեանի կողմէ որ շնորհակալութեան արտայայտութիւններով յիշած է արաբ ժողովուրդին 1915ի վերապրողներուն տուած ապաստանը, նեցուկը, անոնց շնորհիւ հազարաւոր կեանքերու փրկութիւնը:

Ցեղապետերը ծանրացած են Հայաստանի ու Սուրիոյ գործակցութեան առաւել զարգացումին վրայ. շեշտած են յատկապէս միջազգային կազմակերպութիւններու շրջանակին մէջ երկու երկիրներու գործակցութեան կարեւորութիւնը:

ԿԱՐՍ – ԳԻՒՄՐԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի Փոխադրութեան նախարարը որ նաեւ հայ-ռուս տնտեսական գործակցութեան միջկառավարական յանձնաժողովի նախագահն է, Ի. Լեւիտին, յայտնած է թէ Մոսկուա կը քննէ Կարս – Գիւմրի երկաթուղիին վարձակալութեան հարցը: Նպատակը ներկայիս չգործածուող այդ երկաթուղին վարձքի ճամբով վերստին գործածութեան դնելն է, մանաւանդ որ Կարս – Ախալքալաք երկաթուղիին կառուցումէն աւելի աժանի ապրանք կ'ըլլայ այդ կարգադրութիւնը: Ռուս նախարարը աւելցուցած է թէ ներկայիս այդ մասին թրքական կողմին հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին. դրական արդիւնքի պարագային փոխադրութեան ծաւալներն ալ կը մեծնան եւ նոր աշխատատեղիներ կը ստեղծուին ըստ նոյն աղբիւրին: Ի. Լեւիտին խնդրին առընչութեամբ թելադրած է "մէկ կողմ դնել քաղաքականութիւնը եւ հարցը դիտել տնտեսական տեսանկիւնէն":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ–ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ասիոյ մէջ, նոր երկրաշարժ մը պատահած է Մարտ 28ին, 8,7 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի աստիճանաչափին վրայ, մեծ խուճապ պատճառելով: Ցնցումները կեդրոնացած են Սումաթրայի, Փետանկի եւ Մետանի միջեւ գտնուող գօտիի մը վրայ, տեղական ժամով 23.15ին եւ տեւած են մօտ երեք վայրկեան: Ամէնէն մեծ վախը այն էր որ, նման Դեկտ. 26ին, ցունամի կը հետեւի, բայց յետագայ ժամերը որոշ ապահովութիւն մը տուած են այդ ուղղութեամբ: Կարելի չէր զոհերու թիւը ճշդել: Առաջին լուրերու համաձայն 300 մեռեալ կար, բայց հաւանական կը նկատուէր որ հազարաւոր մեռեալներ ըլլան Նիաս կղզիին մէջ, որ բոլորովին կղզիացած է, այսինքն Մարտ 29ին, կարելի չէր որեւէ կապ հաստատել: Շրջանին մէջ հազարաւոր տուներ քարուքանդ եղած են, բնակիչներ խուճապի մատնուած հոս–հոն վազած են, միշտ ցունամիի վախով:

ԺԱԳ ՇԻՐԱՔ եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Ճափոն (Մարտ 26–29) եւ այդ առթիւ ոչ միայն բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցաւ, այլեւ ինչ որ սովորու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ՓՈԽԱՐԷՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԱՐԻ՞ՍԽ

Թուրք մամուլը շաբաթավերջին արձագանգ եղած էր Անգարայի մէջ շրջող շըշուկներու, ըստ որոնց Թուրք իշխանութիւնները հետամուտ են Ինճիրլիքի ամերիկեան զինուորական խարիսխին լայն չափով գործածութիւնը արտօնելու փոխարէն Ցեղասպանութեան մարզին մէջ ապահովութիւն ստանալու Ուաշինկթընէն: Այլ խօսքով՝ խարիսխը Իրաքի եւ Աֆղանիստանի գործողութիւններուն համար աւելի լայնօրէն կարելի պիտի ըլլայ գործածել, սակայն փոխարէն ԱՄՆ պէտք է խոստանայ որ Ապրիլ 24ի առթիւ Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը Գոնկրէսին մէջ պիտի խոչընդոտուի: Թրքական իշխանութիւնները, ըստ նոյն աղբիւրին, այս ապահովութեան փոխարէն կը պատրաստուին Ապրիլ 24ի մօտ թուականի մը յայտարարել թէ Ինճիրլիքի գործածութեան վրայ դրուած սահմանափակումը կը վերցնեն:

Առկէ զատ Անգարա ԱՄՆ-ու մէջ հայկական նախաձեռնութիւններուն արգելք ըլլալու մտադրութեամբ կը ծրագրէ հայկական լոպիին դէմ գործի մղել հրէականը:

Ի. ԱԼԻԵՒԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ատրպէյճանի նախագահը իշխանութեան գլուխ գտնուող Նոր Ատրպէյճան կուսակցութեան Գ. համագումարին ելոյթին մէջ անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին: Ըսած է թէ եթէ Փրակեան հոլովոյթին ընթացող բանակցութիւնները արդիւնք չըտան, այլեւս անիմաստ կ'ըլլայ բանակցութիւնները շարունակել: Պնդած է փուլային կարգաւորման տեսակէտին վրայ, յոյս յայտնելով որ կողմերը կը համաձայնին: Հակառակ պարագային իրենք պարտաւոր կ'ըլլան իրենց քաղաքական մօտեցումները վերաքննելու: "Մենք պատերազմ չենք ուզեր, ապագայի հոյակապ հեռանկարներ ունինք, բայց պարզ է որ ներկայի անորոշ կացութիւնը երկար ատեն չի կրնար շարունակուիլ" ըսած է ան:

ԼՂՀ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԶԱՒԱԿԸ

Մարտունի շրջանին Վարանդա գիւղէն Ալինա Սեւանեան վերջերս ծնունդ տուած է իր տասներորդ զաւկին: Ընկերային ապահովութեան նախարարութենէն յայտնած են թէ յատուկ ծրագրի համաձայն Արցախբանկի մասնաճիւղին մէջ երախային անունով երեք հազար տոլարի հաշիւ կը բացուի, մօրն ալ պետութեան կողմէ հինգ հազար տոլարի յատկացում կ'ըլլայ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(29 mars)

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԿԻՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵՆԱՏԷՐՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ֆիկառոյի մէջ (Մարտ 29) Լօռ Մանտըվիլ վերոնշեալ խորագրին տակ կ'անդրադառնայ կարգ մը հանրապետութիւններու, որոնց կարգին Հայաստանի եւ կը գրէ.– "Ատրպէյճանի մեծ հակառակորդ, որու հետ կը ճակատի Ղարաբաղի «սառած» հակամարտութեան համար, հայկական իշխանութիւնը դիւրաբեկ դարձած է այդ հարցը լուծելու իր անկարողութեամբ: Իր նախագահը, Ռոպէր Քոչարեան ղարաբաղեան ծագումով բազէ, չվարանեցաւ քուէներու զանգուածային զեղծարարութեան դիմելու: Ընդդիմութիւնը տկար է, բայց, Քոչարեանի ձախողութիւնը Ղարաբաղի մասին եւ տնտեսական անկումը զարկ կու տան դժգոհութեան: Արտագաղթը զանգուածային է: Ձայներ կը բարձրանան խնդրայարոյց ընելու համար Մոսկուայի հետ սերտ զինակցութիւնը, ի նպաստ դէպի Արեւմուտք հակումի մը: Վրաստանի օրինակը, դրացի երկիր, կատաղի վիճարկումներու ծնունդ կու տայ":

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ Ատրպէյճանի, Ղազախստանի, Ուզպեկիստանի, Թիւրքմէնիստանի, Տաճիկիստանի, Բելառուսիոյ եւ Ռուսաստանի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ 2006 ԶՏՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Շաբաթ, Մարտ 26ին, իր դաշտին վրայ Հայաստան 1ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Անտորայի: Հայաստանի կէտերը նշանակեցին Յակոբեան 32րդ եւ Խաչատրեան 83րդ վայրկեաններուն: Այս նոյն, Ա. խումբին մէջ, նոյն օրը Ռումանիա 0 – 2 պարտուեցաւ Հոլանտայէն, Չեխիա 4 – 3 յաղթեց Ֆինլանտայի:

Դասաւորման գլուխն է Հոլանտա 13 կէտով, կը յաջորդեն Չեխիա (12), Ռումանիա (10),, Ֆինլանտա (9), Մակեդոնիա (5), Հայաստան (4) եւ Անտորա (4):

Հայաստանի յաջորդ մրցումը Հոլանտայի դէմ է, Մարտ 30ին: Ապա, Յունիս 4ին՝ Հայաստան – Մակեդոնիա, Յունիս 8ին՝ Ռումանիա – Հայաստան, Սեպտեմբեր 3ին Հայաստան – Հոլանտա, Սեպտեմբեր 7ին՝ Չեխիա – Հայաստան, Հոկտեմբեր 12ին՝ Անտորա – Հայաստան:

Բ. խումբին մէջ, Վրաստան պարտուած է Յունաստանէ (1 – 3), Դանիա յաղթած է Ղազախստանի (3 – 0), Թուրքիա յաղթած է Ալպանիոյ (2 – 0): Դասաւորումը կը գլխաւորէ Ուկրանիա 14 կէտով: Թուրքիա չորրորդ դիրքի վրայ է 9 կէտով:

Զ. խումբին մէջ, Լեհաստան 8 – 0 յաղթած է Ատրպէյճանի: Դասաւորման գլուխն է Անգլիա 13 կէտով, վերջինն է Ատրպէյճան 2 կէտով:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, Դ. խումբին մէջ, իր դաշտին վրայ 0 – 0 արդիւնքի մը հասաւ Զուիցերիոյ հետ: Դասաւորման գլուխն է Իրլանտա 9 կէտով, կը յաջորդէ Ֆրանսա նոյնքան կէտերով: Կը յաջորդեն Իսրայէլ, Զուիցերիա, Կիպրոս եւ Ֆերոյէ կղզիները:

Չորեքշաբթի օր, Ֆրանսա պարտի յաղթել Իսրայէլի:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ Ե՞ՐԲ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ

Բոլոր այն ընթերցողները, որոնք համակարգիչ ունին, իրենց անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն կամ իտալերէն գրութիւնները, օրինակ, կրնան դիւրութեամբ շարադրել: Նոյնքան դիւրութեամբ կրնան իրենց ուզած որոնումը կատարել Համացանցի վրայ եւ լատինական այբուբենով որեւէ կայքէջ կարդալ: Միեւնոյն դիւրութեամբ կրնան իրարու նամակ գրել կամ արխիւներ ղրկել, առանց վախնալու, որ դիմացինը կարդալու դժուարութիւններ պիտի ունենայ: Ուինտոզ կամ Մաքինթոշ համակարգեր ունենալը ո՛չ մէկ տարբերութիւն կը ստեղծէ:

Հայաշխարհի մէջ յուսահատական երեւոյթներու առատութիւնը կրնայ բացատրել բոլոր ճաշակները: Վերջին տարիներու արհեստագիտական յեղափոխութիւնը անոնց աւելցուցած է մեսրոպատառ հայերէն գրելու եւ կարդալու չարչարանքը:

Տողերս գրողը տան մէջ Ուինտոզ կը գործածէ, իսկ գործին մէջ՝ Մաքինթոշ: Սակայն, եթէ պէտք ունենամ գործ մը տունը շարունակելու, անիմաստ է: Եթէ տան տպիչս խանգարուի, գործին մէջ չեմ կրնար տպել:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ զոյգ համակարգերուն միջեւ որեւէ հայատառ պիտանի «փոխանակելիութիւն» անկարելի է, համատեղելի (գոմբաթիպլ) տառատեսակ չկայ: Մեզի ծանօթ միակը Արասան/Նամակն է, որ դժբախտաբար թէ՛ ստեղնաշարային եւ թէ տպագրական որակի անլուծելի հարցեր ունի: Միւս կողմէ, միջազգային որեւէ վաւերացում չունի, ուստի զայն գործածելը հեռանկարէ զուրկ է. հայերէն կայքէջերը այդ տառատեսակով կառուցուած չեն:

Եթէ նկատի ունենանք, որ աշխարհի համակարգիչներուն մօտաւորապէս 80-85 առ հարիւրը Ուինտոզ կը գործածէ, կը նշանակէ, որ զայն չգործածող հայախօս անձեր աշխարհէն կտրուած են:

Քանի որ գործիս մէջ Համացանցի կապ ունիմ, տան մէջ նոյնը ունենալը աւելորդ կը սեպեմ: Գործէն դուրս, հանրային որեւէ գրադարանի մէջ կրնամ կապուիլ Համացանցին: Ուրեմն, ինչպէ՞ս կը թղթակցիմ ուրիշ անձի մը հետ: Երկու ճանապարհ ունիմ:

Առաջինը լատինատառ նամակներ գրելն է (մեղա՜յ, մեղա՜յ Արագատին...): Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ցարդ անկարելի է Մաքինթոշի վրայ յարմարցնել, օրինակ, Հայաստանեան տառատեսակներու ծրագրաշարը (Kdwin) եւ համապատասխան տառատեսակները (ARMSCII): Իսկ եթէ անոնց վրայ կը ծանրանամ, պատճառը այն է, որ ARMSCII նշանագիրները անոնք են, որոնք միջազգային վաւերացում ունին եւ օր մը ի վերջոյ պէտք է միջազգային լիակատար շրջանառութեան մէջ մտնեն՝ Microsoft ընկերութեան ճանապարհով (Microsoftը թէ՛ Ուինտոզի եւ թէ Մաքինթոշի համակարգը հայթայթողն է):

Երբ կ'ուզեմ ձեռք քաշել լատինատառ նամակներ գրելէ, ստիպուած եմ տունը նամակ գրելու, սալիկի (floppy disc) մը վրայ արձանագրելու, զայն գործի տանելու եւ նամակի մը առկցելու, քանի որ, բարեբախտաբար, թէ՛ Ուինտոզի եւ թէ Մաքինթոշի Word ծրագրաշարը նոյնական են: Պատասխանը գործին մէջ առկըցումով կը ստանամ, սալիկի մը վրայ կ'արձանագրեմ, տուն կը տանիմ եւ համակարգիչիս վրայ կը կարդամ: Եւ այսպէս շարունակաբար...:

Կրնաք երեւակայել, թէ որքա՜ն անգործնական է այս մեթոտը, երբ պէտք է վայրկեանապէս հակադարձեմ լուրի մը, դիմումի մը կամ գործի մը խնդրանքին: Պէտք է մէկ օր սպասեմ, իսկ եթէ այդ գիշեր որեւէ պատճառով կարելի չեղաւ աշխատիլ, երկու օր, եւ այսպէս շարունակաբար...:

Հայերէն ինչպէ՞ս կը կարդամ Համացանցի վրայ: Internet Explorer կոչուած ցանցախոյզը (browser) հայաստանեան տառերը չ'ընդունիր Մաքինթոշի վրայ: Բայց Safari կամ Omniweb ցանցախոյզերը կ'ընդունին զանոնք, ինչպէս եւ, օրինակ, «Մարմարա» օրաթերթի տառերը, որոնք առանձնայատուկ են եւ նոյնքան անհեռանկարային, որքան Նամակ/Արասան տառատեսակները: Ուրեմն, Safari-ով կը կարդամ, բայց ո՛չ կրնամ տպել եւ ո՛չ ալ Microsoft Wordի վրայ փոխանցել, սալիկիս վրայ արձանագրելու համար, օրինակ, այս յօդուածին համար անհրաժեշտ նիւթը: Այս պարագային, ստիպուած էի Adobe Acrobat ծրագրաշարով պահել իբրեւ անփոփոխելի արխիւ (.pdf), սալիկին վրայ արձանագրել եւ տուն տանիլ՝ գործս շարունակելու համար: Տան մէջ կրնայի այդ արխիւը ընդօրինակել ու փակցնել որպէս Wordի արխիւ եւ, փոխանակ վերստին շարելու քաղուածք մը, պարզապէս ներմուծել (տուեալ պարագային, խորհրդահայ ուղղագրութիւնը փոխելով) գրութեանս մէջ:

Ընթերցողը, հոս հասնելէ ետք, հաւանաբար գլխ պիտի սաստէ ու առաջարկէ, որ շատախօսութիւնը վերջացնեմ, Համացանցին կապուիմ տունէն ու «տանջանքէս» փրկուիմ: Բայց ատիկա հարցին լուծումը չի լուծեր, քանի որ տառատեսակներու այս խնդիրը Համացանցի գոյութիւնը կը կանխէ: Ցետոյ, աւելի դիւրին չէ՞, որ ճարտար ծրագրաւորող մը այս հարցը լուծէ եւ մեզ ազատէ այս գլխացաւանքէն:

Անկախաբար այն բանէն, որ տան մէջ Համացանցի կարիքը չեմ զգար, ընթերցողիս առաջարկը լուծում պիտի ըլլար միայն ու միայն որովհետեւ... PC մը ունիմ: Եթէ զայն չունենայի, պիտի ստիպուէի սոյն յօդուածը, օրինակ, սովորական թղթատարով ուղարկել, փոխանակ՝ ելեկտրոնային վայրկենական ճանապարհին: Իսկ այն թերթերը, որոնք արդէն անցած են համակարգչային շրջանակի եւ պարզապէս իմ կամ ուրիշներու ղրկած յօդուածները այդ ճանապարհով կը ստանան, կը սրբագրեն եւ կ'էջադրեն տեղւոյն վրայ, պիտի ստիպուէին վերստին շարել որեւէ թղթակիցի առաքած յօդուածը, իրենց գործը ի զուր բարդացնելով:

Սակայն, կ'երեւի որ հարցերը միայն PC - Macintosh անհամատեղելիութեան չեն վերաբերիր: Աւելի կարեւոր խնդիրներ ալ կան, ինչպէս կը կարդանք Ռուզան Պօղոսեանի «Ազգ»ի Փետրուար 12ի թիւին մէջ հրատարակած թղթակցութեան մէջ:

Այսպէս, «Մատենադարանի Բարեկամներ» հիմնադրամը ներկայիս ձեռնարկած է հայկական համակարգչային նոր տառատեսակներու նուիրուած ծրագիր մը իրականացնելու՝ հայերէն գիրերու 1600ամեակին առիթով, որ աշնան պատրաստ պիտի ըլլայ: Այս ծրագրին ղեկավարը մեսրոպեան տառատեսակներու ստեղծողներէն մէկն է՝ Ռուբէն Թադեւոսեանը, որ այս մասին յայտարարած է..

«Ինտերնէտում հայերէն կայքերը չափազանց քիչ են, կարելի է ասել՝ այսօրուայ վիճակով հայերէնը ինտերնէտում գրքեր գոյութիւն չունի, եղածը կարելի է միայն մանկական խաղ համարել: Իսկ աւելի քիչ է ժամանակակից Unicode կոդաւորմամբ, կայքերի թիւը: Այստեղ կայ մի լուրջ խնդիր. հայ մշակոյթը շուկայական հետաքրքրութիւն չի ներկայացնում ծրագրեր արտադրող ընկերութիւնների համար: Հենց այդ պատճառով հայերէնի խնդիրը երկար ժամանակ անլուծելի էր, հարցն այնքան էր հասունացել, որ վերջապէս արեւմտեան ընկերութիւնների ծրագրերում հասաւ եւ հայերէնի հերթը եւ ըստեղծուեց որոշ հայերէն օժանդակում՝ առանց մեր մասնագէտների մասնակցութեան ու մեր փոխարէն սկսեցին անել այն, ինչ որ մենք էինք պարտաւոր անել: Ճիշդ է, սկզբունքները, որոնցով նրանք փորձել են լուծել հայերէնի խնդիրները, այնքան էլ չեն բաւարարում մեր պահանջներին, բայց եղածի համար էլ պէտք է շնորհակալ լինենք»:

Ծանօ՞թ է ձեզի այն պարագան, երբ մեր չըրածը ուրիշները մեր տեղը կ'ընեն: Հին յանկերգ մըն է, ինչպէս եւ այն, որ յաճախ մեր փոխարէն պատրաստուածը.. մեր ըմբռնելիքին չափ լաւ չէ: Բայց համակարգչային աշխարհին մէջ, ատիկա հեռու է ունայն գանգատ մը ըլլալէ, այլ՝ շատ լուրջ ուշադրութեան արժանի հարց մըն է:

Այսպէս, օրինակ, Ռ. Թադեւոսեան կը մատնանշէ, որ Ուինտոզի համակարգին մէջ Microsoftը ստեղծած է հայերէն օգնական մը, որով Word ծրագրով կարելի է հայերէն գրել, բայց ուրիշ բան կարելի չէ ընել: Հայերէն ստեղնաշարի երկու դասաւորում առաջարկուած է, որոնցմէ մէկը իբրեւ թէ «արեւմտեան հայերէն» է, իսկ միւսը՝ «արեւելեան հայերէն»: Սակայն, ո՛չ մէկը եւ ոչ ալ միւսը հայաստանեան կամ սփիւռքեան մեքենագրական սկզբունքներուն համապատասխան են:

Ինչո՞ւ այս կիսկատար գործը: Որովհետեւ Հայաստանի այն մասնագէտները, որոնք հայերէն տառերու եւ հայագրութեան զարգացումով կը զբաղին, ցարդ չեն կրցած ստեղծել մասնագիտական կազմակերպութիւն մը, որ այս հարցերու լուծման մէջ կարենար պիտանի ցուցմունքներ տալ միջազգային ընկերութիւններուն:

Փոխանակ այս հարցերը լուծելու, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ ամէն գլուխ կը թուի «անմահութեան» ձգտած ըլլալ, հոս ու հոն տասնեակներով տառատեսակներ ու ստեղնաշարային ձեւեր ստեղծելով: Այսպէս, մեր հրատարակութիւնները ողողուած են անոնցմով, շատերը՝ անճաշակ, կիսաընթեռնլի կամ հակագեղարուեստական տառերով, որոնք երբեմն կը պահանջեն քանի մը ստեղնաշարերու վարժ ըլլալ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՆԱՍ ԲԱՐԵԱՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

"Մնաս բարեաւ, սիրելի Հաստատութիւն, դուն որ դարբնոցը եղար սրտիս ու մտքիս եւ քու որմերուդ ետեւը անցուցի ցաւի եւ ուրախութեան պահեր, օրհնեալ ըլլաս միշտ քեզ կերտող բարերարներուն յիշատակը յաւերժացնելու համար":

Թէ այս խօսքերը որեւէ իմաստ ունին, պէտք է մելգոնեանցիի մը հարցնէք:

Ողբման Հօրս վերջին խօսքերն էին, երբ Մելգոնեանի վարժապետանոցը աւարտած կը վերադառնար Լիբանան, 1935 թուի ամրան:

Ես Մելգոնեան վարժարանը չեմ յաճախած, սակայն մելգոնեանցիի զաւակ եմ եւ հիմա եթէ Կիպրոս ըլլայի, Ֆամակուսթայէն մինչեւ Նիկոսիա եւ Լիմասոլ տանող ճամբուն վրայ կրնայ պտտել Մելգոնեանը եւ աւելին, վարժարանին հիմնադրութեան ալ բաւականին ծանօթ եմ, գոնէ մինչեւ 1936 թուականը: Անշուշտ եթէ սխալմամբ ձախ կողմի բլրակին վրայի շէնքը չմտնեմ...

Այդ բոլոր մանրամասնութիւնները լսած եմ հօրմէս, երբ յաճախ կը պատմէր Մելգոնեանի մասին:

Վարժապետանոցի առաջին շրջանաւարտներէն էր ան: Բախտը ունեցած էր յաճախ խօսելու մեծ բարերարին, Կարապետ աղա Մելգոնեանին հետ, իր վիլլային ճամբուն կամ Մելգոնեանի մէջ: Այն ժամանակ եղբայրը՝ Գրիգոր աղան, արդէն մահացած էր յետ կտակի գրութեան:

Իր ազգի զաւակներուն հետ ապրելու գոնեան անունը վարժարանի շէնքերու ճակատին փորագրուած էր "Մելգոնեան" "Գ"ով եւ այդպէս ալ կոչուած էր վարժարանը յետագային:

Իրազգի զաւակներուն հետ ապրելու անսահման փափաքը ստիպած էր իրեն որ վարժարանի շէնքերուն կից, շինել տայ իր սեփական բնակարանը, ուր կ'անցընէր ամրան շրջանը հսկելով վարժարանի սաներու հոգատարութեան:

Պէյրութի Քէլէկեան եւ այլ որբանոցներէն հաւաքուած որբերով սկսաւ Մելգոնեան Հաստատութիւնը 1924 թուին, նպատակ ունենալով հաւաքել Հայու բեկորները, որոնք ապաստան էին ջարդէն, ուսման յարկի մը տակ, զիրենք պատրաստել եւ ճամբել Սփիւռք հայ լեզուի ուսուցման, ազգի պահպանման եւ աճեցման համար:

Իր զոյգ շէնքերով բլուրի մը վրայ կառուցուած, կրկնակի ծախսալի եղած է շինարարութիւնը եւ նոյնիսկ, վարժարանի արեւելեան շրջանի ժայռոտ գետինը, ուսանողներու յարատեւ աշխատանքով դաշտի վերածուած է, որ տուած է Մելգոնեանի իր լաւագոյն փառքը եւ անունը, անհունօրէն հրճուեցնելով բարերարը:

Վարժարանի հիմնադրութեան սկզբնական շրջանին տնօրէնութեան պաշտօնով Զաւէն Պատրիարք եւ Մուշեղ Արք. Սերոբեան շատ մեծ դեր ունեցած են Հաստատութեան մէջ, անոնց յաջորդած են հայութեան ամենապատուական ուսուցիչները, որոնք սերունդներ պատրաստած են յաջորդող տարիներուն:

Ատենին հայեցի ուսումը տիրապետող էր, պատճառ դառնալով շրջանաւարտներուն իրենց ուսման մարդկային երկչոտ ցուցադրման, այն աստիճանի, որ Թորգոմ Պատրիարք Գուշաքեան, տնօրէնին ուղղուած իր մէկ նամակին մէջ անոնց մասին գրած է. "Ձեր շրջանաւարտները այնքան ամչկոտ են որ կարծես տափէն ելած են":

Մելգոնեան վարժարանը յառաջիկայ տարիներուն արդէն իսկ տիրապետած էր նոյնիսկ օտար լեզուներու ուսուցման ծրագիրներու:

Վարժարանը իր առաջին շրջանաւարտները տուաւ 1930 թուի Յունիսին: Հայ որբեր էին մեծամասնութիւնը եւ ստուար թիւով վանեցիներ, որոնք Հայաստան մեկնեցան համալսարանական ուսման համար եւ հայրենիքի կառուցման իրենց տուրքը տալու, նման այն բոլոր մելգոնեանցիներուն որոնք իրենց նպաստը բերելու չմոռցան հանդէպ հայ ազգին, ըլլայ ան նիւթապէս կամ բարոյապէս:

Մելգոնեան Հաստատութիւնը ունեցած է տնօրէններ եւ ուսուցիչներ, որոնց մասին Հայրս այսպէս նկարագրած է, թուականի դասաւորումով.

– Փառէն Վարդապետ (յետոյ Եպիսկոպոս):

Գրաբարագիտութեան եւ ծիսագիտութեան հմուտ, աշակերտներէն սիրուած դասախօս էր, հակառակ իր անխնամութեան:

– Վարժարանը ունեցած է տնօրէններ, ինչպէս Գուրգէն Մխիթարեան կարճ շրջանով եւ Գրիգոր Կիրակոսեան մինչեւ 1936 տարեշրջանը:

– Գրիգոր Կիրակոսեան:

Հայրս իրեն կը պարտէր Մելգոնեան յաճախելու բախտը եւ իր կարողութեան ու բարի էութեան առջեւ կը խոնարհէին իր աշակերտներէն շատերը, հակառակ սպառնացած շատ մը անախորժ եւ անպէտ դէպքերուն: Պատկառելի երիտասարդ մը, լերկ գլուխով եւ ակնոցով, դասաւանդած է ֆրանսերէն, իրաւագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, քաղաքատնտեսութիւն եւ բարոյագիտութիւն:

– Յակոբ Օշական:

Երբ գրական անդաստանէն ներս թափանցես, չես կրնար անտեսել հայ գրականութեան այս տիտանը: Քննադատ-գրագէտ, գրաբարով եւ բանասիրութեամբ հմուտ հսկայ մը, շատ պարզ տարազով, աւելի ատեն այլ եւ անխնամ մազերով, կէս լերկ գլխուն վրայ ի յայտ կը բերէին մտաւորականին յոգնութեան նշանները:

Գծուծ հաշիւներէ վեր իր աշխատակիցներուն հետ, իսկ խստապահանջ՝ դասերուն մէջ, ծեծելու աստիճան աշակերտները, յետոյ սրտցաւ կերպով սիրաշահելու համար զիրենք: Իր զայրոյթի պահերուն, այդ "Օշրակը" կը դառնար դառն, – նասէ չէ՛ն, կորսուէ տեղդ, – փրփրած արտայայտութիւններով:

Որեւէ գրութեան մը աւելորդ նկարագրութիւններու կամ արտայայտութեանց համար կը պոռար "աւելորդ շատախօսութի՜ւն": Իր իւրայատուկ գրելու ոճը դիւր չէր գար շատերուն եւ ինք գիտնալով այս կ'ըսէր. "զիս չես հասկնար, դուք էք որ պիտի տարածէք իմ գրականութիւնը, թերեւս յիսուն տարի ետք հասկցուիմ":

Անողոք քննադատ էր: Իրեն համար...

– Թէքէեանը "Իշխանն էր հայ քերթողութեան":

– Զօպանեանը՝ քրոնիկագիր մը միայն եւ ո՛չ բանաստեղծ:

– Ալիշանը՝ բանաստեղծ մը չէր, այլ տաղաչափ մը:

– Մեծարենցը՝ քնքշութեան ու բոյրի մէ,

– Դուրեան՝ պզպջողութեան, յուզումի բանաստեղծներ էին:

- Սիմոնեանը՝ հրահունչ բառերու չնչուածքով բանաստեղծ էր թեթեւ խորքով:

- Վարուժանը՝ մեհեաններու եւ արեւերու երգիչ էր:

Օշական հաշտ չէր համայնավարական սկզբունքներուն եւ յաճախ կը կրկնէր, "ինչպէս կրնայ Թուրքը Հայուն եղբայրանալ":

Անմոռանալի էին այն պահերը, երբ վայրագ սպանդին զոհ գացած գրագէտի մը մասին ըլլար նիւթը, "Թուրքը սպաննեց զայն" կ'ըսէր արցունքոտ աչքերով եւ դանդաղացող ձայնով: Մանաւանդ երբ Գրիգոր Զօհրապի յատկացուած պահուն, գիրք փառաբանելով ցոյց կու տար թէ հասարակ ուղեղ մը չէր, "եւ այդ ուղեղը քարով ճզմեցին" կ'ըսէր:

Աւաղ, այս անզուգական քննադատ-գրագէտին մէջ երբեմն ի յայտ կու գային քուրդն եւ անտեղի արտայայտութիւններ, որոնք իր ընկերական միջավայրին վրայ մեծ անդրադարձ կ'ունենային: Ան հաշտ չէր հայրենիքի գոյավիճակին:

Հայրս, Օշականի շատ սիրած աշակերտներէն մին եղած էր եւ որովհետեւ ձեռագիրը ներկայանալի եղած է, Օշականի գիրքերէն "Ծակ Պտուկն էր", "Հաճի Մուրատ" եւ "Մնացորդաց"ը ընդօրինակած է տպարանի համար, Օշականի խնդրանքով:

Օշական միշտ գանգատած է իր ջիղերու տկարութենէն: Անտաշ քար մը իր շիրիմին վրայ, իր փափաքին գոհացում տըւաւ Հալէպի Շէյխ Մաքսուտ գերեզմանատան մէջ:

- Բարսեղ Կանաչեան:

Հայ երգի մշակը, Կոմիտասի ուղիով սնած, մշակուած, բնաւորութեամբ դիւրագրգիռ եւ բծախնդիր, սարսափելի պահանջկոտ երաժշտութեան պահերուն: Ուսուցման ժամանակ երբ սխալ ձայնանիշով երգուէր կամ նուագուէր կտոր մը, կը պոռար առանց քաշուելու, - էշեր, ... կովեր... ականջ չունի՞ք:

Հայրս եղած էր իր նուագախումբի անդամներէն, Մելգոնեանի մէջ: Այդ նուագախումբը 70-80 հոգինոց, ելոյթներ ունեցած է Կիպրոսի ընտրանիին, կառավարիչին եւ այլ կառավարական տօնակատարութիւններու առթիւ եւ երբ օտարներ ներկայ ըլլային, նուագախումբէն կը խնդրէին անպայման նուագել "Հոյ Նար"ը կամ հայկական այլ երաժշտութիւններ: Մելգոնեան այդ ժամանակներուն նոյնիսկ օտարներուն ծանօթացուցած էր կոմիտասեան եւ հայկական երաժշտութիւնը:

Կանաչեանն ալ, Օշականի նման կը մահանայ օտար հողի վրայ:

- Յովհաննէս Արուեան:

Ընդհանուր հսկիչ, մաթեմատիկի ուսուցիչ:

Կարճահասակ, կապոյտ աչքերով այս խիստ մարդուն կարողութիւնը եւ փորձառութիւնը որպէս ուսուցիչ անուրանալի էին: Ան մնացած է Մելգոնեան մինչեւ 1932ի ամրան վերջը:

- Զօրիկ Զօրայեան:

Անգլիայէն հրաւիրուած որպէս անգլերէն լեզուի ուսուցիչ: Հմուտ անգլերէնի, ֆրանսերէնի, թրքերէնի, յունարէնի եւ լատիներէնի, սակայն ոչ հայերէնի:

- Այդ շրջանին Մելգոնեանի ուսուցիչներէն էին նաեւ Տանձիկեանը, Տոքթ. Հրանդ Հայկէչեանը, Արսէն Աճէմեանը, եւ մարզիչ Լեւոն Արգարեանը: Այս վերջինը նոյնիսկ ինծի մարզանքի ուսուցիչ եղած էր Հալէպի Կրթասիրաց վարժարանին մէջ, տնօրէն, Գրիգոր Պօղարեանի ժամանակ:

1933ին Մելգոնեանի ուսուցչական կազմէն ներս փոփոխութիւններ պատահեցան եւ նորանոր ուսուցիչներ եկան ինչպէս, Պօղոս Գէորգեան, Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեան, բանաստեղծ Վահէ Վահեան, Մհեր Գէորգեան եւ բազմաթիւ այլ ուսուցիչներ, որոնք իրենց ծառայութիւնները մատուցանեցին Մելգոնեանի սաներուն:

Եւ վերջապէս, Վահան Թէքէեան:

Բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ ազգային գործիչ: Իր մասին այնքան ծանրացած էր Օշական, որ տղաք կը սպասէին տեսնել մարմնական տիտան մը, այդպիսի մտաւորական հսկայի մը համբաւին: Բայց եկաւ նիհարակազմ, միջահասակ եւ կորաքամակ, ակնոցաւոր ծերունի մը:

Իր բնական եւ հանդարտ էութեան մէջ չէիր կրնար նշմարել իր փոթորկայոյզ "Հայու հոգին": Կը խօսէր մեղմ հազիւ լսելի ձայնով եւ աշակերտները խիստ զգոյշ էին "Մեծ Հայրիկը" չվիրաւորելու համար:

Մոլի ծխող էր եւ շատ կը հազար: Եւ երբ օր մը բանախօսութեան պահուն, աշակերտներն ալ կը հազային իր խօսակցութիւնը անլսելի դարձնելով, դառնանալով աշակերտներուն կ'ըսէր. "...Ես չեմ կրնար հազս զսպել, որովհետեւ տըկար եմ, իսկ դուք եթէ ուզէք կրնաք, ինչպէս որ հիմա լուռ էք...":

Թէքէեան չունէր բարձրախօս ձայն եւ յաճախ դասարաններուն կանգ կ'առնէր դադարի մը համար, տղոց ախտանքը իր վրայ հրաւիրելու աստիճան:

Վահան Թէքէեան եղած է Մելգոնեանի վարժապետանոցի առաջին տարուան տեսուչը, սակայն ափսոս միայն մէկ տարի կրցած է պաշտօնավարել Մելգոնեան եւ կլիմայի խստութեան պատճառաւ մեկնած է Եգիպտոս "Արեւ" թերթի ղեկավարութիւնը ստանձնելու:

Կարելի չէ անտեսել հոյլը այս անձերուն, որոնք իրենց շունչէն եւ հոգիէն մաս մը բաժին տուած են հայ ժողովուրդի զաւակներու դաստիարակութեան եւ ազգապահպանումին համար եւ ակամայ կը խոնարհիս այդ զոհաբերութեան առջեւ: Մանաւանդ երբ անձամբ ճանչցած ըլլաս այս ուսուցիչներէն մաս մը, դպրոցական թէ ակումբային շրջանակներու մէջ:

1935-36 տարեշրջանին արդէն իսկ Մելգոնեան վարժարանի վարժապետանոցը աւարտած, հայրս կը վերադառնայ Պէյրութ, նետուելու ուսուցչական ասպարէզ:

Վերեւի յուշերը միայն 1929էն 1936ի տարիներուն համար էին, իսկ այն ինչ որ պատահած է այդ տարիներէն մինչեւ այսօր, մանրամասն տեղեկութիւն չունիմ նման այս յուշերուն, սակայն միշտ հետեւած եմ Մելգոնեանի նուաճումներուն եւ լուրերուն:

Վերջերս կը կարդամ Մելգոնեան հաստատութեան փակման որոշումին մասին, որ զիս կը վրդովեցնէ, նման որեւէ հայ ուսման օճախի մը փակման լուրին:

Մելգոնեան հաստատութիւնը 1924էն ի վեր հայ սերունդներ կերտած է, զանոնք կեանքի ասպարէզ նետելով լիովին պատրաստուած ուսման մակարդակով: Ունեցած է նախանձելի հայ ընտրանի ուսուցչական կազմ մը իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ: Իսկ վարժարանին դիրքը նմանապէս նախանձելի է, որովհետեւ Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ աշխարհի կեդրոնը գտնուող երկրի մը մէջն է, դիւրամատչելի բոլորին:

Արդեօք կարելի չէ՞ր վերատեսութեան ենթարկել այս փակման որոշումը եւ փոխարէնը աւելի զարգացնել ու ճոխացնել երբեմնի այդ ուսման նշանաւոր օճախը, նոյնիսկ զայն համալսարանի վերածելով:

Օտար պատմագէտներ նոյնիսկ, ինչպէս գերմանացի Հելմութ Քոհլ ըսած է այս որոշումով առնուած սխալ քայլերուն մասին, թէ Հայերը պէտք չէ Կիպրոսի այս վարժարանը փակեն, չկորսնցնելու համար այսպիսի պատմական վայր մը եւ թերեւս գաղութ մը:

Թերեւս, կարելի է առարկայօրէն չմօտենալ այս հարցին:

Յ. Մ.

"Նոր Օր"
Մարտ 19

ԴՊՐՈՑԷ ԴՊՐՈՑ

ՊՈԼՍՈՅ «Պէզճեան» վարժարանի աշակերտները սկսած են հրատարակել «Պէզճեանի Զանգը» տեղեկատու թերթիկ մը, հայերէն եւ թրքերէն ութ էջերէ բաղկացեալ: Այդ էջերուն մէջ, հայերէնը մեծամասնութիւն կը կազմէ: Առաջին էջի վըրայ, տրուած է վարժարանին հակիրճ պատմականը, ապա, աշակերտները, կը վերյիշեն յիշատակելի օրեր, այցելութիւններ եւլն.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐ

Հոդվածանք եւ Դիմագրութիւն

ՎԱՀԱՆ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ

Ազատ խօսքի կեդրոն, Երեւան 2004

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԵՐԸ»

Այս խորագիրով գրութիւն մը լոյս տեսած է «Թէմփօ» պարբերականին Մարտ 23-ի թիւին մէջ: Գերմանիոյ (ՍՓՏ) կուսակցութեան Թուրք երեսփոխան Վուրալ Էօկէր գրած է թէ հայկական տարագրութեան մէջ գերմանացի քաղաքական դէմքեր անուրանալի դեր կատարած են: Տըւած է Պ. Ֆոն Շէլէնտորֆի անունը. ան հրամանատարն է գերմանական բանակին. 1921ին գերմանական թերթի մը մէջ գրած է թէ տարագրութիւնը անխուսափելի էր, քանի որ խրամատներուն ետին Հայերը Ռուսներուն միանալով պատերազմեցան, մեծ թիւով թրքական գիւղ քանդուեցաւ, հայկական հրոսակներու կողմէ շուրջ 60 հազար Թուրք սպաննուեցաւ:

Գրութիւնը մէջբերած է Թուրք պատմաբան Ի. Օրթայլըի «Օսմանեան կայսրութեան մէջ գերմանական հեղինակութեան ազդեցութիւնը» հատորին ըսածն ալ թէ «Հայկական տարագրութիւնը թելադրուած էր գերմանական սպայակոյտին կողմէ»:

Թերթը տեղ տուած է Պոլսոյ Գատըգիւղի թաղին հայկական եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ Տիգրան Գէորգեանի տեսակէտին ալ թէ Գերմանացիները այդ տարիներուն Պաղտատեան երկաթուղիին շինութեան ձեռնարկած ըլլալով, չէին փափաքեր որ ներքին խառնակութիւններ ըլլան, այդ նպատակով պաշտպանեցին Հայերու այդ շրջանէն տեղահանութեան տեսակէտը:

Ըսուած է տակաւին թէ գերմանացի զօրավար Հանս ֆոն Զէէքթ 1918ին Պոլիսէն գերմանական բոլոր դիւանները նաւով մը Գերմանիա փոխադրած է, հակառակ օսմանցի զինուորականներու արգելք ըլլալու ջանքերուն:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Թիմուր էֆ. սկսաւ խօսիլ:

Սարգիս էֆ. խմբագրատունը չէր: Իմացուցին թէ իր աներձագին՝ երկաթի վաճառական Միհրան էֆ. Գարագաշեանի տունը կը գտնուէր, որ նոյն միջոցին կը բնակէր Բանկալթիի կողմը: Թիմուր էֆ. անցերը բացատրեց եւ ըսաւ որ երթամ զինքը գտնեմ:

Վերադարձայ բանտ բաւական յուսահատ վիճակի մէջ:

Հետեւեալ առտու արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլէինք եւ արդէն իսկ գիշերը բաւական յառաջացած էր: Գիտէի որ խմբագրատան մէջ ամէն մարդ զբաղած էր. ո՞վ գործը պիտի ձգէր եւ երթար Սարգիս էֆ. փնտռելու:

Կէս գիշերը անցած էր երբոր Թիմուր էֆ. եկաւ զիս գտնելու.

-Ի՞նչ ըրիր, դրամդ եկա՞ւ, հարցուց:

- Ո՛չ, պատասխանեցի, վայրկեանէ վայրկեան կը սպասեմ կոր:

- Եթէ մինչեւ հիմա չեկաւ, ա՛լ ասկէ ետքը դալիք չունի:

- Վաղը առտու անպատճառ կը ստանամ, վստահ եմ:

- Վաղը առտու շատ ուշ է:

- Կարելի չէ՞ որ յերեկուան կառախումբով երթանք:

- Ճամբորդի համար հիմակ մէկ կառախումբ կայ որ արշալոյսին կը մեկնի եւ անոր հասնելու համար մութին ճամբայ ելլելու է հոսկէ:

Միւս բանտակիցներս փութացին ինծ օգնութեան եւ ջանացին համոզել Թիմուր էֆէնտին որպէսզի մեկնումս օր մը յետաձգէ:

Նախ ընդդիմացաւ, ի վերջոյ կրցանք զինքը համոզել:

- Շատ աղէկ, ըսաւ, ձեր ամէնուն խաթերը համար, իմ անձնական պատասխանատուութեամբս ներքեւ օր մը պայմանաժամ կու տամ:

Ամէնքս միաբերան շնորհակալ եղանք այս մեծանձնութեանը համար:

Խոշոր փորձանքէ մը ազատած էի եւ կրցայ հանգիստ քնանալ մինչեւ առտու: Եթէ Թիմուր էֆէնտի յամառէր անպատճառ երկուշաբթի արշալոյսին ճամբայ հանելու զիս՝ պիտի ստիպուէի Իզմիթէն մինչեւ Գոնիա ոտքով ճամբորդելու:

Իր բարեացակամութենէն օգտուելով ըսի.

- Եթէ երբեք Գոնիայէն աւելի հեռուն պիտի ղրկեն զիս, իմացուցէ՛ք որպէսզի ըստ այնմ հոգամ պէտքերս եւ աւելի դրամ ուզեմ:

- Թուղթդ Գոնիայի համար գրուած է, հետեւաբար Գոնիա պիտի մնաս, հաւատացէք ինծի:

- Արդեօք կը բանտարկե՞ն զիս հոն:

- Չէ՛, աքսոր կ'երթաս կոր հոն, երաշխաւոր մը կու տաս եւ քեզ ազատ կը թողուն, միայն թէ ամէն օր պիտի երթաս «խապաթը վիճօտ» ընելու:

- Այդ դիւրին է:

Թիմուր էֆէնտի մեկնեցաւ:

Բաւական հանդարտած էի: Գոնիա վերջապէս բնակելի քաղաք մըն էր ու Պոլսոյ մօտ, մանաւանդ երկաթուղիի գիծին վրայ:

Սակայն հանդարտութիւնս երկար չտեւեց:

- Ամէնքն ալ այսպէս խաբելով ճամբայ հանեցին, ըսաւ փաթթթոցաւոր հօճան որ անկողնին մէջ երկնցած մեզ մտիկ կ'ընէր:

- Ի՞նչպէս, ըսի, միթէ Գոնիա չպիտի՞ տանին զիս... բայց տոմսակը այդ տեղի համար պիտի առնուի:

- Գոնիայէն թերեւս անցունեն, շարունակեց հօճան, բայց չեմ յուսար որ հոն թողուն, Գոնիա Հայերուն համար աքսորավայր չկրնար ըլլալ:

Հօճային այս խօսքերը կրկին միտքս խռովեցին, բայց ալ քունս եկած էր ու անկողին մտայ:

Հետեւեալ առտու կանուխ Թիմուր էֆէնտի երեւցաւ:

- Որո՛ւ որ լուր պիտի ղրկես շուտով գրէ՛ ու թուղթը ինծի տուր որ ղրկեմ իր հասցէին, ըսաւ:

Նոյն ժամուն Սարգիս էֆէնտի տակաւին խմբագրատուն եկած չէր կրնար ըլլալ: Թուղթս գրեցի «Ժամանակ»ի գործակատար Պ. Լեւոն Պիւլպիւլեանին ու յանձնեցի Թիմուր էֆէնտիի:

Քիչ յետոյ եկաւ զիս տեսնելու բարեկամըս ճարտարապետ Պ. Ստեփան:

- Բանի մը պէտք ունի՞ս, հարցուց:

- Այո՛, ըսի, վաղը արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլեմ, շուտով հանրային պարտքի վարչութիւնը գնա՛, Լեւոն էֆէնտի Տէմիրճիպաշեանը տես եւ ըսէ իրեն եւ միանգամայն խնդրէ՛ որ ինծի երկու ոսկի տայ: Եթէ չէ եկած, սպասէ:

- Շատ աղէկ, ըսաւ բարեկամս ու ճամբայ ելաւ:

Կը մտածէի որ թերեւս ձախող դիպուածով մը չէի կրնար խմբագրատունէն դրամ ստանալ, ասոր համար կ'ուզէի գոնէ մէկ երկու ոսկի ունենալ դրպանս:

Բայց, բարեբախտաբար վերջապէս եկաւ Պ. Լեւոն Պիւլպիւլեանը Թիմուր էֆէնտիի ընկերակցութեամբ:

(Շար. 23)

(Շար. Ա. էջէն)

Թիւն չէ, Սահմանադրութեան հանրաքուէի "այո"ի քարոզչութեան ձեռնարկեց օտար երկրի մը մէջ, պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն: Ֆրանսա եւ Ճափոն կառչած մնացած են երկու հարցերու շուրջ.– 1) Չինաստանի զէնք ծախելու արգելքին ջնջումը. 2) Հիւլէական Իթէր փորձառական ապարատ շարժիչին վայրը: Նախագահը այցելած է նաեւ Այչէի տիեզերական ցուցահանդէսը: Իրեն ընկերացած են Տնտեսութեան նախարարը եւ աւելի քան տասնեակ մը գործարարներ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, մէկ շաբթուան ընթացքին երրորդ ռմբափորձ մըն ալ պատահեցաւ Մարտ 26ին, քրիստոնեայ թաղամասի մը մէջ, մայրաքաղաքին հիւսիս-արեւելեան շրջանը, որ վեց վիրաւորներ պատճառեց: Թաղամասին քաղաքապետը յայտարարած է.– "Նոյնիսկ եթէ օրական մէկ ռմբափորձ փորձեն, միացած պիտի մնանք": Այս արարքներուն նպատակն է երկիր քաոսի ենթարկել, ամէն գետնի վրայ՝ քաղաքական, ապահովութեան եւ տնտեսական: Այդ իսկ պատճառով, Սուրիան կը մեղադրուի այն պատճառաբանութեամբ որ, իր շահն է նման կացութիւն մը ստեղծել իր զօրքերուն եւ սպասարկութեանց հեռացումին իբրեւ հետեւանք:

"ՈՉ"Ը կը շարունակէ յառաջդիմութիւն արձանագրել Ֆրանսայի մէջ, Սահմանադրութեան հանրաքուէին կապակցութեամբ: Մարտ 29ին, Ֆիկառօ կը հրատարակէր նոր հարցախոյզ մը (չորրորդը) ուրկէ կը պարզուէր որ "այո"ի կողմնակիցները 46% են եւ "ոչ"ը հասած է 54%ի: Այս հարցախոյզը ցոյց կու տայ նաեւ որ "ոչ"ը հող կը շահի գլխաւորաբար ընկերվարական շարքերուն մէջ:

ԱՆԱՏՈԼԻԱ չի յաջողիր գործադրել այն բարենորոգումները, որոնք պարտադիր էին Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւններուն համար: Ինչպէս հաստատած են դէտերը եւ մամուլի թղթակիցները, կառավարութիւնը լուրջ դժուարութիւններու կը բախի ամէնէն կարեւոր բարենորոգումները –որոնք կը վերաբերին պատժական օրէնսդրութեան– գործադրութեան դնելու համար (Ապրիլ 1): Լուրջ մտահոգութիւններ կը տիրեն, նաեւ մամուլի ազատութեան գետնի վրայ: Միւս կողմէ, ազգայնական ծայրայեղ զգացումներ ալ երեւան ելած են կրկին ի պատասխան Քիւրտերու Ամանորի ցոյցին առթիւ Մէրսին, ուր քիւրտ պատանիներ փորձած էին Թուրքիոյ դրօշակը այրել: Շաբաթ մը ետք, վեց հոգի որոնց մէջ հինգ մանուկներ, ձերբակալուած են եւ բանտարկուած: Միջադէպը ծանր հետեւանքներ ունեցած է նաեւ բանակին Սպայակոյտին մէկ հաղորդագրութեան պատճառով, ուր կ'ըսուէր.– "Խումբ մը անձեր, որոնք ոչ մէկ յարգանք ունին արժէքներու հանդէպ, շատ հեռու գացած են թրքական դրօշակին ատելութեան մէջ: Նման ատելութիւն մը ամբողջովին անբացատրելի է եւ աներդարանալի: Պարզապէս, դաւաճանութիւն է": Այսքանը պատճառ եղած է կիրքերը հրահրելու եւ որեւէ ձեւով չի նպաստեր Թուրքերու եւ Քիւրտերու փոխադարձ հասկացողութեան: Լէյլա Զանա ըսած է որ հարկ է խաղաղօրէն հեռացնել գրգռող տարրերը յանդելու համար տեւական խաղաղութեան մը: Անցեալ ամիս, զօր. Պիւյիւքանըթ, ցամաքային բանակին հրամանատարը յայտարարած էր որ քիւրտ ըմբոստներու թիւը Թուրքիոյ մէջ զգալի յաւելում կրած է, ինչ որ կրնայ չէզոքել բարուած կացութիւնը:

ԿԻՐԳԻԶԻՍՏԱՆԻ նոր իշխանութիւնը արդէն իսկ խնդրայարոյց է եւ ջանք կը թափէ օրինաւոր բնոյթ առնելու համար: Նոր ղեկավարները ամրապնդած են Բաքիեւի իշխանութիւնը նոր խորհրդարանին կողմէ եւ վերջ տալով շփոթութեան նախկին Ազգ. Ժողովին առկախումէն ետք: Գլխաւոր շփոթութիւնը ստեղծուած էր նախկին (երկու հոսանք) Ժողովին եւ նորին (մէկ հոսանք) համակեցութեան պատճառով: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ յստակ չէ եւ նոր Արտաքին նախարարն ալ՝ Ռոզա Օտունպայեւա, որ ապստամբութեան գլուխն է, արդէն իսկ կը քննադատուի:

ՄՈՆԱՔՈՅԻ Ռենիէ Գ. իշխանը միշտ ծանր վիճակի մէջ էր, Մարտ 29ին, եւ կը գտնուէր ազդու խնամքներու բաժանմունքը, արուեստական շնչառութեամբ: Յոյս չկար որ փրկուի, եթէ նոյնիսկ կը ջանայ տոկալ:

IMPORT - EXPORT

SOCOFRAM

FRUITS SECS — LEGUMES SECS
OLIVES — PRODUITS ORIENTAUX
FROMAGES

DRIED FRUITS — PULSES — OLIVES
ORIENTAL PRODUCTS — CHEESES

O.P.A DISTRIBUTION

SOCOFRAM SARL
3, Allée des Coquelicots
Z.A. Hautes Varennes
94471 BOISSY ST LEGER CEDEX
Tél : 01 56 73 93 93
Fax : 01 56 73 93 94

17, rue d'Avignon
Bât. C2 — Fruileg 674
94574 RUNGIS CEDEX
Tél : 01 46 87 40 32+
Fax : 01 46 87 12 69
E-Mail : socofram@wanadoo.fr

O. P. A. DISTRIBUTION
M.I.N. 705 Les Arnavaux
13323 MARSEILLE Cedex 14
Tél : 04 91 21 40 20
Fax : 04 91 21 40 28
E-mail : opadistribution@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
- Infirmière
- Econome
- Intendant(e)
- Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

SOIREE
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE

du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

□

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian, la Section **«Archaiouys Tathéossian»** de Paris organise un circuit **du 7 au 14 mai** en **Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.

Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.

Renseignements et inscriptions, **avant le 3 avril** auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

Section «Archalouïs Tatéossian» Paris

COURS DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 3 avril à 9 heures 30
«Les Arméniens d'Egypte»
dans le cadre de l'émission «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux».

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris . Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution de son dernier roman paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre**
et
— **Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée par l'UCFAF et la JAF

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

PROJECTION D'UN FILM
(durée 1 heure 15)
«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»
d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F. 3 Euros

Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :
Les Arméniens devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Maison de la Culture Arménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

∴

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74

ARMÉNIE

Vols Directs
PARIS > EREVAN > PARIS
Séjours à la Carte
Circuits Guidés de 8 Jours et de 12 Jours

Saberatours
SevanVoyages

SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 52 55 55
fax 56 40 30
sabera@armincom.com

www.saberatours.fr

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AERIENNE
Armavia
Արմավիա

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 31
JEUDI
31 MARS
2005

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

80ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.168
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
80e ANNEE — N° 21.168

ՀԱՅԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶԻ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Թուրք մամուլը Մարտ 28-29ի թիւերով կ'արձագանգէր հարցախոյզի մը որ կատարուած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ մէջ, թրքական եւ ամերիկեան երկու հիմնարկի կողմէ: Նպատակը եղած է չափել երկու ժողովուրդներուն իրարու հանդէպ մնացանած տրամադրութիւնները: Թուրքիոյ մէջ հարցախոյզը կատարուած է աւելի քան երեք տասնեակ քաղաքի 1219 բնակիչներուն ներգրաւումով, Հայաստանի մէջ Երեւանի ու ինը այլ քաղաքներու մէջ, հազար հոգիով: Մասնակից Հայերու միջին տարիքը եղած է 43,5, Թուրքերունը՝ 36,4:

Ինչ կը վերաբերի Հայերու պատասխաններուն, անոնց ամէնէն ծանօթ պետական դէմքերը Մ. Քէմալ ու Թալաաթը, ենվէրն են: Գրեթէ հազարն ալ ըսած են թէ 1910ական տարիներու Բ. կէսին Անատոլուի բնակիչ հարիւր հազարաւոր Հայեր սպաննուած, կամ տարագրուած, վտարուած են:

Նոյն զանգուածը 94,1% համեմատութեամբ դէմ արտայայտուած է զաւկին Թուրքի մը հետ ամուսնութեան, մօտ 70%ը ըսած է թէ չի փափաքիր Թուրք բժիշկի մը կողմէ բուժուիլ: 45%ը ժխտական պատասխանած է գործի վայրին, բնակած շէնքին, թաղին մէջ Թուրքի ներկայութեան մասին հարցումին:

Հայաստանցի մասնակիցներ "դէշ" որակած են երկու երկիրներու ներկայի յարաբերութիւնները ու միայն 14,7%ը ապագային դրական զարգացումի յոյս յայտնած է: Մեծամասնութեան համոզումով կացութեան գլխաւոր պատասխանատուն Ցեղասպանութիւնն է:

Թուրքերու պատասխաններուն մէջ զարմանալի կը նկատուի որ մօտ 17%ը Հայերը Հրեայ կը կարծէ, մինչ Հայերու 99,2%ը գիտէ որ Թուրքերը մահմետական են: Անոնց 33,6%ը ըսած է թէ Հայերը ընդհանրապէս Թուրքերը չեն սիրեր. Թուրքերուն մասին նոյն համոզումը ունի Հայերու 51,3%ը:

Երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները կողմերուն ի շահ զարգացնելու նպատակով նախընտրուած մարզը թէ՛ Հայերուն, թէ՛ Թուրքերուն կարծիքով միջպետական յարաբերութիւններու մարզն է (Թուրքերը 57,8%, Հայերը 74,8%):

Այս վերջին կէտը այն եզրակացութեան մղած է որ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութեան համար հոգեբանական գետինը պատրաստ է:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏ ՉԿԱՅ ՈՒ ՉԿԱՅ

Թրքական կիսապաշտօնական մամուլը ամէն օր նոր աղբիւր ու ձեւ կը գտնէ կրկնելու համար թէ Ցեղասպանութիւն գործուած չէ: Մարտ 29ի "Միլլիյէթ"ը կ'արձագանգէր վարչապետարանի պետական դիւաններու ընդհանուր տնօրէն Ե. Սարընայի հաստատումին թէ 15 տարուան ընթացքին 1 միլիոն փաստաթուղթ պրպտած են ու Ցեղասպանութեան փաստ չեն գտած: Պրպտած են վարչապետարանի, ներքին ու արտաքին գործերու, ոստիկանութեան արխիւները: Միայն գտեր են փաստեր թէ տեղահանութիւնը "հայ բնակչութեան դէմ ապստամբութիւնը կանխելու եւ հայ կոմիտէներու Ռուսերու հետ գործակցութեան արգելք ըլլալու նպատակով կատարուած է"...:

Այդ մօտեցումով տակաւին ըսուած է թէ Ֆրանսայի մէջ որպէս Ցեղասպանութեան զոհի խորհրդանիշ արձանը դետեղուած Կոմիտասն ալ միայն 14 օր Չանղըրըի բանտը պահուելէ ետք Պոլիս ղրկուած է, ուստի Ցեղասպանութեան զոհ չէ. "ան իր փափաքով Փարիզ գացած է ու հոն մահացած" ըստ Սարընայի:

Պոլիսէն հայկական կայքէջեր կը տեղեկացնէին նոյն օրը թէ Պատրիարքարանը յայտնած է թէ ոչ մէկ Հայ կը պնդէ Կոմիտասի 1915ին մահացած ըլլալուն մասին:

ՏԽՐՈՒԹԻ

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. տոքթ. Արթիւր Պէյլէրեան Մարտ 29ի երեկոյեան, փարիզեան բուժարանի մը մէջ, ուր կը դարմանուէր վերջին շաբաթներուն:

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը ծնած էր 1925 Դեկտեմբերին Մեծ Կղզի (Պոլիս). նախ յաճախած է Ֆէրիգիւղի "Մէրամէթճեան" վարժարանը: Ուսումը շարունակած է Բանկալթիի Վիէննական Մխիթարեաններու վարժարանը, ուր երեք տարի մնալէ ետք, անցած է Կեդրոնական, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1945ին: Կեդրոնականէն ետք հետեւած է Պոլսոյ Համալսարանի (Պէյազիթ) գրականութեան եւ հնախօսութեան ճիւղերուն եւ ստացած է համապատասխան վկայականները 1952ին (եւրոպական արուեստ) եւ 1953 (հնախօսութիւն), 1955ին (ընդհանուր աշխարհագրութիւն), 1956ին (թուրք իսլամ արուեստ): Կարճ շրջան մը վերատեսչութիւն ըրած է Ս. Խաչ Դպրեվանքը: 1956 Սեպտեմբերի Պոլսոյ պատահարները պատճառ եղած են որ սկսի հետաքրքրուիլ Հայկական Հարցով: 1959ի վերջերը գաղթած է Փարիզ: Փարիզի մէջ 1972ին Սորպոնէն ստացած է Պատմութեան տոքթորի տիտղոսը, երբ գատակազմի գնահատանքով ներկայացուցած է իր աւարտաճառը՝ «L'origine de la question arménienne du traité de San-Stefano au Congrès de Berlin» (ցարդ անտիպ):

Արթիւր Պէյլէրեան հեղինակ է բազմաթիւ գործերու եւ հրատարակուած իր գլխաւոր հատորն է «Les Grandes Puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les archives françaises (1914 - 1918)» որուն նախաբանը գրած է Ժան-Պաթիսթ Տիւրոզէլ, լոյս տեսած Սորպոնի տպարանէն: Ամբողջ կեանքին երկայնքին բացառիկ ձեռնհասութեամբ եւ հմտութեամբ ուսումնասիրած է Հայկական Հարցը եւ բազմաթիւ յօդուածներով արտայայտուած անոր մասին ֆրանսական թէ հայկական մամուլին մէջ, գլխաւորաբար "Յառաջ"ի: Այս մասին դեռ առիթ կ'ունենանք աւելի մանրամասն խօսելու:

Արթիւր Պէյլէրեան խոհական մասնագէտ մըն էր Հայկական Հարցին եւ այդ ուղղութեամբ կատարած իր պրպտումները եւ ունեցած ծանօթութիւնները զինք դարձուցած էին մէկը այն սակաւաթիւ մասնագէտներէն, որոնք կ'արտայայտուէին ամենայն լրջութեամբ եւ միայն խորապէս ուսումնասիրելէ ետք որեւէ հարց: Իր մահով, հայութիւնը կը կորսնցնէ Հայ Դատին նուիրուած քիչերէն մէկը եւ որու բացակայութիւնը պարապ մը կը ստեղծէ այդ մարզին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ՝ Տիկին Ֆրանսուազ Պէյլէրեանի եւ զաւկին:

ԻՐԱՔ

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

Իրաքի մէջ Մարտ 28ին հայ լրագրող մը առեւանգուած է: Ան կը կոչուի Օվիտիւ Օհաննէսեան (37 տարեկան) ռումանական Լիպերթա թերթին թղթակիցն է: Լուրը հաստատուած է ռումանական աղբիւրներէ: Իրեն հետ ռումանացի երկու այլ լրագրող ալ առեւանգուած է: Ֆրանսական մամուլն ալ լայն տեղ կու տայ ռումանացի երեք լրագրողներու առեւանգումին: Անոնք հինգ օր է Պաղտատ էին եւ առեւանգուած էին Մարտ 28ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 29/30)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 28ին, Խորհրդարանին մէջ, Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան պատասխանած է երեսփոխաններու հարցումներուն: Անոնցմով նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցը: Նախարարը ըսած է թէ հաւանական է որ այլ ատեաններու մէջ ալ ան քննարկուի, քանի որ Հայաստան ու Ազրպէյճան Եւրոպական Խորհուրդին անդամ են, ու հարցը բոլորը կը հետաքրքրէ: Մտնաւանդ որ Բագու շատ յարձակողական ընթացքով կը փորձէ հարցը տանիլ այլ ատեաններ ուր գերակշիռ է տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը: Ինչ կը վերաբերի խորհուրդին Եւրոպական Խորհրդարան փոխադրութեան, Վ. Օսկանեան ըսած է թէ ատիկա շատ հաւանական չի նկատեր, թէեւ ոչինչ կարելի է բացառել:

Ըստ նախարարին, հարցը այսօր քաղաքական մակարդակով քննարկումի առարկայ է եւ ոչ թէ իրաւական կամ պատմական: "Այս բոլորը հաշուի առնելով, թերեւս մեր դիւանագիտութեանը, նաեւ խորհրդարանական դիւանագիտութեանը յաջողուել է ինչ-որ չափով խուսափել մեզ համար ծայրայեղ վնասակար ինչ-որ դրսեւորումներից" ըսած է Վ. Օսկանեան:

Նախարարը իր պատասխաններուն մէջ տեղ տուած է Շահումեանի շրջանին ալ. ըսած է թէ այսօր թէեւ միջազգային հանրութեան համար Լեռնային Ղարաբաղը ԼՂՀՄ-ի տարածքն է, չի նշանակեր թէ մենք հաշտուած ենք այդ մըտքին հետ: Ան վստահութիւն տուած է որ սեղանի վրայ է Հիւսիսային Մարտակերտի, Արեւելեան Մարտունիի, Շահումեանի խնդիրը: Անոնք տարածքներ են որոնք կը գտնուին ազրպէյճանական գրաւման տակ:

ՃԱՄԲՈՒ ՑԵՆԱՊԱՏԻ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Մարտ 28ին, Եղէգնաձոր - Գլաձոր - Վերնաշէն ճամբուն վրայ շուրջ 12 մեթր երկարութեամբ և 4 մեթր բարձրութեամբ յենապատը փլած է: Նորոգութեան աշխատանքներու պատճառաւ ճամբան մասամբ փակուած է:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Հայկական Ցեղասպանութեան մասին գիտաժողով մը տեղի կ'ունենայ Երուսաղէմի Վան Լէէր հիմնարկին մէջ, Ապրիլ 7ին: Ձեռնարկը բաղկացած է երկու նիստէ որոնց առաջինը անգլերէն զեկուցումներու յատկացուած է, երկրորդը՝ եբրայերէն: Կը մասնակցին Եհուտա Պաուէր (Երուսաղէմի Եբրայական համալսարան եւ Ողջակէզի Թանգարան), Արմէն-Գլոտ Մութաֆեան (Փարիզի համալսարան), Յարութիւն-Ռեմոն Գէորգեան (Փարիզի համալսարան), Արա Սարաֆեան (Կոմիտաս հիմնարկութիւն - Մեծն Բրիտանիա), Հիլմար Գայզըր, Ճորճ Հինդլեան, Ճոնա Ուայց (Երուսաղէմի Եբրայական համալսարան), Եաիր Օրոն, Ամոս Կոլտպէրկ եւ ռաբունի Արիէլ Փիքար:

Գիտաժողովը բաց է հանրութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՐԱՏ լերան էջ մը նուիրած է Ֆիկառօ (Մարտ 30) ճամբորդութիւններու իր էջին մէջ, ուր այցելութեան հրաւէր ալ կայ եւ հակիրճ պատմականը: Կը յիշուի նաեւ որ ըստ հայկական հաւատալիքի մը Աստուած արգիլած է բոլոր մահկանացուներուն գագաթը բարձրանալ: Արարատ, կը գրէ յօդուածագիրը, խորհրդանիշն է Հայոց Ցեղասպանութեան "փափուկ հարցին": Նկարահանելը արտօնուեցաւ միայն 2004ին, որովհետեւ հոնկէ տիրապետութիւն կայ Պարսկաստանի, Հայաստանի եւ նոյնիսկ Ազրպէյճանի վրայ:

ԱՐԻԷԼ ՇԱՐՈՆ այլեւս կրնայ գործադրել Գազայէն զօտին պարպելու իր ծրագիրը, Մարտ 28ին Քնէսէթը (Խորհրդարան) մերժած ըլլալով հարցը հանրաքուէի դնելու օրինագիծը: Տեղաւորուած Հրեաներ կը սպառնան որ պայքարը փողոց պիտի իջնէ եւ "քաղաքացիական պատերազմ" կը խոստանան Շարոնի, քանի չկրցաւ յետաձգել կամ ջնջել որոշումը:

ՔՕՖԻ ԱՆԱՆԻ տղան ալ՝ Քոժօ Անան կասկածելի գործունէութիւն մը ունեցած է "քարիւղ սնունդի փոխարէն" ՄԱԿ-ի ծրագրին մէջ, որ ըստ 1996 Դեկտեմբերի թիւ 986 բանաձեւին թոյլ կու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԷՆԸ Ե՞ՐԲ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարիներ առաջ, Կատալոնիոյ (Սպանիա) ինքնավար կառավարութիւնը հսկայական գումար մը տրամադրած էր, որպէսզի կատալաներէն Windows ծրագիր ստեղծուի: Եթէ չենք սխալիր, արդէն ընտեղծուած է: Էստոնացիները, որոնք թըւաքանակով մեզմէ աւելի չեն, արդէն ըստեղծած են էստոներէն Windowsը: Իսկ մե՞նք: Թառումեան կ'ըսէ.-

«Չեմ կարծում, որ որեւէ էստոնացի հրաժարուի համակարգչային ծրագրերը էստոներէն ունենալուց: Հայերիս մէջ այլ պատկեր է. նոյնի՛սկ ամենաբարձր մակարդակներում անտարբեր մօտեցում է դրսեւորւում, շատերը նոյնիսկ սկզբունքօրէն դէմ են հայերէն ծրագրեր ունենալուն, պատճառաբանելով, թէ իբր անգլերէնով աշխատելը օգնում է լեզուին տիրապետելուն: Առ այսօր նոյնիսկ ուղղագրիչ ծրագիր չունենք: Սա խօսում է ազգային պատուէրի բացակայութեան մասին: Օրինակ, հիմա էլ կարելի է էլ-փոստով հայերէն նամակներ գրել, սակայն մեծ մասը չգիտի, իմացողն էլ չի ուզում օգտըւել այդ հնարաւորութիւնից: Այս երեւոյթը խիստ անհանգստացնող է»:

Եթէ անգլերէնով գործիք մը աշխատցնելը լեզուին տիրապետելու օգնէր (լեզու մը քանի մը գործիքներու ցուցմունքներուն ընթերցո՞ւմն է), մարդ կրնայ հարց տալ, թէ ինչո՞ւ Ամերիկայի մէջ բջջային հեռաձայնի տարբեր տեսակները կոճակ մըն ալ ունին, որով կարելի է գործողութիւնները կարդալ... սպաներէն:

Իսկ հայերէն խմակ չգրելը, երբ կարելիութիւնը կայ, ծուլութեան, անհոգութեան կամ ստորակայութեան բարդոյթի նշան պէտք է սեպել: Գրողը, թերեւս, իր ուղղագրական սխալները կը փորձէ ծածկել... լատինական տառերուն ետին: Կամ աւելի գործնական է իրեն համար կրկնայի արագութեամբ լատինատառ գրել, քան հայատառ: Վերջապէս, կրնայ ըլլալ, որ լատինատառով շատ վարժ մեքենագրող է, հետեւաբար՝ ի՞նչ օգուտ ունի քանի մը շաբաթ կամ ամիս տրամադրել արագ հայերէն մեքենագրելու, քանի որ կարեւորը հաղորդակցիլն է...:

Կայ նաեւ այն պարագան, երբ հայերէն տառերու չգոյութիւնը (օրինակ՝ Երեւանի համացանցային սրճարաններուն մէջ) խմակագիրը կը պարտադրէ անգլերէնի անցնելու, քանի որ լատինատառ հայերէն գրելը օտարոտի է իրեն համար: Դեռ չհաշուենք այն իրողութիւնը, որ Kdwin-ը, հայերէն հիմնօրինակ (standard) ըստեղնաշարերու կարգին, ունի "Armenian Typewriter" կոչուած մը, որ... հայաստանեան գրամեքենաներուն յատուկ է, իսկ սփիւռքեանը (Օլիմփիա գրամեքենաներու ստեղնաշարը ամէնէն տարածուածն է) կը փայլի իր բացակայութեամբ: Ճիշդ է, ծրագրաշարը առիթը կու տայ ըստ կամս ձեւաւորելու ստեղնաշարը, բայց մարդ կրնա՞յ իր ամէն հանդիպած համակարգիչին վրայ ժամանակ կորսընցնել այդ գործը կատարելով՝ քանի մը վայրկեան գրելու սիրոյն:

Անշուշտ, հայերէն Windowsի ստեղծումը, որ ինքնին շահեկան բան մը պիտի ըլլայ, մանկավարժական առումով մեծօրեայ հայաստանեան արեւելահայերէնին սահմանափակուած երեւոյթ մը պիտի մնայ, ճիշդ այն ձեւով, ինչպէս կը պատահի վերջերս հայացած Google որոնիչին պարագային: Երկու պարագաներուն, ստեղծուողը խորհրդահայ ուղղագրութեամբ է կամ պիտի ըլլայ: Դասական ուղղագրութեան տիրապետելու նուրբ գործը կրնայ ամբողջովին ձախողութեան մատնուիլ, երբ բոլորովին խորթ ուղղագրութիւն մը կու գայ գործին խառնուելու: Կարելի է պատկերացնել, թէ որքա՞ն վըստահաբար կրնայ դառնալ այդ ուղղագրութեամբ գործիք մը յանձնել սփիւռքահայ երեխային ձեռքը: Նոյն անըմբռնելի թնճուկն է, որ տասնամեակներով Հայաստան տպուած մանկական ու պատանեկան գրականութիւնը անյարմար կը դարձնէր, մինչեւ որ ընթերցողը իր ուղղագրութեան տիրապետած ըլլար:

Հարցը դիւրաւ լուծելի է, եթէ նախաձեռնութիւնը ըլլայ դասական ուղղագրութեամբ արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն Google եւ Windows ստեղծելու: Ինչո՞ւ չէ: Եթէ համակարգիչս կրնամ Զիմպապուէի անգլերէնով ձեւաւորել ըստ կամս, ինչո՞ւ չկարենամ ընտրել հայերէնի տարբեր տեսակներու միջեւ: Ինչո՞ւ Սփիւռքը (կամ Հայաստանը, հրաշքով) չհետապնդեն այս գործին իրականացումը: Այլապէս, ո՞ւր կը մնայ «մէկ ազգ, մէկ հայրենիք» հանճարեղ նշանախօսքը...:

Ի դէպ, Փետրուար 12ի նոյն թիւին մէջ Աղասի Յարութիւնեան ստորագրած է յօդուած մը, որ կը վերաբերի «Ազգ»ի առաջատար դիրքին որպէս Հարաւային Կովկասի գլխաւոր համացանցային լրատուիւ: Հոն գրուած է, թէ «հայերէն գրանշանների միջազգային ճանաչման եւ ըստանդարտացման համար հիմնական խոչընդոտ-պատրուակ է այն, որ առայժմ չի յաջողուել նոյնականացնել արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի այբբենական եւ ուղղագրական համակարգերը»:

Որքան կը հասկնանք, «այբբենական» համակարգին հարցը այն է, որ «խորհրդահայ» ուղղագրութեան կողմնակիցները չեն ուզեր հրաժարիլ այն չինծու գաղափարէն, որ «եւ» եւ «ու» երկձայները այբուբենին մէջ տեղ ունին որպէս առանձին գիրեր: Հանրայայտ փաստ է, գոնէ համակարգչային մասնագէտներուն, որ Լեզուի տեսչութիւնը եւ հայերէնագէտներու ղեկավար խաւը չեն համաձայնիր գոնէ այս պարագային զիջում մը ընելու, որպէսզի հիմնօրինակները հաստատուին, առ որ անկ է յղուին և վերջապէս հայերէնը մըտնէ որեւէ համակարգիչի մէջ, ինչպէս ռուսերէնը կամ այլ ոչ-լատինատառ լեզու մը: Այսպէս է, որ սայլը խրած կը մնայ իր տեղը:

Ինչ կը վերաբերի «ուղղագրական» համակարգին, կ'արժէ յիշեցնել, որ «արեւելահայերէնի ուղղագրական համակարգ» չկայ. պարսկահայերէնը նոյնպէս արեւելահայերէն է, իր ուրոյն տարբերութիւններով, եւ որքան որ մեզի յայտնի է, մինչեւ այսօր... «արեւմտահայերէնի ուղղագրութեամբ» կը գրուի:

Այդ յօդուածէն կ'իմանանք, որ 2000-2002ին «Ազգ»ը շատ աւելի կը կարդացուէր ռուսերէն, քան հայերէն լեզուներով: Ինչո՞ւ: Շատ պարզ է: Եթէ մեր քաղաքի հանրային գրադարանը երթամ եւ համացանցի վրայ աշխատիմ, կրնամ ռուսերէնով կարդալ «Ազգ»ը, բայց իրաւունք չունիմ համակարգիչին միջամտելու եւ որեւէ ձեւով անոր կազմը փոխելու՝ նոր տառատեսակներ աւելցնելով, քանի որ Windowsի կազմին մէջ հայերէնը գոյութիւն չունի որպէս հիմնօրինակ ունեցող լեզու, ի տարբերութիւն... ադրբեջաներէնի եւ վրացերէնի: Երբ որեւէ տեղ հայերէն կ'ուզենք կարդալ, նախ պէտք է համակարգիչին նկարագիրը փոխել...:

Ա. Յարութիւնեան զրուցած է ճարտարագէտ-ծրագրաւորող Վալերի Մարկարեանի հետ, որմէ քաղած է հետաքրքրական նկատողութիւններ շրջանին մէջ Համացանցի, մամուլին եւ Հայալեզու ելեկտրոնային ընթերցումին մասին: Ըստ լըրագրողուհիին, «Ինտերնէտից օգտուողները քաջատեղեակ են, որ հայերէնով նամակագրութիւնն անհնար է (անիկա անճիշդ է, ինչպէս Ռ. Թառումեանը նշած էր. Վ.Մ.), դրա փոխարէն օգտագործըւում են լատինական գրանշանները: Վալերի Մարկարեանի կարծիքով, հայկական գրերի ստեղծման 1600ամեակ նշելու պայմաններում նման իրողութիւն ուղղակի խայտառակութիւն է, որի համար պատասխանատու են մեր հասարակութիւնը, պետական ղեկավարութիւնը եւ գիտական ոլորտի ներկայացուցիչները»:

Մարկարեան (մականունը կը գրենք ըստ «Ազգ»ի ձեւին) մատնանշած է կարգ մը հարցեր, որոնք ներկայ են Word ի՝ բառակարգիչ ամէնէն ժողովրդական ծրագրաշարին մէջ: Հոն հայերէնը ինքնաշխատ տողադարձ չունի, ուղղագրական եւ քերականական ստուգումի ծրագիրներ չըկան, նամակագրութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը յառաջացնէ, թարգմանիչ ծրագիրներ գոյութիւն չունին, եւայլն: Եթէ չենք սխալիր, նոյնպէս հայերէնի բառարան մըն ալ չկայ եւ ոչ ալ տուեալ բնագրի մը մէջ տառանիշ կամ բառ որոնելու եւ փոխելու գործողութեան կարելիութիւնը:

Այս բոլոր պատճառներով, ինչպէս կը մատնանշէ Ռ. Պօղոսեան իր Թղթակցութեան վերջաւորութեան, «հայալեզու ելեկտրոնային բովանդակութեան ստեղծումը ներկայ պահին հրամայական է դարձել յատկապէս կրթական ոլորտի համար, քանզի առանց հայերէն համակարգչի Հայաստանի դպրոցների համակարգչայնացումն ու ինտերնէտ կապն ուղղակի դատապարտուած են ձախողման»:

1600ամեակին առիթով աւանդական ծափ ու ծնծղային փոխարէն, այս տեսակի ստեղծումներ շատ աւելի մնայուն արժէք մը պիտի ունենան, որպէսզի Մեսրոպ Մաշտոցի գիւտը շարունակէ իր անխափան ընթացքը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ԴԱՌՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ռ.Ա.Կ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ «ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ»ԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը վերջերս իր մամուլին մէջ հրատարակեց հաղորդագրութիւն մը, որ կը վերաբերէր Հ.Բ.Ը.Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու ծրագրին դէմ բողոքարկու Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի, "Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան բանսարկութեան մէջ" խորագրով: Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութեան սոյն հաղորդագրութեամբ բացայայտած դիրքը սխալ կը գտնեմ հետեւեալ պատճառներով.

1) Հարցին էութիւնը անտեսելով, շատ անվայել կերպով, Մութաֆեան Պատրիարքին անձը խծբծանքի եւ անարգանքի ենթարկուած էր, փոխանակ Մելգոնեանը փակելու դէմ անոր ստանձնած դատական նախաձեռնութիւնը քննարկելու:

2) Ինծի համար խորունկ վիշտ է տեսնել որ Ռ.Ա.Կ.ը ազգապահպանման իր հիմնական առաքելութիւններէն շեղելով՝ ոչ մէկ քննադատական խօսք ունի Հ.Բ.Ը.Միութեան այժմու ղեկավարութեան Մելգոնեանը փակելու հակազգային որոշումին դէմ, բայց բուռն կերպով քննադատելով, խծբծելով եւ անարգելով Մեսրոպ Պատրիարքը, որ Մելգոնեան կտակը իրագործող եւ ապա գայն Հ.Բ.Ը.Միութեան փոխանցող պատրիարքութեան այժմու ղեկավարը ըլլալու հանգամանքով օրինական ու բարոյական իրաւունք ունի Մելգոնեանի ճակատագրով զբաղելու:

Անդրադառնալով առաջին կէտին՝ Մութաֆեան Պատրիարքը անարգող բազմաթիւ էջերուն մէջ կար ճշմարտութիւն մը, որով կը յայտնուէր թէ անկէ ժամանակ մը առաջ Եւրոպայի մէջ Թրքամետ քարոզչութիւն կատարեց ան, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութիւն մուտքը յաջողցնելու համար: Պատրիարքին այս ոչ հայանպաստ արարքին դէմ այդ ժամանակ յօդուած մը գրած ըլլալով հանդերձ, այսօր, նոյն Պատրիարքին ստանձնած ազգօգուտ նոր նախաձեռնութիւնը գնահատելու չեմ վարանիր, եւ ոչ մէկ հակասութիւն կը գտնեմ այս արարքին մէջ, ճիշդին ճիշդ, սխալին սխալ ըսելով:

Ինծի առաւելագոյն անհանգստութիւն եւ մտահոգութիւն պատճառողը կուսակցութեան այժմու սխալ դիրքորոշումն է այս շատ տխուր կացութեան հանդէպ: Երբ աշխարհի վրայ ցիրուցան հազարաւոր Մելգոնեանցիներ եւ անոնց համակիր զանգուածները, կազմակերպութիւններ, հաստատութիւններ ու մամուլ գրաւոր եւ բերանացի բողոք կը բարձրացնեն Մելգոնեանի փակումին դէմ եւ դատական միջոցառումներու ալ կը դիմեն, Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութիւնը տակաւին ի՛նչ խիղճով ու տրամաբանութեամբ դէմ կը կենայ ընդվզումի ալիքին, եւ ինչ որ բոլորովին աններելի է, արդէօք կը դնէ իր մամուլին վրայ այդ մասին նպաստաւոր արտայայտութիւններ հրատարակելու:

Այդ երբե՞ն ի վեր բռնատիրական գործելակերպը Ռ.Ա.Կ.ին համար ընդունելի դարձաւ: Ինչո՞վ կարելի է բացատրել այս բռնատիրական քայլը, որ միայն ընդվզում, դառնութիւն եւ ըմբոստութիւն կրնայ յառաջ բերել, բայց երբեք չի կրնար ազատ մտածումի սլացքը սանձել:

Շատ տխուր է անդրադառնալ որ Ռ.Ա.Կ.ը յանձին իր այժմու ղեկավարութեան, ստանձնած է անպատուաբեր "առաքելութիւն" մը, պաշտպանելու համար Հ.Բ.Ը.Միութեան այժմու ղեկավարութիւնը, որ իր գլխաւորած միութեան դպրոցաշէն վաստակը ոտնակոխելով դըպրոց փակել կը ծրագրէ. այդ ալ Սփիւռքի լաւագոյն եւ ամէնէն վաստակաւոր "լոյսի տաճարը"՝ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Կար ժամանակ, երբ Ռ.Ա.Կ.ը անուղղակի կը վերահսկէր Հ.Բ.Ը.Միութեան ազգօգուտ գործունէութեան վրայ՝ իր գործիչներով, մտաւորականներով ու մամուլով ծառայելով անոր: Մինչ այսօր, դերերը շրջուած են կարծես. կը թուի թէ կարգ մը Ռ.Ա.Կ. ղեկավարներ աղայական ափարիմներէ շոյուելով եւ "երեսուն արծաթ"ով ծախած են իրենց անկախութիւնը:

Յետպատերազմեան շրջանի վերակազմակերպուած եւ լայն ժողովրդականութիւն գտած Ռ.Ա.Կ.ը քանի մը տասնամեակ փառքի օրեր ապրելէ յետոյ, անկումի շրջանի մէջ մտած է դժբախտաբար: Այս ճշմարտութեան ապացոյցը կը տեսնենք գրեթէ բոլոր կարեւոր հայկական համայնքներուն մէջ: Արդարեւ, դառն իրականութիւն մըն է որ գործող պաշտօնական Ռ.Ա.Կ.ին զուգահեռ կազմուած են նաեւ հակառակ խմբակցութիւններ, որոնք երբեմն աւելի բազմամարդ ու ուժեղ են: Եւ այս տխուր կացութեան պատճառը ղեկավարութեան նման սխալներուն մէջ պէտք է փնտռել:

1948էն ի վեր կուսակցական եղած ըլլալով, կեանքի փորձառութեամբս եւ զանազան մակարդակներու վրայ պատասխանատու պաշտօններ վարած ըլլալով բարոյական պարտք կը զգամ քննադատելու Ռ.Ա.Կ. այժմու ղեկավարութեան այս մեծ սխալը, որ կու գայ աւելնալու գործուած շարք մը ուրիշ սխալներու վրայ, որոնց հետեւանքով ան ենթակայ է ներքին եւ արտաքին քննադատութեանց:

Այլախոհ մտաւորական ընկերներու դէմ անուղղակի պատժամիջոցները՝ անտեսում, զրպարտութիւն, մամուլով արտայայտուելու արգելք եւլն., անոնց մնասեց աւելի կուսակցութեա՛ն կը մնասեն, տակաւին նկատի չունենալով այդ արարքին բարոյական յանցագործութիւնը: Ո՞ւր են Ռ.Ա.Կ. մամուլի փայլուն աստղերէն Գրիգոր Քէօսէեանը, Վաչէ Ղազարեանը եւ ուրիշներ: Ղեկավարութիւնը ինչո՞ւ հեռացուցած է զանոնք, կամ այն աստիճան զզուեցուցած որ իրե՛նք հեռանան կուսակցութենէն. եւ տակաւին որքան ցաւալի է իմանալ որ Հայկաշէն Ուզունեանի պէս վաստակաւոր մը, որ յետպատերազմեան շրջանին Ռ.Ա.Կ.ը վերականգնող հնգեակէն միակ վերապրողն է եւ տասնամեակներ շարունակ բարձրագոյն դիրքերէ ծառայած է Ռ.Ա.Կ.ին եւ Հ.Բ.Ը.Միութեան, այսօր իր տեսակէտները արտայայտելու մամուլ կը փնտռէ, քանի որ, իր հարազատ Ռ.Ա.Կ. մամուլը փակ է իր առջեւ...: Ողբերգական երեւոյթ որուն պատասխանատու Ռ.Ա.Կ. ղեկավարութիւնը պէտք է սթափի եւ ինքնաքննադատութիւն կատարէ, փրկելու համար այն, ինչ որ տակաւին կարելի է փրկել: Եւ այդ ուղղութեամբ առաջին մտածումը պէտք է ըլլայ անդրադառնալ ու գիտակցիլ իր կոչումին՝ օժանդակելու համար ազգային կեանքի բարւոք ընթացքին, ազգապահպանումին, Սփիւռքի կրթա-մշակութային ցանցի պահպանման ու հզօրացման, հայրենիքի բարգաւաճման, բաներ որոնք իր գոյութեան իմաստն իսկ են:

Բայց մանաւանդ արգելք հանդիսանալով ազգավնաս արարքներու, յատկապէս երբ իր իսկ ծոցէն կը ծնին անոնք:

ՀԱՅԿ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ, Մարտ 17

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԵՇՏՈՎ ՇԱՏ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

«Հայ Թատրոնի ընկերակցութիւն»ը 2005ի (20րդ շարք) առաջին ծրագիրով երկու զաւեշտէ բաղկացած յայտագիր մը ներկայացուց Մարտ 20 Կիրակի օր: Մէկը պոլսեցի ծանօթ յանգաբան Ալեքսանդր Փանոսեանի (Ալփասլան) «Թեկնածուներ»ն (1901) էր, միւսը՝ արեւելահայ գրող Էմին Տէր Գրիգորեանի «Էլ չարէս ինչ, կամ երկու սիրահար»ը (1879): Երկուքն ալ, ինչպէս անուններէն յայտնի կ'ըլլայ արդէն, հիւսուած էին երիտասարդ զոյգերու խոչընդոտուած սէրերուն շուրջ:

Նախ հետաքրքրական էր թատերախաղերուն ընտրութիւնը: Հայութեան այդ օրերու մշակութային զոյգ մայրաքաղաքներուն մէջ գրեթէ նոյն շրջանին գրուած երկու գործեր այնքա՛ն տարբեր ըլլալով իրարմէ, կատարեալ զուգահեռ մը կը գծէին: Երկուքին ալ առաջին նպատակը զուարճացնել էր ու ատիկա կ'ըլլար երգիծական շատ սուր չեշտերով: Մանաւանդ Ալփասլանի նման յանգերու իշխանի մը ձեռքին տակ նիւթը շատ իւրայատուկ արտայայտութեան ոճ մը ստացած էր յանգաւոր տողերու գիտաւոր միջամտութիւններով: Մանաւանդ որ հեղինակը լաւատեղեակ ըլլալով ֆրանսական գրականութեան, ժամանակակից թատրոնին, յաջողութեամբ շաղախած էր արեւելեանն ու արեւմտեանը:

Պէտք է ընդգծել նաեւ յատկապէս առաջինին պարագային, երկու դերակատարներուն՝ Ժիրայր Զօլաքեանի ու Նազարէթ Գույումճեանի շատ յաջող խաղը: Ինչպէս միշտ, նուազագոյն բեմայարդարում մը կարեւոր մասնակիցն էր խաղին: Երկու դերակատարներէն զատ, բեմական գործողութիւններու ընթերցումով Վեսա Պայվերտեան երրորդ անձն էր զաւեշտին:

Երկրորդը գրեթէ նոյն յատկանիշներուն վրայ աւելցուցած էր բարբառի տարածք մը: Է. Տէր Գրիգորեանի կատակերգութիւնը գրուած է Թիֆլիսեան բարբառով ու հինգ հոգինոց դերասանական կազմը -Ժ. Զօլաքեան, Ն. Գույումճեան, Նոյեմի Եուսէֆի, Աստղիկ Շինիկիթեան ու Վահրամ Աժտէրեան- հիանալի վարպետութեամբ արտայայտուեցաւ անով: Հոս եւս բեմական գործողութիւններու ընթերցումը կ'ընէր Վեսա Պայվերտեան: Փորձերը այս անգամ վարած էր Ժ. Զօլաքեան առանձին, քանի որ ընկերակցութեան ղեկավար Արբի Ցովհաննիսեան դասախօսական պարտականութեամբ կը գտնուէր Նիւ Եորք:

Հայ Ուսանողական Տան սրահը որ այլեւս մնայուն հիւրընկալն է թատերական ընթերցումներուն, ծափերով ու "Ապրիս"ներով թնդաց խաղերուն աւարտին: Ոչ ոք կը զղջար գարնանային Փարիզը ձգած այդ փոքր սրահին մէջ շուրջ երկու ժամ փակուած մնալուն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՊՈՒՏ Մ'ԺՊԻՏ

ԳԻՒՂԱՑԻԻՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Բնագէտ մը, մաթեմաթիկոս մը, մարդաբան մը, երկրաբան մը եւ տարրաբան մը հետազօտութիւն կը կատարեն բնութեան գիրկը, անկիւն մը: Ցանկարծ տեղատարափ անձրեւ մը կը սկսի: Հինգն ալ կ'ապաստանին մօտակայ տնակը: Տանտէրը իրենց հրամցնելիք բան մը պատրաստելու համար զիրենք միջոց մը առանձին կը ձգէ: Հինգ գիտնականին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ սենեակին վառարանին վրայ. ան զետեղուած է գետնէն մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ շարուած քարերու վրայ: Այդ պարագան վիճաբանութեան մը սկսելուն պատճառ կ'ըլլայ հինգին միջեւ: Տարրաբանը կ'ըսէ. "Մարդը վառարանը այսպէս բարձր զետեղելով աւելի դիւրին վառելու ճարը գտեր է": Բնագէտը այլ տեսակէտ կը յայտնէ. "Ատիկա ընելով ապահոված է ջերմափոխումը արագացնելու եւ սենեակը աւելի կարճ ժամանակի մէջ տաքցնելու միջոցը": Երկրաբանը համաձայն չի գտնուիր. իր կարծիքով՝ "շրջանը երկրաշարժի գօտի ըլլալուն, ցնցումներու պարագային հրդեհի վտանգը նուազեցնել ուզած է, քանի որ վառարանը քարերուն վրայ փուլ կու գայ": Մաթեմաթիկոսն ալ կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ. "վառարանը սենեակին երկրաչափական կեդրոնին վրայ զետեղուած է, որպէսզի ամէն կողմ հաւասար չափով տաքնայ": Մարդաբանը, պարզ է, երեւոյթը կը մեկնէ ի՛ր մասնագիտութեան ակնոցով. "Այս մարդը նախնական ընկերութիւններու կրակապաշտութեան յարգանքով շարժած է, վառարանը այսպէս բարձրադիր դիրքի մը վրայ զետեղելով":

Այդ միջոցին տանտէրը կը վերադառնայ. կը հարցնեն իրեն թէ ինչո՛ւ այդպէս գետնէն բարձր դրուած է վառարանը. մարդը ամենայն հանդարտութեամբ կը պատասխանէ. "Ունեցած խողովակներս այսքան էին":

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԻՆ ՎՐԷԺԸ

Փարիզի մեթրոյով յաճախ ճամբորդողները քաջ ծանօթ են անոր մուրացկաններու ցանցին: Անոնք բազմատեսակ են. կան մուրացկաններ ալ որոնք չգոհանալով նստիլ - սպասելով իրենց նուիրատուներուն, ինչ-ինչ հնարքներով կը փորձեն երթալ դիմել առատաձեռն ճամբորդներու, կառախումբերուն մէջն իսկ:

Այսպէս, անցեալները այս «գործօն» դասի մուրացկաններէն մէկը մտաւ մեր վակոնէն ներս եւ սկսաւ մուլտալ բաներ մը, զորս ըստ իս, դիտումնաւոր կերպով կ'արտասանէր ոչ շատ հասկնալի ձեւով, քանի ինք իսկ շատ համոզիչ չէր գտներ: Նոյն ատեն կերպընկալով ծածկուած թուղթ մը ցոյց կու տար. այլեւս բոլորովին մաշած, որ իր աղերսանքին հետ կապ ունենալու էր: Թէեւ բնաւ չլսեցի իր պատմածները, սակայն յաճախ անոնք բնական կ'ունենան, պարկեշտ մնալու իրենց ջանքը, զոր համադրելով իրենց տաժանելի առանձնական պայմաններուն հետ, կը յանդգին ճամբորդներուն օժանդակութեան արժանանալու արդարացումին:

Ուրեմն մեր «գործօն»ը բաւական շունչ հատցնելէ ետք, յոյսով լեցուն, սկսաւ իր «հունձքին», քասքէթը երկարելով ամէն մէկ ճամբորդի: Սակայն, իմ ականատես եղած հունձքերէն ամէնէն ապարդիւնն էր որ վիճակեցաւ այս մէկուն:

Վերջին ճամբորդներուն ալ երկարեց քասքէթը, յուսալով սատանային տոպը կոտրել: Զեղա՜ւ: Կարծէք մարդիկ ալ զիրար կ'ընդօրինակեն տալու-չտալու համար: Մարդ բան չտուաւ: Մինչ մեթրօն կը մօտենար նոր, յաջորդ կայարանին, պատահեցաւ անսպասելին:

Մեր մարդուկը, մինչ այդ գրեթէ անլսելի ձայնը աւելի քան լսելի դարձնելով վակոնին միւս ծայրիններուն համար իսկ, պոռաց. «Գիտէ՞ք ինչ, տիկիններ, պարոններ, գալ շաբթու համար երկօրեայ գործադուլ նախատեսուած է: Ո՞ր օրերը: Պիտի չըսեմ»: Կառախումբը կեցաւ ու ինք իջաւ:

ՑԻԿԷՆ

ՃԻՇԴ ԵՒ ՍԽԱԼ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ՝ ԱՍՓԻՐԻՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

• Ասփիրինը կը գործածուի իբրեւ ցաւազրկիչ:

ՃԻՇԴ. Այս դեղը իբրեւ ցաւազրկիչ կը գործածուի, նաեւ յատկութիւնը ունի բարձր ջերմութիւն իջեցնելու:

Բայց իմանանք, որ ասփիրինը միայն ցաւազրկիչ չէ եւ բժիշկի թելադրութեամբ, օրական գործածութեան պարագային, որոշ տոկոսով կը պահպանէ սրտի տագնապներէն եւ կ'օգնէ, որ խնդրոյ առարկայ անձին արիւնը նօսր մնայ:

• Ասփիրինը անվնաս եւ բոլորին յանձնարարելի դեղ մըն է:

ՍԽԱԼ. Շատեր այս դեղահատին դէմ զգայնութիւն ունին եւ, հետեւաբար, ընկեանս պէտք չէ գործածեն զայն: Ասփիրինը կը պարունակէ ասեթիլսալիսիլիք թթուն, որ պատճառ կը դառնայ գերզգայնութիւններու: Հետեւաբար նոյն զգուշաւորութեամբ ալ պէտք է հրաժարիլ այս նիւթը պարունակող որեւէ այլ դեղահատէ:

• Պէտք է յարգել այս դեղահատին գործածութեան ժամանակացոյցը:

ՃԻՇԴ. Պէտք է կարեւորութեամբ յարգել թէ՛ անոր գործածութեան քանակը եւ թէ ժամանակացոյցը, այսինքն՝ մէկ գործածութենէն միւսին միջեւ առնուազն 4 ժամուան բաց մը ձգելով, այլապէս ստամոքսի եւ երիկամի ցաւեր եւ թեթեւ արիւնահոսութիւններ կրնան պատահիլ:

• Թելադրելի է ասփիրինը առնել ճաշի ժամերուն ընթացքին:

ՃԻՇԴ. Որպէսզի ստամոքսի ցաւ եւ այլ բարդութիւններ չպատահին:

• Թելադրելի է, որ յղի կիները հրաժարին ասփիրինէն:

ՃԻՇԴ. Մասնաւորաբար առաջին եւ վերջին երեք ամիսներուն ընթացքին: Անշուշտ միշտ ալ հետեւող բժիշկին կարծիքը առաջնահերթ է: Միւս կողմէ, նաեւ թելադրելի է, որ կաթ տուող մայրերը հրաժարին անկէ:

• Վիրահատութենէ առաջ պէտք է կեցնել ասփիրինով որեւէ դարմանում:

ՃԻՇԴ. Առնուազն տասը օր առաջ պէտք է կեցնել ասփիրինի գործածութիւնը, եթէ վիրահատութեան պիտի ենթարկուիք, եւ՝ 4 օր առաջ, եթէ ակռայի դարմանումի պիտի հետեւիք:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

- Այս վերջինը ըսաւ.

- Ինչ որ պիտի խօսիս՝ խօսէ, միայն թէ թրքերէն լեզուով:

Քանի մը բառով կացութիւնս պարզեցի իրեն: Պ. Լեւոն մեկնեցաւ ու քիչ յետոյ վերադարձաւ տասը ոսկի բերելով ինծի, ինչպէս նաեւ փոքրիկ պայուսակ մը որուն մէջ դրած էր հաց, պանիր, փաստըրմայ, կէվրէկ ու փոքրիկ շիշ մը օղի քօլոնեը:

Ա՛լ փրկուած էի:

Պ. Ստեփանեան ալ եկաւ երկու ոսկի բերելով: Նախապէս քովս վեց մէճիտիէի չափ դրամ կար: Ճամբու ծախքս վճարելէ յետոյ քովս կը մնար ինը ոսկիէն աւելի դրամ:

Իսկոյն Թիմուր էֆէնտիի յանձնեցի 450 ղրուշը:

- Հետս եկո՛ւր, ըսաւ:

Գացինք սենեակ մը ուր երկու պաշտօնեաներ գրասեղանին առջեւ նստած կը գրէին:

Քիչ յետոյ հոն բերին նաեւ Սեպուհ Ակունին եւ դեղագործ Ներսէս Զաքրեանը: Հասկցայ որ երեքս միասին պիտի ճամբորդէինք ու այս բանը սրտապնդեց զիս: Զաքրեանը առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի բայց Սեպուհ Ակունի հին ծանօթ մըն էր եւ նոյն Թուականին միասին կ'աշխատակցէինք «Ժամանակ»ի:

- Երեքիդ համար, 1350 ղրուշ պիտի վճարէք ըսաւ պաշտօնեան, այսինքն մարդ գլուխ 450 ղրուշ:

- Ես արդէն իմ բաժինս յանձնած եմ Թիմուր էֆէնտիի, պատասխանեցի:

Սեպուհ Ակունի քիչ մը ընդդիմացաւ, ըսաւ թէ իրեն համար չափազանց էր այդ դրամը, թէ Գոնիա երթալու համար այդքան գումարի պէտք չկար եւլն.:

Այն ատեն մեզի դիտել տուին թէ՝ բացի մեր ճամբու ծախքէն, պարտաւոր էինք վճարել նաեւ մեզի ընկերացող երկու ոստիկաններուն երթուդարձի ծախքը, ինչպէս նաեւ ճամբորդութեան միջոցի անոնց օրականները:

Այսպէս ուրեմն, կառավարութիւնը առանց ո՛եւէ որոշ ամբաստանութեան, մեզ կը ձերբակալէր, կը բանտարկէր ու ոստիկանական հսկողութեամբ կ'աքսորէր ու մենէ կ'առնէր ո՛չ թէ միայն մեր ուղեւորութեան ծախքերը, -ինչ որ արդէն անլուր անիրաւութիւն մըն էր,- այլ նաեւ ոստիկաններու ճամբու ծախքը եւ օրականները:

Երբեք կամայական բռնակալութիւնը այս աստիճանին չէր հասած կարծեմ:

Սեպուհ Ակունի թեթեւ ընդդիմութենէ մը ետքը տեղի տուաւ բանի ուժին առջեւ եւ դրամը ցնծաց: Ներսէս Զաքրեան արդէն յօժարական, վճարած էր իր տուրքը:

Բանտին մէջ վերջին գիշերս հանդիստ անցուցի: Մինչեւ Գոնիա ոտքով երթալու մղձաւանջը փարատած էր:

Լուսնալու մօտ, երբ տակաւին անկողինին էի, Թիմուր էֆէնտի եկաւ ու իր խոշոր ձայնովը պոռաց.

- Երուանդ Օտեան, ե՛լ հագուէ՛, ճամբար պիտի ելլէք:

Բանտակիցներս իրենք ալ արթնցած էին, ու իրենց անկողիններէն տխրութեամբ կը դիտէին իմ հապճեպով հագուիլս:

Վեցօրեայ բանտարկութեանս միջոցին ամէնուն հետ բարեկամացած, գրեթէ մտերմացած էի: Բանտը շողենաւային ճամբորդութեան կը նմանի, հո՛ն անծանօթներ շուտով մտերմութիւն կը հաստատեն իրարու հետ: Բանտարկեալները տխուր էին, ո՛չ թէ իրենց մէկ ընկերոջ մեկնումին համար, այլ մանաւանդ որ գիտէին թէ ինչ վտանգ կը սպառնար ինծի:

Ցորմէհետէ իմ Գոնիա աքսորուիլս հաղորդուած էր, ամէնքն անձկութեամբ համակուած էին, թէեւ կը ջանային զայն ծածկել ու կարելի եղածին չափ զիս սրտապնդել:

Միայն Թուրք հօճան էր որ, չեմ գիտեր չարութեա՞մբ թէ անկեղծութեամբ կամ միամտութեամբ իր զգացումները չէր ծածկեր:

Ինքն ալ արթնցած էր հիմակ եւ ուրիշներուն հետ կը դիտէր մեկնումիս պատրաստութիւնները:

- Հէ՜յ վախ, հէ՜յ վախ, կը կրկնէր գլուխը օրօրելով:

Մէկ քանի կտոր ճերմակեղէններս ու պաթանիէս, զորս տունէն բերել տուած էի, ծրար մը ըրի, թեւս զարկի, կերակրեղէնի փոքրիկ պայուսակս ալ ձեռքս, հրաժեշտ առի բանտի ընկերներէս ու դուրս ելայ:

Դուրսը կը սպասէին Ներսէս Զաքրեան եւ Սեպուհ Ակունի:

Մեզ իջեցուցին վարի բակը ուր քառասունի չափ ուրիշ Հայեր ու տասնի չափ օտարականներ շարուած էին:

Հայերը ընդհանրապէս գաւառացի ամուրիներ էին, բացառաբար միայն երկու Պոլսեցի ծանօթ դէմքեր նշմարեցի, մին վաճառական Կիւլպէնկեան էֆէնտի եւ միւսը ուսուցիչ Խաչիկ Ինկիլիզեան: Իսկ օտարականները անգլիահպատակ Մալթացի նաւուղիղներ ու նաւապետներ էին: Դպրոցական աշակերտներու պէս ամէնքս ալ երկերկու շարուեցանք: Ամէնէն ետեւէն կ'երթայի ես, քովս ունենալով Սեպուհ Ակունին, իսկ ճիշտ մեր առջեւէն կ'երթային Ներսէս Զաքրեան եւ Կիւլպէնկեան:

(Շար. 24)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Փիէր Թէրզեան 50 Եւրօ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Տէր Մինասեան եւ զաւակը՝ Թալին 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին, ի յիշատակ Ալեքսանդր Թամանեանի, հիմնադիրը Երեւանի Ա. Թամանեան Թանգարանին, որ իր մահկանացուն կնքած է Մարտ 16ին, Երեւան։

ՓՕ.– Աղաւնի Պետիկեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, իր մօր Սիրազարդ Պետիկեանի յիշատակին։

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 3 avril à 9 heures 30
«Les Arméniens d'Egypte»
dans le cadre de l'émission «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux».

(Շար. Ա. էջէն)

տար որ Ս. Հիւսէյն քարիւղ ծախէ պայմանաւ որ դրամը ծառայէ սնունդ գնելու Իրաքցիներուն համար։ Այս հարցին մէջ կասկածելի էր նաեւ Պենըն Սեւան, կիպրահայ, որ 1997ին վերոնշեալ ծրագրին տնօրէն նշանակուած էր Քոֆի Անանի կողմէ։ Հարցը պատճառ եղած է որ Լիպերասիոն երկու էջ տրամադրէ (Մարտ 30) ներկայացնելով բոլոր դերակատարները։ Քոֆի Անանի պարկեշտութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ, բայց տղուն գործունէութիւնը կը վնասէ իրեն։ Քոժօ Անան աշխատած է զուիցերական Քոթեքնա ընկերութեան համար, որ 1998ին ձեռք ձգած էր Իրաքի հետ փոխանակումներու պայմանագիրը եւ իր այդ պաշտօնով նըպաստաւորած է զուիցերական ընկերութիւնը, ՄԱԿ-ի մէջ ունեցած իր յարաբերութիւններուն շնորհիւ։ Ինք կ'ուրանայ, բայց վկայութիւններ կան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պաշտօնատարները գոհացում չստացան Մարտ 29ին, հակառակ երկար բանակցութիւններու նախարարին հետ։ Այս վերջինը ամբողջական յաւելում մը կ'առաջարկէր 2005ի եւ 2006ի համար, սենտիքաները տարի գլուխ կը պահանջէին եւ ոչ ամբողջական ծրագիր մը երկու տարուան վրայ։ 2005ի համար նախատեսուած յաւելումը 0,5% (Յուլիս 1) եւ 0,3% էր (Նոյ. 1)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Սախարով Թանգարանի տնօրէնը՝ Եուրի Սամօդուրով, Մարտ 28ին, 100 հազար ռուբլի (2800 Եւրօ) տուգանքի մը դատապարտուած է, որովհետեւ 2003 Յունուարին արուեստի գործերու ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր խորագրուած՝ "Ուշադրութիւն, կրօ՛նք"։ Յանցաւոր նկատուեցաւ որ "դրդում մը ըրած է ազգային ատելութեան եւ կրօնքին"։ Ցուցադրուած գործերուն մէջ կը գտնուէր խաչերութեան շինուած լուսանըկար մը, մերկ կնոջմով մը Յիսուսի տեղ։ Այս դատապարտումը, իր տեսակին մէջ առաջինը, Հիւմըն Ռայց Ուաչ կազմակերպութեան կողմէ "արուեստի վրայ պետական վտանգաւոր նախընթաց" որակուած է։

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐ

Զատկուան շնորհումներու առթիւ, Պատուոյ լեգէոնի ասպետի աստիճան ըստացած են Արսէն Զաքարեան (Նախկին Ռազմիկներու Նախարարութիւն), Պատուոյ Նախագահ հայ կամաւորներու, Նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու Միութեան, Անրի Քարայեան (Նախկին Ռազմիկներու Նախարարութիւն), գործօն անդամ Դիմադրութեան Նախկին Ռազմիկներու Ազգ. Միութեան։ Նոյն աստիճանին արժանացած է Արա Եազմուրեան (Համարկումի Նախարարութիւն)։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT

POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)
Eté Juillet et Août 2005

> Directeurs diplômés BAFD
> Animateurs diplômés BAFA ou stagiaire BAFA
> Infirmière
> Econome
> Intendant(e)
> Coursier

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 8 AVRIL

□

Section «D. MISSAKIAN»
de SEVRAN-LIVRY

S O I R E E
« AUBERGINES FARCIES AU FOUR»
Le samedi 2 avril à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy 93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les Moulineaux Section «Dirouhie Serengulian» organise

un voyage en ARMENIE
du 28 avril au 5 mai
Renseignements et inscriptions auprès de :
Aïda : 01 46 45 93 81 / 06 23 24 01 32
Maïda : 01 46 38 28 47

VOYAGE en BULGARIE

A l'occasion du centenaire de la mort de Christapor Mikaelian, la Section **«Archaiouys Tathéossian»** de Paris organise un circuit du **7 au 14 mai en Bulgarie.**

Visite des principales villes, monastères et sites naturels; rencontre avec la communauté arménienne.

Circuit en pension complète et hébergement en hôtel 3 étoiles et 4 étoiles.

Renseignements et inscriptions, avant le 3 avril auprès de :
Araxie: 01 39 83 71 19 (de 19h à 21h).

□

Section «Archalouïs Tatéossian»
Paris

COURS
DE SOUTIEN DE SCIENCES PHYSIQUES
De la Seconde à la Terminale —
PREPARATION AU BAC
Par professeur enseignant dans un lycée parisien prestigieux
LES MERCREDIS
DE 15 à 17 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

□

COURS
DE LANGUE ANGLAISE
Pour collégiens —
possibilité adultes débutants
Par enseignante de langue maternelle anglaise
LES MERCREDIS
DE 14 à 16 HEURES
Maison de la Culture Arménienne,
17 rue Bleue 75009 PARIS
(Métro : Cadet)
Renseignements
auprès de **Nazélie Fourtune**
au **01 45 84 57 18 le soir.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

1955 - 2005
50 ans de Colonie de la Croix Bleue à Bellefontaine

GRAND CONCOURS DE DESSIN
OUVERT A TOUS LES ENFANTS
DE 6 A 14 ANS

Thème : la vie à la colonie de Bellefontaine (jeux, activités, promenades...)
3 dessins, primés par un jury de spécialistes, seront imprimés sur des tee-shirts et vendus le jour de la fête.
Tous les dessins seront exposés le 17 juillet à la colonie.
Dessins à exécuter avec feutres, ou pastels, ou gouaches... sur papier (format 24/32) en privilégiant les couleurs franches.
Dessin à envoyer avant le 30/04/05 à l'adresse suivante :
MCA CBAF
Concours de dessin
9 rue du Cirque
38200 VIENNE
Sans oublier de mentionner au dos, le nom, la date de naissance, l'adresse et le N° de téléphone de l'artiste en herbe.
Pour tous renseignements :
Croix Bleue des Arméniens de France
Section de Vienne
Tél. : 04 74 53 25 91

□

I S S Y

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son LOTO ANNUEL,
le dimanche 3 avril à 14h30
dans la salle «Nourhan Frenghian»
de l'Eglise arménienne
6 avenue Bourgain à Issy-les-Moulineaux
Venez jouer en famille.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Date à retenir

La Section «Issahakian» - Banlieue Sud de la Croix Bleue des Arméniens de France présente
« B R A T S C H »
le mercredi 1er juin à 20 heures 30
au Théâtre National des Gémeaux à Sceaux.

Saberatours Sevan Voyages
OFFRES 2005
à votre service pour toutes destinations dans le monde !
à l'Occasion du 90ème Anniversaire du Génocide Arménien
Pélerinage à Deir Ezzor
avec une Messe de Commémoration
Circuit accompagné du 21 au 28 Avril 2005
1190 €
• Avion Vols Directs
• Hôtel ★★★★
• Pension Complète
• Visites guidées de Damas, Palmyre et Alep
• Hors Taxes d'aéroport
SABERATOURS
11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
67, LA CANEBIERE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue St-Bazile - 13001 MARSEILLE
Tél. : 04 91 50 15 09

P R O J E C T I O N
D'U N F I L M
(durée 1 heure 15)

«PELERINAGE EN ARMENIE HISTORIQUE»

d'après les voyages de
Mgr MESROP ACHDJIAN
le Samedi 2 avril à 20 heures 30
P.A.F 3 Euros

Les vendredis de l'U.C.F.A.F. — Paris - Ile-de-France

SOIREE EXCEPTIONNELLE
AVEC L'ECRIVAIN RENE DZAGOYAN
à l'occasion de la parution de son dernier roman
paru aux éditions Flammarion

«Vadim Bronsky, dernière mort avant l'oubli»

Deux thèmes animeront cette soirée :
— **Présentation de son dernier livre** et
— **Conférence - débat sur la stratégie arménienne face aux instances européennes.**

Vendredi 1er avril à 20h45

Centre Culturel et Artistique Arménien
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
(métro République)

L'auteur dédicacera son ouvrage.

Soirée organisée
par l'UCFAF et la JAF

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE
Փ Ա Ր Ի Զ

C O N F E R E N C E

Mme Dzovinar KEVONIAN
Maître de conférences
à l'Université Paris X
Docteur en histoire

Sujet :
Les Arméniens devant les Grandes Puissances
— Nansen et les réfugiés arméniens dans les années 20 —
le 8 avril à 20 heures 30
«Salle Demirian»
de la Masion de la Culture Arménienne
17 rue Bleue 75009 PARIS

∴

François-Joël THIOLLIER

Récital de Piano

«LE TOUR DU MONDE DE LA MUSIQUE EN 80 MINUTES»
de BACH à GERSHWIN
Concert caritatif au profit de l'Ecole Hamaskaïne de Marseille
Vendredi 15 avril à 20h30
salle Jean-Renoir,
31 rue du Général Leclerc
à Bois-Colombes
Ce concert est organisé avec le soutien de la Mairie de Bois-Colombes.
Renseignement et réservation au :
01.56.83.91.03 / 01.42.29.10.24
06.64.91.51.74